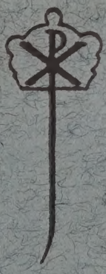
HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS

Ds A. RINGNALDA

HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS

Hij moet als Koning heerschen, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. 1 Kor. 15 : 25.

HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS

VERKLARING VAN DE OPENBARING VAN JOHANNES
VOOR DE GEMEENTE

DOOR

Ds A. RINGNALDA
te Ermelo-Veldwijk

MET EEN WOORD TER INLEIDING VAN
Prof. Dr F. W. GROSHEIDE

UITGAVE J. H. KOK N.V. TE KAMPEN - 1939

TER INLEIDING.

Het verstaan van het laatste Bijbelboek plaatst ons altijd weer voor groote moeilijkheden. Uitgaande van het heden beschrijft ons de heilige apostel in schitterende visioenen de dingen, die haast geschieden zullen en in gloeiende beelden gaat de geschiedenis van de kerk des Heeren tot op den dag der komst van onzen Heere Jezus Christus aan ons voorbij. Wie zich zet om den zin en de beteekenis dezer woorden te verstaan, kan niet doen dan beginnen met te zuchten, wie is tot deze dingen bekwaam.

De duisternis van de stof, de onmogelijkheid om over wat nog niet tot de geschiedenis behoort te handelen buiten beeldspraak, heeft in den loop der eeuwen tot tweeërlei houding geleid. Aan de eene zijde heeft men Johannes' Openbaring laten liggen. Het is reeds bij de kerkvaders begonnen en zelfs een man van gestalte als Calvijn heeft dit Bijbelboek niet verklaard. Aan de andere zijde hebben met name de ketters en de secte-geesten zich op de Openbaring beroepen en in haar steun meenen te vinden voor hun vaak fantastische theorieën.

Met geen van beide mogen wij vrede hebben. Het is onze taak ook het laatste Bijbelboek als Woord Gods, als deel van de Heilige Schrift biddend te lezen en te trachten de beteekenis voor hart en leven ervan te grijpen. Elke poging daartoe gedaan verdient warme belangstelling en aanbeveling. En omdat in het boek van Ds A. Ringnalda zulk een poging wordt gedaan, wijzen we met nadruk op het werk, dat hij ons aanbiedt.

Ds Ringnalda heeft ernstig studie gemaakt van de Openbaring. En we gelooven te mogen zeggen, dat hij tot haar geest is doorgedrongen. Hij beziet het laatste boek der Schrift uit één gezichtspunt. Daarmede geeft hij ons een draad in handen, dien we door het geheel zien loopen. Dat geeft ons oog voor de eenheid van de Openbaring en brengt ons nader bij het rechte verstaan. Dat de schrijver eigen wegen bewandelt, wel eens afwijkt van wat tot dusver onder ons gold, zegt slechts, dat er plaats is voor zijn boek.

Zegene de Heere dit werk en gebruike Hij het om een deel van Zijn heilige openbaring dichter te brengen bij ons volk.

F. W. GROSHEIDE.

SCHEMA VAN DE OPENBARING VAN JOHANNES.

Het eerste woord van het laatste Bijbelboek is voor ons van groote beteekenis. Het luidt „*Openbaring*" of Apokalypse, en het dient dit boek daarmee, naar den wil des Geestes, aanstonds aan als te behooren tot een litteratuursoort, die in de oudheid niet onbekend, maar ook aan de Heilige Schrift niet vreemd was. Er zijn meerdere apokalyptische gedeelten in de Schrift; en onder de apokriefe boeken vinden we onderscheiden Openbaringen of Apokalypsen.

Eén der kenmerken van deze apokalyptische litteratuur of apokalyptiek (waarop we bij de bespreking van 1 : 1 terugkomen) is, dat ze een streng *systematischen opbouw* vertoont. Hierop is ook ten aanzien van de Openbaring van Johannes reeds meermalen gewezen (b.v. Dr A. Kuyper, Encyclopaedie der H. Godgeleerdheid, II, 490 v., Kampen, 1909; Locus de Cons. Saec. V, 135; K. Schilder, De Openb. v. Joh. en het Sociale Leven, 20 vv., 71 vv., Delft, 1925), maar heel verschillend wordt het schema, dat in dit boek schuilt, aangegeven. Hangt dit ongetwijfeld eenerzijds samen met de onderscheiden uitlegging van dit boek, en anderzijds met allerlei tekstkritische wijzigingen en verschuivingen, die vele exegeten meenen te moeten aanbrengen, zoo wordt dit toch ook mede hierdoor bepaald, dat dit boek zijn schematiek wel telkens aanduidt, maar niet steeds opzettelijk en nadrukkelijk uitwerkt. De Openbaring van Johannes is een kunstwerk des Geestes, en „inzonderheid bij de kunst van de extase, van de inspiratie, ook bij het apokalyptisch visioen, dus bij alles, waarin meer in directen zin de werking van den Heiligen Geest die van den menschelijken geest overwint en opheft, vindt ge het systeem, niet gekunsteld, maar spontaan, niet gemaakt, doch geboren; een planmatigheid, die niet mechanisch aan de deelen van het geheel is opgelegd, doch die organisch de deelen laat uitgroeien in het geheel". (Schilder, a.w. 76).

Met name op Schriftgeloovig standpunt zal aan elk *schema*, dat men van dit Bijbelboek wil geven, als eerste eisch gesteld moeten worden, dat het beantwoordt aan de gegevens, die dit boek zelf met duidelijke woorden oplevert. Waar de onderscheidingen of overgangen niet zoo duidelijk worden aangegeven, zullen parallellen van woorden of gedachtengang nadere aanwijzingen kunnen en mogen

zijn, om het schema van het boek te vinden. Tenslotte is het de apokalyptiek eigen met symbolische getallen te werken, en zal men die dan ook in het schema of systeem der Openbaring kunnen verwachten.

Wanneer wij zoo het boek der Openbaring nader bezien, scheiden zich allereerst direct de *inleiding* en het *besluit* van het boek duidelijk af. 1 : 1—3 geven een afgeronde *inleiding,* de aandacht vestigend op den inhoud, het karakter en de waarde van dit boek. Met 22 : 6 begint dan het *besluit,* dat, tot in de woorden toe, teruggrijpt op de inleiding, en zich hiermee afteekent als slotbeschouwing over al wat men gelezen heeft. Is de inleiding kort en compact, om den lezer aanstonds onder den indruk te brengen van het belangrijke van het boek, dat hij ter hand gaat nemen, het besluit, 22 : 6—21, is breeder en levendiger uitgewerkt. De lezers hebben dan kennis genomen van den ontzaglijken inhoud van dit boek, en moeten daarbij nu tenslotte nog eens ernstig bepaald worden; en dat wel eenerzijds bij de hooge *waarde* van dit boek, maar dan nu ook anderzijds bij de goede *ontvangst* van dit boek. Het besluit valt zoo vanzelf in twee stukken uiteen, waarvan het eerste nauw aansluit bij de inleiding, zoodat, zeer systematisch, het slot terugkeert tot het begin, maar het tweede dan de afsluiting van het geheel beoogt, om heel dit boek, praktisch en ernstig, den lezers op het hart te binden.

Na afscheiding van inleiding en besluit, blijft dan voor *het eigenlijke boek* over 1 : 4—22 : 5, dat blijkt te bestaan uit *drie deelen,* waarvan het eerste (1 : 4—3 : 22) handelt over de uitoefening van Christus' Koningschap in Zijn Kerk op aarde; het tweede (4 : 1—21 : 2) over de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld; terwijl het derde deel (21 : 3—22 : 5) ons de voleinding van alle dingen brengt.

Verschillende opmerkingen, die voor het verstaan van de Openbaring en van de apokalyptische litteratuursoort van hoog gewicht zijn, laten zich hier al aanstonds aan vastknoopen.

Allereerst hebben we er op te letten, dat het boek der Openbaring uit DRIE deelen bestaat. *Het getal drie* heeft in heel dit boek overheerschende beteekenis, en keert in de systematiek der Openbaring steeds weer terug. Reeds de inleiding valt in drieën uiteen, evenals elk der beide stukken van het besluit. Het eerste en derde deel bestaan beide uit drie stukken, die, met uitzondering van het derde stuk van het eerste deel, zich opnieuw laten verdeelen in drie hoofdstukken. Waar, zooals algemeen bekend is, drie het getal is van het drieëenig Goddelijk wezen, draagt, in het veelvuldig gebruik van dit getal, het boek der Openbaring het kenmerk en stempel Gods. We hebben, (dat is de hoofdgedachte, die hierin tot uitdrukking gebracht wordt), *voortdurend met God te doen,* ook al gaat het over

Christus en de menschen, over Satan en duivelen, over wereld en engelen. Alles IS van God; alles wordt door Hem volbracht; alles keert tot Hem terug. „Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid", Rom. 11 : 36, is en blijft ook de grondgedachte der Openbaring. Dat staat steeds voorop, en komt telkens weer tot zijn recht. Elk der drie deelen van de Openbaring begint dan ook nadrukkelijk met een stuk, dat over God handelt, 1 : 4—8; 4 : 1—11; 21 : 3—8.

Vervolgens merken we op, dat dit laatste Bijbelboek niet maar handelt, zooals nog al te veel gedacht wordt, over de wederkomst van Christus en over wat in de dagen van het einde der wereld geschieden zal, doch over *de uitoefening van Christus' Koningschap in de Kerk en in de wereld* totdat door Zijn hand alles volmaakt zal zijn. Van meet af moge, naar den aard der apokalyptiek, alles in het licht van het einde zijn gesteld, de eigenlijke inhoud van het boek handelt over wat geschiedt *in deze eeuwen,* tot de voleinding toe. Het boek der Openbaring is en blijft actueel voor elke eeuw; voor de eerste eeuwen niet minder dan voor de laatste. Dat vat men, en houdt men vast, dat wordt ons bewust, en blijft ons practisch-reëel bij, als we bedenken, wat dit boek ons leert, dat de uitoefening van Christus' Koningschap niet pas van belang wordt in het einde, als het naar de beslissing gaat, maar dat het dit ten allen tijde is. Wat dit boek ons voorhoudt is juist, dat men niet over het einde spreken mag noch kan, wanneer men dat niet ziet in het licht van *de geleidelijke ontplooiing* van het Koningschap van Christus in Zijn Kerk en in de wereld. Het einde zal niet zoo maar in de wereld neerploffen. Hoezeer het ook komen zal als een dief in den nacht, onverwachts, zoo wordt het toch ook, alle eeuwen door, voorbereid. De Openbaring wil ons leeren daarin mee te leven, d. i. mee te leven met wat onze Heere Jezus Christus de-eeuwen-door doet, in de uitvoering van Zijn Koningschap over alle dingen, om alles tot de voleinding te brengen. Dat verstaat de Schrift onder het letten op de teekenen der tijden, die niet eerst tegen het einde aanvangen, maar steeds gezien worden, en die de Kerk leeren leven naar de voleinding toe; leeren meeleven met wat haar Hoofd en Koning doet; eschatologisch leven.

De Kerk mag haar Heer in den hemel niet vergeten; noch meenen, dat Hij in het hemelsch heiligdom alleen Zijn hoogepriesterlijk werk voor haar verricht; noch achten, dat Hij Zich thans niet in de heerlijkheid van Zijn Koningschap openbaart, doch dit eerst met Zijn wederkomst zal doen; doch vooral ook niet denken, dat Hij Zijn Koningschap alleen in de Kerk uitoefent. Hij heeft *alle macht* of volmacht ontvangen in hemel en op aarde, Matth. 28 : 18; en al oefent Hij die niet dadelijk in haar *geheel* uit, naar Zijn *gansche* volmacht,

toch heeft Hij met die uitoefening van Zijn Koningschap in hemel en op aarde van meet af reeds een begin gemaakt, en zet Hij dit voort, totdat dit zijn volheid zal bereikt hebben in de voleinding. En op die *volledige* uitoefening van Zijn macht, niet slechts in de Kerk, maar in hemel en op aarde, moet de Kerk nu nauwkeurig letten, en daar biddend en dankend, lovend en aanbiddend, vertrouwend en volhardend, in meeleven met haar Heer in den hemel. Maar dat kàn alleen, als het haar geopenbaard is; waartoe nu dit boek der Openbaring dient.

Van de drie deelen, waaruit de Openbaring bestaat, handelen nu de eerste twee over de uitoefening van Christus' Koningschap in de Kerk en in de wereld; en het derde deel brengt dan van dit alles het resultaat in de teekening van de voleinding, waarin God is alles in allen. Het is van beteekenis hier aanstonds op te merken, hoe heel dit boek parallel loopt met het apokalyptische stukje uit 1 Kor. 15 : 23—28. Wat Paulus daar beknopt weergeeft, mocht Johannes in den breede uitwerken; en het is een wonder getuigenis voor de eenheid der Schrift, dat hier zoo volkomen harmonie gevonden wordt tusschen Paulus en Johannes.

Treedt in *het derde deel,* over de voleinding, het werk *Gods* in het licht, zoo verwondert het ons, van schematisch-systematisch oogpunt uit, allerminst dat dit derde deel zich nader laat verdeelen in drie stukken, die elk weer in drie hoofdstukken te splitsen zijn. Hier draagt het geheel het merk Gods, dat in het getal *drie* tot uitdrukking is gebracht.

Anders staat het echter met het eerste en tweede deel, die handelen over de uitoefening van Christus' Koningschap in Kerk en wereld, waarbij er toch ook weer een merkwaardig verschil is tusschen het eerste en tweede deel. Ook *het eerste deel* bestaat uit *drie* stukken; daarin dragend het stempel Gods. Maar dit eerste deel handelt dan ook over de uitoefening van Christus' Koningschap in Zijn *Kerk;* en de Kerk is niet maar iets van menschen, maar zij behoort Gode toe; zij is „des Heeren", zooals reeds haar naam aanduidt: zij is het huis Gods, de gemeente des levenden Gods, 1 Tim. 3 : 15; Ef. 2 : 22.

Dan echter blijkt, dat de drie stukken van dit eerste deel *niet* alle opnieuw in drieën zijn te verdeelen: het derde stuk valt uiteen in *zeven* hoofdstukken, waarmee nu, naast het getal drie, een tweede allerbelangrijkst getal in het boek der Openbaring zijn intrede doet. Wij wijden daar thans nog niet breed over uit, maar constateeren slechts, wat we telkens weer zullen vinden in dit boek, dat het voortdurend terugkeerend *getal zeven* steeds aangeeft de *volheid der goddelijke werkingen in de wereld.*

God, en de Middelaar Jezus Christus, verheerlijkt als Koning aan 's Vaders rechterhand, door Wien de Vader alle dingen regeert (Heid.

Cat. antw. 50), worden ons in het eerste stuk van het eerste deel getoond, 1 : 1—8, bekleed met het eenig en eeuwig Koningschap. God is Koning; maar door Christus oefent Hij Zijn Koningschap uit. Daarom verschijnt Christus als Koning, en nu, in dit eerste deel, bepaaldelijk ook als Koning van Zijn *Kerk,* in het tweede stuk, 1 : 9—20. Het is zeer geëigend dat deze beide stukken elk uit drie deelen bestaan. Zij handelen over God en Christus.

Maar anders wordt nu het derde stuk van dit eerste deel. Dit stelt ons thans de *werking* van Christus in het licht, zooals Hij in Zijn Kerk regeert in den naam des Vaders. Dit stuk valt in zeven hoofdstukken uiteen, omdat er ons in getoond wordt: de volheid van de goddelijke werkingen van Christus' koningschap in Zijn Kerk op aarde, alle eeuwen door.

Wenden we ons nu tot *het tweede deel,* dat verreweg het grootste is van de drie deelen der Openbaring. Het omvat 4 : 1—21 : 2, en handelt over de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld. Dit deel valt uiteen in *zeven* stukken. Het gaat hier over de wereld; en dat wel zeer bepaald over „*deze* wereld", d. i. de zondige wereld. De wereld niet maar als Gods schepping, maar in haar tegenstelling met de Kerk. Zij is *niet* „des Heeren", maar God kan met haar slechts bemoeienis hebben in *gerichten,* d. i. in de volheid der werkingen van Zijn Goddelijken toorn en krachten. Het getal zeven was hier op zijn plaats. God regeert óók de wereld, en Hij doet ook dat door Christus, maar de uitoefening van dit Koningschap moet hier van meet af een totaal ander karakter dragen dan in de Kerk. Dat brengt het onderscheid in inrichting van het eerste en van het tweede deel, schematisch-systematisch, tot uitdrukking.

Evenals het eerste deel, gaat ook dit tweede van *God* en *Christus* uit, maar het eerste en tweede stuk van dit tweede deel dragen toch van meet af een gansch ander karakter dan de overeenkomstige stukken van het eerste deel. God staat, als de Almachtige, richtend tegenover de wereld, en Zijn gerichten gaan uit van Zijn troon, 4 : 1—11. Merkwaardiger nog legt het tweede stuk een nauw verband tusschen het eerste en tweede deel der Openbaring. Christus zal Zijn Koningschap ook over de wereld gaan uitoefenen, maar Hij volbrengt dat als Middelaar der uitverkorenen, voor wien Hij leed en stierf. Zijn heerschappij over de wereld dient de toebrenging der geloovigen; en in dàt licht zal men van meet af heel de uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld in gerichten hebben te zien.

Het derde stuk brengt nu de ontvouwing van *heel den inhoud* van Christus' Koningschapsoefening over de wereld. Hier treedt nu een nieuw verdeelingsprincipe in het boek der Openbaring op. Een *eerste schematische aanwijzing* is te vinden in 1 : 19, dat terugwijst naar 1 : 1, en weer opgenomen wordt in 4 : 1; d. i. naar de inleiding

en naar den aanvang van het tweede deel. Ook het besluit komt hierop in 22 : 6 weer terug. Hieruit valt af te leiden, dat de Openbaring vooral handelt over „datgene, wat met haast moet geschieden", 1 : 1, 22 : 6. Meer zeggen inleiding en besluit niet, maar er valt reeds uit op te maken, dat dit het hoofdonderwerp van dit boek is. De herhaling van deze woorden in 4 : 1, bij den ingang van ons tweede deel, dat van 4 : 1 tot 21 : 2 loopt, en verreweg het grootste deel, bijna heel het boek, is, doet zien, dat dit grond heeft in de gegevens van de Openbaring zelf. Het tweede deel *moet* het grootste zijn, want daarin wordt het eigenlijke onderwerp der Openbaring behandeld, d. i. dus: de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld. Maar op zeer kunstvolle wijze is nu dit hoofdonderwerp in verband gezet met en in het licht gesteld van Christus' Koningschap over de kerk. Daarover handelde het eerste deel. Dat IS er, . . . het Koningschap van Christus over Zijn Kerk op aarde; en dat Koningschap ZAG Johannes het eerst, 1 : 19. En daarmee houdt nu Zijn heerschappij over de wereld verband, 4 : 1. „Datgene, wat met haast geschieden moet," moet geschieden *na* d. w. z. in verband met Christus' Koningschap over Zijn kerk. Zoo hangen inleiding, eerste en tweede deel, en het besluit geheel samen.

Thans echter treedt, zooals we zeiden, een *nieuw verdeelingsprincipe* op, dat nader de uitwerking van dit tweede- en hoofddeel van de Openbaring bepaalt. Er is sprake van zeven zegels. Ook nu dus, evenals in het derde stuk van het eerste deel, het getal zeven, dat de volheid der Goddelijke werkingen van de uitoefening van Christus' Koningschap aangeeft. Metterdaad brengt dit derde stuk heel den inhoud van Christus' heerschappijvoering over de wereld aan het licht. Echter worden we er tegelijk op kunstzinnige wijze op gewezen, dat dit hier *nog slechts programmatisch* geschiedt: niet meer dan zes zegels worden behandeld, en het zevende gaat zich nader ontplooien in zeven bazuinen. Ook van deze zeven zullen er dan maar weer zes worden uitgewerkt, terwijl de zevende weer in andere factoren uiteenvalt. Zoo gaat dit door, totdat eerst eindelijk de zeven laatste toornschalen zullen worden uitgegoten, waarmee pas het zevende zegel zal zijn voltooid, en alles wat geschieden moest, geschied zal zijn.

Hiermee rekening houdende, splitst het tweede deel zich geheel natuurlijk in *zeven stukken,* waarvan er eerst drie, daarna vier behandeld worden; respectievelijk het merk Gods (drie) en dat der wereld (vier) dragend. De uitoefening van Christus' Koningschap (drie) in de wereld (vier) is het werk Gods in de wereld. Dit werk wordt *in zijn uitvoering* pas beschreven in de laatste vier stukken; de eerste drie stukken toonen ons God en Christus in de voorbereiding van dit werk; en elk van deze drie stukken valt weer in drieën uiteen, zoodat alles het stempel Gods draagt.

Nog verder wordt nu de schematiek door de Openbaring doorgevoerd, als de laatste vier stukken van het tweede deel elk voor zich weer bestaan uit *zeven hoofdstukken;* dus tot in de fijnste onderdeelen ook weer dragend de kenmerken van de volheid der Goddelijke werking. De opbouw van deze zeven hoofdstukken loopt niet alleen onderling volkomen parallel, maar stemt ook geheel overeen met den bouw van dit tweede deel in zijn totaliteit. We zagen dat dit tweede deel bestaat uit zeven stukken. Bezien we deze in hun totaliteit, dan vallen ze allereerst uiteen in drie plus vier. Bezien we ze nader, dan merken we op, dat de eerste drie stukken inleidend zijn; en dat de laatste vier zich weer aldus laten splitsen, dat drie stukken het eigenlijk werk aangeven, dat Christus in Zijn heerschappijvoering volvoert, terwijl het vierde of laatste van het geheel ons het resultaat van al dien arbeid voor oogen stelt.

Zooals nu dit tweede deel in zijn geheel is opgebouwd, zoo zijn nu, in het klein, ook weer de laatste vier stukken geconstrueerd. Dus: steeds weer eerst drie inleidende hoofdstukken; dan drie hoofdstukken, die het eigenlijke werk van het onderhavige stuk voorstellen; tenslotte een laatste hoofdstuk, dat het resultaat van het werk van dit stuk brengt.

Wij hopen dit alles in het vervolg voortdurend weer aan te wijzen, maar meenen goed te doen hier toch thans eerst een schematisch overzicht van het boek der Openbaring voorop te doen gaan, dat het volgen van bovenstaande uiteenzettingen vergemakkelijken zal.

SCHEMA VAN DE OPENBARING VAN JOHANNES.

INLEIDING. 1 : 1—3.

I. De inhoud van het boek. (1 : 1).
II. Het karakter van het boek. (1 : 2).
III. De waarde van het boek. (1 : 3).

EERSTE DEEL. 1 : 4—3 : 22.

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN ZIJN KERK OP AARDE.

Eerste Stuk. 1 : 4—8.

God en de Middelaar Jezus Christus de Koning der eeuwen.

I. Zegen van God en Christus.
II. Lofverheffing van Christus.
III. Zelfbetuiging Gods.

Tweede Stuk. 1 : 9—20.
Christus de Koning der Kerk.

I. Christus' komst tot Zijn Kerk.
II. Christus' verschijning aan Zijn Kerk.
III. Christus' woord tot Zijn Kerk.

Derde Stuk. 2 : 1—3 : 22.
Uitoefening van Christus' Koningschap in Zijn Kerk op aarde.

A. De Kerk in haar leven temidden van de wereld.

I. De Kerk temidden van de haar omringende wereld.
II. De Kerk temidden van de haar vijandige wereld.
III. De Kerk temidden van de andersdenkende wereld.
IV. De Kerk temidden van de zondigende wereld.

B. De Kerk in haar leven met God.

V. De Kerk in haar geestelijk leven.
VI. De Kerk in haar leven in het Koninkrijk Gods.
VII. De Kerk in haar zelfvoldane leven.

TWEEDE DEEL. 4 : 1—21 : 2.

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN DE WERELD.

Eerste Stuk. 4 : 1—11.
God de Koning der wereld.

I. Het Koningschap over de wereld.
II. Het Koningschap van God.
III. Lofverheffing van God.

Tweede Stuk. 5 : 1—14.
Christus de Middelaar der Uitverkorenen.

I. Christus de Overwinnaar voor de uitverkorenen.
II. Christus de Koning voor de uitverkorenen.
III. Lofverheffing van Christus.

Derde Stuk. 6 : 1—17.
Ontvouwing van Christus' Koningschap in de wereld.

I. Gerichten.
II. Verdrukking der Kerk.
III. Eindgerichten.

Vierde Stuk. 7 : 1—9 : 21.

De Uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld door gerichten.

I. Verzegeling van de Kerk op aarde tegen de komende gerichten.
II. De Kerk uit de gerichten in den hemel vergaderd.
III. De aanvang der gerichten in den hemel.
IV. Gerichten in het natuurgebeuren.
V. Gerichten in daemonenwerking.
VI. Gerichten in overheersching van het heidendom.
VII. Geen bekeering onder de gerichten.

Vijfde Stuk. 10 : 1—14 : 5.

De Uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld door verdrukking der Kerk.

I. De voltooiing der gerichten bij de volmaking van Gods heilsopenbaring.
II. De Kerk onder de gerichten van de laatste dagen.
III. De aanvang van de gerichten der laatste dagen in den hemel.
IV. De verdrukking der Kerk door gerichten over Satan.
V. De verdrukking der Kerk door de Antichristelijke wereldmacht.
VI. De verdrukking der Kerk door den Antichristelijken wereldgeest.
VII. De Kerk op aarde bewaard en geheiligd.

Zesde Stuk. 14 : 6—19 : 4.

De Uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld door eindgerichten.

I. De komst van Gods gericht op aarde.
II. Kerk en wereld, door Gods gericht, van de aarde weggemaaid.
III. De aanvang der eindgerichten in den hemel.
IV. De werking der eindgerichten.
V. De werking der eindgerichten in de Antichristelijke wereld.
VI. Gods werking in het eindgericht over de Antichristelijke wereld.
VII. Het Hallelujah van de Kerk in den hemel.

Zevende Stuk. 19 : 5—21 : 2.

De Uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld op den Dag des Heeren.

I. Het aanbreken van den Dag des Heeren.
II. De verschijning van Jezus Christus in heerlijkheid.
III. De aanvang van den strijd des Heeren.

IV. De zonde en haar werkingen geoordeeld.
V. De duivel en zijn werkingen geoordeeld.
VI. De dood en zijn werkingen geoordeeld.
VII. De nieuwe wereld.

DERDE DEEL. 21 : 3—22 : 5.

DE VOLEINDING.

Eerste Stuk. 21 : 3—8.
Gods werk in de voleinding.

I. De volzalige gemeenschap van God met Zijn volk.
II. De herschepping van alle dingen.
III. Zelfbetuiging Gods.

Tweede Stuk. 21 : 9—27.
Het Koninkrijk Gods in de voleinding.

I. De heilige stad van het Koninkrijk Gods.
II. De waarde van het Koninkrijk Gods.
III. De heiligheid van het Koninkrijk Gods.

Derde Stuk. 22 : 1—5.
Het Eeuwige Leven.

I. Het wezen van het eeuwige leven.
II. De inhoud van het eeuwige leven.
III. De rijkdom van het eeuwige leven.

BESLUIT. 22 : 6—21.

Eerste Stuk. 22 : 6—16.
Het Boek der Openbaring.

I. Het boek der Openbaring als profetie.
II. Het boek der Openbaring in zijn vervulling.
III. Het boek der Openbaring als openbaring van Jezus Christus.

Tweede Stuk. 22 : 17—21.
De Ontvangst van het Boek der Openbaring.

I. De goede ontvangst van het boek der Openbaring.
II. De verkeerde ontvangst van het boek der Openbaring.
III. Slotwoorden.

INLEIDING.

1 : 1—3.

1. *Openbaring van Jezus Christus, die God Hem gegeven heeft, om Zijnen dienstknechten te toonen, wat met haast geschieden moet; en (die) Hij, gezonden hebbende door Zijnen engel, te kennen gegeven heeft aan Zijnen dienstknecht Johannes;*

2. *die getuigd heeft het woord Gods, en het getuigenis van Jezus Christus, zooveel hij gezien heeft.*

3. *Zalig, die leest, en die hooren, de woorden der profetie, en bewaren hetgeen daarin geschreven is; want de tijd is nabij.*

1. De Inhoud van het boek. (1 : 1).

Over 't algemeen staat men in de gemeente nog steeds min of meer vreemd tegenover dit laatste Bijbelboek. Men beseft er meer de hooge waarde van dan dat men ook zijn inhoud verstaat. Het is niet onbekend hoeveel verschillende uitleggingen ervan gegeven zijn, noch ook hoe menigmaal juist dit boek door allerlei geestelijke stroomingen en secten misbruikt is en wordt tot staving van vaak zeer wonderlijke denkbeelden. Dikwijls wendt men zich dan ook maar van dit boek af, met de gedachte, dat het handelt over de toekomst, over het laatst der dagen, over het einde der wereld, en dat we daar toch het rechte niet van zullen weten, totdat het zoover gekomen is.

Inderdaad zegt het eerste woord van dit boek „*Openbaring*" of „Apokalypse" zelf reeds, dat het behoort tot een litteratuursoort, de Apokalyptiek, die niet tot de gemakkelijkste is te rekenen. Er is zooveel grilligs en vreemds in, dat men er als nuchtere menschen wel eens van terugschrikt. Er lijkt zooveel willekeur, en daardoor onvastheid, in de verklaring van de wonderlijke beelden en visioenen te liggen. Het heeft den schijn of iedereen daar maar van maken kan, wat hij wil, en van zeggen kan, wat hij er persoonlijk in ziet; en wie zal uitmaken, wie dan gelijk heeft, en hoe hier het Woord Gods moet worden verstaan?

Tegenover al dergelijke overleggingen moeten we toch eerst wel

enkele opmerkingen maken, die hierop wat ander licht kunnen werpen.

Men heeft allereerst wel te onderscheiden tusschen ware en valsche apokalyptiek, die evenveel verschillen als de echte en de pseudo-evangeliën. Het valsche is hier steeds gekenmerkt door het groteske en meer dan wonderlijke. Het ware is rustiger, eenvoudiger en nuchterder. Dat heeft zijn diepen grond.

De valsche apokalyptiek, die in de eeuwen rondom Christus' geboorte een bloeitijdperk beleefde, is niet gegrond in openbaring Gods, maar moest drijven op eigen kracht van fantasie. Vooral in de eeuwen na Maleachi, toen de openbaring Gods zweeg, en men in den nood der tijden toch zoozeer behoefte had aan een Goddelijk woord, trachtte de apokalyptiek van het Jodendom daaraan te voldoen door terug te grijpen naar de vroeger geschonken openbaring, en die met het oog op de vragen van den tijd uit te werken naar eigen inzichten en ideeën. Om daaraan gezag te geven, gaf men zijn met eigen gedachtenspinsels verrijkte profetieën uit onder den naam van den een of anderen groote uit den oertijd, zooals Mozes of Abraham, of ook wel Henoch of Ezra; en het gemis van oorspronkelijkheid trachtte men te dekken door de oude traditie te vermengen met allerlei van elders ontleende mythen en speculaties.

In een totaal andere sfeer verkeeren we met de ware apokalyptiek; met onze *Openbaring van Jezus Christus* of Apokalypse van Johannes. Wat hier al aanstonds opvalt, is, dat er van *pseudonimiteit* geen sprake is. Dat behoeft ook niet, omdat aan deze apokalypse waarachtige openbaring Gods ten grondslag ligt, hetgeen alles verandert. Johannes, die heel deze apokalypse *ontving,* behoefde niets te *verzinnen,* maar kon eenvoudig betuigen al wat hij gezien had. Hij behoefde en mocht daar niets van afdoen, noch ook er iets aan toevoegen, 22 : 19. Hij had geen vreemde litteratuur noodig om zijn werk op te sieren, maar kon eenvoudig het woord Gods betuigen. Dat woord, dat de openbaring van Jezus Christus inhield, had geen gezag van buiten noodig, maar droeg dat, voor de gemeenten, in zichzelf. En juist waar het de openbaring van Jezus Christus was, behoefde *de apostel* zich niet schuil te houden achter een anderen naam, maar was het van de grootste beteekenis, dat hij zich als apostel, d. i. als getuige van Christus, en als grondlegger der kerk in den naam van Christus, noemde met zijn eigen naam. Wij vinden dan ook telkens weer, dat hij zich nadrukkelijk „Ik, Johannes" noemt, 1 : 1, 4, 9; 22 : 8; en op meerdere plaatsen spreekt hij van zichzelf.

Wil men de eerste woorden van ons boek nog sterker laten gelden, en er op letten, dat dit toch eigenlijk niet de Openbaring van Johannes is, zooals slechts het opschrift luidt, dat niet wezenlijk tot de Heilige Schrift behoort, maar de Openbaring van Jezus Christus, zoo zeggen

we ook hiervan, dat er geen sprake is van verberging, maar integendeel van levendige openbaring, die ook Christus Zelf op meerdere plaatsen sprekende invoert.

Wij, die het woord der Schrift geloovig en gehoorzaam, eenvoudig en kinderlijk aannemen, komen hiervan aanstonds diep onder den indruk, en beseffen, dat we naar den inhoud van dit boek ernstig te luisteren hebben, maar ook dat het door ons *verstaan* moet kunnen worden. De Openbaring van *Jezus Christus* (en we mogen hier allereerst denken aan de Openbaring, *die Hij geeft,* ook al zullen we straks zien, dat ze Hem ook tot inhoud heeft) kan voor de Zijnen nooit duister of verborgen zijn. Misschien is ze voor de wijzen en verstandigen verborgen, maar ze wordt den kinderkens geopenbaard, Matth. 11 : 25; want zoo sprak Jezus steeds tot de Zijnen. Zoo zullen wij er ook naar moeten luisteren. In het geloof, dat wie uit God zijn, dit woord moeten kunnen hooren en verstaan (vgl. 1 Joh. 4 : 6), omdat dit de Openbaring van Jezus Christus is, die Zichzelf niet voor ons verbergt, maar Zich hier *openbaart.*

Toch blijft dit woord „Apokalypse" van Jezus Christus ons herinneren aan de apokalyptiek, en dezen menschelijken factor mogen we niet verwaarloozen. We behoeven daar ook heel niet voor te vreezen. Integendeel: dat moet ook zijn waarde en beteekenis hebben, dat het Woord Gods in dit boek tot ons komt in den vorm der apokalyptiek. Dat zegt ons van meet af, *hoe* wij dit gedeelte der Heilige Schrift te lezen en te verstaan hebben.

Het onderscheid tusschen ware en valsche apokalyptiek goed in het oog houdend, worden we genoopt op bepaalde kenmerken van deze litteratuursoort aandachtig te letten, omdat het Woord Gods hier zóó gelezen wil worden.

We kunnen (om iets te noemen) van tevoren verwachten, dat we ook hier aansluiting zullen vinden bij *de traditie;* het van vroeger tijden overgeleverde; de vorige openbaring Gods. Dit is immers één der eerste dingen, die de apokalyptiek eigen is. Inderdaad is dit ook één der eerste kenmerken van onze Openbaring; maar nadrukkelijk voegen we hier aanstonds aan toe, dat de ware apokalyptiek, *uit den aard der zaak,* slechts aansluiting zal zoeken bij en uitwerking zal geven van de ware openbaring Gods, die ons in de Heilige Schrift bewaard is. Metterdaad nu vinden we in geen boek der Schrift zooveel teruggrijpen naar de vroegere openbaring Gods in Oude en Nieuwe Testament, als in deze Apokalypse. Juist daardoor kon dit boek de indrukwekkende sluitsteen worden van heel de Schrift. Het was er, juist als Apokalypse, a.h.w. voor gepraedestineerd.

Maar ook voor de verklaring is dit punt van groot gewicht. Er kan geen betere commentaar op de Openbaring zijn dan de voorgaande boeken der H. S. Niemand zal dit boek beter verstaan dan hij, die

grondig thuis is in al de boeken van den Bijbel. Het is niet slechts niet noodig, maar heel dikwijls zelfs schadelijk voor de verklaring van de Openbaring, wanneer men hier beslist, en zelfs vóór alles, allerlei gegevens wil vinden uit Babylonië en Assyrië, Perzië en Egypte, astrologie en mythologie, om daar zijn uitlegging naar te fatsoeneeren. De wetenschappelijke studie, die men daarvan gemaakt heeft, op zichzelf gaarne in haar waarde latende, zijn wij toch van meening, dat men dit verkeerd toepast. Eerder zal ons boek licht op die gegevens kunnen werpen, dan omgekeerd, zooals men ze thans hanteert. Het is (wat voor ons alles afdoet) in strijd met de eerste verzen van dit boek. Men kan en moet hier Schrift met Schrift verklaren, juist óók omdat ons boek een apokalypse is.

Komen we nu tot een ander kenmerk van de apokalyptiek, dan vinden we ook dat in onze Openbaring van Jezus Christus terug. Ontsprongen aan den *nood der tijden*, hield zich de apokalyptiek vooral met de toekomst bezig; maar dan toch ook weer niet alleen met het wereld*einde*, doch evenzeer met het wereld*beloop*. Er schuilt iets van de theodicee in de apokalyptiek, zooals we die ook in de Schrift zoo vaak vinden: van de moeilijkheden van het heden uit, zoekt men naar betere tijden, waarin de rechtvaardige niet langer zal verdrukt en vervolgd worden, en de goddelooze zijn gerechte straf niet zal ontgaan. Het is onmogelijk, dat God het onrecht steeds zal blijven dulden, zooals het in deze wereld heerscht. Er moet, en het geloof voegt er aan toe: er zal, verandering komen. Zoo ziet men dan uit naar het einde, en de komst van den Messias, die alles herstellen zal, en die deze eeuw, waarin wij leven en lijden, zal overleiden naar de toekomende eeuw, waarin de vromen zullen verlost en verheerlijkt worden.

Men is zich hierbij in de apokalyptiek gewoonlijk wel bewust, dat deze wereld daarvoor eerst nog door *verschillende perioden* heen moet gaan, en met name ook, dat het einde daarvan niet bereikt zal worden dan door tal van wereldweeën en katastrofen, die, naarmate de beslissing nadert, erger en ernstiger zullen worden. Men kon dit alles reeds aan de verschillende apokalyptische deelen der H. S. ontleenen, die dat b.v. in Jes. 24—27; Joël; Zacharia 12—14; Maleachi 4, en dan Daniël niet te vergeten, profeteerden. Trouwens, ook buiten de bijzondere openbaring treft men vaak soortgelijke gedachten aan.

Ondanks alle ontzaglijk gebeuren, waarin men leeft, en dat men nog verwacht, ziet dan toch de apokalyptiek de wereld met *vaste, logische en chronologische orde* naar het einde gaan. Het gaat voort. Niets kan den loop stuiten. Het gaat door alles heen. En straks komt het. Dan zal alles goed zijn. Zooals God wil. Er zit stuwkracht, bijna zeiden we reeds: vaart, in de wereld. Er zit iets in van Tersteegens „Komt, laat ons voortgaan, kindren! Want d' avond is nabij; het

stilstaan kan licht hindren in deze woestenij; komt, sterkt opnieuw den moed! den wandelstaf geheven om hemelwaarts te streven: zoo wordt het einde goed."

Dit is nu van meet af ook de sfeer van onze Openbaring; en daarin niet het minst is ze een echte Apokalypse. Ook zij is gegeven in een tijd van nood, maar niet minder met het oog op den nood aller tijden. Het is de Openbaring van Jezus Christus, die gezegd heeft: „in de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed; Ik heb de wereld overwonnen", Joh. 16 : 33; die voor de Zijnen, die in de wereld zijn, gebeden heeft, Joh. 17; maar die Zich thans ook aan hen komt openbaren, om hen door de wereld heen te helpen. Maar daarom zal Hij hun dan ook niet maar over het wereld*einde* spreken, maar hun vóór alles het wereld*verloop* toonen, zooals dat naar dat einde leidt. Zij moeten weten, wat met haast *geschieden* moet, maar mogen dan ook hooren, dat de tijd van het *einde* nabij is. De *oplossing* van de moeiten en druk, waaronder zij leven, moeten ze leeren verwachten van het einde. Dàn zal God recht doen. Maar de hoofdinhoud van dit boek en van deze Openbaring van Jezus Christus zal toch liggen in wat geschieden moet. Dit alles mag verband houden met en heenleiden tot het einde, en ook steeds weer in dat licht gezien worden, toch doet men aan deze woorden geen recht, wanneer men het boek der Openbaring het boek der toekomst noemt. Dit boek is het boek van elk heden; van iedere eeuw; tot de voleinding der eeuwen toe. Het is steeds actueel, en het blijft dat. Het is het boek van iederen tijd, en geeft aan elke wereldperiode haar eschatologisch perspectief, dat we niet missen kunnen, om recht en zuiver in elk heden te leven. Met het oog daarop is dit boek ons geschonken. Het is het troostboek voor de kerk van alle eeuwen; en dat weer niet slechts, zooals nog vaak gemeend wordt, inzonderheid voor de kerk-in-nood-of-verdrukking, doch voor de gansche kerk, die altijd en overal slechts welgetroost en krachtig, sterk en zalig leven en sterven kan, als zij in de nauwste en voortdurende gemeenschap met haar levenden Heer en Koning in den hemel verkeert.

De Openbaring is de Openbaring van Jezus Christus. Om Hem gaat het in dit boek. Niet maar om iets vàn Hem, b.v. Zijn wederkomst op de wolken des hemels; neen, maar om Hem Zelf, en heel Zijn leven in de verhooging aan 's Vaders rechterhand, als Koning van alle dingen in hemel en op aarde. Omdat de apokalyptiek alles stelt in het licht van de voleinding der wereld, die God door Christus' komst op de wolken nabij brengt, Zijn komst als Koning en Rechter van het heelal, daarom vinden we in dit boek inzonderheid de openbaring van Jezus Christus *in de bijzondere heerlijkheid van Zijn hemelsch koningschap.* De Openbaring van Johannes komt zoo in parallelie te staan met den brief aan de Hebreeën. Zooals deze ons

inzonderheid het hemelsch Hoogepriesterschap van Christus voor oogen stelt, zoo toont ons de Openbaring de uitoefening van het hemelsch Koningschap van Christus.

Ook deze Openbaring is *Profetie.* Ze zegt dit zelf, 1 : 3; 10 : 11; 19 : 10; 22 : 6, 7, 10, 18, 19. Zij profeteert van het werk, dat Jezus Christus nog niet volbracht, maar tot het einde toe volbrengen zal; en ze gaat daarbij terug, zooals we zagen, tot de vroegere profeten en voorzeggingen van O. en N. T.; neemt die weer op, en vernieuwt ze, in zelfstandige uitwerking. Ze draagt in dit alles den aard der apokalyptiek. De oude profetieën zullen veel tot verklaring van deze openbaring van Jezus Christus kunnen bijdragen. Omgekeerd zal deze openbaring weer licht werpen op de vroegere voorzeggingen. Alles wordt nu verder uitgewerkt, en duidelijker direct naar het einde toegeleid. Het gaat door wereldweeën heen, die *hier* eerst in hun eigenlijken aard openbaar zullen worden. Ook allerlei katastrofen, die alle eeuwen door in de wereld plaats grijpen, worden in dit boek belicht naar hun wezen en bedoelen. Maar het geheel blijft beheerscht door het éene groote werk van de uitoefening van Christus' Koningschap, die de wereld, door dit alles heen, met vaste hand, naar vasten gang, in één groot, steeds voortschrijdend wereldproces, voert naar het doel.

Reeds valt het ons op, dat in de apokalyptiek alles zoo *wereldwijd* is. Het is dit in nog sterker mate dan we tot nog toe konden aangeven. Houdt alle apokalyptiek rekening met den geestelijken achtergrond van alle gebeuren, ook in onze Apokalypse is sprake van engelen en duivelen; en niet alleen van de kerk op aarde, maar ook van de kerk in den hemel. Men leeft, in de apokalyptiek, niet slechts in deze wereld, maar men vat ook de toekomstige eeuw in het oog. Men leeft niet slechts bij wat gezien wordt, maar vaak méér nog bij de dingen, die niet gezien worden. Dat dit ook in de Apokalypse van Jezus Christus, dien wij niet zien, en nochtans gelooven, sterk naar voren komt, zal wel niemand verwonderen. Maar terwijl dan de valsche apokalyptiek vaak een scherpe tegenstelling moet maken tusschen deze en de toekomende eeuw, kan de ware Apokalypse het verband vasthouden van wat *nu* door de geloovigen in beginsel, maar eenmaal in de volmaaktheid zal genoten worden; en zoo troost ze eenerzijds, terwijl ze anderzijds een groot verlangen wekt naar den grooten Dag des Heeren.

Want tenvolle zal ook deze Apokalypse de heerlijkheid van de toekomende eeuw niet kunnen uitdrukken. Daarom zal ook zij, als alle apokalyptiek, haar toevlucht moeten nemen tot *beelden en symbolen,* visioenen en gezichten. Zij *profeteert* van het wereldverloop en het wereldeinde. Wat dat inhoudt, mogen we weergeven met enkele aanhalingen uit de Hermeneutiek van Prof. Dr F. W. Grosheide

(Amsterdam, Bottenburg, 1929), p. 201—207. „Ze draagt als profetie een eigen karakter en spreekt, moet anders spreken dan de historie. Concreet komt het verschil tusschen historie en profetie b.v. daarin uit, dat de profetie in tijd ver uiteenliggende gebeurtenissen bijeen kan nemen, hetgeen met het karakter van elke geschiedbeschrijving in strijd is. De profetie kan dan ook meer dan één vervulling hebben, de historie teekent eenmaal gebeurde feiten". „De toekomende wereld is een gansch andere, ze is van andere orde, daarom kan van haar niet adaequaat gesproken worden. Er zou zelfs in het geheel niet van haar kunnen worden gesproken, ware het niet, dat de nieuwe orde door Gods genade in het heden reeds in beginsel aanwezig was. God openbaart Zich in Christus Jezus en Hij doet die openbaring opmerken. Daarin brengt Hij iets nieuws in de zondige wereld. De profetie toont ons met het oordeel over de bestaande orde van zaken de volle heerlijkheid van de nieuwe. En wie aan die nieuwe orde van zaken deel heeft, die kan in principe de profetie verstaan."

Een geloovig Bijbellezer behoeft werkelijk niet zoo te schrikken voor *de visioenen-taal* der Openbaring. Hij is daar door de O. T.sche profetieën reeds lang aan gewend; en we zagen reeds meer dan eens, dat onze Openbaring zich daar vóór alles bij aansluit. „Allerlei landen, volken, personen, gebeurtenissen, verhoudingen worden telkens in de profetie (van het N. T.) gebruikt, hebben een vaste allegorische of symbolische beteekenis gekregen, en het is niet het minst op dit punt, dat de profetische gedeelten van het Nieuwe Testament zich bij het Oude aansluiten". Als men de verklaring der Openbaring dan ook maar niet *overal* zoekt, maar in het licht der Schrift geloovig lezen wil. Het is voor het verstaan der visioenen werkelijk niet noodig een exorbitante kennis te hebben van het wereldgebeuren in Palestina, Arabië, Mesopotamië, en vele andere landen der wereld, zoozals die b.v. in de kringen van de Maranatha-beweging verondersteld en beoefend wordt, om de gezichten van dit boek te kunnen toepassen op wat dáár en dáár gansch in het bijzonder geschiedt. Het is alles zooveel eenvoudiger en Schriftuurlijker, zooals men dat soms in zoo juist genoemde kringen toch óók wel beseft. Dit boek is voor het volk des Heeren, dat leeft bij de Schriften. Als men den Bijbel maar kent, heeft men den natuurlijken sleutel voor de verklaring der Openbaring in handen. Ook de Openbaring van Johannes is een Bijbelboek, dat, met den Bijbel desnoods alleen, te verstaan is in zijn hoofdlijnen en grondgedachten.

Merkwaardig luiden de eerste woorden van dit boek: *„Openbaring van Jezus Christus, die God Hem gegeven heeft"*. Het staat hier zonder lidwoord, en het is dus niet de Openbaring van Jezus, maar er is sprake van 'n Openbaring des Heeren. Geheel fout gaan zeker

zij, die spreken over de „Openbaringen", zooals men dat toch nog zoo vaak kan hooren. Hier is de belangrijke gedachte van de eenheid dezer openbaring van Jezus Christus te loor gegaan, die juist in de Apokalypse van zoo bijzondere beteekenis is. Het is één machtige openbaring van Jezus Christus in heel de uitoefening van Zijn hemelsch Koningschap, die niet kan gebroken, maar ook niet in losse stukken kan gescheiden worden. Alles hangt hier samen; en wij trachtten juist dien kenmerkenden samenhang van deze Apokalypse in ons schema reeds tot zijn recht te doen komen. Men spreke van onze Apokalypse toch vooral in het enkelvoud. Het is de Openbaring van Jezus Christus.

Toch houde men dan in het oog, dat we hier niet te doen hebben met *heel* de openbaring van Jezus Christus, maar met *die bijzondere openbaring, die God Hem gegeven heeft. Deze* openbaring heeft Christus van God ontvangen; en nu moeten we hierbij niet alleen denken aan ons *boek* der Openbaring, maar veel meer aan de werkelijkheid, die achter dit boek ligt, en in dit boek slechts beschreven wordt. Onze gedachten moeten hier terug gaan naar dat groote woord, dat Christus Zelf, na Zijn verhooging door de opstanding, nog hier op aarde vóór Zijn hemelvaart gesproken heeft: „Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde", Matth. 28 : 18. Dit woord heeft Jezus gesproken bij die allerbelangrijkste van al Zijn verschijningen, die als zoodanig door de Schrift telkens wordt aangewezen: de verschijning op den berg in Galilea. Zelfs had Jezus, nog vóór Zijn lijden en sterven, Zijn discipelen voorzegd, dat Hij hen na Zijn opstanding zou voorgaan naar Galilea, Matth. 26 : 32; Mark. 14 : 28; de engelen bij het ledige graf hebben dit voor de vrouwen herhaald, Matth. 28 : 7, en haar opgedragen, dat zij *dit* ook den discipelen en Petrus zouden meedeelen, Mark. 16 : 7; terwijl Jezus het bovendien Zelf zoo ook weer tot de vrouwen zei bij Zijn verschijnen aan haar op den weg, Matth. 28 : 10. Dit was de afgesproken ontmoeting van Jezus-in-Zijn-heerlijkheid met de Zijnen. Hierop moest vanzelf de aandacht der discipelen gericht zijn. Hier is Jezus toen den Zijnen, waarschijnlijk in tegenwoordigheid van 500 broederen, verschenen in de heerlijkheid van Zijn Koningschap; en daarvan zegt Hij dan aanstonds: „Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde"; maar doet daaruit ook volgen: „Gaat dan heen, onderwijst al de volken, hen doopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; leerende hen onderhouden alles, wat Ik u geboden heb. En ziet, Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld".

Dit is het Koningschap, dat God Hem gegeven heeft; op grond waarvan Hij de Zijnen tot alle volken der wereld uitzendt; en waarbij Hij Zelf reeds getuigt van den voortgang van dit alles onder Zijn be-

scherming en heerschappij, al de dagen, tot de voleinding der wereld. Zoo zou Jezus *op aarde* Zijn Koningschap uitoefenen, in het midden der wereld, door Zijn kerk-op-aarde. De Openbaring van Johannes sluit aan bij het slot der Evangeliën en bij het boek der Handelingen; maar gaat vandaar uit verder, om ons de *volle* ontplooiing van Christus' Koningschap in hemel en op aarde te toonen: „om Zijn dienstknechten te toonen, wat met haast geschieden moet". Op den berg in Galilea heeft Christus Zich een oogenblik aan de discipelen in Zijn koninklijke heerlijkheid vertoond, en met hen gesproken over al de dagen, tot de voleinding van deze eeuw, d. i. van dezen wereldtijd. Zoo zien Hem dan ook Stefanus en Paulus in den hemel. Zoo verschijnt Hij nu ook weer aan Johannes op Patmos, om thans, ten laatste, al de heerlijkheid en rijkdom van dit Koningschap voor Zijn kerk te openbaren. Dit is de Openbaring van Jezus Christus, die God Hem gegeven heeft. En die toont Hij Zijn dienstknechten. De inhoud ervan is: wat met haast geschieden moet.

Door al den arbeid Zijner ziel heeft Christus Zich niet slechts de Zijnen verworven ten eeuwigen leven, maar heeft Hij ook *alle macht* verkregen in hemel en op aarde. Zittende ter rechterhand Gods gaat onze Middelaar aanstonds ook die macht uitoefenen. En dit zal Hij voortzetten totdat Hij komt op de wolken des hemels in al Zijn koninklijke heerlijkheid, om alles te volmaken, als Koning en Rechter van het heelal. Zoo leeft Jezus als Koning, heel den staat Zijner verhooging door, totdat Hij, op den Dag des Heeren, den hoogsten trap daarin bestijgt, en al Zijn volmacht over hemel en aarde volbrengen zal. Het is de openbaring van dit Koningschap, die Christus Zelf hier toont, maar die ook Hemzelf in Zijn Koningsheerlijkheid tot inhoud heeft. Het is Zijn Zelfopenbaring in den volsten zin des woords.

Juist echter als wij dit bedenken, is, wat hier volgt, niet vreemd, maar zinvol: *„om Zijn dienstknechten te toonen . . ."* Christus bekleedt Zijn Koningschap in den hemel niet voor Zichzelf of voor de wereld, doch als Middelaar der Zijnen. Daarom worden *zij* hier nu genoemd. Deze openbaring van Zijn Koningschap is vóór alles voor hen, voor wien Hij Zijn Koningschap bekleedt, en die Hem als hun Koning erkennen en toebehooren; voor hen, die Hij Zich door Zijn zoendood verwierf, en die burgers van Zijn Koninkrijk geworden zijn. Zij behooren Hem geheel toe, en zij dienen Hem. Als zoodanig worden ze hier Zijn dienstknechten of slaven genoemd. Zij mogen met Hem leven; en Hij is met hen, al de dagen, tot de voleinding der wereld. Maar dan mogen ze ook niet vreemd zijn van Zijn Koningschap, en van de uitoefening daarvan door Hem in den loop der eeuwen. Daarom toont, openbaart, Hij dat hun; hun voor oogen stellende *„wat met haast moet geschieden"*.

In profetie geeft ons de Openbaring geschiedenis te kennen: de geschiedenis van Christus' Koningschap gedurende den loop der eeuwen.

Dat dit alles geschieden moet, d. i. dat het alles gebeuren moet naar den Raad en het welbehagen Gods, ligt van tevoren bij den Christus, den Middelaar Gods, vast. Hij heeft ook in Zijn vernedering nooit anders gewild, noch gehandeld. Hij kan ook in Zijn verhooging Zichzelven niet verloochenen.

Hier wordt nu tenslotte nog slechts aan toegevoegd, dat alles *met haast* geschieden moet. Het tempo der wereldgeschiedenis is sinds Christus' opstanding snel geworden, omdat alles in beginsel is volbracht, maar dan thans ook haast naar de voleinding.

Als het ons toch nog zoo lang duurt voor het wereldeinde aanbreekt, zal juist dit boek ons toonen, dat dit hierin zijn oorzaak vindt, dat er nog zoo *veel* geschieden moet.

Maar hoeveel er ook nog gebeuren moet vóór Christus kan komen om te oordeelen de levenden en de dooden, dit neemt nooit weg, dat het alles toch met haast geschiedt.

Het wordt gezegd tot troost der geloovigen, die verlangen naar hun volmaking. Christus wacht niet langer dan *noodig* is. Hij-óók haast naar het einde. Maar dit kan niet komen, tenzij eerst alles volbracht is, wat nog geschieden moet in de uitoefening van Christus' koninklijke heerschappijvoering over alle dingen in hemel en op aarde.

Wij mogen niet zuchten of klagen, dat het toch zoo lang duurt, en zoo moeilijk en bang hier is op aarde en in dezen wereldtijd. Wij moeten gelooven, dat alles *met haast* geschiedt, en dat slechts datgene geschiedt, wat geschieden *moet*. Dan worden we nooit ongeduldig, maar leven *dagelijks*, in heerlijke zielsverheffing, mee met wat Christus, ònze Middelaar en Zaligmaker, doet in de uitoefening van Zijn Koningschap; we weten alle dingen goed en veilig in Zijn hand, „door Wien de Vader alle dingen regeert"; en we zien in alle wereldgebeuren het wondere werk van onzen komenden Koning, dat dit boek ons nader toonen zal.

2. Het karakter van het boek. (1 : 2).

Met de woorden *„en die Hij te kennen gegeven heeft"* wordt het visionair karakter van de Openbaring aangeduid. De openbaring van Jezus Christus zal ons niet maar eenvoudig worden verteld, maar in visioenen voor oogen worden gesteld. Letterlijk staat hier: in teekenen.

Het is van groot belang voor het verstaan der Openbaring hier van meet af scherp op te letten. Het verbiedt ons nadrukkelijk al wat

volgen gaat letterlijk op te vatten. Wij moeten *teekenen* zien: zinnelijke voorstellingen, die terugwijzen naar niet direct aanschouwbare waarden. En we moeten trachten die teekenen te verstaan voor zoover ons dat mogelijk is. Dat zal ongetwijfeld eenige inspanning van ons vergen, maar al te hopeloos mogen we hier zeker niet over doen.

Allereerst toch zijn er tal van teekenen, symbolen, zinnebeelden, die niet slechts voor geleerden, maar juist ook voor het volk, en voor het algemeen-menschelijk besef, van vaststaande beduidenis zijn. Men zal niet twijfelen bij de verklaring van het teeken van het hart, maar zelfs niet bij die van bepaalde getallen, zooals het getal drie, vier, zeven, twaalf, enz. Men begrijpt spontaan den zin van dergelijke teekenen, en transponeert ze intuïtief. Er is hierbij nog altijd zoo iets, wat de Engelschen „common sense" noemen. Men kan dit vertalen met gezond verstand, maar ook met gemeen gevoelen, algemeen besef of oordeel. Hoe nuchterder en onbevangener men tegenover de visioenen en symbolen van de Openbaring staat, des te beter zal men ze verstaan. Het best echter zeker, wanneer men zich, biddende, door Gods Geest en Woord laat leiden.

Wij hebben onder 1 reeds nader onder oogen gezien, dat men bij de verklaring van de Openbaring en haar symbolen geen oogenblik vergeten mag, dat dit boek een deel, ja, de sluitsteen van heel de H. S. is. Voor hen vooral, die de bijzonderheid en eenheid der H. S. belijden, ligt het voor de hand, de verklaring van de teekenen der Openbaring vóór alles te zoeken in het O. en N. T.

Hier is te meer reden toe, omdat Johannes juist ook in dit vers uitdrukkelijk zegt, dat hij in zijn boek slechts *getuigenis heeft gegeven aan het woord Gods en het getuigenis van Jezus Christus, zooveel hij gezien heeft.* Johannes heeft niet maar wat gefantaseerd of bestudeerd, maar het woord Gods en het getuigenis van Jezus Christus, dat hij in zijn visioenen ontving, heeft hij in zijn boek slechts neergeschreven en weergegeven. Wanneer daarin voor ons nog iets duisters blijft, zullen we de verklaring daarvan zeker nooit veiliger kunnen zoeken dan daar, waar God óók gesproken, en Christus óók getuigd heeft, d. i. in de boeken van het O. en N. T.

We denken er intusschen niet aan, hiermee de voorstelling te geven, alsof dit boek toch eigenlijk vrij eenvoudig te begrijpen ware. De geschiedenis der exegese weerspreekt dit ten duidelijkste, tot op den huidigen dag toe. Wel echter meenen we, dat velen zich van tevoren den weg afsnijden tot recht verstand van dit boek door verklaringsmethoden van buiten af hier in te dragen en bij te brengen. Ook echter met den Bijbel zelf in de hand blijven we voor vele moeilijkheden staan. Niet echter in de eerste plaats omdat we hier met visioenen te doen hebben, noch ook alleen omdat hier zooveel ook nog toekomstig is, maar bovenal omdat dit de openbaring van het Koning-

schap van Jezus Christus is. En dat is zooveel grooter en heerlijker dan wij weten en doorzoeken kunnen. Ook de uitoefening daarvan is zoo geweldig en vaak zoo overweldigend, dat het ons telkens weer doet denken aan wat we lezen van de verschijning op den berg in Galilea: „en als zij Hem zagen, baden zij Hem aan, doch sommigen twijfelden". Van die aanbidding bij de openbaring van Christus' Koningschap zullen we in dit boek telkens weer getuigen zijn. Maar twijfelende onzekerheid vinden we tot vandaag in de verschillende verklaringen van de Openbaring. Het is ons menigmaal te groot. Wij kunnen er dan niet bij.

Dat ook Christus Zelf hiermee rekening gehouden heeft, toen Hij Zijn dienstknecht Johannes deze openbaring schonk, blijkt uit de mededeeling, dat Hij haar *gezonden heeft door een engel*. Deze engel is een der gedienstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden om dergenen wil, die de zaligheid beërven zullen, Hebr. 1 : 14. Hij moet hier telkens Johannes dienen in diens zwakheid om de openbaring te verstaan, en de heerlijkheid van Christus' Koningschap te kunnen belijden, en ervan te kunnen getuigen. Zoo kunnen er aan de visioenen, in dit boek zelf, telkens nog verklarende woorden toegevoegd worden, die uit den aard der zaak van de eerste en hoogste waarde ook voor ons zijn.

3. De waarde van het boek. (1 : 3).

Slechts kort, maar door nauwgezette uitwerking beteekenisvol, werden inhoud en karakter van de Openbaring aangegeven in twee zwaargeladen verzen. Het laatste vers der inleiding is van denzelfden aard.

Niet hier voor het eerst komt de praktische inslag van dit boek aan het licht, maar hier toch wel in het bijzonder. Tevoren werd reeds gezegd, dat het een boek voor de gemeente is; voor allen, die den Heere Jezus Christus geheel toebehooren; maar nu worden ze *zalig* geroemd, die dit boek *lezen, hooren* en *bewaren*. Hierbij wordt weer aan de gemeente gedacht; nu in haar gemeenschappelijke godsdienstoefeningen, waar één voorging in het lezen der Schrift en de anderen hoorden (men zie Luk. 4 : 14—28). Niet alleen het O. T., maar ook de brieven van de apostelen, en nu ook deze Openbaring werden zoo voorgelezen en aangehoord. Rijker kon de waarde voor de gemeente moeilijk worden aangegeven dan op deze wijze. Daarbij past de zaligspreking. Wanneer we bij deze eerste zaligspreking van het boek der Openbaring denken aan de zaligsprekingen van Jezus' bergrede, hooren we er de lofprijzing in van degenen, die leven in gewenschten Christenstand. Een Christen behoort dit boek te overdenken. Een Christen, die dit werkelijk is, leest en hoort de Open-

baring van Jezus Christus. Men kan dit boek niet maar laten liggen, maar men luistert er met aandacht naar. Als men Christen is, weet men, dat dit boek van onmisbare waardij is. Het is een boek voor de *gemeente* van Christus.

Wij leggen daar zooveel nadruk op, omdat dit boek in onzen tijd die plaats niet meer heeft bij de gemeente. Er zijn heel andere tijden geweest. En er zijn ook nog wel andere kringen, waar dit wel zoo is, en waarvan ook wel veel aandrang uitgaat, om toch met dit boek te leven. Omdat dan echter de verklaring van dit boek soms zoo wonderlijk is, en vooral omdat men er allerlei leeringen uit trekt, die bij de gemeente geen ingang vinden, wijl ze niet voldoende steunen in heel de Schrift, vindt hun aandrang weinig weerklank. Dit mag toch zoo niet blijven. Dan ontbreekt iets aan het Christenleven. En men beseft dat ook zeer wel. Deze nadrukkelijke zaligspreking van het gebruik van dit boek *in het midden der gemeente* wijst er sterk genoeg op, dat men ook dit boek der H. S. niet missen kan zonder schade van het geestelijk leven der gemeente.

Dit kan ons niet verbazen, wanneer we zijn gaan inzien, dat dit boek over de uitoefening van het Koningschap van Jezus Christus in Kerk en wereld spreekt gedurende alle eeuwen. Men zal meer moeten gaan leven uit het geloof, dat Jezus l e e f t, en dat Hij w e r k t; en dat niet maar alleen in den hemel, om voor ons te bidden en ons plaats te bereiden, maar ook hier op aarde, zoowel in de kerk, als in heel de wereld, alle tijden door. Dr A. Kuyper heeft daar in Dagen van Goede Boodschap, II, De Paaschmorgen, Kampen, Kok, 1923, p. 161 vv. eens scherpe, maar treffende woorden over geschreven, waarvan we slechts deze aanhalen: „Ons Christendom leeft niet van herinneringen, overleveringen, geschiedkundige berichten en omstandige verhalen van hetgeen in vroeger eeuwen is geschied, maar van de werkingen, krachten en leidingen, die thans, in onze dagen, in onafgebroken aansluiting aan het verleden, van Koning Jezus uitgaan. Niet, dat *wij* leven, maar dat *Hij* leeft, is de kracht, waardoor ons Christendom bestaan en bloeien moet."

Dat vindt men op vele plaatsen van het N. T., maar wanneer daar tenslotte ook een heel boek der Schrift van 22 hoofdstukken aan gewijd wordt, kan het nooit anders dan schadelijk zijn, als dit boek in de gemeente niet leeft; en dit te meer waar ons hier heel het Koningschap van Christus van Zijn hemelvaart tot in de Voleinding regelmatig en systematisch, in al zijn werk in de kerk en in de wereld, voor oogen wordt gesteld. De huivering voor dit boek moet radicaal overwonnen worden, maar vooral ook de defaitistische houding, dat toch niemand het verstaan kan, en dat ieder het weer anders uitlegt. Dat vooral moet in de kracht van het geloof bestreden worden, en de gemeente van Christus moet zich weer bewust worden, dat de

openbaring van het Koningschap van Jezus Christus *háár* niet verborgen kan zijn. Als iemand die verstaan kan en zal, dan is *zij* het, de gemeente van Christus. Zij heeft zich kinderlijk, eenvoudig, aan het lezen van dit boek te zetten, geloovende, dat elk Bijbelvast Christen de Openbaring van Jezus Christus kan hooren en verstaan. Dan zal niemand beschaamd uitkomen, maar dat zal integendeel vrucht dragen tot het steeds beter verstaan van dit boek. Want tenslotte verstaat niemand beter de Schrift dan de eenvoudige oprecht geloovige. Als de *gemeente* zich meer met dit boek gaat bezig houden en er mee gaat leven in haar dagelijksch, geestelijk leven, dan kan dit de exegese der Openbaring het meest ten goede komen. Dit is al te lang verwaarloosd; en we hebben onze verklaring van dit boek dan ook met opzet voor de *gemeente* geschreven. We hebben getracht dit zoo te doen, dat het voor niemand, die alleen maar thuis is in de Schriften, te moeilijk behoeft te zijn. We hebben ons, bij het schrijven, gedacht in het midden der gemeente, als *degene die leest;* die dit boek eenvoudig voorleest, en het uit de Schrift van verklarende opmerkingen voorziet in verband met het leven der gemeente; in het geloof en de hoop, dat het zoo weerklank zal vinden bij *hen die hooren;* om daarin dan, naar de belofte van deze eerste zaligspreking van dit boek, *tezamen* zalig te zijn, d. i. te leven, zooals ons als Christenen betaamt en geoorloofd is. Het lezen en hooren van dit boek is ons gemeenschappelijk voorrecht, en onze gemeenschappelijke roeping. Hier is geen liefhebberij, maar het er naar jagen, om Christus te kennen, en de kracht Zijner opstanding, Fil. 3 : 10, in de heerlijkheid en beteekenis van Zijn hemelsch Koningschap. Dat verandert en vernieuwt ons leven; en we hebben in onzen tijd niet het minst de kennis van het Koningschap van Christus en Zijn heerschappijvoering in Kerk en wereld noodig; want èn de Kerk èn de wereld verkeeren in een crisis, die hopeloos lijkt, totdat men haar weer ziet in het licht van die Christusregeering, die Hijzelf ons in dit boek geopenbaard heeft. Dan keeren in ons leven kracht en vertrouwen terug, en we ontvangen troost, en den moed der lijdzaamheid. „Zalig, die leest en die hooren de woorden dezer profetie".

Uit deze opzet van onze verklaring van dit boek vloeit het vanzelf voort, dat we hier slechts *een eenvoudige Bijbelstudie* geven, die geen toepasselijk, stichtelijk, of meditatief karakter wil dragen. We willen eigenlijk slechts tezamen het boek der Openbaring lezen in het licht der Schrift. Daarom gaan we ook slechts zelden in op andere uitleggingen van dit boek, en voeren hiermee geen polemiek. Het zou ons al te zeer afleiden van ons hoofddoel: het boek der Openbaring tezamen, in het midden der gemeente, te overdenken, in zijn rijke ontvouwing van het Koningschap van Christus. Ook alle wetenschappelijk apparaat laten we zooveel mogelijk weg; en de vertaling

nemen we eenvoudig over van Dr S. Greijdanus, De Openbaring des Heeren aan Johannes, in de Korte Verklaring verschenen, Kampen, Kok, 1930, omdat deze o. i. het meest recht doet aan den oorspronkelijken Griekschen tekst.

Houden we ons nu echter zoo dicht mogelijk bij de zaligspreking van vs. 3, dan moeten we nog op tweeërlei letten. Allereerst, dat men dit boek als *profetie* heeft te overdenken; doch vervolgens ook, dat dit niet alleen geldt de hoofdlijnen, maar moet doorgaan tot de *woorden* toe.

We vinden hier de openbaring van Gods Raad, zooals ook vs. 1 reeds sprak over wat m o e t geschieden. In dien zin hebben we hier met profetie te doen. Maar de merkwaardige omschrijving van *„de woorden der profetie"* wijst daarbij aan, dat men ook te letten heeft op de deelen en stukken, pericopen en woorden zelfs, waarin het geheel uiteenvalt. Met een zekere divinatie of intuïtie komt men niet tot het juiste lezen en hooren van dit boek. Ernstig maar vooral ook nauwkeurig onderzoek, zelfs van de woorden, is noodig tot het verstaan van de Openbaring. Geen moeite mag ons te veel zijn. Pluizerij mag het echter ook weer niet worden. Dat zou weer in strijd komen met het profetisch karakter van dit boek.

Tenslotte volgt nu nog *„en bewaren hetgeen daarin geschreven is"*. Zalig zijn degenen, die, met al de heiligen, de openbaring van Jezus Christus gaan kennen, Ef. 3 : 18—19; zalig, die het woord Gods hooren, maar daar moet toch altijd bij: èn het bewaren, Luk. 11 : 28; Joh. 13 : 17. Men moet het ook in praktijk brengen. We moeten met dit woord dan ook werkzaam zijn en leven. Dit boek is wel zeer practisch. Anders had dit niet gezegd kunnen worden. Dit bewaren beteekent nog niet maar opbergen, maar veel eer letten op de teekenen der tijden, of liever nog op wat de uitoefening van Christus' Koningschap van ons vraagt en vereischt. We moeten ons naar dit boek gedragen. Het moet onze levenshouding bepalen. In denken en doen. In ons werken en streven. Dan zal dit boek op zeer bijzondere en eigen wijze ons leven vernieuwen. Het zal ons leeren niet te vertragen, naar 2 Kor. 4 : 16—18; want er zit gang in dit boek. Het doet, goed gelezen, niet maar stil zitten mijmeren over de wederkomst van Christus, maar het doet meeleven met het komen van Christus, en Hij komt met haast. Het gaat steeds sneller. *„Want de tijd is nabij"*.

Hier is nu in het bijzonder sprake van het tijdstip van Christus' komst op de wolken. In het licht van dat geweldig moment, dat eens in de wereld doorbreekt, wordt alles gezet, en daar gaat alles heen. Hoeveel er nog geschieden moet, Christus komt met haast; maar daarom nadert dat eindmoment ook snel, en is reeds nabij. Dit boek zet ons in spanning. Het eindpunt is nabij, maar tegelijk zullen

we zien, hoe ontzaglijk veel er vóór dien nog geschieden moet. Desniettemin blijft de waarheid voorop staan, dat de tijd van Christus' komst op de wolken nabij is. Zoo wordt de spanning het hoogst en het sterkst. In die spanning wil dit boek ons zetten. Zalig is die dienstknecht, welken zijn heer, komende, zal vinden alzoo doende, Matth. 24 : 46. Dat is het echte eschatologisch leven; het leven met de dingen van het einde (ta eschata) en het daarheen leven met de *volle* werkelijkheid van het heden. Zoo *bewaren* we wat in dit boek geschreven staat.

EERSTE DEEL

1 : 4—3 : 22

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN ZIJN KERK OP AARDE

EERSTE STUK.
1 : 4—8.

GOD EN DE MIDDELAAR JEZUS CHRISTUS DE KONING DER EEUWEN.

I. ZEGEN VAN GOD EN CHRISTUS.

4. *Johannes aan de zeven gemeenten, die in Azië zijn: Genade aan u, en vrede, van (Hem) Die is, en Die was, en Die komt, en van de zeven Geesten, die vóór Zijn troon zijn,* 5. *en van Jezus Christus, den getrouwen Getuige, den Eerstgeborene der dooden, en den Overste van de koningen der aarde.*

Openb. 1 : 4—5*a*.

De Openbaring wordt als een brief verzonden aan de zeven gemeenten, die in Azië zijn. Zij draagt dan ook den briefvorm, ons uit de brieven van Paulus wel bekend. Zij wil dus ook als brief gelezen worden, waarin haar practisch karakter ligt besloten, dat in de inleiding reeds werd uitgesproken. Want al maakte men in de oudheid veel meer werk van brieven, en werden deze wel tot verhandelingen, toch behoudt een brief steeds een persoonlijk en intiem stempel, dat ook in de Openbaring telkens uitkomt.

De brief is gericht *„aan de zeven gemeenten, die in Azië zijn"*, in welk adres ons dadelijk zoowel het bepalend lidwoord, als het zevental treft. Er waren méér gemeenten in Klein-Azië, dat hier bedoeld wordt, waaronder bekende als Colosse, die hier toch niet genoemd worden. *„De zeven"* duidt de *heilige volheid aan der Kerk als het werk des Heeren.* Johannes richt zich eigenlijk niet slechts tot de zeven met name genoemde gemeenten, maar hij heeft *de* Kerk des Heeren in haar geheel op het oog. Wanneer hij daaraan toevoegt „die in Azië zijn", zoo hangt dat zeker allereerst hiermee samen, dat Johannes deze Openbaring aan de zeven genoemde kerken, hem zoo goed bekend, verzond, maar dan ligt daar toch ook mede in besloten, dat in Azië *de* kerk des Heeren, in zijn tijd, het meest als één geheel

uitkwam. Johannes ziet haar daar, van Patmos af, liggen als *de Kerk des Heeren,* in een wijden kring, dien hij straks, aan de hand van den Zich openbarenden Christus, langs wandelt, 2 : 1. Zoo wordt tot uitdrukking gebracht, dat dit een brief is aan DE Kerk van Jezus Christus, in welken tijd die ook leven en waar ze ook maar tot openbaring komen moge.

Merkwaardig is nu ook aanstonds, dat *Johannes* zich wel in de adresseering van dezen brief noemt, maar dan toch enkel met zijn naam, zonder eenige nadere toevoeging, zooals we dat in andere brieven van het N. T. gewend zijn. Johannes was bekend genoeg aan de gemeenten, waaraan hij schreef; ongetwijfeld, maar dat was Paulus ook. Johannes wil echter in dit bijzonder geschrift geheel terugtreden achter God, en achter Christus, den eigenlijken en directen auteur van dit boek. Een apokalypse is méér nog dan een profetie, of andersoortige brief, het directe en onmiddellijke werk Gods.

De gebruikelijke toebidding van *genade en vrede* geeft Johannes gelegenheid God en Christus-de-Middelaar te doen uitkomen in de bijzondere openbaring, die dit boek bevatten zal. God en de Middelaar Christus komen hier op bijzondere wijze tot de Kerk des Heeren, en in zijn zegengroet wil Johannes de Kerk dadelijk zóó met God en Christus in gemeenschap stellen.

Men heeft te doen met *„Hem, die is, en die was, en die komt."* Het is de God der *geschiedenis.* Het is ook de God des *Verbonds.* Zijn naam, waarmee Hij hier tot Zijn volk uitkomt, moet de Kerk herinneren aan het „Ik zal zijn, die Ik zijn zal", Ex. 3 : 14, Jehova. Het is de God van Zijn verbondsvolk. Dat doet vanzelf aan het verleden denken. Het is *Israëls* God, die *is,* en die *was;* die leeft in het heden, en Zich aan Zijn volk openbaarde in het verleden. Het is de God der Christelijke Kerk, Dien zij belijdt in het heden, naar Zijn openbaring in het verleden, uit de boeken van het O. T.

En verwachten we na het „die is en die was" niet anders dan „die zijn zal", zoo ligt nu in het „die komt "(niet met de St. Vert.: „die komen zal") op het allerkortst het kenmerkende van dit boek der Openbaring besloten. Zóó moeten wij nu met God gaan leeren verkeeren en gemeenschap oefenen: als met Dengene, die tot ons komt! Hij komt, Hij komt, om d'aard' te richten. In den *tegenwoordigen* tijd. Niet alleen in de toekomst. Neen, dit is het bijzondere van de N.T.-sche bedeeling, dat in de volheid des tijds, naar de profetieën van het O. T., *in beginsel* alles volbracht is, door Jezus Christus, en dat dit alles nu voorts slechts *voleindigd* wordt door het voortgaande komen Gods in Christus tot de wereld, totdat ook dit *vervuld* zal zijn. Heel de N. T.sche bedeeling is vervulling van de oude; vervulling van al die beloften en profetieën, die immers met *de komst van den*

Messias in vervulling zouden gaan. Dat proces der vervulling is nu bezig, alle eeuwen van den N. T.schen tijd door, in het komen van God, in Christus.

Dat dit komen Gods een koninklijk of richterlijk komen is, blijkt wanneer er sprake is van *Gods troon*. Weinig woorden worden in de Openbaring zooveel gebruikt als dit, en zinverwante uitdrukkingen. Alles draagt het karakter van het Koningschap.

Vóór Zijn troon zijn, of staan, duidt dienstverhouding aan. De volheid des Geestes in al het goddelijk, koninklijk werken *(de zeven Geesten)* heeft Zich mede dienstbaar gemaakt aan het Koningschap Gods, en volvoert op Zijn wijze en naar Zijn bijzondere eigenschappen den raad Gods. Zooals de Geest reeds deelnam aan het werk der schepping, Gen. 1 : 2, doet Hij dat ook aan al wat tot herschepping dienen moet. Het is geheel in overeenstemming met wat Jezus over het werk des Geestes zei, inzonderheid in Joh. 16 : 8—11, 13—14. Niet nog *wat* de Geest hierin doet en dient, treedt op den voorgrond, maar het is wel van beteekenis, dat de Kerk van meet af weet, *dàt* ook de Geest, met al de volheid van Zijn werkingen, bezig is in wat met haast moet geschieden.

Maar den meesten nadruk heeft toch, dat God Zijn Koningschap uitvoert door *Jezus Christus,* den Middelaar. Daarom volgt Hij hier het laatst, en spreekt Johannes over Hem verder door. Wij hebben vooral met Hem te doen; waarom ook drie beteekenisvolle namen worden toegevoegd. Hij is *„de getrouwe Getuige”,* die volkomen betrouwbaar getuigenis zal geven van de openbaring, die God Hem gegeven heeft, 1 : 1. Zooals Hij op aarde, als Middelaar, niet *Zijn* leer, woord, wil, werk, voortbracht, maar Desgenen, die Hem gezonden had, Joh. 7 : 16, 3 : 11, 8 : 28, 12 : 49, enz., zoo is Hij ook nu in Zijn verhooging als Middelaar slechts uitvoerder van het Koningschap *Gods,* dat eerst genoemd werd, en waarvan Hij in deze Openbaring getrouw getuigenis geeft.

Voorts wordt Hij genoemd *„de Eerstgeborene der dooden”*. Hij heeft geleefd in vernedering, maar wordt ons hier getoond als de Middelaar in verhooging, die, als eerste van al Zijn volk, het leven inging met Zijn opstanding uit de dooden. In dezen naam ligt een belofte, juist wijl Hij maar niet de Levende, maar de *eerstgeborene* der dooden genoemd wordt. Zoo worden we in gemeenschap gesteld niet slechts met Gods trouwen getuige, maar ook met den eersteling dergenen, die ontslapen zijn, der dooden, Die het leven uit de dooden ook den Zijnen schenken zal.

Doch dan is Hij tenslotte ook nog *„de Overste van de koningen der aarde”;* want niet alleen tot God en tot Zijn Kerk, maar ook tot de wereld staat Hij in betrekking. In Gods naam zal Hij het koningschap uitoefenen, tot heil en verlossing der Zijnen, over de koningen der

aarde, of, zooals wij zeggen: der (zondige) wereld. Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde, Matth. 28 : 18.

Zoo komen God en Christus zegenend tot de Kerk uit. Zij zijn het onderwerp van deze Openbaring. De Geest Gods, treedt naar den aard Zijner werking, op den achtergrond; Hij werkt in het verborgene. Zijn werk is wel van beteekenis, maar onze aandacht wordt toch inzonderheid gevestigd op den Komende en Diens getrouwen Getuige; het Hoofd Zijner Kerk; en den Overste der wereld.

II. LOFVERHEFFING VAN CHRISTUS.

Aan Hem, die ons liefheeft, en ons verlost heeft van onze zonden, door Zijn bloed, 6. *en ons gemaakt heeft een koninkrijk, priesters, Zijnen God en Vader, aan Hem de heerlijkheid, en de oppermacht, tot in alle eeuwigheid. Amen.*

7. *Zie, Hij komt, met de wolken, en alle oog zal Hem zien, ook die Hem doorstoken hebben; en over Hem zullen weeklagen alle geslachten der aarde. Ja, amen.*

Openb. 1 : 5*b*—7.

1. Christus en Zijn Kerk (1 : 5a—6).

Kwam in ons vorig hoofdstuk, bij de bespreking van 1 : 5*a*, reeds uit, dat de Middelaar Christus eenerzijds geteekend werd in Zijn betrekking tot God, anderzijds in die tot Kerk en wereld, thans wordt dit laatste in een dubbele lofverheffing, die de beteekenis van Christus' openbaring eerst voor de Kerk, daarna voor de wereld belicht, ons nader voor oogen gehouden. Als steeds in dit boek gaat de Kerk daarbij aan de wereld vooraf, want deze apokalypse is tot troost der Kerk gegeven.

In het herhaalde „ons" komt de sprake der Kerk uit. *Zij* beantwoordt den zegen van den Komende-in-den-naam-des-Heeren met haar lofverheffing; en zij roemt, vóór alles, in Zijn komst-tot-haar, Zijn *liefde*-tot-haar. Daarom staat dit alles in den tegenwoordigen tijd. Heel Zijn komen tot Kerk en wereld getuigt haar van Zijn liefde tot Zijn volk. In dàt licht ziet de Kerk des Heeren van meet af al wat in dit boek van Christus' komst gezegd zal worden.

Maar als de Kerk hieraan gedenkt, dan wordt ze vanzelf teruggeleid tot datgene wat Hij reeds voor haar volbracht. Hij is Dezelfde, die haar in Zijn vernedering *verlost heeft van haar zonde,* door Zijn lijden en sterven, Rom. 5 : 9—11. Men leest hier soms ook: haar ge-

wasschen heeft van haar zonden, door Zijn bloedstorting op Golgotha. Het is de gedachte, die wij ook in den Heid. Cat., vr. 52 vinden: „dat ik . . . even Denzelfde, die Zich tevoren om mijnentwil voor Gods gericht gesteld en al den vloek van mij weggenomen heeft, . . . uit den hemel verwacht.” Daarin reeds is Zijn liefde openbaar geworden. Daardoor verwierf Hij Zich de Zijnen, die Hij nu ook toebrengen gaat door het werk Zijner verhooging, de uitoefening van Zijn hemelsch koningschap voor hen. Daarom prijzen zij Hem, en erkennen Hem in al de beteekenis van Zijn werk voor hen.

Want reeds nu hééft Hij hen *een koninkrijk, priesters, Zijnen God en Vader,* gemaakt. Hij heeft Zijn koninkrijk reeds op aarde gesticht, 1 Petr. 2 : 9. Vervuld werd aanvankelijk wat Ex. 19 : 6 schaduwachtig werd opgericht: de Zijnen zijn Hem, en Zijn God en Vader, een priesterlijk koninkrijk en een heilig volk, dat God, en den Middelaar Christus, als Koning erkent, Hem eert, en dient.

Daarom beantwoordt de Kerk der eeuwen den komenden Koning met haar lofzegging, die Hem *heerlijkheid en oppermacht* toekent *tot in alle eeuwigheid.* En zij bezegelt dit met haar hartgrondig, vaste *Amen.*

2. Christus en de Wereld (1 : 7).

De wereld antwoordt niet, maar Johannes, die 1 : 5*a* ook van Christus getuigd heeft als van den Overste van de koningen der aarde, stelt nu ook de beteekenis dáárvan in het licht. *Zie,* zoo luidt nu zijn getuigenis, dat hij de wereld als waarschuwend toeroept, *Hij komt!* En zijn getuigenis wordt zijn belijdenis ter eere van Christus, als hij er aanstonds op volgen doet: Hij komt *met de wolken.* Van Zijn *komen* in het heden zal de wereld niet weten; niet willen noch kunnen weten; want daar is geloof voor noodig; verlichte oogen des verstands. Maar daarom gaat Johannes nu dadelijk door tot het einde: Zijn komst op de *wolken,* die voor ieder zichtbaar zal zijn, want *„alle oog zal Hem* dan *zien, ook die Hem doorstoken hebben”,* Zijn vijanden. Daar zal niemand aan kunnen twijfelen, maar wel zullen dan over Hem *„weeklagen alle geslachten der aarde”,* de wereld, allen, die niet in Hem geloofden, en zich in Hem niet hebben willen verblijden met de Kerk des Heeren. Men vgl. Zach. 12 : 10.

Dit behoeft sterker bevestiging. Dit is geloof niet maar voor zichzelf, maar ten aanzien van het lot der wereld. Toch zal de komst van Christus ook deze beteekenis hebben; *ja, amen!*

III. ZELFBETUIGING GODS.

8. *Ik ben de Alpha en de Omega, zegt de Heere God, Die is, en Die was, en Die komt, de Almachtige.*
Openb. 1 : 8.

Zoowel de liefde tot het systeem, als het gebruik maken van inleidingen en afsluitingen, komen reeds in deze eerste verzen van de Openbaring tot uiting. Zooals de inleiding tot het boek bestond uit drie hoofdstukken, zoo is dit eerste stuk van het eerste deel der Openbaring niet anders dan een inleidend stuk, om ons bekend te maken met de daarin handelende personen: God, en Christus als Middelaar; en bestaat ook dit inleidend stuk weer uit drie hoofdstukken. Heeft het eerste van deze hoofdstukken de Kerk in gemeenschap gezet met den in den Middelaar Christus komenden God, en het tweede de lofverheffing weergegeven van de Kerk, die dien Christus prijst vanwege Zijn komst tot Kerk en wereld, het derde is, evenals het derde hoofdstuk van de inleiding tot het boek, weer een afsluiting van dit eerste, inleidende, stuk van het eerste deel der Openbaring. Nu echter geen zaligspreking van de lezers van dit boek, maar een Zelfbetuiging van den komenden Koning, met Wien wij thans bekend gemaakt werden.

Men kan bij de woorden: „*Ik ben de Alpha en de Omega, zegt de Heere God, Die is, en Die was, en Die komt, de Almachtige*" denken aan Christus of aan God, maar het beste dunkt mij, in dit afsluitend deel, aan *God*, zoowel om de woorden, die hier gebruikt worden, als om het teruggrijpen op hetgeen van Hem in het begin reeds uitgezegd was.

Als God, in Christus, tot Zijn volk is uitgekomen met Zijn zegen, en de Kerk des Heeren heeft Hem in haar lofzang geantwoord, betuigt God Zich opnieuw aan haar, thans als de al-omspannende, de alpha en de omega, de eerste en laatste letter van het Grieksche alphabeth. Hij staat aan het begin en aan het einde van alle gebeuren; en omsluit en omvat het geheel, als de Heere God, die niet slechts de Eigenaar van alle dingen is, maar ook boven alles verheven is. Die *is* in elk heden, als de Eeuwige. Die *was* in elk verleden, als de Blijvende. Die *komt* in alle tijden, als de Voleinder van alle dingen. Uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Hij is de Almachtige, die alles beheerscht en regeert, de Koning der eeuwen.

Zóó moeten wij Hem nu tenslotte zien en kennen. Zóó met Hem leven, als wij dit boek gaan lezen. Zóó Zijn openbaring van Jezus Christus, den Middelaar, en daarin Zijn Zelfopenbaring, ontvangen. Zalig is dan die leest, en die hooren, de woorden der profetie, en die bewaren hetgeen daarin geschreven is, 1 : 3.

TWEEDE STUK.
1 : 9—20.

CHRISTUS DE KONING DER KERK.

I. CHRISTUS' KOMST TOT ZIJN KERK.

9. *Ik, Johannes, uw broeder, en deelgenoot, in de verdrukking, en het koninkrijk, en in het volhardend wachten op Jezus, was gekomen op het eiland, dat Patmos genaamd wordt, om het woord Gods, en het getuigenis van Jezus.*
10. *Ik werd in den geest, op den dag des Heeren, en hoorde achter mij eene groote stem, als van eene bazuin,*
11. *zeggende: Wat gij ziet, schrijf (dat) in een boek, en zend (het) aan de zeven gemeenten, naar Epheze, en naar Smyrna, en naar Pergamus, en naar Thyatira, en naar Sardis, en naar Philadelphia, en naar Laodicea.*
Openb. 1 : 9—11.

1. De Kerk in de verdrukking (1 : 9).

Zooals *Johannes* zich reeds 1 : 5b—6 in de gemeenschap met de Kerk had uitgesproken, zoo stelt hij zich ook thans, nu hij iets verhaalt van het ontvangen der Openbaring, niet op zichzelf, maar in de nauwste verbinding met al de heiligen. Hij ontving dit boek niet maar als apostel, doch als *„broeder en deelgenoot in de verdrukking, en het koninkrijk, en in het volhardend wachten op Jezus."* Het is alsof Johannes er diep van onder den indruk is, dat *hij* slechts ontvanger, werktuig tot het ontvangen, was, maar dat dit alles hem vooral geschonken was als vertegenwoordiger van en in gemeenschap met de Kerk. En dan teekent hij de Kerk, zooals ze alle eeuwen door is, naar het woord van Jezus: „in de wereld zult gij verdrukking hebben", Joh. 16 : 33. De Kerk is altijd Kerk onder het kruis. Wie waarlijk Jezus volgt, en zich tot Zijn gemeenschap belijdt, die lijdt verdrukking, maar woont in Zijn koninkrijk (1 : 6) en leeft in de sterkende verwachting van zijn Koning Jezus. Het is direct de Kerk-in-de-wereld, die ons hier voor oogen gesteld wordt, vóór alles in haar moeite, die in dit leven nog het meest op den voorgrond treedt; maar toch ook in haar heerlijkheid, die echter alleen haar heerlijkheid in *Christus,* Zijn koninkrijk en komst, is.

Zoo was Johannes *„op het eiland Patmos gekomen, om het woord Gods en het getuigenis van Jezus."* Hij is daar verbannen geweest,

en heeft er in ballingschap verkeerd, beeld van de Kerk in de wereld, alleen omdat hij het woord Gods had aangenomen, en het getuigenis van Jezus was trouw gebleven.

Daar is toen Jezus hem verschenen. De Openbaring is het boek voor de Kerk in de verdrukking- en in de eenzaamheid dezer wereld. Voor de getrouwe Kerk, levende in het koninkrijk en bij het Woord Gods; levende in de verwachting van- en met het getuigenis omtrent Jezus. De gehoorzamende en belijdende Kerk. Tot haar komt Jezus vóór alles.

2. Christus' komst aangekondigd (1 : 10—11).

Het was *„op den dag des Heeren"*, door de eerste Christenen nog zoo sterk gevoeld als de dag van Christus' opstanding. Door de verschijning van den Levende uit de dooden was hun de Zondag geheiligd, en tot eerste en voornaamste dag der week geworden. Men leefde uit Christus, en dus uit den Zondag, den dag Zijner opstanding. Men leefde met Christus, den levenden Heer; inzonderheid op den Zondag, den dag des Heeren.

Dus is het niet vreemd, maar veel eer natuurlijk en het meest passend, dat Christus juist op dien dag Zijn getrouwen discipel verscheen.

Niet plotseling verscheen hem de verheerlijkte Heiland. Johannes werd voorbereid om Hem te zien en te hooren. Allereerst reeds doordat hij *„werd in den geest"*; in geestvervoering kwam. Gesterkt door den Geest, kon nu zijn geest méér hooren en zien dan andere menschen. En dat is noodig voor hem, aan wien de Heer der heerlijkheid verschijnen zal.

Maar ook nog op andere wijze werd Johannes voorbereid op het groote gezicht, dat hem wachtte. Nu *hoorde hij achter zich een groote stem, als van een bazuin.* Het geklank van de komst des Konings drong tot hem door, machtig en indrukwekkend. Geen Christen is bazuingeklank vreemd. Te dikwijls roept het bazuingeklank de nadering uit van God in Zijn majesteit en heerlijkheid. We denken alleen maar aan de Sinaï, Ex. 19 en 20. Doch ook te dikwijls wordt inzonderheid de komst van Christus in Zijn koninklijke en rechterlijke heerlijkheid voorgesteld als met bazuingeklank begeleid te zullen worden, Matth. 24 : 31, 1 Thess. 4 : 16, 1 Kor. 15 : 52.

Doch dan ontvangt Johannes ook zijn tweeërlei roeping. Nu moet hij *zien* en *schrijven.* Hij moet scherp en nauwkeurig opnemen wat zich aan zijn geestesoog zal gaan voordoen, om het daarna mee te deelen aan de Christelijke Kerk. Voor haar ontvangt hij zijn visioenen, en voor haar moeten ze bewaard blijven. Daarom moeten ze opgeschreven worden in een boek; men zie hier Job 19 : 23 v. Ze zijn voor de Kerk van alle eeuwen. En Johannes moet ze haar aanstonds

overbrengen: zie; schrijf; en *zend! Aan de zeven gemeenten;* aan de Kerk in haar volheid, zooals God haar, de eeuwen door, werkt.

Johannes geve deze Openbaring het eerst over aan de Kerk, zooals zij in Azië leeft; aan die zeven gemeenten, die daar, in wijden kring, voor Johannes de Kerk der eeuwen representeeren, in haar verscheidenheid en eenheid. Aan *Epheze, Smyrna, Pergamus, Thyatira, Sardis, Philadelphia* en *Laodicea.*

II. CHRISTUS' VERSCHIJNING AAN ZIJN KERK.

12. *En ik keerde mij om, om de stem te zien, die met mij sprak. En mij omgekeerd hebbende, zag ik zeven gouden kandelaren,* 13. *en in het midden der kandelaren Menschenzoon gelijk, bekleed met een tot de voeten reikend gewaad, en omgord aan de borsten met eenen gouden gordel.* 14. *En Zijn hoofd en Zijn haren wit, als witte wol, als sneeuw. En Zijne oogen als eene vuurvlam.* 15. *En Zijne voeten, gelijk aan blinkend koper, als in eenen oven, in vuurgloed. En Zijne stem, als eene stem van vele wateren.*

16. *En Hij had in Zijne rechterhand zeven sterren, en uit Zijnen mond ging een scherp, tweesnijdend zwaard, en Zijn gezicht als de zon schijnt, in hare kracht.* Openb. 1 : 12—16.

1. Christus' koninklijke heerlijkheid (1 : 12—15).

Gehoorzaam aan *de stem,* die hij gehoord had, en hem vóór alles bevolen had te zien, *wendde Johannes zich om, om de stem te zien, die met hem sprak.* Meenende, dat hij nu den heraut des Konings zou aanschouwen, lezen we van zijn verrassing: *„en mij omgekeerd hebbende, zag ik ...",* en dan ziet hij niet een engel, noch vóór alles Christus, maar *„zeven gouden kandelaren",* straks verklaard (vers 20), maar voor Johannes ook wel dadelijk duidelijk als symbool van de zeven gemeenten, de Kerk des Heeren, in al haar glans en heerlijkheid. De gouden kandelaar, staande in het heilige, van ouds Gods volk vertegenwoordigende, vertoont zich nu in een zevental, en deze zeven staan in een kring rondom Jezus Christus, den verheerlijkten Koning. Het is de gansche, nieuw-testamentische, Christelijke Kerk, van alle eeuwen, die ons hier getoond wordt, in al haar heerlijkheid en volheid van het werk Gods, zooals ze op aarde bestaat en leeft.

In het midden van haar ziet Johannes nu een gestalte, *„Menschen-*

zoon gelijk". Christus, die Zichzelf op aarde, in aansluiting bij Daniëls profetie, tot openbaring en toch ook tegelijk tot verberging van Zichzelf, inzonderheid den Zoon des Menschen noemde, heeft hiervan zeer openlijk gesproken, toen Hij voor het Sanhedrin met het oog op de toekomst zeide: „Van nu aan zult gij zien den Zoon des Menschen, zittende ter rechterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des hemels", Matth. 26 : 64. Zoo zag Hem ook Stefanus: „Ziet, ik zie de hemelen geopend, en den Zoon des Menschen staande ter rechterhand Gods," Hand. 7 : 55, 56. In deze koningsheerlijkheid verscheen Hij thans ook aan Johannes te midden Zijner Kerk. En al zegt Johannes niet rechtstreeks, dat het de Zoon des Menschen was, doch spreekt hij van „Menschenzoon gelijk"; toch dient dit zeker niet om iets af te doen van Jezus' heerlijkheid, maar eerder integendeel om te getuigen, dat hij den Zoon des Menschen nog nooit in zulk een glans aanschouwd had, als Hij hem thans verscheen.

De heerlijkheid, waarin de komende Koning, in den naam des Heeren, nu verschijnt, reeds opgesloten in den naam van den Zoon des Menschen, wordt nu verder beschreven, zooals zij zich voor Johannes' oog vertoonde.

„Bekleed met een tot de voeten reikend gewaad"; dus met een lang kleed; een koninklijk gewaad.

„En omgord aan de borsten met een gouden gordel". Dat spreekt vóór alles van werkzaamheid, activiteit. Bij den arbeid bond men zijn kleed op, om er niet door gehinderd te worden. Een gouden gordel past bij den koning. Christus komt te midden van Zijn Kerk Zijn koningschap uitoefenen, Zijn koninklijk werk verrichten.

„En Zijn hoofd en Zijn haren wit, als witte wol, als sneeuw." Dit is de derde trek, die Zijn verschijning teekent. Wit spreekt van heiligheid en heerlijkheid, maar dan inzonderheid van hemelglans en hemelheerlijkheid, zooals ons dat getuigd wordt van Jezus op den berg der verheerlijking, waar „Zijn kleederen blinkende werden, zeer wit als sneeuw, hoedanig geen voller op aarde zoo wit maken kan," Mark. 9 : 3. Ook de engelen en gezaligden verschijnen in blinkend witte kleederen. Maar de Zoon des Menschen verschijnt *Zèlf* in het wit: Zijn hoofd en Zijn haren waren wit. Hij is de Zoon Gods in kracht, naar den geest der heiligheid door Zijn opstanding uit de dooden, Rom. 1 : 4; de *Heer* des hemels, wien hemelheerlijkheid en heiligheid niet maar als een kleed geschonken worden, doch die Hem rechtens toekomen. Zoo komt Christus in het midden van Zijn Kerk Zijn *hemelsch* koningschap uitoefenen.

Na deze drie trekken, die Hem vooral in Zijn *verschijnen* teekenen, volgen thans drie andere, die de aandacht op Zijn *werkzaamheid* vestigen, en deze nader bepalen. Er is nu sprake van Zijn oogen, voeten en stem.

„En Zijn oogen, als een vuurvlam", zien alles en stellen alles in het licht. Dit doet ons vooral aan Zijn rechterlijken arbeid denken. Hij komt als Koning, om gericht te houden. Daartoe neemt Hij alle dingen waar, en onderzoekt alles, ook wat in het verborgene geschiedt. Het is de Heere, wiens toezicht over alles gaat; die 't harte vormt en kan doorgronden; die aller werken gadeslaat.

„En Zijn voeten, gelijk aan blinkend koper, als in een oven, in vuurgloed", wijzen er op, dat Christus Zijn oordeel ook metterdaad zal uitvoeren. Hij komt als een, die reeds gereed is, om alle goddeloosheid en onrecht te vertreden; wiens voeten daartoe hard als koper zijn; waarin ook de gloed van Zijn toorn blikkert. Niets zal voor Hem bestaan. Wie door Hem vertreden worden, zullen zeker ondergaan.

En toch zal Hij slechts oordeelen met het woord Zijns monds. Doch daartoe is dan ook *„Zijn stem, als een stem van vele wateren"*; als het gebruis der zee; als het rumoer der golven; als de donder der oceanen. Met de macht, waarmee God de wereld schiep: alleen door het woord, zal Christus oordeelen en de wereld doen ondergaan. Gods ontzaglijke stem werd zoo trouwens reeds in den 29sten Psalm bezongen.

2. Christus' Koningschap in Zijn Kerk (1 : 16).

Zoo heeft Johannes Christus éérst gezien in al Zijn koninklijke heerlijkheid, waarmee Hij verscheen in het midden van Zijn Kerk. Haar Heer vertoonde Zich als den Koning der wereld en den Rechter der gansche aarde. Hij komt. Hij komt tot de uitoefening van Zijn Koning- en Rechterschap.

Maar thans wordt Hij door Johannes gezien in Zijn bijzondere relatie tot Zijn Kerk. Hij, de Koning der koningen en Heer der heeren, *„had in Zijn rechterhand zeven sterren"*, en in de verklaring daarvan (vers 20) wordt gezegd: „de zeven sterren zijn engelen van de zeven gemeenten". Bij deze „engelen" zullen we in elk geval te denken hebben aan de vertegenwoordigers van Christus bij elke gemeente, zooals een gezant een vorst representeert. Practisch wordt er hier wel mee aangeduid wat wij tegenwoordig de ouderlingen, of ook den kerkeraad, het adres der kerk, zouden noemen. Zoo worden de brieven (hfdst. 2—3) ook steeds aan den engel van elke gemeente gericht.

De rechterhand is de hand van macht of heerschappijvoering; en wanneer Christus, de Koning, nu zeven sterren in Zijn rechterhand had, en die zeven sterren zijn de vertegenwoordigers van Christus in de Kerk, dan wordt hiermee te kennen gegeven, dat Christus Zijn Koningschap in Zijn Kerk uitoefent door middel van hen, die Hem vertegenwoordigen bij de gemeenten, d. i. door middel van de ambts-

dragers. Hierin komt dadelijk het bijzondere van de Christusregeering in Zijn Kerk uit. Hier heeft Hij *menschen,* bijzonderlijk daartoe geroepen, aangesteld, door wien Hij Zijn heerschappij uitoefent. Zoo vinden we hier niet meer het algemeene, maar bijzondere Koningschap van Christus over Zijn Kerk.

Nu wordt voorts ook gezegd, *hoe* Christus in Zijn Kerk regeert door middel van Zijn ambtsdragers, die men in de wereld niet vindt. Thans weer voortgaande met een gewoon verbindend „en" lezen we: *„en uit Zijn mond ging een scherp tweesnijdend zwaard,"* hetgeen ons vanzelf doet denken aan Hebr. 4 : 12, waar het Woord Gods levend en krachtig en scherpsnijdender dan eenig tweesnijdend zwaard genoemd wordt. Christus regeert in Zijn Kerk door middel van Zijn ambtsdragers dóór het Woord, dat zij bedienen, maar dat *Zijn* Woord blijft, dat eigenlijk niet uit hun-, maar uit Zijn mond uitgaat.

„En Zijn gezicht, als de zon schijnt, in hare kracht." Ook de Christusregeering in Zijn Kerk wordt ons weer in drieën beschreven. Dit is het derde, dat ons de heerlijkheid van deze heerschappijvoering van Christus in Zijn Kerk voor oogen stelt. Gods vriendelijk aangezicht heeft vroolijkheid en licht voor all' oprechte harten ten troost verspreid in smarten. Zóó is het Koningschap van Christus voor de Kerk-in-de-wereld, waarin zij verdrukking te lijden heeft. Zij zal zich steeds verblijden in 't licht, dat van Zijn aanzicht straalt, in zulk een volheerlijkheid, dat het slechts vergeleken kan worden met de zon, staande in haar hoogtepunt.

III. CHRISTUS' WOORD TOT ZIJN KERK.

17. *En toen ik Hem zag, viel ik aan Zijne voeten als een doode. En Hij leide Zijne rechterhand op mij, zeggende: Vrees niet; Ik ben de Eerste en de Laatste,*
18. *en de Levende, en ik stierf, en zie, Ik ben levend, tot in alle eeuwigheid. En Ik heb de sleutels van den dood en van het doodenrijk.*

19. *Schrijf dan, wat gij gezien hebt, en wat is, en wat geschieden zal na dezen.*

20. *De verborgenheid van de zeven sterren, die gij gezien hebt in Mijne rechterhand, en de zeven gouden kandelaren: de zeven sterren zijn engelen van de zeven gemeenten; en de kandelaren zijn de zeven gemeenten.*

Openb. 1 : 17—20.

1. Christus' Zelfbetuiging (1 : 17—18).

Als Johannes, overweldigd, *aan de voeten* van dezen heerlijken en machtigen Koning is *neergevallen, legt Christus de rechterhand* Zijner kracht *op hem, en zegt: Vreest niet!* Dat was wel het heerlijkste en troostrijkste woord, dat Christus hier tot Zijn dienstknecht spreken kon; tot vreugde van de Kerk aller eeuwen. Het is maar een heel gewoon woord, dat in de Evangeliën zoo dikwijls weerklinkt tot de geloovigen, maar dat ook hier, bij de openbaring van de komst van den verhoogden Christus tot Kerk en wereld, weer van eigen en bijzondere beteekenis is. Het roept aanstonds uit, dat, hoe ontzaglijk Christus in Zijn Koningschap ook wezen moge, de Kerk alle vrees kan laten varen, en . . . zij zal daartoe ook door Christus Zelf bekrachtigd worden.

„Ik ben de Eerste en de Laatste"; Hij is de Heer der geschiedenis, die staat aan het begin en aan het einde; die alles omvat en omspant; die alles regeert en leidt.

„En de Levende"; in wien geen dood is. Hij is de absoluut en eeuwig levende. In Hem is HET leven.

„En Ik stierf, en zie, Ik ben levend tot in alle eeuwigheid." Hij is ook de Middelaar, die mensch was, en toen stierf; stierf voor de zonden der Zijnen; die overgeleverd is om onze zonden, en . . . opgewekt om onze rechtvaardigmaking, Rom. 4 : 25; en zie, nu levend is, als Middelaar der Zijnen, tot in alle eeuwigheid! Deze Heer der heerlijkheid is Dezelfde als die Zich om onzentwil vernederde! Hij stierf voor ons, maar leeft nu voor ons, als de eerste en de laatste, de levende, zooals Hij Zich thans zal gaan openbaren.

„En Ik heb de sleutels van den dood en van het doodenrijk." Hij zal de vrucht van het werk in Zijn vernedering thans in Zijn verhooging gaan openbaren. Hij gaat Zich voor Zijn Kerk als de Levende toonen. Zij kan alle vrees laten varen. Zelfs de machten van dood en doodenrijk, die altijd het laatste woord in deze wereld schijnen te hebben, zijn in Zijn macht. Hij beschikt over beide, en zal het leven geven aan de Zijnen, ook al daalden ze af in dat donkere doodenrijk, waar de Dood tot nu toe onbeperkt scheen te heerschen. Hij overwon den Dood; en Zijn heerschappij zal den Dood straks dwingen alle dooden weer te geven. Geen der Zijnen zal door den Dood in zijn gevangenis, in zijn doodenrijk, vastgehouden kunnen worden. Christus heeft de sleutels van den Dood en diens rijk, waar alle dooden verzameld zijn, en Hij zal daar, als de Laatste, over gebieden.

Zoo staat Hij, als Koning der eeuwen, aan het begin, als de eerste, uit Zijn opstanding uit de dooden, en straks aan het einde, als de laatste, met Zijn wederkomst op de wolken. Als de eerste overwon

Hij den Dood door Zijn opstanding, en nu is Hij de Levende tot in alle eeuwigheid. Als de laatste zal Hij den Dood zijn prooi ontnemen met Zijn wederkomst ten oordeel, in de wederopstanding ten laatsten dage. Zijn regeering zal voor de Kerk enkel troost en heerlijkheid zijn. Vrees niet! Wij zullen leven met Hem, al waren we ook gestorven, Joh. 11 : 25. Er zal veel moeten geschieden, en het zal (dat klinkt hier reeds door) met de Kerk tot in den dood gaan. Als zij dan maar nooit vergeet, dat Christus heerscht als de Levende, die ook de sleutels van den dood en van het doodenrijk heeft! En *Hij* regeert!

2. Christus' opdracht (1 : 19).

Nu beveelt Christus ook Zelf (vgl. vs 11; p. 42), dat Johannes in *schrift* moet vastleggen *wat hij gezien heeft, en wat is, en wat geschieden zal na dezen.* Alles wat hem reeds geopenbaard is en nog zal worden, moet schriftelijk bewaard worden voor de Kerk der eeuwen, want haar gaat het aan. „Schrijf dan," want dit is de openbaring van den Eerste en den Laatste; van den eeuwig Levende; van den Koning der eeuwen!

Allereerst moet geschreven worden wat Johannes gezien heeft: deze eerste en allesbeheerschende verschijning van Christus in Zijn koninklijke heerlijkheid, en in Zijn koningschap over en in Zijn Kerk. Want zóó zal Hij nu Zijn koningschap in Kerk en wereld gaan uitoefenen. Zóó zal men weten met Wien men te doen heeft.

Vervolgens moet Johannes schrijven over „wat is". Wanneer wij er op letten, dat „wat geschieden zal na dezen" in 4 : 1 weer opgenomen wordt, als zal gehandeld worden over de uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld, dan moet „wat is" duiden op de Christusregeering in Zijn Kerk, waarover cap. 2—3 handelen. Hierin komt weer de bijzondere relatie uit, waarin Christus-de-Koning tot Zijn Kerk staat. De Kerk IS, en Christus blijft eeuwig haar Koning. Zijn Koningschap over de zondige wereld is tijdelijk, want Hij moet als Koning heerschen, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben, 1 Kor. 15 : 25. Zijn *algemeene* Koningschap over alle dingen, waartoe dan ook de Kerk, als tijdelijk in deze wereld levende, behoort, voert alles slechts, in den tijd, in de geschiedenis, tot hun voleinding. Dat gaat over wat geschieden moet; en als dat alles geschied is, zal Hij het koninkrijk aan God en den Vader overgeven, wanneer Hij zal tenietgedaan hebben alle heerschappij, en alle macht en kracht, 1 Kor. 15 : 24. Maar tenslotte moet dit alles geschieden ten dienste van Christus' *bijzondere* Koningschap over Zijn Kerk. Zij zal niet en nooit tenietgedaan worden, maar integendeel, als de nieuwe menschheid leven tot in eeuwigheid onder Christus

haar Koning. Hij is onze *eeuwige* Koning. En dat zal niets afdoen van Gods eeuwig Koningschap over Zijn volk. Het een sluit het ander niet uit. Aan het einde der Openbaring, 22 : 3, zal dan ook, als het gaat over het eeuwige leven, nog sprake zijn van „den troon van God en van het Lam, die daarin zal zijn".

Over dit heerlijkste, bijzondere Koningschap gaat het éérst; al weer tot troost en sterking der Kerk, die in de wereld nog zooveel zal moeten verduren onder de uitoefening van het algemeene Koningschap van Christus, die *moet* geschieden, of zooals het hier nog staat, die *zeker zàl* geschieden.

„Wat gij gezien hebt"... is Christus de Koning; Christus in de heerlijkheid van Zijn Koningschap.

„Wat is"... is het Koningschap van Christus over Zijn Kerk, dat is en blijft, dat eeuwig *is,* en in cap. 2—3 nu nader zal geopenbaard worden, steeds weer uitloopend op beloften voor het eeuwige leven. Hier wordt „is" in denzelfden absoluten zin gebruikt als we dat reeds vonden in 1 : 4 en 8.

„Wat geschieden zal na dezen"... is het Koningschap van Christus over de wereld, waarvan in cap. 4 vv. zal getuigd worden. Zijn algemeene Koningschap over alle dingen, wereld en Kerk, zal zich betoonen in de *geschiedenis* tot het einde der dagen; maar de uitoefening daarvan houdt verband met Zijn bijzondere Koningschap over Zijn Kerk, en zal terwille en ten bate van haar geschieden. Dat ligt in het „na dezen", dat terugwijst naar de uitoefening van Christus' bijzondere Koningschap over Zijn Kerk, en het algemeene met dit bijzondere in verband zet. Hier is niet slechts sprake van wat *na* elkander gebeurt, maar van iets dat *in verband met* het voorafgaande geschiedt. Zoo zal Christus Koning zijn en Zijn Koningschap gaan uitoefenen in Kerk en wereld.

3. Christus' toelichtend woord (1 : 20).

Als Christus iets van het voorafgaande, eerste visioen aan Johannes verklaren gaat, dan geldt dit niet Zijn Koningschap of de afzonderlijke trekken daarvan, maar de Kerk, en haar ambtsdragers, Zijn gezanten, die bij haar zijn; of beter, en letterlijker nog naar den tekst: *de verborgenheid* daarvan; het heilgeheim van de uitoefening van Christus' Koningschap in Zijn Kerk dóór Zijn gezanten. Daar moet de aandacht der Kerk inzonderheid op gevestigd worden, dat Hij in háár midden regeert door Zijn *engelen,* die Hem vertegenwoordigen bij haar. Het gaat er niet zoozeer om, wat duister is, in het licht te stellen, want *de sterren en de kandelaren* zijn zeker niet moeilijker te verstaan dan onderscheidene andere trekken uit het beeld, dat Johannes zag, maar de Kerk moet van meet af, bij Christus' majes-

tueuze verschijning als Koning, letten op het heilgeheim, dat zich daarin voor haar openbaart. Daar zijn haar ambtsdragers... in Zijn *rechterhand,* waarmee Hij Zijn regeering gaat uitoefenen! Daar zijn *de gemeenten,* het geheel der Christelijke Kerk... in wier midden Hij verschijnt als Koning. Hij is *haar* Koning, die vooral met háár bemoeienis heeft, en voor háár alles gaat verrichten! Dit laatste woord van den verschijnenden Christus is vol van de Kerk, en vol van troost vóór de Kerk. Laat zij zoo van meet af haar Koning zien: in háár midden en *bij* haar in Zijn gezanten, Zijn Koningschap uitoefenende; en zij zal zich van meet af in Hem verblijden, en Hem verwachten in Zijn komst tot haar en de wereld. „Als nu deze dingen beginnen te geschieden, zoo ziet omhoog, en heft uwe hoofden opwaarts, omdat uw verlossing nabij is," Luk. 21 : 28.

DERDE STUK.

2 : 1—3 : 22.

UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN ZIJN KERK OP AARDE.

A. DE KERK IN HAAR LEVEN TEMIDDEN VAN DE WERELD.

2 : 1—29.

I. DE KERK TEMIDDEN VAN DE HAAR OMRINGENDE WERELD.

1. *Schrijf aan den engel van de gemeente te Epheze: Dit zegt Hij, Die de zeven sterren houdt in Zijne rechterhand, Die wandelt in het midden van de gouden kandelaren:*

2. *Ik weet uwe werken, en uwen arbeid, en uwe volharding, en dat gij de kwaden niet kunt verdragen, en aan eene proef onderworpen hebt, die zich apostelen zeggen te zijn, en het niet zijn, en hebt hen leugenaars bevonden.* 3. *En gij hebt volharding, en hebt om Mijns naams wil verdragen, en zijt niet moede geworden.* 4. *Maar Ik heb tegen u, dat gij uwe eerste liefde hebt verlaten.* 5. *Gedenk dan, vanwaar gij uitgevallen zijt, en bekeer u, en doe de eerste werken. En zoo niet, Ik kom (tot) u, en zal uwen kandelaar verwijderen van zijne plaats, als gij u niet bekeert.* 6. *Maar dit hebt gij, dat gij haat de werken der Nicolaieten,*

die ook Ik haat. 7. Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt, tot de gemeenten.

Hem, die overwint, zal Ik geven te eten van den boom des levens, die is in het Paradijs Gods.

Openb. 2 : 1—7.

1. Christus de Koning Zijner Kerk (2 : 1).

Het algemeen karakter van den brief aan Epheze komt reeds dadelijk in de Zelfbenoeming van Christus aan het licht. Gericht aan de gemeente te Epheze, verschijnt Christus toch als degene, *die de* ZEVEN *sterren houdt in Zijn rechterhand, die wandelt in het midden van de* ZEVEN *gouden kandelaren.* Dit beteekenisvolle ZEVEN zullen we 3 : 1 weervinden, waar we er nader op terugkomen, maar ook hier reeds constateeren we, dat wat aan Epheze in het bijzonder geschreven wordt, DE Kerk in het gemeen raakt.

Het gaat hier om de Kerk-als-Kerk in het midden van de wereld-als-wereld. Niet de Kerk in een of anderen bepaalden toestand, van een bepaalde zijde beschouwd; noch de wereld in een bepaalde verhouding tot de Kerk; dat vinden we straks in de volgende brieven (Smyrna, Pergamus en Thyatira); maar hier gaat het om de Kerk in haar Kerk-zijn, in haar hoedanigheid en bijzonderheid als Kerk, temidden van de wereld in haar wereld-zijn, in haar hoedanigheid en bijzonderheid als wereld. Het gaat hier om DE KERK in het midden van DE WERELD.

En daarom verschijnt Christus nu aan Epheze ook dadelijk niet in eenige bijzondere *verhouding* tot Zijn Kerk, passend bij een bijzonderen toestand, waarin zij zich bevinden kan, maar algemeen als DE HEER of KONING der Kerk. In Epheze richt Hij Zich tot de Kerk qua KERK, die Hij regeert en verzorgt door middel van het totaal getal der van God gezonden ambtsdragers, in wien Hij in haar midden tegenwoordig is.

Dat dit juist aan Epheze geschiedt, kan ons niet verwonderen, aangezien deze plaatselijke kerk het best de Kerk als KERK kon weergeven. Van alle zeven in Openb. 2—3 genoemde gemeenten was Epheze verreweg de bekendste en bestgefundeerde. Zij treedt in Klein-Azië het meest, juist als welgeordende, goedgeïnstitueerde, langgevestigde kerk, op den voorgrond. Hier hadden Paulus en Timotheus, Aquila en Priscilla, Apollos en Johannes gearbeid, en van haar uit had zich het Evangelie ver verbreid in heel Azië. Zij was in zekeren zin een moederkerk, als Jeruzalem en Antiochië. Aan haar kan Christus het beste laten zien, hoe in het *algemeen* (dus zonder dat zich *bijzondere* moeilijkheden voordoen) de Kerk in het midden der haar omringende wereld leeft. Hij verschijnt haar als Degene, van

Wien de Kerk afhankelijk is; Die onder haar rondwandelt, om haar waar te nemen in heel haar leven en levensopenbaring; maar dan ook de ambtsdragers, door wien Hij haar regeert, in Zijn rechterhand *houdt,* hen vasthoudt, . . . maar ook los kan laten; hen zendt, maar ook terug kan trekken. Dat hangt er dan maar van af, hoe de Kerk zich in de wereld gedraagt en openbaart.

2. De Kerk in de wereld (2 : 2—7a).

In dezen brief teekent Christus allereerst eenvoudig, nog zonder oordeel en critiek, hoe de Kerk in het midden der wereld leeft. Hij *weet hare werken.* Hij kent haar in haar leven en bewegen. Kerk en wereld zijn zoo gansch onderscheiden. Zich als Kerk in het midden der Wereld te openbaren in hare werken, is ontzaglijk zwaar; maar Christus zal toonen, dat Hij haar werken kent en daarop acht slaat.

Er is tweeërlei in de verhouding van Kerk en wereld: interne moeilijkheden, als de wereld de Kerk binnenkomt, waartegenover zij zich actief heeft te gedragen, en externe moeilijkheden, als de wereld het de Kerk moeilijk maakt met verdrukking, waartegen zij zich lijdzaam heeft te betoonen. Zoo staat de Kerk, alle tijden door, in de wereld. Die beide zullen steeds van haar gevraagd worden als Kerk in de wereld.

Het actieve wordt hier door Christus als *moeitevolle arbeid* geteekend, die nader hierin uitkomt, dat ze zich tegen *de kwaden* zet, die in haar doordringen. Zij kan die *niet verdragen.* Zij moet ze terugdringen. Dat is de heilige roeping der Kerk in deze wereld. Maar dat kost moeite en inspanning. Want die kwaden moeten daartoe onderzocht worden, *aan een proef onderworpen* worden. Men moet met hen spreken, en kerkelijk handelen. Het is te moeilijker omdat zij, die zoo in de Kerk optreden of indringen, dat niet doen in openbare goddeloosheid, maar integendeel onder schijn van vroomheid. Ze geven zichzelf voor *apostelen* uit, die de ware leer verkondigen, waarnaar men te leven en zich te richten heeft. En dan moet de Kerk de zoodanigen als *leugenaars* ontmaskeren en aan de kaak stellen. Dat is de strijd der Kerk, zoo lang zij zuiver KERK is, en dus tucht oefent. Zij *kàn* niet anders; zij kàn de kwaden niet verdragen. Heilige onverdraagzaamheid is hier het karakter der Kerk. Zij moet zichzelf handhaven als Kerk.

Maar met opmerkelijke woordspeling worden we nu ook bij het tweede bepaald: de van de Kerk geëischte *volharding.* Onverdraagzaam tegenover de kwaden, in haar midden doorgedrongen, heeft ze zeer verdraagzaam te zijn ten opzichte van wat de kwaden in de wereld haar aandoen willen om Christus' wil, als Kerk. Onvermoei-

baar in de beproeving der geesten in de Kerk, mogen we nooit *moede worden* van wat uit den geest der wereld tot ons komt; hoe moeilijk het vallen moge, de Kerk moet het in de wereld uit kunnen houden, zoolang God haar daar laat. Maar daartoe is zeker volharding noodig in het *verdragen;* lijdzaamheid om den naam van Christus; hetgeen zij het best zal kunnen volbrengen „ziende op den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs, die voor de vreugde, die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en schande veracht, ja, die een zoodanig tegenspreken van de zondaren tegen Zich heeft verdragen, opdat zij niet verflauwe en bezwijke in haar zielen", Hebr. 12 : 2—3. Zoo wordt de Kerk haar lijden om Christus' wil nooit moe.

De hoofdbetrekkingen tusschen Kerk en wereld zijn hiermee aangegeven; Christus kent onze moeiten en strijd, en doet zien hoe de Kerk in de wereld leeft. Maar daarmee is toch nog niet alles gezegd. Daarmee is wel gezegd, hoe de Kerk als Kerk zich *in haar werken* in het midden der wereld openbaart, doch deze juiste levenshouding kàn op den duur niets anders dan een *houding* worden; vorm, waaraan het wezen ontbreekt; uitwendigheid zonder innerlijkheid. Zoo is het in het begin niet, maar zoo wordt het telkens weer in den loop der tijden. Men verlaat dan de eerste liefde. En daarvoor waarschuwt Christus nu niet slechts zeer scherp met de woorden: *„maar Ik heb tegen u, dat gij uwe eerste liefde hebt verlaten"*, doch wijst Hij ook den weg, waarlangs men steeds weer terug moet keeren: *„gedenk dan vanwaar gij uitgevallen zijt, en bekeer u, en doe de eerste werken".* De Kerk zal zich, in het midden van de wereld, telkens weer moeten herzien, wil men, reformeeren, terugkeeren tot de zuiverheid van den aanvang op den Pinksterdag.

Zoo zal het de Kerk in de wereld altijd blijven gaan. Uit de zuiverheid van het begin zal ze in den loop der tijden steeds weer vervallen tot werken, waarin de liefde niet meer brandt. De gansche kerkgeschiedenis getuigt hiervan, tot op den huidigen dag. Als er dan maar weer Kerkhervormingen zijn, die nooit gemist zullen kunnen worden, van echt innerlijke en geestelijke beteekenis, als de persoonlijke bekeering des menschen; want als dit niet geschiedt, dan *komt* Christus tot ons, en zal *den kandelaar* van zulk een ontrouwe kerk *van zijn plaats verwijderen, als zij zich niet bekeert.* De Kerk kan, met al haar werken, nooit en nergens blijven bestaan, als zij de eerste liefde verlaten heeft. Dan zinkt ze, waar dat geschiedt, en zij zich niet bekeert, op die plaats en in dien tijd, onherroepelijk in, en men zal haar standplaats zelfs niet meer kennen noch vinden. Ook hiervan waren voorbeelden te over uit de geschiedenis der Kerk bij te brengen. Maar men zie die dan ook zuiver. Daar heeft niet maar een natuurgebeuren plaats gevonden; daar is de Kerk niet maar vanzelf verdwenen; maar daar heeft Christus Zijn werk, als

Koning en Rechter Zijner Kerk, in de uitoefening van Zijn Koningschap in de Kerk op aarde volvoerd. Zóó heerscht Hij en regeert Hij; niet pas in de toekomst, met Zijn verschijnen op de wolken des hemels, maar thans reeds, alle eeuwen door. Hij *kòmt,* waar de Kerk geen KERK blijft in de werken der eerste liefde.

Hoe precair de toestand der Kerk wezen moge, als ze haar eerste liefde verlaat, toch kan Christus haar nog gelegenheid tot bekeering en reformeering geven, zoolang zij zich nog niet met de wereld vermengd heeft. Dat was het streven en de bedoeling, de leer (Pergamus) en het leven (Thyatira) der Nikolaieten, over wien we bij genoemde gemeenten nader spreken. Zoo lang van de Kerk nog gezegd kan worden, wat Christus hier aan Epheze doet schrijven: *„maar dit hebt gij, dat gij haat de werken der Nicolaieten, die ook Ik haat",* handhaaft zij zichzelf, al ontbreekt het haar ook aan de eerste liefde, toch nog als KERK, afgescheiden van en niet vermengd met de wereld. Zij zijn niet van de wereld, gelijkerwijs Christus niet van de wereld is, Joh. 17 : 16. Zoo lang zij zichzelf zóó nog bewaart in de wereld, kan Christus haar als KERK nog handhaven.

Met de telkens weerkeerende vermaning: *„die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten",* wordt heel de inhoud van dezen brief tot de leden der Kerk persoonlijk gebracht en aan het hart gelegd. De Kerk, dat zijn tenslotte de geloovigen, in wier harten de Geest werkt, om het Woord aan elk persoonlijk toe te passen. En voor heel de Kerk, voor alle gemeenten, voor alle geloovigen, van alle eeuwen en plaatsen, geldt het woord van dezen brief. Men moet het zich persoonlijk toeëigenen, en het persoonlijk verwerken.

3. De belofte voor het eeuwige leven (2 : 7b).

De beloften, waarmee alle brieven eindigen, hangen, reeds blijkens den vorm, waarin ze gegeven worden, méér met *elkànder* dan elk voor zich met iederen brief samen. Er is steeds wel eenig verband aan te wijzen tusschen den brief en de belofte; maar veel méér vormen de beloften samen een eenheid, die den overwinnaars in den strijd des levens hun toekomstig heil in het eeuwige leven toezegt.

Tot zuivere bepaling van de steeds weerkeerende uitdrukking *„die overwint",* zullen we vooral te letten hebben op 3 : 21, waar Christus in even absoluten zin, zonder nadere bepaling van den strijd, waarin overwonnen wordt, zegt: „hem, die overwint, zal Ik geven, zich met Mij te zetten in Mijn troon, evenals Ik overwonnen heb, en met Mijnen Vader Mij gezet heb in Zijnen troon". We behoeven er niet lang over te denken wat hier met de overwinning van Christus is bedoeld. Heel het verband wijst uit, dat het hier de opstanding en

verheerlijking van Christus geldt. Daarvoor wordt dus, in absoluten zin, de uitdrukking „overwinnen" gebezigd, hetgeen ook zoo goed past, omdat dit de absolute overwinning is. De laatste vijand, die tenietgedaan wordt, is de dood, 1 Kor. 15 : 26. Zoo ziet dan ook de overwinning van den Christen, in zijn absoluten zin, op zijn opstanding uit de dooden, en worden we door het „die overwint" in gedachten verplaatst naar den dag van Christus' komst op de wolken, waarop de opstanding zal geschieden. Daarom staat de belofte aan den overwinnaar ook steeds (meestal met een „zal Ik geven") in den toekomenden tijd. Als Christus verschijnt, zal HIJ den overwinnaar schenken wat hem beloofd werd, op Zijn grooten dag.

„De overwinnaar" ... dat houdt dus alles in: héél den strijd des levens, die duurt tot het einde, 2 : 26, d. i. tot den dood; maar dan óók de overwinning van dien laatsten vijand, waaronder de Christen zich nog buigen moet. De overwinning, die de Christen, in dit en het toekomende leven, alleen behaalt door en in de gemeenschap met Christus. *Het is één groote overwinning, die hij allengs deelachtig wordt.* Daarom kan dit zeer gepast in den tegenwoordigen tijd gezet worden: „die overwint"; het is het praesens van den voortduur, al de dagen, tot de voleinding der wereld.

De beloften hebben dan ook, alle, betrekking op wat de Kerk en haar leden eerst met den dag der dagen zal geschonken worden, met en na de opstanding der dooden. Het zijn, alle, beloften voor het eeuwige leven, waarvan thans, hier en in den dood, wel een beginsel en voorsmaak zal kunnen worden genoten, maar die de Kerk van Christus toch eerst op den jongsten dag ten volle zal ontvangen.

De eerste belofte wijst nu op den ingang in het eeuwige leven. Natuurlijk ontkennen wij niet, dat die in den Zoon gelooft, het eeuwige leven heeft, Joh. 3 : 36, maar we belijden evenzeer, dat we daarvan nu nog slechts het beginsel genieten. In eigenlijken zin ontvangen we het eeuwige leven, waarin geen dood meer is, eerst met de opstanding uit de dooden.

We worden nu herinnerd aan de geschiedenis van het paradijs. Wanneer Adam in gehoorzaamheid staande gebleven was in den staat der rechtheid, dan zou voor hem eens dat groote moment zijn aangebroken, waarop hij uit het leven-in-den-tijd zou zijn overgegaan in het eeuwige leven. Op dat punt des tijds zou hij hebben gegeten van den boom des levens in het paradijs, en zijn leven van zaligheid zou verheerlijkt zijn tot leven in volkomen onveranderlijke heerlijkheid, waarin tot in der eeuwigheid geen dood noch rouw, geen moeite noch gekrijt, meer zou kunnen komen.

Voor de getrouwe Kerk des Heeren nu, die in den strijd des levens in gehoorzaamheid volhardt door het geloof in Christus, en daarom na den dood weer overgeplaatst wordt *in het paradijs Gods,* een toe-

stand van volkomen zaligheid, in wondere gemeenschap met Christus, door Paulus genoemd een inwonen bij den Heere, 2 Kor. 5 : 8, breekt met de wederkomst van Christus het moment, het punt des tijds aan, waarop zij, uiteindelijk, ten volle en volkomen, mag overgaan uit den dood in het leven, d. i. waarin zij het eeuwige leven, dat zij in beginsel reeds had, zal deelachtig worden in volle werkelijkheid en waarheid. Dit wordt hier nu zeer schoon en met beteekenisvolle herinnering aan den vroegeren paradijstoestand genoemd: het mogen *eten van den boom des levens,* die in het paradijs Gods is. Het is naar den inhoud niet anders dan *het werkelijk ingaan van het eeuwige leven,* waarin alle dood is tenietgedaan.

Het tijdstip van *de vervulling* van de zeven beloften van Openb. 2—3 zal ons in Openb. 20 e.v. nog beschreven worden. Daar zal het vooral de plaats zijn, hierop nader in te gaan. Hier zien we slechts, dat de Kerk, die in het midden der wereld *Kerk* blijft, het eeuwige leven zal verwerven op den dag van Jezus Christus, 1 Kor. 1 : 8; Phil. 1 : 6, 2 : 16.

II. DE KERK TEMIDDEN VAN DE HAAR VIJANDIGE WERELD.

8. *En schrijf aan den engel van de gemeente te Smyrna: Dit zegt de Eerste en de Laatste, Die stierf, en weder levend werd:*

9. *Ik weet uwe verdrukking, en armoede, — maar gij zijt rijk — en den laster van hen, die zich Joden zeggen te zijn, en het niet zijn, maar eene synagoge des satans (zijn).* 10. *Vrees niet, wat gij lijden zult. Zie, de duivel zal er uit u in de gevangenis werpen, opdat gij beproefd wordt, en gij zult eene verdrukking hebben van tien dagen. Wees getrouw tot den dood, en Ik zal u geven de kroon des levens.* 11. *Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten.*

Die overwint, zal niet beschadigd worden van den tweeden dood. Openb. 2 : 8—11.

1. Christus de levende Heer Zijner Kerk (2 : 8).

Het laatste woord van Jezus' afscheidsredenen luidde: „In de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed. Ik heb de wereld overwonnen," Joh. 16 : 33. Dit woord zouden we boven heel dezen brief aan Smyrna kunnen zetten, en afzonderlijk ook boven de Zelfbetuiging, waarmee Jezus dit schrijven aanvangt.

Hij is de Heer der wereld, die alles wat in haar geschiedt, leidt en bestuurt; *de Eerste en de Laatste,* die van het begin tot het einde

alles in Zijn hand heeft. Dat is voor de Kerk in haar lijden reeds zooveel waard, want nu weet zij, dat haar niets overkomt dan wat *moet* geschieden. Ook zal niet aan de vijandige wereld, maar aan Christus het laatste woord zijn.

Meer nog betuigt Christus, met de herinnering aan Zijn *sterven,* dat Hij ook Zelf zooveel van de wereld geleden heeft. Wij zullen ons kruis slechts achter Hem aandragen, als we lijden om Zijnentwil. Paulus kon spreken van blijdschap in zijn lijden, en van de vervulling in zijn vleesch van de overblijfselen van de verdrukkingen van Christus, Col. 1 : 24, en aan de Filippensen schrijven: „want u is uit genade gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden", 1 : 29.

Maar bovenal mag de Kerk in haar lijden en verdrukkingen om Christus' wil, op Hem zien als haar *levenden* Heer, die stierf, ja, maar ook *weder levend werd!* Lijdt zij met Hem, zoo zal ze ook met Hem verheerlijkt worden. Moet ze sterven om Zijnentwil, zoo zal ze ook met Hem opstaan. Zij is in de verdrukking nooit alleen, maar vast verbonden met haar levenden Heer, die alle dingen regeert, in heden en toekomst, al de dagen, tot de voleinding der wereld.

Ook nu weer verbazen we ons niet, dat het lijden der Kerk aan de gemeente te Smyrna getoond wordt. Zoo véél we van Epheze weten als Kerk, zoo weinig is ons van Smyrna bekend uit de Schrift. En toch is het zeker niet toevallig, maar leiding Gods in de geschiedenis, dat desniettemin Smyrna's gemeente bekend is geworden onder de Christenheid der eeuwen . . ., juist om haar martelaren, wel vóór alles Polycarpus, de bisschop van Smyrna. In Smyrna heeft vervolging gewoed, en reeds in Johannes' tijd teekende daar de verdrukking der wereld zich af. Haar verschijnt Christus troostend en sterkend, opdat zij, de kerk tegenover de haar vijandige wereld, volharde tot het einde. Hij is de Heer en Overwinnaar der wereld, en Zijn Kerk zal, ondanks alle lijden, al gaat het tot in den dood, leven met Hem, haar levenden Heer!

2. De Kerk in haar lijden (2 : 9—11a).

Het sterkt reeds als Jezus zegt: *„Ik weet uw verdrukking en armoede en den laster."* Het troost, dat ons lot in deze wereld Hem niet onbekend is. Het troost en sterkt nog meer, als Hij er even tusschenin voegt: *„maar gij zijt rijk".* In alle lijden blijven we rijk in Christus en ons deel aan Hem.

Toch neemt dit alles nooit weg, dat „wij door vele verdrukkingen moeten ingaan in het koninkrijk Gods", Hand. 14 : 22. Ze komen vooral van de zijde der wereld, en zullen ook in de Openbaring nog breedvoerig worden besproken, met name in 10 : 1—14 : 5. Dat achter

dit alles het werk van Satan schuilt, zal dan ook duidelijk in het licht treden, zooals het echter ook in dezen brief reeds aangegeven wordt, waar tot tweemaal toe over den Booze zal gesproken worden. De Kerk zal den drinkbeker van het lijden van Christus drinken, en met den doop Zijns doods gedoopt worden, alle eeuwen door, Mark. 10 : 39. We behoeven thans niet alleen aan Rusland of Duitschland te denken, waar de staatsmacht verdrukkingen en zelfs geloofsvervolgingen, die men lang uit den tijd achtte, over de Kerk brengt, maar moeten er in den ruimsten zin alle verdrukking onder verstaan, op politiek of sociaal terrein, en op alle gebied des levens. Zoo ruim staat het hier, als elders, in de Schrift.

Wanneer hier armoede aan toegevoegd wordt, dan kan dit zeker als gevolg van de verdrukking worden aangemerkt, maar toch mogen we ook aan de armoede op zichzelf denken; aan het „niet vele wijzen naar het vleesch, niet vele machtigen, niet vele edelen, het dwaze der wereld en het zwakke der wereld" van 1 Kor. 1 : 26 v., dat alle-eeuwen-door kenmerkend is en blijft voor de Kerk des Heeren, en waar toch zoo ontzettend veel mee gezegd is. Want armoede beteekent *in deze wereld* zoo veel. Niet alleen om de scherpe tegenstellingen van rijkdom en armoede, maar ook omdat armoede in dezen tijd van zooveel buitensluit, en zooveel beperking oplegt. De armoede is van beteekenis voor gezondheid en ziekte, opvoeding en positie in de wereld. Armoede brengt zooveel meer lijden mee dan velen in de wereld beseffen: kwelling en verdriet, zorg en last, moeite en ellende. Armoede is vreeselijk. En moet dat de Kerk des Heeren lijden? De Kerk van den Koning der wereld? O, als ze niet rijk was in haar Koning...! Hij regeert, en alle dingen zullen haar medewerken ten goede. Maar anders...!

Wordt bij verdrukking in de Openb. wel voornamelijk aan de staatsmacht gedacht, en ligt armoede vooral op maatschappelijk gebied, het lijden der Kerk wordt toch eerst in haar voltooiing door het derde geteekend: *„de laster van hen, die zich Joden zeggen te zijn, en het niet zijn, maar een synagoge des Satans zijn."* Het lijden op geestelijk gebied is voor de Kerk altijd, bij alles, het pijnlijkst, want dan raakt men haar aan in haar heiligste goederen en hoogst bezit. Smyrna leed dit vooral van de zijde der Joden, die in grooten getale in die stad aanwezig waren en fel vijandig jegens het jonge Christendom gezind waren. Zij zeiden dat ZIJ Joden waren, en bedoelden daarmee zeker niet een nationalistische, doch een religieuze karakteristiek van zichzelf te geven. In nationalistischen zin noemde men zichzelf geen Jood, maar Hebreër, Gen. 40 : 15, Ex. 1 : 19, 2 : 7, 3 : 18, Filipp. 3 : 5, met name tegenover buitenlanders, Jona 1 : 9. Wij moeten hier aan den geestelijken zin van het Jood-zijn denken: de ware Godlovers, het ware Israël, het volk van God. Zoo

krenkte men de gemeente door haar Heer en Heiland te lasteren, en haar geloof in Hem in een kwaad daglicht te stellen. Jobs vrienden en de houding van de Pharizeeën tegenover de schare, die de wet niet kende, zijn van zulke lasteringen reeds voorbeelden uit de Schrift. Het zou niet moeilijk zijn deze aan te vullen met voorbeelden uit de geschiedenis der Kerk en uit onzen eigen tijd. Daar werkt de geest van Satan in, die het eenvoudige, vrome volk van God in verwarring zoekt te brengen, maar ook feller nog den weg weer zoekt te banen tot verdrukking en alzoo weer tot armoede. Onjuiste voorstelling, lastering van de ware Christelijke religie werd niet slechts in den Romeinschen keizertijd, maar ook in de dagen der Reformatie, en thans opnieuw, reden tot geloofsvervolging. Zoo sluit zich de vicieuse cirkel.

En terwijl dit alles nu reeds van *alle* tijden geldt, wil Christus het oog der Kerk niet sluiten voor de groote verdrukking, die in het einde der dagen nog komen, en het allerergste zijn zal, „want alsdan zal groote verdrukking wezen, hoedanige niet geweest is van het begin der wereld tot nu toe, en ook niet zijn zal, en zoo die dagen niet verkort werden, geen vleesch zou behouden worden; maar om der uitverkorenen wil zullen die dagen verkort worden," Matth. 24 : 21 v. Christus verbergt dat ook nu niet voor de Kerk, sprekende over het einde: *„vrees niet, wat gij lijden zult; zie, de duivel zal er uit u in de gevangenis werpen, opdat gij beproefd wordt, en gij zult een verdrukking hebben van tien dagen."* Ook daarvoor zal de Openb. 14 : 6—19 : 4 nader spreken, maar het wordt hier der Kerk reeds voorgehouden als de voltooiing van haar lijden in een bepaalden tijd, den eindtijd. Hoe lang die tijd der groote verdrukking duren zal, weten we niet. Wanneer hier sprake is van „tien dagen", drukt dit in symbolische taal slechts een afgerond en vastgesteld tijdperk uit, waarbij men, vergeleken met den loop der eeuwen van de Christelijke jaartelling, zeker denken mag aan een *korten* tijd tegen het einde. Maar bang zal die tijd met name zijn, omdat Satan zelf daarin woeden zal. Ook dit zal later nader worden toegelicht, maar toch wordt hier reeds duidelijk gesproken niet meer van een synagoge van Satan, maar van de werking van den duivel zelf. Hij is de grootste en bitterste vijand van de Kerk des Heeren. Van hem zal ze veel te verduren hebben, en steeds méér, naarmate het einde aller dingen, en dan ook zijn einde, als Overste dezer wereld, naderbij komt. Alle vrees voor de toekomst moet de Kerk echter laten varen, want dit alles *moet* en zal alleen geschieden, om haar te beproeven, en zoo te louteren, en rijp te maken voor Christus' komst, 14 : 15. De Kerk zal in die dagen van haar vrijheid in deze wereld beroofd worden; ze zal zich niet meer kunnen bewegen zooals zij wil; heel haar leven zal aan banden gelegd worden; ze zal zuchten als in een

gevangenis, en velen van haar leden zullen metterdaad gevangenschap te verduren hebben; maar laat ze *getrouw* blijven *tot den dood.*

Christus laat Zijn Kerk in haar lijden niet alleen. Hij bemoedigt haar hier tot lijdzaamheid en volharding, die ZIJ vooral zoo noodig zal hebben, als ze door de vijandschap der wereld gedrukt zal worden. Al gaat het tot den dood, „zalig de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan," 14 : 13. Men blijve onder alle lijden getrouw en geloovig, in leven en sterven. *„En Ik zal u geven de kroon des levens"*. Ja, wij sterven wel, maar we sterven niet wèg onder al het lijden. We gaan den dood misschien in, maar in den dood is het leven ons bereid. Uitwonende uit het lichaam, zullen we inwonen bij den Heere, 2 Kor. 5 : 8. Dat ontvangt elk geloovige, als een overwinningskrans aan het einde van het strijdperk van dit leven, reeds dadelijk in en met zijn sterven: een kroon, die in leven bestaat. We zijn zelfs in den dood niet dood! Wij sterven, maar, zie, wij leven.

Ook dit alles wordt tot elk persoonlijk gebracht, met de woorden: *„die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten";* want wij zullen allen, zonder één uitzondering, op eenigerlei wijze deel hebben in dit leven aan het lijden van de Kerk van Christus.

3. De belofte voor het eeuwige leven (2 : 11b).

Doch ook nu gaat tenslotte de blik van Christus weer verder, tot het einde, tot den dag Zijner komst op de wolken. En in aansluiting bij wat zoo juist gezegd werd over het ingaan in den (eersten) dood, den tijdelijken dood, luidt nu de belofte voor het eeuwige leven: *„die overwint, zal niet beschadigd worden van den tweeden dood,"* d. i. den eeuwigen dood, den poel des vuurs, het eeuwig verderf, Openb. 20 : 14. De overwinnaar zal in den dag der opstanding zonder twijfel het eeuwige leven ingaan. We mogen onder het lijden dezer wereld nu den dood nog moeten doorstaan, straks zullen we door Christus gevrijwaard zijn tegen den eeuwigen dood, omdat Hij ons opwekken zal ten eeuwigen leven, waarin geen dood meer zijn zal. „Vreest u niet voor degenen, die het lichaam dooden, *en daarna* niet meer kunnen doen," Luk. 12 : 4. De overwinnaar, die den krans der overwinning reeds draagt in het leven-in-den-dood, zal óók van dien dood nog bevrijd worden, om overgezet te worden in het eeuwige leven, waarin de dood geen macht heeft.

III. DE KERK TEMIDDEN VAN DE ANDERSDENKENDE WERELD.

12. *En schrijf aan den engel van de gemeente te Pergamus: Dit zegt Hij, Die het tweesnijdend, scherpe zwaard heeft:*

13. *Ik weet, waar gij woont: waar de troon des satans is. En gij houdt Mijnen naam vast, en hebt het geloof in Mij niet verloochend, ook (niet) in de dagen van Antipas, Mijnen getrouwen getuige, die gedood werd bij u, waar de satan woont.* 14. *Maar ik heb enkele dingen tegen u: dat gij daar hebt (dezulken), die de leer van Bileam vasthouden, die aan Balak leerde, eenen aanstoot te leggen vóór de kinderen Israëls, om afgodenoffer te eten, en te hoereeren.* 15. *Zoo hebt ook gij (dezulken), die insgelijks vasthouden aan de leer van de Nicolaieten.* 16. *Bekeer u dan, en zoo niet, Ik kom snel (tot) u, en zal met hen strijden, met het zwaard Mijns monds.* 17. *Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten.*

Hem, die overwint, zal Ik geven van het manna, dat verborgen is. En Ik zal hem geven eenen witten steen, en op den steen eenen nieuwen naam geschreven, welken niemand kent, dan die hem ontvangt.

Openb. 2 : 12—17.

1. Christus de Woord-voerder Zijner Kerk (2 : 12).

Vooral in Zijn afscheidsredenen en het daarop volgend hoogepriesterlijk gebed, Joh. 14—17, is Jezus ernstig bezig geweest met de Kerk in de wereld. Gevaren zullen haar dreigen, omdat de wereld haar haten zal; maar uitvoeriger en inniger nog bad Jezus: „Heilige Vader, bewaar ze in Uw naam, die Gij Mij gegeven hebt; toen Ik met hen in de wereld was, bewaarde Ik ze in Uw naam; Ik heb hun Uw Woord gegeven; heilig ze in Uw waarheid; Uw Woord is de waarheid; opdat ook zij geheiligd mogen zijn in waarheid; en niet alleen dezen, maar ook degenen, die door hun woord in Mij gelooven zullen." De Overste dezer wereld werkt op tweeërlei wijze tegen de Kerk: alleréérst door verdrukking, doch allerméést door verbreiding van de leugen in allerlei valsche religie en velerlei geestelijke stroomingen. Ook dit zal later (Openb. 13) nader worden belicht.

Aan de Kerk, die vooral met dit laatste te worstelen heeft, verschijnt Christus nu als Degene, die haar leidt, en regeert door Zijn Woord, het eenig wapen, maar dan ook *een scherp, en tweesnijdend*

zwaard, dat waarheid en leugen ontdekt en onderscheiden doet. Reeds 1 : 16 zagen we, dat dit zwaard uit Zijn mond uitging, en dat Christus daarmee inzonderheid Zijn *kerk* regeerde. Het is het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord, Ef. 6 : 17. Tot de Kerk, die valsche leer en religie toelaat, komt Hij met Zijn Woord, tot oordeel en behoudenis.

Pergamus was de gemeente, waar dit alles het meest tot uiting kwam. Is ons uit de Schrift weer niets van deze gemeente bekend, historisch zou heel wat over de stad, waarin zij leefde, te zeggen zijn. Wij beperken ons hiertoe, dat inzonderheid Pergamus een stad van veelvuldige afgoderij was; het Klein-Aziatisch Athene, dat alleszins gelijk als godsdienstiger was. Geen plaats van handel of industrie, maar veel meer een centrum van wijsbegeerte en wetenschap, van kunst en religie. Hier vond men de wereld niet, zooals in Smyrna, in bruutheid en tyrannie, met vijandschap en onderdrukking, maar veel meer de wereld in haar verfijning en beschaving, in haar heerlijkheid en schittering, in haar cultuur en geestelijk leven, doch dit alles dan geheel wereldsch, heidensch, menschelijk, buiten alle Godsopenbaring en -kennisse om. Een bedevaartsplaats voor duizenden uit de omgeving, die daar de orakels kwamen raadplegen in allerlei afgodische tempels, en hulp en heil voor lichaam en ziel kwamen zoeken. Hier ging het om waarheid of dwaling; zuivere of valsche religie; het ging om de belijdenis van den eenig waren Zaligmaker of andere Heilanden; het ging om de zuiverheid der leer.

2. De Kerk en de valsche leer (2 : 13—17a).

Indrukwekkend wordt aanstonds door Christus gezegd: *„Ik weet, waar gij woont: waar de troon des Satans is."* Het woord past op Pergamus, maar gaat rechtstreeks door tot heel de Kerk van alle eeuwen in het midden der wereld. De Kerk in de wereld woont daar, waar de Overste dezer wereld zijn troon, zijn heerschappij, heeft en voert. In de wereld komt Satans grootheid en schittering uit (zijn troon), neen, niet in brute machtsoefening, maar juist in verfijnde cultuurinstituten op alle terrein van het geestesleven, in kunst en wetenschap, techniek en religie. Daar is zijn *heerschappij* in over de menschen, en hij houdt hen geboeid in schittering van vernuft, en in tegemoetkoming van de echt humanistische strevingen en bevredigingen der menschen. Dan is Satan eigenlijk het gevaarlijkst, als hij werkt in de wereld met de humanistische ideeën en idealen, die de massa bekoren en meesleepen, zonder dat ze weten, dat daar Satan woont, en dat zij eigenlijk hèm volgen. Satan is Overste dezer wereld, naarmate de menschen meer in het heidendom, hetzij antiek of modern, verzinken. Daarin is zijn heerschappij. We moeten dat woord ook in het licht, of liever in de schaduwen, van onzen tijd lezen:

„Ik weet, waar gij woont: waar de troon des Satans is." Het staat en blijft staan in den veelzeggenden tegenwoordigen tijd; en zoo moeten wij er naar luisteren. Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten. Weest nuchter en waakt. Daartoe behoort wel in de eerste plaats, dat men weet, waar men woont!

Welk een zegen, als Christus vervolgen kan: *„En gij houdt Mijnen naam vast, en hebt het geloof in Mij niet verloochend, ook niet in de dagen van Antipas, Mijn getrouwen getuige, die gedood werd bij u, waar de Satan woont."* In zulk een wereld, waar de massa anders denkt en belijdt, leeft en propageert, is het van onschatbare beteekenis, als het volk Gods, de Kerk des Heeren, getrouw vasthoudt aan den naam en de openbaring van Jezus Christus, en haar geloof alleen in Hèm als den eenigen en volkomen Zaligmaker blijft belijden. En al kost dat dan lijden, en soms zelfs gevangenschap in concentratiekampen, of den dood in kerkers der godloozen, — want de verfijnde wereld is soms wel verdraagzaam, maar op een gegeven oogenblik blijkt toch haar haat, en vlamt die zelfs uit in onwaardigen moord —, de getrouwe getuige van Jezus en Zijn naam moge ons en de wereld onbekend zijn, als de hiergenoemde Antipas, Christus zal zijn naam belijden hier en voor Zijn Vader. Ge hoort het wel: in zulk een wereld van valsche religie en leer, komt het voor de Kerk aan op vasthouden aan den naam van Christus; op het geloof; op getuigenis en belijdenis.

Maar daarom heeft Christus het dan ook tegen ons, als we hierin niet sterk en streng staan, niet absoluut en radicaal zijn. De valsche profeten en apostelen dringen zoo licht ook in de Kerk door, met onzuivere en valsche leer. Dan dreigt de Kerk afgevoerd te worden van de zuiverheid van haar belijden en de waarheid des geloofs. Daar moet men zich krachtig tegen keeren, als Epheze, Openb. 2 : 2, want als men dit niet doet, dan heeft Christus het tegen ons. Men kàn dat maar laten geworden, meenende, dat het zoo erg niet is. Men kan het maar laten begaan, zonder er zelf mee in te stemmen. Men blijft dan zelf wel zuiver staan, maar duldt het toch in de gemeente. Mild is dan Christus' oordeel nog, als Hij op grond daarvan zegt *enkele of weinige dingen tegen Zijn Kerk te hebben,* maar het blijft toch Zijn *oordeel.*

We worden nu herinnerd aan den raad van *Bileam,* den bekenden magiër, toovenaar en waarzegger, uit het O. T. Hij had op Balaks verzoek *de kinderen Israëls* niet kunnen vloeken, maar, naar Num. 31 : 16, wel *geleerd,* hoe men Gods volk verderven kon. Men moet dan speculeeren op het zondige vleesch des volks, en hen uitnoodigen tot vroolijke *offerfeesten,* met de daarmee gepaard gaande *hoererij.* Krijgt men de Kerk op dien weg, dat ze haar eigen karakter en voorrechten van afgezonderd volk Gods te zijn, opgeeft, dan gaat ze vanzelf ongemerkt onder in haar vermenging met de wereld. Dat was

reeds de ondergang van de Kerk in de dagen voor den zondvloed; later al weer in den Richterentijd (men denke alleen maar aan het type van dien tijd: Simson); en opnieuw na de ballingschap. Dat gevaar bedreigt de Kerk alle eeuwen door; maar het is *de leer van Bileam,* Gods volk daartoe bewust en opzettelijk te leiden en te verleiden. Om die LEER gaat het hier vooral; nog niet om de opvolging en practijk daarvan; maar om het feit, dat men in de gemeente menschen had en liet geworden, die die Bileamsleer leerden en dreven. Zij noemden het *de leer van de Nicolaieten,* die wezenlijk echter geen andere was dan de leer van Bileam. Midden in de schitterende wereld gaat men zoo spoedig met de wereld mee, en in de gemeente zoekt men dat dan met de een of andere leer te rechtvaardigen, die de vrijheid baant voor zondige practijk.

We lezen hier nog niet, zooals in den volgenden brief, dat men ook reeds tot die practijk gekomen was. Hier gaat het nog slechts om de leer. Maar daar ligt reeds het begin des verderfs. Daarom kon Christus nog zeggen, dat Hij *weinig* tegen hen had, maar ze moeten tegen die leer toch waken; ze mogen die leeringen niet dulden; ze moeten zich bekeeren, en er krachtiger tegen optreden; de valsche leer mag in de Kerk des Heeren niet doorwerken. Als zij zich niet bekeeren, *komt Christus snel* tot hen, en zal met de dwaalleeraars *strijden met het zwaard Zijns monds.* Hier is altijd haast bij. Periculum in mora. Want zulk een valsche leer leidt spoedig tot zondige practijk. Christus komt met de scherpte van Zijn woord, om de dwalingen in het licht te stellen, en er Zijn oordeel over uit te spreken. Hier, waar het gaat over onzuivere leeringen, komt Hij met Zijn Woord, dat Hij door Zijn ambtsdragers zal laten uitdragen en bedienen. En ieder, die dan *„een oor heeft, moet hooren, wat de Geest door het Woord tot al de gemeenten zegt."* Wij moeten altijd allen onszelf onderzoeken, of we met datgene wat we leeren, wel staan in de zuiverheid van het Woord van Christus. Zoo regeert Christus Zijn Kerk te midden van de andersdenkende wereld: door Zijn Woord. De Kerk temidden van de velerlei geestelijke stroomingen, stelsels van wijsbegeerte, valsche religies, onzuivere dogmata, verleidelijke leeringen, die haar dreigen af te voeren van haar vaste fundament, om haar tot zonde te verleiden.

3. De belofte voor het eeuwige leven (2 : 17b).

De samenhang van de belofte met den brief is ook hier weer niet geheel te miskennen. Het ging in Pergamus vooral om de keuze. Men werd niet vervolgd of gedwongen, maar zag zich voor de keuze gesteld tusschen de belijdenis van God of de afgoden; Christus of de Zaligmakers der wereld; de waarheid of de leugen. Wien en wat

zoekt men voor zijn leven? Wil men deel hebben aan de feesten der wereld of aan Christus? Wat belijdt men? Waaraan geeft men zich?

Het gaat hier vóór alles om de belijdenis, het geloof, het getuigenis. De eigenlijke keuze is die tusschen Christus of Antichrist. Maar daarmee hangt direct ten nauwste samen, ja, daarin ligt besloten het leven in rechtvaardigheid en heiligheid; in de waarheid en de zuiverheid-des-levens.

Zoo is nu ook de belofte: *„Hem die overwint zal Ik geven van het manna, dat verborgen is."* Dat is allereerst: Christus. In de woestijn reeds moest Israël leven bij het manna en niet bij de geneugten der heidenen. Maar Christus heeft dit in Joh. 6 : 22—59 in Zijn groote rede over het Brood des Levens rijker en dieper doen zien: HIJ was het ware brood uit den hemel; het brood des levens; „Ik ben dat levende brood, dat uit den hemel nedergedaald is; zoo iemand van dit brood eet, die zal in der eeuwigheid leven," Joh. 6 : 51, 58.

Wie in deze andersdenkende en andersbelijdende wereld overwint, en aan Jezus vasthoudt, en in Hem gelooft, die ontvangt als overwinnaar in den dag der dagen deel aan Christus, volkomen gemeenschap met Hem, die nu, sinds Zijn hemelvaart, voor ons verborgen is; dien wij niet zien, maar in Wien wij nochtans gelooven. „Wanneer nu Christus zal geopenbaard zijn, die ons leven is, dan zult ook gij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid," Col. 3 : 4. De overwinnaar, die in dit leven, tegen alles in, vóór Christus koos en aan Hem vasthield, zal in den dag der openbaring van Christus, bij Zijn paroesie, Zijn komst op de wolken, deel aan Hem ontvangen, en met Hem verheerlijkt worden.

Daar sluit zich het volgende nu direct, *als daaruit voortvloeiende,* bij aan. Wie deel aan Christus heeft en ontvangt, heeft in Hem rechtvaardigheid en heiligheid; en het is in het verband van dezen brief zeker afzonderlijk vermeldenswaardig. Alleen zóó toch wordt een mensch gerechtvaardigd en geheiligd: door zijn deel aan Christus, nu in dit-, straks in het eeuwige leven. Wie bij Christus blijft, ontvangt in het eeuwige leven wat alleen bij en in Christus ligt en is.

En dan wordt de rechtvaardigmaking voorgesteld door een *„witten steen",* het teeken van vrijspraak van alle zonde en schuld. Zij is eerst. Uit haar vloeit de heiligmaking voort. Daarom staat op den steen *„een nieuwe naam geschreven, welken niemand kent dan die hem ontvangt".* De heiligmaking raakt ons eigen, persoonlijk wezen. Zij verandert onszèlf. Zij vernieuwt ons. Zij raakt niet onzen staat, maar onzen toestand. En deze is zoo persoonlijk, dat elk zijn eigen nieuwen naam of wezen ontvangt, van elk ander verschillend. Het is het geheel eigene, waar niemand anders kan inkomen.

Zoo gaat dan de overwinnaar het eeuwige leven in op den jongsten dag: gegeten hebbende van den boom des levens, krijgt hij, vrij van

den dood, voor eeuwig en volkomen deel aan Christus, en zal in Hem zijn volkomen rechtvaardigheid en heiligheid vinden en ontvangen.

IV. DE KERK TEMIDDEN VAN DE ZONDIGENDE WERELD.

18. *En schrijf aan den engel van de gemeente te Thyatira: Dit zegt de Zoon van God, Die Zijne oogen heeft als eene vuurvlam, en zijne voeten (zijn) gelijk aan blinkend koper:*

19. *Ik weet uwe werken, en uwe liefde, en uw geloof, en uwen dienst, en uwe volharding, en dat uw*
laatste werken meer zijn dan de eerste. 20. *Maar Ik*
heb tegen u, dat gij de vrouw Jezabel laat (begaan), die zich eene profetes zegt te zijn, en Mijne dienaren leert, en verleidt te hoereeren, en afgodenoffer te eten.
21. *En Ik heb haar tijd gegeven, opdat zij zich zoude bekeeren, en zij wil zich niet bekeeren van hare hoererij.*
22. *Zie, Ik werp haar te bed, en die overspel met haar bedrijven, in groote verdrukking, als zij zich niet be-*
keeren van hare werken. 23. *En hare kinderen zal Ik*
ombrengen door den dood. En alle gemeenten zullen weten, dat Ik het ben, Die onderzoek nieren en harten. En Ik zal aan u geven, aan eenen ieder, naar uwe
werken. 24. *Tot u echter, de overigen te Thyatira, zoovelen als deze leer niet hebben, die niet leerden kennen de diepten van satan, gelijk zij zeggen, zeg Ik: Ik zal*
op u niet leggen eenen anderen last. 25. *Behalve, wat gij*
hebt, houdt dat vast, totdat Ik kom.

26. *En die overwint, en Mijne werken bewaart, tot het einde, hem zal Ik geven macht over de heidenen;*
27. *en hij zal hen weiden met een ijzeren roede, als*
pottenbakkersvaten verbrijzeld worden; 28. *evenals ook*
Ik ontvangen heb van Mijnen Vader; en Ik zal hem
geven de morgenster. 29. *Die een oor heeft moet hooren,*
wat de Geest zegt tot de gemeenten.

Openb. 2 : 18—29.

1. Christus de Rechter Zijner Kerk (2 : 18).

Een vluchtige blik op dezen brief doet ons reeds zien, dat het hier vooral om de werken gaat, die telkens genoemd worden, zooals bij Pergamus de leer. Leer en leven hangen nauw samen, en zijn niet

van elkander te scheiden. Zoo is er dan ook veel overeenkomst tusschen dezen brief en den vorigen; maar terwijl ginds de theorie voorop stond, hebben we hier vooral met de levenspraktijk te doen. Wordt het afgodenoffer eten en hoereeren in beide brieven genoemd, het is niet maar willekeurig, dat de volgorde omgekeerd wordt, zoodat ginds de nadruk valt op de valsche religie, die een leven in onreinheid meebrengt, terwijl hier het leven in het vleesch achteraf gedekt wordt door de theorie. In beide gemeenten is de omringende wereld de Kerk binnengedrongen, en wordt ze daar geduld, maar ginds zijn het geestelijke stroomingen, die de *massa* nog niet beroeren, doch hier vleeschelijke praktijken, die het volk meesleepen.

Met merkwaardige gestrengheid treedt Christus tegenover deze gemeente op.. Tot nog toe werden de praedicaten, waarmee Hij de gemeenten verscheen, ontleend aan het bijzonder Koningschap over Zijn Kerk, maar thans wordt teruggegrepen naar de trekken van Christus' algemeene Koningschap over de wereld. Geen wonder! Als de wereld zoozeer de Kerk is binnengedrongen, dat de Kerk schier wereld geworden is! We vinden hier sterk de Kerk in haar meegaan met de wereld; waar de grenzen worden uitgewischt; waar wereldgelijkvormigheid heerscht in den gebruikelijken zin van dit woord.

Haar verschijnt Christus als *de Zoon van God,* in majesteit en macht, in grootheid en heiligheid, in heerlijkheid en verhevenheid, die geen zonde kan gedoogen. *Die Zijn oogen heeft als een vuurvlam;* die alles doorschouwt, en ook het verborgene aan het licht brengt. *En Zijn voeten zijn gelijk aan blinkend koper:* Hij vertreedt met onverbiddelijke gestrengheid wat niet is naar de reinheid en heiligheid van Zijn wezen.

Hij komt als Rechter, die alle dingen onderzoekt en aan het licht brengt, maar dienovereenkomstig ook oordeelen zal.

Overal worden dezelfde dwalingen aangewezen: die der Nicolaieten; maar *Efeze* drong ze door krachtige kerkelijke organisatie en handhaving van de tucht terug, 2 : 6; in *Pergamus* hadden ze zich wel in de gemeente kunnen nestelen, maar het was in die stad en kerk nog meer theorie dan praktijk, en het kwam in die verfijnde omgeving nog niet tot grove zonden; doch *Thyatira* was de stad en de kerk, waar de zondige praktijken vol-op ingang konden vinden. Het was geen handelsstad; geen stad van kunst en religie, wetenschap of staatkunde; maar een garnizoensplaats, en vooral stad van industrie; stad van het maatschappelijke, sociale, praktische leven. Hier ging het niet vóór alles om het recht of om de waarheid, maar om het leven, en de noodige ontspanning daarin. Eenmaal wordt de stad in den Bijbel nog genoemd: Lydia, de purperverkoopster, was afkomstig uit Thyatira. En we weten, dat de purperbewerking daar een der be-

langrijkste industrieën was. Misschien moeten we er ook nog op letten, dat Thyatira later een der hoofdplaatsen van het Montanisme is geworden. We vinden ook in onzen brief een vrouw, die zich zegt een profetes te zijn. Als men met de leer een zondig leven wil rechtvaardigen, wordt het allicht wat schwärmerisch, dweperij en geestdrijverij, zonder goeden grond, zonder deugdelijke argumentatie, welk gemis dan wel het best met z.g.n. profetische inspiratie wordt bemanteld, om toch gezag te kunnen vragen en invloed te kunnen verkrijgen.

2. De Kerk en het zondige leven (2 : 19—25).

Al dadelijk begint Christus te zeggen: *„Ik weet uwe werken,"* wat we sinds Efeze niet meer vonden; in Smyrna ging het om het lijden; in Pergamus om de leer; maar nu staat weer de levensopenbaring in actieven zin op den voorgrond. Ook Thyatira is nog *Kerk*, en het goede en wezenlijke daarvan wordt ook in haar nog gevonden: *„liefde en geloof, dienst en volharding."* Wij moeten daar wel goed op letten. Het gaat niet over de wereld. We moeten denken aan menschen, die zich als Christenen openbaren; dat niet slechts zijn, maar die ook zoo leven, innerlijk in liefde en geloof, uiterlijk in actieve dienstvervulling en passieve lijdzaamheid. Ze nemen in goede werken zelfs toe, want hun *„laatste werken zijn meer dan hun eerste."* Ja, dat kan. Er kan, bij veel zonde, nog toename zijn in allerlei ijver voor den dienst des Heeren. Een uiterlijk nog bloeiende Kerk of gemeente kan innerlijk reeds ondergraven worden door zondigen levenswandel. Men is dan niet los van God en Zijn dienst, maar anderzijds zijn de machten en begeerten des vleesches ons te sterk. God, liefde en geloof, dienst en volharding, vasthoudende, is men toch tegen de zonde niet opgewassen en geeft daar tegelijk aan toe. De toestand wordt dan zeer precair. Lang staat Christus hier dan ook niet bij stil. Hij wilde het memoreeren. Hij miskent het niet. Maar het is voldoende het te noemen. Langer zal Hij moeten stilstaan bij de dreigende zondemacht en haar werkingen in de Kerk.

Het kwaad gaat te Thyatira uit van een vrouw, die met den naam *Jezabel* of Izebel wordt gekarakteriseerd. Toen het bij Pergamus over de leer ging, werd teruggegrepen naar den O. T. schen profeet, toovenaar en waarzegger, die een slechten raad gaf. Nu wordt echter verwezen naar de beruchte vrouw van koning Achab, wier Evangelie (naar het woord van een bekend oudtestamenticus: R. Kittel, Gestalten und Gedanken in Israël, pg. 171) dat der vrijheid was, van ongebonden en onbelemmerd zich uitleven! Het streven van deze Tyrische prinses was geweest het achterlijke, boersche volk van Israël te „zegenen" met de vreugde en de feesten van het heidendom, waarbij de menschelijke natuur zich ongehinderd en vrij kon laten gaan. Heel

fijn zegt Kittel hierbij: hoe vaak hebben we dat sindsdien vernomen tot op onze dagen toe. En hoeveel duizenden heeft dat reeds verdwaasd! Isebel van Tyrus is de stammoeder van dit Evangelie, dat de menschen hun geluk wil geven! 'k Geloof niet, dat Kittel een oogenblik aan Thyatira gedacht heeft; te treffender past zijn woord het hier geteekende, reeds aan de hand van het O. T., op alle tijden toe.

Men liet die *vrouw, die zichzelf zei een profetes te zijn, haar gang maar gaan.* En zij *leerde Christus' dienaren en verleidde hen, te hoereeren en afgodenoffer te eten.* Ze dekte alles met geestelijk gezag. We hebben hier wel te denken aan een valsche vrijheidstheorie van vromen schijn: een hooggeestelijk standpunt, dat toch eigenlijk alleen ingenomen werd om de lusten des vleesches te kunnen bevredigen. Wij Christenen zijn vrij van de wet; we zijn verlosten door Christus; we worden door Zijn Geest geleid. Dus behoeven we zoo nauwkeurig op de wet niet meer te letten; voor afgoden of duivelen niet meer te vreezen; voor menschen en de wereld niet bang meer te zijn. We kunnen overal heengaan; we behoeven ons nergens van af te zonderen; niets zal ons scheiden van de liefde van Christus.

Hoe, in vroeger of later tijd, het zondige leven ook gerechtvaardigd moge worden, met welke soms zeer wonderlijke en gebrekkige redeneeringen, tenslotte is dit duidelijk, dat Christus alle zonde in Zijn Kerk haat. En Hij zegt dan ook, dat Hij wel steeds een tijd tot bekeering geeft, maar bij volharding in het kwaad ook komt met Zijn oordeelen reeds in dezen tijd. *„En Ik heb haar tijd gegeven, opdat zij zich bekeeren zou, maar zij wilde zich niet bekeeren van haar hoererij."* Zonden in de Kerk, eenmaal toegelaten, en verdedigd, en gerechtvaardigd, worden schier niet losgelaten. Men leeft er in, en bekeert er zich niet van. Eerder zal men anderen zeggen, dat zij zich bekeeren moeten, dan dat men zelf tot inkeer en verandering komt. Men wil eenvoudig niet. En sterker is vaak die wil dan het bewustzijn, dat men daarvan heeft. Men weet zelf niet, dat men eigenlijk niet wil; want met de „profetie" misleidt men niet alleen anderen, maar vaak meer nog zichzelf. Men gaat zichzelf wáárlijk geestelijker en beter achten dan anderen. Maar Christus, die alles doorziet, en nooit oordeelt naar den schijn, zegt het wel heel duidelijk: men WIL zich niet bekeeren. Daar zit het op vast.

„Zie, Ik werp haar te bed, en die overspel met haar bedrijven, in groote verdrukking, als zij zich niet bekeeren van hare werken." Christus voert Zijn recht en koningschap steeds reeds uit in dezen tijd. Er zijn niet alleen eeuwige, maar ook tijdelijke straffen. Christus bezoekt dan de Zijnen met ziekte, of andere beproevingen, die ernstige kastijdingen kunnen zijn, en groote verdrukkingen. Maar het doel is nog de bekeering; en bij bekeering kunnen de beproevingen zelfs nog uitblijven.

Maar de ernstige gestrengheid, waarmee Christus de zonde in Zijn Kerk tekeer gaat, blijkt niet het minst uit de toevoeging: *„En haar kinderen zal Ik ombrengen door den dood."* Wij moeten over dit alles niet te veel fantaseeren, want van de kerkgeschiedenis van Thyatira uit de eerste eeuw is ons niets bekend aangaande deze dingen. Ze zijn ook niet geschreven, om ons daarvan op de hoogte te stellen; maar om ons het Koningschap van Christus te toonen in Zijn Kerk op aarde, de eeuwen door. En dan is dit, waar het alleen om gaat, wel duidelijk, dat Christus, in Zijn oordeelen, de zonden der ouders bezoekt aan de kinderen, naar het Woord der Schrift. Het gaat slechts hierom, dat *„alle gemeenten zullen weten, dat Christus het is, die nieren en harten onderzoekt."* De zonden, hoe ook in het verborgene van den mensch wortelend en zetelend, in de innerlijkste gevoelens en genegenheden, waarvoor de Bijbel van hart en nieren spreekt op verscheidene plaatsen, zijn Christus bekend, Ps. 26 : 2; Jer. 11 : 20, 17 : 10, 20 : 12; en Hij oordeelt ze, rechtvaardig, een ieder *„gevende naar zijn werken."*

„Tot U echter, de overigen te Thyatira, zoovelen als deze leer niet hebben, die niet leerden kennen de diepten van Satan, gelijk zij zeggen, zeg Ik: Ik zal op u niet leggen een anderen last. Behalve, wat gij hebt, houdt dat vast, totdat Ik kom." Er zijn, tot het einde, getrouwen in de Kerk van Christus. Men kan wel gemakkelijk en oppervlakkig generaliseeren, zeggende: die Christenen zijn al geen haar beter dan de anderen; men kan in onzen tijd zelfs van heel de onderscheiding van kerk en wereld smalend opmerken, dat we allen onder het oordeel liggen; maar Christus zegt het toch anders. Hij onderscheidt wel terdege, en heel duidelijk; en Hij heeft een woord van troost en bemoediging voor de eenvoudige vromen, die getrouw alleen maar blijven bij Zijn Woord, dat ze hebben. Ze laten zich niet in met profetieën en geestdrijverijen; bewegingen van enthousiasten en Geesteskinderen; ze gaan in onzen tijd niet naar kringen van Möttlingen, noch naar groepen van Oxford, d. i. ze vragen niet naar *buitengewone* dingen, die zoo dikwijls in den Geest begonnen worden, om in het vleesch van zinnenlust, maar ook van hoogmoed, zelfverheffing, e. d. g. te eindigen. Dat is wel eens moeilijk, nu Christus zoo lang vertoeft te komen. Altijd maar te volharden bij het eenvoudige Woord van God; bij de soberheid des geloofs; bij de zoo vreeslijk gewonen kerkgang; en dan nooit eens iets bijzonders en buitengewoons te zoeken . . .; het is zwaar voor velen. De verleiding is groot. Men wordt ook zoo spoedig voor conservatief aangezien. Er duiken telkens zoo schoone leuzen in de wereld op, die ook aanvankelijk wel goed bedoeld zijn, en op zichzelf waarheid bevatten, en zeer vroom schijnen, zoals te Thyatira, dat men de diepten van Satan moest leeren kennen, om de kracht van zijn geloof te kunnen vertrouwen, en zooals tot op

onzen tijd, dat men door de modder der zonde moet zijn gekropen; en dat Jezus Overwinnaar is; en dat nieuw Nederland van stapel loopt; enz., enz.; leuzen, die ons roepen, mee te gaan, en te doen als allerlei richtingen en stroomingen, die toch tenslotte langs de Kerk heengaan, of zelfs haar ondergraven; maar dan zegt Jezus toch: Ik zal u geen anderen last opleggen dan dien ge hebt in de volbrenging van Mijn geboden. Houdt dat vast, totdat Ik kom!; tot het einde der dagen. Een heerlijk woord tegenover alle overspannenheid en overgeestelijkheid; een woord voor de nuchterheid des geloofs, waarover de Bijbel nog al eens spreekt. Een tegenwicht tegen de vragen, die in ons hart kunnen oprijzen: hebben die geestelijk-levende menschen geen gelijk? Ontbreekt het ons niet aan waarachtig leven? aan levend geloof? moeten we niet midden in de wereld kunnen staan, zonder door haar overweldigd te worden? Zijn we niet te bang voor den duivel? maken wij het onszelf niet te gemakkelijk achter onze kerkmuren?

Och, laat ons alleen maar bij Gods Woord leven, en al het sensationeele vermijden, ook al draagt het een nog zoo geestelijk karakter. *Niet het buitengewone, maar het gewone is groot.* Totdat Hij komt. Dan komen de wonderen weer, en worden alle dingen nieuw. Als *Christus* komt en het doet. Maar we leven nu in den wachttijd. Houdt maar wat ge hebt. Dat is goed. Dat is voldoende. Méér vraagt Christus niet van ons; maar DAT vraagt Hij. „De zuivere en onbevlekte godsdienst voor God en den Vader is deze: weezen en weduwen bezoeken in hun verdrukking, en zichzelf onbesmet bewaren van de wereld," Jak. 1 : 27. Er is zóóveel wereldgelijkvormigheid. Petrus spreekt van een zachtmoedigen en stillen geest die kostelijk is voor God. Zijn we er ook in onzen tijd weer niet ver vandaan? Kerk en wereld, ze vermengen zich zoo licht, en vaak zoo ongemerkt; maar dan wint altijd de wereld het.

3. De belofte voor het eeuwige leven (2 : 26—28).

Maar *„wie overwint"*, wie de wereld overwint en niet door de wereld overwonnen wordt; *„wie Mijn werken bewaart"*, zegt Christus, *„tot het einde";* de werken, die we vinden in Zijn Woord en waar we in leven zullen door trouw geloof; *„hem zal Ik geven macht over de heidenen."* Weer worden we er nog even op gewezen, dat alles nu gelijk blijft tot het einde, totdat Christus komt. Die herhaling is wel beteekenisvol. Ze wijst er op, dat metterdaad alle dingen maar gelijk en dezelfde blijven (vgl. 2 Petr. 3 : 4), hetgeen ons zoo vermoeien en verdrieten kan in ons verlangen naar iets nieuws en anders. Het zal strijd en moeite kosten, om te blijven in de werken van Christus alleen, en van niemand anders.

Doch als men zoo overwinnaar wordt door alleen maar vast te

houden aan Christus, en in heel zijn levenswandel aan de wereld niets toe te geven, dan overwint men, met en door Christus de wereld, en zal men met Hem macht over haar ontvangen in Zijnen dag! Als Christus eenmaal zal gekomen zijn, en Hij de Zijnen opgewekt heeft, en het eeuwige leven geschonken heeft bij den boom des levens in het paradijs Gods, zoodat ze tegen den tweeden dood voor goed beveiligd zijn, en zij tenvolle deel aan Hem zullen gekregen hebben, in rechtvaardigheid en heiligheid, dàn zullen ze ook met Hem de wereld oordeelen, 1 Kor. 6 : 2. *Zij* zullen dan gerechtvaardigd en verheerlijkt worden in hun vasthouden aan Christus, als Hij ten oordeel over de wereld zal gekomen zijn, en zij met Hem de wereld *„weiden zullen met een ijzeren roede"*, d.i. zullen doen bukken onder het strenge en harde, onverwrikbare oordeel Gods, en *de heidenen „als pottenbakkersvaten zullen verbrijzeld worden."* Overwinnend zullen zij deelen in de heerlijkheid en verheerlijking van Christus, *zooals* Hij als Middelaar door den Vader verheerlijkt is met Zijn Koning- en Rechterschap. Zij zullen *met Hem* koningen en rechters zijn. Zij zullen *met Hem* zitten op tronen, waarvan Openb. 20 meer zal zeggen, maar wat ook reeds in Matth. 19 : 28 te lezen staat, en in 2 Thess. 1 : 10.

Maar nu volgt nog een tweede belofte, die niet, als vers 17, direct en rechtstreeks uit de eerste voortvloeit, of daarvan slechts een nadere uitwerking is.

We letten er tegelijk op, dat nu ook het herhaalde: „Die een oor heeft moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten" volgt op de beloften in plaats van er aan vooraf te gaan.

Dit wijst er ons op, dat we hier met een overgang te doen hebben.

Allereerst zien we op de belofte: *„En Ik zal hem geven de morgenster."* Deze besluit de beloften van de vier brieven, die we tot nog toe behandelden, of liever nog, opent de nieuwe reeks van beloften, die in de volgende drie brieven nog zullen vermeld worden. Deze belofte vormt *den overgang* en de *verbinding* van de twee beloftenreeksen. De beloften, die we tot nu toe bespraken, hadden alle betrekking op hetgeen de geloovigen dadelijk ontvangen bij Christus' wederkomst, als zij als overwinnaars worden opgewekt. Ze staan aan het begin van den Dag des Heeren, den Dag van Jezus Christus. Maar de belofte: „EN Ik zal hem de morgenster geven" wijst op *den aanvang van een nieuwen dag,* waarvan de morgenster getuigt. Dit kan niet anders dan de dag der eeuwigheid zijn, die aanvangt als Christus al Zijn Koningschap zal hebben uitgeoefend, en daarna het Koninkrijk aan God en den Vader zal overgegeven hebben, 1 Kor. 15 : 24. We zijn ons wel bewust, hier in menschelijke woorden te spreken over de heilgeheimen der eeuwigheid, maar we kunnen niet anders, en niemand kan dat anders. We spreken alleen de Schrift na, die ons, in menschelijke voorstelling, aldus over de eeuwigheid leert

spreken. Op de uitoefening van Christus' Koningschap op den Dag des Heeren, 19 : 5—21 : 2, zal de voleindiging van alle dingen door God nog volgen, 21 : 3—22 : 5. Zoo zullen we het in het slot van het boek der Openbaring vinden, maar zoo worden we daar nu ook reeds heengeleid.

Had de eerste beloftenreeks betrekking op wat ontvangen zal worden direct bij Christus' komst op de wolken, nog vóór het oordeel, de laatste beloftenreeks zal zien op wat ontvangen zal worden aan het einde van den dag des Heeren, na al het oordeelen, als de voleinding ingaat, en God alle dingen nieuw maakt, 21 : 5. Daar leidt de belofte van de morgenster heen. Zij wijst er op, dat de overwinnaars *niet alleen de heerlijkheid en eer van den Dag van* CHRISTUS *zullen deelachtig worden, doch dat Hij hen ook de eeuwigheid, waarin* GOD *alles zal zijn in allen, 1 Kor. 15 : 28, zal inbrengen.* Hier is het nog niet de plaats dit alles breeder uit te werken. We kunnen nu volstaan met op deze onderscheiding te wijzen, waartoe allereerst deze belofte van de morgenster ons noopte.

Thans moeten we er echter tevens op letten, dat het slot van Openb. 2 ons niet alleen een overgang in de beloften brengt, maar ook in de brieven zelf. We hebben deze onderscheiding reeds in schema gebracht, toen we de eerste vier brieven samenvatten onder A. De Kerk in haar leven temidden van de wereld, waarop nu aanstonds B. zal volgen, welke letter de drie overige brieven omsluit. Dat deze onderscheiding gerechtvaardigd is, volgt niet alleen uit de eenheid van inhoud, maar thans ook uit de verplaatsing van de woorden: *„Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest tot de gemeenten zegt."* Tot nu toe werd daarmee telkens slechts het lichaam van den brief afgesloten. We raakten daaraan gewend. De verplaatsing naar het slot wekt nu onze aandacht, en wil ons tot het besef brengen, dat thans het eerste deel der brieven, als één geheel, wordt afgesloten, met deze steeds weer indrukwekkende woorden van persoonlijke toepassing op alle gemeenten. Alles wat hier gezegd werd over de Kerk in haar leven temidden van de wereld, wordt thans aan het hart gelegd van ieder, die hooren kan en hoort. Dit onderwerp is nu afgehandeld. Hoe Christus Zijn Koningschap uitoefent in de Kerk op aarde, levende temidden van de haar omringende, maar dan ook, nader uitgewerkt, de haar vijandige-, de andersdenkende-, en de zondigende wereld, is nu getoond. Een oogenblik staan we stil; en, terwijl de belofte van de morgenster reeds een nieuwe reeks heeft aangekondigd, besluiten we nu de eerste reeks van brieven met te luisteren naar dat ontzaglijk woord: wie een oor heeft, en dit alles gehoord heeft, hoore wat de Geest tot alle gemeenten, van alle plaatsen en geslachten, levende temidden van de wereld, zegt van de uitoefening van het Koningschap van Christus in Zijn Kerk op aarde.

B. DE KERK IN HAAR LEVEN MET GOD.
3 : 1—22.

V. DE KERK IN HAAR GEESTELIJK LEVEN.

1. *En schrijf aan den engel van de gemeente te Sardes: Dit zegt Hij, Die de zeven Geesten Gods heeft, en de zeven sterren:*

Ik weet uwe werken, dat gij eenen naam hebt, dat gij leeft, en gij zijt dood. 2. *Word dan wakker en versterk het overige, dat sterven zoude; want Ik heb uwe werken niet vol bevonden vóór Mijnen God.* 3. *Wees dan indachtig, hoe gij het ontvangen hebt, en gehoord, en bewaar het, en bekeer u. Als gij dan niet wakker wordt, zal Ik komen, als een dief, en gij zult niet weten, (in) welken ure Ik tot u komen zal.* 4. *Maar gij hebt enkele namen te Sardes, die hunnen kleederen niet bezoedeld hebben, en met Mij wandelen zullen in witte kleederen, omdat zij het waardig zijn.*

5. *Die overwint, zal zich aldus kleeden in witte kleederen, en Ik zal geenszins uitwisschen zijnen naam uit het boek des levens. En Ik zal zijnen naam belijden vóór Mijnen Vader, en vóór Zijne engelen.* 6. *Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten.* Openb. 3 : 1—6.

1. Christus de leven-gevende Heer Zijner Kerk (3 : 1a).

Toonden we in het vorige hoofdstuk reeds aan, dat er een overgang is van de eerste vier tot de laatste drie brieven, zoo vinden we hier nu metterdaad ook een nieuw begin. De brief aan Sardis, en met name reeds het opschrift, dragen een even algemeen karakter, als we bij Epheze constateerden.

De zeven brieven zijn in vier en drie te verdeelen, zooals in de symboliek ook het getal zeven is opgebouwd uit vier en drie. Draagt vier het kenmerk der wereld in zich (men denke alleen maar aan de vier windstreken of ruimtematen van lengte, breedte, diepte en hoogte), en is drie de aanduiding voor God (we herinneren slechts aan de drie personen in het Goddelijk wezen), zoo stemt daarmee geheel overeen, dat de eerste vier brieven ons de uitoefening van Christus' Koningschap toonden in de Kerk te midden van *de wereld*, terwijl we dit thans in de laatste drie brieven gaan vinden voor de Kerk in haar leven met *God*. Dat zijn de beide hoofdbetrekkingen, waarin de Kerk des Heeren leeft, en haar strijd te voeren heeft, en

Christus' leiding behoeft: haar verhouding tot de haar omringende wereld, en haar relatie tot God.

In beide briefreeksen gaat het algemeene voorop, dat in het vervolg nader wordt uitgewerkt. Zoo sprak Epheze over DE Kerk in DE wereld; en werden het lijden, de theoretische en de practische strijd der Kerk, bij Epheze reeds aangeduid, bij Smyrna, Pergamus en Thyatira nader ontleed. Op de algemeene beschrijving van den toestand der Kerk in de wereld (Efeze), die niet rooskleurig was, volgde, bij de nadere beschouwing, allereerst wat in de Kerk temidden van de wereld te prijzen is (Smyrna), daarna wat in haar te laken valt (Pergamus en Thyatira). Met dit alles loopt nu de tweede briefreeks geheel parallel. Het algemeene van de Kerk in haar relatie tot God gaat voorop; de nadere uitwerking daarvan volgt; eerst in prijzenden, daarna in lakenden zin.

Het algemeen bedoelen van den brief aan Sardis blijkt reeds uit het opschrift, waarin we, evenals bij Efeze, weer tweemaal het getal zeven, het getal van de volheid van Gods werken in de wereld, vinden. Dat het ook nu gaat over de gansche Kerk in haar geheel, blijkt, als bij Efeze, uit de herhaalde vermelding, dat Christus *„de zeven sterren heeft"*, d.i. het totaal der ambtsdragers van Zijn Kerk. Door hen regeert Christus altijd: zoowel de Kerk in haar leven temidden der wereld, als de Kerk in haar leven met God. Maar daar gaat thans aan vooraf, dat Christus *„de zeven Geesten Gods heeft"*, d.i. de volheid van de werkingen des Heiligen Geestes Gods. De Geest is het, die levend maakt. Door Hem vóór en boven alles regeert Christus Zijn Kerk. Hij is de Geest GODS, die het waarachtige leven uit GOD geeft, en ons daarin leven doet. Christus heeft de volheid des Geestes ontvangen, maar die ook uitgestort in Zijn gemeente, Hand. 2 : 33, en Hij deelt al die volheid nog steeds uit, en alle eeuwen door, naar de maat Zijner gave, Eph. 4 : 3—10. Christus schenkt de gaven en werkingen des Geestes aan een ieder, Eph. 4 : 7; maar in het bijzonder geeft Hij óók Zijn ambtsdragers, de zeven sterren; tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouw van het lichaam van Christus, Eph. 4 : 11—16. Zoo leidt en regeert Christus Zijn Kerk, opdat zij *opwassen* zou in den Heere. Want het gaat naar het EINDdoel, dat God alles zij in allen. Daar gaat het reeds in dezen tijd, en alle eeuwen door, heen. En daartoe óók oefent Christus Zijn Koningschap in de Kerk op aarde uit!

Zoo bouwt Christus Zijn Kerk in den Heere, en drijft haar door Zijn Geest en Woord tot den Heere. Zoo geeft Hij haar het leven, en leidt haar steeds dieper in in het eeuwige leven. Zoo doet Hij haar deelen in Zijn heiligmaking, opdat zij eeuwig bij God zou wonen.

Bij *Sardes* gaat het nu weer om het algemeene: HET leven der Kerk in DE gemeenschap met God. De verbijzondering daarvan

volgt eerst straks in de overige brieven. Dit algemeene kon nu bij Sardes weer zoo goed in het licht gesteld worden, want zooals DE Kerk in DE wereld, in het algemeen, slechts met veel moeite en strijd stand houdt, zoo leeft ze hier op aarde ook in haar leven in gemeenschap met God, in het algemeen, slechts zwak en kwijnend. En dan zullen we bij Sardes weer hetzelfde als bij Epheze vinden: IN HET BEGIN staat dan de kerk wel goed en krachtig, maar op den duur zinkt ze gemakkelijk in.

Nu weten we van de *gemeente* te Sardes uit den Bijbel niets; maar de *stad* wordt hier symbool der Kerk: Sardes had een roemrijk verleden, als hoofdstad van het oude Lydische rijk, maar ze was geheel ingezonken en vervallen. Voorheen een schitterende residentie, levende in den glans des konings, is haar heerlijkheid nu uitgebluscht; het leven is er uit, zoodat ze geen residentie van koninklijke heerlijkheid meer is. Zoo gaat het met de Kerk van alle eeuwen, als haar leven de gemeenschap met God verliest of daarin ten achter raakt. Daar is voor het leven der Kerk alles van afhankelijk. Daar gaat het hier reeds om, als Christus haar verschijnt met de levendmakende werkingen van de volheid des Geestes hier op aarde, bediend in het midden van Zijn Kerk door Zijn gezanten, Zijn engelen, Zijn zeven sterren, de ambtsdragers der gemeenten.

2. De Kerk in haar geestelijken stand (3 : 1b—4).

In dezen brief valt ons dadelijk het menigvuldig gebruik op van het woord „Naam". Als het goed is, moet ons bestaan beantwoorden aan onzen naam; de openbaring naar buiten aan het aanwezige van binnen; de toestand aan den staat; de realiteit aan de idealiteit. Maar bij de Kerk en de geloovigen op aarde is dat lang niet altijd, en zelfs zelden, en nooit geheel, het geval. Ik behoef maar enkele namen van den Christen te noemen, en het wordt ons direct duidelijk, dat stand en staat der geloovigen in spanning met elkander verkeeren. Wij zijn in Christus heiligen, rechtvaardigen, volmaakten; maar in de werkelijkheid zijn we dat nog lang niet; hebben veeleer zelfs de allerheiligsten in dit leven daar nog maar een klein beginsel van. Dit is dus wel zeer algemeen. *„Ik weet uwe werken,* de openbaring van uw leven naar buiten, *dat gij een* NAAM *hebt, dat gij leeft, en gij zijt dood."* Niet maar een naam bij de menschen, maar, in Christus, ons van God geschonken. Onze staat is die van LEVEN; onze toestand die van DOOD. We leven nog altijd in een gestadigen, ook geestelijken, dood.

De naam van den Christen is goed, maar zijn bestaan op aarde beantwoordt er niet aan. De naam, het wezen van den Christen, is, door Christus, *leven.* En dan „leven" in den vollen Bijbelschen zin, d. i. leven met God en in Zijn gemeenschap. Wij mogen den levens-

naam dragen, omdat wij HET leven hebben. Het leven is meer dan het bestaan. LEVEN is alleen dat leven, waarin geen zonde en dood meer is. Het leven, dat Christus voor ons aan het licht gebracht heeft met Zijn opstanding. Het eeuwige en eenige leven, dat zij alleen hebben, wier namen geschreven staan in het boek des levens, vrs. 5. Het leven met God; uit Hem, door Hem en tot Hem, in der eeuwigheid. Het leven als de saamvatting en het inbegrip van alle goederen des heils. Met enkele woorden, algemeen van strekking als leven en dood, worden staat en stand der Kerk geteekend, in haar verhouding tot God.

„Word dan wakker, en versterk het overige dat sterven zou; want Ik heb uwe werken niet vol bevonden vóór Mijn God." Hier wordt het nu uitdrukkelijk gezegd, dat het niet maar gaat over de werken der Kerk in de wereld, doch over haar werken, haar levensopenbaring, voor het aangezicht Gods. Er ontbreekt iets of veel aan het leven in de verhouding tot God; het is niet vol. Ontwaak, gij die slaapt, en sta op uit de doôn, en Christus zal over u lichten; zoo wekt u, zoo dringt u, als Heiland, Gods Zoon, eer Hij u als Rechter komt richten!; Ef. 5 : 14. Ook deze opwekking draagt het karakter van een vermaning tot het persoonlijk geestelijk leven, en ziet niet direct op de verhouding tot de wereld. Men moet tot ontwaken komen uit zijn doodsstand, en ook elkander opbouwen en opscherpen in de liefde en in het geloof, in het leven uit, voor en met God.

Daartoe *gedenke* men, *hoe* men het leven, het echte, eigenlijke leven, uit den Geest Gods *ontvangen heeft,* en hoe God dat in ons werkte door het genademiddel des Heiligen Geestes: het Woord Gods, dat ons door Christus' ambtsdragers verkondigd, en door ons *gehoord* werd. We denken hier vanzelf aan vr. 65 van den Heid. Cat.: „aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, vanwaar komt zulk een geloof? Van den Heiligen Geest, die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging van het heilig Evangelie." Wat lééfde het toen in ons, en hoe doorstroomde het nieuwe leven ons, toen we pas tot bekeering kwamen; toen we belijdenis des geloofs deden; toen de Kerk stond in haar prille, frissche jeugd; in dagen van Reveil of revival, opwaking en opwekking. Word dan wakker door u die dagen weer in herinnering te brengen, en het heden te vergelijken met die hoogtijdagen van echt geestelijk leven, waarin het waarlijk alles om God, en door God, en tot God ging; dagen van bloeiend geestelijk leven. Zoo moet men het *bewaren,* en daartoe zich weer *bekeeren,* als men in de genade verachterd is.

Indien men niet weer tot opwaking komt, zal Christus komen als een dief, onverwachts, en voor ons onvoorbereid, want dan leven we niet met Hem, en verwachten Hem niet steeds, omdat we niet altijd en voortdurend bij Hem zijn. We hebben Hem practisch en factisch uit het oog verloren, en leven hier ons eigen leven, met onze eigen

gaven en krachten, en we zien HEM niet meer. Dan zal Zijn komst, waarmee Hij weer zichtbaar worden zal in de wereld, en in haar midden aanwezig zijn, ons verrassen, zooals zij dat de wereld zal doen, die ook niet met Hem leeft, noch naar Hem uitziet. Als we niet met Christus leven, en Hem niet zien in Zijn voortdurend komen tot ons, in Zijn Geest en door Zijn Woord, dan zal de voltooiing van Zijn komen op den dag des Heeren, ons overvallen, want we merkten de teekenen der tijden niet op; wij zullen *„niet weten in welke ure Christus tot ons komen zal."* Niet dat we dat ooit precies zouden kunnen uitrekenen; maar de levende Christen verwacht Christus elk oogenblik, zoodat voor hem Christus' voleindigd komen nooit onverwacht kan zijn; integendeel, hij, die met Christus' komen meeleeft, verwacht het eind- en hoogtepunt daarvan *elk moment.*

Het schijnt wel zeer droevig te zijn met den stand der Kerk in haar verhouding tot God en Zijn Christus. Maar Christus is nooit eenzijdig. Hij merkt wel terdege op, dat er alle tijden door toch enkelen zijn, die wel wandelen met God, als een Henoch en een Noach, en die ook in perioden van de grootste wereldgelijkvormigheid en wereldvermenging aan den Heere vasthouden, en met Hem blijven leven. *„Gij hebt enkele namen te Sardes, die hun kleederen niet bezoedeld hebben, en met Mij wandelen zullen in witte kleederen, omdat zij het waardig zijn."* Zij leven op aarde als gasten en vreemdelingen, Hebr. 11 : 13, die zichzelf niet aan de wereld geven, maar betoonen, dat hun burgerschap in de hemelen ligt, waaruit zij ook den Zaligmaker verwachten, Phil. 3 : 20.

Merkwaardig is, dat ze „namen" genoemd worden. Het hangt samen zoowel met vrs. 1, als met vrs. 5. Het zijn namen uit het boek des levens; menschen wier namen geschreven zijn in de hemelen, Luk. 10 : 20; burgers van het Koninkrijk der hemelen; wier bestaan hier op aarde beantwoordt aan hun naam, en die daarom zelf reeds „namen" kunnen genoemd worden. Zij bewaren zichzelf onbesmet van de wereld. Zij gaan in het aardsche en in de aardsche sfeer niet op, maar hun wandel is in de hemelen. Zij zoeken de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn; zij bedenken die; Col. 3 : 2. In alles zien zij Christus, en prijzen ze God in Hem. Ze houden hun gansche aardsche leven en wandel, hun aardsche huis dezes tabernakels, 2 Kor. 5 : 1, vrij van de wereld, omdat ze weten, dat dit alles maar tijdelijk en vergankelijk is, en ze door Christus een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, eeuwig, in de hemelen, 2 Kor. 5 : 1. Zij verlangen met hun woonstede, die uit den hemel is, overkleed te worden, 2 Kor. 5 : 2; zij wenschen *in de hemelsche sfeer* te leven; in een der vele woningen van het Vaderhuis, hun door Christus bereid, waarin Hij hen opnemen en inleiden zal bij Zijn komst, Joh. 14 : 2—3. Dat zijn hier hun

„kleederen": heel de omgeving en sfeer, waarin zij leven en wandelen; nu hier op aarde, maar straks in de hemelen: *„witte* (d. i. hemelsche) *kleederen"*, vgl. Jes. 61 : 10. Omdat zij hier hun handel en wandel onbesmet van de wereld bewaren, zullen ze eens met Christus in heerlijkheid verkeeren. Zij zijn het waardig vanwege hun wandel met God op deze aarde. Daarom zullen ze het uit genade ook ontvangen.

3. De belofte voor het eeuwige leven (3 : 5—6).

Met terugslag op het zoo juist gezegde, luidt nu de belofte voor het eeuwige leven allereerst: *„Die overwint zal zich aldus kleeden in witte kleederen"*. We kunnen hier op aarde reeds met God wandelen, maar dat blijft toch altijd nog gebrekkig, en met zonde en tekortkomingen bevlekt. De volkomenheid hiervan vangt eerst aan, als we, met onzen dood, de zonde afgestorven zijn; en wordt eerst voltooid op den dag van Christus' komst, als we, uit de dooden opgewekt, als overwinnaars, met Hem zullen verheerlijkt worden. Maar aan het einde van den dag des Heeren komt toch pas de volmaaktheid, als we met Christus, in een verheerlijkt lichaam, de eeuwigheid ingaan, waarin GOD ALLES zal zijn in allen. Dan pas, aan het einde, zullen we de volkomen en volmaakte hemelsche heerlijkheid deelachtig zijn, zooals dat 21 : 3—22 : 5 nader zal worden uitgewerkt.

Gaat de overwinnaar de eeuwige hemelsche heerlijkheid in, zoo volgt hier nu aanstonds op, dat hij nooit meer daaruit zal gaan, zooals op de belofte van Efeze van den ingang in het eeuwige leven, 2 : 7, de betuiging volgde, dat men niet meer door den tweeden dood zou beschadigd worden, 2 : 11. *„En Ik zal geenszins uitwisschen zijn naam uit het boek des levens"*.

Over het boek des levens is in de Schrift, van Ex. 32 : 32 af, menigmaal sprake; ook in dit boek der Openbaring op verschillende plaatsen. Het geeft hier de eenvoudige voorstelling, dat degenen, die zalig worden, van eeuwigheid reeds opgeschreven staan in Gods boek. Dat bepaalt in den tijd hun staat voor God, ook al beantwoordt daar nog hun stand niet aan. Zij worden alle hemelsche heil en heerlijkheid deelachtig, voor goed en voor eeuwig. Zij verliezen dat in der eeuwigheid niet. Zij ontvangen en hebben dan *hèt leven*. Hun bestaan valt dan met hun naam samen; die beide dekken elkander dan. *Nu* is alleen nog maar hun *náám* in den hemel, maar eenmaal zijn zij *zèlf* er, naar lichaam en ziel.

„En Ik zal zijn naam belijden voor Mijn Vader en voor Zijn engelen". De ingang in en het voor eeuwig in bezit nemen van de hemelsche heerlijkheid in de voleinding, zal door Christus bemiddeld worden. Alleen het deelhebben aan Christus geeft ingang in het eeuwig

en onvergankelijk Koninkrijk Gods. Was dit ook de derde belofte in de eerste reeks, 2 : 17, zoo gaat ook hier de parallelie der beloften voor de voleinding voort. „Een iegelijk, die Mij belijden zal voor de menschen, dien zal Ik ook belijden voor Mijn Vader, die in de hemelen is", Matth. 10 : 32. Dat zal Christus doen, als Hij alles zal volbracht en volmaakt hebben op Zijn dag, om alzoo het Koningschap aan God en den Vader, die in de hemelen is, over te geven. Dan is daarvoor het moment gekomen, als Hij zal gekomen zijn in de heerlijkheid Zijns Vaders, met de heilige engelen, Marc. 8 : 38. Dan, ten laatste met al de Zijnen verschijnende voor Zijn Vader, in tegenwoordigheid van al Zijn engelen, zal Jezus Zijn volk belijden, hen inleidende in den hemel der heerlijkheid, waar Hij was, Joh. 14 : 3. Ook hier is weer sprake van hun naam: Christus wijst op Gods eeuwig besluit van voor de grondlegging der wereld, maar doet dit in Zijn naam, die alles voor hen volbracht en bereidde. Bij Openb. 5 zullen we genoopt worden hier nader op terug te komen. Hier zien we slechts, dat Christus uitgaat van de namen der Christenen, die van eeuwigheid in de hemelen *zijn*. Als HIJ die belijdt, dan zullen zijzèlf, door Hem, in de eeuwige heerlijkheid ingaan.

Het *„die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten"* besluit hier nu den brief. Dit blijft zoo ook in de volgende brieven, waardoor ze van de eerste reeks onderscheiden zijn, als, na den overgang van 2 : 29, een afzonderlijk drietal, dat toch met het eerste viertal op het nauwst en zeer kunstig verbonden is. Het is tenslotte één en dezelfde Kerk, waarover Christus Zijn Koningschap op aarde uitoefent.

VI. DE KERK IN HAAR LEVEN IN HET KONINKRIJK GODS.

7. *En schrijf aan den engel van de gemeente te Philadelphia: Dit zegt de Heilige, de Waarachtige, Die den sleutel Davids heeft, Die opent, en niemand zal sluiten, en (Die) sluit, en niemand opent:*

8. *Ik weet uwe werken. Zie, Ik geef vóór u eene geopende deur, welke niemand sluiten kan; omdat gij kleine kracht hebt, en Mijn Woord bewaard hebt, en Mijnen naam niet verloochend hebt.* 9. *Zie, Ik geef, uit de synagoge des satans, van (degenen) die zeggen Joden te zijn, en het niet zijn, maar liegen; zie, Ik zal hen ertoe brengen, dat zij zullen komen, en zich zullen nederwerpen vóór uwe voeten, en erkennen, dat Ik u lief kreeg.* 10. *Omdat gij bewaard hebt het woord van het volhardend wachten op Mij, zal ook Ik u bewaren*

uit de ure der verzoeking, die komen zal over de geheele aarde, om te beproeven (degenen) die op de aarde wonen. 11. Ik kom snel. Houd vast, wat gij hebt, opdat niemand uwe kroon neme.

12. *Hem, die overwint, zal Ik eenen pilaar maken in den tempel Mijns Gods, en nimmermeer zal hij daaruit gaan. En Ik zal op hem schrijven den naam Mijns Gods, en den naam der stad Mijns Gods, van het nieuwe Jeruzalem, dat afdaalt uit den hemel, van Mijnen God, en Mijnen nieuwen naam. 13. Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten.*

Openb. 3 : 7—13.

1. Christus de Beschikker over het Koninkrijk Gods voor Zijn Kerk (3 : 7).

De Kerk in haar leven met God heeft, in verbijzondering, te maken met het Koninkrijk Gods. Naar dat Koninkrijk Gods worden hier onze gedachten heengeleid, als we van David lezen. In Israël was het Koninkrijk Gods schaduwachtig op aarde. Daar had God dit volk toe uitverkoren; gebouwd uit Abraham; verlost uit Egypte; gevormd en opgevoed, zoowel practisch, als theoretisch, in de woestijn; als een vrij volk gebracht in Kanaän; in den Richterentijd geleid tot het koningschap; en dan eindelijk in David tot zijn hoogtepunt gevoerd, zoowel wat betreft de grootste uitgebreidheid van het rijk, als vooral in het ware theokratische koningschap. David werd *het* type van Christus-als-Koning in het Koninkrijk Gods, waar het boek der Openb. nog meerdere malen op wijzen zal, 5 : 5; 22 : 16. Christus vestigt het Koninkrijk Gods op aarde, maar de voleinding daarvan zal pas dàn zijn, als Hij het koningschap aan God en den Vader zal overgegeven hebben, en God alles zal zijn in allen, 1 Kor. 15 : 24—28.

De Kerk leeft wel in de wereld, maar nu het over haar leven met God gaat, worden we gewezen naar haar leven in het Koninkrijk Gods; en Christus verschijnt haar als „*DE Heilige, DE Waarachtige, Die den sleutel Davids heeft, Die opent, en niemand zal sluiten, en Die sluit, en niemand opent.*" Hij is geen schaduwachtige Messias meer, maar de ware en werkelijke Messias, die het wezenlijke Koninkrijk Gods brengt, en daarover de beschikking heeft. Een bezetene in de synagoge te Kapernaum had Jezus den Nazarener reeds scherp-juist den Heilige Gods, den eigenlijken Messias, Gods uitverkorene, genoemd, Mark. 1 : 24. En tegenover David, en alle typen en schaduwen, wordt Hij hier de Waarachtige genoemd. David was heer en koning, beschikker en machthebber, over het aardsche en schaduwachtige Koninkrijk Gods in zijn voltooiing en hoogsten bloei. Christus

heeft den sleutel, d. i. het beschikkingsrecht over openen en sluiten, toegang en afweer, van het waarachtige, eeuwige Koninkrijk Gods in zijn voleinding en eeuwig, onbewegelijk, bestand. Hij heeft dat ten volle, en niemand kan de uitoefening van Zijn koningsmacht over het Koninkrijk Gods ooit keeren. Hij bepaalt absoluut en onverwrikbaar wie in het Koninkrijk Gods voor eeuwig worden toegelaten, en wie daarbuiten gesloten worden. En de openbaring van deze koningsmacht wordt ons in het bijzonder in dezen brief aan Philadelphia getoond.

We weten van de hier genoemde gemeente weer niets. Slechts de geschiedenis kan ons weer doen verstaan, dat Christus juist aan haar de trouw en den zegen der Kerk, levende in het Koninkrijk Gods, doet zien. Deze gemeente heeft langer dan andere als Christelijke kerk bestaan, en was bekend om haar trouw Christelijk karakter.

2. De Kerk en het Koninkrijk Gods (3 : 8—11).

Met niet te miskennen bewogenheid en blijdschap, bemoediging en opwekking, spreekt Christus tot deze gemeente, die Hem zoo trouw is. Telkens keert het blij-verrassend „Zie!" terug.

„Ik weet uwe werken. Zie, Ik geef vóór u een geopende deur, welke niemand kan sluiten." De poorten van het eeuwig Koninkrijk Gods heeft Christus voor het aangezicht van deze gemeente geopend, en nu staan ze open, zoodat zij zoo kan binnen gaan. Want niemand kan die sluiten. De Kerk is verzekerd van haar eeuwig deel aan het onvergankelijk Koninkrijk Gods. Ze is niet groot en geweldig in deze wereld; ze heeft maar *kleine kracht;* maar de pas toegezegde genade en zegen valt haar ten deel, als ze getrouw is: *„omdat gij Mijn woord bewaard hebt, en Mijn naam niet verloochend hebt"*. Dat wordt van de Kerk gevraagd, en in haar geprezen. Ze behoeft geen groote dingen te doen, noch geweldige Geestesgaven te vertoonen. Maar *Christus'* Woord bewaren, beleven, beoefenen, 1 : 3, en *Zijn* naam niet verloochenen doch belijden, is voldoende. De Kerk moet slechts leven in de gemeenschap met haar Heiland en Heer, haar Zaligmaker en Koning. Als ze één is met Hem, staat het Koninkrijk Gods tot in der eeuwigheid voor haar open, en zij kan daar, door niemand belemmerd, in ingaan. 't Komt alle eeuwen door alleen aan op leven bij het Evangelie van Christus, Zijn Woord, waarin Hij ons geopenbaard is, Zijn naam.

Het is wel merkwaardig, dat Christus nu juist bij deze eenvoudig-getrouw levende gemeente, die heel geen groote dingen zocht, van een zegen gewaagt, waardoor anderen aan de gemeente, die zalig wordt, worden toegevoegd. *„Zie, Ik geef, uit de synagoge des satans van degenen, die zeggen Joden te zijn, en het niet zijn, maar liegen; zie, Ik zal hen ertoe brengen, dat zij zullen komen, en zich zullen*

nederwerpen voor uwe voeten, en erkennen, dat Ik u lief kreeg.” Dat heel deze brief nauwe aanraking heeft met dien aan Smyrna, blijkt ook hier weer door de vermelding der valsche apostelen, dwaalleeraars, die zichzelf voor het ware volk Gods hielden, maar ten onrechte. In Smyrna wordt ons geteekend hoeveel de Kerk van zulke menschen kan te lijden hebben; hier echter wordt ons getoond, hoe trouw volharden in het belijden van Jezus' naam en in het bewaren van Zijn Woord, toch op den duur sommigen onder den indruk brengt; zoozeer zelfs, dat ze hun tegenstand en vijandschap jegens de Christelijke gemeente gaan opgeven, om zich bij haar te voegen, en met haar Christus te gaan verheerlijken. Dan ontvangt de Kerk haar rijksten zegen op de getrouwheid van haar leven met God, als daardoor anderen ook tot Christus getrokken worden, om in het Koninkrijk Gods te worden ingelijfd. En de eer daarvan — dat wordt het kenmerk dat het goed is — ontvangt niet voor alles de gemeente, maar Christus; want zij zullen erkennen, dat HIJ de Kerk liefgehad heeft, en zij leefde uit Zijn kracht; dat de *Christelijke* Kerk toch wel waarlijk was het ware volk van God, en het Koninkrijk Gods.

Hier wordt nu tenslotte, al weer in verband met de trouw der Kerk in haar leven met God en met Christus, nog een derde aan toegevoegd. Die trouw wordt in het midden der wereld, waarin de Kerk in dezen tijd te leven heeft, vaak sterk op de proef gesteld. Dan is niet slechts trouw, maar lijdzaamheid noodig; en dit woord, dat in de Openb. zoo vaak voorkomt, is nooit alleen passief, maar steeds ook actief bedoeld. 't Gaat dan maar niet om berusten, lijden, doch veeleer om volharden, wachten op en uitzien naar en vasthouden aan Christus; als het moet, tegen alles en allen in. Die lijdzaamheid en volharding heeft Christus niet alleen dikwijls besproken en in het licht gesteld, en er de Zijnen toe opgewekt, maar in Zijn leven op aarde heeft Hij ze ook zelf betoond, en er den Zijnen een voorbeeld in gegeven. Als zij dat nu blijven beoefenen, *„bewarende het woord van Zijn lijdzaamheid en volharding”* en Zijn Woord van lijdzaamheid en volharding, dan zal Christus *„hen ook bewaren uit de ure der verzoeking, die over de geheele aarde komen zal, om te beproeven degenen, die op de aarde wonen.”* De Kerk zal het hier op aarde nooit gemakkelijk krijgen. Christus moet Zijn Koningschap over de wereld gaan uitoefenen, en latere hoofdstukken van de Openbaring zullen ons toonen, dat Hij daartoe met gerichten, en allerlei beproevingen en verzoekingen tot de wereld komen zal, en ... ook de Kerk, die in de wereld woont, zal daarvan veel te lijden hebben; máár reeds van te voren belooft Christus haar, die getrouw is, dat zij daar niet in zal ondergaan, doch daaruit zal gered en verlost worden.

„Ik kom snel”, dat is wel het troostrijkste woord, dat Christus Zijn getrouw-levende Kerk kan toeroepen, want zij weet, dat alles

eerst dàn volmaakt wordt, als Christus Zijn komst volbracht heeft. Welnu, het gaat snel. Omdat er veel gebeuren moet, mag het lang duren; maar als Christus betuigt, dat Hij snel komt, dan weet de Kerk, dat zij op het spoedigst geheel met Hem vereenigd wordt, en dat ze niet langer op Hem behoeft te wachten dan noodig is. Maar zoo moet ze dan ook *„vasthouden wat ze heeft, opdat niemand haar kroon neme."* Vasthouden aan God en Christus. Vasthouden aan liefde en geloof, en alle gaven des Geestes. Vasthouden aan lijdzaamheid en volharding, en alles wat ze door Gods genade en Christus' gave heeft. Dan wordt ze overwinnaar, en is het in beginsel reeds. Zij heeft en draagt reeds *de overwinningskroon en -krans.* De Kerk moet slechts blijven leven in wat ze heeft, d. i. ten diepste alleen in Christus.

3. De belofte voor het eeuwige leven (3 : 12—13).

De beloften voor het eeuwige leven worden weer voortgezet, en sluiten zich bij die van Sardis weer aan, en voeren die verder. In de uitwerking en voorstelling hangen ze weer samen met wat in den brief gezegd is.

Zagen we reeds, dat de overwinnaar in het leven met God, aan het einde van den Dag des Heeren, ingaat in den hemel der heerlijkheid, om daar zijn plaats en naam te vervullen, doordat Christus zijn naam voor Zijn Vader belijdt, nu wordt gesproken over *de aanwezigheid* van den overwinnaar in het huis des Vaders. *„Hem, die overwint, zal Ik een pilaar maken in den tempel Mijns Gods."* De tempel Gods is het hemelsch heiligdom, waar God in het bijzonder woont en Zijn heerlijkheid toont; Zijn woning; de hemel der hemelen; het Heilige der Heiligen. Daar zullen de overwinnaars in de voleinding komen, en Hem dienen tot in der eeuwigheid. Het is het Vaderhuis met zijn vele woningen, Joh. 14 : 2. Wie hier steeds getrouw en volhardend waren in hun leven met God, zullen ginds pilaren kunnen zijn in het hemelsch heiligdom; sterk en krachtig; vast en heerlijk. Dat is het voleindigde Koninkrijk Gods, waarin God door allen en in alles als Koning erkend wordt. Wie hier op aarde een pilaar was der Kerk, en in het Koninkrijk der hemelen, zal het ginds ook zijn.

„En nimmermeer zal hij daaruit gaan." Het blijft zoo tot in der eeuwigheid. Want dat is het onbewegelijk Koninkrijk Gods, Hebr. 12 : 28, waarin tot in der eeuwen eeuwigheid geen verandering komt.

„En Ik zal op hem schrijven den naam Mijns Gods": hij zal als Gods eigendom gekenmerkt worden; hij zal Gode geheel toebehooren; hij zal Gods kind zijn. Pilaren droegen vroeger de publicaties der koningen; vgl. 1 Tim. 3 : 15.

„En den naam der stad Mijns Gods, van het nieuwe Jeruzalem, dat afdaalt uit den hemel, van Mijn God." Het is merkwaardig, hoe

dikwijls hier den naam GODS vermeld wordt. Wij moeten er wel zeer van doordrongen worden, dat wij in de voleinding geheel met God te doen krijgen. *Hij* zal alles in allen zijn. Wij zullen dan in het Koninkrijk GODS zijn, en als burgers van dat Koninkrijk geteekend worden; want de stad Gods, het nieuwe Jeruzalem, waar de Openb. in cap. 21 —22 zoo breed over spreken zal, is het Koninkrijk Gods, dat zeker nu wel reeds van uit den hemel op aarde afdaalt, in het gansche Nieuw-Testamentische heden, maar dat toch eerst in zijn voleindiging zal aanwezig zijn in den nieuwen hemel en op de nieuwe aarde. Dat zal pas het echte, nieuwe Jeruzalem zijn, de stad Gods, waarin de tempel Gods zich bevindt.

En nu zou men kunnen denken, onder den indruk van de voortdurende herhaling van den Godsnaam, dat we dan alleen met God zouden te doen hebben, en niet meer met den Middelaar Christus. In zekeren zin is dat ook waar, want Christus zal *„een nieuwen naam”* dragen, en hij zal dien nieuwen naam *op den overwinnaar schrijven.* We zullen niet meer met Hem te doen hebben als Middelaar der verlossing, zooals dat het geval is, totdat Hij het voleindigd Koninkrijk aan God en den Vader heeft overgegeven. Maar Hij blijft toch heilsmiddelaar, want Hij is Koning tot in der eeuwigheid, en ook Zijn troon zal in den hemel der heerlijkheid zijn, Openb. 22 : 3. De betrekking tot Hem wordt een nieuwe in de voleinding, zooals dan alle dingen nieuw worden, 21 : 5. HIJ óók zal een nieuwen naam dragen, maar zóó blijven we Hem, evenals den Vader, toebehooren. We blijven Zijn eigendom en Zijn onderdanen tot in eeuwigheid. Dat staat nu niet voorop, want we zijn dan met God verzoend, maar het volgt wel, want ons eeuwig leven met God en in het Koninkrijk Gods blijft door Christus bemiddeld. Dat is Zijn naam: MIDDELAAR, tot in eeuwigheid; doch in die voleinding anders dan nu: nieuw!

„Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten.” Ook dit is weer voor allen, en voor elk persoonlijk, alle tijden door en overal.

VII. DE KERK IN HAAR ZELFVOLDANE LEVEN.

14. *En schrijf aan den engel van de gemeente te Laodicea: Dit zegt de Amen, de getrouwe, en waarachtige, Getuige, het Begin van de schepping Gods:*

15. *Ik weet uwe werken, dat gij noch koud zijt, noch heet. Och, of gij koud waart, of heet.* 16. *Zoo (dan), omdat gij lauw zijt, en noch heet, noch koud, zal Ik u spuwen uit Mijnen mond.* 17. *Omdat gij zegt: Ik ben*

rijk, en verrijkt geworden, en heb in het geheel geen gebrek; en gij niet weet, dat gij de ellendige zijt, en jammerlijke, en arme, en blinde, en naakte, 18. *raad Ik u, van Mij te koopen goud, gelouterd, uit (het) vuur, opdat gij rijk moogt worden, en witte kleederen, opdat gij u kleeden moogt, en opdat niet geopenbaard worde de schande uwer naaktheid; en zalf, om uwe oogen te zalven, opdat gij zien moogt.* 19. *Ik bestraf, en tuchtig, zoovelen Ik liefheb. Wees dan ijverig, en bekeer u.* 20. *Zie, Ik sta aan de deur, en Ik klop. Als iemand Mijne stem hoort, en de deur opent, zal Ik tot hem inkomen, en avondmaal met hem houden, en hij met Mij.*

21. *Hem, die overwint, zal Ik geven, zich met Mij te zetten in Mijnen troon, evenals Ik overwonnen heb, en met Mijnen Vader Mij gezet heb in Zijnen troon. Die een oor heeft, moet hooren, wat de Geest zegt tot de gemeenten.* Openb. 3 : 14—22.

1. Christus de Middelaar Zijner Kerk (3 : 14).

Leven met God, verkeeren in Zijn verborgen omgang, wandelen door den Geest, wonen in het Koninkrijk der hemelen, . . . het is alles voor ons slechts mogelijk door Christus en onze gemeenschap met Hem. Hij is de Middelaar van het verbond van God met Zijn volk. Hij onderhoudt de verbondsgemeenschap. In Christus ligt voor ons het leven.

Tot de Kerk, die dit uit het oog verliest, en zichzèlf wil leven, verschijnt Christus nadrukkelijk als de Middelaar Zijner Kerk. HIJ is *„de Amen"*, d. i. degene in Wien Gods Woord waar en zeker, vastheid en werkelijkheid is geworden. Het Woord Gods, waarop de levende Christus-Zelf het Amen is, is het woord van Gods verbond, waarin God van den beginne gezegd heeft, dat Hij in gemeenschap met den mensch wilde leven. Christus heeft dat woord waar gemaakt, en vast, en zeker. In Hem heeft het verbond standvastigheid en onveranderlijkheid. Door Hem is het waarheid en werkelijkheid. Christus is het zegel, het Amen op het verbond.

Hij is er ook *„de getrouwe en waarachtige Getuige"* van. Hij heeft ons den *Vader* verklaard. Hij is van den beginne, ja, van eeuwigheid het Woord. Door Hem weten wij van God, zuiver en goed, betrouwbaar en werkelijk.

En dat alles niet slechts sinds Zijn vleeschwording, want Hij is ook *„het Begin van de schepping Gods."* Hij is van den beginne in de wereld geweest, en heeft Zich daarin steeds in het bijzonder met de menschenkinderen ingelaten, Spr. 8 : 31. Alle dingen zijn door het Woord gemaakt, en zonder het Woord is geen ding gemaakt, dat gemaakt is,

Joh. 1 : 3, en in hetzelve was het leven, en het leven was het licht der menschen, Joh. 1 : 4.

Nooit kon eenig mensch leven met God dan door Christus. Hij is van eeuwigheid tot eeuwigheid, maar zoo ook in alle tijden, de Middelaar Gods en der menschen, 1 Tim. 2 : 5. Christus is Middelaar, opdat er gemeenschap zij tusschen God en mensch. Zonder of buiten Hem is er geen waarachtig leven en verkeeren, wandelen en omgaan met God.

Dat moest nu tenslotte in den brief aan Laodicea nog naar voren gebracht worden. De stad was rijk; en rijkdom brengt steeds het gevaar mee van onafhankelijkheid, en geen behoefte meer hebben aan gemeenschap. Men kan dan zichzelf wel redden, en wordt zoo gemakkelijk zichzelf genoeg. De *gemeente* van Laodicea moge in de Schrift een enkele maal genoemd worden, veel weten we toch van haar niet af. Misschien was ook zij rijk, en daardoor zelfvoldaan, en kon zij zoo het type voor latere eeuwen worden van de rijke en met zichzelf voldane Kerk.

2. De Kerk en de gemeenschap met Christus (3 : 15—20).

Evenals in beide vorige brieven is van geen vervolging, druk, vijandschap, of eenige moeite in de wereld sprake; maar van de Kerk in haar geestelijk leven en in haar levensopenbaring wordt gezegd: *„Ik weet uwe werken, dat gij noch koud zijt, noch heet"*. Het beeld is duidelijk genoeg, juist ook voor het geestelijk leven; voor de verhouding tot God en Christus. Het zijn de menschen van alle eeuwen, die niet onverschillig, maar evenmin bezield tegenover God staan. Ze zijn niet tegen-, maar eigenlijk evenmin waarlijk vóór God. Ze zoeken Hem niet, en missen Hem niet. Zoo is hun leven; hun bidden; hun gelooven; al hun werken. Men heeft gesproken van een houding, die geen verhouding is.

Christus oordeelt dit direct, in bewogenheid: *„Och, of gij koud waart of heet; zoo dan, omdat gij lauw zijt, en noch koud, noch heet, zal Ik u uit Mijn mond spuwen"*. De houding, die geen verhouding is, is wezenlijk verachtelijk, diep-onwaardig. Dat komt in dit woord van Christus wel het duidelijkst uit. Veel meer kan Hij er zelfs niet van zeggen. Slechts repeteert Hij dat vreeslijke, dat iemand noch koud is, noch heet. Het is als onbegrijpelijk. Lauwheid is in zoo flagranten strijd met wat we ook aan het slot van de Openb. vinden: „die onrecht doet, doe nog verder onrecht; en de vuile, moet nog verder vuil worden; en de rechtvaardige doe nog verder rechtvaardigheid; en de heilige worde nog verder geheiligd", 22 : 11. Zoo oordeelt Christus: ieder kome tot *openbaring* van zijn verborgen leven; er kome uit wat er in zit; maar lauw zijn, noch koud, noch heet; noch ver van God, noch dicht in Zijn gemeenschap levende; alles in onaandoenlijkheid en onbewogenheid doorleven . . . , dat is alleen maar verschrikkelijk.

En . . . , dat ligt ook wel dieper. Dat is nog niet eens zoo onschuldig of schuldeloos als het sommigen misschien schijnt. Christus zal het verder aanwijzen!

Men is eigenlijk zelfvoldaan; met zichzelf bevredigd; men heeft niets en niemand noodig; men zegt: *„Ik ben rijk en verrijkt geworden, en heb in het geheel geen gebrek"*. Daar schuilt de eigenlijke fout, en het wezenlijk gebrek van deze menschen. Dat ligt op den bodem van die lauwe zielen. Christus doorgrondt dat, en stelt het in het licht. Van de verschijnselen dringt Hij door tot de eigenlijke kwaal, waar zij aan lijden. Ze hebben niets noodig, maar wanen alles te bezitten. Ze zijn tevreden met hun geestelijk leven. Ze vinden alles best in orde; en, wat misschien nog wel het ergste is, ze hebben er heel geen idee van, hoeveel hun ontbreekt: *„en gij weet niet, dat gij de ellendige zijt, en jammerlijke, en arme, en blinde, en naakte"*. Als zij het dan zelf waarlijk niet weten, zal Christus er hen aan ontdekken door zijn breede opsomming van hun eigenlijke ellende, en door de toespitsing van dit alles door het lidwoord: zij zijn eigenlijk DE ellendigen bij uitnemendheid, juist omdat zij er geen weet van hebben.

Geen mensch is zoo ellendig, jammerlijk, arm, blind en naakt als degene, die op zichzelf is aangewezen, en in zichzelf besloten. De mensch, die de gemeenschap mist. De eenzelvige. Hier is zelfs krankheid van geest in. Men vindt ze onder de geesteszieken, die volkomen onaandoenlijk zijn; die zichzelf rijk en verrijkt achten; met dit alles zijn zij juist zoo beklagenswaardig. Er was in Laodicea een school voor geneeskunde, en misschien houdt het ook daarmee wel verband, dat Christus hier en in het vervolg van dezen brief met medische woorden spreekt. Het is zeer ernstig met menschen als te Laodicea gesteld. Zij zijn zeer ziek. Want kan men niet buiten de gemeenschap der menschen, en is het zich daarbuiten stellen een der symptomen van geesteskrankheid, veel minder kan de Christen buiten de gemeenschap met God en Christus, waar het hier om gaat, en het zich toch daarbuiten en in zichzelf houden, is een symptoom van ernstige geestelijke ziekte. Dan is men zoo erbarmelijk, arm, blind en van alle heil ontbloot, dat Christus *raadt „van Mij te koopen goud, gelouterd uit het vuur, opdat gij rijk moogt worden; en witte kleederen, opdat gij u kleeden moogt, en opdat de schande uwer naaktheid niet geopenbaard worde; en zalf, om uwe oogen te zalven, opdat gij zien moogt."*

Weer zeer fijn zielkundig zegt of beveelt Christus deze gemeente niets, noch bidt of smeekt Hij, maar Hij *raadt* slechts. Tegenover onaandoenlijk-zelfvoldanen helpt geen hardheid noch zachtheid, maar is beslistheid en rustig overwicht noodig: „Ik *raad* u". Men geeft dan duidelijk te kennen, wat men nuttig en noodig oordeelt, maar laat het toch aan den zelfvoldanen mensch zelf over. Hetzelfde vinden we straks weer in het „bestraffen" d. i. eigenlijk iemand op zulk een

manier iets aanwijzen, dat hij er zelf van overtuigd wordt; en in het „staan aan de deur" en maar „kloppen" totdat men zelf open doet. Christus oefent hier Zijn koningschap uit door fijne leiding en regeering. Maar zeer duidelijk zegt Hij, wat zij behoeven: beproefd goud; echt goud; wezenlijken rijkdom, die alleen bij Christus is te vinden en te verkrijgen.

„Ik raad u, van MIJ te koopen". Ware goederen, die niet vergaan; waarachtig heil; wezenlijk geluk; zuivere rijkdom, . . . men kan ze slechts in de gemeenschap met Christus vinden. Als men met Hem gaat leven, gaat men de dingen zoeken, die boven zijn, waar Christus is, zittende aan de rechterhand Gods, en niet die op de aarde zijn, Col. 3 : 1—2. Dan gaat men wandelen in witte, hemelsche, kleederen; leven in een andere sfeer. Men is niet meer opgeblazen, maar hééft werkelijk iets. Er is een wandel met God, in ware gerechtigheid en heiligheid. En in den hemel hééft men een gebouw van God; een woning in het Vaderhuis; zoodat men nooit naakt zal bevonden worden, 2 Kor. 5 : 3, d. i. zonder thuis, zonder hemelhuis; in verlatenheid, in eenzaamheid, waarin men op zichzelf zal aangewezen en aan Zichzelf zal overgegeven zijn.

Men moet uit de eenzelvigheid uit, wil men er niet voor eeuwig in ondergaan, zooals in de hel geen saambinding noch gemeenschap wezen zal; en wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad, 2 Kor. 5 : 10. Nu is men eigenlijk reeds naakt in zijn eenzelvigheid en zelfvoldaanheid, al weet men dat thans nog te verbergen en te maskeeren; maar straks, op den oordeelsdag, zal het openbaar worden, en de schande daarvan zal gezien worden. Men moet zich kleeden, en . . . de oogen zalven met oogenzalf, om te zien; want dat is de grond van alle ellende, dat men geen oog heeft voor zijn wezenlijken jammerlijken toestand.

Dit alles kunnen we van Christus verkrijgen, maar dan moeten we ook niet op onszelf blijven staan, doch ons aan Hem toevertrouwen. Bij Hem is slechts het ware leven, in waarachtigen rijkdom; in de zuivere sfeer; in helder licht.

Om ons nog te meer te bewegen, tot Hem te gaan, betuigt Hij ons: *„Ik bestraf en tuchtig zoovelen Ik liefheb"*, waarbij met nadruk voorop staat de liefde van Christus. Zijn liefde zoekt ons, ook terwijl wij Hem niet zoeken, maar met onszelf bevredigd zijn. Zijn liefde tracht ons verder te brengen, te overtuigen, te leiden, op te voeden.

Zoo geeft Hij Zich geheel aan ons; maar roept ons dan ook toe: *„wees dan ijverig en bekeer u."* Van onszelf moeten we ons altijd weer afwenden, om ons tot Christus te keeren, willen we leven vinden. Daar zal vooral de zelfvoldane zich voor *áán moeten pakken,* waarom

de voorafgaande vermaning: wees dan ijverig, hier allerminst overbodig is. Men zal er zich met kracht toe dwingen moeten; maar daarom eindigt Christus dan ook nog niet, maar vervolgt nog, roepend, noodigend: *„Zie, Ik sta aan de deur, en Ik klop."* Christus *is* er. Hij biedt ons Zijn gemeenschap aan. We *behoeven* niet eenzelvig te zijn, en nooit op onszelf te staan. Als we Hem maar *hooren* roepen, en Hem *de deur openen,* om Hem in ons hart en leven toe te laten, dan zal Hij tot ons *„inkomen, en avondmaal met ons houden",* maar dàn *wij ook met Hem.* Dan zijn we niet eenzaam meer, maar we leven met Christus, en genieten Zijn gemeenschap, als aan een maaltijd, waaraan we gezamenlijk aanzitten, en niet alleen het goede, maar vooral elkanders gezelschap genieten. Dan is er gemeenschap met Christus, en daarin leven met God.

3. De belofte voor het eeuwige leven (3 : 21—22).

Dit is nu de afsluitende belofte, die alle heil van het eeuwige leven samenvat in de volkomen vereeniging met Christus, en zoo met God. *„Hem, die overwint, zal Ik geven, zich met Mij te zetten in Mijn troon, evenals Ik overwonnen heb, en met Mijn Vader Mij gezet heb in Zijn troon."*

Wij worden geheel Christus gelijkvormig gemaakt. Dat was de afsluiting van de eerste reeks beloften, de beloften voor het heil der vromen op den Dag des Heeren, die óók eindigden met een „evenals Ik", 2 : 28. We worden geheel met Hem vereenigd, en zullen zoo ten volle aan Hem en al Zijn goederen deel ontvangen. Wij zullen met Hem koningen en priesters zijn op den dag des oordeels, en met Hem heerschen over de wereld, in Zijn rechterlijk oordeel.

Maar zoo zal het den overwinnaar nu ook zijn in het eeuwige leven na de beëindiging van den Dag des Heeren, tot in der eeuwen eeuwigheid. Dan zal Christus voor eeuwig als Koning heerschen met God en den Vader; maar wij zullen weer volkomen met Hem vereenigd zijn in koninklijke heerschappij over alle dingen. Wij zullen weer koningen zijn tot in eeuwigheid. We keeren weer tot het begin der schepping, maar blijven thans door en in gemeenschap met Christus koningen tot in eeuwigheid. En de vastheid van dit alles ligt en blijft liggen in Christus, en in onze verbondenheid en gemeenschap met Hem. Zooals Hij overwonnen heeft, absoluut en voor eeuwig, en koninklijke heerlijkheid tot in eeuwigheid ontvangen heeft, zoo zal Hij ook ons tot de volkomen overwinning leiden, en tot koninklijke heerlijkheid verheffen tot in eeuwigheid. Dat wordt het einde, waaraan geen einde is; want „daar is geen einde" (A. Steketee, Gedachten over Val en Verlossing, pg. 95). Eeuwig zijn we dan met God en met Christus vereenigd, en eeuwig leven we met Hem!

TWEEDE DEEL

4 : 1—21 : 2

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN DE WERELD

EERSTE STUK.
4 : 1—11.

GOD DE KONING DER WERELD.

I. HET KONINGSCHAP OVER DE WERELD.

1. *Na deze dingen zag ik, en zie, eene deur (stond) geopend in den hemel. En de eerste stem, die ik gehoord had, als van eene bazuin met mij sprekende, zeide: Kom naar hier op, en ik zal u toonen, wat geschieden moet na deze dingen.* Openb. 4 : 1.

Reeds op pg. 48 v. spraken we, naar aanleiding van 1 : 19, over het onderscheid van Christus' Koningschap over Zijn Kerk en dat over de wereld. De uitoefening van het eerste is in ons eerste deel thans nader uitgewerkt (1 : 4—3 : 22). Het is het blijvende en eeuwigdurende Koningschap van Christus, zooals met name in de beloften voor het eeuwige leven duidelijk aan het licht trad. Als daarover gesproken wordt, gaat het over wat *is,* en eeuwig blijft. Dit is het eigenlijke, intieme Koningschap van Christus.

De Openbaring van Johannes wil echter niet slechts handelen over wat eeuwig IS, al stelt ze dit als het voornaamste en eigenlijke voorop, maar haar bijzondere inhoud, waar ze de meeste aandacht aan wijden wil, is „wat met haast moet geschieden", 1 : 1; in 1 : 19 nader bepaald als „wat geschieden zal na dezen"; hetgeen in 4 : 1 nu weer opgenomen wordt, in kunstige verbinding van beide zoo juist genoemde plaatsen, als: *„wat geschieden moet na deze dingen".* Zoo worden gang en doel van het boek ons duidelijk: wil de Apokalypse handelen over de wereldgeschiedenis onder het Koningschap van Christus, zoo begint ze daar toch niet aan, dan nadat ze eerst, tot troost der Kerk, het bijzonder Koningschap van Christus over Zijn Kerk in het licht gesteld heeft, èn heeft doen uitkomen, dat de uitoefening van het algemeene Koningschap van Christus over de wereld dienen moet om Zijn bijzondere Koningschap over Zijn Kerk tot voleindiging te voeren.

Zoo staan we hier met 4 : 1 voor een belangrijken overgang in het

boek der Openbaring. Thans komt het koningschap over de WERELD ter sprake, en dat zal voortgaan van 4 : 1 tot 21 : 2, zooals men ziet: het grootste deel van dit boek. Toch lette men er met aandacht op, dat, juist nu deze overgang gemaakt wordt, *de band met wat voorafging op verschillende manieren nadrukkelijk vastgehouden wordt.* Tweemaal is in dit ééne vers, dat den overgang aangeeft en tot stand brengt, sprake van een „na *deze* dingen"; en we zeiden van deze uitdrukking reeds op pg. 49, dat het niet mogelijk is, dit slechts temporeel op te vatten, want de zoo juist behandelde dingen gaan zelfs allen tijd te boven en liggen in een eeuwig ZIJN. De uitdrukking *„na* deze dingen" moet dan ook veel eer logisch verstaan worden, en is het eenvoudigst weer te geven als: „in verband met deze dingen; naar aanleiding van of met het oog op deze dingen". Zou men er nu echter nòg aan twijfelen, of deze band wel gelegd wordt tusschen het Koningschap van Christus over Zijn Kerk en dat over de wereld, zoo lette men inzonderheid op het verband, dat 4 : 1 zelf uitspreekt met 1 : 10, als gewezen wordt op de *„eerste stem, die ik gehoord had, als van een bazuin met mij sprekende".* De openbaring, die Jezus Christus, in dit boek van Zichzelf aan Zijn dienstknechten geven wil, door middel van een engel, 1 : 1, heeft Hem eerst getoond als Koning van Zijn Kerk; doch nu zegt *dezelfde* engel, die, sprekende met een stem als van een bazuin, als een heraut van Zijn Koning, Johannes eerst het Koningschap van Christus in Zijn Kerk getoond heeft, dat hij hem thans Christus in Zijn wereldregeering wil toonen; waarvoor Johannes nu echter moet *opklimmen* in den hemel.

Het koningschap over de wereld is heel wat moeilijker voor ons menschenkinderen waar te nemen dan het Koningschap van Christus over Zijn Kerk. Dit laatste had Christus door Zijn engel Johannes kunnen laten zien aan de hem bekende en vertrouwde zeven gemeenten in Klein-Azië. Maar om hem het eerste te toonen, moet Johannes deze aarde en haar volheid bekijken van den hemel uit. Daarom ziet hij nu aanstonds *„een deur in den hemel openstaan."* Hij wordt door dit gezicht als het ware reeds opgeroepen en uitgenoodigd den hemel in te gaan, om nu van dáár uit de dingen te gaan bezien en overzien. Het is van belang met het oog op latere plaatsen in de Openbaring er op te letten, dat hier nog geen sprake is van een openstaan van den hemel; er is *slechts een open deur,* die *Johannes* noodt daardoor binnen te gaan, omdat het Koningschap van Christus over de *wereld,* zooals reeds dadelijk in de volgende stukken duidelijk zal worden, slechts in en van uit den hemel is op te merken en waar te nemen. De gansche geschiedenis der wereld zal dus nu, van 4 : 2 tot 21 : 2, bezien worden van uit den hemel, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods, en komende op de wolken des hemels, Matth. 26 : 64. De uitoefening van het hemelsch Koningschap van Christus

over de *wereld* komt thans aan de orde, en zal in geleidelijken voortgang ons voor oogen gesteld worden, zooals dat in den hemel is, en van dáár uit geschiedt.

Is dit vers een overgang van het eerste naar het tweede deel der Openbaring, zoo vormt het hierop ook de inleiding, duidelijk het eigenaardige van het koningschap over de wereld in het licht stellende, dat alleen van uit den hemel is te zien. Metterdaad, voor *dit* koningschap zijn de menschen op aarde veelal totaal blind. Daar gelooft men niet aan. Dat is ook van de aarde uit niet te zien. Daar is het oog des geloofs voor noodig, dat niet aanmerkt de dingen, die men ziet, maar de dingen, die men niet ziet, 2 Kor. 4 : 18. Deze dingen, die met haast geschieden, kunnen slechts geestelijk onderscheiden worden, 1 Kor. 2 : 14. Maar wij hebben er op te letten, als op de teekenen der tijden. In het tweede deel zien we de geschiedenis der wereld niet van beneden, maar van boven af; niet in het licht van natuur en rede, maar van Gods Geest en geloof; niet zooals ze zich op aarde aan ons voordoet, maar zooals ze van den hemel uit bestuurd en geleid wordt door onzen Koning Jezus Christus, door Wien de Vader alle dingen regeert, naar Zijn Raad en wil. Vandaar: „wat geschieden *moet* na deze dingen".

II. HET KONINGSCHAP VAN GOD.

2. *Terstond werd ik in den geest. En zie, er stond een troon in den hemel, en op den troon was Een gezeten.* 3. *En Die (er op) gezeten was, (was) naar het aanzien gelijk aan den Jaspis- en Sardius-steen. En een boog was in het rond om den troon, naar het aanzien gelijk aan eenen Smaragd.* 4. *En in het rond om den troon (zag ik) vier en twintig tronen, en op de tronen vier en twintig ouderlingen gezeten, bekleed met witte kleederen, en op hunne hoofden gouden kronen.*

5. *En uit den troon gingen uit bliksemen, en stemgeluiden, en donderslagen. En zeven lampen van vuur (waren) brandende vóór den troon, welke zijn de zeven Geesten Gods.* 6. *En vóór den troon (was) als eene glazen zee, gelijk aan kristal.*

En in het midden van den troon, en rondom den troon, vier levende wezens, vol van oogen, van voren, en van achteren. 7. *En het eerste levende wezen (was) gelijk aan eenen leeuw, en het tweede levende wezen (was) gelijk aan een rund, en het derde levende wezen had het aangezicht als van eenen mensch, en het vierde levende*

wezen (was) gelijk aan eenen arend, die vliegt. 8. *En de vier levende wezens, één voor één van hen, hadden elk zes vleugels, en waren vol oogen, van rondom, en van binnen.* Openb. 4 : 2—8*a*.

1. God de Koning (4 : 2—4).

Komt in heel het boek der Openbaring het woord troon zeer dikwijls voor, hetgeen er reeds op wijst, dat het over heerschappij of koningschap gaat, zoo is dit in het bijzonder in dit gedeelte het geval. Geen wonder; want God is de eigenlijke en eenige en eeuwige Koning van alle dingen. „God, de Heer, regeert" . . . , in heel de sfeer van den 99sten Psalm worden we thans ingeleid.

In *geestvervoering* schouwde Johannes *in den hemel,* en ontwaarde daar vóór alles *een troon;* de troon Gods, die het centrum van heel den hemel is en den ganschen hemel vervult. God-zelf aanschouwt hij niet, of althans beschrijft hij niet, doch spreekt slechts over Hem, als *„Dengene, die op den troon zit, en in Zijn aanzien de jaspis en de sardius gelijk is."* De eerbied, waarmee Johannes hierover spreekt, verbiedt ons niet de kleuren of bijzondere eigenschappen van deze edelsteenen te onderzoeken.

In 1938 verscheen bij H. J. Paris te Amsterdam een boek van J. Bolman over „De Edelsteenen uit den Bijbel, gezien in het licht der hedendaagsche Edelsteenkunde". Dankbaar voor het werk van dezen deskundige, ontleenen we aan de resultaten, waartoe hij kwam, allereerst ten aanzien van de jaspis, het volgende: „Wanneer we in den door Johannes (4 : 3, 21 : 11, 18, 19) gebezigden edelsteen niet onzen Diamant, doch de ons thans bekend zijnde Jaspis zouden moeten zien, stuiten we aanstonds op groote moeilijkheden, daar de Jaspis tot de *ondoorzichtige, gekleurde* (groene, roode, gele, bruine) steenen behoort, die ten eerste niet „helder als kristal", doch vetglanzend is en ten tweede de aanduiding „allerkostbaarste" op hem niet van toepassing is, daar hij zelfs niet tot de kostbare, doch tot de steenen van lagere orde behoort. Om deze redenen zouden we de iaspis, voorkomende in de Openbaringen 4 : 3, 21 : 11 en 18, en derhalve ook die, genoemd als een der fundamentsteenen 21 : 19, wenschen te vertalen door *„Diamant";* a.w. p. 93. Dan is de bedoeling van Openb. 4 : 3 „in het aanzien den steen iaspis, n.l. onzen *Diamant* (gelijk): helder, fonkelend, de opgevallen lichtstralen als in duizendvoudige pracht en kleurenschittering terugkaatsend; beeld van heerlijkheid en majesteit"; a.w. p. 92.

Over den sardius lezen we: „Het is een zacht bruinachtigrood gekleurde, doorschijnende kwartsvariëteit, behoorende tot de groote Chalcedoongroep"; de steen stond „om haar fraaie kleur, die veel

met die der menschelijke huid der oostersche volken overeenkwam, bij hen in hoog aanzien"; p. 93. „Het is aan geen twijfel onderhevig, of Johannes bedoelt in de teekening van zijn visioen in hoofdst. 4 : 3 *dien* steen aan te geven, welke het dichtst de kleur van de menschelijke huid nabij komt, terwijl deze omstraalt wordt door den schitterenden Diamant. We kunnen dan ook niet anders dan de sardion door onze *Sarder* vertalen"; p. 95.

We kunnen over de juistheid van dit alles geen zelfstandig oordeel vellen, maar zijn zeer geneigd op het gezag van dezen deskundige af te gaan; te meer waar het den indruk bevestigt, dien we van elders uit de Schrift ontvangen, dat „God een licht is, en gansch geen duisternis in Hem is", 1 Joh. 1 : 5; of nog dichter bij wat Johannes hier weergeeft, dat God „een ontoegankelijk licht bewoont", 1 Tim. 6 : 16. Een lichtglans als van de kostbaarste en aanzienlijkste *edel*steenen. Als hier sommige trekken aan den *mensch* doen denken, vergete men niet, dat de *mensch* naar Gods beeld geschapen werd, en vergelijke men ook Ezech. 1 : 26. Doch dan zwijgen we in ontroering en aanbidding. We weten, dat hier over God gesproken wordt. Dat is genoeg.

„En een boog was in het rond om den troon, naar het aanzien gelijk aan een smaragd." Hierin volgt een nadere bepaling. De *regen*boog rondom den troon (want daar is hier sprake van) doet ons God, in Zijn koninklijke majesteit en heerlijkheid, nu dadelijk in betrekking tot de wereld zien; en nog verder: in rechterlijke, oordeelende relatie. Daar immers is de regenboog het teeken van. Hij herinnert ons aan Gen. 9 : 13 vv., waar de regenboog het teeken heet van het verbond tusschen God en de aarde, dat Hij de wereld niet weer door een vloed zou verderven. Bolman noemt den smaragd „de groengekleurde, doorzichtige variëteit van het mineraal beryl"; en zegt van onze plaats uit de Openb., dat Johannes „hier de ons bekende smaragd bedoelt, daar van de iriskleuren (regenboogkleuren) de smaragdgroene kleur het meest op den voorgrond treedt"; a.w. pg. 97.

Als teeken van de trouw aan Zijn verbondsbeloften wordt hier de regenboog rondom Gods troon gezien, nu Hij ons in Zijn koninklijke-richterlijke waardigheid zal getoond worden. God zal gaan richten, maar met handhaving van Zijn verbond, dat Hij óók met de wereld heeft. Zij zal niet opnieuw, als in de dagen van den zondvloed, door water vergaan.

Hoe troostrijk dit wezen moge, het zegt toch niet méér dan dat het niet weer *op die wijze* zal geschieden; anderzijds is de herinnering aan den regenboog hier tevens een *benauwende* herinnering aan het algemeen gericht over de wereld; hetgeen hier, zoals weldra blijken zal, geheel op zijn plaats is.

Door herhaling van de woorden „in het rond om den troon" wordt

het volgende nauw met het voorafgaande verbonden. Ook trouwens naar den inhoud behoort het volgende nog bij de eerste gedachte van dit hoofdstuk. *„En in het rond om den troon zag ik 24 tronen, en op de tronen 24 ouderlingen gezeten, bekleed met witte kleederen, en op hunne hoofden gouden kronen."* Hun zitten op tronen rondom Gods troon zegt ons van deze ouderlingen, dat ze deelen in Gods koninklijke heerschappijvoering, temeer waar Johannes eerst alleen maar de tronen zag, en daarop afzonderlijk de aandacht vestigde.

We krijgen hier den indruk van een vergadering, een raad, waarvan God het middelpunt is. Dat we hier dan met zeer bijzondere en zeer hooge wezens moeten te doen hebben, spreekt reeds vanzelf. Zoo worden ze ons dan echter ook aangeduid. Ze zijn bekleed met witte kleederen, die, naar we vroeger reeds zagen, 3 : 4, 5, het teeken van hemelheerlijkheid zijn. Ze zijn in den hemel thuis. Het zijn hemelwezens. Ze hebben op hun hoofden gouden kronen, hetgeen spreekt van koninklijke macht en hooge heerlijkheid. Doet dit alles tezamen ons vanzelf reeds denken aan de onderscheidingen in de engelenwereld van overheden, tronen, machten, enz., zoo versterkt de naam van ouderlingen of oudsten ons in de gedachte, dat we hier te doen hebben met een raad van engelenmachten, die als het ware het ministerie of de rechtbank van God als Koning en Rechter vormen. Ook Mozes werd door zulk een raad van oudsten bijgestaan naar Gods ordeningen, in zijn regeering en rechtspraak, Ex. 18 : 21 vv. En dat het niet onwaardig is, zoo nu ook van Gods regeeren en richten te spreken, toonen ons verschillende plaatsen uit het O. T., waar van een raad of raadsvergadering Godes sprake is, 1 Kon. 22 : 19; Job 1 : 6; 2 : 1; Dan. 7 : 9, terwijl Jes. 24 : 23 nadrukkelijk ook van oudsten spreekt, zooals te dezer plaatse. Zingen we ook niet met Ps. 89 : 4 „God is op 't hoogst geducht in Zijnen heil'gen raad, en vreeslijk boven 't heir, dat om Zijn rijkstroon staat"?

De naam oudsten, op engelen toegepast, geeft dan geen onderscheid van leeftijd, maar, zooals het ook op aarde is, van rang en stand aan. Precies als bij ons nog altijd het woord ouderling.

Wel laat zich hier nog vragen, of het getal 24 nog beteekenis heeft. Men heeft dit getal willen splitsen in 2 × 12, en in deze wezens rondom Gods troon de vertegenwoordigers willen zien van de Oud en Nieuw Testamentische Kerk; maar reeds deze splitsing is willekeurig, en althans vóór den oordeelsdag wordt aan de Kerk geen *deelgenootschap* toegeschreven in Gods regeering der wereld. Denken we aan engelenmachten, dan past ook datgene, wat we later telkens weer van deze oudsten vinden zullen, geheel in het werk der engelen, zooals de Schrift ons dat leert kennen; met name het dienen dergenen, die de zaligheid beërven zullen, en het lofprijzen van God. Het liefst laat ik het getal 24 in zijn geheel staan. Dan heeft het ongetwijfeld wel symboli-

sche beteekenis, evenzeer als het getal 12 voor het volk Gods op aarde. Wij leeren uit deze plaats, dat, zooals Christus Zijn Kerk op aarde 12 apostelen als leiders en regeerders gaf, de engelen in den hemel 24 voorgangers, overheden, machten, tronen, hebben. Naar analogie van het getal 12 voor het volk Gods op aarde, kan ik mij het getal 24 als dat der engelen in den hemel denken. Bij gebrek echter aan meerdere gegevens in de Schrift, is hier moeilijk met zekerheid te spreken. Het is voor ons ook niet van verdere beteekenis.

Het gaat er hier slechts om, GOD als Koning der wereld te zien, die, omgeven door de hoogste engelenmachten, Zijn gericht gaat uitoefenen over de wereld, in trouw aan Zijn verbond met de aarde, waarvan het teeken Hem in den regenboog rondom Zijn troon omringt. Wij zullen telkens zien hoe *alle* engelen meeleven met Gods heerschappij-voeren, en Hem daarvoor lof, eer en aanbidding brengen. Maar dan verwondert het ons ook niet, *hun grooten* rondom Gods troon te vinden, deelend in de uitoefening van Gods Koningschap, zooals eens ook de Kerk des Heeren deelen zal in de uitoefening van Christus' Koningschap, op Zijn dag, waarvan Jezus zei, dat ze met Hem op twaalf tronen zouden zitten, oordeelende de twaalf geslachten Israëls, Matth. 19 : 28; 1 Kor. 6 : 2, 3; Openb. 2 : 26 v., 20 : 4 v.

2. Gods gerichten (4 : 5—6a).

Wat in het voorafgaande reeds indirect werd aangeduid, wordt hier thans duidelijk uitgesproken. Wij krijgen het Koningschap Gods te zien naar Zijn gerechtelijke zijde. Daarom *gaan er gerichten uit van Zijn troon,* en zijn andere *vóór Zijn troon.* Hier is van drieërlei sprake: van *bliksemen, stemgeluiden en donderslagen* allereerst; dan van *zeven lampen van vuur;* tenslotte van *een glazen zee.* Beide laatste worden nauw aan elkander verbonden, omdat van beide gezegd wordt, dat ze vóór den troon zijn, al worden ze elk op zichzelf gesteld, en dus van elkander ook weer duidelijk onderscheiden. Afzonderlijk staat echter het eerste, dat van Gods troon reeds uitgaat; het staat in den tegenwoordigen tijd.

Drie gerichtsgroepen zullen we ook in Openb. 6 weervinden, die in het Vierde, Vijfde, en Zesde Stuk van dit Tweede Deel der Openb. nader zullen worden uitgewerkt. Overeenkomstig met wat we hier reeds aantreffen, zal de eerste gerichtsgroep alle tijden omspannen, en dus in het heden reeds uitgaan; de tweede zal betrekking hebben op heel de Nieuw-Testamentische bedeeling; de derde zal inzonderheid op den eindtijd der wereld zien. Uit den aard der zaak komen we hierop t.g.t. terug; maar reeds thans kan de schoone en systematische bouw der Openbaring even worden aangewezen.

„Uit den troon Gods gaan bliksemen, stemmen, donderslagen uit.” In Zijn heerschappij-voering doet God gerichten tot de aarde uitgaan, die vele malen in de Openb. als bliksemen, stemgeluiden en donderslagen worden aangeduid. We kennen dat uit heel de Schrift, en gevoelen dat ook in onze dagelijksche ervaring bij storm en onweer. Het besef leeft in den mensch, zoo lang hij het niet gedood of uitgebluscht of er zichzelf boven verheven heeft, dat stormen, bliksemen en donderslagen getuigenissen Gods zijn, waarvoor wij zondaren huiveren. Het zijn de getuigenissen, die zich, alle tijden door, onveranderlijk aan den nietigen mensch tot zijn ontzetting voordoen. ’t Schepsel beeft en staat verwonderd, als de God der eere dondert. Men kan hier den ganschen 29sten Psalm bij lezen. Maar men bedenke dan wel, dat bliksemen, stemgeluiden (vgl. hier b.v. ook Hand. 2) en donderslagen hier slechts de algemeene aanduiding zijn voor allerlei gerichten, die, alle eeuwen door, over de wereld gaan. ’t Staat hier voor de eenvoudigste, eerste, nog meest gewone gerichten, hoe ernstig ze in zichzelf reeds wezen mogen. Het is toch nog slechts het begin; het lichtste; gerichten, die nog met genade gemengd zijn; gerichten, die het einde der wereld nog niet brèngen, al kondigen ze dat door hun ernst wel aan. Deze gerichten GAAN van Gods troon uit.

De volgende hier voorgestelde gerichten zijn echter nog vóór Gods troon. De eerste hiervan wordt aldus weergegeven: *„En zeven lampen van vuur; brandende vóór den troon; welke zijn de zeven Geesten Gods”*. De uitlegging wordt er bij gegeven. Het gaat hier om de volheid der goddelijke Geesteswerkingen op de aarde. We spraken hier reeds over op pg. 37. Onder het beeld van zeven lampen van vuur worden ons hier de werkingen van Gods Geest voorgesteld; en duidelijk spreekt dat *vuur* van *gerichtswerkingen.*

Jezus voorzegde reeds, dat de Heilige Geest, gekomen zijnde, de wereld zou overtuigen van zonde, en van gerechtigheid en van oordeel, Joh. 16 : 8—11; en toen de Geest Gods op den eersten Pinksterdag was uitgestort, greep Petrus, om hier voor de omstanders een verklaring van te geven, terug naar Joëls profetie, die, zeker, wel eerst wijst op de verrijking der Kerk door dit groote heilsfeit, maar dan ook getuigt van de crisis voor de wereld, die dit brengt: wonderen in den hemel boven, en teekenen op de aarde beneden, bloed en vuur en rookdamp, Hand. 2 : 14—21. Zoo worden hier de werkingen van Gods Geest op aarde in de Kerk van Christus, tot oordeel der wereld, tot haar crisis, aangegeven. Waar Gods Geest op aarde gaat doorwerken, en dat zal geschieden alle eeuwen door, van Zijn uitstorting af, tot de komst van Christus toe, daar zal ook de geest der wereld openbaar worden. Het zal in het Vijfde Stuk (10 : 1—14 : 5) nader uitgewerkt worden; maar dit voelen we nu reeds, dat deze gerichten,

door de werkingen van Gods Geest in de wereld gebracht, zooveel ernstiger zullen zijn, dan de eerste, die we zoo juist bespraken: de bliksemen, stemgeluiden en donderslagen. Deze gerichten zullen naar de crisis drijven; en ook nog wel niet dadelijk het einde *brengen,* maar wel *nader* brengen; want als de wereld voor het oordeel rijp gemaakt is, zal het komen.

Zoo resten nog slechts de laatste gerichten, die het einde der wereld zullen bijbrengen. Het zijn de eindgerichten. De gerichten van den eindtijd, die hier direct met de vorige verbonden worden, omdat ook van deze gezegd wordt, dat ze *„vóór den troon”*, als tot Gods dienst gereed, zijn; ... *„als een glazen zee, gelijk aan kristal”.*

De uitdrukking komt 15 : 2 nog eenmaal voor. Daar worden de eindgerichten ook eerst in den hemel gezien, en beschreven als de zeven laatste plagen, waarin de gramschap Gods voleindigd is, 15 : 1. Symbool van die eindgerichten in den hemel is daar, evenals hier, iets als een glazen zee.

Dat de zee symbool van toorn en gramschap zijn kan, is ook ons niet vreemd. Wij spreken ook zoowel bij de zee, als bij verbolgenheid, van woeden, bruisen, koken, zieden; en ... dan is het heel erg. Van meer beteekenis is, dat men dat niet alleen algemeen onder de volken der wereld terugvindt, maar dat het zoo ook in het boek der Openbaring gebruikt wordt, b.v. 13 : 1 vergeleken met 11 : 18, en in de overige Schrift, b.v. Jes. 57 : 20—21; Ps. 46 : 4; Job 7 : 12; Dan. 7 : 3; Jes. 5 : 30; Jer. 6 : 23; Ezech. 26 : 3. Op al deze plaatsen is dan met name sprake van de heftigste beroering der menschen of volkeren, die steeds gepaard gaat met zondigen en goddeloozen hartstocht. Daarom kon nu hier en in 15 : 2 Gods sterkste en hoogste verbolgenheid wel teekenend worden weergegeven met iets als de zee vgl. ook Ps. 36 : 7, maar moest er aan toegevoegd worden, dat dit bij of in God is als een *glazen* zee, gelijk aan kristal; d. i. klaar en doorzichtig; helder en transparant; heilig en rechtvaardig; en dàt zal, bij de nadere uitwerking van dit beeld in Openb. 15 dan ook juist inzonderheid bezongen worden. Gods toorn zal in het einde bruisen als een zee, maar, wat bij menschen ondenkbaar en onbestaanbaar is, er zal geen vlek of smet van onheiligen hartstocht in gevonden worden. Heftig bewogen, als de zee, zal die verbolgenheid Gods zijn, ja, maar ook helder en rein als glas, zuiver en klaar als kristal, volkomen heilig en rechtvaardig!

Wel is het van beteekenis er op te letten, dat elk dezer drie hier genoemde gerichtsgroepen een onderscheiden karakter draagt, dat in de beelden, waarin ze worden voorgesteld, ook tot uitdrukking komt. Het beeld wordt eerst aan *de natuur* ontleend, en de voorstelling wordt gegeven van algemeene gerichten; daarna leidt het spreken over de zeven Geesten Gods onze gedachten meer naar *den geeste-*

lijken strijd; terwijl tenslotte de zee ons weer bepaalt bij *een alverwoestend natuurelement.* De eindgerichten zullen de voleindiging zijn van de gerichten, en daar komt het toe, als de geestelijke crisis in de wereld zich dat waardig gemaakt heeft. Doch dit alles wordt verder in de Openbaring nog breeder uitgewerkt. Hier wordt ons nog slechts het thema van Gods gerichten aangegeven: Zijn gerichten gaan reeds in de wereld uit; de werkingen des Geestes, die de crisis in de wereld brengen, gaan zich daar*bij* voegen; beide tezamen worden tenslotte voleindigd in de eindgerichten, waarin de toorn Gods als een zee zal heenbruisen over de aarde, om al Zijn richten te voltooien. Dus *beginnen* deze gerichtsgroepen niet tegelijk, maar achtereenvolgens; maar, eenmaal ingezet, *houden ze niet op,* doch loopen samen verder tot in HET eindgericht op den Dag des Heeren. Zoo zal Gods heerschappijvoering in de wereld steeds ernstiger en benauwender worden.

3. De uitvoerders van Gods gerichten (4 : 6a—8a).

„En in het midden van den troon, en rondom den troon, vier levende wezens, vol van oogen, van voren en van achteren.” De dubbele plaataangave „in het midden en rondom den troon” geeft ons aanstonds de voorstelling van een zich uitstrekken over *heel* den troon, hetgeen dan door het „vol oogen, van voren en van achteren” nader bepaald en uitgewerkt wordt. We hebben hier klaarblijkelijk te doen met hemelwezens, die den ganschen troon afzien; men zou kunnen zeggen, in zijn gansche lengte en breedte, diepte en hoogte. Daarom staan ze in het midden en rondom. Daarom ook zijn er vier: van welke zijde men den troon ook naderen moge, van het Noorden, of Zuiden, of Oosten, of Westen, steeds staat daar een van deze hemelwezens. Natuurlijk is dit alles symbolische, menschvormige voorstelling; maar daarom niet minder reëel. Blijkbaar hebben deze wezens een dubbele taak: uit te zien naar voren en uit te zien naar achteren; ze letten op God en op de wereld; en op God en de wereld in verband met elkander. Vier is het getal der wereld. Ze zien den ganschen troon en de gansche wereld af. Ze zien alles wat vóór en wat achter hen geschiedt.

Stellen we deze gegevens, hier gevonden in den tekst der Openbaring, nu in het licht der Schrift en van dit boek zelf, dan is er wel geen twijfel aan, of we hebben hier met *Cherubs* te doen. Hier in den hemel verwachten we niet anders dan dat „levende wezens” engelen zijn. Men kan hier niet aan dieren of menschen denken. Als in vers 4 treffen we opnieuw een *bepaalde engelenorde* aan; een bepaald soort van engelen; met een bepaalde taak en roeping. Reeds in Ezech. 1, maar met name genoemd dan ook in Ezech. 10, vindt men de Cherubs

rondom Gods troon. Ook denke men hier aan tabernakel en tempel, waar men de afbeeldingen van Cherubs vond, een schaduw van de hemelsche werkelijkheid, door God zelf getoond, Ex. 25 : 18—22; 1 Kon. 6 : 23—32; 8 : 6—8. God woont tusschen of op de Cherubs leeren ons o. a. 1 Sam. 4 : 4; Ps. 80 : 2; en we zijn gewend te zingen met Ps. 99 „die bij Israël tusschen Cherubs woont en Zijn grootheid toont". Voegen we de indrukken samen, die we uit de Schrift van de Cherubs ontvangen; dan kunnen we ze het best als *dragers en wachters, wakers, beschermers van Gods heiligheid en heerlijkheid aanduiden;* en dat past ook hier zeer goed. Ze zijn in het boek der Openb. rondom Gods troon, en steeds vervuld van Gods heiligheid en heerlijkheid, die we hen telkens hooren uitzingen.

We werden echter reeds genoopt niet slechts naar voren maar ook naar achteren te zien. Deze Cherubs hebben een *dubbele* taak, al mag die in wezen één zijn. Zij hebben ook iets met de wereld te maken. Ligt dit reeds in hun waken en wachten besloten, zoo vergeten we anderzijds niet, dat David zingt van het gerichtelijk komen Gods met een onweder tegen zijn vijanden, en dan zegt: „En Hij voer op een Cherub, en vloog, en werd gezien op de vleugelen des winds", 2 Sam. 22 : 10; Ps. 18 : 11. Zij dragen en bewaken den troon Gods in de uitoefening van Zijn wereldheerschappij; men zie Dr A. Noordtzij in de Korte Verklaring op Ps. 80 : 2; op Ezech. 1, p. 46 en 49; op 1 Kron. 13 : 6 p. 118; en Dr C. van Gelderen op 1 Kon. 6 : 23—28, p. 121 v.: „daar de „dieren" in Openb. 4 enz. heel sterk aan die van Ezechiël herinneren, zullen we ook hen voor cherubs hebben te houden."

Zullen we nu ook in Openb. 6 en 16 deze levende wezens weer zien optreden als degenen, die de gerichten en de eindgerichten ontketenen, dan worden ons deze hemelwezens toch wel duidelijker. Wachters voor Gods heiligheid, zijn zij de aangewezenen, om in de wereld met een vlammend lemmer van een bliksemend zwaard (Gen. 3 : 24, vert. Aalders) voor Gods heiligheid op te komen en die te bewaken. Zij, de strijders voor Gods heiligheid, kunnen het best en het zuiverst dienen, om Gods gerichten op de aarde te brengen, die de handhaving van Gods heerlijkheid en heiligheid bedoelen. Zoo was het van den beginne. Zoo blijft het tot het einde. Want bij God is alles onveranderlijk. Vervuld van de heiligheid en heerlijkheid Gods, die ze steeds aanschouwen, en waar ze met hun oogen altijd op zien, en die ze immer weer verheerlijken, zien ze anderzijds ook zoo scherp al wat op aarde onheilig is, en zijn zij Gods meest geschikte dienaren, om Zijn gerichten uit te voeren.

Hun bijzondere eigenschappen, ons vervolgens uitgebeeld, maken hen tot dezen arbeid van gerichtsuitvoering, waar nu verder bij stil gestaan wordt, omdat het daar nu eerst om gaat, alleszins geschikt. Aan leeuwenmoed paren zij stierenkracht, aan redelijk inzicht,

scherpte van blik. Zoo zouden we kort de bedoeling mogen weergeven van het *„En het eerste levende wezen was gelijk aan een leeuw; en het tweede levende wezen was gelijk aan een rund; en het derde levende wezen had het aangezicht van een mensch; en het vierde levende wezen was gelijk aan een arend, die vliegt".*

Ook deze symbolen zijn weer niet vreemd, noch in de Schrift, noch in de wereld. We behoeven maar te spreken van het gebruik, dat ons volk zelf maakt van den Nederlandschen leeuw; het Duitsche, en vroeger reeds het Romeinsche, van den adelaar; Aäron in de woestijn van het stierkalf, wel ontleend aan wat Israël in Egypte zag, en wat men in Oostersche landen kan hooren van de karbouw; . . . en niemand zal meer kunnen zeggen, dat deze beelden gezocht zijn, om karaktereigenschappen weer te geven. Men kan hier voorts nog heel wat bij fantaseeren; maar wanneer we ons zoo strak mogelijk houden aan de hoofdgedachten, die deze beelden in ons wekken, schier spontaan en onmiddellijk, dan wordt ons duidelijk, dat slechts is aangegeven de bijzondere toerusting en bekwaammaking der Cherubs tot het uitvoeren van Gods gerichten, hoe die verder, in bijzonderheden, ook wezen moge.

Tenslotte wordt over deze Cherubs nu nog gesproken met woorden, die ons ten deele aan de beschrijving der Serafs in Jes. 6 herinneren (ook Dr C. van Gelderen zegt op 1 Kon. 6 : 23—28 in de Korte Verklaring, p. 121: „Overigens hebben ze (de cherubs) ook wel trekken van overeenkomst met de serafs in Jes. 6): *„En de vier levende wezens, één voor één van hen, hadden elk zes vleugels, en waren vol oogen, van rondom en van binnen."* Het is duidelijk, dat het er niet om gaat, ons een volledige beschrijving van deze hemelwezens te geven, maar hen ons te toonen in hun *taak en roeping.* Heeft elk van hen zes vleugels, vgl. Ezech. 1 : 11, dan zegt ons dit, dat zij zich snel in alle richtingen kunnen bewegen. Op één woord of wenk van Gods heiligheid en heerlijkheid, kan elk hunner overal heengaan, om Gods gerichten uit te voeren. En overal nemen zij dan, ook op aarde, alles waar; want rondom en binnen in hun vleugels hebben zij oogen. *Ook gedurende hun arbeid* (dat is het nieuwe element, dat hier aan de teekening wordt toegevoegd); hun arbeid van gerichtsuitvoering op aarde; hun werken in de wereld, *zien zij voortdurend alles,* wat zij *moeten* zien bij dit zeer fijne werk van het-*recht*-Gods-uitvoeren, om alles te verrichten naar de meest stipte rechtvaardigheid en heiligheid. Zij vergissen zich niet. Zij tasten niet mis. Zij dwalen niet in het donker. Zij grijpen niet het verkeerde aan. Zij zien steeds wat ze doen, en zien het, zooals ze stééds zien, alles in het licht van Gods heiligheid en heerlijkheid. Men verwondere er zich niet over, dat juist bij deze Cherubs zoo dikwijls sprake is van hun oogen; want op het juist en nauwkeurig zien en waarnemen komt het bij het

recht en de rechtsoefening vóór alles aan. Dat is reeds hier op aarde in iuridicis zoo; hoeveel te meer in de hemelen.

III. LOFVERHEFFING VAN GOD.

En zij hebben geene rust, dag, en nacht, zeggende: Heilig, heilig, heilig is de Heere God, de Almachtige, Die was, en Die is, en Die komt.

9. *En wanneer de levende wezens heerlijkheid, en eere, en dankzegging, zullen geven aan (Hem) Die op den troon gezeten is, Die leeft, tot in alle eeuwigheid,* 10. *zullen de vier en twintig ouderlingen nedervallen vóór (Hem) Die gezeten is op den troon, en zullen aanbidden (Hem) Die leeft tot in alle eeuwigheid, en zullen hunne kronen nederwerpen vóór den troon, zeggende:* 11. *Waardig zijt Gij, onze Heere en God, te ontvangen de heerlijkheid, en de eere, en de kracht, omdat Gij geschapen hebt alle dingen, en zij door Uwen wil waren, en geschapen werden.* Openb. 4 : 8b—11.

1. De lof van Gods Koningschap (4 : 8b).

Twee groepen van engelen rondom Gods troon zijn ons in het vorige genoemd: de 24 oudsten, het dichtst bij Gods troon, deel hebbend aan Gods koninklijke heerschappijvoering, en de 4 Cherubs, als wakers rondom Gods troon, vervuld van de heiligheid en heerlijkheid Gods. Beide mogen, zooals ook later nog blijken zal, elk een eigen taak voor de wereld hebben, de eersten met name voor de Kerk op aarde, de laatsten als gerichtvoerders in de wereld, gemeenschappelijk vinden ze hun rijkdom in de lofverheffing Gods, die ze Hem, elk op eigen wijze, brengen.

Voorop gaat nu de lofverheffing der Cherubs, waarmee zeker niet is uitgesproken, dat zij belangrijker of voornamer zouden zijn dan de 24 oudsten, maar dat door het verband aldus bepaald wordt. Het gaat hier om Gods *gerichtsvoering* in Zijn koninklijke heerschappij; en daarmee zijn de Cherubs reeds alle tijden door bezig. En van dit oogpunt uit weerklinkt nu hun lof, *dag en nacht,* voortdurend door, steeds weer, telkens naar aanleiding van hun richten in Gods naam: *„Heilig, heilig, heilig, is de Heere God, de Almachtige, Die was, en Die is, en Die komt!"* Bij al hun richten gaat het om die heiligheid Gods, die zij daarin steeds weer handhaven en verheerlijken. Het is het richtsnoer van hun handelen. Het is de heilige naam Gods, waarin zij optreden. Zij voeren hun werk uit in naam van den Heere God,

den Almachtige, die alles regeert en beheerscht, in de geschiedenis, het verleden; in het heden; en in de komende dagen; alle eeuwen door. Zij werken in naam van den Koning van alle dingen; den Koning van het heelal; den Koning ook der eeuwen. Het is geen oogenblik HUN werk, dat zij verrichten; *ze hebben geen rust,* het altijd weer te herhalen, dat het de heiligheid Gods is, die alles doet in Zijn koninklijke heerschappijvoering.

2. De lof van God als Schepper (4 : 9—11).

„En wanneer ...", telkens wanneer, alle eeuwen door, als *„de levende wezens heerlijkheid en eer en dankzegging zullen geven aan Hem, die op den troon gezeten is",* naar aanleiding van hun uitoefening van Gods gerichten, zullen de 24 oudsten dien lof bevestigen.

De Cherubs zullen in de heiligheid van Gods eeuwigdurend Koningschap over de wereld, de *heerlijkheid* en majesteit Gods verheffen. Zij zullen daar ook Zijn *eer* in erkennen, en Hem daarvoor *dank* brengen. Zij zullen uit de feiten opklimmen tot de aanbidding van het heerlijk wezen Gods, om daarin het hoogtepunt en den rijkdom van hun roem te vinden. Ze verheerlijken niet alleen het Koningschap Gods, maar dit wordt hun aanleiding GOD te prijzen en te aanbidden, in al Zijn deugden en heerlijkheid. God, die niet slechts heerscht in den tijd, maar *„die leeft tot in alle eeuwigheid".* Het gaat tenslotte niet om de wereld, en om wat daarin geschiedt; maar om GOD, om den Eeuwige, den Volzalige, den alleen-Heerlijke!

Daarmee stemmen dan telkens *„de 24 oudsten"* in, als zij *„zullen „nedervallen"* voor God in aanbidding, om ook hunnerzijds Hem te erkennen als *„dengene, die leeft tot in alle eeuwigheid."* Zij zullen dat doen op hùn wijze; naar de plaats, die zij innemen in den hemel, en naar de roeping, die zij aldaar vervullen. Zij zijn de hoogste der engelenmachten; maar daarom hebben zij juist behoefte de teekenen hunner hoogwaardigheid, *„hun kronen, neer te werpen voor Gods troon",* om daarmee de opperhoogheid en -heerlijkheid van God te erkennen.

Zij heerschen en regeeren met God, en *beoordeelen* dan ook alles wat er geschiedt. Dat is hun van God gegeven taak en roeping. Zij zien ook het werk der Cherubs, en hooren hun telkens weer aangeheven lofzang, èn ... beoordeelen die. Zij hechten daar hun zegel aan. Zij zingen: *„Waardig zijt Gij, onze Heer en God, te ontvangen de heerlijkheid en de eer en de kracht".* Zij kunnen en mogen spreken als de vertegenwoordigers van heel de ontelbare engelenwereld in de hemelen: *„onze* Heer en God", zooals op aarde de apostelen de gansche Kerk representeeren. Zij vangen op, wat een bepaalde engelengroep zegt en zingt; en zij zijn de aangewezenen dit voor allen over

te nemen, en den toon, door enkelen aangegeven, voor allen uit te werken in een machtig koor, dat zij voor heel de engelenwereld Gode toezingen.

Zich aansluitend bij den zang der Cherubs, voeren ze dien echter ook verder voort, en brengen al wat God doet in de uitoefening van Zijn Koningschap terug tot Zijn kracht en heerlijkheid en eer als *Schepper* van alle dingen. Zij verdiepen den lofzang der Cherubs, en maken die algemeener voor alle engelen. Daarom zingen zij van de kracht, die God niet eerst in Zijn Koningschap, maar reeds in Zijn Schepping, waaraan alles wat in den hemel en wat op aarde is alleen zijn bestaan te danken heeft, betoond heeft. Alle dingen heeft God *„geschapen, en ze waren er alleen door Gods wil, en werden geschapen.”* Dáárom is alles in Zijn macht, en moet alles naar Zijn wil hooren. Alles rust in God. Alleen omdat God het wilde, *is* alles er. Maar daarom is Godes ook alleen de vrijmacht, als Koning over alle dingen te heerschen en te regeeren: *„waardig* zijt Gij, onze Heere en God, te ontvangen de heerlijkheid en eer en kracht, omdat Gij alle dingen geschapen hebt, en zij door Uw wil waren, en geschapen werden.” Zoo pas is alles tot de diepten Gods teruggebracht, en God om Zijn Koningschap over de wereld goed en recht geprezen en aangebeden.

De Openbaring houdt van inleidingen en afsluitingen; de afsluitingen zijn gaarne lofverheffingen, zooals we reeds meerdere malen zagen. Bij al wat geschiedt en geschieden zal, moet God in het middelpunt blijven staan; want „uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid”, Rom. 11 : 36. Dien diepen indruk heeft de Openb. ons nu reeds in dit Eerste Stuk van het Tweede Deel gegeven; en zoo zullen we heel dit Tweede Deel moeten lezen.

TWEEDE STUK.
5 : 1—14.

CHRISTUS DE MIDDELAAR DER UITVERKORENEN.

I. CHRISTUS DE OVERWINNAAR VOOR DE UITVERKORENEN.

1. *En ik zag op de rechterhand van (Hem), die gezeten was op den troon, een boek, beschreven, van binnen, en van buiten, verzegeld met zeven zegelen.*
2. *En ik zag eenen sterken engel, roepende, met eene*

groote stem: Wie is waardig, dit boek te openen, en zijne zegelen los te maken? 3. En niemand in den hemel, en ook niet op de aarde, noch onder de aarde, kon dit boek openen, noch het inzien. 4. En ik weende zeer, omdat niemand waardig bevonden werd, het boek te openen, noch het in te zien.

5. *En één van de ouderlingen zeide tot mij: Ween niet. Zie, overwonnen heeft de Leeuw, Die uit den stam van Juda (is), De Wortel Davids, om het boek, en zijne zeven zegelen, te openen.* Openb. 5 : 1—5.

1. De Uitverkorenen en hun toebrenging (5 : 1).

Wij blijven in den hemel verplaatst, bij den troon Gods, en Diens gerichten, waarvan in het Eerste Stuk, 4 : 1—11, sprake was. Het ligt dan ook voor de hand, in het *„boek”*, dat Johannes thans ziet, *„op de rechterhand van Hem, die op den troon gezeten was”* iets te vermoeden, dat met Gods gerichten samenhangt. Anderzijds is het een boek, waarmee Christus in de nauwste verbinding treedt; en dat wel *Hij* in het bijzonder, in onderscheiding en met uitsluiting van ieder ander (vss 2—4). Reeds in 3 : 5 hoorden we van het boek des levens, waarover Christus zeggenschap had, want Hij kon beloven: „en Ik zal geenszins uitwisschen zijn naam uit het boek des levens”. *Dit* boek zullen we 13 : 8 weer vinden als „het boek des levens des Lams, dat geslacht is”; evenzoo in 17 : 8; maar dan vooral ook in 20 : 12, waar sprake is van Christus' gerichtsoefening op den Dag des Heeren, en gezegd wordt: „en boeken werden geopend; en een ander boek werd geopend, dat des levens is.” Hoezeer het op dit laatste dan weer aankomt, blijkt vervolgens nog uit 20 : 15 en 21 : 27. Zoo vinden we in de Openbaring zelf een boek genoemd, dat herhaaldelijk voorkomt als een boek, dat met Gods gerichten verband houdt, en waarmee Christus in nauwe betrekking staat.

Waar ook elders in de Schrift van het boek des levens sprake is (Ex. 32 : 32 v.; Ps. 69 : 29; Jes. 4 : 3; Dan. 12 : 1; Luk. 10 : 20; Phil. 4 : 3; Hebr. 12 : 23), weten we, dat het hier gaat over de uitverkorenen, wier namen in dit boek geschreven staan van de grondlegging der wereld, Openb. 13 : 8, en dat dit boek van bijzondere beteekenis wordt bij het eindoordeel van Christus, Openb. 20 : 12. Dan zal dit boek *geopend* worden, en beslissend zijn in het oordeel. De opening van dit boek zal op den dag des oordeels de vrijspraak der uitverkorenen beteekenen, en hun deel geven aan het leven der eeuwigheid. Dit boek is voor de uitverkorenen van alle eeuwen van eminente beteekenis (Luk. 10 : 20), hetgeen echter pas tenvolle *uitkomen* zal aan het einde van den Dag des Heeren.

Thans is dit boek nog gesloten, *„verzegeld met zeven zegelen";* zóó verzegeld, dat zelfs niemand het nog kan *inzien.* Het wordt vs 3 en vs 4 nadrukkelijk zoo gezegd. Gode alleen zijn tot op den laatsten oordeelsdag toe, tot op het begin der eeuwigheid, Zijn uitverkorenen bekend. Maar op den Dag des Heeren zal Christus hen bekend maken door dan het boek des levens te *openen,* 20 : 12.

Wanneer we in dit licht, opgevangen uit de Schrift en het boek der Openbaring zelf, het eerste vers van Openb. 5 nader bezien, dan zegt dit begin reeds dadelijk, dat Hij, die op den troon zit, naar cap. 4, wel richten gaat, maar dat de uitverkorenen in dit gericht een bijzondere plaats innemen. Hun namen zijn geschreven in het boek, dat reeds kant en klaar op de rechterhand Gods ligt. Het is Gods boek, *„beschreven van binnen en van buiten";* volgeschreven; omdat God een *groote* schare uit allen stam, en taal, en volk, en natie (vs 9) heeft uitverkoren. En dan is het ook zeker niet toevallig, dat dit boek juist op *Gods rechterhand* ligt, want in de symbolische taal spreekt de rechterzijde steeds van het gunstige en heilvolle. Zoodra van Gods *rechter*hand gesproken wordt, mogen we reeds het goede verwachten, hetgeen hier van zoo bijzondere beteekenis is, omdat het in het vorige hoofdstuk over Gods geduchte gerichten ging. De rechterhand is de hand van eer en kracht. Geëerd zijn zij, die in Gods rechterhand zijn. En veilig in Zijn kracht.

Maar in de realiteit van dit leven is dit alles nog verborgen. Het boek des levens is nog gesloten en ligt dicht op Gods rechterhand. Het is *verzegeld met zeven zegelen;* en dat voelt ieder dadelijk: die zeven zegelen zullen eerst verbroken moeten worden. Daar zouden wij nu geen afzonderlijke beteekenis aan durven toekennen, als niet de Openb. zelf ons die zeer uitdrukkelijk aanwees. Afzonderlijk worden reeds in dit hoofdstuk der Openb. telkens genoemd het openen van het boek EN het losmaken van de zegelen. En Openb. 6 zal toonen, dat het losmaken van de zegelen eigen inhoud heeft, evenzeer als het openen van het boek in Openb. 20 eigen beteekenis blijkt te hebben.

Het losmaken der zegelen moet uit den aard der zaak voorafgaan aan het openen van het boek. Op het láátste komt het aan. Daar gáát het eigenlijk om. Daarom gaat *dit* ook steeds voorop. Maar men mag niet vergeten, dat aan de openlijke rechtvaardigmaking op den Dag des Heeren van alle uitverkorenen vooraf moet gaan de losmaking der zegelen, d. i. de uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld in gerichten en eindgerichten.

Pas wanneer Christus al Zijn koninklijk-rechterlijk werk over alle dingen zal volvoerd hebben; pas wanneer Hij als Koning zal geheerscht hebben, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben, 1 Kor. 15 : 25; zal Hij het boek des levens openen.

Dit alles *moet* eerst *geschieden*, en deze dingen zullen nu haast, snel, geschieden, 1 : 1 en 4 : 1. Dat is de losmaking der zegelen. Wanneer alles zal geschied zijn, wat ons in Openb. 6 summarisch wordt voorgesteld, om daarna in 7 : 1—19 : 4 breeder te worden uitgewerkt, en in 19 : 5—21 : 2 zijn voltooiing te vinden, dan zal het boek, hier nog gesloten en verzegeld, van zijn zegelen ontdaan en geopend wezen. Of nu naar den inhoud gezegd: aan de rechtvaardigmaking van Gods uitverkorenen in het laatste oordeel (de opening van het boek des levens) moet voorafgaan de uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld, dat op den Dag des Oordeels ten einde zal gebracht worden. De losmaking der zegelen stelt ons vóór, alles wat vóórdien nog geschieden moet, maar wat dan alles ook heenleidt naar dat groote oogenblik, waarop de uitverkorenen het eeuwige leven zullen beërven.

In dàt licht mogen de vromen van meet af heel de geschiedenis van Christus' Koningschap over de wereld zien. Dan zullen ze nooit ongetroost zijn, hoe moeilijk ze het onder dit alles ook krijgen kunnen. Alles dient tenslotte tot *hun toebrenging* in het eeuwig, zalig leven, waarin God zal zijn alles in allen. Heel de geschiedenis van Christus' Koningschap over de wereld is slechts het losmaken van de zegelen van het *boek des levens!*

?

2. De noodzakelijkheid van een Middelaar voor de uitverkorenen (5 : 2—4).

Duidelijkheidshalve hebben we onder punt 1 reeds voortdurend van Christus gesproken, maar nu moeten we er wel op letten, dat Zijn naam in vrs 1 nog niet genoemd is, noch wordt in de vss 2—4. Feitelijk was er nog slechts sprake van het boek des levens in Gods hand, het besluit Zijner verkiezing van eeuwigheid, als een gesloten boek, d. w. z. als een boek, waarvan de inhoud noch bekend, noch verwerkelijkt kon worden, zoo lang de zegelen niet verbroken waren. Nu wordt de vraag onder de oogen gezien, wie dit boek kan openen en zijn zegelen losmaken. *„En ik zag een sterken engel, roepende met een groote stem: Wie is waardig, dit boek te openen en zijn zegelen los te maken?”*

Als dit geroepen wordt door een sterken engel, dan wordt hiermee aanstonds aangeduid, dat de opening van het boek en de losmaking van zijn zegelen een zware taak is, die slechts zeer moeilijk valt te volbrengen. Hoe sterk de engel zijn moge, hij weet er blijkbaar zelf geen raad mee. Toch acht hij het van de grootste beteekenis, want met een groote stem roept hij als het ware heel de wereld er toe op, maar brengt ook tegelijk tot uitdrukking, dat niet maar iedereen het doen kan, en dat niet alleen om het zware van dit werk,

maar ook, omdat men er *waardig* voor moet zijn. Men moet het kunnen èn mogen. Men moet er recht op hebben, dit te doen. Het is geen geringe, maar zeer veel inhoudende zaak, Gods uitverkorenen waarlijk toe te brengen in het eeuwige leven. Wie kan dat? Wie mag dat doen? Wie is daartoe gerechtigd? De vraag herinnert aan Paulus' vragen in Rom. 8 : 31—39, waar ook deze zich met de uitverkorenen en hun toebrenging bezig houdt.

De vraag reeds spreekt uit, dat de uitverkorenen een Middelaar noodig hebben, zal het boek des levens ooit kracht voor hen krijgen en verwerkelijkt worden, zoodat zij worden vrijgesproken in het oordeel Gods, en zij het eeuwige leven ingaan. En niet alleen dit, maar ze hebben ook een Middelaar noodig, die vóór alles nu de zegelen van het levensboek *losmaakt,* die alles verricht wat geschieden moet vóór het boek des levens kàn geopend worden. Het antwoord op deze vraag zal nog duidelijker doen uitkomen, dat de uitverkorenen dit niet zelf kunnen doen, en meer nog dat er *„niemand in den hemel, en ook niet op de aarde, noch onder de aarde, die dit boek kon openen, noch zelfs het inzien, gevonden wordt."*

Nergens in het gansch heelal is iemand, die het doen kan. God zelf niet, die in Zijn gericht slechts voldoening eischen kan van allen. De engelen niet; noch de menschen; noch eenig ander schepsel. Niemand kan de Middelaar der uitverkorenen zijn. Men leze Zondag 5 en 6 van den Heid. Catechismus, wanneer men dit breeder uitgewerkt wil hebben. Zooals daar gevraagd en geantwoord wordt, zoo is het éérder reeds hier gedaan, om alle mogelijkheid van een anderen Middelaar dan Jezus Christus af te snijden, en tot Hem als den eenigen en volstrekten Zaligmaker en Verlosser toe te leiden.

Men moet vóór alles diep beseffen een *Middelaar* noodig te hebben, zal ooit het boek des levens, het besluit der verkiezing, verwerkelijkt worden. Een Middelaar, die dit kan en mag; die dit *waardig* is te doen. Een Middelaar, die *alles* volbrengen kan wat moet geschieden: de verbreking der zegelen, d. i. de wereldregeering, en de opening van het boek, d. i. het eindgericht houden. Als die Middelaar niet gevonden wordt, wordt de verkiezing niet verwerkelijkt.

Maar daarom *„weende Johannes dan ook zeer"*, en zeer begrijpelijk, toen *„niemand waardig bevonden werd, het boek te openen, noch het in te zien"*. Daar hing alles van af voor alle uitverkorenen van alle eeuwen, voor heel de Kerk van Christus. Als God gaat richten, en er is niemand, die het boek des levens zal kunnen openen, dan blijven allen in hun zonden en komen allen in de verdoemenis. Als straks in het eindgericht dit boek des levens niet kan geopend worden, als dan de zegelen niet verbroken zijn, dan zal niemand het eeuwige leven beërven!

3. Christus de Middelaar door Zijn overwinning (5 : 5).

Maar, Gode zij dank, er is een Middelaar, die al Zijn werk volbracht en heel zijn strijd gestreden heeft, juist *„om het boek en zijn zeven zegelen te openen."* *„Een der oudsten"*, een dier hooge engelen, die deelen in Gods heerschappijvoering, wijst er Johannes op.

Er is nu geen twijfel meer aan, of Jezus Christus wordt hier de Middelaar genoemd, die alles voor de uitverkorenen volbrengen zal wat bij God voor de zonden Zijns volks te doen is. *„De Leeuw uit den stam van Juda"* herinnert al te duidelijk aan Jakobs zegen over Juda, de z.g.n. Silo-profetie, waar de Messias op bijzondere wijze geteekend en voorzegd werd als de Koning-Strijder, Gen. 49 : 8—12. Dit was hier allereerst de meest typeerende naam voor Christus, omdat gewezen moest worden op al den arbeid Zijner ziel in Zijn vernedering; Zijn gansche strijd, èn overwinning daarin. Op grond daarvan werd Hij verhoogd aan des Vaders rechterhand; tot een Heere en Christus gemaakt; de Koning der koningen en Heer der heeren; Phil. 2 : 9—11; Hand. 2 : 36; Openb. 19 : 16. Op grond daarvan zal Hij eenmaal het boek des levens kunnen openen en geldigheid doen krijgen.

Maar ook de tweede naam, die hier aan Christus wordt toegekend, *„de wortel Davids"*, is hier van beteekenis. Want niet alleen het boek moest geopend worden, maar vooreerst moesten de zegelen los gemaakt worden. Heel de wereld moest door gerichten heen naar het einddoel geleid worden. Die regeering moest in den naam des Heeren alle eeuwen door geschieden. En ook dat zou de Messias doen. In David, den zuiveren en heerlijksten theokratischen koning van Israël, is deze Godsregeering door den Messias het rijkst afgeschaduwd. (vgl. pg. 81). Hij is de groote koning der O. T.sche bedeeling geweest; maar toch slechts schaduw. De werkelijkheid was, alle tijden door, *Christus.* En uit den nog niet vleeschgeworden maar toch reeds de Middelaar van Zijn volk zijnden Christus is ook David opgekomen. Christus is niet slechts Davids Zoon, maar ook Davids Heer, Matth. 22 : 41—46. *Christus* is *de* eigenlijke theokratische koning, waar David zelfs slechts een spruit van was; een spruit uit *dezen* wortel. Maar zoo heeft Jezus dan ook Zijn werk niet slechts gedaan als de Leeuw uit den stam van Juda, maar ook als de wortel van David; niet slechts als de groote Strijder tegen alle Gode vijandige machten, maar ook als de groote Koning van alle dingen.

Hij heeft alles *overwonnen,* om Zijn koninklijke macht daarover aan te nemen, en alle dingen te gaan leiden, in den naam des Heeren, naar Gods wil. En dit alles zal den Zijnen, Gods uitverkorenen, ten goede komen. Want Hij heeft overwonnen, *òm* het boek en zijn zeven zegelen te openen. Dat leerde reeds Jes. 53 : 10—12.

De volle nadruk valt op Christus' overwinning; en toch staat er geen voorwerp bij. Het moet om beide redenen absoluut genomen worden, maar ziet toch op een bepaald feit in het verleden. Het is duidelijk, dat hier op *de opstanding* van Christus gedoeld wordt, waarmee Christus metterdaad ook den laatsten vijand, den dood, was te boven gekomen; waarmee Hij ook ontving alle macht in hemel en op aarde; waarmee Hij al het werk Zijner vernedering volbracht had, en Zijn verhooging inging.

Jezus Christus is de beloofde Messias. Hij is de Middelaar der uitverkorenen, die op aarde alles voor hen volbracht, maar thans ook, van den hemel uit, alle dingen regeert, om straks alles voor hen te voleindigen. Dan zijn de zegelen verbroken; de *zeven* zegelen: al de volheid van het goddelijk werk, dat gedaan moet worden; dan wordt het boek des levens geopend, en de uitverkorenen van de grondlegging der wereld worden gerechtvaardigd in het laatste oordeel, en gaan ten hemel in!

II. CHRISTUS DE KONING VOOR DE UITVERKORENEN.

6. *En ik zag in het midden van den troon en van de vier levende wezens, en in het midden van de ouderlingen, een Lam, staande, als geslacht, dat zeven hoornen had, en zeven oogen, welke zijn de zeven Geesten Gods, Die uitgezonden zijn naar de geheele aarde.*
7. *En het kwam, en heeft (het boek) genomen, uit de hand van (Hem), die gezeten was op den troon.*
Openb. 5 : 6—7.

1. Het Koningschap van Christus over de wereld (5 : 6).

Het is niet noodig, het is zelfs niet de bedoeling, zich een preciese *voorstelling* te maken van de plaats van Christus in den hemel tusschen God, de Cherubim en de oudsten. Het is zelfs bijna onmogelijk. Veeleer moeten we de woorden zoo op ons in laten werken, dat de *gedachte*, die hier aangegeven wordt, tot ons doordringt. En dan wekt het herhaalde *„in het midden" van God, Zijn raadsengelen en gerichtuitvoerders,* de gedachte aan de *centrale* plaats, die Christus hierbij inneemt, zoodat Hij deel heeft aan Gods koninklijke heerschappijvoering; aan Gods raadsvergadering met Zijn heilige engelen; aan Gods gerichtsvoering door de Cherubs.

Daar *staat* Hij als het *„Lam dat geslacht is"*. Ook hier zou de *voorstelling* een geheel verkeerd beeld geven, vooral waar er eigenlijk sprake is van een lammetje; doch de *gedachte* is hier juist weer over-

rijk. Christus neemt die centrale plaats in den hemel in als de Middelaar van Zijn volk, die als de verwerkelijking van het Paaschlam, voor de Zijnen geslacht is aan Golgotha's kruis, een offer voor de zonde. Tal van plaatsen uit O. en N. T. herinneren hieraan. We noemen slechts Jes. 53 : 7 met Hand. 8 : 32, 1 Petr. 2 : 22—25; en dan Joh. 1 : 29, 36; 1 Kor. 5 : 7. Hij staat daar als de Verlosser en Verzoener van Zijn volk, van alle uitverkorenen, op die centrale plaats in den hemel.

Christus is bekleed met de kracht en middelen, die Hij behoeft op deze centrale plaats, om aan al dit werk thans deel te nemen. Hij heeft *„zeven hoornen"*, d. i. een volheid van Goddelijke krachten, want de hoorn komt in de Schrift voor als beeld van kracht en macht, Ps. 18 : 13; 75 : 5, 6, 11, en bepaaldelijk ook van koninklijke macht, Zach. 1 : 18; Dan. 7 : 7 vv. Met deze enkele woorden wordt het hemelsch koningschap van Christus reeds aangeduid.

Terstond wordt er aan toegevoegd, dat Hij *„zeven oogen"* had, die verklaard worden te zijn *„de zeven Geesten Gods, die uitgezonden zijn naar de geheele aarde"*. Zooals we ook vroeger (pg. 104 v.) reeds zagen, en hier wederom goed past, zijn „oogen" het symbool voor gerichtelijk werk. Christus is als Koning ook Rechter, die de volheid van de goddelijke rechtswerken zal uitvoeren; daarom *zeven* oogen. Hij zal oordeelen door den Heiligen Geest, die ook 4 : 5 reeds in Zijn oordeelend en richtend werk werd voorgesteld en besproken. Nadrukkelijk wordt er hier aan toegevoegd, dat de Geest Gods, die ook de Geest van Christus is, en dien Hij als Middelaar in Zijn volheid ontvangen, en uitgestort heeft, is uitgezonden naar de geheele aarde. Men vgl. Zach. 4 : 6, 10, 14. Zoo wordt Christus ons hier voorgesteld als *Koning en Rechter der wereld,* door Zijn macht en Geest. Zóó zal Hij Zijn Koningschap ook uitoefenen.

2. De aanvaarding van het Koningschap door Christus (5 : 7).

„En het kwam" . . . teekenend wordt ons voor oogen gesteld dat Christus Zijn Koningschap over de wereld terwille van Zijn uitverkorenen aanvaardde, en dat wel in den vollen zin des woords. Daarom staat er nu eigenlijk ook geen voorwerp bij het werkwoord *„en heeft genomen"*. Dadelijk uit het volgende vers blijkt wel, dat het om het boek gaat, dat Christus nam *„uit de rechterhand van Hem, die op den troon gezeten was."* Toch blijft het opvallend dat dit hier niet genoemd wordt. Alle nadruk valt hier op het *nemen,* het aannemen van het Koning-Rechterschap van Christus, om dit voor God te gaan uitvoeren.

Men heeft hierbij gesproken van Christus' intronisatie; en we kunnen dat zóó laten gelden, dat wij hierbij dan denken aan de zitting ter rechterhand Gods. Nadat Christus alles volbracht had op aarde voor

de uitverkorenen, is Hij ten hemel gevaren, en heeft Zich gezet ter rechterhand Gods, in Gods troon. Van nu aan gaat Christus, staande temidden van Gods troon, aartsengelen en Cherubs, de wereld leiden en regeeren, met het oog op de toebrenging der uitverkorenen Gods, Matth. 26 : 64; Hand. 7 : 56. Dit werk der verhooging, dit koninklijk en richterlijk werk, heeft Christus aangenomen, om het te volbrengen tot het einde: Hij zal het boek des levens openen, nadat Hij de zegelen daarvan in den loop der historie zal hebben losgemaakt; Hij zal de uitverkorenen toebrengen in het eeuwige leven, nadat Hij in de wereldhistorie zal gericht hebben.

III. LOFVERHEFFING VAN CHRISTUS.

8. *En toen het het boek nam, vielen de vier levende wezens, en de vier en twintig ouderlingen, vóór den troon neder, elk met eene citer, en gouden schalen, vol van reukwerk: dat zijn de gebeden der heiligen.* 9. *En zij zongen een nieuw lied, zeggende: Waardig zijt Gij, het boek te nemen, en zijne zegelen te openen, omdat Gij geslacht werd, en hen Gode gekocht hebt, met Uw bloed, uit alle stam, en taal, en volk, en natie,* 10. *en hen gemaakt hebt, onzen Gode, een koninkrijk, en priesters, en zij zullen als koningen heerschen op de aarde.*

11. *En ik zag, en ik hoorde eene stem van vele engelen, rondom den troon, en de levende wezens, en de ouderlingen. En hun getal was tienduizenden van tienduizendtallen en duizenden van duizendtallen;* 12. *zeggende, met eene groote stem: Waardig is het Lam, Dat geslacht is, te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eere, en heerlijkheid, en zegening.*

13. *En alle schepsel, dat in den hemel, en op de aarde, en onder de aarde, en in de zee is, en al hetgeen daarin is, hoorde ik, zeggende: Aan (Hem) Die gezeten is, op den troon, en aan het Lam, de zegening, en de eere, en de heerlijkheid, en de oppermacht, tot in alle eeuwigheid.* 14. *En de vier levende wezens zeiden: Amen. En de ouderlingen vielen neder, en aanbaden.*

Openb. 5 : 8—14.

1. De lof van Christus' Koningschap (5 : 8—10).

Het besluit van Gods verkiezing is van eeuwigheid, maar zonder het werk van Christus in Zijn vernedering en verhooging kon het niet

uitgevoerd worden. Men beseft dat gewoonlijk genoegzaam ten aanzien van het lijden en sterven van Christus; en ook de Openb. legt daar in dit 5de hoofdstuk allen nadruk op. De volkomen volbrenging van het werk der *vernedering* werd ons, in overeenstemming met heel de Schrift, in 5 : 5 als de grondslag en het doel van het werk van Christus in Zijn verhooging voorgesteld; en die toon zal nu ook in de lofzangen doorklinken.

Maar naar den bijzonderen inhoud en het eigen karakter van de Openb. wordt hier toch inzonderheid het werk van Christus in Zijn *verhooging* beschreven en bezongen. Daarom werd in het voorafgaande reeds uitgegaan van de Opstanding: Christus' overwinning; en de bijzondere aandacht bepaald bij Christus' hemelvaart en het Zich zetten ter rechterhand Gods: de aanvaarding van Zijn hemelsch Koningschap. Dit werk, dat Christus nu gaat doen, als Koning-in-den-hemel over heel de wereld, als Koning en Rechter, Wien de Vader „macht gegeven heeft, ook gericht te houden, omdat Hij des menschen Zoon is", Joh. 5 : 27, „want ook de Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel den Zoon gegeven", Joh. 5 : 22, . . . dit werk, dat Christus nu, als Middelaar der Zijnen, voor alle uitverkorenen, van den hemel uit gaat doen, is het werk van Zijn verhooging, en van de nieuwe bedeeling, die met den eersten Pinksterdag is ingegaan. *Onmisbaar* is het, evenzeer als het werk Zijner vernedering, zal het boek des levens eenmaal geopend worden, zullen de uitverkorenen eens toegebracht worden.

Onmisbaar voor allen; zoodat de geloovigen slechts zeer weenen kunnen, als het *niet* volbracht kon worden; maar zoo ook, dat nu de engelen zeer zingen moeten, nu het door Christus aanvaard is. Deze engelenzang bij den aanvang van Christus' werk-op-aarde *van den hemel uit, in Zijn verhooging,* staat geheel parallel met den engelenzang van Efratha's velden bij het begin van Christus' vernedering voor de Zijnen. Zooals de engelen toen reeds zingen konden in hun wetenschap en zekerheid, dat alles zou volbracht worden, en de menschen tot lofzangen opwekten, zoo zingen zij ook nu reeds van wat Christus aanving en voleindigen zal.

In den kunstvorm van dit Bijbelboek zijn deze lofverheffingen van Christus weer een schoone afsluiting van wat geopenbaard werd over Christus als den Middelaar der uitverkorenen in Zijn verhooging, staande in het midden van de gerechtelijke Godsregeering; maar op zichzelf bepalen ze de Kerk op heerlijke wijze bij den rijkdom van het werk van Christus, zittende ter rechterhand Gods en komende op de wolken des hemels, Matth. 26 : 64.

Vóór alles wordt nu door de hoogste engelen, die bij dit alles het nauwst betrokken zijn, de beteekenis en waarde van de aanvaarding van dit hemelsch Koningschap door Christus, bezongen. Zoowel de

uitvoerders der gerichten Gods, als de raadsengelen Gods in Zijn regeering, beseffen de beteekenis van het feit, dat Christus *het boek* des levens *„nam uit de hand van God."* HIJ zal nu in Gods naam gericht gaan houden over de wereld, en aldus de verkorenen des Vaders toebrengen. Daarom *„vielen zij voor den troon"*, of zooals ook gelezen wordt: *voor het Lam, neder,* om God en Zijn Christus lof en aanbidding te brengen.

Elk hunner had *„een cither"*, hetgeen duidt op de heerlijkheid en lieflijkheid hunner lofverheffing, maar ook hadden zij *„gouden schalen, vol van reukwerk"*, waar bij gezegd wordt: *„dat zijn de gebeden der heiligen."* Zoo is wel zeer duidelijk, dat zij niet slechts zingen, maar ook in gebeden zich uiten; in de aanbidding, waarop de gouden schalen vol reukwerk wijzen. Gedacht kan slechts worden over de beteekenis van het woord „heiligen", dat zeker in de Schrift vaak gebruikt wordt voor de geloovigen, maar toch ook voorkomt voor de engelen. Deut. 33 : 2. Het laatste dunkt mij hier het meest voor de hand liggend, omdat hier over de geloovigen nog niet wordt gesproken, maar alles zich tot den hemel bepaalt, en met name de 24 oudsten als vertegenwoordigers der gansche engelenwereld mogen aangemerkt worden. Straks zullen ook die engelen zelf met den lof, door de hoogste engelen aangegeven, instemmen.

Zij zingen *„een nieuw lied"*, en hebben daar reden toe. Het is een lied, dat bij deze nieuwe bedeeling hoort. Zoo was er 2 : 17 reeds sprake van een nieuwen naam; 3 : 12 van het nieuw Jeruzalem, en van den nieuwen naam van Christus. Het oude is voorbijgegaan. Alles wordt nieuw, en dat begint met de aanvaarding van het hemelsch Koningschap door Christus. Daar behoort een nieuw lied bij.

Dan zingen zij van den rijkdom van de aanvaarding van Christus' hemelsch Koningschap door te doen uitkomen, dat Hij, op grond van Zijn lijden en sterven, nu ook *waardig* is de Middelaar te zijn voor de uitverkorenen, om hen toe te brengen in het eeuwige leven. Ze zien het breed: niet slechts uit Israël, maar *„uit alle stam, en taal, en volk, en natie,"* uit heel de wereld en uit alle tijden, heeft Christus de Zijnen verworven door Zijn bloedstorting. Hij heeft dat *Gode* gedaan, want Hij heeft hen Gode gemaakt *„een koninkrijk en priesters,"* zooals dat vanouds af onder Israël reeds afgeschaduwd was, Ex. 19 : 6, vgl. 1 Petr. 2 : 9. *„En zij zullen als koningen heerschen op de aarde."* Deze archangels zien reeds de voleinding in, als de uitverkorenen de aarde zullen beheerschen. Zij zullen het aardrijk beërven, Ps. 25 : 13; 37 : 11; Matth. 5 : 5, en daar als koningen heerschen, hoe zij daar thans ook verdrukt en vervolgd mogen worden. Dàt zal het resultaat van de uitoefening van Christus' hemelsch Koningschap zijn over de wereld, waarvan 20 : 4 vv. gewag gemaakt zal worden. Nu reeds *zijn* zij een koninkrijk, en priesters; straks zullen ze ook als zoodanig

uitkomen in volkomenheid. In het Koningschap van Christus ligt de waarborg voor hùn koningschap.

2. De lof van Christus' Verheerlijking (5 : 11—12).

Men meent wel eens, dat symboliek minder nauwkeurig is; de dingen maar zoo wat, zoo ongeveer aangeeft. Niets is minder juist; en het komt ook hier weer uit, hoe nauwkeurig de verhoudingen door de symbolische taal bepaald worden. Van Christus heette het in vr. 6 dat Hij zich bevond in het midden van den troon en de vier levende wezens en in het midden van de 24 oudsten. Nu wordt gesproken van *„rondom den troon, en de levende wezens, en de ouderlingen"*. Deze drie vormen blijkbaar één geheel, waarin Christus de centrale plaats inneemt (hetgeen niet hetzelfde is als de hoofdplaats), maar waar het gansche heir der *engelen* nu rondom gezien wordt.

De blik verliest zich nu in wat perifeer rondom dit centrum gevonden wordt tot in schier onafzienbare verten: *„tienduizenden van tienduizendtallen en duizenden van duizeldtallen"* van engelen worden in den hemel gezien. Als hun voorgangers en vertegenwoordigers, hun machten en overheden, den zang aanbiddend aangestemd hebben, nemen zij die nu ook zèlf over, en ... een oogenblik schijnt het alsof zij precies hetzelfde zullen gaan zeggen: *„Waardig is het Lam, dat geslacht is, te ontvangen ..."*, maar men kan ook zeggen: *te nemen*, want hetzelfde woord wordt gebruikt als in vr. 9.

Maar dàn wordt het toch anders. Er is duidelijke *aansluiting* en *saamstemming* met de aanbidding en zang der aartsengelen, maar de engelenmassa heft dan toch een eigen lied op. Zij zien niet zoo wijd uit als de engelen, die in het centrum rondom Gods troon zitten, en aan Diens heerschappijvoering op een of andere wijze deel hebben. Zij bepalen zich te bezingen wat voorhanden is, en zij in den hemel mogen aanschouwen: Christus' verhooging en verheerlijking aan de rechterhand des Vaders. Zij brengen dat tot uitdrukking in een zevenvoudige lofverheffing, die als een eenheid door één lidwoord bepaald wordt. Zij zeggen hierin van Christus uit wat zij voor oogen zien: Hij heeft ontvangen en aangenomen *„de kracht, rijkdom, wijsheid, sterkte, eer, heerlijkheid en zegening"*, en zij beschrijven daarin de heerlijkheid van het hemelsche koningschap van Christus over de wereld. Er is een goddelijke volheid van werkingen in, naar het getal zeven. Vermogens en eigenschappen, die den *koning* toekomen, worden genoemd, en geroemd.

3. De lof van God en Christus (5 : 13—14).

Ook nu weer wordt de lofverheffing gebruikt tot afsluiting; thans

niet slechts van hfdst. 5, maar samenvattend van de zoo nauw bijeenhoorende hfdst. 4 en 5. Wij zagen God en Christus thans in Hun verhouding tot de wereld. Hier volgt de lof der wereld. *„En alle schepsel, dat in den hemel, en op de aarde, en onder de aarde, en in de zee is, en al hetgeen daarin is . . .”* Hier wordt gesproken van de wereld en haar volheid, gekenmerkt door het viervoudige van de benoeming, met het getal der wereld. Het gansche heelal brengt Gode lof. Johannes hoort en vertolkt ook dit.

Het is zeker niet wonderlijker dan de vertolking van de zangen der engelen. De wereld is bij hetgeen geopenbaard is, ten nauwste betrokken. Ook haar stem wordt weergegeven in deze afsluitende en openbarende lofzegging. Wat God gaat doen door Christus is tot haar wezenlijk heil; tot haar redding en verlossing; tot bevrijding van haar vloek en verandering in een nieuwen hemel en een nieuwe aarde; tot haar *herschepping.* Daar mag inzonderheid hfdst. 5 mee eindigen, dat sprak over den Middelaar des heils, zooals hfdst. 4 inzonderheid reden had te eindigen met den lof Gods als Schepper, waar het daar ging om God, uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn. En ook Paulus reeds wist te gewagen van het schepsel, dat, als met opgestoken hoofde, verwacht de openbaring der kinderen Gods; hoopt op zijn vrijmaking; want wij weten, dat *het gansche schepsel* tesamen zucht, en tesamen in barensnood is tot nu toe, Rom. 8 : 19 v.v. Als men in den hemel het verwachten, het zuchten, het roepen van het gansche schepsel verstaan kan, kan men het ook vertolken. Dat doet Johannes hier.

Hij *hoorde* alle schepsel weer spreken in aansluiting bij den laatsten engelenzang. De kring wordt al wijder. Het eerste loflied weerklonk in het centrum, waar men aan Gods Koningschap, en dat van Christus, deel heeft. Dan zingen de engelen daar rondom heen. Nu zingt al het schepsel, dat weer verder van God en Christus in het hemelsch heiligdom, verwijderd is. Maar zij sluiten toch allen bij elkander aan. De lof plant zich voort in steeds grooter golven.

Als de wereld den lof der engelen overneemt, en thans ook zingt van *„de zegening, en de eere, en de heerlijkheid, en de oppermacht”,* dan is hierin toch weer onderscheid van den engelenzang. Niet alleen in de toevoeging van de oppermacht, waarin a. h. w. de kracht, rijkdom, wijsheid en sterkte wordt samengevoegd, maar voorts ook zoowel in de vooropstelling van de vooral goddelijke deugden, als in de afzonderlijk-stelling van elk der bezongen eigenschappen. Het eerste hangt samen met de lofzegging, die nu gebracht wordt niet alleen *„aan het Lam, maar ook aan Hem die op den troon gezeten is.”* De wereld prijst God in den rijkdom van Zijn openbaring in Christus den Middelaar. Als zij dit doet, dan voelt zij zich gedrongen, dat op haar wijze te doen: in het viervoudige van een lofverheffing, naar

het getal der wereld. Elk der bezongen deugden draagt daarom nu een afzonderlijk lidwoord, en ze worden niet tezamen beheerscht en tot eenheid saamgevoegd door één lidwoord, als in vr. 12.

Zoo hooren we de wereld den lof van God en Christus in hun Koningschap bezingen, welke zang doordringt tot het centrum des hemels, om daar door het *Amen* van de Cherubs bevestigd te worden. Dit alles is voor de 24 oudsten aanleiding opnieuw *neer te vallen* in aanbidding voor God en het Lam. Gods Koningschap over de wereld is nu geopenbaard; en het Middelaarschap van Christus, die het Koningschap Gods zal gaan uitoefenen in het midden der wereld voor de uitverkorenen. De inleidende stukken (Eerste Stuk en Tweede Stuk) zijn geschreven; het Derde Stuk zal weer, evenals het Derde Stuk in het *Eerste Deel*, de *actie*, de uitoefening, brengen.

DERDE STUK.
6 : 1—17.

ONTVOUWING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN DE WERELD.

I. GERICHTEN.

1. *En ik zag, toen het Lam één van de zeven zegelen geopend had, en ik hoorde één van de vier levende wezens, zeggende, als met eene stem van eenen donderslag: Kom.* 2. *En ik zag, en zie, een wit paard, en die daarop gezeten was, had eenen boog, en hem werd eene kroon gegeven, en hij ging uit, overwinnende, en opdat hij zoude overwinnen.*

3. *En toen het het tweede zegel geopend had, hoorde ik het tweede levende wezen, zeggende: Kom,* 4. *en een ander paard ging uit, vuurrood, en aan hem, die daarop gezeten was, werd gegeven, den vrede van de aarde te nemen, en opdat zij elkander zullen dooden. En hem werd een groot zwaard gegeven.*

5. *En toen het het derde zegel geopend had, hoorde ik het derde levende wezen, zeggende: Kom. En zie, een zwart paard, en die daarop gezeten was, had eene weegschaal in zijne hand.* 6. *En ik hoorde als eene stem, in het midden der vier levende wezens, zeggende: Eene maat tarwe voor tien stuivers, en drie maten gerst voor tien stuivers; en beschadig niet de olie en den wijn.*

7. En toen het het vierde zegel geopend had, hoorde ik eene stem van het vierde levende wezen, zeggende: Kom. 8. En ik zag, en zie, een vaal paard, en die daarop gezeten was, had den naam: de Dood. En het doodenrijk volgde met hem.

En hun werd macht gegeven over het vierde deel der aarde, om te dooden met het zwaard, en met honger, en met dood, en door de wilde dieren der aarde.

Openb. 6 : 1—8.

1. Oorlogen en geruchten van oorlogen (6 : 1—2).

Aanstonds vangt nu het Lam aan met het losmaken van de zegelen van het boek des levens, en wordt ons getoond wat moet geschieden als Christus ter rechterhand Gods heeft plaats genomen en Zijn Koningschap over de wereld heeft aanvaard. Maar ... als we dan heel dit hoofdstuk 6 overzien, blijkt ons, dat slechts zes zegelen worden geopend, en dus het boek des levens nog gesloten blijft, door het zevende zegel. Slaan we dan een oogenblik de volgende hoofdstukken op, dan blijkt ons dat we dóór kunnen blijven bladeren tot het slot van het Tweede Deel toe, diep in cap. 20, voordat het zevende zegel volledig uitgewerkt is, en de geschiedenis een einde heeft gevonden. Dan pas komt, wat we al dien tijd met spanning verwachtten: de *opening* van het boek des levens! want daartoe diende die losmaking der zegelen toch. *Dit* kunnen we hieruit wel aanstonds afleiden, dat al het volgende geladen blijft met een groote spanning-op-het-einde: Christus is gedurende heel de N.T.sche bedeeling bezig met de opening van het zevende, het *laatste,* zegel van het boek des levens. Het zijn de *laatste* dagen, waarin de Kerk des Heeren leeft sinds de uitstorting van den Heiligen Geest, het eerste teeken op aarde van de zitting van Christus ter rechterhand Gods, Hand. 2 : 17; Hebr. 1 : 1. Het einde aller dingen is nabij.

Anderzijds volgt er ook dadelijk uit, dat er toch, bij de losmaking van dit laatste zegel, nog heel veel geschieden moet. Heel 7 : 1—19 : 4, dat in zijn geheel de opening van het zevende zegel omvat, is één illustratie van *het vertoeven* van Christus' komst op de wolken om te oordeelen, 19 : 5—21 : 2; door Jezus reeds aangegeven in Matth. 24 : 48, en opgemerkt in 2 Petr. 3 : 4 v.v.

Het oordeel, waarbij het boek des levens kracht zal krijgen, verwachten we eigenlijk reeds na de afhandeling van het zesde zegel in 6 : 17, althans naar den inhoud daarvan gerekend, dat ons de eindgerichten brengt. Daarop moet, naar heel de leer der Schrift, het oordeel toch volgen. Vragen we dan echter: maar het zevende zegel dan?; dat moet ons, naar analogie van de losmaking der vorige zes

zegels, toch ook nog een deel, het laatste deel, der geschiedenis brengen?; en hoe kan er nu van *geschiedenis* nog sprake zijn als de groote dag des toorns is aangebroken?, dan blijken deze veronderstellingen inderdaad juist te zijn; maar ook de afzonderlijke beteekenis van het zevende zegel, dat door het boek der Openbaring niet aanstonds aan de elkander-onmiddellijk-opvolgende zes zegels wordt toegevoegd, maar apart geplaatst, treedt dan aan het licht. *Zes zegels toonen ons eerst héél de geschiedenis; al wat met haast geschieden moet; achter elkaar;* en brengen tot uitdrukking hoe snel, ordelijk, systematisch, naar één groot plan, alles geschieden zal in dezen tijd. *Het zevende zegel echter verhaalt ons opnieuw deze zèlfde geschiedenis,* maar nu van uit het oogpunt, *hoevéél* daarin gebeuren moet. Door kunstige verbindingen komt aan de behandeling van het zevende zegel schier geen einde, totdat eerst 16 : 17 zal aankondigen: „het is geschied".

De herhaling der geschiedenis is niet zinloos. Men moet haar zien *onder tweeërlei licht:* de snelheid der afwikkeling, maar ook de gecompliceerdheid van wat daarin geschieden moet. Snel schijnt het boek des levens te zullen worden geopend, als achtereenvolgens reeds zes zegels zijn losgemaakt, maar dàn wordt ons tot bewustzijn gebracht, dat de losmaking van het laatste zegel, de geschiedenis der laatste dagen, *veel* inhoudt en dus *nog veel tijd* vordert. Met haast zal Christus komen, maar ook vertoeft Hij telkens nog te komen. Zoowel de gecompliceerdheid van wat nog geschieden moet, als het vertoeven van Jezus' komst, die telkens nabij schijnt te zijn, worden door de Openbaring op kunstzinnige, en zeer schematische, systematische, wijze tot uitdrukking gebracht door straks het zevende zegel te doen uiteenvallen in zeven bazuinen; daarvan weer zes spoedig achter elkaar te behandelen, en de zevende opnieuw uit te stellen; in die zevende bazuin zullen weer zeven donderslagen verborgen liggen, waarvan de zevende opnieuw in zeven toornschalen uitloopt.

Komt dit alles vanzelf later ter sprake, zoo bepalen we ons nu tot de beschouwing der zegelen. Hun losmaking beteekent van hfdst. 5 af niet anders dan de ontplooiing der geschiedenis, die aan de opening van het boek des levens moet vooraf gaan. Dit wordt ons nu in tweeën getoond: de *snelheid* waarmee alles verloopen zal, 6 : 1—17; daarna de *gecompliceerdheid* van wat geschieden moet, waarom Christus vertoeft te komen, 7 : 1—19 : 4. We kunnen het nu ook zoo zeggen: in 6 : 1—17 wordt ons het Koningschap van Christus in de wereld *ontvouwd,* in zijn geheel voor oogen gesteld; in 7 : 1—19 : 4 wordt ons de *uitoefening* van Christus' Koningschap in de wereld getoond, hetgeen dan uit den aard der zaak niet anders is dan een uitwerking van 6 : 1—17; in 19 : 5—21 : 2 vinden we dan het *resultaat* van dit alles.

Blijkt de *ontvouwing* van Christus' Koningschap in de wereld drie

hoofdstukken te bevatten, die we kort kunnen aanduiden als gerichten, verdrukking der kerk, en eindgerichten, (resp. 6 : 1—8; 6 : 9—11; 6 : 12—17; vgl. 4 : 5—6*a,* waar we reeds dezelfde drie deelen vonden) zoo zal ook de *uitoefening* van Christus' Koningschap over de wereld in drieën verloopen: de gerichten, 7 : 1—9 : 21; de verdrukking der kerk, 10 : 1—14 : 5; en de eindgerichten, 14 : 6—19 : 4, respectievelijk door ons behandeld in het Vierde, Vijfde en Zesde Stuk van dit Tweede Deel der Openbaring; waarop 19 : 5—21 : 2 ons het einde van de uitoefening van Christus' Koningschap zal toonen, in het Zevende Stuk, dat het resultaat brengt. In Zijn eschatologische redenen, Matth. 24, Mark. 13, Luk. 21, waarin Christus op aarde aan Zijn discipelen het wereldverloop van de laatste dagen, d. i. de nieuwe bedeeling, voorhield, vinden we in groote lijnen volkomen denzelfden gedachtengang en orde.

Gaan we thans over tot een nadere beschouwing van *de ontvouwing* van Christus' Koningschap in de wereld in de zes zegelen van Op. 6, waarin ons, kort, programmatisch, schematisch, heel de geschiedenis der nieuwe bedeeling in een snel tempo voor oogen wordt gesteld, dan treft ons allereerst, dat vier zegelen nauw saamverbonden zijn, terwijl het vijfde, en daarna ook het zesde, daar veel losser aan worden toegevoegd.

De eerste vier vormen een eenheid, wat reeds bij eerste lezing van 6 : 1—8 opvalt, en geven gerichten weer, die algemeen, over heel de wereld, (naar het getal 4, het getal der wereld), voorkomen, niet *na* maar *mèt* elkaar, in onderlingen samenhang. Zij nemen *het grootste deel* van de geschiedenis van Christus' heerschappijvoering in; wil men het symbolisch zeggen, dan kan men het uitdrukken als meer dan de helft; precieser $^4/_6$ of $^2/_3$ deel. Dit zijn de gerichten, die, naar 4 : 5*a,* als bliksemen, stemmen en donderslagen, steeds uitgaan van den troon Gods, en de wereld, alle eeuwen door, vervullen met oorlogen, geruchten van oorlogen, revoluties, burgerkrijg, duurte, misgewas, ziekte en dood. Het zijn eigenlijk allemaal van die heel gewone dingen of gebeurtenissen, die wij allen bij ervaring kennen, maar die ons hier nu geleerd worden als de eerste en meeste factoren van de uitoefening van Christus' Koningschap. Daar is *Christus* in; en Zijn *koninklijke* heerschappijvoering! Wij moeten daarop acht geven, en er de Teekenen der Tijden in zien. Het zijn niet slechts *natuur*verschijnselen, maar betuigingen van Christus' regeering!

Wanneer ze in 7 : 1—9 : 21 nader worden uitgewerkt, zal uit 9 : 20 v. blijken, dat ze dienen, om de wereld, alle tijden door, tot *bekeering* te roepen. Jezus sprak van deze gerichten als een *beginsel* der smarten, Matth. 24 : 8, hetgeen reeds het meerdere en ergere doet verwachten, als ze hun doel (de bekeering) niet bereiken bij de

menschen. Ze zullen 7 : 1—9 : 21 *plagen* genoemd worden, bezoekingen, als waarmee God Egypte bezocht, om Zijn volk uit dat land uit te voeren, en in Kanaän binnen te brengen. Van zulke plagen is in de Schrift zeer dikwijls sprake. Werken ze geen bekeering, maar verharding, dan gaan ze vanzelf over in eindgerichten, waaruit God Zijn genade heeft teruggetrokken, en die dan enkel strafoefeningen zijn, die het oordeel nabijbrengen. Men denke hier aan de plagen en het oordeel over den Pharao van Egypte als het meest bekende voorbeeld.

Zoo gaat dat in de nieuwe bedeeling door, in heel de wereld, onder het Koningschap van Christus, tot het einde. Wil men deze plagen of gerichten naar hun inhoud nader *karakteriseeren* (en dit zal ook later van beteekenis blijken te zijn), dan kan men in die alle steeds *de macht en de werkingen des doods* zien. Dat is het eigenlijke wat de menschen ondervinden en vreezen van bliksemen, stormen en donderslagen; van oorlogen en revoluties, honger en misgewas, ziekte en doodsdreigingen; maar ook van de werkingen des Satans, die de macht des doods heeft, Hebr. 2 : 14, en in 8 : 13—9 : 19 dáármee tegen de menschen opereeren zal in gerichten, die Christus over de wereld brengt.

Als nu door *het Lam het eerste zegel wordt losgemaakt,* blijken *de Cherubs* (4 : 6b, vv.), de uitvoerders van Gods gerichten,*inzonderheid bij dit beginsel der smarten een taak te hebben.* Als Christus Zijn Koningschap uitoefent, roepen in de eerste vier zegelverbrekingen de Cherubs de rampen telkens op, met het korte bevelswoord: *Kom!* Van Christus gaat de heerschappij, de leiding, uit. Zij dienen Hem. En bij de losmaking van het eerste zegel, dus aan het begin, wordt uitdrukkelijk herinnerd aan 4 : 5*a,* als de Cherub roept *„als met een stem van een donderslag";* de gerichten komen! gaan uit van Gods troon!

„En ik zag, en zie, een wit paard, en die daarop gezeten was had een boog". Bij de opening van elk der vier zegels komt een paard te voorschijn, met een ruiter. Dit reeds wijst op gericht, want het paard is in de Schrift, en vooral in de apokalyptiek, symbool van de aanvallende, vijandige macht; het oorlogspaard en zijn ruiterij. Men kan hier volstaan met Zach. 1 en 6 te vergelijken. Het paard met zijn ruiter *is* reeds de *doodsdreiging,* die echter op verschillende wijze komen kan.

Hier verschijnt ze nu allereerst als een onweerstandelijk overwinnaar in den oorlog. Daarvan getuigt de witte kleur, die van overwinning spreekt; maar dan ook de boog, die als oorlogsinstrument bekend is. Men kan voor dit laatste op tal van Schriftplaatsen wijzen, maar wij noemen, als voor ons doel thans het meest geëigend, slechts Ps. 7 : 12—14; Jer. 49 : 35, Hosea 1 : 5, 7, Klaagl. 2 : 4, 3 : 12, waar

ook het beeld van den boog gebruikt wordt in verband met Gods richten.

God richt door oorlogen op aarde te zenden. En dat niet maar oorlogen, waarvan de uitslag ongewis is, maar ontzettende oorlogen, die onweerstandelijk zijn; waarin de trotsche overwinnaar alle volken aan zich onderwerpt; oorlogen, waarvan we in het O. T. meermalen lezen, met name in de profetieën (de vijand uit het Noorden), maar waarvan ook heel de geschiedenis voorbeelden te over heeft (Napoleon).

Daarom staat hier: *„en hem werd een kroon gegeven, en hij ging uit, overwinnende, en opdat hij overwinnen zou"*. De oorlog wordt ons geteekend in zijn meest geduchten vorm: de oorlog, waartegen niemand bestand is, en die de menschen reeds vrees inboezemt, als de overwinnaar nog ver verwijderd is, en er nog slechts gerucht van oorlog is. Daarom gaven we den totaal-indruk van dit eerste beeld met Jezus' woorden weer: oorlogen en geruchten van oorlogen, Matth. 24 : 6.

Oorlogen en geruchten van oorlogen, alle tijden door geweest, gelden van nu af voor de gemeente des Heeren als teekenen van Zijn komst. Daar is het Koningschap van Christus in. Daar moet Zijn hand in worden gezien. Dat is één der zegelopeningen in de geschiedenis, die heen leiden naar de opening van het boek des levens. Het zijn maar geen gevechten van menschen, die verder niets te zeggen hebben, dan dat de menschen toch zoo boos en zondig zijn; neen, het zijn teekenen van Christus' Koningschap, waarmee Hij in de wereld werkt, als één der middelen, om de menschen nog tot bekeering te brengen. Daarom *blijven* ze ook alle eeuwen door bestaan, want niemand kan de koninklijke heerschappijvoering van Christus weren. *Wij* hebben ze niet op te roepen, integendeel; maar als Hij ze zendt door het bevelswoord van den Cherub: kom!, dan hebben wij ze niet slechts te aanvaarden, maar in het licht van Christus' heerschappijvoering te zien, zooals ons dat hier geopenbaard wordt.

Het is hier de plaats niet het vraagstuk van den oorlog te behandelen. Wel wezen we echter even op het belang van deze plaats bij de overwegingen van dit probleem. Dit is wel zeker, dat de oorlogsbeschouwing van den Christen vóór alles hierdoor zal moeten bepaald worden; oorlogen en geruchten van oorlogen zijn factoren der Christusregeering in de wereld.

2. Revolutie en Burgerkrijg (6 : 3—4).

Dat dit *tweede zegel* zeer eng aan het eerste wordt aangesloten blijkt uit het feit, dat we hier in plaats van het „en ik zag, en zie", dat aan elk paard voorafgaat, nu lezen: *„en een ander paard ging uit"*,

waar we vanzelf reeds aan toevoegen: „zooals het eerste". Metterdaad zien we steeds, dat oorlogen op den voet gevolgd worden door verwarring onder de volken. Onze eigen tijd heeft daar in het beruchte jaar 1918 van getuigd, en doet dat nog. De gerichten Gods zijn niet enkelvoudig, maar het witte paard wordt als begeleid door het *vuurroode,* dat met het eerste uitgaat. De kleur wijst op de bloedvergieting, maar dat we hier nu niet aan oorlogen hebben te denken, wordt ons duidelijk als de toon van dit gezicht wordt aangegeven door een woord, dat ons aan Matth. 10 : 34 herinnert: „Meent niet, dat Ik gekomen ben, om vrede te brengen op de aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard", waarop een teekening van allerlei tweedracht volgt. Zoo wordt nu ook hier gezegd, dat het den tweeden ruiter *werd gegeven, „den vrede van de aarde te nemen, en opdat zij elkander zullen dooden; en hem werd een groot zwaard gegeven."*

Het gaat hier om onderlinge verwarring, opstand en revolutie, burgeroorlog. Dezelfde verbinding van het eerste met het tweede zegel, van oorlog en burgerkrijg, vinden we ook in Matth. 24 : 6 en 7. Dit springt in het oog, als men er op let, dat Matth. 24 : 7 teruggaat op Jes. 19 : 2, waar duidelijk van burgeroorlog sprake is, als gezegd wordt, dat het eene volk tegen het andere zal opstaan, en het eene koninkrijk tegen het andere, doch bij Jesaja: „want Ik zal de Egyptenaren tegen de Egyptenaren verwarren, dat zij zullen strijden een iegelijk tegen zijn broeder, en een iegelijk tegen zijn naaste, stad tegen stad, koninkrijk tegen koninkrijk". Zelfs het Grieksche woord, dat hier voor zwaard gebruikt wordt, kan hier pleiten voor *binnenlandsche* onlusten, want het duidt het korte zwaard aan (machaira tegenover romphaia). Als dit zwaard hier in de symbolische taal toch groot genoemd wordt, valt dit te meer op, en duidt de uitgebreidheid en ernst der binnenlandsche oproeren aan.

Ook hier wordt weer de ernstigste vorm van onderlinge haat en verdeeldheid, partijstrijd en revolutionaire stroomingen genoemd, om er *alles* onder te vervatten wat zich in den loop der tijden bij kan voordoen. *Wij* denken hier aan de revoluties in vele landen na den wereldoorlog, zooals bij ons in Nov. 1918, en den daarmee zoo nauw samenhangenden burgeroorlog, zooals die woedde in Rusland, Duitschland en Spanje. Zoo vertoonen zich deze gerichten in onzen tijd, maar ieder kan tal van andere voorbeelden bijbrengen uit heel de algemeene en vaderlandsche geschiedenis. Wij zien in dit alles de regeering van Christus voor Zijn verkorenen, en worden niet verschrikt; want al die dingen moeten geschieden, maar nog is het einde niet, Matth. 24 : 6*b*; het zijn pas de eerste zegelen, die losgemaakt worden. Het *haast* echter alles naar het einde!

3. Hongersnood en Misgewas (6 : 5—6).

Het nu volgend gericht Gods wordt voorgesteld door een *zwart paard* met zijn ruiter, die *een weegschaal in zijn hand heeft.* De bedoeling daarvan wordt verklaard doordat Johannes *„als een stem hoorde in het midden der vier levende wezens, zeggende: een maat tarwe voor tien stuivers, en drie maten gerst voor tien stuivers; en beschadig de olie en den wijn niet.”* Er is schaarschte, en daardoor duurte, van de eerst noodige levensmiddelen, als tarwe en gerst, hetgeen voor velen honger en gebrek beteekent. Het is de ons al weer niet onbekende crisistijd, die op oorlogen en revolutietijden volgen kan. Toch wordt de losmaking van dit derde zegel niet zoo nauw aan de beide voorafgaande verbonden, dat we *hier* inzonderheid aan zouden moeten denken. Eerder staat dit derde zegel weer meer zelfstandig naast het eerste en tweede, hetgeen er ons toe noopt te zeggen: de duurte, die hier wordt geteekend, kàn wel een gevolg zijn van oorlog en verwarring der volken, maar behoeft dat niet altijd te zijn. Het kan ook door misgewas ontstaan; en daarop schijnt wel de toevoeging te zien: en beschadig de olie en den wijn niet. De korenoogst wordt wèl, de wijnoogst niet getroffen. De menschen worden aangegrepen in hun allereerste levensvoorwaarden. Dat is weer het erge en ernstige van dit gericht. Zoo duur wordt alles, dat de staf des broods gebroken wordt, en men het brood met gewicht en met kommer eet, en het water met maat en verbaasdheid, zoodat er gebrek is aan brood en water, en men uitteert in zijn ongerechtigheid, Ezech. 4 : 16—17, Lev. 26 : 26. Naar deze O. T.sche woorden is dit beeld van het derde zegel gevormd.

Het rantsoen van tarwe voor één mensch vraagt het gansche dagloon; als men meer noodig heeft, kan men voor hetzelfde geld slechts drie rantsoenen gerst verkrijgen. Iedereen komt eigenlijk tekort, of moet zich met minderwaardig voedsel tevreden stellen. Allerlei gedachten aan broodkaarten, rantsoeneering, surrogaat-voedsel, enz. worden hiermee gegeven.

Tarwe en gerst werden het meest in Palestina verbouwd, Deut. 8 : 8; maar tarwe was het voornaamste, het echte broodkoren; van gerst werd ook wel brood gebakken, Richt. 7 : 13; 2 Kon. 4 : 42; Joh. 6 : 9, maar dit werd ook als veevoeder gebruikt, 1 Kon. 4 : 28; en van gerstebrood te moeten leven gold dan ook als een bewijs van armoede en gebrek, Richt. 7 : 13; 2 Kon. 4 : 42.

Het is al weer dezelfde volgorde als we in Matth. 24 : 6 vv. aantreffen. Op de oorlogen en geruchten van oorlogen, revolutie en burgerkrijg, volgden ook daar de hongersnooden. Crisis en malaise, distributie en gebrek, waaruit dan ook voortgekomen, nemen mede een plaats in in Christus' wereldregeering. De stem uit het midden

der vier levende wezens is God of Christus Zelf, die deze ellende over de wereld uitroept, en in beeld aanschouwelijk voor oogen stelt. Zijn bij oorlog en revolutie vooral het staatkundig en politieke leven betrokken, hier worden we midden in de sociale sfeer verplaatst, gaat het om de menschelijke maatschappij, om landbouw en handel, oogst en markt, gebrek en armoede, en in dit alles om den nood des levens van gezin en maatschappij.

Er wordt veel gesproken over de sociale kwestie, en daarin wordt dan ook het karakter van de éene en van de andere crisis overwogen. Laat men niet vergeten dit alles ook in het licht der Christusregeering te zien. Wat Christus daarin doet is altijd belangrijker dan wat men slechts op aarde ziet groeien, worden, zich ontwikkelen. Hier komt een principieele tegenstelling uit op tusschen Christendom en Socialisme, die we hier al weer niet verder kunnen ontwikkelen, maar slechts aanduiden.

4. Ziekte en dood (6 : 7—8a).

In Matth. 24 volgt op hongersnooden dadelijk pestilentiën; en zoo waren de gerichten Gods reeds in het O. T. telkens geprofeteerd: zwaard, honger, pestilentie, dood, vinden we steeds weer samen genoemd, dikwijls ook in verband met bekeering; Jer. 44; Amos 4 : 6—11; Ezech. 14 : 21; enz. In directe aansluiting aan laatstgenoemden tekst zal ook hier de samenvatting van de vier zegelen gegeven worden: „En hun werd macht gegeven over het vierde deel der aarde, om te dooden met het zwaard, en met honger, en met dood, en door de wilde dieren der aarde", vs. 8b.

Is het ons bij de vorige zegelen reeds opgevallen, dat de hier bedoelde gerichten steeds geteekend zijn naar hun ernstigsten verschijningsvorm, zoo kunnen we dat ook hier verwachten. Johannes zag bij de *„opening van het vierde zegel een vaal paard, en die daarop gezeten was had den naam: de Dood; en het doodenrijk volgde met hem."* Heel deze breede beschrijving, en vooral de dubbele figuur van dood en doodenrijk, doet ons weer zien, dat we ook nu bij den dood niet alleen te denken hebben aan het sterven, maar aan alles wat daartoe leidt, en waarin de dood zijn werking reeds heeft, d. i. aan alle soorten van *ziekten.* Het is bij deze gerichten als bij de geboden van de wet des Heeren. Het gebod wordt gegeven in zijn scherpsten vorm, maar we hebben, om het recht te verstaan, ook te vragen naar den wortel ervan.

Het vale paard en zijn ruiter de Dood stellen zoo alle mogelijke ziekten voor, die in hun ernstigsten graad ook pestilentiën kunnen genoemd worden. Het gebruik van „de zwarte dood" voor de pest is ook ons volk niet vreemd. Men zie het boek van Dr K. O. Meinsma,

De Zwarte Dood, Zutphen. W. J. Thieme, 1924, dat handelt over de pest in Europa van 1348.

Geen ziekte behoeven we hier dus van uit te sluiten. Zoowel in lichamelijke als in geestesziekten werkt de dood, en ze kunnen zeer goed in dien eenen naam van den dood worden samengevat. Ze zijn gerichten van Christus' Koningschap in heel de wereld, die de menschen nog tot bekeering willen roepen. *Daarvoor dienen ziekten;* niet alleen de ernstigste maar *alle* ziekten; niet alleen voor degenen, die ze lijden, maar ook voor de omstanders en familieleden. (We hebben dit nader uitgewerkt in *Refajah,* Christelijk Maandblad voor Ziekenverpleging, 38e Jrg., nr 9—12, (Jan.-Apr. 1939), in vier artikelen over „De Voorbede voor Zieken", aan de hand van Jak. 5 : 14—16).

Op onnavolgbaar schoone wijze wordt ons dan hier ook de kern en de benauwdheid van ziekte weergegeven door „de Dood" *vergezeld* te doen gaan van het doodenrijk. Dat is de angst in iedere ziekte: de verschrikking van den dood en van het graf. De prikkel, de angstangel van elke ziekte, is het doodenrijk, de dood, die men er, min of meer bewust, *achter* ziet of voelt. De menschen worden door dit gericht Gods steeds sterk aangegrepen, al komen ze er lang niet altijd door tot bekeering.

5. Saamvattende karakteristiek der gerichten (6 : 8b).

Hoezeer nu deze vier zegelen als één geheel bij elkander behooren, blijkt ons tenslotte uit de korte samenvatting, waarmee dit eerste gedeelte van Openb. 6 besloten wordt: *„En hun werd macht gegeven over het vierde deel der aarde, om te dooden met het zwaard, en met honger, en met dood, en door de wilde dieren der aarde."*

De samenvatting van het eerste en tweede zegel onder het éene woord: het zwaard, bevestigt slechts wat we boven opmerkten over de nauwe verbinding van deze beide zegelen. Zoowel in oorlogen als in burgerkrijgen *heerscht* het zwaard; macht boven recht; en bloedvergieten.

Merkwaardig lijkt de toevoeging „en door de wilde dieren der aarde", die ons doet denken aan een gewelddadigen dood. Ter verklaring zij er op gewezen, dat we in deze samenvatting wel te doen hebben met een vrij citaat van Ezech. 14 : 21 vgl. vs. 15; een plaats, die zich hier zoo bijzonder goed voor leende: „Want alzoo zegt de Heere HEERE: hoeveel te meer, als Ik mijn vier booze gerichten het zwaard en den honger, en het booze gedierte en de pestilentie gezonden zal hebben tegen Jeruzalem, om daaruit menschen en beesten uit te roeien!" Zie voorts Job 5 : 17—24, waar onder de bezoekingen Gods naast honger, duurte, oorlog, ook het wilde gedierte wordt ge-

noemd, vs 23. Vgl. ook Gen. 9 : 2; Lev. 26 : 22 en 2 Kon. 17 : 25 vv. Hierop lettende kunnen we in het booze gedierte niet anders zien dan een naam van den dood en het doodenrijk, naast pestilentie of ziekte; en zoo wordt in onzen tekst dus juist weergegeven waar het in de vier zegelen achtereenvolgens om ging: het zwaard (oorlogen en burgerkrijgen), de honger, de dood (ziekten), en de wilde dieren (de dood).

Van meer beteekenis is echter deze afsluitende samenvatting van het geheel, omdat zij ons het wezen en de bedoeling dezer gerichten in één woord voor oogen stelt: *om te dooden,* het vierde deel der aarde! In deze gerichten is God door Christus met de doodsdreiging bezig; en niets is meer gepast dan dat; want de bezoldiging der zonde is de dood. Om de menschen aan hun *zonde* te herinneren, en hen reeds iets, een beginsel, van de *straf* der zonde (den dood) te doen gevoelen, en hen alzoo nog te waarschuwen, en tot bekeering te roepen, zendt Christus deze „beginselen der smarten" op de aarde. Zijn genade en lankmoedigheid houden *de volheid* van straf en toorn over de zonde nog terug, maar *iets* van wat degenen, die zich niet bekeeren, tot in eeuwigheid zullen moeten lijden, brengt Christus toch reeds over hen in al die onderscheidene doodswerkingen, zich aangrijpend openbarend in oorlogen en geruchten van oorlogen; revoluties en burgerkrijgen; hongersnooden en misgewas; ziekten en dood (den tijdelijken dood).

Toch beperkt zich dit alle eeuwen door nog tot *„het vierde deel der aarde".* Den Cherubs wordt in hun richten nog geen macht gegeven over de geheele wereld; zelfs eigenlijk nog maar over een klein gedeelte der aarde. Nog maar hier en daar komen deze rampen voor, en elders heerscht nog vrede, rust, overvloed, gezondheid en het leven. Ja, het overgroote deel der menschen wordt nog door God gezegend, terwijl Zijn gerichten over de aarde gaan, al spreken ze tot allen, die hooren naar wat de regeering van Christus over de wereld zegt. Deze gerichten *zijn* straffen; oordeelen Gods; maar nog met genade gemengd. Daarin zijn ze van de eindgerichten onderscheiden. Zoo zal Christus alle-eeuwen-door Zijn Koningschap in de wereld uitoefenen; niet maar alleen in den eersten tijd, maar onder alle geslachten, ... totdat de wereld zich zoo verhard zal hebben, dat het geen zin meer heeft, met deze gerichten onder de menschen te werken; dan gaan ze vanzelf over in eindgerichten; ze worden straffen zonder meer; ze roepen niet meer tot bekeering; ze zijn de aanvang van het eeuwig oordeel, dat over de verharde wereld gaat. Zoo zullen ons de gerichten geteekend worden, als eindgerichten, in hfdst. 16.

II. VERDRUKKING DER KERK.

9. *En toen het het vijfde zegel geopend had, zag ik onder het altaar de zielen van (hen) die geslacht waren om het Woord Gods, en om het getuigenis, dat zij hadden.*
10. *En zij riepen uit, met eene groote stem, zeggende: Hoe lang, o heilige, en waarachtige Heerscher, oordeelt, en wreekt Gij niet ons bloed van (hen) die op de aarde wonen?*
11. *En hun werd gegeven, aan een ieder, een lang wit kleed, en hun werd gezegd, dat zij nog rusten zouden eenen korten tijd, totdat vervuld zouden zijn ook hunne mededienstknechten, en hunne broederen, die gedood zouden worden, als ook zij.*

Openb. 6 : 9—11.

1. De gezaligden (6 : 9).

Men spreekt bij dit visioen nog al eens over „de zielen der martelaren", maar brengt er dan toch een onzuivere gedachte in, die ook verder in het boek der Openb. weer van tijd tot tijd komt opduiken. Men gaat dan uit van de idee, dat de martelaren in het boek der Openb. een bijzondere plaats innemen, waarvoor o. i. geen reden is. Zonder te willen zeggen, dat er eenmaal in den hemel geen onderscheid zal zijn in den staat der heerlijkheid (dat is er zeer zeker wèl), meenen wij toch, dat daarvan eerst sprake zal zijn, als Christus een iegelijk zal geoordeeld hebben naar zijn werken, 20 : 12; 2 Kor. 5 : 10; dus aan het einde van den Dag des Heeren, den oordeelsdag. Wanneer men dan ook hier reeds in het bijzonder of alleen aan martelaren wil denken, beperkt men dit visioen onnoodig, en o. i. zelfs ongeoorloofd. Wel schijnt men dit met eenig recht te kunnen afleiden uit het feit, dat hier sprake is van hen, *„die geslacht waren om het Woord Gods en om het getuigenis, dat zij hadden"*, maar dwingend is dit argument zeker niet, omdat van elk Christen geldt, dat hij er naar streven moet, de gemeenschap met het lijden van Christus, en Zijn dood, gelijkvormig te worden, Phil. 3 : 10 en 17; 2 : 17; 1 : 20, 21, 29, 30; Rom. 6 : 5; 1 Kor. 15 : 31; 2 Kor. 4 : 10, 11; Kol. 1 : 24. En dàt is het, wat hier, met name door het woord „geslacht", hetzelfde woord van 5 : 6, tot uitdrukking wordt gebracht.

Johannes zag diegenen, die niet maar gestorven waren, maar die *in Christus* gestorven waren; die hun leven tot een drankoffer geofferd hadden, 2 Tim. 4 : 6, om het Woord Gods wil, en om de zaak van

Christus; diegenen, die hun leven hadden willen verliezen om Zijnentwil, Zijner waardig, Matth. 10 : 37—39; 16 : 25; of zooals het straks in Openb. 12 : 11, (in het Stuk 10 : 1—14 : 5, dat met 6 : 9—11 zoo nauw samenhangt, en er de nadere uitwerking van wezen zal) gezegd wordt: „die hun leven niet liefgehad hebben tot den dood toe”.

Al deze aanhalingen nu zien niet speciaal op een martelaarsdood, maar worden gezegd en gevraagd van *alle* oprechte Christenen. Elk Christen is, en moet naar het woord van Christus zijn, een martelaar, die met Christus lijdt en sterft, opdat hij ook met Hem verheerlijkt worde, Rom. 8 : 17.

Wat Johannes hier ziet zijn allen, die op het altaar geweest zijn, en daar het offer van hun leven gebracht hebben, in de gemeenschap aan het kruis van Christus. Daarom ziet Johannes hen hier nu ook *„onder het altaar”*, en als geslachten om het Woord Gods en om het getuigenis, dat zij hadden; zooals van Christus het eerst, 5 : 6, dit merkwaardige woord voor Zijn lijden en dood gebruikt was.

Wat Johannes hier ziet zijn dus niet bepaaldelijk martelaren in bijzonderen zin, maar alle ware, oprechte, waarachtige Christenen, die de gemeenschap Zijns lijdens en doods gekend hebben. Het zijn niet *alle* gestorvenen, maar alleen *de gezaligden;* die menschen, die na hun dood, om Christus' wil, als Christenen reeds gerechtvaardigd werden, Hebr. 9 : 27, wat echter nog niet het eindoordeel beteekent. Men lette hier ook op Luk. 18 : 7, een plaats, die dicht bij de onze staat, doch waar ook in het algemeen van *de* uitverkorenen sprake is. Trouwens, Jezus heeft aan *heel* Zijn Kerk verdrukking en vervolging in deze wereld toegezegd; zie behalve boven reeds genoemde plaatsen nog Matth. 23 : 34 v., Joh. 16 : 33, enz.

Verstaan wij deze plaats goed, dan ziet Johannes dus bij *de losmaking van het vijfde zegel* allen, die als Christenen geleefd hebben en gestorven zijn, in den hemel. Tot nog toe was over hen, in cap. 4 en 5, nog niet gesproken: het ging alleen over God, Christus, en al Zijn heilige engelen. Wel was er reeds sprake van de uitverkorenen in cap. 5, maar nog slechts zooals ze geschreven staan in het boek des levens, dat vooralsnog gesloten was en blijft. Nu echter ziet Johannes reeds een deel van hen in den hemel, n.l. diegenen, die reeds als geloovigen leefden en stierven.

Hij ziet hen als *zielen onder het altaar;* een merkwaardige plaats, waar we 8 : 3, 5; 9 : 13; 14 : 18; 16 : 7 opnieuw aan herinnerd zullen worden, en die dus hier wel even nader bekeken dient te worden. Het is duidelijk *de bijzondere en eigen plaats der geloovigen in den hemel.* De Schrift leert ons op verscheidene plaatsen, dat de geloovigen aanstonds na hun sterven in den hemel worden opgenomen, Luk. 16 : 22; 23 : 43; Phil. 1 : 21, 23; enz., maar noemt de plaats, waar zij dan komen, met verschillende namen: nu eens Abrahams schoot,

Luk. 16 : 22, dan weer het paradijs, Luk. 23 : 43; 2 Kor. 12 : 4; Openb. 2 : 7, of ook de derde hemel, 2 Kor. 12 : 2, terwijl hier dan gesproken wordt van onder het altaar. Elk dezer namen teekent den geluksstoestand der geloovigen in den hemel op eigen wijze. Zoo spreekt Paulus in Phil. 1 : 23 eenvoudig van „met Christus te zijn"; zoo duidt *de derde hemel* aan het ver verheven zijn boven alle aardsche sferen; zoo doet *het paradijs* denken aan volkomen zaligheid, waarin men echter toch nog niet tot het eeuwige leven kwam (men zie hierover onze voorloopige opmerkingen bij 2 : 7 op pag. 55 v.); doch zoo worden we hier met *„onder het altaar"* inzonderheid bepaald bij het voorloopige en nog onvolkomene van den toestand der geloovigen in den hemel, waarom we ook voortdurend stemmen en gebeden van deze plaats uit zullen hooren opgaan, die van *verlangen naar de voleinding* blijk geven.

We doen niets af van de volmaakte zaligheid, die hier genoten wordt, maar handhaven evenzeer het voorloopige van den toestand der uitverkorenen in den hemel. De zielen *onder het altaar* zullen eerst 20 : 4 zielen *op tronen* worden; pas op den Dag des Heeren, als hun getal volmaakt is, zullen ze tot verheerlijking met Christus komen, in Zijn komst, en zich op tronen in Zijn Koningsheerlijkheid zetten, om met Hem te oordeelen, en aan het einde van dien Dag tot nog grooter heerlijkheid te geraken. Thans echter, vóór den Dag van Christus' komst, zijn zij nog niet verheerlijkt (wel zalig), en nemen dan in den hemel ook nog een gansch andere plaats in dan de engelen, hetgeen *hier* in het bijzonder opvalt. Christus is reeds met heerlijkheid en eer gekroond, maar zij zijn nog steeds een weinig minder dan de engelen, Hebr. 2. Christus is reeds verheven ter rechterhand Gods; maar zij zijn nog altijd, wel in den hemel, doch nog onder het altaar, waarop zij geslacht werden; d. i. *nog steeds niet geheel bevrijd van den dood.* Het is dan ook altijd nog *vóór* de opstanding der dooden. Straks eerst zullen zij leven en heerschen met Christus, 20 : 4, d. i. het volle en eeuwige leven deelachtig worden, waarin zij van den dood niet meer beschadigd zullen kunnen worden, Openb. 2 : 7, 11. Straks eerst worden zij boven allen dood uitgeheven. Nu zijn zij nog onder het altaar huns doods. Geen wonder, dat deze gezaligden roepen gaan om de voleinding!; om met Christus nu ook tenvolle verheerlijkt te worden, zooals Hij heerlijk is, en ze Hem in Zijn heerlijkheid aanschouwen mogen. Paulus spreekt over dit alles op merkwaardige wijze in 2 Kor. 5 : 1—10: de paradijstoestand onder het altaar is een vooruitgang vergeleken met dit aardsche leven, vs. 8, maar toch nog de eindtoestand niet, vs. 1—4, die eerst komt als we voor den rechterstoel van Christus geopenbaard zullen worden, vs. 10.

Zoo komen we tot de conclusie, dat Johannes hier nog niets anders zag dan de geloovigen in den hemel, en ze aanschouwt als degenen,

die wel zalig zijn (ze zijn in den hemel), maar die toch nog de teekenen van den dood aan zich dragen. Dit kon metterdaad niet schooner worden voorgesteld dan door „zielen onder of aan den voet van het altaar, waarop zij geslacht werden om huns geloofswille."

2. Het roepen der gezaligden om de voleinding (6 : 10).

Onder het altaar zag Johannes de in het geloof gestorvenen. Nu hoort hij hen *„roepen, met groote stem"*, hun bewogenheid bij wat zij gaan zeggen verradend. *„Hoe lang, o heilige en waarachtige Heerscher oordeelt en wreekt Gij niet ons bloed van hen die op de aarde wonen?"* Zij spreken hier wel heel duidelijk hun vurig verlangen naar de voleinding uit; naar dien dag, waarop Christus recht doen zal (Luk. 18 : 7—8), en aan ieder vergolden zal worden naar zijn werken. Zij spreken daarbij hun Heer en Heiland aan, die Zijn Koningschap heeft aangenomen en nu heerscht van uit den hemel over de wereld; die heerscht in heiligheid en getrouwheid naar Zijn Woord en beloften.

Nu roepen ze; straks, 8 : 3—5, bidden ze; 12 : 10 v.v. danken ze; eindelijk, 16 : 7, getuigen ze van de waarachtigheid en heiligheid van Gods gerichten. En zoo past ook dit visioen in het verband van cap. 4—6. *Allen, die in den hemel zijn,* staren op Gods gerichten en de heerschappijvoering van Christus; de engelen, maar óók de gezaligden. Allen leven daarin mee, en nemen er, elk op zijn wijze en naar zijn stand, aan deel: de 24 oudsten anders dan de 4 cherubs; deze weer anders dan de heirscharen engelen; en nu de gezaligden weer anders dan deze engelen. De gezaligden, onder het altaar, verwachten van de eindgerichten en de voleinding hun volkomenheid, hun volmaking. Dat is hùn speciaal interesse in Christus' heerschappijvoering, dat ze hier ook onbeschroomd tot uitdrukking brengen. Misschien lijkt het ons een oogenblik wat egoïstisch, of zelfs wraakzuchtig, als de gezaligden zoo roepen, maar Rom. 12 : 19 stelt alles voor ons in ander licht, en doet ons de gezaligden juist in trouw aan Gods Woord handelend zien. Zij zuchten naar de voleinding, waarin God tot Zijn recht zal komen, ook in hùn zaak op aarde. Dan zullen zij, die op de aarde wonen, de ongeloovigen, de wereld, (vgl. 3 : 10, 8 : 13, 11 : 10, 13 : 8, 12, 14, 14 : 6, 17 : 2, 8), hun vergelding ontvangen. Men vergelijke hierbij ook Zacharia's eerste nachtgezicht, Zach. 1 : 7—17 m.n. vs 12.

3. De voltooiïng der Kerk door verdrukking (6 : 11).

Naar den trant der Openbaring waren beide voorgaande verzen slechts inleiding en toeleiding tot datgene, waar het hier eigenlijk

om gaat, en openbaart ons eerst dit derde punt den wezenlijken inhoud van de losmaking van het vijfde zegel. Inleidend vernamen we, dat óók de gezaligden in den hemel geïnteresseerd zijn bij de ontvouwing van Christus' Koningschap in de wereld, en uitzien naar de uitoefening en voltooiing daarvan. Thans kan ons getoond worden wat *in dezen* nog moet geschieden.

Door het vragen van „hoe lang nog?" werden we er reeds op voorbereid, dat ook voor de *Kerk* des Heeren niet aanstonds het einde daar is. Nu de Heer vertoeft te komen, is er ook voor haar nog een wachttijd tot de voleinding. Ook ten aanzien der Kerk moet eerst nog zooveel geschieden vóór Christus met Zijn eindoordeel kan aanvangen, of liever nog, vóór het boek des levens, dat reeds in Zijn hand is, door Hem geopend kan worden. Dit boek is gesloten óók door het vijfde zegel, dat van de vorige vier, die zoo nauw saamverbonden waren, afgezonderd staat, omdat het geheel eigen inhoud heeft.

Door te spreken over de verdrukking, die de gestorven geloovigen reeds geleden hebben om Christuswil, zijn we er reeds op voorbereid, dat ook de nu en later levende uitverkorenen nog door de verdrukking heen moeten vóór het boek des levens zal kunnen geopend worden. Dit moet óók eerst geschieden vóór het einde daar is. Zoo had Christus het in Matth. 24 : 9 vv. reeds voorzegd, en ook daar op de *algemeene* gerichten doen volgen. Niet dat de verdrukking der Kerk *volgt* op de gerichten, want deze houden niet op, maar gaan alle tijden door. Dat staat ook in Matth. 24 niet. Het één gaat met het ander gelijk op, maar is onderscheiden als het erge en ergere. Als de menschen niet naar de gerichten luisteren, en zich daarop niet bekeeren, dan blijven ze niet neutraal tegenover God en Zijn Christus staan, maar gaan verder, en komen tot vijandschap en haat tegen Zijn Kerk. Daarom behoort de verdrukking der Kerk niet tot de eerste zegelen, maar komt als een afzonderlijk zegel na de eerste vier. Zoo zal straks op het Derde Stuk het Vierde volgen, en deze volgorde niet allereerst chronologisch, maar veel eer logisch-religieus bepaald zijn; en zoo voor *alle* tijden gelden, ja zelfs voor elk mensch persoonlijk. Wie blijvend niet tot bekeering komt op alle roepstemmen Gods, blijft niet onverschillig tegenover de Kerk staan, maar raakt op den duur in vijandschap met haar. Daar drijft het Koningschap van Christus door Zijn Geest heen; 22 : 11.

Op het roepen der gezaligden werd hun, *„een ieder, een lang wit kleed gegeven"*. Reeds bij 3 : 4—5 werd deze uitdrukking door ons bepaald als de hemelsche sfeer, waarin men mag verkeeren, pg. 78 v. Dit komt hier tenvolle tot zijn recht. Johannes wordt, tot troost van alle nog op aarde levende geloovigen, getoond, hoe de verkorenen in den hemel, zeker, onder het altaar zijn, maar daar toch *de hemelheerlijkheid* genieten. Onder het altaar is toch óók het paradijs. Het mag

dan nog niet de volkomenheid zijn van de eeuwigheid en het eeuwige leven, toch mogen die gezaligden reeds volle *zaligheid* genieten; in de sfeer en heerlijkheid des hemels leven; zonder één uitzondering.

Ten overvloede werd er hun bij *„gezegd, dat zij nog een korten tijd rusten zouden,"* van hun rust genieten zouden. Hun verlangen naar de voleinding wordt niet afgekeurd, maar troostend wordt hun gewezen op wat zij reeds bezitten, en onderrichtend wordt hun gezegd, dat hun verlangen wel zal vervuld worden, maar dat dit niet geschieden kan dan *„totdat vervuld zouden zijn ook hun medediensknechten, en hun broederen, die gedood zouden worden, als ook zij."*

Het is weer geheel naar den aard en het bijzonder karakter van dit 6de hoofdstuk der Openb., dat hier sprake is van een korten tijd. Immers juist dit hoofdstuk wil er ons van onder den indruk brengen, dat alles met haast, snel, zal geschieden in de uitoefening van Christus' Koningschap.

Dan echter volgt de pointe van dit vijfde zegel, waarin ons gezegd wordt *wat,* ten aanzien van de Kerk, nog geschieden moet: *vervuld moeten worden de medediensknechten en broeders der reeds gezaligden-in-den-hemel,* die, evenals zij vroeger, den dood nog moeten ingaan. De benaming waarmee de uitverkorenen, die nog leven en nog zullen leven, worden gekenschetst, is wel allerminst geschikt om medemartelaren aan te duiden, maar past wel zeer goed, om opnieuw alle geloovigen voor te stellen in hun dienen van den Heere, en gemeenschap met Christus en de Zijnen. Zag het „geslacht" van vrs 9 speciaal op martelaren, zoo zou het ook hier gebruikt moeten zijn, met name bij het „evenals zij". Nu echter de bedoeling slechts is weer te geven, dat de uitverkorenen eerst allen leven en sterven moeten, vóór de voleinding komen kan, kan het „geslacht" hier eenvoudig vervangen worden door „gedood".

Zoo toont ons de losmaking van het vijfde zegel van de ontvouwing van Christus' Koningschap, dat het boek des levens pas zal geopend kunnen worden, als, naast de gerichten in heel de wereld, het volledig getal der uitverkorenen door menigerlei verdrukking zal zijn ingegaan in den hemel, vgl. Hand. 14 : 22. Dit wordt straks nader uitgewerkt in 10 : 1—14 : 5.

III. EINDGERICHTEN.

12. *En ik zag, toen het het zesde zegel geopend had, en er geschiedde eene groote aardbeving, en de zon werd zwart, als eene haren zak, en de maan werd geheel*

als bloed, 13. *en de sterren vielen van den hemel op de aarde, als een vijgeboom zijne wintervijgen afwerpt, als hij door eenen sterken wind geschud wordt.* 14. *En de hemel week weg als een boekrol, die zich oprolt. En alle berg en eiland, werden bewogen uit hunne plaatsen.*

15. *En de koningen der aarde, en de rijksgrooten, en de oversten over duizend, en de rijken, en de geweldigen, en alle dienstbare, en vrije, verbergden zich, in de spelonken, en in de rotsen der bergen,* 16. *en zeiden tot de bergen, en tot de steenrotsen: Valt op ons, en verbergt ons, van het aangezicht van (Hem) Die gezeten is op den troon, en van den toorn des Lams,* 17. *want gekomen is de groote dag Huns toorns, en wie kan bestaan?* Openb. 6 : 12—17.

1. De ondergang der wereld (6 : 12—14).

Met aanhaling van tal van plaatsen uit het Oude Testament, en verwerking daarvan, wordt ons hier een beeld gegeven van de verwarring, waaraan de wereld in het einde der dagen ten prooi zal worden. Zoo werd door de profeten de Dag des Heeren reeds geteekend, die hier dan ook in het slotvers als de groote dag duidelijk genoemd wordt. Geweldige natuurkatastrophen als *aardbevingen, zonsverduisteringen, maansverduisteringen, zgn. sterrenregens, luchtverschijnselen en zeebevingen,* hebben steeds gegolden als voorteekenen en aankondigers van den grooten Dag des Heeren.

Echter moet er door ons van meet af op gelet worden, dat die groote dag des Heeren in het O. T. niet altijd als de laatste dag der wereld wordt gezien en beschreven; en dat ook deze voorteekenen niet speciaal dien jongsten dag inluiden. Met het aanhalen van teksten uit het O. T. moet men dan ook zeer voorzichtig zijn, waarvoor we hier verwijzen kunnen naar Dr G. Ch. Aalders, Het Herstel van Israël volgens het O. T., Kampen, Kok, 1935, omdat het ons niet mogelijk is, hier heel deze kwestie te behandelen. Als op het oogenblik voor ons van belang citeeren we uit genoemd werk (pg. 125) slechts: „Het is altijd een dag, waarop zich Gods straffende rechterlijke werkzaamheid openbaart, maar die dag kan op zeer onderscheiden tijdstippen vallen". Het kan óók de jongste dag zijn. (Men kan hier ook nog raadplegen van denzelfden schrijver een artikel over de laatste dagen in Geref. Theol. Tijdschr. XXXI, pg. 449—458).

Zonder ons hier verder in een O. T.sch onderzoek te verliezen, maken we er op attent, dat ook het N. T. den dag des Heeren niet steeds als alleen den laatsten dag beschrijft maar met name ook ge-

noemde teekenen zich eerder en langer ziet voltrekken. Petrus spreekt er in aansluiting aan Joël reeds op den eersten Pinksterdag over, Hand. 2 : 19—21. Dus behoeven we óók wat nu onder de zesde zegelopening gezegd en beschreven wordt, niet beslist te beperken tot den jongsten dag, maar is het heel Schriftuurlijk daarin ook andere en langere tijdperken van Gods straffende rechterlijke werkzaamheid te zien. Daarom konden we boven dit hoofdstuk ook de „eindgerichten" zetten, en er, in aansluiting bij wat reeds over den afloop van de gerichten, en overgang tot de eindgerichten gezegd werd, datgene onder verstaan wat in 14 : 6—19 : 4 breeder zal worden uitgewerkt: de oordeelen van den eindtijd, die tot den ondergang der wereld leiden: de oordeelen van het laatste der dagen, waarin geen genade Gods meer werkt, maar louter straffende gerechtigheid; die niet meer dienen tot bekeering, maar alleen tot straf.

Zelfs zal vast te houden zijn, dat DIE oordeelen niet alleen in het laatst der dagen zullen voorkomen, al zullen ze dan in het bijzonder gevonden worden en algemeen zijn, zoodat de WERELD er aan bezwijkt, doch dat God die eindgerichten in bepaalde kringen of bij bepaalde personen ook alle-tijden-door uitzendt. Als iemand zich onder de eerste gerichten niet bekeeren wil, blijft hij niet neutraal tegenover God en de Kerk van Christus, maar zal zich, bij blijvende onbekeerlijkheid, tegen alles in gaan verharden, en dan kan God over zoo iemand reeds in dit leven met Zijn eindgerichten komen, die louter straf en oordeel zijn. Iets daarvan vonden we reeds 2 : 4, 16, 22 v. Men kan ook nu weer niet zeggen, dat de volgorde der zegels 1—4, 5 en 6 puur chronologisch is. Ze staan naast elkander, en gaan alle tijden door tezamen op, en men kan alleen zeggen, dat de eindgerichten in iemands leven, in een kerk of kring, in land of volk, maar zoo dan ook in het geheel der wereld, nooit komen dan NA de gerichten. Steeds kunnen de gerichten in eindgerichten overgaan. Voor de wereld als geheel zal dit in het laatst der dagen geschieden, waarna ze hun voleinding vinden in Christus' oordeelen op den dag des Heeren, die DE oordeelsdag zal zijn.

Als TEEKENEN van de eindgerichten dienen in de Schrift de ook hier genoemde aangrijpende natuurverschijnselen, die de wereld doen wankelen, en waarbij alle vastigheid ons schijnt te zullen ontvallen. Het zijn niet de lichtere natuurverschijnselen, die bij de gerichten genoemd werden, maar teekenen, die wijzen op het vergaan der wereld; den ondergang van alles, waar de mensch zijn bestaan heeft. Niet slechts de mensch wordt aangegrepen, zooals in oorlogen, hongersnooden, ziekten en sterfgevallen, maar heel de wereld waarin hij leeft; heel het schepsel (Rom. 8 : 19 v.v.); het gansche heelal. De eindgerichten dragen het kenmerk van het absolute, het volstrekte, het alles-afdoende. Ze prediken algeheelen ondergang. Dit is het einde

der geziene dingen, zoowel der levende, als der levenlooze. Dit is het oordeel. Karakteristiek is het einde onzer beschrijving, dat samenvattend kan verstaan worden: *alles wordt bewogen uit zijn plaats.* Men vergelijke 20 : 11 en 21 : 1.

In eindgerichten, en tenslotte in den ondergang der wereld, vindt de ontvouwing van het Koningschap van Christus haar einde, haar doel, haar toppunt (haar telos). En als Christus heel de wereld dan ook zoover zal gebracht hebben, dan is ook *de* dag des Heeren daar, waarin Hij alles voleindigt, wat Hij voor Kerk en wereld deed.

2. De wanhoop der menschheid (6 : 15—17).

Zoolang Christus nog slechts met gerichten in de wereld Zijn Koningschap zal uitoefenen, kunnen de menschen van alle tijden en de menschheid der laatste dagen van de wereldhistorie nog tot bekeering komen, maar treden de eindgerichten in, in kleiner of grooter kring, dan is er verharding, dan is er geen genade meer, dan is er louter oordeel, en dat beteekent voor het menschelijk geslacht nooit anders dan wanhoop. Zeer teekenend zal ons dit zoowel in hfdst. 16, als in cap. 17—18 getoond worden, maar ook hier wordt het reeds niet onduidelijk aangegeven, om ons van meet af *het bijzonder karakter der eindgerichten,* die een belangrijke plaats in de uitoefening van het Koningschap van Christus over de wereld zullen innemen, tot bewustheid te brengen.

„De koningen der aarde en rijksgrooten en de oversten over duizend", de grooten dezer wereld in staatkundig, politiek, militair opzicht, die het meest onafhankelijk schijnen en slechts regeeren en bevelen uitdeelen op aarde, maar ook *„de rijken en de geweldigen",* de sterken door hun geld en goed, de machtigen door hun positie en naam, doch niet alleen dezen, maar *„alle dienstbare en vrije",* dus in één woord alle menschen van welken staat of stand ook in deze wereld, zijn tegen de eindgerichten niet bestand. Onder de gerichten konden ze nog bestaan en stand houden; in de verdrukking der Kerk oefenden ze nog macht en heerschappij; maar onder de eindgerichten *verbergen ze zich in de spelonken, en in de rotsen der bergen.* Alles ontvalt hun; ze verbergen zich en zoeken zich een schuilplaats in de meest vaste deelen der aarde. Ze voelen zich vergaan.

„En ze zeiden tot de bergen en tot de steenrotsen; valt op ons, en verbergt ons van het aangezicht van Hem, die gezeten is op den troon, en voor den toorn des Lams, want gekomen is de groote dag Huns toorns, en wie kan bestaan?" Ook hier zegt vooral de afsluiting van het gezicht weer het essentieele. Onder den druk der eindgerichten, moet de mensch erkennen, met God te doen te hebben, zonder dat hij

zich echter tot God bekeeren kan of wil: hij is verhard geworden. In wanhoop vermeldt hij den toorn van Christus, en Zijn gerechtelijk oordeel, waarom hij ook vanzelf herinnerd wordt aan al wat de Schrift zei over den Dag des Heeren. Onder de eindgerichten *vergaat* de mensch, Ps. 90 : 7 v.v., in wanhoop. Dit *is* niet slechts het einde, maar wordt door den mensch ook als zoodanig *beseft.*

Hiermee is *het overzicht* van de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld ten einde. Het omvatte de losmaking van *zes* zegelen, en werd ons onder drieërlei aspect getoond: Christus zal Zijn Koningschap over de wereld ontvouwen in *gerichten,* die de werkingen des doods onder de menschen brengen, en hen zoo waarschuwen voor de eeuwige straf, die hen wacht, als zij zich niet bekeeren. Toch zullen deze gerichten voor het geheel der wereld nog niet aanstonds overgaan in de eindgerichten, want de wereld moet in haar geheel openbaar worden in haar besliste VIJANDSCHAP tegen God en Zijn Christus, Zijn Koninkrijk en Zijn Kerk. Daarom zal er ook *verdrukking der Kerk* zijn, alle eeuwen door, waarin de wereld zich in haar waren aard zal toonen *tegenover* God en Christus; maar waardoor ook tegelijk de Kerk in haar getal voltooid en in den hemel vergaderd wordt, om bewaard te blijven tot het eeuwige leven, waarvan ze de zaligheid reeds in dit leven, maar ook in den wachttijd na dit leven in den hemel geniet. Zoo eerst wordt de wereld rijp voor *het eindgericht,* waarin geen genade, maar reeds het beginsel der straf aanwezig is; dat niet meer tot bekeering leidt, maar waarin de verharding ten volle openbaar wordt. Onder de eindgerichten vergaat de goddeloosheid der menschheid, en de wereld met haar. Christus triumfeert, en bevestigt en voleindigt Zijn Koningschap daarna op ZIJN grooten dag, waarin Hij komt om te oordeelen de levenden en de dooden. Dan zal Hij Zijn Koningschap volvoerd hebben, en het Koninkrijk Gode en den Vader overgeven tot in eeuwigheid.

Dit alles, wat ons hier als in vogelvlucht getoond werd, zooals het *snel* geschieden zal, wordt thans in 7 : 1—19 : 4 breeder afzonderlijk uitgewerkt, in drie parallel loopende Stukken, die, tot in den litterarischen opbouw toe, een sterke overeenkomst zullen toonen, en voortdurend verband houden met wat we tot nu vonden; waarna het laatste Stuk van dit Tweede Deel der Openbaring, 19 : 5—21 : 2, het resultaat toont van Christus' heerschappijvoering op den Dag des Heeren, waarop Hij alles volmaakt.

VIERDE STUK.
7 : 1—9 : 21.

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN DE WERELD DOOR GERICHTEN.

I. VERZEGELING VAN DE KERK-OP-AARDE TEGEN DE KOMENDE GERICHTEN.

1. *Hierna zag ik vier engelen, staande, op de vier hoeken der aarde, vasthoudende de vier winden der aarde, opdat geen wind zoude waaien op de aarde, noch op de zee, noch tegen eenigen boom.*
2. *En ik zag eenen anderen engel, opkomende van den opgang der zon, met een zegel des levenden Gods. En hij riep, met eene groote stem, tot de vier engelen, aan wie macht gegeven was, de aarde, en de zee, te beschadigen, zeggende:* 3. *Beschadigt niet de aarde, noch de zee, noch de boomen, totdat wij verzegeld zullen hebben de dienstknechten onzes Gods, op hunne voorhoofden.*
4. *En ik hoorde het getal der verzegelden: honderd vier en veertig duizend (waren) verzegeld, uit alle stammen der kinderen Israëls.* 5. *Uit den stam van Juda (waren) twaalf duizend verzegeld, uit den stam van Ruben twaalf duizend, uit den stam van Gad twaalf duizend,* 6. *uit den stam van Aser twaalf duizend, uit den stam van Naphtali twaalf duizend, uit den stam van Manasse twaalf duizend,* 7. *uit den stam van Symeon twaalf duizend, uit den stam van Levi twaalf duizend, uit den stam van Issaschar twaalf duizend,* 8. *uit den stam van Zebulon twaalf duizend, uit den stam van Jozef twaalf duizend, uit den stam van Benjamin (waren) twaalf duizend verzegeld.*

Openb. 7 : 1—8.

1. De Gerichten (7 : 1).

Met een „*hierna*", dat wel veel gelijkt op, maar toch niet precies hetzelfde is als „na dezen" of „na deze dingen", 4 : 1, 7 : 9, maakt Johannes den overgang van de drie inleidende tot de thans volgende vier uitvoerende Stukken van het Tweede Deel der Openbaring. We

komen tot het hart der Openbaring; de dingen, die met haast geschieden moeten, 1 : 1, 19; 4 : 1, in verband met Christus' Koningschap over Zijn Kerk; alles blijft onder de heerschappij en het aspect van 4 : 1 staan. Nu Johannes *in den hemel* God den Koning der wereld (4 : 1—11), Christus den Middelaar der Uitverkorenen (5 : 1—14), en de ontvouwing van heel het Koningschap van Christus over de wereld (6 : 1—17) aanschouwd heeft, wordt met het „hierna" van 7 : 1, dat cap. 4—6 als een geheel (meta touto) samenvat, de overgang gemaakt van datgene wat in den hemel potentieel alles reeds aanwezig is, tot *de uitvoering* daarvan op aarde.

In hfdst. 6 werd het *plan* van Christus' Koningschap ontvouwd; *„hierna zag ik"*, en nu begint dan de *uitvoering* daarvan, 7 : 1—21 : 2. Zoo is het begrijpelijk, dat we alleen op deze plaats deze uitdrukking in het boek der Openbaring vinden, terwijl elders „na dezen" (meta tauta) staat.

Na hetgeen we reeds bij 4 : 5, maar dan vooral bij de behandeling van cap. 6, bespraken ligt het voor de hand, dat thans eerst over de gerichten zal gehandeld worden, die hier dan ook worden aangeduid met *„de vier winden der aarde"*. We kunnen hierbij denken aan de „stemmen" of geluiden, stormen of orkanen, die loeien en gieren, als geschikte symbolen voor deze gerichten, uit 4 : 5. Opmerkenswaard is niet minder de aansluiting bij 6 : 1—8, het visioen der paarden, dat in het program van Christus' Koningschap de gerichten vertegenwoordigde. Dit valt in het oog, wanneer men let op Zach. 6 : 1—8, waar Openb. 6 : 1—8 op terug ging, en ziet, dat ook daar de paarden met de vier winden in verband gebracht worden, Zach. 6 : 5. Er is in dit eerste vers van ons Vierde Stuk dus reeds aanstonds reden te over, hier sprake van de gerichten te vinden. Bovendien kunnen Jer. 49 : 36 en Dan. 7 : 2 dit gebruik van „winden" voor „gerichten" bevestigen.

Voorts letten we er op, dat het nu gaat over hetgeen *op aarde* zal geschieden; dus in *de uitoefening* van Christus' Koningschap. Daar begint dit hfdst. duidelijk mee, en nadrukkelijk: *„Hierna zag ik vier engelen staande op de vier hoeken der AARDE, vasthoudende de vier winden der AARDE, opdat geen wind zou waaien op de AARDE, noch op de zee, noch tegen eenigen boom."* Johannes schouwt thans niet langer in den hemel, maar ziet wat op aarde gebeurt; en deze indruk wordt versterkt door het evenzeer telkens herhaalde gebruik van het getal vier, het getal der wereld. Zoo toont reeds dit eerste vers, dat we het Vierde Stuk met recht mochten noemen: de UITOEFENING van Christus' Koningschap in de WERELD door GERICHTEN; maar ook, dat dit 7de hoofdstuk geen aanhangsel op het vorige, of tusschenstuk, maar essentieel gedeelte van dat deel der Openbaring is, dat handelt over de gerichten.

Wel valt het nu aanstonds op, dat toch aan deze gerichten nog geen

uitvoering gegeven wordt. De *engelen,* die deze gerichten hebben uit te voeren, worden ons wel dadelijk getoond, maar met nadruk wordt er nu juist op gewezen in dit eerste vers, dat zij hun taak nog niet mogen aanvangen. Ze verschijnen ons nog niet als gerichtsuitvoerders, maar worden ons integendeel getoond als gerichtsweerhouders: ze houden de gerichten vast, opdat geen gericht over de aarde zou gaan, noch de zee beroeren, noch aan eenigen boom bespeurd zou worden. Er mag nog van geen gerichtsuitvoering sprake zijn, noch van iets, dat de gerichten in hun werking zou kunnen vertoonen. Ze *zijn* er wel reeds; de uitoefening kan elk oogenblik beginnen; maar deze engelen hebben thans nog de taak de gerichten in te houden.

Hier wordt, als zoo vaak in het boek der Openb., de spanning gewekt, doordat juist het tegenovergestelde van wat men verwachtte, gevonden wordt. Daardoor krijgt wat volgen gaat te meer nadruk, en komt het te sterker uit. Dat is de bedoeling van de gewekte spanning. Vóór over de bange gerichten gesproken wordt, die Christus' Koningschap in de wereld brengen moet, komt in dit heerlijk troostboek eerst het lot en deel der KERK ter sprake, waarvoor dit boek geschreven werd. En dit moet eerst met grooten nadruk voorop staan. Zoo zullen we dit telkens vinden in de nu volgende Stukken van dit Tweede Deel. Zij zullen elk uit zeven hoofdstukken bestaan, die in deze volheid van goddelijke werkingen (het getal zeven) het geheel van de gerichten, van de verdrukking der Kerk, en van de eindgerichten van Christus' Koningschap in de wereld, en het resultaat daarvan op den Dag des Heeren, zullen uitwerken; maar terwijl dit steeds geschiedt in de hoofdstukken IV, V en VI, waarbij VII altijd weer het resultaat brengt, stellen de eerste hoofdstukken van inleidend karakter, I, II en III, óók steeds de beteekenis van dat alles voor de KERK des Heeren in het licht.

2. Het Zegel Gods (7 : 2—3).

Er is reeds actie. Engelen zijn als gerichtsuitvoerders op aarde, maar hebben nog de taak de gerichten te weerhouden. Er moet blijkbaar eerst nog iets anders geschieden. *„Een andere engel"* komt het ons verkondigen, wat dit is.

„Hij komt op van den opgang der zon", hetgeen in de symboliek, als het rijzende licht, het goede en heil voorspelt. Zouden de gerichten nog worden afgewend? Een oogenblik zouden we 't kunnen meenen, maar de nadere bepaling van den engel wijst hier toch niet heen: hij *„heeft het zegel van den levenden God; en hij riep met een groote stem tot de vier engelen, wien macht gegeven was de aarde en de zee te beschadigen."* Dus blijkt nu nader, dat die eerste vier engelen toch wel terdege op de vier hoeken der aarde staan als gerichtsuitvoerders,

en niet slechts als gerichtsweerhouders. Slechts voor een oogenblik moeten ze de gerichten inhouden, omdat thans eerst andere engelen hun taak moeten volvoeren, waarvan de „andere engel" aldus getuigt: *„Beschadigt niet de aarde, noch de zee, noch de boomen, totdat wij verzegeld zullen hebben de dienstknechten Gods op hun voorhoofden"*. De gerichten komen dus, maar de verzegeling van de dienstknechten Gods moet er aan voorafgaan.

Voor de Christenen wordt hier weer de in de Openbaring zoo gebruikelijke en ten aanzien van Gods Koningschap zoo passende uitdrukking gebruikt van „dienstknechten Gods"; burgers van Zijn Koninkrijk; Zijn onderdanen, die Hem dienen en toebehooren. Ze ontvangen daarvan nu het teeken of zegel, dat hen als het eigendom van God en Christus kenmerken zal, maar hen als zoodanigen dan ook zal beschutten tegen de komende gerichten, Rom. 5 : 9—11. Merkwaardige en sterke overeenkomst vertoont dit alles ook met Ezech. 9, waar evenzeer over het komende gericht gesproken wordt, en in vs. 4 bevel gegeven wordt, vóór de gerichten uitbreken, de ware geloovigen met een teeken op hun voorhoofden te kenmerken, om hen aldus te bewaren tegen het gericht, vs. 6.

Zoo is de zin van wat hier geschiedt in het licht der Schrift niet twijfelachtig. De gerichten komen in de wereld; doch daar leeft ook de Kerk des Heeren. Zal nu de Kerk op gelijke wijze als de wereld door deze gerichten getroffen worden ? De werkingen der gerichten zijn werkingen des doods, zagen we bij 6 : 8; en nu keert, van de dagen van Noach en Lot af, de vraag weer: „Zult Gij ook den rechtvaardige met den goddelooze ombrengen ? Het zij verre van U, zulk een ding te doen, te dooden den rechtvaardige met den goddelooze; dat de rechtvaardige zij gelijk de goddelooze; verre zij het van U; zou de Rechter der gansche aarde geen recht doen ?", Gen. 18 : 23—25. Als de gerichten in de wereld komen, maakt God dan geen onderscheid tusschen de geloovigen en de ongeloovigen ? Het bevestigend antwoord op die vraag wordt hier gegeven in de verzegeling van de Kerk op aarde, vóór de gerichten uitbreken. *De levende God,* de eenige en waarachtige, de eeuwige en onveranderlijke, de heilige en rechtvaardige, is nog altijd Dezelfde in Zijn richten, die Hij steeds geweest is. Hij spaarde Noach en Lot; maar ook Israël bij de plagen of gerichten in Egypte; in latere gerichtsperioden weer Elia en Elisa; en bekend is het spreken der profeten over het overblijfsel in de dagen van Gods bezoekingen. Zoo zal het ook nu zijn in de dagen der nieuwe bedeeling onder het Koningschap van Christus, door gerichten in de wereld uitgeoefend.

Toch moet men dit nu, in hetzelfde licht der Schrift, goed verstaan, en zeer nuchter blijven bezien. God bespaarde *het lijden,* dat deze gerichten meebrachten voor de wereld, den Zijnen niet. Integendeel:

de Kerk moest steeds meelijden met de wereld onder Gods gerichten, soms zelfs wel tot den dood toe; maar in dit alles zijn de verzegelden „meer dan overwinnaars, door Hem, die hen heeft liefgehad", Rom. 8 : 37; „niets zal hen kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heer", Rom. 8 : 39; „dengenen, die God liefhebben, werken alle dingen mede ten goede, dengenen namelijk, die naar Zijn voornemen geroepen zijn", Rom. 8 : 28, d. i. die verzegeld zijn met het zegel des levenden Gods.

Leert de Schrift ons niet, dat het lijden dezer wereld de geloovigen bespaard blijft, tot en met den tijdelijken dood toe, zoo is daarom toch de verzegeling der dienstknecehten Gods niet zonder waarde. Wezenlijk komen zij toch niet in het *gericht,* Joh. 5 : 24, want noch in het lijden, noch in het sterven, dragen zij *de stràf der zònde,* die Christus geheel voor hen droeg. Lijden en sterven zijn voor *hen* geen gerichten meer, geen dragen van straf, geen waarschuwing voor en voorsmaak van de komende, eeuwige straf, zooals dit, naar we zagen, voor de wereld het geval is, doch beproevingen en kastijdingen, voorbereiding tot en tenslotte overgang in het eeuwige leven. Alles is van *karakter* veranderd; en de geloovige verstaat dat, weet dat, belijdt dat door het *geloof.* Men kan dat niet *zien,* maar daarmee is het niet van minder beteekenis! De eigenlijke *dóóds*werking is er voor de verzegelden uit. De gerichten mogen hen meetreffen, ze zijn voor de verzegelden iets totaal anders; geen eigenlijke *gerichten* meer. De angel der gerichten, Gods toorn, de dood, is er voor hen uit weggenomen: die stak Christus; en Hij volbracht het lijden dáárvan. Deze doorloopende leer der Schrift, die we ook in vr. 42 van den Heid. Cat. terugvinden, wordt kort in de verzegeling der dienstknechten Gods aangeduid, en kan door iemand, die zich met de voorgaande boeken der Schrift vertrouwd maakte, niet misverstaan worden, en behoeft zelfs eigenlijk geen nadere toelichting.

Ook nog andere plaatsen in de Schrift, als 2 Kor. 1 : 22; Eph. 1 : 13, 4 : 30 en Joh. 6 : 27, spreken van verzegeling der geloovigen. Ze worden als kinderen Gods verzegeld door den Heiligen Geest, waarvan het uiterlijk teeken de doop is, en zoo ook ALS KINDEREN GODS bewaard; dat is niet: bewaard tegen alle lijden en kwaad; maar: bewaard in hun staat en stand als geloovigen. In dien zin komt ook de Openb. later, 9 : 4, 14 : 1, 22 : 4, telkens nog weer op deze verzegeling terug; en wees deze gedachte reeds 3 : 10 aan. Het tegenbeeld, of de imitatie daarvan, zullen we voorts vinden in 13 : 16 v.v., 14 : 9, 16 : 2, 19 : 20 en 20 : 4.

3. De verzegelden (7 : 4—8).

Volgt uit het voorafgaande reeds, dat er geen sprake van kan

zijn, dat hier slechts martelaars of bijzondere grooten in het Koninkrijk Gods kunnen bedoeld zijn, aangezien de verzegeling, naar luid der Schrift, het deel van alle geloovigen is, zoo komt dit nu ook nog uit in het symbolisch getal, waarop thans onze aandacht in het bijzonder gevestigd wordt.

Men lette er aanstonds op, dat Johannes het getal der verzegelden, der dienstknechten Gods, *hóórde*. Het gaat niet om de *vaststelling* van het AANTAL, maar om *het hooren van het GETAL*, dat de verzegelden kenmerkt. Er is hier, en in 14 : 1, sprake van *144000*, welk getal hier nader bepaald wordt als *12 × 12000, uit alle stammen der kinderen Israëls.* Niemand zal er aan denken, dat hier het vleeschelijk Israël zou kunnen zijn bedoeld, als men let op heel het verband, waarin dit hier genoemd wordt. Waarom zouden speciaal de Joden tegen de gerichten, die Christus bij de uitoefening van Zijn Koningschap zendt in de wereld, verzegeld worden? Of de Joden-Christenen? Bovendien heeft in geen geval het noemen van de *stammen* eenigen zin; en dat zeker niet in de volgorde, die we hier vinden. Reeds in vs. 3 zijn de verzegelden dienstknechten Gods genoemd, de gewone benaming voor de Christenen van alle tijden, de Kerk des Heeren. Zoo worden hier de twaalf stammen der kinderen Israëls als symbolische naam gebruikt voor heel het volk van God. Dit geschiedt zeer vaak in het N. T. We verwijzen voor de Openb. naar 2 : 9 en 3 : 9; en voorts naar Matth. 19 : 28; Luk. 22 : 30; Rom. 2 : 29; 4 : 16; 9 : 6 v.v.; 11 : 26; Gal. 3 : 29; 4 : 28; 6 : 16; Phil. 3 : 3; 1 Petr. 1 : 1; Jak. 1 : 1. Het ware Israël is bedoeld; de gansche Christenheid; heel de Kerk van Christus. Allen, die daartoe behooren, zijn verzegeld.

Bij heel de voorstelling van dit visioen, dat het om de Kerk-op-aarde gaat, zooals ze hier beneden alle-tijden-door leeft, past juist *deze* aanduiding van het volk Gods zeer goed. Zooals Israël eeuwen lang, als typisch volk van God, in twaalf stammen onderscheiden, in Kanaän leefde, zoo leeft nu het volk Gods der nieuwe bedeeling op aarde. Als de Kerk-op-aarde geteekend wordt, is ze wel in haar geheel een eenheid (Israël), maar vallen toch ook de onderscheidenheid en verdeeling in stammen nog op. Tal van factoren, die in de onderscheiden ontplooiing van de stammen van oud-Israël reeds werkzaam waren, en ieder dier stammen een eigen karakter, aard en geestelijke ligging gaven, werken, alle-eeuwen-door, ook op de Christenheid in, en geven de verschillen binnen den kring van het Christendom. We noemen hier slechts afstamming en volksaard; woonplaats en historie; gaven en talenten; ontwikkeling van dogmatiek en belijdenis; ethiek en mystiek; ras en taal; enz., enz. Om maar één concreet voorbeeld te noemen: de Westersche en de Oostersche Kerk behooren zeker beide tot de Kerk van Christus, maar niet alleen in de historie der Kerk, doch tot op den huidigen dag toe, is er hier op

aarde desniettemin dikwijls een groot verschil op te merken tusschen Westersche en Oostersche Christenen. Niet die onderscheidenheid, maar veeleer de eenheid treedt op den voorgrond, en is het belangrijkste: het is alles Israël; maar we kunnen toch alle tijden door van „stammen” blijven spreken hier op aarde.

Hierop verder doorgaande, verstaan we het getal 144000 het gemakkelijkst, als we uitgaan van de 12000, waar vs. 5-8 telkens naar verwijst. Hoeveel onderscheidingen men in het Christendom in den loop der tijden ook moet of meent te moeten aanwijzen, men zal steeds mogen gelooven, dat van elke groep 12000 verzegeld zijn. De herhaling in vs. 5-8 is niet zonder beteekenis. Het prent ons in, dat elke groep het signatuur, het teeken of getal van het volk Gods mag dragen: het getal 12; en dat niet alleen op een bepaalden tijd, maar alle eeuwen door; waarom voor elke groep het getal twaalf met duizend mag vermenigvuldigd worden, want duizend wijst, als tien tot de derde macht, naar de volkomenheid op aarde (het getal tien) in lengte, breedte en hoogte. Elke groep van ware Christenen, niet alleen in zijn lengte en breedte, maar ook in zijn hoogte, d. i. in zijn historisch bestaan op aarde in den loop der eeuwen, in volkomenheid van tijd, is in zijn geheel verzegeld, zonder één uitzondering. Maar al die groepen, hoe ze ook bepaald mogen worden, als het maar oprechte Christenen zijn, staan maar niet los naast elkander, doch vormen te samen in nauwste gemeenschap, in vermenigvuldiging, het product van het éene Christendom, het éene volk van God, het ware Israël. En dan *tellen* we die groepen niet, maar, naar het symbolisch getal voor het volk van God, is de vermenigvuldiger bepaald op 12, zoodat we krijgen 12 × 12000 d. i. 144000; „en alzoo zal *geheel* Israël zalig worden”, Rom. 11 : 26; in zijn geheel „verzegeld tot den dag der verlossing”, Eph. 4 : 30. De 144000, dat is *de gansche ware Kerk des Heeren, zooals ze, in al haar onderscheidingen, alle eeuwen door, op aarde leeft,* als het ware Israël. Haar ziet Johannes *in haar geheel,* in dit visioen.

De bonte mengeling, waarin de stammen Israëls in vs. 5-8 zijn opgesomd, wijst er niet slechts op, dat we hier niet aan het vleeschelijk Israël te denken hebben, doch geeft, door de vooropstelling van Juda, den stam, die reeds 5 : 5 als het geslacht van Christus werd genoemd, aan, dat we hier aan de Christenen te denken hebben. *En dan gaat het voorts om het twaalftal.* Als dan Manasse naast Jozef genoemd wordt, blijkt de bedoeling te zijn, zoowel aan de zonen van Jakob, als aan de stammen in Israël, te doen denken. Daarom wordt Levi óók genoemd, hoewel die stam geen stam*gebied* had. Efraïm als naam van het tienstammenrijk uit den tijd van Israëls verval kon beter worden weggelaten. Om aan het twaalftal vast te houden moest één van Jakobs zonen worden overgeslagen, waarbij de keus op Dan viel,

waarschijnlijk wel, omdat in dien stam reeds vroeg de afgodendienst binnendrong, Richt. 18.

II. DE KERK UIT DE GERICHTEN IN DEN HEMEL VERGADERD.

9. *Na dezen zag ik, en zie, eene groote schare, die niemand tellen kon, uit alle natie, en stammen, en volken, en talen, staande, vóór den troon, en vóór het Lam, bekleed met lange witte kleederen, en palmtakken in hunne handen.*
10. *En zij riepen met eene groote stem, zeggende: Het heil aan onzen God, Die gezeten is op den troon, en aan het Lam.*

11. *En alle de engelen stonden rondom den troon, en de ouderlingen, en de vier levende wezens, en vielen op hunne aangezichten, vóór den troon, en aanbaden God,*
12. *zeggende: Amen, de zegening, en de heerlijkheid, en de wijsheid, en de dankzegging, en de eere, en de kracht, en de sterkte, aan onzen God, tot in alle eeuwigheid. Amen.*

13. *En één van de ouderlingen antwoordde mij, zeggende: Dezen, die bekleed zijn met lange witte kleederen, wie zijn zij, en vanwaar zijn zij gekomen?*
14. *En ik zeide tot hem: Mijn heer, gij weet het. En hij zeide tot mij: Dezen zijn het, die komen uit de groote verdrukking; en hunne lange kleederen, hebben zij gewasschen, en ze wit gemaakt, in het bloed van het Lam.*
15. *Daarom zijn zij vóór den troon van God, en dienen Hem, dag en nacht, in Zijnen tempel. En Die gezeten is op den troon, zal Zijne tent over hen uitspannen.*
16. *Zij zullen niet meer hongeren, en ook niet meer dorsten, en ook zal de zon op hen niet vallen, noch eenige hitte.*
17. *Want het Lam, Dat in het midden van den troon is, zal hen weiden, en hen leiden, tot bronnen van water des levens. En God zal afwisschen alle tranen, van hunne oogen.* Openb. 7 : 9—17.

1. De Kerk in den hemel (7 : 9—10).

Den overgang van het eerste naar het tweede hoofdstuk van dit Vierde Stuk maakt Johannes met een „*na dezen*", dat we inzonderheid 4 : 1 reeds leerden kennen als niet slechts een chronologische, maar vooral logische orde, die *het verband* tusschen het een en het

ander legt. Zoo is het ook hier. De gerichten komen, maar de Kerk-op-aarde is tegen die gerichten verzegeld, zoodat zij bewaard wordt tot op den dag der verlossing; maar als dan héél de Kerk, alle eeuwen door, alzoo door God bewaard is, dan ziet Johannes haar nu ook in haar geheel in den hemel uit de gerichten vergaderd en in heerlijkheid opgenomen. *„Na dezen zag ik, en zie, een groote schare, die niemand tellen kon, uit alle natie, en stammen, en volken, en talen, staande voor den troon en voor het Lam."* In vs. 1—8 zag Johannes op aarde: hij zag vier engelen, staande op de vier hoeken der aarde; even duidelijk wordt ons nu aanstonds gezegd, dat Johannes thans weer in den hemel ziet: hij zag een groote schare, staande voor den troon en het Lam. In vs. 1—8 ging het over de Kerk-op-aarde; thans gaat het over de Kerk-in-den-hemel.

Johannes ziet de Kerk in haar eenheid en geheelheid als een groote schare *in den hemel,* zooals hij haar eerst, als het ware Israël, *op aarde* zag. De Openbaring kent geen eentonigheid, maar kiest haar benoemingen van dezelfde zaak steeds, vol leven en bewegen, naar het verband, waarin de dingen voorkomen. Zoo werd de Kerk des Heeren in de eerste hoofdstukken *de zeven gemeenten* genoemd, met haar ambtsdragers en organisatie, waardoor Christus de Zijnen regeert. Hier werd het beeld van zeven gouden kandelaren gebruikt, 1 : 12, 20, enz. De geloovigen worden van 1 : 1 af telkens *dienstknechten Gods* genoemd; en in 3 : 1—6, maar dan ook 5 : 1 v.v., als *namen in het boek des levens* aangeduid; het eerste om hen als burgers van het Koninkrijk Gods te teekenen, het tweede als Gods uitverkorenen van eeuwigheid. De Kerk, die reeds in den hemel is opgenomen, droeg in 6 : 9—11 den naam van *zielen onder het altaar,* waarin uitkwam, dat zij haar aardsche leven reeds in den dienst des Heeren opgeofferd had. In 7 : 1—8 werd ze ons voorgesteld als *het ware Israël,* dat, als volk van God, steeds bewaard is en wordt tegen Gods gerichten op aarde. En als ons *nu* weer de Kerk in den hemel getoond wordt, zooals ze uit de gerichten, waarin ze nog zooveel moeite te lijden had, in den hemel vergaderd is, dan gebruikt Johannes het beeld van *een groote schare,* die niemand tellen kon, uit alle natie en stammen en volken en talen.

Haar *eenheid* als een schare staat voorop, maar, juist waar Johannes hier troosten wil, daar wordt ook aanstonds onze aandacht gevestigd op de *grootheid en veelvuldigheid* dier schare. Nu gaat het niet meer om het *getal,* dat als kenmerkend *gehoord* moest worden, maar om het ontelbaar *aantal,* dat *gezien* wordt. Ook de Kerk des Heeren zal het in deze wereld moeilijk hebben onder de gerichten Gods, maar ze wordt niet alleen IN de gerichten bewaard, maar ook, als een groote schare, die niemand tellen kon, UIT de gerichten in den hemel vergaderd; en dat niet slechts uit een enkel volk, maar uit alle natie,

stammen, volken en talen, d. i. uit alle groepen, waarin ze op aarde in haar onderscheidenheid leeft, 7 : 1—8. Zoo wordt het nauw verband tusschen het eerste en tweede deel van cap. 7 gelegd. HEEL de Kerk des Heeren (dàt waarborgt haar aantal in den hemel; de groote schare, die niemand tellen kon, uit alle natie, stammen, volken en talen), zooals ze op aarde leefde als het ware Israël, ziet Johannes in den hemel terug.

Laten dan de gerichten komen, straks staat heel de Kerk voor den troon en het Lam, *„bekleed met lange witte kleederen”*, d. i. levende in de hemelsche sferen; ontrukt aan de benauwingen van deze aarde. Men zie hier naar wat we opmerkten bij 3 : 1—6; 3 : 18 en 6 : 9—11. De vromen zijn overgezet uit het leven op de aarde in het zalig hemelleven. Alle aardsche banden en verbanden, benauwing en beperking, zijn verbroken; de geloovigen leven in den hemel *„met palmtakken in hun handen”*, reeds Joh. 12 : 13 teekenen van vreugde, maar hier toch niet minder teekenen van bevrijding en overwinning van alle aardsche strijd en moeite.

Het is een vreugdevol leven in den hemel, waaraan de Kerk ook uiting geeft met haar gansche hart, door haar roepen met groote stem: *„Het heil aan onzen God, die gezeten is op den troon en aan het Lam!”* Zoo zingt de Kerk op dit ééne geweldige thema: het thema van haar verlossing; in de verrukking van het zalig hemelleven. Haar heil, haar redding, en zaligheid, brengt ze tot God terug, en tot Jezus Christus, wien daarvan alleen de lof en eer toekomt. Zij noemt hier den naam van God uitdrukkelijk, en spreekt niet slechts van Hem, die op den troon gezeten is; omdat uit Hem en door Hem en tot Hem alle dingen zijn. Zij, die, in den hemel gekomen, als „zielen onder het altaar”, met groote stem haar verlangen naar de volkomenheid te kennen geeft, dankt hier Gode en Christus voor de verlossing uit de gerichten, uit alle moeiten en zorgen van de aarde. Het verschil tusschen 6 : 9—11 en 7 : 9—17 in den zang der Kerk is opmerkelijk, maar geheel passend in het verband, waarin een en ander voorkomt. Ginds zagen we de Kerk-in-den-hemel, komende uit de verdrukking door haar vijanden; hier vinden we de Kerk-in-den-hemel, komende uit den druk der gerichten. Daarom moest ginds wel van *het recht Gods* over de vijanden der Kerk gesproken worden, maar hooren we daar hier geen woord over. Hier gaat het alleen om bevrijding van druk en ellende, zooals die in de gerichten gevonden worden.

2. Lofzang der engelen (7 : 11—12).

Aan de vreugde der Kerk nemen ook de engelen deel, maar zij zingen in breeder lofzang. *„Al de engelen stonden rondom den troon*

en de ouderlingen en de vier levende wezens"; rondom dat centrum in den hemel, van waar de actie der gerichten uitging; van God en den raad Zijner verheven engelen, de 24 ouderlingen of oudsten; en de vier Cherubs, de uitvoerders van Gods gerichten. Als de heirscharen der engelen den zang der verloste Kerk hooren, moeten ze daar met een *Amen* mee instemmen; maar voorts ook op hun wijze nu weer de heerlijkheid Gods zingen. In zevenvoudigen lofzang, als in 5 : 12, verheffen ze, na *„in aanbidding voor God te zijn neergevallen"*, Gods heerlijkheid en majesteit: *„de zegening, en de heerlijkheid, en de wijsheid, en de dankzegging, en de eere, en de kracht, en de sterkte, aan onzen God, tot in alle eeuwigheid, Amen."* De engelen prijzen God om de verlossing en de zaligheid der Kerk, waarin Zijn grootheid en heerlijkheid is uitgekomen.

3. De staat der Kerk in den hemel (7 : 13—17).

Thans wordt ons nog iets meer geopenbaard over den staat en toestand der Kerk in den hemel, hetgeen litterair wordt ingeleid door een dialoog tusschen *één der oudsten,* die in Gods raad zit, één der hoogste engelen, en Johannes. Deze troongeest *antwoordde,* oftewel sprak met het oog op wat zoo juist voorafging: *„dezen, die bekleed zijn met lange, witte kleederen, wie zijn zij en vanwaar zijn zij gekomen?"* De aandacht wordt door de vraag gespannen. Johannes antwoordde den engel: *„mijn heer, gij weet het"*. Uit de aanspraak spreekt eerbied voor deze engelenmacht; uit het antwoord, dat luidt als Ezech. 37 : 3, Johannes' verlangen de verklaring van dezen oudste te mogen vernemen. En dan volgt de hoogst belangrijke toelichting van dit visioen: *„dezen zijn het, die uit de groote verdrukking komen."*

Vooral op grond van deze uitdrukking, die men vergeleek met Dan. 12 : 1, Mark. 13 : 19 en Matth. 24 : 21, heeft men in de groote schare slechts de martelaren van de laatste dagen, komende uit den strijd met den Antichrist, willen zien. Dit past evenwel in het verband van dit gedeelte der Openbaring allerminst, aangezien van de Antichristelijke macht of vijandschap hier nog geen sprake is. Het gaat hier nog uitsluitend over de gerichten Gods, en de plaats der Kerk daaronder.

We zullen de groote verdrukking hier in ruimeren zin moeten verstaan, en hierbij te denken hebben aan den druk der gerichten, die de Kerk alle eeuwen door te lijden heeft. Vreemd is het zeker niet, dat die verdrukking *groot* genoemd wordt, al was het alleen maar, omdat ze voortduurt van het begin tot het einde der nieuwe bedeeling.

Het is wel waar dat men bij „de groote verdrukking" gewoonlijk

slechts denkt aan de benauwdheid der laatste dagen, maar het is hiermee als met tal van andere begrippen uit den Bijbel, b.v. de Dag des Heeren; het laatste der dagen of de laatste dagen; maar ook, om niet meer te noemen, het eeuwige leven; de komst of wederkomst van Christus. Men heeft al deze uitdrukkingen puur eschatologisch gemaakt in den zin van louter toekomstig; alleen behoorend tot den allerlaatsten wereldtijd; waar wij op het oogenblik nog niet mee te maken hebben, dan dat we ze altijd verwachten moeten. Toch leert de Schrift ons dat óók nog wel anders zien. Om ook hier slechts een enkel voorbeeld te noemen, spreekt de Bijbel van héél de N. T.sche bedeeling als van de laatste dagen, Hebr. 1 : 1; van den Dag des Heeren als niet alleen den jongsten dag; van den Antichrist als niet alleen den Antichrist van den laatsten tijd; van het eeuwige leven als niet alleen liggende in de eeuwigheid; van de komst van Christus als niet alleen Zijn lichamelijke aanwezigheid op den laatsten dag. Dit alles moge in het laatst of op den jongsten dag zijn einde, zijn volkomenheid, zijn telos, bereiken, het is desniettemin alles reeds ook nu aanwezig of werkzaam. Zuiver eschatologisch leven is niet maar leven in de toekomst, maar leven in het heden bij het licht van wat zich snel voleindigen gaat. Wie in den Zoon gelooft, HEEFT het eeuwige leven, al zal hij het steeds rijker en heerlijker ontvangen, en pas in de eeuwigheid ten volle deelachtig worden. Christus komt zeer zeker eerst op den jongsten dag, maar in de uitoefening van Zijn Koningschap, alle tijden door, is toch ook reeds Zijn komen tot deze wereld. Straks worden bazuinen geblazen, die, in de uitoefening van gerichten op aarde, Zijn komst aankondigen; Zijn komst voorafgaan; maar zoo dan toch onlosmakelijk aan Zijn komst verbonden zijn, en er deel van uitmaken. Ook de Dag des Heeren zal in eigenlijken zin eerst aanbreken, als de geschiedenis dezer wereld ten einde is, maar zoo sterk wordt ook dit begrip soms uitgebreid, dat men er bij denkt aan heel de N.T.sche bedeeling, of zelfs aan heel den wereldtijd. Dit moge niet geheel juist zijn (wij komen daar later op terug), het toont toch wel, dat men de eschatologische begrippen niet al te zeer pressen mag in het kader alleen van het einde en den eindtijd. Dit geldt nu tenslotte ook van den Antichrist. Niet alleen de Openbaring zal ons dit toonen in cap. 13 v.v., maar reeds 1 Joh. 2 : 18 schreef: „kinderkens, het is de laatste ure; en gelijk gij gehoord hebt, dat de antichrist komt, zoo zijn ook nu vele antichristen geworden; waaruit wij kennen, dat het de laatste ure is."

Uit dit alles blijkt voldoende, dat men, slechts afgaande op de uitdrukking: „de groote verdrukking" niet maar zeggen kan, dat onder de groote schare alleen te verstaan is het geheel der martelaren uit de laatste tijden der wereld. Zeker zal er tegen het einde groote ver-

drukking zijn. Zelfs mag men deze karakteriseeren als DE groote verdrukking. Maar men mag niet zeggen, dat we, wanneer er sprake is van de groote verdrukking, beslist alleen moeten denken aan den druk der laatste dagen. Heel de N.T.sche bedeeling door zullen de geloovigen verdrukking te lijden hebben, Joh. 16 : 33; Matth. 26 : 41; Hand. 14 : 22; Rom. 7 : 24; 1 Joh. 3 : 13. Het is de verdrukking van de laatste dagen, *d. i.* van de nieuwe bedeeling. Ook het O. T. getuigt van de verdrukking der vromen; Gen. 5 : 29; 47 : 9; Ps. 90 : 10; enz.; en deze verdrukking zou men de éérste verdrukking kunnen noemen; de verdrukking der éérste dagen; de verdrukking van de oude bedeeling. Met den aanvang van de nieuwe bedeeling is echter alles zooveel ernstiger geworden: zij is de *laatste* bedeeling. Daar volgt in dezen wereldtijd geen andere bedeeling meer op. In deze „laatste dagen", d. i. in heel de nieuwe bedeeling, wordt alles beslist, en komt alles tot zijn beslissing, Matth. 21 : 37; Luk. 2 : 34; Hand. 2 : 17 v.v.; Openb. 22 : 11. Daardoor krijgt alles een eschatologisch karakter in heel de nieuwe bedeeling, dat, uit den aard der zaak, tegen het *einde* van *deze* bedeeling, het scherpst zal worden toegespitst. Maar zoo kan dan toch de verdrukking van al dien tijd „de groote verdrukking" of de verdrukking van de laatste dagen, de verdrukking van de nieuwe bedeeling, genoemd worden.

Zoo ziet Johannes nu de Kerk in den hemel. Het is de gansche Kerk van heel de nieuwe bedeeling, die hier op aarde in verdrukking leefde, maar wier toekomst zeker is. Zij wordt in haar geheel, als een groote schare, uit alle natie, en stammen, en volken, en talen, (het kenmerk immers juist van de N.T.sche kerk) in den hemel vergaderd uit de groote verdrukking, die ze altijd en overal te lijden heeft. Zij is verspreid over heel de aarde; maar, waar ze zich ook bevindt, ze heeft steeds verdrukking te lijden. En ook zóó gezien is de uitdrukking „de groote verdrukking" hier wel zeer geëigend.

Van heel deze Kerk in den hemel betuigt de engel nu verder: *„en zij hebben hun lange kleederen gewasschen, en ze wit gemaakt in het bloed des Lams"*. De geloovigen leefden in de verdrukking, in lijden, in moeite, in verdriet, in ellende, in zonde, en in de gevolgen en smet der zonde; maar ze hebben zich in dit leven geheiligd en gereinigd in het bloed van Christus, doordat ze tot Hem hun toevlucht namen, in heel hun aardsche bestaan en leven. Ze waren in de wereld, en leden in de wereld mee onder Gods gerichten van alle tijden. Ook zij werden bezocht met krankheden, en geteisterd door natuurrampen, maar het was hun niet tot straf en oordeel, doch tot loutering en heiliging. Zij namen onder den druk der gerichten slechts te meer hun toevlucht tot Christus, en werden door de moeiten van dezen tijd slechts te sterker aan Hem verbonden. Zij leden met Christus, en vervulden in hun lijden de overblijfselen van Zijn lijden

om der zondenwil; 2 Kor. 4 : 7—15; Fil. 3 : 10; Kol. 1 : 24. Het bloed des Lams werd hun steeds kostelijker, juist ook in het lijden. Zij leerden zelfs *roemen* in de verdrukkingen, Rom. 5 : 3 v.v. En zoo werd hun leven daardoor geheiligd.

„Daarom zijn zij voor den troon van God, en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel". Zij waren op aarde kinderen des Koninkrijks, wier burgerschap in de hemelen was, en die daarom in deze wereld niet opgingen, noch ook leefden als de wereld. Hun leven was anders, doordat zij in Christus waren, en wandelden, in lange kleederen, naar Zijn Geest. Maar dat leven wordt dan ook met den dood niet afgebroken, doch, zelfs tot in der eeuwigheid, in de hemelen volmaakt.

De verdrukkingen komen. Gods gerichten gaan beginnen. Christus gaat Zijn hemelsch Koningschap uitoefenen. En ook de Kerk zal onder den druk dier gerichten te lijden hebben. Maar juist nu bij den aanvang van al die gerichten, die komen gaan, en zich steeds verder ontplooien zullen, tot het einde toe, wordt de Kerk verzekerd, dat ze niet slechts in de gerichten bewaard blijft, maar ook uit de gerichten in den hemel opgenomen wordt, om daar bevestigd te worden in het leven, dat zij op aarde ontving en aanstemde, in de gemeenschap met Christus.

Alles wijst *hier* reeds naar *de voleinding;* en meerdere uitdrukkingen, die we hier aantreffen, zullen we in cap. 21—22 terugvinden, om daar breeder uitgewerkt te worden. Het is de schoonheid en de rijkdom van het boek der Openbaring, dat naar die voleinding thans reeds heen gewezen wordt, tot troost en bemoediging der Kerk, die veel te lijden krijgt, maar alzoo de heerlijkheid beërven zal. De volkomen zaligheid en alle heerlijkheid der eeuwigheid konden hier nog niet vol-uit beschreven worden. Dat zou de orde verbreken. Het uitoefenen van Christus' Koningschap zal ons worden voorgesteld; in gerichten, verdrukking der Kerk, en eindgerichten. Maar dat geschiedt toch niet dan nadat althans iets van de heerlijkheid, die de getrouwe Kerk in de eeuwigheid wacht, met enkele voorloopige woorden, uitdrukkingen, en zinnen, is uitgesproken. Het dient tot aansporing der Kerk, om toch, onder alle verdrukking en moeite, getrouw te blijven. Haar wacht eens haar loon.

De geloovigen zullen voor den troon van God zijn, en Hem dienen dag en nacht in Zijn tempel; en . . . hooger ideaal, grooter verlangen, heerlijker leven, kennen zij niet. Dat is het nieuwe leven der Kerk reeds hier op aarde. Haar wensch: nabij God te zijn; Hem te dienen. Die zal zij verkrijgen in der eeuwigheid; steeds door; ononderbroken; in Gods onmiddellijke nabijheid; in Zijn tempel.

„En Die gezeten is op den troon, zal Zijn tent over hen uitspannen". Het is een belofte van de nauwste gemeenschap met God. Reeds hier op aarde woonde God in een tent of tabernakel bij Zijn volk. Dat was

een afschaduwing van de komende heerlijkheid. In de nieuwe bedeeling valt die tabernakel weg; maar alleen om plaats te maken voor rijker vervulling van Gods gemeenschap in de uitstorting van den Heiligen Geest in de Kerk van Christus, Joh. 14 : 23. Maar wanneer eenmaal het Koninkrijk Gods zal volmaakt zijn, wordt ook de gemeenschap met God volkomen; en dat mag de Kerk verwachten. De geloovigen zullen God dienen in den hemel, en God zal hèn zegenen en behoeden. Dan *„zullen zij niet meer hongeren, en ook niet meer dorsten, en ook zal de zon op hen niet vallen, noch eenige hitte."* Dat waren nu juist de gerichten, waaronder de Kerk op aarde zooveel te lijden had; en zoo vertroost dit visioen nu alleen goed, omdat het ingaat op het leed, dat aanwezig was. De Kerk heeft onder de gerichten van zwaard en honger, misgewas en ziekte, en allerlei doodswerkingen, die reeds 6 : 1—8 werden aangegeven, en straks in dit deel der Openbaring nog nader zullen uitgewerkt worden, zooveel te lijden. Zeker, ze wordt onder dit alles bewaard tot den dag harer verlossing; maar thans wordt dan ook getoond, hoe alle leden der Kerk in den dag hunner verlossing daarvan bevrijd zullen zijn, en beloofd, dat de Kerk als geheel boven alle lijden, ook des doods, eenmaal verheven zal worden. Daar kan de Kerk verzekerd van zijn, *„want het Lam, dat in het midden van den troon is, zal hen weiden, en hen leiden tot bronnen van water des levens; en God zal afwisschen alle tranen van hun oogen"*.

Ook in dezen slotzin is weer van geen martelaarschap sprake, maar van de droefheid onder de gerichten; de smart en het lijden onder honger en dorst, en allerlei benauwenissen in het natuurgebeuren, die bij de uitoefening der gerichten op den voorgrond staan. De Kerk komt dit alles geheel en totaal te boven; want Jezus Christus, haar Koning en Herder, zal haar het eeuwige leven in voeren, dat het meest lijnrecht staat tegenover iedere doodswerking. Als het getal der Kerk volmaakt, als de groote schare voltallig is, wordt alles vervuld. Johannes zag het reeds zoo.

Weer met dezelfde woorden (en dat alles kan toch maar niet toevallig zijn, maar is vooral in een systematisch boek als de Openbaring opzet en bedoeling) zal hier 21 : 4 en 22 : 1 over gesproken worden. Dan wordt *vervuld* wat de Kerk hier reeds in hope en beginsel geniet, en haar toch tegelijk ook nog toegezegd wordt. Zoo blijft alles hijgen naar het einde, waarin God alles zal zijn in allen. Dan pas zal alles geheel goed zijn; voleindigd; eeuwig; onverderfelijk en onverwelkelijk, 1 Petr. 1 : 4.

De spanning blijft door heel dit boek heen bewaard, Johannes had wel gelijk, toen hij antwoordde: Heer, gij weet het! Slechts een der oudsten, die met God deelen in Zijn wereldregeering en zitten in Zijn raad, kon zoo, zuiver, den staat van de Kerk in den hemel tee-

kenen; met zoo ver vooruitzienden blik in de voleindigde en volheerlijke toekomst in der eeuwigheid.

Maar als dan zóó de Kerk *in* de gerichten bewaard en *uit* de gerichten in den hemel vergaderd wordt, dan kan ze die ook gerust en getroost *tegemoet gaan;* dan kan ze daarvan *hóóren* in de nu volgende hoofdstukken der Openbaring; en dat alles, onder het hemelsch Koningschap van Christus, *lijden* in dezen tijd en in deze wereld. Nu staat ze er totaal anders tegenover dan heel de wereld, dan alle ongeloovigen. Hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort! Zij wand'len Heer in 't licht van 't godd'lijk aanschijn voort; zij zullen in Uw naam zich al den dag verblijden; ... en zoo kunnen we hier voortzingen beide bekende verzen van den berijmden 89sten Psalm; want zij vertolken voor ons hier op aarde onder de gerichten wat dit hoofdstuk der Openbaring ons toonde. In dat zingen is de strijdende Kerk alle eeuwen door getroost, sterk, en lijdzaam; want eenmaal zal God zelf alle droefenis en lijden van haar afnemen.

III. DE AANVANG DER GERICHTEN IN DEN HEMEL.

1. *En toen het het zevende zegel geopend had, werd er een stilzwijgen in den hemel, omtrent een half uur.* 2. *En ik zag de zeven engelen, die vóór God staan. En zeven bazuinen werden hun gegeven.*

3. *En een andere engel kwam, en stelde zich bij het altaar, hebbende een gouden wierookvat. En veel reukwerk werd hem gegeven, opdat hij dat geven zoude voor de gebeden aller heiligen, op het gouden altaar, dat vóór den troon (was).* 4. *En de rook van het reukwerk ging op, voor de gebeden der heiligen, van de hand des engels, vóór God.*

5. *En de engel heeft het wierookvat genomen, en vulde dat uit het vuur van het altaar, en wierp (dat) op de aarde. En er ontstonden donderslagen, en stemmen, en bliksemen, en eene aardbeving.* 6. *En de zeven engelen, die de zeven bazuinen hadden, bereidden zich om te bazuinen.* Openb. 8 : 1—6.

1. Zeven bazuinen (8 : 1—2).

In den hemel heeft Christus Zijn Koningschap aanvaard, 5 : 7; en dáár begint thans, met *de opening van het zevende zegel,* ook de uitoefening daarvan. Het program van alles wat geschieden moet is in cap. 6 ontvouwd bij de losmaking der zes zegelen van het boek des

levens. Cap. 7 bracht den troost voor de Kerk onder de heerschappij der gerichten. Nu eerst vangt *de uitvoering* aan van wat we reeds langer verwachtten.

Het hoog gewicht van dit moment wordt tot uitdrukking gebracht door *„een stilzwijgen in den hemel omtrent een half uur"*. Evenals in cap. 5 zien we ook hier, hoe als het ware heel de hemel *deelneemt* aan het werk van Christus, en dat met intense belangstelling volgt. Als met ingehouden adem en in de sterkst gespannen verwachting zien alle hemelingen toe als Christus het zevende, en laatste, zegel van het boek des levens gaat openen. Dit is het begin van het einde! Nu gaan de laatste dagen in! Christus gaat Zijn koninklijke heerschappijvoering over de wereld beginnen! De hemelingen zijn er getuigen van, en een oogenblik, neen, omtrent een half uur, zóó groot is de spanning, weerhouden de Cherubs en de oudsten, alle engelen en gezaligden, hun lofzangen en dankzeggingen, waar we juist in de vorige hoofdstukken voortdurend van hoorden, om toe te zien naar wat thans gaat geschieden, èn tot het einde toe geschieden *moet*, en *zal*, met haast. Het einde is nabij!

Omtrent een half uur stilzwijgen in den hemel is een lange tijd. Men denke maar aan de na den oorlog in gebruik gekomen twee-minuten-stilte ter gedenking van de gevallenen in den wereldoorlog. Doch dit téékent dan ook het onvergelijkelijk gewicht van dit moment, waarop Christus Zijn Koningschap in de wereld begint uit te oefenen.

„En ik zag de zeven engelen, die voor God staan". Men heeft daar de zeven aartsengelen in willen zien, van wien we in de Schrift niet lezen. Ook is niet in te zien, waarom juist deze hier genoemd zouden moeten zijn. Men wijst wellicht op het lidwoord, dat toch op *een bepaalde groep* van engelen wijst; en zeker op het staan voor God, dat inzonderheid van de zeven aartsengelen zou gelden. Het gebruik van het bepalend lidwoord is echter iets, dat we telkens in de Openb. tegenkomen; dat hier van een bepaalde groep van engelen sprake is, ontkennen we niet, maar we wijzen op wat aanstonds volgt: het zijn de engelen, die de gerichten hebben uit te voeren; dat zij daartoe voor God staan, als tot Zijn dienst reeds bereid, is in dit verband zeker niet vreemd noch opvallend. Wij zien er geen aartsengelen in, maar de engelen, die tot bijzondere taak hebben de gerichten op aarde aan te kondigen, uit te bazuinen, uit te voeren. Zoo volgt dan ook *„en zeven bazuinen werden hun gegeven"*.

Zoo is op litterair weer zeer kunstzinnige wijze tot uitdrukking gebracht, dat het zevende zegel allereerst uiteenvalt in zeven bazuinen. Hierdoor treedt vanzelf een oogenblik *ontspanning* in, nu blijkt, dat het zevende zegel nog niet aanstonds het einde brengt, maar dat er thans eerst nog zeven bazuinen zullen moeten worden geblazen. En men vraagt zich vanzelf direct af, wat thans de beteekenis van deze

bazuinen is. Het zevental spreekt weer van een goddelijke volheid van werkingen; maar welke werkingen brengen zij tot uiting?

Reeds 1 : 10 was sprake van een bazuin, en hoorden we er de aankondiging van de komst des Konings in. Zoo worden bazuinen zelfs thans nog wel gebruikt bij bijzondere gelegenheden; maar wat meer zegt: dat gebruik vinden we ook vaak in de Schrift. Reeds in Ex. 19 werd zoo de komst van God op de Sinaï aangekondigd; maar inzonderheid leeren Matth. 24 : 31, 1 Kor. 15 : 52 en 1 Thess. 4 : 16 dat door bazuingeklank ook de komst van Christus zal worden aangegeven. Hetzelfde symbool voor de aankondiging van het einde der tijden, den dag des Heeren, Gods gerichten, vinden we ook in het O. T. meermalen, Jes. 27 : 13; Joël 2 : 1; Zach. 9 : 14.

Dit alles leert ons voldoende, waarom hier sprake is van bazuinen, en in welk licht wij de komende, nu doorbrekende, gerichten hebben te zien. Wat geschieden gaat, roept de komst des Heeren uit, en zóó zal men de gerichten hebben te zien, . . . door het geloof. De wereld zal er slechts natuurverschijnselen, en in het algemeen natuurlijke dingen in zien, maar wie geloovig dit boek der Openbaring lezen, en den aanvang dezer gerichten in den hemel zien als de opening van het ZEVENDE zegel, als het blazen van bazuinen, zullen er de uitoefening van Christus' Koningschap in erkennen, dat de wereld *begint* te leiden naar het einde; zij zullen er, als in bazuingeklank, de nadering van hun Heer en Koning in beluisteren; zij zullen er Zijn komst reeds in aanschouwen, die Hij reeds bezig is te volvoeren, totdat Hij ook lichamelijk verschijnen zal voor het oog der gansche wereld.

Wat thans met haast geschieden moet, is dan ook eigenlijk *geen uitstel, maar reeds de aanvang van Christus' komen.* Als de geloovigen de gerichten op aarde zullen zien en ondervinden, dan zullen ze daar het bazuingeklank der engelen in hooren; en zeggen: Jezus KOMT!; de Koning nadert!; Hij is reeds op weg! De gerichten gaan *Hèm* als Zijn herauten vooraf. En in die gerichten oefent Hij Zijn Koningschap reeds uit; baant Hij Zich reeds Zijn weg, dien Hij ten einde toe bewandelen zal.

Het zevende zegel wordt geopend; maar nog is het einde niet; er moeten zeven bazuinen komen; het duurt nog even; doch de bazuin van 's Konings naderen wordt daarin toch reeds gehoord!

2. Het gebed der hemelingen (8 : 3—4).

Niet alleen door hun gespannen zwijgen, thans ook door hun bidden nemen alle hemelingen deel aan het groote werk van Christus, dat in de gerichten gaat aanvangen.

Nog beginnen de zeven engelen met de zeven bazuinen hun arbeid

niet. Er gebeurt eerst in den hemel iets ànders: *„en een andere engel kwam, en stelde zich bij het altaar"*. Straks letten we op de nadere bepaling van het *werk* van dezen engel; thans worden we eerst gewezen op de *plaats,* die hij gaat innemen. Hij gaat bij het altaar staan; en we worden dadelijk herinnerd aan 6 : 9, waar we voor het eerst van dit altaar hoorden. Daar zijn de gezaligden, die riepen om de voleinding. Het zijn de geloovig-gestorvenen; in het paradijs Gods; in den hemel voor den troon en het Lam.

Deze engel nu heeft *„een gouden wierookvat, en veel reukwerk werd hem gegeven."* Hier worden we herinnerd aan wat we 5 : 8 in den hemel vonden: daar had elk der 24 oudsten „gouden schalen vol van reukwerk: dat zijn de gebeden der heiligen". Daar hebben we onder de heiligen *de engelen* verstaan, wier gebeden door hun voorgangers, de 24 oudsten, die in den raad Gods zitten, tot God gebracht werden. Zoo nu verstaan we het óók hier, want het dunkt ons willekeur datgene, wat met dezelfde woorden gezegd wordt, en waar schier naar verwezen wordt, verschillend op te vatten.

De „andere engel", van wien nu sprake is, heeft een bepaalde taak te verrichten *in het midden der gezaligden.* Daartoe heeft hij een gouden wierookvat, en wordt hem veel reukwerk, d. i. de gebeden der engelen, gegeven; we mogen hier bij denken: door de 24 oudsten. Maar wat moet hij nu met deze gebeden doen? Hij moet ze voegen *bij de gebeden aller heiligen,* zoovals hier volgt: *„opdat hij dat* (reukwerk der engelenwereld) *geven zou . . .*", en nu volgt in de door ons overgenomen vertaling van Prof. Greijdanus: *„voor* de gebeden aller heiligen", maar men kan hier ook met de Statenvertaling lezen: *„met de gebeden aller heiligen",* waaraan wij de voorkeur geven. Veel maakt het overigens niet uit, of men hier vertaalt „ten behoeve van" of „met"; de grondgedachte is dezelfde: ter *versterking* van de gebeden aller heiligen wordt het reukwerk der engelengebeden toegevoegd. Er is gebedsgemeenschap van de engelen en gezaligden.

Naast het reukwerk der engelengebeden, *moeten* we hier bij *„alle heiligen"* wel denken aan de gezaligden in den hemel. Van hen hoorden we 6 : 9—11, dat zij baden om de voleinding. Die gebeden *zijn* er op het gouden altaar voor den troon. Thans echter komen de engelen toe, om, door den dienst van den anderen engel, uit de gouden schalen vol van reukwerk, veel reukwerk te geven *bij die gebeden* aller heiligen. Daarom werd ons dadelijk éérst gezegd, dat de andere engel kwam, en zich bij dit altaar opstelde. Alle gezaligden bevinden zich bij dit altaar, en bidden daar.

We hebben hier niet te denken aan de heiligen op aarde, of mede aan hen. Het gaat hier alleen over wat *in den hemel* geschiedt en is. Daar echter nemen *alle* heiligen onder het altaar aan het gebed om de voleinding deel.

Als dit zoo is, mogen we echter zeker het „ten behoeve van of voor de gebeden aller heiligen" niet zóó opvatten, dat deze gebeden *reiniging* zouden noodig hebben door het reukwerk dat er aan toegevoegd wordt. Deze gebeden *zijn* rein en zuiver voor God. Zij zijn niet de mindere der engelengebeden, maar integendeel de meerdere. Zij zijn de eerste, waar de engelen zich *bij*voegen, tot versterking en bevestiging van de gebeden aller heiligen. *Op het altaar der gezaligden* worden al deze gebeden van engelen en heiligen dan ook gelegd, zooals er nog eens nadrukkelijk bij gezet wordt. De *Kerk* gaat het thans aanvangend werk van Christus' Koningschap bovenal aan; niet slechts de Kerk op aarde, maar ook de Kerk in den hemel, die daarvan haar volmaking verwacht. Daarom staat *zij* hier van meet af in het centrum. Zij heeft er het meest mee te maken. Zij is er het nauwst bij betrokken. Zij bidt daar dan ook het meest en het eerst om. Maar de engelen, die met de Kerk des Heeren meeleven, worden gedrongen *hun* gebeden thans bij die der Kerk te voegen.

Dat alles te weten: dat de Kerk in den hemel bidt om Christus' komst, en dat de engelen die bede ondersteunen, vertroost en bemoedigt de Kerk op aarde; en dat zal straks nog te meer zoo zijn, als die gebeden ook verhoord blijken te worden.

De engelen dienen hier, naar hun taak en roeping, Hebr. 1 : 14, de Kerk des Heeren in haar gebed om de voleinding. Zoo *„ging de rook van het reukwerk, met de gebeden der heiligen, van de hand des engels, op voor God."*

3. De komst der gerichten (8 : 5—6).

Engelen hebben een tweevoudige positie en dienst: zij staan voor God als Zijn dienaren, en worden tot dienst uitgezonden om dergenenwil, die de zaligheid beërven zullen. In hun dienst der Kerk in den hemel zagen we hen zoo juist bezig. Nu treden ze weer op in den directen dienst Gods, doch wordt op merkwaardige wijze het verband met het voorafgaande vastgehouden.

„En de engel heeft het wierookvat genomen", waarmee hij zijn dienst voor de gebeden van alle heiligen in den hemel had verricht, *„en vulde dat uit het vuur van het altaar"*. Op het altaar brandde het gebedsvuur der heiligen. Daar mochten de engelen *hun* gebeden bijvoegen tot ondersteuning en versterking van de gebeden der Kerk, het gebed der gezaligden bleef toch het eerste en voornaamste, het sterke en krachtige als vuur, waar het gebed der engelen slechts als wierook bijkwam.

Zoo blijft het ook nu, als de *verhooring* dezer gebeden wordt voorgesteld. Het vuur, dat het eigenlijk doet, wordt door den engel *van het altaar genomen;* maar hij doet dat *met het wierookvat,* dat de

gebeden der engelen bevatte. Zoo worden de gemeenschappelijke gebeden van alle heiligen en engelen om de voleinding van Christus' komst en Koningschap verhoord, als deze engel thans in naam des Heeren het vuur van het altaar met zijn wierookvat *„op de aarde werpt; en er ontstonden donderslagen, en stemmen, en bliksemen, en een aardbeving"*, d. i. in één woord: gerichten; zie 4 : 5; 6 : 1; 7 : 1. Van uit den hemel komen de gerichten, op het gebed van alle hemelingen, op aarde.

En dadelijk *„bereidden zich nu dan ook de zeven engelen, die de zeven bazuinen hadden, om te bazuinen."* De gerichten gaan aanvangen. In den hemel is alles gereed. Het volgend moment zal de eerste bazuinstoot, de nadering van Christus' komst uitbazuinend, in de wereld weerklinken. Daarmee zal Christus de uitoefening van Zijn hemelsch Koningschap over de wereld zijn aangevangen. Hij komt, Hij komt om d'aard te richten. De Kerk op aarde mag daar misschien nog voor huiveren, zij weet thans, dat zij *tegen* die gerichten bewaard zal worden, 7 : 1—8; dat zij *uit* die gerichten in den hemel vergaderd wordt, 7 : 9—17; dat Christus *in* die gerichten Zijn Koningschap over de wereld begint uit te oefenen, 8 : 1—2; dat alle heiligen in den hemel, versterkt door de engelen des hemels, *om* die gerichten gebeden hebben, 8 : 3—4; en dat deze gerichten nu zóó ook slechts, als verhooring van het gebed der heiligen en engelen, op deze aarde komen, 8 : 5—6.

IV. GERICHTEN IN HET NATUURGEBEUREN.

7. *En de eerste engel bazuinde. En er kwam hagel, en vuur, vermengd met bloed, en werd geworpen op de aarde. En het derde deel der aarde werd verbrand, en het derde deel der boomen werd verbrand, en alle groene gras werd verbrand.*

8. *En de tweede engel bazuinde. En als een groote berg, van vuur brandende, werd geworpen in de zee. En het derde deel der zee werd bloed;* 9. *en het derde deel der schepselen in de zee, die leven hadden, stierf; en het derde deel der schepen werd te gronde gericht.*

10. *En de derde engel bazuinde. En uit den hemel viel eene groote ster, brandende als eene fakkel, en zij viel op het derde deel der rivieren, en op de fonteinen der wateren.* 11. *En de naam der ster wordt genoemd Alsem. En het derde deel der wateren werd tot alsem. En velen der menschen zijn gestorven van het water, omdat het bitter was geworden.*

12. *En de vierde engel bazuinde. En geslagen werd het derde deel der zon, en het derde deel der maan, en het derde deel der sterren, opdat hun derde deel verduisterd zoude worden, en de dag niet zoude lichten (voor) zijn derde deel, en de maan desgelijks.*

13. *En ik zag, en ik hoorde eenen arend, vliegende in het midden des hemels, zeggende, met eene groote stem: Wee, wee, wee (dengenen) die op de aarde wonen, van de overige stemmen der bazuin van de drie engelen, die bazuinen zullen.* Openb. 8 : 7—13.

1. Gerichten op aarde (8 : 7).

Hoewel eerst vr. 13 ons aanleiding zal geven saamvattend over de gerichten Gods, die de uitoefening van het Koningschap van Christus over de wereld brengt, te spreken, moet toch wel aanstonds een enkele opmerking voorafgaan. Want er zijn nog altijd vrome, maar onnadenkende menschen, die inzonderheid bij een gedeelte als dit van het boek der Openb., meenen het best alles letterlijk te kunnen verstaan. Zonder rekening te houden met het karakter van dit Bijbelboek als behoorende tot de apokalyptiek, meent men in het laatst der dagen nog allerlei allerwonderlijkste natuurverschijnselen te kunnen en te moeten verwachten, die men dan op plaatsen als deze in de Openb. vindt opgeteekend. Men beleeft daar in het heden wel niets van, zoo meent men, maar in de toekomst zal dit alles nog geschieden, juist zooals het hier staat.

Er is geen reden voor die verwachting; en haar te koesteren is zeker schadelijk voor het heden, want men gaat voorbij aan wat hier werkelijk bedoeld is, en voor ons leven in dezen tijd van groot gewicht is. De geleidelijke ontwikkeling van den gedachtengang van het boek der Openb., zooals we dien tot nog toe volgden, geeft ons niet de minste aanleiding, bij wat hier thans beschreven wordt, te denken aan alle mogelijke exorbitante natuurverschijnselen, maar leidt er ons integendeel toe, hier te denken aan datgene, wat *alle tijden door* geschiedt; aan het *gewone* en *ons allen bekende.* Zal dit voor sommigen, die een sterke belustheid vertoonen op het ongewone, extra-ordinaire, exotische, naar den geest van onzen tijd, die het sensationeele zoekt, zelfs in het ernstigste, een teleurstelling zijn, voor degenen, die alleen begeerig zijn naar de waarheid en de klaarheid van Gods Woord, zal het een verademing wezen, en méér dan dat. Want blijkt heel dit wondere gedeelte der Openb. niets anders te bevatten dan heel gewone, bijna zeiden we nuchtere, dingen uit onze dagelijksche ervaring, dan zullen DIE door dit Bijbelboek toch in een ander licht gesteld worden: wij zullen er gerichten Gods in gaan zien;

uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld; bazuinen van Zijn naderende komst. We gaan er de teekenen der tijden in vinden. We gaan ook bij allerlei natuurgebeuren niet slechts de majesteit Gods aanschouwen, maar er als geloovigen het geklank van den komenden Koning Jezus Christus in hooren. En dat zal ons leven als Christenen weer vernieuwen door dit licht der Schrift, en ons, óók in ons spreken over allerlei indrukwekkend natuurgebeuren, èn in ons beleven daarvan, niet wereldgelijkvormig maken.

De gerichten gaan uit. Zoo ver kwamen we tot nu toe. Thans worden de eerste beschreven, en het blijken *krachten, werkingen, verschijnselen in het natuurleven* te zijn. Christus werkt ze onder de opening van het zevende zegel, 8 : 1. Ze geschieden op het blazen der bazuinen, d. i. als aankondigingen van Christus' komst en heerschappij. Ons zal blijken, dat ze óók vroeger reeds in de wereld gewerkt hebben, en aan die gerichten van vroeger tijden zelfs nadrukkelijk herinneren; maar dat neemt daarom niet weg, dat ze *nu* het karakter krijgen en tot het einde der eeuwen houden van *bazuinen,* teekenen, klanken van Christus' nadering in Zijn koninklijke heerlijkheid. Zoo werden eertijds de regenboog, de besnijdenis, de doop, die ook reeds bestonden, als bijzondere teekenen des verbonds door God ingesteld, en sindsdien door de geloovigen als zoodanig erkend.

Het eerst worden ons nu beschreven de gerichten, die op aarde, op het land, werken. *„En de eerste engel bazuinde, en er kwam hagel en vuur, vermengd met bloed, en werd geworpen op de aarde"*. Dit herinnert ons aan de zevende plaag in Egypte, Ex. 9 : 22—25, die duidelijk spreekt van zware hagelbuien, onweer en bliksem, en alle verderf, dat deze ontzaglijke natuurkrachten aanbrengen. Reeds dit eerste der gerichten is allerminst onbekend, noch in de historie, noch in het heden. Men hoort daar alle-eeuwen-door van. Maar het is goed, er op te letten, dat dit voor den Christen van nu aan maar geen gewone natuurkrachten zijn, die ook hij, bij eenige studie, natuurwetenschappelijk weet te verkláren, doch *teekenen* en klanken van Christus' komst. Hij kan niet meer achteloos zeggen: het dondert; het bliksemt; enz., want hij ziet in dit alles niet alleen de majesteit des Heeren (Ps. 29), maar hij merkt er ook het regeeren van Zijn Heer en Heiland in op.

Intusschen vergeten we daarom niet, dat dit toch *gerichten* voor de wereld zijn, en voor allen, die in haar wonen. Ze grijpen de menschen aan, en brengen ontroering en ramp onder hen. Men behoeft hier niet uitsluitend aan hagel en bliksemvuur te denken, hoewel dit wel de meest sprekende en bekendste natuurverschijnselen zijn, die Christus als Zijn gerichten gebruikt. Het ergste en meest algemeene is hier genoemd als samenvatting van alle natuurkrachten, die op aarde ramp bewerken, en bloed kosten: „vermengd met bloed", d. i.

slachtoffers eischend. Men kan in sommige streken der wereld zeer zeker ook denken aan vulkanische uitbarstingen, zandstormen, edg. Velen zullen zich de ramp van Borkulo herinneren; maar in andere deelen der wereld zal men andere schokkende gebeurtenissen memoreeren, als aardbevingen of overstroomingen. Alles valt er onder.

Maar alles is ook nog maar partieel. Hoe ontzaglijk ook voor een bepaalde streek, waar een onweer woedt, of een aardbeving plaats grijpt, al deze gerichten mogen dáár den mensch zijn broosheid leeren, elders gaat alles rustig zijn gang, en de wereld in haar geheel blijft er nog staande bij. Daarom volgt hier telkens in dit gedeelte der Openb., dat nog slechts over de gerichten gaat, zoo karakteristiek, dat *„een derde deel"* werd aangetast. Dit brengt het *gedeeltelijk* karakter dezer gerichten zoo scherp aan het licht. Het grootste deel der wereld (om het in dezelfde symbolische taal uit te drukken: $^2/_3$ deel) blijft door deze gerichten nog onberoerd; al *hoort* men er in onzen tijd wel van, hetgeen de roep der gerichten steeds sterker tot de wereld doet uitgaan naarmate zij voortschrijdt in ontwikkeling en cultuur. Dit ge-deel-te-lijke is toch reeds voorbode en spreekt ondubbelzinnige taal van het totale. Voor dengene, die een aardbeving *meemaakt,* of een vulkanische uitbarsting, of een heftig onweer, of een cycloon, IS het reeds alsof de wereld vergaat. Het gericht wijst naar het eindgericht, en is daar de bazuin van.

Dat werken de gerichten in het hart der menschen uit, en wordt hier weergegeven door: *„en het derde deel der aarde werd verbrand, en het derde deel der boomen werd verbrand, en alle groene gras werd verbrand."* Men ziet de gevolgen van het woeden der gerichten in branden; dood van vee en menschen; oogstvernieling; enz., enz. Men denke met name bij ALLE groene gras dus niet slechts aan gras, maar, zooals het uitgedrukt is, aan *alle* soorten van veldgewassen, koren, enz., die door hagel, storm, regen, overstrooming, vulkanische uitbarsting, enz., vernield worden. Het mag partieel zijn, waar de gerichten woeden, wordt vaak niets gespaard; en de menschen door dit alles niet slechts direct in hun leven, maar ook in hun levensbestaan bedreigd.

„Bloed, en vuur, en rookpilaren" profeteerde Joël reeds, 2 : 30; en Petrus paste het, op den eersten Pinksterdag, toe op de nieuwe bedeeling, die toen inging, Hand. 2 : 19 „teekenen op de aarde beneden, bloed, en vuur, en rookdamp". Men verwachte geen ongewone dingen, maar in wat geschiedt, zie men het komen van Christus tot de wereld en Zijn heerschappijvoering, iederen dag, als het onweert, stormt, of hagelt, of wat dan ook van Zijn gerichten. Dat is eschatologisch leven.

2. Gerichten op zee (8 : 8—9).

Zooals geweldige natuurkrachten beroering op het land kunnen brengen, geschiedt dit ook op zee. De constructie van de vrs 7 en 8 loopt parallel. Voorop staat het bazuinen van den engel; dan volgt de oorzaak van de teweeggebrachte rampen; daarna wordt die oorzaak nader bepaald; tenslotte wordt aangegeven wat getroffen wordt. Parallel loopen: „hagel en vuur" met *„als een groote berg"*; dan „vermengd met vuur" met *„van vuur brandende"*; tenslotte „werd geworpen op de aarde" met *„werd geworpen in de zee"*. Nu zijn de natuurverschijnselen, die de natuurrampen op aarde veroorzaken gemakkelijker aan te geven: hagelbuien, onweer, bliksem, enz. Moeilijker is te zeggen, hoe de stormen, typhonen, zeebevingen, e.d.g. op zee ontstaan; althans voor gewone menschen, waarvoor de Bijbel schrijft, in aansluiting steeds bij wat er bij ongeletterden leeft en aan hen bekend is, zonder eenige geleerdheid. De oorzaak van zeerampen wordt dan dienovereenkomstig ook niet curieuslijk onderzocht, maar eenvoudig wordt weergegeven, dat er een ontzaglijke beroering in de zee gewerkt wordt, zooals dit geschiedt wanneer een geweldig rotsblok in de zee valt, hetgeen overstrooming, vloedgolf, ten gevolge heeft.

Het gaat er tenslotte maar om, tot uitdrukking te brengen, dat ook op zee zich allerlei indrukwekkende en vreeslijke rampen kunnen voordoen, die duizenden levens kosten.

Dat daar dan ook Gods gerichten in zijn, die slachtoffers maken, wordt ons duidelijk gemaakt door *de toevoeging* bij dat „iets als een groote berg", dat in de zee geworpen wordt, n.l. dat het *van vuur brandt,* d. i. dat het als een toornwerking Gods moet worden aangemerkt, vernieling en verderf brengend. Wat dan ook de beroering in de zee veroorzaken moge, (het kan zoo véél zijn; de natuurwetenschap ontdekt daar al meer van; en niets van dit alles is buitengesloten, maar kan zoo heel goed worden samengevat onder datgene, wat als een BERG in de zee geworpen wordt), elke ramp op zee of aan de kusten wordt nu bedoeld. We denken aan schipbreuk; stormen en typhonen; vloedgolven en zeebevingen, die elk jaar opnieuw duizenden slachtoffers maken. Zoodat er ook staat *„en het derde deel der zee werd bloed; en het derde deel der schepselen in de zee, die leven hadden, stierf; en het derde deel der schepen werd te gronde gericht"*.

Het is als bij het vorige gezicht: de *zee* wordt aangegrepen, maar dat kost den *menschen* het leven. Al die rampen staan als voortdurende bedreigingen van het menschelijk bestaan tegenover hen. Het kost hun hun bloed; hun leven; en dat moge ook hier nog maar partieel zijn, zoodat slechts honderden of duizenden er door getrof-

fen worden, maar hen èn hun familieleden, doch dan in zekere mate ook allen, die er van hooren, grijpt het dan toch steeds gevoelig aan, en het predikt weer de vergankelijkheid en geringheid van den mensch tegenover de majesteit en macht van den heerschenden Christus. Het roept Zijn kracht en heerlijkheid uit. Het wil herinneren aan Zijn komst. En het vuur van Gods gericht, dat er in brandt, en de menschen verzengt, wil de wereld tot bezinning roepen, vóór de eindgerichten komen, die *alles* zullen verderven.

De *menschen* worden aangetast. Dat staat met „bloed" en „leven" voorop. Toch volgt ook hier, dat óók hun *bezittingen,* hun schepen, ten gronde gericht worden. Alles vergaat straks. De wereld en wat daarin is. Menschen, dieren, en dingen. Want bij de ruime uitdrukking van „schepselen in de zee, die leven hadden", zullen zeker óók de visschen en andere zeewezens niet uitgesloten mogen worden. Vgl. Zeph. 1 : 3. God let, op aarde en op zee, ook op de beesten; vgl. Jona 4 : 11. De mensch werd als heer der schepping geschapen, en hij heerscht nog over de dieren der aarde en de visschen der zee, zoo goed als over de dingen der natuur, maar zoo wordt hij, in de gerichten, dan ook niet alleen zelf, maar in alles, wat hij heeft, aangegrepen.

3. Gerichten in de wateren (8 : 10—11).

De rampen, die hier beschreven worden, zijn natuurrampen, d.w.z. *de krachten der natuur* worden door Christus in beweging gebracht tegen den mensch, en al wat hij heeft op het land of op de zee. Het gaat niet om vernieling van de natuur zelf; van de schepping; van zee of aarde; maar om de aantasting en beroering van den mensch. Daarom worden hier naast aarde, zee en hemel nu ook *de wateren* afzonderlijk genoemd, evenals in 14 : 7 en 16 : 4. Het gaat nu niet maar om het bestaan der natuur, maar om haar bestaan in relatie tot en beteekenis voor den mensch, zoodat haar beroering de bedreiging van den mensch in zijn levensbestaan beduidt. En dan nemen de wateren zeker een bijzondere en afzonderlijke plaats in.

Onder *de rivieren* en *de bronnen of fonteinen der wateren* moet nu datgene worden verstaan wat tot levensonderhoud van den mensch dient. Vreemd is dit reeds niet, wanneer we denken aan de groote beteekenis van rivieren als de Nijl en de Jordaan, Tigris en Eufraat, maar dan voorts ook van alle rivieren der wereld (en we denken in ons land vanzelf aan ònze groote rivieren) voor het leven en bestaan der menschheid. Ze zijn van beteekenis soms voor bevochtiging van de velden; soms als drinkwater; soms voor handel en verkeer. In verbinding hier met de fonteinen der wateren, en de vergiftiging daarvan, zullen we wel met name aandacht hebben te wijden aan het eerste en tweede, terwijl handel en verkeer hier op den achtergrond

blijven. Dit gezicht doelt o. i. *niet* op verstoring van het maatschappelijk leven, maar, in overeenstemming met de beide vorige gerichten, op bedreiging van het menschenleven zelf. In dien zin hebben we aan de rivieren en de fonteinen der wateren te denken.

En dan zijn er in de Schrift voorbeelden te over, waar we nu aan herinnerd worden. We denken b.v. aan de eerste plaag in Egypte, waar van het water van den Nijl nadrukkelijk staat, dat de Egyptenaars het water der rivier niet konden *drinken,* Ex. 7 : 21. Toch spreken hier sterker nog de voorbeelden uit een latere gerichtsperiode in Israël, n.l. die van Elia en Elisa, waarvoor we verwijzen naar de groote droogte van 1 Kon. 17 vv. met alle daaruit voortgevloeiden levensnood; men zie inzonderheid 1 Kon. 18 : 5, waar van „alle waterfonteinen en alle rivieren" sprake is. Niet minder sprekend is uit den tijd van Elisa 2 Kon. 2 : 19—22: de ongezonde waterwel; 2 Kon. 3 : 9—20: de waternood in het leger. We kunnen ook nog aan Mara en Elim herinneren, Ex. 15 : 22—27. Dat fonteinen van wateren als levensvoorwaarden gelden, en zelfs voor het leven der menschen zelf, ja, als symbool voor het eeuwige leven gebruikt worden, bewijzen plaatsen als Joh. 4 : 14; 7 : 38; Openb. 7 : 17; 21 : 6; maar ook reeds Ps. 36 : 10; Jes. 49 : 13; 55 : 1; Jer. 2 : 13, en tal van andere.

Ook in dit gericht is dus de doodsdreiging; en weer wordt dit ons beschreven in strakke parallelie met de beide vorige gezichten. *„En de derde engel bazuinde"* is het gelijkluidend begin. *„En uit den hemel viel een groote ster"* is weer de oorzaak van de nu volgende rampen; opnieuw nader bepaald door *„brandende als een fakkel";* eindigend met de aanwijzing van het object, dat thans getroffen wordt: *„en zij viel op het derde deel der rivieren, en op de fonteinen der wateren".*

De oorzaak allereerst behoeft nadere verklaring, en wordt door de tekst zelf gegeven: *„en de naam der ster wordt genoemd Alsem",* of Absynth, zoodat *„het derde deel der wateren werd tot alsem, en velen der menschen zijn gestorven van het water, omdat het bitter geworden was."*

Nu moeten we echter ook letten op de verschillen met beide vorige gezichten. Daar werden als object eenvoudig „de aarde" en „de zee" genoemd; hier echter niet „de rivieren", maar „het derde deel der rivieren" waar aan toegevoegd wordt „èn op DE bronnen der wateren". Dus hebben we hier zeker wel te denken aan waternood en waterverderf, maar toch maar *voor een gering gedeelte;* slechts ge-deel-te-lijk; slechts voor een „derde deel der rivieren".

Ook verder worden dan niet meer de rivieren, maar slechts de wateren genoemd. Het gaat hier dus vooral om *de fonteinen der wateren;* die staan hier het meest in parallelie met de aarde en de zee.

We hebben het water hier te zien als levensvoorwaarde voor den mensch. Zonder water kan een mensch nog minder bestaan dan zonder

voedsel. Als de fonteinen der wateren aangetast worden, wordt het nog benauwder dan wanneer het koren door onweers- of hagelbuien verwoest wordt. Dan wordt de mensch getroffen in zijn levenssappen, zijn humores, zijn onmisbaar vocht.

Het gaat hier dus maar niet alleen om het *drink*water, dat verdorven wordt in „het derde deel der rivieren", maar ruimer dreigt het gericht, als „de bronnen der wateren" worden aangetast, d. i. als de mensch, hoe dan ook, tekort aan *levenssappen* krijgt. Dat nu is niet slechts het geval bij waternood, maar véél meer bij *ziekten*. Aan deze zullen we hier vooral te denken hebben. Als het water, het water des levens, het voor het leven onmisbare water, (men zie de hierboven genoemde voorbeelden) aangetast wordt, wordt het levensbestaan der menschen op het bangst bedreigd. Hier wordt gedoeld op *die krachten, in de natuur werkzaam, die het leven van den mensch ondermijnen*. En nu kan men in dit verband aan tal van ziekte-oorzaken denken, die lichamelijke of geestelijke ziekten voortbrengen; bacteriën, bacillen, spirochaeten, enz. Zij (we zeggen het nu in aansluiting bij den tekst) *vergiftigen* het leven van den mensch, en *verwoesten* het soms ten doode, zoodat „velen der menschen sterven van het water, omdat het bitter (of vergiftigd) geworden was."

Aan ziekten, maar ook aan alle bitterheden in het leven der menschen zullen we hier denken, zooals daar ook reeds sprake van is in Deut. 29 : 18; 32 : 24; Spr. 5 : 4; Jer. 8 : 14; 9 : 15; 23 : 15; Klaagl. 3 : 15, 19. *Al wat het leven der menschen verbittert en vergalt* is hier aangeduid; en dan wel tot in zijn ergsten vorm: ten doode toe.

Dit alles wordt nu veroorzaakt door *een groote ster,* wiens naam genoemd wordt Alsem, die uit den hemel valt, brandende als een fakkel, op het derde deel der rivieren en op de fonteinen der wateren, waardoor het derde deel der wateren tot alsem wordt.

Nu staat hier niet (vgl. vr. 8) iets *als* een ster. De voorstelling wordt gegeven van een vallende ster. De nadrukkelijke toevoeging echter van „uit den hemel", en het noemen van een naam, doen ons huiveren hier letterlijk aan een vallende ster te denken. Veroorzaakt een vallende ster ooit ziekte, of ramp, of leed?

Opvallend is niet minder het enkelvoud dat hier gebruikt wordt. Het lijkt toch wel, dat we aan iets anders moeten denken; en als we dan een oogenblik op 16 : 5 letten, waar sprake is van den *„engel* der wateren", in overeenkomstig verband met onzen tekst, dan kunnen we in deze ster niet anders meer zien dan *een engel des verderfs,* die door God uit den hemel gezonden wordt, om onheil en ziekte op aarde te brengen, en thans op deze wijze de menschen in hun levensbestaan aan te tasten.

We vinden in 1 Kron. 21 : 15 een verdervenden engel, door God gezonden, om het gericht van een pestilentie over Israël te voltrek-

ken, als oordeel over Davids kwaad der volkstelling. Ook bij de plagen van Egypte treedt een verderfengel op ten gerichte, Ex. 12 : 23; en later lezen we daar weer van in Jes. 37 : 36; en in Hand. 12 : 23.

De gedachte is allerminst vreemd aan de Schrift, en zal ook hier zoo gelezen moeten worden. Men kan hier, zoo men wil, ook de gedachten van Dr A. Kuyper, De Engelen Gods, 1902, pg. 274—277 over raadplegen. Wij kunnen dat hier thans niet in den breede uitwerken, maar wijzen er alleen op, dat het niet tegenschriftuurlijk is, *bij de oorzaken van ziekten, die God als gerichten op aarde onder de menschen zendt, aan de bemiddeling van engelen te denken.* Ook hiervan geldt dan natuurlijk weer, dat dit voor ongeloovigen dwaasheid wezen zal. Zij zullen alles slechts natuurwetenschappelijk willen verklaren. Maar de Schrift leert ons méér dan dit zien: zij geeft ons ook hier ter plaatse dieper inzicht in de ziekte-oorzaken.

De Schrift leert ons niet, alle ziekten aan den duivel toe te schrijven. God zendt daartoe ook Zijn heilige engelen uit; en Hij doet dat in Zijn toorn als gerichten over de menschen, om hen aan te grijpen met doodsdreiging, en hen alzoo nog tot stilstand te roepen. Ook in ziekten, en allerlei daarmee samenhangend leed, klinken de bazuinen van Christus' komst en heerschappijvoering.

Dat de ster of engel *groot* is, verbaast ons niet, als we denken aan de menigvuldige ziekten op de aarde. Dat ze *brandt* als een fakkel toont haar gerichtskarakter. Voor de vereenzelviging van de ster met *een engel* pleit zeker ook nog de naam, die, hoewel Absinth vrouwelijk is, hier toch het manlijk lidwoord draagt; blijkbaar werd in elk geval gedacht aan een persoonlijk wezen. Tenslotte komt vooral ook hier *het „derde deel"* zoo goed tot zijn recht, als we bedenken, dat altijd maar een deel der menschheid met ziekte bezocht wordt; en niet minder het „velen der menschen zijn gestorven van het water", omdat niet *allen,* die ziek zijn, sterven, doch sommigen nog genezen, al sterven ook velen.

4. Gerichten in de lucht (8 : 12).

Als *de vierde engel heeft gebazuind,* worden de hemellichamen zelf aangetast, zonder dat dit direct doodsgevolgen voor de menschen heeft.

En toch is dit gericht ernstiger en aangrijpender dan de vorige. Het maakt dieper indruk, en is onheilspellender dan alle voorafgaande. Dat komt met name in den kort en strak gehouden vorm van dit gericht uit. Er is, in tegenstelling met vrs. 7—11, geen sprake meer van een tusschenoorzaak met haar nadere bepaling, doch rechtstreeks *„werd het derde deel der zon geslagen, en het derde deel der maan, en het derde deel der sterren, opdat hun derde deel verduisterd zou*

worden, en de dag niet zou lichten voor zijn derde deel, en de maan desgelijks". Bij de doelsbepaling is geen sprake van wat de menschen hier ondervinden, maar wordt sober vermeld de verstoring van het licht van den dag en den nacht. Alles draagt hier het karakter van een handelen in ongenaakbare majesteit; ver boven de menschen verheven.

De verschijnselen, waarop hier gedoeld wordt, zijn weer goed bekend, de eeuwen door. Zonsverduisteringen en maansverduisteringen hebben steeds de menschen met vrees en eerbied vervuld. In de sterrenregen, waarbij de menschen van nieuwe of vallende sterren spreken, waarvan de eerste korten tijd oplichten en daarna weer uitdooven, en de laatste zich een oogenblik in onzen dampkring vertoonen, heeft men steeds een der meest wondervolle natuurverschijnselen erkend. Nog in 1933 veroorzaakte een sterrenregen in Lissabon een panischen angst; men verwachtte een vreeslijke ramp; de kerkklokken luidden; de priesters organiseerden processies; men was diep onder den indruk; (Drs J. J. Raimond Jr, Op den Uitkijk, Jrg. X, nr. 2).

Alles is ook hier nog slechts gedeeltelijk, en zoo: voorbijgaand. De verduisteringen zijn partieel of duren maar kort. De dag of de nacht zijn maar enkele uren donker. Het wordt ons alles op de meest eenvoudige en sobere wijze meegedeeld. En men kan hier, heel gewichtig, alle mogelijke natuurwetenschappelijke bedenkingen inbrengen. Dan verstaat men niets van dezen tekst, die, naar de gewone volksvoorstelling, en de alledaagsche waarneming van den man van de straat, slechts toont wat er in de wereld *gezien* wordt; als sprake van wat eenmaal voleindigd wordt; als teekenen van den komenden Dag des Heeren, die duisternis wezen zal en geen licht, Amos 5 : 18, 20.

De katastrophen worden hier sober aangeduid; en . . . wie ze nader uitgewerkt wil lezen, die neme het eerste het beste boek over sterrenkunde of den wonderbouw van het heelal, om te ontdekken, dat het verschijnen van een nieuwe ster of een sterrenregen toch wel een *geweldig* gebeuren is in den kosmos; grooter dan de kleine dingen, die hier op aarde geschieden. Het zijn zulke ontzaglijke natuurkrachten, die hier worden bedoeld, dat zelfs de natuurwetenschap ze nog steeds met de diepste bewondering vermeldt, en daarin dichter bij den primitieven mensch komt dan de blasé van onzen tijd, die met enkele populaire handboekjes dit alles in zijn zak meent te hebben!

De geloovige, dankbaar aanvaardend alle toelichtingen op het ontstaan van zons- en maansverduisteringen en stergebeuren, leert hier echter dit alles bovenal zien als teekenen van Christus' komst en regeeren, die hem weer bazuinen de nadering des Heeren, en die van Zijn Dag, waarop alle krachten van het heelal zullen bewogen worden, reeds naar de teekening van 6 : 12—17. Het gerichtskarakter van dit gebeuren kwam Ex. 10 : 21—23 reeds uit bij de negende plaag in

Egypte, maar voorts ook bij de profeten, met name bij Amos, waarvoor we ook naar Am. 8 : 9 nog verwijzen.

Duisternis en dood gaan samen, als licht en leven. Ook hierin is tenslotte de doodsdreiging; benauwender zelfs, en overmachtiger dan tevoren. Tegen onweer en hagel, storm en vloedgolf, ziekte en leed, kan en mag men zich op allerlei wijze nog wapenen en beveiligen; maar wat zal een mensch tegen de werkingen van de krachten van het heelal vermogen? Wie zal bestaan?, 6 : 17.

5. De aard der gerichten (8 : 13).

Het geregeld blazen der bazuinen wordt nu een oogenblik onderbroken, waardoor een duidelijk onderscheid gemaakt wordt tusschen de vier bazuinen, die we bespraken, en de drie, die nog volgen. Hierdoor, en door den inhoud zelf, worden *de eerste vier bazuinen*, evenals 6 : 1—8 de eerste vier zegelen, nauw aan elkander verbonden, en verschijnen ze als een bepaalde *groep* van gerichten. De systematische opbouw van het boek der Openb. komt hierdoor opnieuw aan het licht; maar ook kunnen we zeggen, dat de UITOEFENING van Christus' Koningschap in de gerichten stipt beantwoordt aan de programmatische ONTVOUWING daarvan. Dit blijkt nog nader wanneer we, saamvattend, 8 : 7—12 vergelijken met 6 : 1—8.

Het gaat hier over de uitoefening van Christus' Koningschap door middel van gerichten in de wereld. Naar het getal, dat de wereld draagt, is dit ons nu vooreerst in VIER zegelen en bazuinen getoond, waarin Christus werkzaam is *met de krachten, die in de wereld werken; de krachten der natuur.*

Als nu 8 : 7—12 toch niet maar een matte *herhaling* van 6 : 1—8 is, doch slechts in de grondtrekken daarmee parallel loopt, dan blijkt het Koningschap van Christus en de werking daarvan veel meer te omvatten dan wij bevroeden en verhalen kunnen. Werden in 6 : 1—8 slechts *de grondlijnen* geteekend, zoo is 8 : 7—12 slechts *een* uitwerking daarvan, maar zeker geen *totale* beschrijving van alles wat Christus als gerichten op aarde zendt. Er zou meer te noemen zijn; doch ... het grondkarakter blijft hetzelfde. Zoo hier als ginds dragen de gerichten steeds het karakter van *doodswerkingen, en bedreiging van het bestaan en leven der menschen.* Dat kan op onderscheidene wijze getoond en geteekend worden, maar komt tenslotte overeen uit.

Bij de opening der zegelen staat het *paard* op den voorgrond: het is de dood als VIJAND van de menschen; bij het blazen der bazuinen is voortdurend sprake van *vuur* en branden: het is de dood in zijn *verterende* kracht.

Evenals bij de zegelen zullen nu de vijfde en de zesde bazuin afzonderlijk en breeder uitgewerkt verschijnen, waarna de zevende

bazuin zelfs een gansch nieuw deel der Openb. zal omsluiten. Desniettemin worden ze nu tesamen in het oog gevat en vermeld met de woorden: *„En ik zag, en ik hoorde een arend, vliegende in het midden des hemels, zeggende met een groote stem: wee, wee, wee dengenen die op de aarde wonen, van de overige stemmen der bazuin van de drie engelen, die bazuinen zullen".*

Men hoort hier dadelijk uit, dat wat volgen gaat aangrijpender karakter zal toonen dan wat voorafging. Deze gedachte wil reeds gewekt worden door den aankondiger van deze gerichten, die verschijnt onder het beeld van een hoog vliegenden, scherp zienden, straks pijlsnel neerschietenden arend. Men denke aan *den roofvogel*, waarvoor in den Bijbel dikwijls de aanduiding „arend" gebruikt wordt, Job 39 : 30—33; Spr. 30 : 17; Hab. 1 : 8; Matth. 24 : 28; Luk. 17 : 37; azende op het lichaam, waaraan de dood zijn werkingen voltrok.

Het beeld, waaronder de verkondiger der nog komende gerichten, bij wien we met het oog op 14 : 6 aan een engel mogen denken, wordt voorgesteld, is hier wel van beteekenis.

Als Christus door middel van de werkingen des *doods* gericht gehouden heeft, en de menschen hebben zich niet bekeerd, wordt het erger; maar wat is erger dan de dood? Daar is maar één antwoord op te geven, dat ook hier volgen zal: *Satan en zijn daemonen.* Thans zal de heerschende Koning door *deze* macht gericht gaan oefenen; en daar weerklinkt hier van tevoren reeds het drievoudig wee-geroep over op.

Het wordt uitgeroepen over heel de wereld, waarom deze arend hoog vliegt, in het midden des hemels, d. i. in het zenith; en roept met groote stem. Christus immers oefent Zijn Koningschap thans over de wereld uit! Zeker, ook onder die gerichten zullen de geloovigen *verzegeld* zijn en aldus bewaard worden tegen alle woeden van Satan; als kinderen Gods.

Maar de wereld, en nu niet alleen naar haar uitgebreidheid, maar inzonderheid naar haar geaardheid als ongeloovige: „die op de aarde wonen" (vgl. 3 : 10; 6 : 10; 11 : 10; 13 : 8, 12, 14; 14 : 6; 17 : 2, 8), en van wien méér niet gezegd kan worden, die geen burgerschap in de hemelen hebben, geldt dit wee-geroep. Het wordt nu zeer geducht.

V. GERICHTEN IN DAEMONENWERKING.

1. *En de vijfde engel bazuinde. En ik zag eene ster van den hemel gevallen op de aarde. En aan haar werd gegeven de sleutel van den put van den afgrond.* 2. *En zij opende den put van den afgrond. En rook ging op uit*

den put, als rook van eenen grooten oven. En de zon werd verduisterd, en de lucht, van den rook van den put.

3. *En uit den rook kwamen sprinkhanen uit, op de aarde. En gegeven werd aan hen macht, gelijk de schorpioenen der aarde macht hebben.* 4. *En hun werd gezegd, dat zij niet zouden beschadigen het gras der aarde, noch eenige groente, noch eenigen boom, dan de menschen, die het zegel Gods niet hebben op hunne voorhoofden.* 5. *En hun werd gegeven, dat zij hen niet zouden dooden, maar dat zij gepijnigd zullen worden, vijf maanden. En hunne pijniging is als de pijniging van eenen schorpioen, wanneer hij eenen mensch gestoken heeft.* 6. *En in die dagen zullen de menschen zoeken den dood, en zullen hem geenszins vinden; en zij zullen begeeren te sterven, en de dood vliedt van hen.*

7. *En de gelijkenissen der sprinkhanen (zijn) gelijk aan paarden, bereid ten oorlog; en op hunne hoofden, als kronen, gelijk aan goud; en hunne aangezichten, als aangezichten van menschen.* 8. *En zij hadden haar, als haar van vrouwen; en hunne tanden waren als die van leeuwen.* 9. *En zij hadden harnassen, als ijzeren harnassen; en het gedruisch hunner vleugelen (was) als het gedruisch van wagenen, wanneer vele paarden ten oorlog rennen.* 10. *En zij hebben staarten gelijk aan schorpioenen, en angels; en in hunne staarten (was) hunne macht, om de menschen te beschadigen vijf maanden.* 11. *En zij hebben over zich als koning den engel des afgronds. Zijn naam is in het Hebreeuwsch, Abaddon, in het Grieksch heeft hij den naam Apollyon.*

12. *Het eene wee is weggegaan; zie, er komen nog twee weeën, na dezen.* Openb. 9 : 1—12.

1. Het opkomen van duivelen (9 : 1—2).

„En de vijfde engel bazuinde”.

Al treedt nu het eerste wee in, waarmee de gerichten van karakter veranderen, toch blijft vóór alles het verband met het voorafgaande gehandhaafd, en wordt de voortgang der gerichten in het licht gesteld. Na de eerste vier bazuinen komt nu de vijfde aankondiging van Christus' komst; het volgend en krachtiger getuigenis van Zijn koninklijke heerschappijvoering over de wereld.

Het komt tot degenen, die naar het eerste niet wilden luisteren, en zich op die roepstemmen niet bekeerden; tot hen dus, die reeds zekere

mate van verharding toonden. Ze werden in allerlei doodsbenauwenis gebracht. Maar dat dreef hen niet uit tot Christus. Daarom zullen ze nu sterker aangegrepen worden, en in de benauwdheid van den *eeuwigen* dood, van de hel, van de verdoemenis, gebracht worden. Christus zal hen daarvan reeds in dit leven iets doen proeven, als voorsmaak, maar dan ook als waarschuwing, van wat Hij eenmaal over hen brengen zal, voor eeuwig, als zij zich thans niet bekeeren.

Zoo zullen de weeën sterker Christus' geduchte en te duchten Koningschap uitroepen; de wereld, daarvan, in de straffen en gerichten, die Hij nu reeds op aarde zendt, iets doen voelen; maar dit alles nog met *deze* genade mengen, dat het slechts tijdelijk en nog voorbijgaand is.

Om de helsche benauwenissen te doen proeven en smaken, kan Christus zich niet maar van natuurkrachten bedienen, maar moeten *duivelsche machten* ontketend worden.

Ook deze staan onder Zijn heerschappij, hetgeen Jezus reeds toonde, toen Hij op aarde duivelen uitwierp, en alle daemonen voor Hem sidderden, Matth. 8 : 29, Mark. 5 : 7, Luk. 8 : 28; maar wat ook nadrukkelijk uitgesproken wordt in plaatsen als Ef. 1 : 21; Col. 2 : 10, 15.

Dat God ook vroeger, in de dagen der oude bedeeling, Satan en zijn daemonen gebruikte, om Zijn gerichten te volvoeren, al werd dit toen nog niet zoo klaar uitgesproken als thans het geval is, leeren plaatsen als 1 Kron. 21 : 1 vergeleken met 2 Sam. 24 : 1; maar ook reeds Num. 21 : 4—9 vergeleken met 1 Kor. 10 : 9—10; Deut. 8 : 15 vergeleken met Luk. 10 : 19, Mark. 16 : 18; Amos 9 : 2 vv. vergeleken met Rom. 10 : 7; en wat hier voor ons van het meest belang is Joël 1—2 vergeleken met Openb. 9 : 1—11.

In het O. T. verschijnen verschillende gerichten Gods nog met het karakter van *natuur*gebeurlijkheden, maar ze worden toch reeds zóó geteekend, dat men er als vanzelf méér achter bevroedt; niet het minst wanneer van de z.g.n. vurige slangen sprake is.

Het N. T., dat de slang van Gen. 3 in Joh. 8 : 44, Openb. 12 : 9; 20 : 2 ronduit Satan noemt, geeft ons een zeker recht, achter de bijzonder werkende natuurkrachten van bovenvermelde teksten de macht en werking van Satan en zijn daemonen op te merken, al wordt dit in het O. T. nog niet nadrukkelijk vermeld, hetgeen samenhangt met het verschil tusschen oude en nieuwe bedeeling.

Wel echter hebben we over het algemeen in het oog te houden, dat zoo veel meer van Satan sprake is in het O. T. dan men gewoonlijk meent. Ook op het stuk der Satanalogie zal het O. T., meer dan tot nu toe geschiedt, in het licht van het N. T. moeten gelezen worden. Vaak doet men dit thans slechts bij Gen. 3; maar, aan de hand van het N. T., zal men op dezen weg voort dienen te gaan. Dan zal veel van wat tegenwoordig door moderne exegeten aan allerlei „mythische

monsters" wordt toegeschreven, meer realiteit blijken te bezitten dan men dacht; men zal de geschiedenis der openbaring dieper en rijker gaan verstaan; en vele plaatsen in het O. T. zullen, bij het licht van het Nieuwe, eerlijker kunnen worden uitgelegd. De ontwikkeling der Satanalogie, voor onzen tijd zulk een belangrijk onderdeel der theologie, zal er voor ons, die vasthouden aan de waarheid en eenheid der gansche Schrift, maar ook aan de werkelijkheid en persoonlijkheid van Satan en zijn duivelen, zeker bij winnen. Winst voor de bestudeering van de Openb. zal hierin gelegen zijn, dat de uitoefening van het Koningschap van Christus in de nieuwe bedeeling door middel van Satan en zijn daemonen in de drie weeën, in ruimer Schriftuurlijk licht zal komen te staan. We kunnen het hier slechts even aanduiden, al zullen we ook in het vervolg van tijd tot tijd even naar deze gedachten moeten terugwijzen.

„En ik zag een ster van den hemel gevallen op de aarde, en aan haar werd gegeven de sleutel van den put des afgronds".

Er is overeenkomst en onderscheid met 8 : 10. Daar veroorzaakte de ster, die Johannes uit den hemel zag vallen, brandende als een fakkel, vallende op de rivieren en wateren, zelf de gerichten van ziekten. Hier heeft de ster, waarin we, evenals in 8 : 10, weer een engel zien, slechts de taak het gericht op te roepen. De krachten der natuur moeten bewogen *wòrden;* de duivelen kunnen *zèlf* werkzaam zijn.

Ook hierin treedt direct het onderscheid te voorschijn tusschen de vier vorige en deze bazuin. De vijfde bazuin is ernstiger, want het is in de gerichten beter in de hand Gods te zijn, dan overgegeven en gesteld te worden in de hand des Satans; al blijft ook dit laatste onder Christus' heerschappij en zeggenschap, zooals uit het vervolg voortdurend blijken zal. In de eerste gerichten heeft men nog *meer direct* met God te doen, Zijn engel, en de krachten der natuur; maar thans trekt Christus Zich als het ware meer terug, en laat den mensch aan de duivelen over. Zoo krijgen ze metterdaad een voorsmaak van de hel, waar de gescheidenheid van God het ontzettendste is in alle lijden. Als de menschen zich niet tot God bekeeren willen, laat Hij hen niet maar aan zichzèlf, doch voor een zekeren tijd aan Satan over, opdat ze gaan beseffen, waar ze dan uit zullen komen, als ze zoo doorgaan.

Johannes ziet nog juist, dat de engel van den hemel gekomen is, als uitvoerder van de gerichten, die Christus over de wereld brengt.

Maar een taak op aarde wordt hem niet gegeven: hij *viel* niet op de aarde, om als verderfengel de aarde te verderven, maar hij *was* gevallen, en was nu op de aarde, om daar den put des afgronds te openen, waarmee zijn werk voleindigd zijn zou. Zijn taak is, in onderscheiding van 8 : 10, slechts een oogenblikkelijke.

Het woord *afgrond* is in onze taal precies zoo gevormd als het Grieksche abyssus; en beide beteekenen letterlijk: zonder grond, d. w. z. ze duiden een peillooze diepte aan. We staan hier nu aan den rand van den afgrond, hier voorgesteld als een bodemlooze put, die gesloten is, maar thans door den engel geopend moet worden.

Deze afgrond komt in de Schrift, 2 Petr. 2 : 4 en Judas : 6, voor als de verblijfplaats der gevallen engelen, de duivelen. In de Openb. wordt er nog over gesproken in 11 : 7; 17 : 8 en 20 : 1, 3. De duivelen, die Jezus uitwierp uit den bezetene van Gadara, baden Hem, dat Hij hun niet gebieden zou in den afgrond heen te varen, Luk. 8 : 31, waaruit reeds voldoende het heillooze en vreeslijke van deze plaats spreekt. Het is de gevangenis der booze geesten; de voorloopige hel. Ook de duivelen wachten hun definitieve oordeel nog, met de wederkomst van Christus, op den Dag des Heeren. Aan het einde eerst worden ze in den poel des vuurs geworpen, 20 : 7, 10.

Maar alle-eeuwen-door beschikken God en Christus vrijmachtig over hen; en kunnen de duivelen vrij laten; en doen dat, zooals hier. De engel *„opende den put van den afgrond"*; de duivelen stijgen er uit op, in dichte massa's. *„En rook ging op uit den put, als rook van een grooten oven; en de zon werd verduisterd, en de lucht, van den rook van den put."*

Het benauwende en verstikkende van dit duivelengericht wordt van meet af, symbolisch, aangeduid. Er is hier geen sprake van een natuurgebeuren, een zonsverduistering; maar de rook, die uit den put opgaat, als de rook van een grooten oven, moet doen denken aan den rook van het ontzaglijk hellevuur, dat daar reeds brandt in den afgrond.

De sfeer der hel komt op aarde, en gaat de atmosfeer op aarde verderven, zoodat het zwaar wordt te ademen, en men het benauwd krijgt van de helledampen. Het wordt donker en somber in de wereld, maar ook tot stikkens toe benauwd.

Hierin teekent de werking der duivelen zich reeds af, die in de volgende verzen nader zal worden beschreven. Het wordt de hel op aarde; al is het slechts voor een tijd. De buitenste duisternis, waar weening zal zijn en knersing der tanden, Matth. 8 : 12; 22 : 13; 25 : 30, breidt zich over de wereld heen. De macht der duisternis, Luk. 22 : 53, Ef. 6 : 12, Col. 1 : 13, gaat op aarde werken; en we denken niet alleen aan de negende plaag in Egypte, die ook slechts partieel was, Ex. 10 : 21 v.v.; aan Jes. 8 : 22—23, waar, in verband met toovenarij en waarzeggerij, sprake is van het gericht van benauwdheid en duisternis, angst en donkerheid; aan Joël 2 : 2, waarmee Openb. 9 zooveel aanraking heeft; doch ook aan de drie-urige duisternis van Golgotha's kruis, waarin Christus over de duivelen triumfeerde.

Duisternis en benauwdheid van toovenarij en waarzeggerij, ongeloof en bijgeloof, wroeging en angst, gaan het licht en het leven verdringen en innemen, door het opkomen en de werking der duivelen.

2. De werking der duivelen (9 : 3—6).

„En uit den rook kwamen sprinkhanen uit op de aarde, en gegeven werd aan hen macht gelijk de schorpioenen der aarde macht hebben."

In de komst van sprinkhanen zag men steeds een ernstig gericht, Ex. 10 : 1—20; Deut. 28 : 38; 1 Kon. 8 : 37, maar Joël, bij wien Openb. 9 vooral aansluit, werkte de sprinkhanenplaag reeds uit als voorbode van den Dag des Heeren; hij ziet ze als een volk, 1 : 6; 2 : 2, en als een geordend leger des Heeren, 2 : 11; het blijft alles nog natuurgebeuren, al is de beschrijving bij Joël reeds zoo dichterlijk, dat men er vanzelf méér achter gaat zoeken. Het is geen wonder, dat de Openb., die het optreden van *duivelen* wilde teekenen, juist bij deze profetie aansluit, en er vele trekken van overneemt. Bij Joël werden sprinkhanen als daemonen geteekend; hier worden de daemonen als sprinkhanen getoond. Uit den dicht opstijgenden rook der hel treden de duivelen als sprinkhanen te voorschijn, om gericht op aarde te brengen.

Dat we dit alles zoo zinnebeeldig mogen verstaan, blijkt niet het minst uit wat volgt: *„hun werd macht gegeven, zooals de schorpioenen der aarde hebben"*. De duivelen, die als gerichtsbrengers (sprinkhanen) uit den afgrond komen, worden daartoe uitgerust met de macht, die zij thans hebben uit te oefenen. Ze mogen niet maar doen wat ze willen; het zal straks nader blijken; ze mogen niet maar gebruiken de macht, die ze bezitten; maar tot *zeer bepaalde* machtsoefening over de menschen werden ze vrijgelaten, n.l. tot die machtsoefening, die vergelijkbaar is met de macht der schorpioenen op aarde.

Ook *de schorpioen* is geen onbekende in de Schrift. Ook hij is een instrument van gericht, Deut. 8 : 15; 1 Kon. 12 : 11, 14; Luk. 11 : 12. Ook hij wordt min of meer daemonisch beschouwd, als hij verbonden wordt met de vurige slangen, Deut. 8 : 15; Luk. 10 : 19. Ook hij kon hier dus zeer gepast gebruikt worden. Daarmee wordt reeds voorbereid wat straks ronduit wordt gezegd, dat deze duivelen niet als sprinkhanen hebben op te treden, die *de bezittingen en velden* der menschen verwoesten, doch dat zij als schorpioenen moeten handelen, die de *menschen zelf* met hun angel slaan en vergiftigen.

„Zoo werd hun dan ook gezegd", d. i. de uitdrukkelijke opdracht gegeven, *„dat zij niet zouden beschadigen het gras der aarde, noch eenige groente, noch eenigen boom, dan de menschen, die het zegel Gods niet hebben op hunne voorhoofden."*

Iets blijkt ons hier van de macht, die de duivelen zouden *kùnnen*

uitoefenen. Zij zouden, als sprinkhanen, het *gewas* der menschen kunnen aantasten; en we hebben daar in Job 1 ook een voorbeeld van. Allerlei natuurrampen *kùnnen* door de duivelen teweeggebracht worden, als God daartoe bevel en opdracht geeft. We lezen van Paulus, dat hij zoo, als buitengewone, apostolische tuchtoefening, ook iemand aan Satan kon overgeven, 1 Kor. 5 : 3—5; 1 Tim. 1 : 20; „tot verderf des vleesches, opdat de geest behouden moge worden in den dag des Heeren"; en herinneren aan Paulus' scherpe doorn in het vleesch, een engel des Satans, die met vuisten sloeg, 2 Kor. 12 : 7. Ook de bezetenen leden niet vóór alles psychisch, maar veeleer physisch kwaad van de duivelen, die in hen waren; zie b.v. Matth. 9 : 32—33; 12 : 22; Luk. 9 : 39. Heel algemeen luidt Hebr. 2 : 14 dat Satan het geweld des doods heeft.

Doch terwijl de *werkingen des doods,* in gerichten door middel van natuurrampen, in de eerste vier bazuinen direct aan Christus worden toegeschreven, zegt de vijfde bazuin van *de werkingen des duivels* nadrukkelijk allereerst, dat ze géén natuurrampen mogen veroorzaken, maar alleen de menschen-zelf aangrijpen, en voorts dat *„hun werd gegeven, dat zij hen niet zouden dooden, maar dat zij gepijnigd zullen worden, vijf maanden".* De duivelen ontvangen in deze gerichten zoo *een duidelijk begrensde taak, onderscheiden van wat Christus op andere wijze teweeg brengt.* Ze moeten niet maar den *dood,* maar de kwalen en pijniging der *hel* tot de menschen brengen.

De duivelen moeten niet als sprinkhanen, maar als schorpioenen optreden: *„en hun pijniging is als de pijniging van een schorpioen, wanneer hij een mensch gestoken heeft".* Men zou het zoo mogen weergeven: ze moeten niet maar schade aanbrengen, noch in doodsangst leiden, maar specifiek-duivelsch optreden. Ze mogen zichzelf niet veranderen als engelen des lichts, 2 Kor. 11 : 14, vgl. ook vrs. 3, zooals ze reeds tot Adam en Eva in het paradijs, en alle eeuwen door met dwaalleer tot de menschen komen; met bekoorlijke en aantrekkelijke ideeën; neen, ze moeten de menschen nu *pijnigen,* niet verleiden; ze moeten, als schorpioenen, de menschen doen lijden; ze moeten hen iets van de helsche smarten doen gevoelen.

Dat zal dan in zijn uitwerking ook zoo zijn, dat het tenvolle aan de specifieke bedoeling van dit gericht beantwoordt. Als de duivelen zoo tot de menschen komen, zullen zij *„in die dagen den dood zoeken, doch die geenszins vinden; en zij zullen begeeren te sterven, maar de dood vliedt van hen."* DAT zal de juiste voorsmaak van de hel geven, waar geen verlossing noch oplossing voor is. DAN zullen de menschen kunnen gaan beseffen, dat er iets is, erger dan de dood; zoodat de vijfde bazuin aangrijpender spreken zal dan de vier voorafgaande doodsbazuinen. Men zal een bestaan en voortbestaan vinden, waarin

wroeging en angst, weening en knersing der tanden, is; waarin de worm niet sterft en het vuur niet uitgebluscht wordt; waarin zelfs de dood bevrijding zou beteekenen.

Toch blijft het een bazuin; slechts een voorbode of voorteeken van wat komt, en wat Christus brengen zal; en daarom beperkt tot *„vijf maanden"*. Dit *is* nog niet de eeuwige dood, maar slechts een *proeven* daarvan. Het is nog de verdoemenis niet, maar toch wel reeds een voorsmaak daarvan. Het duurt vijf maanden. Dat is wel een betrekkelijk lange tijd, als we het vergelijken met de tien dagen van 2 : 10. Maar anderzijds duurt het toch ook niet altijd voort, hetgeen blijkt, als we letten op de tijdsbepaling van de gansche nieuwe bedeeling op 42 maanden in 11 : 2. De duivelen blijven niet op aarde, maar keeren telkens weer terug in den afgrond. Zoo is de keuze van juist 5 maanden misschien mede bepaald door den levensduur van sprinkhanen, die ook slechts een *tijdelijk* gericht brengen. In elk geval valt dáárop de nadruk. Ook dit gericht is voorbijgaand, evenals de vorige bazuinen; maar het duurt dan toch wel lang.

Niet het minst merkwaardig is tenslotte *de beperking van de opdracht,* dat zij alleen de menschen, die het zegel Gods niet hebben op hun voorhoofden zouden beschadigen. Hieruit blijkt duidelijk, dat dit gericht *tegen de ongeloovigen,* tegen de wereld, gaat. Op hen worden de duivelen afgezonden; niet op de geloovigen, die zich van harte tot God bekeerden.

Hiermee is zeker niet gezegd, dat geloovigen nooit eenigen last van de duivelen zouden hebben, hetgeen door de Schrift op tal van plaatsen wordt weersproken, zoowel in O., als in N. T., van Gen. 3 af, tot in de Openb. zelf toe. Evenmin als de gerichten van de vorige bazuinen treft de daemonenwerking de geloovigen echter ooit *als gericht, als straf*. En al treft ook hèn wel het *lijden* der gerichten, zoo is dit voor hen toch slechts ten goede, Rom. 8 : 28, doch nooit tot aantasting van hun kindschap Gods, want als zoodanigen zijn zij verzegeld, en worden ze door alles heen bewaard, Joh. 17 : 11. En in elk geval ontvangen de duivelen in dit gericht geen enkele *opdracht* met het oog op de geloovigen, doch worden ze uitdrukkelijk alleen tot de ongeloovigen gezonden.

We zullen er op moeten letten, dat inzonderheid deze plaag voor de geloovigen niet den minsten zin heeft. Daarom wordt dit er hier afzonderlijk bijgezegd. Met den dood immers hebben zij wel altijd nog iets te maken, maar de eeuwige dood, hel en verdoemenis, hebben volkomen voor hen afgedaan, Rom. 8 : 1. Het heeft geen zin hun een voorsmaak van de hel te bereiden, waarin zij nooit zullen komen, als verzegelden Gods.

Zoo komt dan dit gericht der daemonenwerking tot de wereld als een sprinkhanenplaag en schorpioenensteek. Men zal de duivelen niet

zien, maar hun gif slechts voelen branden in z'n binnenste. Men *kàn* de duivelen niet zien, doch hoezeer men hun optreden bemerken en ondervinden kan, zal in de volgende verzen beschreven worden. Hier vragen we echter, nog even, concreet naar wàt deze werkingen der duivelen aan of in de ongeloovigen zijn.

De neiging is sterk, hier aan het uit de Schrift zoo bekende verschijnsel der *bezetenheid* te denken. Hoezeer echter de bezetenen door de duivelen gekweld werden, zoo gebruikt toch de Schrift b.v. Luk. 6 : 18, Hand. 5 : 16, 10 : 38, daarvoor veel sterker uitdrukkingen in het Grieksch, dan hier gebezigd zijn. Er is van een *bezetten* der menschen eigenlijk heel geen sprake, maar veel meer van een toebrengen van een giftigen beet of steek, zooals schorpioenen doen. Wanneer we hier op letten, behoeven we niet eens meer in te gaan op de vraag, of bezetenheid inderdaad een verschijnsel van *alle tijden* is, wat hier toch moet zijn bedoeld. Wie deze vraag ontkennend beantwoordt, vindt daarin een argument te meer, hier niet aan bezetenheid te denken.

Nauw hiermee samenhangend, heeft men inzonderheid ook wel aan *krankzinnigen* gedacht. Men ziet dan krankzinnigheid te weinig als ziekte of liever een complex van ziekten; en te veel als duivelswerk, maar dan in dien zeer vlakken zin des woords, dat men het vreemde, grillige, onbekende, niet-direct-verstaanbare, als in de Middeleeuwen, aan den duivel toeschrijft. Dit is wel verre van Schriftuurlijk. Wij hebben reeds bij de derde bazuin aan lichamelijke èn geestesziekten gedacht, en meenen dan ook, dat men de krankzinnigheid dááronder vooral te zoeken heeft. Wel is de meening geuit, dat krankzinnigen inzonderheid voor de werkingen van de duivelen open staan, en geheel te ontkennen valt dit m. i. niet, maar, ook van dit gezichtspunt uit, heeft dit toch niet in het bijzonder met deze vijfde bazuin te maken.

Naar heel het verband, waarin de vijfde bazuin voorkomt, zal men *zeer algemeen* te denken hebben aan allen, die naar de stem der vorige bazuinen niet hebben willen luisteren, en daarin *een zekere verharding* betoond hebben tegen de openbaring Gods. Men lette er wel op, dat het hierbij dan niet gaat om de *bijzondere* openbaring Gods in Jezus Christus (dat komt eerst 10 : 1—14 : 5 ter sprake), maar om de algemeene openbaring in doodswerkingen van storm en onweer, ziekten en allerlei rampen, die tot alle menschen komen, Rom. 1 : 18 vv. Natuurlijk is deze zonde van onbekeerlijkheid erger naarmate men Gods algemeene openbaring, bij het licht der bijzondere, beter verstaat, en toch verwerpt; maar het oordeel van de vijfde bazuin komt overigens tot *allen,* al zal het zich verschillend in de menschen uitwerken naar de kennis Gods, die men heeft en had.

Wie nu naar alle voorgaande gerichten niet geluisterd hebben,

maar volharden om de waarheid in ongerechtigheid tenonder te houden, die worden overgegeven niet slechts aan zichzelf, maar ook aan de duivelen, om door hen gepijnigd en a. h. w. reeds voor een tijd in de hel verzet te worden. *Er is geen neutrale sfeer.* Als men de waarheid niet aanneemt, wordt men met leugen geïnfecteerd; als men het geloof verwerpt, wordt men door bijgeloof overmeesterd; als men het licht Gods afweert, gaat men de duisternis in; wie met God niet willen leven, worden door Satan vergezelschapt.

Maar toovenarij en waarzeggerij, heel de valsche religie en het gansche heidendom, in antiek of modern gewaad, ongeloof en bijgeloof, en al die dingen, waarin de duivelen werken, brengen *de angsten van het heidendom* met zich mee, Jes. 8 : 22, maar óók *nijd en twistgierigheid, verwarring en alle booze handel,* Jak. 3 : 15—16; vgl. 2 Kor. 2 : 10—11; Rom. 16 : 20; *ontevredenheid, opstandigheid, toorn,* Ef. 4 : 26—27.

Er is nog veel genade in dit gericht. Niet alleen omdat dit alles niet voortduurt, maar ook vooral omdat de duivelen hier nog *tegenover* de menschen staan en hen pijnigen, zoodat de menschen aan hun geweld zullen zoeken te ontkomen, waarmee men dan tweeërlei weg op kan: vluchten tot God, en zich alsnog bekeeren, òf vriendschap, bondgenootschap met de duivelen aangaan, zoodat men naar hun geest gaat leven, maar van hun pijniging dan althans verlost is voor dezen tijd!

Ook dit gericht drijft naar de crisis, de beslissing vóór of tegen God en Zijn Christus. Daartoe brengt het de menschen in allerlei angst en wroeging, haat en verdeeldheid, pessimisme en cynisme, nijd en wanhoop, desillusie en ontevredenheid. We hebben hier nog niet te doen met allerlei *dwaalleer,* waar de menschen zich van harte aan geven, waar ze in opgaan, en door bekoord worden; maar veel meer met *wat ze niet verstaan,* zooals toovenarij en waarzeggerij, angst en bijgeloof, doch waardoor ze toch vastgehouden en gepijnigd worden. Op den duur overwint men dat wel, en lacht om de Middeleeuwsche spoken en heksen, goden en mythologieën, waar het voorgeslacht nog in geloofde en bang voor was; dan wordt men verlicht, en groeit boven al het primitieve van allen godsdienst uit; ja,... het duurt maar vijf maanden, dat men de benauwing van de hel in z'n leven kent; daarna heeft men zich òf bekeerd, òf men gelooft zoo min in hemel als in hel, God noch Satan. De 5de bazuin is in het leven der menschen en der menschheid slechts een voorbijgaand stadium, al is het dan ook een benauwde tijd.

3. Het optreden der duivelen (9 : 7—11).

Men zal de duivelen niet zien, maar hun werking ervaren aan hun optreden, dat door de volgende trekken gekenmerkt is.

„En de gelijkenissen der sprinkhanen zijn gelijk aan paarden, bereid ten oorlog". Het gaat hier over *den indruk,* dien deze wezens maken: hun gelijkenissen. Ze zijn als paarden, die ten oorlog gaan. Reeds Joël zag hen zoo, 2 : 4. Krijgszuchtig en krijgshaftig treden ze op. De menschen voelen zich bedreigd door een vijandelijke macht, te benauwender, omdat men ze niet concreet voor zich ziet, en eigenlijk niet beschrijven kan.

Zoo voelt men in het heidendom de geesten aan, die men rondom zich weet, en door wien men zich belaagd voelt. En de moderne mensch vreest zoo het fatum; z'n ongeluk; z'n kwaad gesternte; enz. Er is iets (men weet eigenlijk niet wat), *dat vijandig op den mensch afkomt.* Neen, men hallucineert niet; men is bij zijn klare verstand; men is niet krankzinnig; en toch kan men dien angst niet van zich afzetten; men kan het hoogstens verbergen en maskeeren; zich er boven uitwerken en het weglachen; om dan toch heel vaak te ervaren, dat al dit pogen vruchteloos is.

En geen wonder; want *„op hun hoofden is iets als kronen, gelijk aan goud".* Bezint men er zich op, waarom men die vage vrees maar niet wegwerken kan, dan wordt het besef slechts sterker van *de onweerstandelijkheid* der geesten of duivelen. Men kan dien vijand niet aangrijpen, en met hem worstelen. „Het" staat tegenover den mensch en gedraagt zich jegens hem als souvereine overwinnaar, die de heerlijkheid der overwinning reeds als een kroon op het hoofd heeft. Men KAN er eenvoudig niet tegenop. En dat niet, zooals bij de heidenen het ondubbelzinnigst blijkt, omdat men ziek, geesteziek, is, melancholisch of geremd, maar omdat *de vrees* als een giftig vuur in den mensch brandt; het is iets, dat hij maar niet van zich kan afschudden. Krijgszuchtig, den mensch bedreigend, maar óók onoverwinlijk, onweerstandelijk, treden de duivelen tegen de menschen op, en houden hen een tijd lang in hun ban.

„En hun aangezichten zijn als aangezichten van menschen". Men beseft niet maar met natuurkrachten te doen te hebben, doch met *redelijke wezens.* Men kan wel spreken van het fatum, maar als vanzelf personifieert men dat. De duivelen doen zich in hun optreden kennen als groote geesten, die verstandig en beleidvol handelen. Er schuilt meer waarheid en werkelijkheid in het geestengeloof dan de moderne mensch van de 20ste eeuw meent.

Na deze algemeene indrukken van het optreden der duivelen, wordt op enkele bijzonderheden gelet. *„En zij hadden haar, als haar van vrouwen; en hun tanden waren als die van leeuwen".* De laatste trek wordt ook bij Joël 1 : 6 genoemd. Hoe voorzichtig men ook moet zijn, met alles te willen „overbrengen", anderzijds kan men ook niet alles op dichterlijke uitbeelding of voorstelling schuiven. Ook dit moet iets van het optreden der duivelen karakteriseeren, en we zijn ge-

neigd het, in aansluiting bij het vorige, te zoeken in *het huiveringwekkende,* wilde en woeste, zooals men zich vanzelf beangstigende duivelen denkt. Hier is dan de voorstelling van lang, in den wind wapperend haar, en grimmige, met verslinding dreigende tanden. Men denke aan platen van den duivel, die altijd opgesierd worden met dergelijke uitbeeldingen van wat men van den duivel vreest, of met allerlei trekken die hem een zoo angstwekkend mogelijke gestalte moeten geven.

„En zij hadden harnassen als ijzeren harnassen", waarmee we weer Joël 2 : 8 zouden willen vergelijken: „en al vielen zij op een geweer, zij zouden niet verwond worden", ook al vertaalt men dit met Ridderbos: „en door de lansen heen stormen zij voort". De gedachte aan *onkwetsbaarheid* treedt steeds naar voren. Men kan er niet slechts niet tegenop, maar men begint er ook niets tegen. Men staat er machteloos tegenover, en kan ze niet afweren.

„En het gedruisch hunner vleugelen was als het gedruisch van wagenen, wanneer vele paarden ten oorlog rennen". Hier komt vooral de gedachte van de *veelheid* der duivelen naar voren. Men heeft met een heirleger van daemonen te doen, Joël 2 : 5—11. Zoo kennen de heidenen de geestenwereld, waar ze zich rondom en altijd en overal door omgeven weten. Het gevaar dreigt van alle kanten. Men zou willen vluchten, maar kan nergens heen.

Weer komt er een lichte verandering in de teekening van het optreden der duivelen. De verleden tijd wordt losgelaten, om het nu volgende in den tegenwoordigen tijd levendig voor oogen te stellen. *„En zij hebben staarten gelijk aan schorpioenen, en angels;"* en nu wordt er ook aan toegevoegd *waaròm* dit vooral onze aandacht moet hebben; we worden er aan herinnerd: *„en in hunne staarten was hun macht om de menschen te beschadigen vijf maanden".* Daar schuilt het wezenlijke gevaar van deze monsters: dat ze als schorpioenen zijn; met angels, die de menschen *het gif* der benauwing en der helsche smarten indruppelen. Daarom zijn ze zoo te vreezen. Ze infecteeren den mensch; niet maar met lichamelijke of geestelijke ziekte, maar met wat veel erger is: dat men bij vol en klaar bewustzijn, midden in het leven, zóó beangstigd wordt, dat men zelfs den dood boven het leven zou verkiezen.

Tenslotte echter vraagt nog iets onze bijzondere aandacht: *„En zij hebben over zich als koning den engel des afgronds; zijn naam is in het Hebreeuwsch Abaddon; in het Grieksch heeft hij den naam Apollyon."* De duivelen behooren tot een georganiseerd rijk, met een overste, niet slechts in legerzaken, niet slechts als veldheer of leider, maar als *koning.* Hij wordt *de* engel des afgronds genoemd. De duivelen zijn *zijn* engelen, Matth. 25 : 41; en men heeft in hen dus niet maar te doen met op zichzelf staande wezens, maar

met boden uit het rijk der duisternis en dienaren van hun koning.

Van dien koning, die naar de Schrift niemand anders dan *Satan* zijn kan, hooren we hier, naar den aard van dit gericht, nog niets. Niet van hem, maar van Christus in Zijn heerschappij-voering gaat hier de actie uit. Straks zal Satan zelf optreden, 10 : 1—14 : 5, al zal ook dat werk onder Christus' wil staan, en deel van Zijn regeeren uitmaken. Hier echter staat Satan zelf nog op den achtergrond, en wordt hij nog alleen genoemd, om het ernstig karakter van de daemonenwerking in het licht te stellen. In de duivelen komt men toch reeds in aanraking met de engelen van Satan! En hij heet *Abaddon*.

Zoo heet hij in het Hebreeuwsch, waarmee onze aandacht gevraagd wordt voor dit Hebreeuwsche woord. Het komt voor Job 26 : 6; 28 : 22; 31 : 12; Ps. 88 : 12; Spr. 15 : 11; 27 : 20; en beteekent ondergang; verderf; plaats van ondergang en verderf; afgrond; ons: *hel*. Hel en Satan zijn voor de Schrift identiek in dezen zin, dat zij onafscheidelijk bij elkaar behooren; wat hier toch wel scherp tot uitdrukking gebracht wordt, als de engel des afgronds zelf afgrond, verderf, ondergang genoemd wordt. De duivelen komen niet slechts uit den afgrond, maar ze staan onder een koning, die in zekeren zin zelfs met den afgrond kan geïdentificeerd worden.

In het Grieksch heeft hij den naam *Apollyon*. We moeten ook het Grieksche woord aanzien. Dat draagt *persoonlijker* karakter, want het beteekent, in onderscheiding van het Hebreeuwsche woord, *de verderver*. Degene, die in het O. T. Abaddon werd genoemd, heet onder het N. T. Apollyon. Dat stemt toch wel overeen met het verschil in de openbaring van Satan in oude en nieuwe bedeeling. Ginds blijft hij steeds op den achtergrond, verscholen achter andere wezens, instellingen, verschijnselen, enz.; hij komt tot den mensch in de gedaante van een slang en werkt onder hen door middel van toovenarij en waarzeggerij, enz.; maar thans treedt hij al meer zelf, persoonlijk, op. In het O. T. stond hij den menschen als HET verderf voor oogen; in het N. T. wordt hij hun DE Verderver. Men vergelijke hier ook 1 Kor. 10 : 10 met Num. 21 : 4—9, en dergelijke boven reeds besproken plaatsen. Hij, wiens naam in het Hebreeuwsch was: de afgrond, verschijnt in het Grieksch als: de engel des afgronds, wiens naam is Apollyon.

Is hiermede het optreden der duivelen geteekend als krijgszuchtig, onoverwinlijk, persoonlijk, woest, bruut, onweerstandelijk, machtig, benauwend en streng georganiseerd, zoo vergete men vooral niet, dat, hoe concreet de teekening wezen mag, hier niet anders dan *geestelijke* realiteit is, die niet gemakkelijk te onderkennen is in deze wereld; te minder waar de mensch geneigd is, zijn angsten zooveel mogelijk te verbergen, te ontkennen, en op de voor hem meest gunstige wijze te interpreteeren.

Hoe men echter ook allerlei psychische verschijnselen in den mensch moge verklaren, (en onze eeuw van psychologie doet daar zeer druk aan, op de wijze van Freud, Adler, Künkel, Jung, enz. enz.), wij zullen, willen we niet geheel en al verwereldlijken en verhumaniseeren, ruimte moeten openlaten, reeds op grond van deze vijfde bazuin, voor *werkingen van daemonen in het binnenste van den mensch, die hem pijnigen, en smarten aanbrengen.*

Houdt zich met name ook de parapsychologie bezig met de verbazingwekkende verschijnselen in het menschenleven van alle eeuwen, en tracht ze die psychisch, wetenschappelijk, te onderzoeken, zoo zal een Schriftgeloovige psychologie dit terrein niet maar zonder meer aan haar vermogen overlaten. Men zal moeten rekening houden met wat de Schrift ons leert van de werkingen en het optreden der duivelen, die, hoe geestelijk ook, niet minder reëel zijn dan storm en onweer, ziekten en natuurverschijnselen. Ze zijn slechts moeilijker te verstaan, en vooral moeilijker te onderscheiden en te onderzoeken. Hier ligt alles zoo verborgen en verscholen in het menschelijk zieleleven, dat het dikwijls moeilijk aan te wijzen valt, wat al dan niet aan de werking der duivelen is toe te schrijven; wat al dan niet normaal of ziekelijk is.

4. De aard der weeën (9 : 12).

Hoe beangstigend dit eerste wee reeds wezen moge, niet het minst om het vage en verborgene in zijn oorsprong en werking, maar zoo verschrikkelijke en benauwende in zijn uitwerking op de menschen,... als *„het ééne wee is weggegaan, zie, dan komen er nog twee weeën na dezen."* Met dit eerste wee is nog het einde niet, maar slechts het begin der weeën, d. i. der werkingen van Satan, naar Christus' macht en heerschappijvoering.

Er komen nog twee weeën *na dezen;* en die laatste woorden zeggen ons weer, evenals in 1 : 19; 4 : 1; 7 : 1, dat wat volgen gaat met het voorafgaande verband houdt. Er is niet slechts zakelijke opeenvolging, maar ook onderlinge samenhang.

Men kan (en hierop moet wèl gelet worden) het eerste wee vooral, nog zoo gemakkelijk wegverklaren. Zooals men de eerste vier bazuinen als roepstemmen van Christus en Zijn komst in den wind kan slaan door alles als pure natuurkrachten aan te zien, zoo kan men de vijfde bazuin als puur psychisch of parapsychologisch verschijnsel opvatten, waar noch Christus, noch Satan en zijn engelen iets mee te doen hebben.

Men zou het zoo kunnen zeggen: hoe echt duivelsch de daemonen hier hebben op te treden, toch draagt dit gericht nog het *minst* Satanisch karakter. Satan en de zijnen worden a. h. w. nog ingehouden, en

bij alles wat ze den menschen mogen en moeten aandoen, staat de nadrukkelijke bepaling van Christus, *hoe ver ze kunnen gaan.* Dat viel in de voorgaande verzen sterk op. De duivelen worden hier nog aan alle kanten ingeperkt. Het is maar het *begin* van het Satanisme, dat zich in veel erger vormen openbaren kàn, en ook zàl, in de twee weeën, die nog komen *na dezen.* Zij zullen den vóórtgang van het Satanische werken toonen.

VI. GERICHTEN IN OVERHEERSCHING VAN HET HEIDENDOM.

13. *En de zesde engel bazuinde. En ik hoorde eene stem uit de vier hoornen van het gouden altaar vóór God,* 14. *zeggende tot den zesden engel, die de bazuin had: Ontbind de vier engelen, die gebonden zijn bij de rivier, den grooten Euphraat.* 15. *En de vier engelen werden ontbonden, die bereid waren, tot het uur, en den dag, en de maand, en het jaar, opdat zij dooden zouden het derde deel der menschen.*

16. *En het getal van de legers der ruiterij was tweemaal tienduizendtallen van tienduizenden. En ik hoorde hun getal.*

17. *En alzoo zag ik de paarden in dit gezicht, en die er op gezeten waren, hebbende vurige, en hyacinthkleurige, en zwavelvervige harnassen. En de koppen der paarden (waren) als koppen van leeuwen. En uit hunne bekken ging vuur, en rook, en zwavel.* 18. *Van deze drie plagen werd gedood het derde deel der menschen, van het vuur, en den rook, en de zwavel, die uitging uit hunne bekken.* 19. *Want de macht der paarden is in hunnen bek, en in hunne staarten. Want hunne staarten (zijn) gelijk aan slangen, hebbende koppen; en daarmede beschadigen zij.* Openb. 9 : 13—19.

1. De ontketening van het heidendom (9 : 13—15).

Als de zesde engel heeft gebazuind, „*hoort Johannes een stem uit de vier hoornen van het gouden altaar voor God*", d. i. naar 6 : 9; 8 : 3—5 de plaats, waar de Kerk-in-den-hemel is. De *hoornen* van het altaar herinneren zeer algemeen aan de O. T.sche bloedwraak. Wie tot de hoornen van het altaar zijn toevlucht had genomen, was vanwege het bloed der zondoffers, aan die hoornen gestreken, vrij. Die veiligheid tegen de gerichten wordt door de Kerk genoten, maar

zijzelf roept om de wraak van haar vergoten bloed; zij roept om Gods gerichten over de wereld; Ps. 9 : 13, Hebr. 12 : 24.

Dat dit hier uit 6 : 9 en 8 : 3—5 weer opgenomen wordt, en zoo de uitoefening van dit gericht weer voorgesteld wordt als verhooring van het gebed der Kerk, vindt wel zijn oorzaak hierin, dat we thans een voorloopige afsluiting van de gerichten vinden. Als straks de zevende bazuin weer blijkt uiteen te vallen in een ander complex van gebeurlijkheden, dan hebben we met het blazen van deze zesde bazuin het laatste van de gerichten bereikt. Het gebed der Kerk staat zoo aan het begin en aan het einde der gerichtsoefening, en deze wordt aldus in haar geheel als vervulling van het bidden der Kerk getoond. De Kerk des Heeren bidt niet alleen om de eerste gerichten, maar ook om het laatste en ergste; en zij erkent daarin reeds de rechtvaardigheid en waarheid van Christus' heerschappijvoering in het gericht; vgl. 16 : 7; 19 : 1 vv.

Dit heeft hier temeer zin, omdat de inhoud van dit gericht: de overheersching van het heidendom, wel tegen alle Christelijke gedachte schijnt in te gaan. Zouden wij niet veeleer bidden om de doorbraak van het Christendom? om de komst van het Koninkrijk Gods op aarde? Is het niet ontzettend, of veel meer nog onbegrijpelijk, dat Christus de heerschappij op aarde aan het heidendom gaat geven?, ja, aan de geesten der duivelen, die in dat heidendom werken? Zij staan toch lijnrecht tegenover de geloovigen, en Christus heeft de duivelen toch overwonnen!? Juist daarom is het hier van gewicht, te hooren, dat de Kerk-in-den-hemel ook in dezen de wijsheid van haar Koning prijst, ja, daarin zelf met haar gebeden meewerkt. De Kerk op aarde, aan wie Johannes schrijft, zal hieruit te eerder de wijsheid Gods gaan verstaan, die anders is en hooger dan de overleggingen der menschen, 1 Kor. 1—2.

In het licht der Schrift en der O. T.sche bedeeling, die typisch was voor de nieuwe, waar we nu aanstonds naar verwezen worden, zal trouwens de wijsheid van dit laatste geducht gericht niet in het donker blijven.

Het gebed der Kerk-in-den-hemel bepaalt dit zesde gericht nader door *„tot den zesden engel, die de bazuin had, te zeggen: „Ontbind de vier engelen, die gebonden zijn bij de rivier, den grooten Euphraat"*. Deze rivier wordt in het O. T. genoemd als de grens van het heilige land, Gen. 15 : 18, Ex. 23 : 31, Deut. 1 : 7, Jozua 1 : 4. Aan gene zijde der rivier lag het heidendom, dat in de Openb. met één naam kan worden samengevat: Babel. Daar woonden de volken en wereldmachten, die vanouds het diepst in het heidendom waren weggezonken, en als type van de ongoddelijke en Gode-vijandige wereld dienen, van Gen. 10 : 10 en 11 : 1—9 af; vgl. Joz. 24.

Van gene zijde der rivier had God Abraham geroepen, om hem

het land Kanaän te geven, en hem daar tot een groot en God geheiligd volk te maken, afgescheiden van de wereld van het heidendom. Hier woonde Gods volk, waaraan God Zich openbaarde; ginds lag het heidendom, dat God in zijn wegen liet wandelen, Hand. 14 : 16; maar waar dan ook Satan de macht had, in afgoderij en al wat daarmee samenhing, Jes. 14 : 13; vgl. Matth. 4 : 8—9, 1 Kor. 10 : 19—20. Niet dat Satan hier onbeperkte macht had. Hij stond onder Gods bevel, en God kon hem en de volken, over wien hij heerschappij voerde, gebruiken tot Zijn wil, zooals God dat ook deed om Israël te tuchtigen, toen het in onbekeerlijkheid voortging, zich overgevende aan afgoderij en beeldendienst.

Heel het leven der oude bedeeling droeg een zeer concreet, handtastelijk, zinlijk-waarneembaar karakter, echter met diep-geestelijke strekking, die van tijd tot tijd ook duidelijk openbaar wordt; terwijl dan in de nieuwe bedeeling alles veel meer direct geestelijk wordt; Joh. 4 : 21—24; men zie ook heel den brief aan de Hebreeën. Dit geldt nu ook van Gods gerichten. Als er in Joël sprake is van een sprinkhanenplaag, toont de beschrijving daarvan reeds, dat er méér achter dit volk of leger werkt, doch eerst in Openb. 9 : 1—11 wordt ronduit van daemonenwerking gesproken. Zoo is het nu ook met dit, hierop volgend, gericht.

Als Israël steeds verder wegzinkt in zonden van beelden- en hoogtendienst, en zich ondanks voorgaande gerichten, als in de dagen van Elia en Elisa, (we noemen alleen de meest op den voorgrond tredende, representatieve gerichten, en zijn geneigd er Joël, naar vroege dateering, aan toe te voegen) niet bekeert, dan wordt het vanwege die onbekeerlijkheid tenslotte bedreigd door de opkomende wereldmachten, die God als een roede in Zijn hand wil gaan gebruiken, om Israël te tuchtigen tot in den ondergang van de ballingschap, Jes. 5 : 26 vv.; 7 : 17 vv.; 8 : 7 vv.

Met name door Jeremia wordt dan de heidensche wereldmacht als *den vijand uit het noorden* geteekend, 1 : 13 vv., 4 : 6, 6 : 22, 8 : 16, 10 : 22, 13 : 20, 25 : 9, enz. Dit hangt zeer zeker natuurlijk samen met het feit, dat de weg van deze volken naar Israël in het noorden Kanaän binnenkwam; maar ... er speelt allengs in deze uitdrukking toch niet onduidelijk ook een ander element door: eenig besef, dat men in deze volken uit het noorden niet slechts met vijanden te doen heeft, maar met een te vreezen geestelijke, booze macht.

Het Noorden is voor Israël het onbekende, vreeselijke gebied, waar de godenberg ligt, Jes. 14 : 13; het land waar de duivelen macht hebben.

Dat maakt het Noorden al huiveringwekkender voor Israël, en dat laat de profeten, bij hun verkondiging van de dreigende gevaren

van de volken uit het Noorden, maar niet los, al wordt het niet steeds ronduit uitgesproken, Jes. 14 : 31, 5 : 26 vv., 8 : 9; Jer. 1 : 15, 6 : 1, 22; Joël 2 : 20; Zef. 2 : 13; Zach. 6 : 6—8; Ezech. 38 : 14—16; Dan. 11.

De teekening van den vijand uit het Noorden wordt bij Jeremia dan ook zeer geducht: hij wordt vergeleken bij een leeuw; de volkenverderver genoemd; als een geweldige ruiterschare gezien; als giftige slangen aangeduid. En zooals Jeremia de Chaldeeën teekende, deed Jesaja het de Assyriërs, 5 : 26—29, en Habakuk weer de Chaldeeën, 1 : 6—9. Prof. Aalders zegt daarvan in zijn verklaring van Jeremia (Kampen, Kok, 1923, I pg. 54): „we hebben (hierin) niet zoozeer de preciese beschrijving van een bepaald volk te zien, maar meer de algemeene omlijning, waarmee het beeld van buitenlandsche legermachten in den regel placht te worden geteekend", waarin de ruiterij een belangrijke plaats innam.

Op dit alles gaat nu Openb. 9 : 13—19 niet onduidelijk terug. Zooals eens Israël vanwege blijvende onbekeerlijkheid tenslotte bedreigd en gestraft werd door *den vijand uit het Noorden, waarin het de booze macht voelde,* waarmee God hen tuchtigde en in ballingschap voerde, zoo gaat Christus in den loop der eeuwen van de nieuwe bedeeling wederom de menschen bezoeken, die zich in onbekeerlijkheid verharden. Als de menschen niet willen luisteren naar de voorgaande gerichten, worden ze al meer in de hand van Satan overgegeven.

Is hiervan het eerste stadium nog slechts een persoonlijke benauwing in allerlei angsten en wanhoopstoestanden, die tot vertwijfeling voeren, omdat men geen houvast meer heeft aan God en Zijn Woord en Zijn dienst, dit duurt slechts een tijd van „vijf maanden"; men komt daar op den duur overheen en is niet gevoelig meer voor den steek der daemonen, 9 : 1—11.

Maar dan gaat het gericht ook voort, en het heidendom gaat de overhand verkrijgen. Men wilde zich tot God niet bekeeren; dan geeft God den mensch ook, als eenmaal Israël, in de handen van het heidendom over. Er komen perioden in de geschiedenis der menschheid, óók in de nieuwe bedeeling, van overheersching van het heidendom, humanisme en satanisme.

Dat is een zwaar gericht, waaruit slechts bekeering, revival, reformatie, helpen kan, en dan ook metterdaad telkens ook hieraan nog weer een einde maakt. Want ook dit is nog het einde niet, doch nog slechts de zesde bazuin.

Het einde (als we nu een oogenblik vooruitzien) werd aan Israël reeds geprofeteerd als de val van Babel. In het einde zal God „Babel", den vijand uit het Noorden, dien Hij als Zijn tuchtroede gebruikte, zelf ten gronde richten; maar dit komt eerst ter sprake, als ook

de Openbaring op soortgelijke wijze over de eindgerichten en den dag des Heeren zal spreken.

Hier gaat het nog steeds over de wereld, die zich wel niet bekeert, maar toch nog tot bekeering komen *kàn*. Dat is niet de wereld in een bepaalden tijd of periode van de geschiedenis der nieuwe bedeeling, maar in telkens, tot het einde toe, *weerkeerende* tijden van onbekeerlijkheid, en perioden van verharding. Zelfs kan zich dit in ieders persoonlijk leven zoo ook voltrekken; en steeds zijn dan deze gerichten, en hun verloop, en volgorde, van beteekenis.

Op merkwaardige wijze wordt ons nu de ontketening van het heidendom aan de rivier den Eufraat geteekend, als geboden wordt: *„ontbind de vier engelen, die gebonden zijn bij de rivier, den grooten Euphraat"*, en gezegd wordt: *„en de vier engelen werden ontbonden, die bereid waren, tot het uur en den dag en de maand en het jaar, opdat zij dooden zouden het derde deel der menschen"*.

In deze *vier engelen* hebben we te doen met de machten, die in het heidendom heerschen, zooals Dan. 10 : 13 v. spreekt van den vorst van het koninkrijk van Perzië. Het zijn DUIVELENmachten, die heerschappij voeren onder de heidensche volkeren van den Eufraat; de volken van het Noorden. Hun *viertal* wijst op wereldmacht, zooals in de oude bedeeling ook de genoemde volken wereldmachten waren. Deze vier engelen zijn de duivelen van het heidendom, d. i. het zijn die duivelenmachten, die de heidensche religies en volkeren inspireeren en beheerschen.

Ze waren tot nog toe gebonden. God heerscht over hen, en bepaalt hun werkingssfeer. Over *Israël* mochten ze hun macht eertijds niet uitbreiden, dan totdat God Zijn volk met de volkeren tuchtigen wilde. God bepaalt precies, tot uur en dag en maand en jaar nauwkeurig, het moment, waarop de duivelen van het heidendom mogen doorbreken, om hun werkingssfeer uit te breiden over de wereld.

En zóó regeert Christus thans ook in Zijn Koningschapsoefening door gerichten. Eerst als eenig mensch, of eenige kring, of eenig land of werelddeel, zoover gekomen is in onbekeerlijkheid en afval van God, dat alle voorgaande gerichten niet baten, gebiedt Christus de *zesde* bazuin te blazen, en worden de duivelen van het heidendom ontbonden, om den dood te brengen over deze onbekeerlijken, als het zwaarste en voorloopig laatste gericht dat nog tot bekeering wil dringen.

Ook dit is altijd nog slechts partieel, zooals blijkt uit het hier opnieuw, als in cap. 8 voortdurend genoemde, *derde deel*. Ook dit is nog het eindgericht niet; maar het wordt toch reeds „een ballingschap", waarin de grenzen tusschen Gods volk en wereld zijn uitgewischt; waarin men zoo gemakkelijk voor goed in de wereld opgenomen wordt en er in ondergaat; maar waaruit toch, juist omdat

men dan eindelijk gaat voelen, wat men mist, nog redding mogelijk is; na bekeering; naar Gods genade.

Steeds als dit gericht komt over eenig mensch of over eenige grootere of kleinere gemeenschap (het derde deel der menschen!), wordt de toestand zeer precair; maar toch nog niet hopeloos; want het is nog het einde niet, naar den aard der gerichten of bazuinen. Men denke slechts, om eens een enkel voorbeeld te noemen, aan de verwereldlijking der kerk in de Middeleeuwen; of ook aan onzen tijd, en aan ons werelddeel Europa, waarover de stortvloed van het heidendom in modern gewaad zich heengiet.

De engelen van het heidendom zijn ontbonden, en we gaan hun optreden nu dadelijk leeren kennen. Dan zullen we ook vinden, *hoe* zij den *dood* over de menschen brengen.

2. Het duivelenheir (9 : 16).

De duivelen, die heerschen in het heidendom, zijn ontbonden, om, naar het bevel van Christus, op het gebed der Kerk, hun werkingssfeer uit te breiden. *„En het getal der legers van de ruiterij was tweemaal tienduizendtallen van tienduizenden; en ik hoorde hun getal”.*

Voordat hun optreden ons wordt vermeld, worden we afzonderlijk gewezen op het ontzaglijk aantal dezer duivelen. Reeds hun getal, in vs. 14—15 genoemd, vier, had symbolische beteekenis, en deed hun wereldmacht uitkomen. Nu het echter over *de uitoefening* daarvan gaan zal, wordt er onze aandacht op gevestigd, dat zij hiertoe door hun ontzaglijk aantal zeer wel bekwaam zijn. Er zijn niet weinig duivelen. Ze zijn feitelijk ontelbaar; en Johannes *hoorde* dan ook hun getal. Dat wil weer, evenals in 7 : 4, zeggen, dat dit getal niet precies bepaald is, maar een zekeren indruk in ons moet wekken.

Met herinnering aan 4 : 11; Ps. 68 : 18; Dan. 7 : 10, moeten we de idee krijgen van heirscharen, zooals er heirlegers van engelen in den hemel zijn. Ze worden niet geteld met eenheden, of met tien-, of honderdtallen, maar met tienduizendtallen, wat door het „tweemaal” nog weer versterkt wordt. We behoeven dat niet uit te rekenen; we kùnnen dat eigenlijk niet eens; we moeten het als Johannes *hooren*, en er door overweldigd worden. Zooveel duivelen! Ze *overstroomen* nu de wereld!

Tegelijk wordt hun vijandelijke bedoeling duidelijk. Als heirlegers van *ruiterij* komen ze opzetten. Zoo vreesde men vroeger den vijand uit het Noorden als geweldige ruiterij, Jer. 4 : 29, 8 : 16; Ezech. 26 : 7, 10; Joël 2 : 8; Hab. 1 : 8. Maar wat toen, in de oude bedeeling werkelijke paarden waren, zullen thans geestelijke machten der duivelen blijken te zijn. De schaduw is voorbijgegaan; de geestelijke werkelijkheid is gekomen, ook in het rijk van den booze.

Ook gaan we uit 9 : 1—11 en 13—19 steeds beter verstaan, waarom in 6 : 1—8 de gerichten saamgevat werden onder het beeld van paarden. De zin daarvan verdiept zich door deze gezichten. Het is *oorlog; vijandschap;* maar niet alleen in natuurrampen, maar ook van de geestelijke wereld, die als paarden de wereld der menschen ingezonden wordt.

3. Het optreden der duivelen (9 : 17—19).

„En alzoo zag ik de paarden in dit gezicht"; het treft hier reeds, maar ook verder in heel dit gezicht, dat het vooral om de *paarden* gaat. De werkers van dit gericht worden beschreven in de paarden meer dan in de ruiters, hetgeen er duidelijk op wijst, dat we hier niet aan menschen, doch aan de ruiterij uit het Noorden, die geduchte aanstormende macht, hebben te denken, waarin men reeds van ouds de macht der daemonen voelde. Werkelijke paarden kunnen nooit zoo geteekend worden als hier geschiedt; ze zijn symbool van de duivelenmacht.

Dat paarden en ruiters als één geheel worden gezien, zonder onderscheiding van mensch en dier, dus als één symbool van de aanstormende duivelen, blijkt uit de eerste nadere beschrijving: *„En alzoo zag ik de paarden in dit gezicht en die er op gezeten waren, hebbende vurige en hyacinthkleurige en zwavelvervige harnassen; en de koppen der paarden waren als koppen van leeuwen; en uit hun bekken ging vuur, en rook, en zwavel."*

Vuur, rook en zwavel zijn de attributen van de hel, 14 : 10; 19 : 20; 20 : 10; 21 : 8. Hyacinthkleurig duidt de blauwe kleur van den rook aan. Deze wezens maken dus vóór alles den indruk van *hellewezens* op Johannes. Hun harnassen duiden hen als goed toegerust voor den oorlog, dien zij aangaan. Ze zijn niet gemakkelijk te treffen, in hun uitrusting van de hel. Geducht als leeuwen verschijnen ze in hun optreden, moedig en krachtig. De helsche sfeer braken ze uit.

In dit laatste ligt hun eigenlijke werking, waarop de aandacht nog eens afzonderlijk gevestigd wordt, als het heet: *„van deze drie plagen werd gedood het derde deel der menschen, van het vuur, en den rook, en de zwavel, die uitging uit hun bekken".* En merkwaardigerwijze wordt dan nògmaals herhaald, dat *„de macht der paarden is in hun bek".*

Bij dit zoovele malen herhaald getuigenis kan de wijze, waarop deze duivelen werken en optreden, o. i. niet twijfelachtig zijn. Dit uitbraken van de helsche sfeer in de wereld uit hun mond kan, naar de taal der Openbaring, slechts zien op *de verbreiding van de leugen, valsche religie, dwaalleer.* Ze brengen de leer van het heidendom over den Eufraat , en doen de wereld daarin verzinken en verstikken.

Zoo wordt over de macht en werking der duivelen in de nieuwe bedeeling tallooze malen in de Schrift geschreven, waarvoor we slechts de belangrijkste en meest-sprekende plaatsen behoeven aan te halen: Matth. 5 : 37; 13 : 19, 25, 39; Joh. 8 : 44; Hand. 5 : 3; 2 Kor. 4 : 4; Ef. 6 : 11—22; 2 Thess. 2 : 9; 1 Tim. 4 : 1; 2 Tim. 2 : 26; 3 : 8; 1 Petr. 5 : 8—9.

We hebben hier niet te denken aan een geweldigen oorlog tegen het einde der tijden, noch aan allerlei groote oorlogen in den loop der tijden, maar aan den *geestelijken* strijd, zooals daar met name in Ef. 6 ook over gesproken wordt, die wordt gevoerd door de verbreiding van de dwaling tegenover de waarheid Gods. Heidensche, humanistische, satanische theorieën worden den menschen ingeblazen door de duivelen, die de hellesfeer verbreiden. Zoo neemt het heidendom toe, en wordt al verder verbreid onder allen, die zich niet tot de waarheid Gods bekeeren willen.

Ook Christus strijdt met Zijn mond of woord, 1 : 16, 2 : 12, 16, 19 : 15, 21. Wie Zijn Woord aannemen en in Hem gelooven vinden het leven; maar wie tot de dwaasheid en dwaling inkeeren, komen tot de dooden en in de diepten der hel. Zoo getuigden reeds Spr. 8 en 9. En in dien zin zullen we thans ook *den dood* te verstaan hebben, die deze duivelen verspreiden: het is de geestelijke dood; de voorsmaak van den eeuwigen dood. Want deze dood wordt, zooals hier nadrukkelijk gezegd wordt, veroorzaakt door de elementen der hel: vuur, rook en zwavel. De duivelen brengen den dood der hel op aarde, die erger is dan de tijdelijke dood.

In het voorafgaande gericht ging het nog slechts om iets te doen proeven van de helsche *pijniging;* hier is het maar niet meer de benauwdheid en angst, doch de dood der hel. In de helsche benauwingen van 9 : 1—12 is nog de genade, dat men nog aan God gedenkt, al is het met angsten en vertwijfelingen; in het heidendom verzonken, in de leugen bevangen, door de dwaling overmeesterd, is men dood voor God geworden; van God gescheiden; buiten Zijn gemeenschap levende. Zóó spuwen deze paarden dood en verderf.

Behalve in hun bek, is de macht der paarden ook nog *„in hun staarten; want hun staarten zijn gelijk aan slangen, hebbende koppen; en daarmede beschadigen zij".* Men moet niet alleen acht geven op wat deze paarden uitspuwen; ... ze kunnen óók achterbaks, onverhoeds, schier ongemerkt, schade toebrengen aan de menschen, zooals slangen sluipen en bijten. Ze kunnen het gif van de leugen en dwaalleer ook als slangen den menschen ingeven; en we denken hier van zelf aan Gen. 3, waar de duivel met schoone woorden in slangengedaante reeds den eersten mensch verleidde, en verwijzen voorts naar Matth. 4 : 1—11; 6 : 13; 13 : 19, 25 („als de menschen sliepen"); Luk. 22 : 31; 2 Kor. 11 : 14; Ef. 6 : 11 („listige omleidingen des duivels").

Men wordt dan overrompeld voor men het weet, vgl. Matth. 12 : 43—45, al gaat ook dit door de verbreiding van de dwaling, waarop onze aandacht gevestigd wordt door de toevoeging, dat deze staarten als slangen *koppen* hebben, en dat ze dáármee beschadigen; nu wel niet direct dooden, maar toch het doodelijk gif indruppelen, als in het vorige gericht het gif der benauwing.

De wereld, die ondanks alle voorgaande gerichten, de waarheid Gods wil niet aannemen en belijden, wordt door de werking der duivelen in de dwaling van het heidendom, in den geestelijken dood der hel, gestort.

VII. GEEN BEKEERING ONDER DE GERICHTEN.

> 20. *En de overigen der menschen, die niet gedood werden door deze plagen, hebben zich ook niet bekeerd van de werken hunner handen, dat zij niet zouden aanbidden de duivelen, en de gouden, en de zilveren, en de koperen, en de steenen, en de houten afgoden, die niet zien kunnen, noch hooren, noch wandelen.* 21. *En zij hebben zich niet bekeerd van hunne doodslagen, noch van hunne tooverijen, noch van hunne hoererij, noch van hunne dieverijen.* Openb. 9 : 20—21.

Het resultaat wordt opgemaakt en vastgesteld van de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld door middel van plagen of gerichten.

De uitoefening beantwoordde aan het plan; 7 : 1—9 : 19 aan 6 : 1—8; alles stond in het teeken des doods; en die dood is steeds sterker aangedrongen.

Eerst verscheen de dood nog slechts als tijdelijk sterven, en de bedreiging van dit aardsche bestaan, 8 : 7—13; tijdelijke dood. Maar allengs klom dit langs 9 : 1—12, geestelijk *lijden,* in 9 : 13—19 op tot *geestelijken dood,* een vóórtbestaan na dit leven teekenend, waarvan men in dit leven een voorsmaak kreeg. Het ging dieper op het leven der menschen in; en daar werden de macht en de werking van Satan in getoond, en de sfeer, waarin men geraakt, als men zich blijft verharden tegen Christus' richten.

Onder dit alles bekeerde de menschheid zich niet tot God; en velen vielen ten prooi aan den dood van Christus' gericht. Niet allen, want nog was het einde niet; en de gerichten hielden hun voorloopig karakter; zij moesten slechts bazuinen zijn van den komenden Koning, die straks het eindgericht gaat houden.

Zoo kan er nu sprake zijn van „*de overigen der menschen, die niet*

gedood werden door deze plagen." Van hen wordt thans geconstateerd, dat zij zich *„ook niet, of zelfs niet, of in het minst niet bekeerd hebben van de werken hunner handen."*

Wanneer we met het oog op Deut. 4 : 28; Ps. 115 : 4; 135 : 15; Jer. 1 : 16 bij de werken hunner handen moeten denken aan afgoden, dan kunnen we het zoo zeggen: heel de wereld verzonk allengs in *afgodendienst;* sommigen werden gedood, omdat ze zich van hun afgoderij niet bekeeren wilden; de overigen zagen en hoorden dat, maar hebben zich óók dáárbij, ook desondanks, ook toen nog niet bekeerd. Daar blijkt dan *de verharding* der wereld uit. Men heeft de gerichten wel opgemerkt, maar er zich niets van aangetrokken. Men gaat maar door op den weg der Godverlating. Men is allengs tot in het heidendom teruggezonken. Zoover bracht ons ook het blazen der zesde bazuin.

Met een enkel woord wordt de toestand der wereld geteekend. Men aanbidt de duivelen of daemonen, en blijft dat doen; men aanbidt *„de gouden en de zilveren en de koperen en de steenen en de houten afgoden, die niet zien kunnen, noch hooren, noch wandelen,"* waarvoor toch Gods Woord reeds zoo dikwijls gewaarschuwd had, met dezelfde woorden, Deut. 32 : 15 vv.; Dan. 5 : 4, 23; Ps. 106 : 37; 1 Kor. 10 : 20; en bovengenoemde plaatsen.

Er is niets dan *afgoderij,* in den ruimsten en menigvuldigsten zin des woords. Dat is de onuitroeibare zonde der menschheid, waartoe men alle eeuwen door vervalt. Het is DE groote zonde tegen God, dat men Hem laat varen en versmaadt, ook dan, als God Zich niemand onbetuigd laat, maar integendeel krachtig, door gerichten, de wegwijkende menschen tot bekeering roept.

Te ernstiger is het in de nieuwe bedeeling, waarin men in de laatste dagen leeft. Men heeft het voorbeeld van de oude dagen. Men kan ook in de wetenschap leven, dat het einde nadert: de bazuinen kondigen den Koning, die komt om te oordeelen, reeds aan. De gerichten mogen altijd nog slechts partieel zijn, ze spreken desniettemin duidelijke taal van wat de eindgerichten inhouden zullen; en deze komen snel, want alles moet thans met haast geschieden. De gerichten der nieuwe bedeeling zijn de laatste roepstemmen tot de wereld, zich nog te bekeeren tot God. Doet de wereld dit niet, dan gaat alles voort naar de bangheid van het beslissend eindoordeel.

De verharding der menschen neemt het gansche leven in. Ze ligt niet enkel op enger godsdienstig gebied, maar bestrijkt ook het zedelijk leven, dat van het eerste trouwens niet te scheiden is, maar daaruit veel meer steeds rechtstreeks voortvloeit. Daarom lezen we hier ook: *„en zij hebben zich niet bekeerd van hun doodslagen, noch van hun tooverijen, noch van hun hoererij, noch van hun dieverijen."*

Merkwaardig volgen hier op de doodslagen de tooverijen. De toove-

narij wordt hier niet beschouwd als element van godsdienst, maar als een factor in het leven jegens den naaste, en dan in nauw verband met den doodslag, of met het zesde gebod, zooals in hoererij en dieverij op het zevende en achtste gebod gezien wordt. Bevreemdend is dit niet, als men denkt aan de tooverij als middel om zijn naaste allerlei schade toe te brengen; lijden aan te doen; of in het ongeluk te storten.

In een maatschappij of kring, waarin het leven van het heidendom is opgebloeid, vindt men inderdaad een gansch complex van gebeurlijkheden, die men in het primitieve heidendom met tooverijen brandmerkt: er worden complotten tegen den naaste gesmeed, om hem hier of daar „uit te werken"; men gaat met kuiperijen om; men legt elkander heimelijk strikken en listen. In Indië spreekt men van „werken met goena-goena", waaraan bijgeloof ongelooflijke macht toedicht van sterke en onweerstandelijke tooverkunst, doch wat bij nader onderzoek vaak niet veel anders blijkt te zijn dan heimelijke belaging en vreesaanjaging.

Hoe zeer de „tooverij" in een verdorven en decadente maatschappij te duchten is, spreekt soms merkwaardig uit allerlei paranoïde denkbeelden, die men niet alleen bij geestelijk zieken aantreft; maar waar ook wel zóóveel waarheid en werkelijkheid achter liggen, dat het kan overtuigen van de macht van dit onnoembaar verschijnsel in het menschelijk leven. Het is het werken in het geheim *tegen* zijn naaste, om hem in zijn leven of bestaan te benadeelen, of onmogelijk te maken; en het sluit zich zoo zeer goed aan bij de zonde tegen het zesde gebod.

Met dit alles is ons één uitgebreide godsdienstige en zedelijke verwording geteekend, die overblijft na Christus' richten. Dit roept om den *voortgang* van de uitoefening van Christus' Koningschap; en... we herinneren ons dan ook, dat de zevende bazuin nog moet geblazen worden. Deze zal het einde brengen! Hoe dat zal geschieden, zien we in onze volgende hoofdstukken bij de nadere ontplooiing en uitoefening van het Koningschap van Christus in deze wereld.

VIJFDE STUK.
(10 : 1—14 : 5)

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN DE WERELD DOOR VERDRUKKING DER KERK.

I. DE VOLTOOIING DER GERICHTEN BIJ DE VOLMAKING VAN GODS HEILSOPENBARING.

1. *En ik zag eenen anderen, sterken engel, nederdalende uit den hemel, bekleed met eene wolk, en de*

*regenboog was) op zijn hoofd; en zijn aangezicht (was) als de zon, en zijn voeten (waren) als pilaren van vuur.
2. En hij had in zijne hand een geopend boekje. En hij stelde zijnen rechtervoet op de zee, en den linker op de aarde.
3. En hij riep met eene groote stem, gelijk een leeuw brult. En toen hij geroepen had, spraken de zeven donderslagen hunne stemmen.
4. En toen de zeven donderslagen gesproken hadden, zoude ik gaan schrijven. En ik hoorde eene stem, uit den hemel, zeggende: Verzegel wat de zeven donderslagen gesproken hebben, en schrijf dat niet.*

*5. En de engel, dien ik zag, staande op de zee, en op de aarde, hief zijne rechterhand op naar den hemel
6. en zwoer bij (Hem) Die leeft, tot in alle eeuwigheid, Die geschapen heeft den hemel, en hetgeen daarin is, en de aarde, en hetgeen daarop is, en de zee, en hetgeen daarin is, dat er geen tijd meer zijn zal.
7. Maar in de dagen van de stem van den zevenden engel, wanneer hij bazuinen zal, is ook voleindigd de verborgen raad Gods, gelijk Hij als blijde boodschap verkondigd heeft Zijnen dienstknechten, den profeten.*

*8. En de stem, die ik gehoord had, uit den hemel, (hoorde ik) wederom met mij sprekende, en zeggende: Ga heen, neem het boekje, dat geopend is in de hand van den engel, die staat op de zee, en op de aarde.
9. En ik ging heen naar den engel, tot hem zeggende, mij het boekje te geven. En hij zeide tot mij: Neem het, en eet het, en het zal uwen buik bitter maken, maar in uwen mond zal het zoet zijn, als honig.
10. En ik nam het boekje, uit de hand van den engel, en ik at dat op. En het was in mijnen mond als honig (zoo) zoet. En toen ik het gegeten had, werd mijn buik bitter.
11. En zij zeiden tot mij: Gij moet wederom profeteeren over volken, en natiën, en tongen, en koningen, in grooten getale.* Openb. 10 : 1—11.

1. Gerichten van de laatste dagen (10 : 1—4).

Als Christus het Koningschap Gods over de wereld (cap. 4) terwille van de toebrenging der uitverkorenen aanvaard heeft (cap. 5), en de grondtrekken daarvan ons geteekend zijn (cap. 6), lezen we in cap. 7—9 van de gerichten, die Hij, alle eeuwen door, in toenemende mate, als Koning en Rechter, in de wereld zendt, met het doel haar nog tot bekeering te brengen. Al deze gerichten droegen het karakter van

bazuinen, d. i. van waarschuwingen van de komst van den Koning, die komt om te oordeelen de levenden en de dooden. Zoo brachten ze wel oordeelen in de wereld, maar steeds nog partieel en temporeel; voor een deel en voor een tijd. Ze gaven wel een voorsmaak van wat den goddeloozen in het eindoordeel wacht, maar bràchten dat nog niet, doch kondigden het slechts aan. Maar het resultaat was, dat de wereld zich toch niet bekeerde (9 : 20—21).

Zoo gaat het nu alle eeuwen door; in het groot en in het klein; bij de massa en bij den individu; in de wereld en bij den enkeling. Maar met dit alles is toch Gods macht en lankmoedigheid nog niet uitgeput. Als de menschen nergens naar luisteren willen, en zich op de meest verschillende roepstemmen niet bekeeren willen, dan bereidt God hun *ten laatste* Zijn hoogste en rijkste genade in de gave van Zijn eeniggeboren Zoon. Dat is steeds de *laatste* kans voor wereld en menschheid. Verwerpt men Jezus Christus, dan heeft men de uiterste verharding getoond; want wie Hem verwerpt, heeft bewust en opzettelijk God verworpen; en hooger en verder *kan* men niet gaan; dàn is de grens der boosheid bereikt. Dan is er geen reden voor God meer, langer lankmoedig te zijn. Dan is de onbekeerlijkheid ten duidelijkste gebleken. Dan rest Gode slechts het eindoordeel over de tot het uiterste verharde menschen.

We behoeven deze dingen slechts in herinnering te brengen. Het zou niet doenlijk zijn er plaatsen voor aan te halen uit de Heilige Schrift, want ze is er vol van in al haar boeken. Wie het kort en teekenend wil zien, sla de gelijkenis van de booze wijngaardeniers op, Matth. 21 : 33—46. De vleeschwording en verschijning van Jezus Christus vormt een heel afzonderlijk, maar ook het laatste deel, in de openbaring van Gods genade. Dit zal in dit deel der Openbaring straks ook uitdrukkelijk zoo worden uitgesproken, als in vr. 7 gesproken wordt van het heilgeheim of de heilsopenbaring Gods, die tot haar hoogtepunt gebracht wordt. Het is *de gansche openbaring van Jezus Christus,* die in de oude bedeeling nog min of meer bedekt was, maar in de nieuwe tot voleinding komt.

Typisch is dit zoo geschied in heel de heilige historie. Het heilig Evangelie van Jezus Christus heeft God Zelf eerstelijk in het paradijs geopenbaard; en daarna door de heilige patriarchen en profeten laten verkondigen, en door de offeranden en andere ceremoniën der wet laten voorbeelden, en *ten laatste* door Zijn eeniggeboren Zoon vervuld, Heid. Cat. antw. 19. De openbaring van Jezus Christus is in de belofte van het oude- en in de vervulling van het nieuwe testament, maar dan ook daarna in het leven van elk mensch, van de menschheid en de wereld, steeds *de hoogste* en *laatste openbaring* van Gods liefde en erbarming. Wie naar deze openbaring niet luisteren wil, maar den Messias verwerpt, zooals de Joden deden, kan slechts het

eindoordeel verwachten, zooals het dan ook over Israël kwam in de verwoesting van Jeruzalem, teeken en type, in Jezus' eschatologische redenen, van den ondergang der wereld, Matth. 24 vv.

Maar niet anders zal dan ook Christus-Zelf Zijn Koningschap over de wereld uitoefenen. Zes bazuinen mogen geblazen hebben, en de menschheid bezocht hebben met gerichten, omdat zij God verwierpen, en in heel hun leven de afgoden dienden, de zevende moet nog volgen. En deze zevende bazuin moet nu geheel afzonderlijk gesteld worden, omdat het thans zal gaan over de bijzondere openbaring in Christus Jezus, en de houding die de menschen dáártegenover zullen innemen. Dat is iets heel aparts. Dat heeft God zelf van meet af als iets heel afzonderlijks voorgesteld. Daarin wordt de genade Gods, maar, bij *verwerping* van den CHRISTUS, ook de goddeloosheid der menschen, voleindigd. En dat is dan het laatste, en kan niet anders dan het laatste zijn. Dan moet daarna het einde komen. Zoo brengt ons de zevende bazuin de voleindiging van het gerichtswerk van Christus, hetgeen ook naar de symbolische beteekenis van het getal zeven is. Hierna kunnen alleen nog de *eindgerichten* volgen, die niet meer tot bekeering roepen, maar slechts Gods toorn over de menschheid uitgieten; niet meer met genade zijn gemengd; en dus een louter strafkarakter dragen.

Omdat de zevende bazuin, als laatste gericht, verband houdt met de laatste en hoogste openbaring van Gods genade in Jezus Christus, wordt deze in een geheel afzonderlijk stuk van het boek der Openb. behandeld: 10 : 1—14 : 5. En dan blijkt dit laatste gericht niet maar een enkel gericht te zijn, maar *een complex van gerichten.* Dit staat niet los van wat er aan voorafging, maar is daardoor veeleer voorbereid, en wordt er in nauw verband mee gehouden: dit complex gerichten is de *zevende* bazuin, of ook het *derde* wee; en die *beide* getallen toonen in de symboliek het bereiken van een volheid aan. Zoo komen we hier tot het hoogtepunt van de Openbaring, waarin over de volheid des tijds zal gesproken worden, en over alles wat daarmee samenhangt in de verhouding der menschen tegenover *deze* openbaring Gods. De spanning wordt hier zeer groot. Zal de menschheid zich ook op de openbaring van Jezus Christus nog niet bekeeren? Indien niet, zoo volgt het laatste gericht; het derde wee; d. i. het beslissend gericht, en de hoogste en sterkste openbaring van de macht en werking van Satan.

Hiervan nu hebben *de profeten,* het gansche O. T. door, steeds reeds getuigd: met de komst van Christus in de wereld komt de beslissing; breekt de dag des Heeren aan. Dan breken de laatste dagen (Hebr. 1 : 1; 1 Kor. 10 : 11) aan, die niet slechts tot de volmaking van het heil van Gods volk zullen zijn, maar ook tot doorbraak van de laatste gerichten, bloed en vuur, en rookdamp, Hand. 2 : 17—19.

De Openbaring bevestigt dat, als dit alles wordt behandeld onder de zevende bazuin; maar leert ons toch ook iets zien, dat het O. T. nog niet zoo helder voor den geest stond. Die zevende bazuin blijkt hier een complex van gerichten te bevatten, straks *zeven donderslagen* genoemd. Dit laatste der gerichten loopt dus niet maar ineens af, maar gaat alle laatste dagen door; en naarmate nu nader blijkt dat die laatste dagen *vele eeuwen* omvatten, ja zelfs voortduren van de verschijning van Christus in het vleesch af tot op den huidigen dag toe, naar die mate wordt ook duidelijk, dat dit nieuwe complex gerichten nog vele eeuwen voortduurt, en *niet aanstonds* tot de eindgerichten overleidt, naar ónze opvattingen daarover.

Voor God, bij Wien duizend jaren zijn als één dag, is de lange tijd der nieuwe bedeeling zeker kort. De geschiedenis gaat in de nieuwe bedeeling snel ten einde. Heel de tijd tusschen de uitstorting van den Heiligen Geest en de komst van Christus op de wolken is slechts een interim, een overgangstijd, een pauze in Gods groote werken, waarin God Zich niet met machtige openbaringswerken, met wonderen of teekenen openbaart, maar afwacht, hoe de wereld zich nu stelt tegenover Zijn hoogste openbaring in de volheid des tijds, Zijn openbaring in Christus, Zijn laatste openbaring.

Heel deze tijd van de laatste dagen is te vergelijken met vroegere perioden in de heilige geschiedenis, waarin geen eigenlijke voortgang van Gods werken was, maar een afwachten in lankmoedigheid, of de menschen zich niet zouden bekeeren, na de openbaring van Gods macht in gerichten, en van Zijn goedheid in verlossing. Zulke perioden vinden we b.v. na den zondvloed en de redding van Noach daaruit; na de ballingschap en de verlossing van Israël daaruit; maar dan nu inzonderheid na de verwoesting van Jeruzalem en de gave van den Geest van Christus aan alle volken.

Nu wacht Gods lankmoedigheid eeuwen en eeuwen, na de gave van Zijn grootste genade tot verlossing, en de betooning van Zijn groot gericht in de verwerping van Israël-als-volk, of zich de wereld en de menschheid niet tot Hem bekeeren zullen, 2 Petr. 3 : 8—9.

In dezen tijd der nieuwe bedeeling moet en mag de wereld bezig zijn met de eens geschonken openbaring Gods, in Christus volmaakt, in de Schrift betrouwbaar neergelegd, door den Geest verlicht; maar ziet de Koning der wereld, Jezus Christus, toch niet werkeloos toe, doch oefent Zijn Koningschap voortdurend uit.

In de lankmoedigheid Gods komt Christus nog wel niet ten oordeel, maar zendt Hij wel een nieuw gerichtencomplex, dat óók de verwerping van den *Christus* reeds straft, in de wereld uit, om de menschen óók tegen deze *hoogste* en *ergste* zonde nog te waarschuwen, dat Hij komt om met eindgerichten te oordeelen de levenden en de dooden: Hij doet óók de *zevende* bazuin weerklinken in de wereld,

en bezoekt de menschheid, die zich óók nu nog niet bekeeren wil, met het derde wee, de grootste machtsontplooiing van Satan.

En zooals dit in het groot in de geschiedenis des heils was, zoo repeteert zich dit in het leven van elk mensch, die onder de beademing van het Evangelie van Christus komt. Op het punt van zijn verhouding tot Christus valt tenslotte de eindbeslissing over zijn eeuwig wel of wee, Luk. 2 : 34; Joh. 3 : 36; enz. Heeft men op dit punt zijn keuze gedaan (en hetzelfde geldt van een volk, van een land, van de wereld), dan *kàn* men geoordeeld worden, maar ook dan is God nog éérst weer lankmoedig over zoo iemand, en waarschuwt hem door gerichten, die dan nu echter ook gerichten van de laatste dagen zijn, om zich alsnog te bekeeren en den Christus aan te nemen. Weigert de mensch ook in dezen, dan resten slechts de eindgerichten en het eindoordeel. Zoo zullen op de gerichten van de laatste dagen, in de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld, de *eind*gerichten volgen, en daarna het einde en het oordeel voor eeuwig.

Er is reden, om ook bij de Christusverwerping nog een *gerichten*-complex te zenden. Zoo lang men slechts onwetende den Christus verwerpt, is er nog vergeving en bekeering mogelijk, Hand. 3 : 17—19, maar als men, door Gods Geest verlicht, Hem *juist als den Christus,* bewust en opzettelijk, uit vijandschap, *als Satan,* tegenstaat, dan is er geen sprake meer van vergeving, noch ook mogelijkheid van bekeering, Matth. 12 : 22—32; Hebr. 6 : 4—6; 1 Joh. 5 : 16. „Zoo wij willens zondigen, nadat wij de kennis der waarheid ontvangen hebben, zoo blijft er geen slachtoffer meer over voor de zonden, maar een schrikkelijke verwachting des oordeels, en hitte des vuurs, dat de tegenstanders zal verslinden." Het eindoordeel blijft slechts over voor dengene, die „den Zoon van God vertreden heeft, en het bloed des Testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was, en den Geest der genade smaadheid heeft aangedaan," Hebr. 10 : 26—29. In dit licht spraken we reeds pg. 37 en 100 v. over deze gerichten, waar met name 4 : 5 reeds heenwees.

De laatste gerichten, die komen onder het blazen van de zevende bazuin, zijn de voltooiing van de voorafgaande; het *dèrde wee.*

In ons Vierde Stuk (7 : 1—9 : 21) werden de menschen ons geteekend in hun afdwaling van God. Het begin der gerichten is dan *de doodsdreiging* met allerlei natuurelementen: de menschen worden aan den dood herinnerd en in hun bestaan bedreigd. Luistert men daar niet naar, maar gaat men voort met het verlaten van God, dan vangen *de weeën* aan, waarin Christus Zich, in Zijn richten, van Satan en zijn duivelen bedient. Dan wordt de benauwing ernstiger: men gaat eerst iets beseffen van den angst der hel; en als men zich dan nog niet bekeert, komt de verharding van het heidendom over den mensch: hij geraakt in *den geestelijken dood.*

Hieruit kan nu *alléén Christus* nog redden; en merkwaardig is, dat eigenlijk thàns eerst, in dit stuk der gerichten, nadrukkelijk op Christus als redder van verlorenen zal worden gewezen. Toch zal dit ook nu op den achtergrond blijven, omdat het in dit boek niet vóór alles gaat om den Christus, die gekomen is om te zoeken en zalig te maken wat verloren was, maar om den Christus, die ten laatste komt om te oordeelen in Zijn koninklijke macht.

Luther heeft zich hieraan aanvankelijk zelfs wel gestooten, en er het boek der Openb. niet hoog om geacht. Gelukkig heeft hij later hier veel van herroepen (men kan voor dit alles zien de kommentaar van Zahn, I, 116 v.); want tenslotte komt juist in dit Vijfde Stuk (10 : 1—14 : 5) rijker dan elders uit: de ontzaglijke beteekenis van Christus als den Redder der wereld.

Immers thans wordt getoond, dat Christus eerst dàn met Zijn eindgerichten zal komen, als de mensch den Christus, als hoogste openbaring Gods, verworpen heeft.

Maar daarvoor wordt men dan gewaarschuwd doordat deze laatste gerichten zullen toonen, waartoe de mensch komt, als hij naar alle vorige gerichten niet geluisterd en zich daarop niet bekeerd heeft. Dan blijft men niet geestelijk dood; heidensch; onder de macht van Satans heir; maar (en dit wordt nu de beteekenis van dit Vijfde Stuk) dan zal men vóórtgaan in goddeloosheid, en onder de inspiratie van Satan ZICH *TEGENOVER* GOD EN ZIJN CHRISTUS GAAN STELLEN. Men is niet slechts een godsdienstig onverschillige, maar men wordt een besliste *vijand* Gods, onder de drijving van Satan, in wiens macht men geraakte. Men blijft niet neutraal tegenover Christus, maar men komt tot *anti*-christendom. Men laat Christus, Gods hoogste en rijkste gave tot behoud der menschheid, niet ongemoeid, maar men zal tegen Hem en Zijn Kerk *vijandig* komen te staan. Men wordt in en door dit alles een kind van Satan, lasterende den Heiligen Geest, Matth. 12 : 22—32. Zoo wordt dan de mensch tenslotte geheel openbaar in zijn *vijandschap* tegen God en Zijn Christus; èn... is er geen reden meer het eindgericht en oordeel uit te stellen.

Dáárvoor nu moeten deze gerichten van de laatste dagen geschieden. Dáárvoor moet de zevende bazuin geblazen worden. Dáárvoor komt het derde wee. De wereld moet eerst *ten volle openbaar worden in haar voltooide vijandschap tegen God,* vóór Christus Zijn eindoordeel kan en wil uitoefenen, Openb. 22 : 11. Dat kon nog niet uitkomen in ongehoorzaamheid aan God en Zijn dienst; noch in het verlaten daarvan; noch in het leven in heidendom. Dat wordt eerst duidelijk openbaar als men zich *tégen den* CHRISTUS *vóór* SATAN heeft uitgesproken. Het heidendom is in wezen reeds Satansdienst; maar dan is daar de kennis van Christus nog niet. Het moderne heidendom echter heeft eerst bewust en opzettelijk Christus ver-

worpen, en zich daarna, tegenover Hem, aan Satans zijde gesteld. Zoo vervolgt en verdrukt het Christus' Kerk; verloochent Zijn Geest; en leeft uit Satans geest en macht.

Dit alles werkt dit Vijfde Stuk (10 : 1—14 : 5) uit en stelt het nader in het licht. Zoowel cap. 10, als 11 : 1—14 vormen hierop een inleiding; beide zijn tot troost der Kerk; het eerste toont de Kerk-op-aarde, dat het einde niet ver meer is; het tweede doet zien, hoe de Kerk door verdrukking heen wordt opgenomen in den hemel. Het is naar het programma der Christusregeering (cap. 6), dat in dit Vijfde Stuk de verdrukking der Kerk op den voorgrond staat: daarin komt *practisch* het meest en het best uit, wat de wereld bezielt, en hoe zij zich in haar onbekeerlijkheid gedraagt tegen Christus' Kerk, en eigenlijk daarin jegens Hèm. De Kerk-op-aarde lijdt verdrukking onder dit gerichtencomplex. Daarom ook hijgt zij steeds sterker naar het einde. Maar dat kan eerst komen, als alles volmaakt is: als het getal der verkorenen vervuld- en alle verworpenen in hun verharding tegen Christus uitgekomen zijn. Men zie bij 6 : 9—11.

De Openbaring markeert de overgangen van de verschillende onderdeelen niet sterk, maar toch ook weer niet onduidelijk. Heeft men eenmaal oog gekregen voor den systematischen opbouw van dit boek, dan bevestigt inzonderheid de parallelie van de verschillende deelen en onderdeelen de juistheid der indeeling. Allereerst valt te letten op de indeeling, die de Openb. zelf aan de hand doet: van de zeven zegelen, die ons het Koningschap van Christus voor oogen stellen in de wereld, bevatten zes de ontvouwing of *het programma* daarvan, terwijl het zevende ons het *uitoefenen* van dit Koningschap toont, in onderscheiden stukken. Viel dit zevende zegel allereerst weer uiteen in zeven bazuinen, nu wij daar zes van behandeld hebben, blijkt de zevende opnieuw een complex te bevatten van *zeven donderslagen.* Zoo wordt eenerzijds het verband van de verschillende stukken vastgehouden, maar ook anderzijds het oog geopend voor de zelfstandigheid van elk der stukken.

De parallelie van de zeven deelen, waarin nu elk stuk uiteenvalt, is bij een vluchtigen blik op ons schema (zie p. 15) reeds te constateeren, maar is ook zelfs in onderdeelen nog nader op te merken. Zonder in dorre systematiek te verloopen, vinden we toch den eigenaardigen opbouw van 7 : 1—8 terug in het overeenkomstige cap. 10. In beide worden ons eerst de komende gerichten getoond; dan komt er verhindering, om ze aanstonds mee te deelen; daarna wordt de reden daarvan opgegeven, n.l. dat de Openb. eerst ons oog wil richten op het heil van Gods volk; en tenslotte wordt ons dan dat volk voorgesteld zooals het onder de komende gerichten leeft en bestaat. De systematische opzet is gelijk; het onderscheid tusschen beide deelen is ge-

heel bepaald door het verschil van karakter der behandelde gerichten.

Gaat het thans in de eerste verzen van cap. 10 vooral om de nadere bepaling van de laatste gerichten als gerichten van de laatste dagen, de dagen der nieuwe bedeeling, die in haar geheel staat in het teeken van de openbaring en verschijning van Jezus Christus, zoo verwondert het ons niet, dat reeds dadelijk de thans verschijnende andere engel de bijzondere trekken en heerlijkheid daarvan vertoont.

Als Johannes aanvangt met te zeggen: *„En ik zag een anderen engel”*, dan kan dit „ander” slechts staan tegenover het herhaalde „en de eerste engel bazuinde” enz. tot de zesde toe. Deze tot nu toe gelijkmatig voortgaande reeks wordt door deze eerste woorden doorbroken, en onze aandacht wordt er op gevestigd, dat er thans iets *anders* komt. Dit moest aangekondigd worden, omdat we het blazen van den zevenden engel verwachtten. Dat geschiedt nu niet direct, omdat vooraf in het licht gesteld moet worden, dat deze zevende bazuin, de voltooiing der gerichten, meer inhoudt dan de vorige, en als een nieuw, zelfstandig, en gecompliceerd gedeelte der Openb. gaat fungeeren.

Deze andere engel wordt ons vervolgens geschetst als een *sterke* of geweldige engel, zooals ook in het vervolg van de beschrijving van zijn optreden zal uitkomen. Wat het blazen van de zevende bazuin zal brengen, wordt hiermee reeds geteekend als iets groots en geweldigs.

„Neerdalende uit den hemel” zegt, dat al wat deze engel doen zal, in opdracht van God en Christus zal geschieden.

Na deze drie, als we 't eens even zoo zeggen mogen, *formeele* eigenschappen van dezen engel, volgen er thans nog vier van meer materieel karakter, die dezen engel karakteriseeren gaan naar zijn werk en optreden. Chiastisch herinneren deze vier eigenschappen aan Gods gericht en genade, en Christus' genade en gericht.

„Bekleed met een wolk” is niet maar hetzelfde als komende op de wolken. Het doet ons denken, naar Ex. 19 : 16; Ps. 97 : 2, aan de gerichtelijke majesteit Gods, zich bergende in de wolken, waaruit straks het bliksemvuur zal schieten en de donderslagen zullen uitbarsten. Hier is de *verberging* van de hemelheerlijkheid, die ook de engelen dragen, als afschijnsel van Gods heerlijkheid. Dit spelt toorn en gericht.

Toch meldt *„de regenboog op zijn hoofd”* dat hij nog niet Gods eindgericht komt aankondigen. Hij komt nog met het teeken van de genade en vrede van het natuurverbond, Gen. 9 : 13. God zal de aarde nog niet verdoen. Vgl. 4 : 3.

„Zijn aangezicht als de zon” herinnert aan 1 : 16, waar hetzelfde van den verschijnenden Christus gezegd wordt als teeken van genade voor Gods volk. Voor de Kerk des Heeren is er blijdschap in de boodschap van den engel.

Toch zal deze engel ook gericht van Christuswege aankondigen, want *zijn voeten zijn als pilaren van vuur,* evenals die van Christus in Zijn verschijnen van 1 : 15.

Hiermee is het karakter van het werk, dat deze engel te doen heeft, voldoende aangegeven: het zal gericht zijn van Gods- en Christus' wege, maar nog gemengd met genade voor wereld en kerk. Ook de zevende bazuin brengt nog geen eindgerichten, maar gerichten, zij het dan de laatste gerichten, doelend op en nog gelegenheid gevend tot bekeering.

Thans is wel *het karakter,* maar nog niet *de inhoud* aangegeven van het werk, dat deze engel komt aankondigen. Deze zullen we nu te zoeken hebben in *„het geopend boekje, dat hij in zijn hand had".*

Men heeft dit boekje dikwijls in verband willen brengen met het boek van cap. 5. Dan verliest men echter het onderscheid tusschen deze beide al te veel uit het oog. Hier is sprake van een *klein* boekje; dat niet verzegeld, maar integendeel *geopend* is; niet in Gods hand, maar in de hand van den engel; niet uitsluitend door Christus te nemen, maar door Johannes niet alleen te nemen, maar ook zich geheel toe te eigenen (vers 8—10).

Men handelt o. i. ook al te vrij met de symboliek als men dit boekje een deel wil laten zijn van het altijd nog gesloten boek van cap. 5; want hoeveel zegels ook verbroken mogen zijn, het zevende zegel is nog steeds niet geheel weggenomen, en daarmee zit het boek van cap. 5 nog altijd dicht.

We hebben hier dan ook met iets gansch anders te doen dan in cap. 5.

Daar vonden we in het boek het Boek des Levens, dat eerst op den dag der dagen zal geopend worden. Maar dit reeds geopende boekje, dat Johannes zich moet toeëigenen, moet *openbaring* zijn; de inhoud van wat de engel te verkondigen heeft, en wat hij straks Johannes zal te verkondigen geven; de inhoud van de zevende bazuin of het derde wee; de inhoud van de gerichten der laatste dagen; de inhoud van de geschiedenis der nieuwe bedeeling; de inhoud van de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld in dezen tijd.

In dit boekje is te vinden wat ons thans geopenbaard zal worden van gericht en genade: de openbaring van Jezus Christus in de wereld, èn de reactie dáárop van de goddelooze en onbekeerlijke wereld in *anti*-christendom.

Dat is een afzonderlijk hoofdstuk in de geschiedenis der wereld, dat wezenlijk eerst goed geschreven kon worden sinds Christus in de wereld geopenbaard was. Er mogen alle eeuwen door, van het vroegst bestaan der wereld, teekenen van antichristendom geweest zijn, reeds bij Lamech, Haman, Antiochus Epifanes, om alleen deze maar te noemen, in eigenlijken zin kan eerst in de nieuwe bedeeling daarvan gesproken worden.

Die openbaring van Christus en antichristendom bevat dit boekje. De openbaring, die wij vinden zullen in ons Vijfde Stuk, waarvan we immers hier de inleiding behandelen.

Ezech. 2 : 9—10, waar 3 : 1 v. direct bij aansluiten, te vergelijken met ons hoofdstuk vs 8—11, geeft bij Ezechiëls roeping tot profeteeren een soortgelijke voorstelling als we hier vinden.

Dat datgene wat nu volgen gaat in een afzonderlijk boekje beschreven staat, toont niet alleen de zelfstandigheid van de zevende bazuin aan, maar met name ook het groot gewicht en hoog belang daarvan. Daar twijfelt niemand aan, als hij een oogenblik denkt aan den inhoud er van: de openbaring van Jezus Christus in de wereld, en de ontvangst, die de wereld Hem bereidt.

Zooals de vier engelen, staande op de vier hoeken der aarde, macht hadden, de vier winden der aarde, de gerichten, te ontketenen, 7 : 1 vv., zoo *„stelde deze engel zijn rechtervoet op de zee en den linker op de aarde,"* beheerschende aldus de gansche wereld, en had hij macht de donderslagen op te roepen, de gerichten van de laatste dagen. *„Hij riep met een groote stem, gelijk een leeuw brult; en toen hij geroepen had, spraken de zeven donderslagen hun stemmen."*

Het brullen als een leeuw wordt Jer. 25 : 30; Am. 1 : 2; 3 : 8; Joël 3 : 16; Hos. 11 : 10 van den Heere gebruikt, als Hij oordeelen aankondigt.

Donderslagen zijn aanduidingen van gerichten; de zeven donderslagen teekenen deze gerichten als een bepaalde groep, die hun *eigen spraak* hebben, zooals het in het Grieksch hier ook uitgedrukt is. We vinden het gebruik van donderslagen voor gerichten niet alleen in de Openb. op verschillende plaatsen, maar ook Joh. 12 : 38 v., een plaats, die hier daarom waard is vermeld te worden, omdat het ook hier gaat om de verheerlijking van Jezus, en het oordeel over Satan en de wereld.

Het wordt al duidelijker, dat we hier met een heel afzonderlijke groep van gerichten krijgen te doen, niet in chronologischen, maar wel in logischen zin, volgende op de vorige gerichten, die in ons Vierde Stuk behandeld werden. We moeten daar goed aan vasthouden, dat die éérste gerichten alle tijden door *blijven uitgaan,* tot het einde der wereld toe. Maar zooals ze ons tot nu toe getoond werden, vonden ze nog hun voleinding niet. Hun toppunt, hun hoogtepunt, hun afronding vinden ze eerst in de zeven donderslagen; in het derde wee. Ook dit zijn dan nog geen *eind*gerichten, die het geheel zoowel van de eerste, als van de laatste gerichten, zullen *saamvatten en beëindigen;* die pas intreden in het laatst der geschiedenis van deze wereld; maar wat we in ons Vijfde Stuk vinden is de voltooiing der gerichten, de zevende bazuin, nu uiteenvallend in de zeven donderslagen.

Merkwaardig is, dat deze zeven donderslagen nu aanstonds *„hun*

stemmen spraken", na den oproep van den anderen engel. En ze doen dat zoo, dat Johannes ze had kunnen opschrijven. Het zijn niet maar stemmen, doch gebeurtenissen, die Johannes kan waarnemen en beschrijven. Het zijn méér dan woorden, die bevelen geven. Het zijn gerichten, die eerst in den hemel gehoord en gezien worden, in hun geheel. Het zijn machtige stemmen, die iets teweeg brengen. Men kan bij deze stemmen denken aan de actie der Cherubim, die de gerichten oproepen, zooals we 6 : 1 vv. zagen. Men kan ook, naar Ps. 29, denken aan Gods stem, die spreekt en het is er; die gebiedt en het staat er. Het eerste dunkt ons het beste; het meest in het verband met heel de Openbaring.

Thans letten we er echter inzonderheid op, dat het bevelswoord aanstonds het geheel dezer gerichten oproept, en doet aanwezig zijn; nog wel niet op aarde, maar dan toch in den hemel; terwijl de *uitvoering* van dit alles pas later zal volgen in cap. 12—13. We hebben hier een prachtige parallelie met cap. 6 vv. Zooals de uitoefening van het Koningschap van Christus in haar geheel ons eerst programmatisch voor oogen gesteld werd in cap. 6, om daarna in cap. 7—19 verder ontwikkeld te worden, zooals het in de werkelijkheid geschiedt, zoo wordt nu ook dit bijzonder onderdeel van Christus' heerschappijvoering ons eerst in zijn geheel aangewezen, zoowel in het boekje, dat de engel in zijn hand had, als in dit spreken van de zeven donderslagen. De uitwerking daarvan volgt dan pas later in cap. 12—13.

Zooals Johannes in cap. 6 aanstonds het programma van Christus' koninklijk werk opteekende, zoo wil hij het thans ook met de zeven donderslagen doen; maar dan volgt nu: *„En toen de zeven donderslagen gesproken hadden, zoude ik gaan schrijven; en ik hoorde een stem uit den hemel zeggende: verzegel wat de zeven donderslagen gesproken hebben, en schrijf dat niet."*

Overzien we dit Vijfde Stuk, dat door cap. 10 wordt ingeleid, dan blijkt het geheel parallel aan het Vierde en Zesde opgebouwd; maar terwijl daar wèl telkens nadrukkelijk gezegd wordt, dat de eerste enz. bazuin of toornschaal in werking trad, missen we dat in dit Vijfde Stuk geheel. De constructie van de zegel-, bazuin-, donderslag-, en ook nog van de toornschaal-visioenen blijft dezelfde; en verloopt steeds duidelijk naar het getallenschema: eerst vier bij elkaar; dan het vijfde, en zesde tafreel afzonderlijk, in nauw verband met elkaar; het zevende brengt het einde, hetzij in nadere ontplooiing tot een nieuwe eenheid, hetzij als het besluit van alles.

Met deze gegevens, die de Openbaring zelf ons geeft, moeten we zeer nadrukkelijk rekening houden. Ze zijn meer dan alle andere waard. En als we dan zien, dat in dit middenstuk (het Vijfde Stuk) de donderslagen dezelfde plaats innemen als de bazuinen in het

Vierde, en de schalen in het Zesde Stuk, *blijkens de constructie van het geheel,* dan staan we alleen nog voor de vragen: waarom worden zij hier eerst afzonderlijk alle tezamen vermeld? en: waarom wordt straks bij de uitvoering niet gezegd: en de eerste, enz. donderslag gaf zijn stem?

Beide vragen kunnen o. i. in éénen beantwoord worden: dit is nadrukkelijk in onzen tekst verboden. Maar waarom mag dan Johannes noch het geheel der donderslagen beschrijven, noch aangeven wat, bij de uitvoering daarvan, telkens het gevolg op aarde is?

Om hier iets van te gaan verstaan, zullen we er op moeten letten, dat dit gerichten-geheel van de zevende bazuin of van het derde wee een *gecompliceerd karakter* draagt; en dat het daarom ook geheel apart staat, duidelijk onderscheiden van de vorige *zes* bazuinen en *twee* weeën. Dat onderscheid moeten we ons vóór alles helder voor oogen stellen. Bij datgene, wat we daar reeds van gezegd hebben, moeten we nu nog iets anders aanwijzen.

Dit gerichten-complex van de zevende bazuin wordt door Christus geheel uitgeoefend door middel van Satan. Daarom omvat het ook het derde wee. Maar terwijl Satan in de vorige weeën vrij gelaten werd, om te werken naar zijn aard onder de menschen, en dit wel den menschen tot onheil, doch hemzelf ten pleiziere was, *wordt hij thans eerst zelf geoordeeld* door de verschijning van Jezus Christus, en trekt er in die situatie, in grooten toorn, omdat hij zichzelf en zijn macht en zijn werkingen ernstig *bedreigd* voelt, zelf op uit, om zijn vijandschap tegen den Christus uit te woeden. Hij is *nu* een overwonnene, zij het een nog-niet-geheel-verslagene. Christus heeft hem nog zekere macht doen behouden. Christus laat het ook toe, in de uitoefening van Zijn Koningschap, dat Satan op de aarde nog voort blijft woeden, omdat Hij hem thans nog niet, maar eerst op het einde der eeuwen van zijn kracht wil berooven. Satan mag thans eerst nog tot het toppunt van zijn vermogen en van zijn vijandschap stijgen. Dat *moet* zelfs geschieden. Want Christus zal niemand, ook Satan niet, oordeelen, voordat tenvolle uitgekomen is alle goddeloosheid, die er in de schepselen woont.

Hieruit vloeit nu echter vanzelf dit verschil met de vorige weeën voort: daar werd Satan *gezonden;* hier handelt hij *geheel vrij en uit eigen initiatief.* Hier ontplooit hij zichzelf. Hier *wòrdt* hij (daarin alleen ligt de Christusregeering!) tot ontplooiing van al zijn vijandschap genoopt. Alles leidt daartoe door de verschijning van Christus. Het zal ons in cap. 12 breeder worden uitgewerkt. Maar zoo wordt hij er dan toch in de nieuwe bedeeling en in verband met Christus' komst op aarde, toe gebracht, zichzelf te *openbaren* in al zijn vijandschap, en uit te komen in al zijn goddeloosheid, en zoo zichzelf rijp te maken voor het gericht. Zoo leidt Christus, zooals we hier-

boven reeds zagen, den weg der *menschen.* Het is van het hoogste belang in te zien, *dat Christus zoo thans óók leidt den weg van Satan.* Ja, dat is hier het eigenlijke en het eerste. Dat ligt op den achtergrond van al het gebeuren van het Vijfde Stuk. Op dien achtergrond staat Christus' handelen met Satan, hetwelk geheel in overeenstemming is met Zijn handelen met de (goddelooze) menschen, die zich niet bekeeren willen.

Dat is het gecompliceerd karakter nu van de zevende bazuin of het derde wee: het gaat hier niet maar alleen om de menschenwereld, maar ook om de duivelenwereld, die, sinds de verschijning van Jezus Christus, mee betrokken wordt in de gerichten, wat tot nog toe niet het geval was.

Van hoe ontzaglijke beteekenis dit richten van den Satan door Christus voor de menschheid wezen zal, zal in dit Vijfde Stuk voortdurend uitkomen, en met nadruk vermeld worden; maar men kan zich dit ook van tevoren wel denken. Als niet alleen de menschen, maar ook Satan, door de heerschappijvoering van Christus, in de crisis gedreven worden, of anders gezegd: tot de uiteindelijke keuze gebracht worden vóór of tegen God en Zijn Christus, dan zal daaruit gemakkelijk een nieuw verbond ontstaan tusschen den Satan die zich niet bekeeren *kan* en de menschen, die zich, ondanks herhaalde gerichten en ondanks de verschijning en aanbieding van Gods laatste genade in Christus, niet bekeeren *willen.* En dan wordt het heel erg. Dat zal cap. 13 nader uitwerken: dan komt het Antichristendom op aarde, onder inspiratie van Satan, waarin Satan en de goddelooze menschheid hun toppunt van verharding gaan bereiken, en... hun gemeenschappelijk oordeel tegemoet gaan.

Het lijkt alsof Christus met dit alles, in de uitoefening van Zijn Koningschap, niets anders bereikt dan dat de goddelooze schepselen zich gaan rijp maken voor het eindgericht; en metterdaad is dit een doel van Christus. En toch ..., daarbij blijft het niet. De Openbaring zou zijn karakter ontrouw zijn, als dit boek daarin eindigde. Of liever: Christus zou de uitoefening van Zijn Koningschap, dat Hij immers van den beginne voert *voor de Zijnen,* ontrouw zijn, als hier niets aan toe te voegen ware.

Wat beteekent dit alles voor de KERK van Christus? Dat moet de laatste en diepste vraag zijn. Het beteekent veel, en iets zeer ernstigs voor de *wereld:* zij wordt daardoor, onweerstandelijk, rijp voor haar gericht; maar wat beteekent het voor de geloovigen? Het antwoord schijnt teleurstellend; want het is met één woord te geven: Verdrukking! Dat lijkt op nederlaag, méér dan op heerschappijvoering en zaligheid. Maar nu zal juist de heerlijkheid van dit Vijfde Stuk worden, dat in het licht gesteld wordt, dat de Kerk des Heeren die verdrukking noodig heeft. Want ook zij moet openbaar worden.

Ook zij moet *uitkomen* als het ware volk des Heeren. En dàt zal nu de verdrukking bewerken. Dan zullen van haar afvallen, die niet wezenlijk tot haar behooren; maar ook zullen zij, die waarlijk van Christus zijn, door de verdrukking geheiligd worden, en uitkomen in hun onoverwinlijke kracht. Zelfs tegen de grootste verdrukkingen zullen zij bestand blijken te zijn. Zelfs het grootste woeden van Satan, en zijn verbond met de goddelooze menschheid, en alle vijandschap, zullen niet in staat blijken, de Kerk des Heeren uit te roeien. In de groote verdrukking van alle eeuwen zal steeds weer het bloed der martelaren het zaad der Kerk blijken te zijn. En de verdrukking zal lijdzaamheid werken, en nog veel meer vruchten. De Kerk wordt er door voltooid en toebereid tot haar heerlijkheid. Wat men ten kwade voor haar bedacht en bewerkte, wordt ten goede, en strekt tot haar bevordering!

Heeft men zoo nu oog gekregen voor het gecompliceerd karakter van dit gerichten-complex van ons Vijfde Stuk, dan kan men ook verstaan wat de beteekenis der donderslagen is; en waarom deze noch in hun geheel mochten worden opgeschreven, noch daarna telkens, in hun gevolgen op de aarde, mochten worden aangegeven.

Wat de andere engel vóór alles verkondigt, en wat als een geheel in zijn geopend boekje staat, maar daarvan toch slechts een onderdeel is, dat niet verder geopenbaard wordt, is het gericht, dat vóór alles over Satan gaat. Dat zijn *de zeven donderslagen:* niet nog het eindgericht, maar wel het voorloopig gericht of gerichtencomplex, dat over *Satan* wordt uitgeoefend door het Koningschap van Christus, na Zijn verschijnen op de aarde in Zijn eerste komst, die in cap. 12 zal geteekend worden. Die gerichten over Satan zijn zeer geducht, als donderslagen; maar juist in donderslagen worden ons steeds nog niet eindgerichten, maar voorloopige gerichten aangewezen, 4 : 5; 6 : 1; enz. Ze moeten hier aanstonds *vermeld* worden, omdat ze in de heerschappijvoering van Christus zulk een belangrijke plaats innemen en zulke groote en belangrijke gevolgen zullen hebben voor de wereld en voor de Kerk op aarde in de nieuwe bedeeling. MAAR ... Johannes moet ze niet opschrijven, noch ook later telkens weer afzonderlijk vermelden, OMDAT het gerichten over SATAN zijn; omdat dit alles op den achtergrond ligt; omdat het in de Openbaring van Jezus Christus om de MENSCHEN gaat, zoowel vromen als goddeloozen.

Wij moeten wel weten, *dat* dit geschiedt. Anders kunnen we het vervolg niet verstaan, en begrijpen we niet, hoe Satan nu zoo fel gaat woeden en optreden; en hoe de Kerk nu zoo verdrukt kan worden. Maar onze aandacht mag er niet door afgeleid worden van onszelf, noch wanneer we vromen, noch wanneer we onbekeerden zijn. *De mensch heeft eigen verantwoordelijkheid.* En de Schrift zal ons niet steunen in wat ons natuurlijk hart zoo gaarne doet: afleiding van

onszèlf zoeken door te letten op wat Satan doet, en om er hem dan toch eigenlijk de schuld van te geven; zooals geschiedde van Gen. 3 : 13 af. Daarom ontvangt Johannes het verbod: schrijf dat niet! Dat moet verzegeld blijven. Dat mag de aandacht niet afleiden. Dat zou hier zelfs niet op zijn plaats zijn.

De gedachte is hier wat anders dan in Dan. 8 : 26; 12 : 4, vgl. Jes. 29 : 11—12, waar uit andere motieven sprake is van een verzegeling van wat de ziener zag: of omdat het nog niet de tijd der vervulling was; of omdat men het niet verstaan zou. Hiermee is ons gedeelte van de Openbaring niet te vergelijken. De verzegeling vindt niet plaats, om later geopenbaard te worden, maar om de gerichten over Satan niet in te schuiven tusschen de gerichten over de menschenwereld, waarover hier gehandeld wordt. Toch worden ze vermeld, en *moesten* ze vermeld worden, omdat anders het eigen karakter van de gerichten van de laatste dagen niet kon verhaald worden. Deze gerichten zijn voor den mensch niet zoo eenvoudig en directsprekend als de voorgaande, b.v. storm en onweer, ziekte en dood, maar ook nog angst en benauwdheid, en overheersching van het heidendom. Ze zijn veel ingewikkelder, en gaan tot het diepte- of hoogtepunt van Gods regeeren van deze wereld. En daarvan is ons wel zooveel geopenbaard als ons noodig is te weten, maar ten volle zullen we dit alles toch eerst na dezen verstaan.

In de volheid des tijds (we zullen het nu dadelijk zien) bereikt de genade Gods haar hoogtepunt in de gave van Christus, maar daartegenover gaat dan ook de wereld haar dieptepunt van goddeloosheid stellen. De *geesten* worden in de nieuwe bedeeling openbaar: Gods Geest, die als de Geest van Christus in de Kerk wordt uitgestort; maar daartegenover dan ook de geest der wereld, ... *èn* de geest van Satan; vgl. pg. 100 bij de bespreking van Openb. 4 : 5. En in dit laatste is nu het gericht van de zevende bazuin over de wereld: de menschheid wordt langs dezen weg tot volle openbaring gebracht in haar vijandschap tegenover God, in bond met Satan; zij wordt geleid tot rijpheid voor het *eind*gericht en *eind*oordeel.

Doch dit alles behoort tot het verborgen Goddelijk regeeren, dat door ons niet nagespeurd kan worden: dat is de inhoud van het spreken der zeven donderslagen, waar we thans wel even bij hebben stil te staan; waar we een oogenblik in blikken; doch dat niet gepast noch geschikt is tot verdere uitwerking. Dat zijn geheel de dingen des hemels. Wij worden verder bepaald bij wat het *resultaat* van Gods doen in den hemel is; bij wat als gevolg daarvan op aarde geschiedt onder de uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld. Wij doorzoeken niet de wonderen in den hemel boven, maar slechts de teekenen daarvan op de aarde beneden. Zoo zullen ze ons in cap. 12 v.v. ook voorgesteld worden.

2. De volmaking van Gods heilgeheim (10 : 5—7).

Als in 7 : 1—8 is de aanduiding der in dit stuk voorkomende gerichten vooropgesteld, doch wordt thans, daarna, het heil daarvan voor de Kerk-op-aarde in het licht gesteld. Ginds was sprake van verzegeling der geloovigen; hier wordt schier nog sterker met een eed gezworen. *„En de engel, dien ik zag staande op de zee en op de aarde, hief zijn rechterhand op naar den hemel, en zwoer".*

Het is dezelfde engel. Hij verkondigt, naar zijn verschijnen van den beginne, gericht en genade. Het *gericht* gaat voorop, omdat het hier over de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld gaat, maar tot verlichting en troost der Kerk volgt met nadruk de genade, die haar in deze laatste dagen, onder deze laatste gerichten, bereid wordt en is. Met het eedsgebaar, dat we ook Gen. 14 : 22; Ex. 6 : 7; Deut. 32 : 40; Ezech. 20 : 15; doch dan met name Dan. 12 : 7, waar hier zoo nauwe aansluiting bij is, vinden, zweert de engel *„bij Hem, die leeft tot in alle eeuwigheid, die geschapen heeft den hemel en hetgeen daarin is, en de aarde en hetgeen daarop is, en de zee en hetgeen daarin is, dat er geen tijd meer zijn zal."*

Tijd zullen we hier hebben op te vatten in den zin van tijdsduur, evenals 2 : 21, en vooral 6 : 11. Er zal geen tijdsduur meer zijn, d. i. het zal niet lang meer duren, herinnert zeer sterk aan wat de Kerk in den hemel reeds gezegd werd, op haar dringende vraag: hoe lang nog?, waarop zij het antwoord ontving: nog een kleinen tijd!; 6 : 9—11. Daar, waar het program van Christus' heerschappijvoering werd gegeven ook voor dat deel, dat nu 10 : 1—14 : 5 nader wordt uitgewerkt, stond reeds het verlangen naar de voleinding op den voorgrond, en werd de verzekering reeds gegeven, dat het wereldverloop naar zijn einde snelde.

Die gedachte keert hier nu aanstonds, reeds in dit inleidend deel van dit Vijfde Stuk, terug, en kan door ons, naar de Schrift, kort worden aangegeven als: de Kerk zie toch dat we reeds in de laatste dagen leven, waarin (zooals we nu dadelijk lezen zullen) alles reeds naar zijn voleinding gaat. De nieuwe bedeeling moge ons lang schijnen te duren, omdat wij met eeuwen tellen, in het werken en de openbaring Gods is heel de tijd van Christus' komst tot Zijn wederkomst slechts een pauze, een interim, een korte tijd, waarin alle dingen afloopen, zonder dat er iets nieuws geschiedt, of een wending komt; gelijk we hierboven onder 1 breeder uitwerkten.

Maar dat moet door de Kerk van de eeuwen der nieuwe bedeeling dan niet alleen in den hemel, maar ook op aarde wel in het oog gevat worden, waarom de engel haar dat hier betuigt met een eed. Verstaat zij het goed, dan zingt zij ook alle eeuwen door met Tersteegen: „niet lang zal 't lijden duren; draagt nog een poos uw kruis; wellicht

slechts weinig uren, dan zijn wij eeuwig thuis! Verlost van zond' en pijn, als wij met alle vromen in 't huis des Vaders komen: wat zal dat zalig zijn!" Ja, daarom is dit voor de Kerk-op-aarde van zoo groote beteekenis, omdat metterdaad de eeuwen, die ze hier nog door te brengen heeft, voor haar lijden en verdrukking zullen beteekenen, zooals in 6 : 9—11 uitdrukkelijk aangewezen werd, en hier straks dan ook nader uitgewerkt zal worden. Het zijn tijden van lijden. Maar wat sterkt dat dan, te weten, dat het lijden van dezen tijd maar kort duurt, en zeer haast voorbij gaat, 2 Kor. 4 : 16—18. Het is de Kerk veel waard, dat haar dit met een eed bevestigd wordt.

Als dan de engel dit zweert, doet hij het volkomen gepast bij *„Hem die leeft tot in alle eeuwigheid"*, d. i. voor wien duizend jaren zijn als een dag, of, zooals het er letterlijk staat, die leeft bij eeuwen van eeuwen! die een anderen maatstaf van den tijd heeft: wij leven bij dagen, maanden en jaren; God leeft met eeuwen, in de eeuwigheid. De Kerk moet, door op God te zien, de eeuwen der nieuwe bedeling, met een wijs hart, leeren tellen als dagen, en dan wel de láátste dagen. Dan ziet ze alles anders, als ze op God let *„die heel de wereld, hemel, zee en aarde, met al wat daarin is, geschapen heeft"*, en dus draagt in Zijn hand en leidt naar Zijn wil. Die God bevestigt in den eed van den engel, dat alles nog maar kort zal duren.

En toch zou dit nog maar betrekkelijke troost voor de Kerk zijn voor den moeilijken tijd, dien ook zij, ja, zij inzonderheid, zal doormaken als de gerichten der laatste dagen komen. Daarom valt op dit eerste deel van het engelenwoord nog niet de volle nadruk, maar komt, zooals zoo vaak in de Openbaring, het eigenlijke pas aan het slot. De verbinding van het eerste en tweede deel van het engelenwoord is zeer nauw, en eigenlijk is het eerste nog maar het voorbereidende, en moeten we aanstonds voortlezen: het zal niet lang meer duren, *„maar in de dagen van de stem van den zevenden engel, wanneer hij bazuinen zal, is ook voleindigd de verborgen raad Gods, gelijk Hij als blijde boodschap verkondigd heeft Zijn dienstknechten den profeten"*.

Het treft ons, dat hier zoo breed omschreven wordt: „in de dagen van de stem van den zevenden engel, wanneer hij bazuinen zal". We worden er op gewezen, dat het blazen van de bazuin van den zevenden engel *dagen* duren zal. Hier is nu weer *de vertraging,* merkwaardig maar voor de Openbaring karakteristiek, *volgend op de verhaasting.* Het zal niet lang meer duren, maar anderzijds zal toch het laatste bazuingeschal niet op één moment geschieden, maar dagen vragen. De nieuwe bedeeling duurt kort, maar omspant toch nog de laatste dagen. Alles haast naar de voleinding, maar er moet nog veel geschieden. Ook deze laatste engel zal bazuinen, d. i. de komst van den Koning uitroepen, bij alles wat in de nieuwe bedeeling geschiedt;

maar Hij *verschijnt* in deze laatste dagen nog niet op de wolken.

Echter, behalve de troost, dat het dan toch de laatste dagen zijn, komt hier *„ook"* en bovenal nog bij, dat in deze dagen het *mysterie Gods* tot zijn hoogtepunt zal gebracht zijn. Als we hier het woord mysterie gebruiken, geven we een oogenblik het Grieksch onvertaald weer; maar doet de vraag zich op, wat we er onder te verstaan hebben.

Het woord geeft in het algemeen aan, datgene wat verborgen was, maar in de nieuwe bedeeling geopenbaard werd. Het komt op tal van plaatsen in het N. T. voor, en het verband moet telkens doen verstaan, wat op een bepaalde plaats in het bijzonder bedoeld wordt.

Geven we het in 't algemeen weer met *„het heilgeheim des Heeren"*, dat in het O. T. nog verborgen was in schaduwen en ceremoniën, beloften en profetieën, doch in het N. T. geopenbaard werd, dan zouden we hier in het bijzonder willen denken aan de openbaring van Jezus Christus in het vleesch, van Zijn werk, en Zijn Kerk. We nemen het dan wat breed, naar het verband, van *heel de openbaring van Christus in de nieuwe bedeeling.*

Dat toch is het bijzondere van dit gedeelte der Openbaring, dat ons nu gehandeld wordt over Christus' gerichten, die verband houden niet maar met ongoddelijkheid of afgodendienst in het algemeen, doch met Zijn vleeschwording en verhooging, Zijn verschijning in de wereld en de uitstorting van Zijn Geest in de Kerk van het N. T., de Kerk der volkeren, wereldkerk.

God brengt in de laatste dagen, in de dagen der nieuwe bedeeling, de openbaring van den Messias, dien Hij van den beginne, heel de oude bedeeling, *„Zijn dienstknechten den profeten als evangelie verkondigd heeft"*, tot haar einddoel en hoogtepunt (telos), Hand. 3 : 20—21. In die dagen der nieuwe bedeeling leeft de Kerk niet meer bij de belofte van den Christus, doch bij de vervulling. Dat is haar rijkdom in de laatste dagen. „Wij zien Jezus met heerlijkheid en eer gekroond", Hebr. 2 : 9; en daar ligt voor de Kerk op aarde eigenlijk alles reeds in; Hij is haar Borg en waarborg voor de toekomst. Het heilgeheim Gods is voor haar in de laatste dagen tot voltooiing gebracht. Zij rust in Christus, wat er ook geschiede. Zij is niet alleen verzegeld, maar zij *is* voor tijd en eeuwigheid *in* Christus; met Hem reeds gestorven, en opgewekt, en in den hemel gezet, en een nieuw schepsel geworden, Rom. 6 : 8, Ef. 2 : 6, 2 Kor. 5 : 17. En dit alles niet meer alleen naar belofte en bij schaduwen, doch in het volbrachte werk van Christus en in de werkelijkheid van Zijn verheerlijking, door den Heiligen Geest. Haar is de openbaring van Jezus Christus geworden; en zij mag daar in deze laatste dagen uit leven. Het Evangelie van Christus, dat vanouds den Christus tot inhoud had, is vervuld geworden. Dat is de troost, en rijkdom, en kracht van de Kerk-op-aarde in de nieuwe bedeeling.

3. Het karakter der nieuwe openbaring (10 : 8—11).

De inhoud van het boekje, dat de engel van vr. 1 in zijn hand had, is ons nu bekend geworden als gerichten van de laatste dagen en de volmaking van Gods heilgeheim. Thans wordt scherp de aandacht gevestigd op het wondervol *karakter* van de nieuwe bedeeling, zooals ze in dit stuk der Openbaring ter sprake zal komen.

„En de stem, die ik gehoord had uit den hemel, hoorde ik wederom met mij sprekende". Dat dit gezegd wordt, heeft hier wel bijzondere beteekenis. Toen de stem uit den hemel den éérsten keer met Johannes sprak, vr. 4, verhinderde zij hem, op te schrijven wat hij hoorde van de donderslagen. Nu gaat diezelfde stem hem opwekken, zich den inhoud van het boekje goed eigen te maken; en samen met den engel, die dit boekje had, zal hij in vr. 11 Johannes aansporen alles te verkondigen wat dit boekje bevat. Hierdoor komt te meer uit, dat Johannes niets voor zich moet houden van al wat hij ziet en hoort (vgl. 22 : 10), dan alleen wanneer hem dat uitdrukkelijk bevolen wordt, d. i. alleen wat de donderslagen zeiden, maar niet wat als reactie daarop geschieden zal op aarde. Dit is ook in overeenstemming met wat Johannes reeds 1 : 2 gezegd heeft: „die getuigd heeft het woord Gods en het getuigenis van Jezus Christus, *zooveel hij gezien heeft"*. Daarom kan men dan ook bij het spreken der zeven donderslagen niet aan een bijzondere reeks gerichten denken, die ONS verborgen zouden zijn gehouden, en Johannes alleen geopenbaard, maar zal men daarin moeten zien den verborgen *achtergrond* van het gebeuren op aarde; datgene wat in den hemel ten aanzien van den Satan geschiedt; zooals we dit onder 1 aantoonden.

„Ga heen; neem het boekje, dat geopend is in de hand van den engel, die staat op de zee en op de aarde." Dat boekje is niet voor niets *geopend* in de hand des engels. Er moet van kennis genomen worden; want het zal verkondigd moeten worden. Het moet juist niet verzegeld en geheim gehouden worden. Johannes mocht dit eens denken! Neen, ook de laatste gerichten moeten bekend gemaakt worden; en al wat geschieden moet *in de wereld:* op de zee en op de aarde!

„En ik ging heen naar den engel, tot hem zeggende, mij het boekje te geven". Johannes laat zich geheel leiden, en geeft gehoor aan al wat hem gezegd wordt. Ook dit is hier van beteekenis bij de wisselende bevelen, die hij ontvangt. Hij heeft zich precies gedragen naar de leiding, die hij, bij het ontvangen van de Openbaring, uit den hemel kreeg, en verdient geheel en al het vertrouwen, dat hij 1 : 2 feitelijk reeds vroeg. Hij is bereidwillig en getrouw geweest in het ontvangen en meedeelen van AL wat hij zag en hoorde.

„En hij zeide tot mij, neem het, en eet het, en het zal uw buik

bitter maken, maar in uw mond zal het zoet zijn als honig." Johannes moet zich de nieuwe openbaring van de zevende bazuin geheel en al eigen maken. *Wij* kunnen dat ook zoo overdrachtelijk zeggen: hij moet er niet maar even van proeven, maar het verteren. Dan zal het hem in het begin zoet zijn als honig (vgl. Ps. 19 : 11; 119 : 103), maar de doorwerking van het zoet zal bitter zijn. Hierdoor wordt Johannes nader onderricht aangaande *het karakter* van het nieuwe, dat komen gaat. De aanraking met het evangelie en de openbaring van Jezus Christus zal zoet zijn, maar de engel zette hier niet zonder reden het bittere, dat er door voortgebracht zou worden, voorop. Want daarom zal het nu vooral gaan. De ernstigste van alle gerichten zullen gaan over een wereld en menschheid, die zich niet ontzien zullen, Jezus Christus te verwerpen, en zich tegen Hem te stellen! Dat zal zeer bitter zijn. Want dat worden en *moeten* worden, de laatste gerichten, zwaarder dan de vorige. Zoet is de openbaring van Christus, maar bitter wat dit evangelie in een ongeloovige en tot-het-einde-toe-verharde menschheid uitwerkt.

Zoet als opstanding; bitter als de val.

Zoet als het leven; bitter als de dood.

Of liever en juister nog: zoet als de vriendschap en vrede met God; bitter als de vijandschap en opstand tegen God.

Zoo zal het in de laatste dagen zijn. De crisis, de schifting, de openbaring van de gedachten uit vele harten, komen. Niet ineens, maar steeds sterker bij *de doorwerking* van het Evangelie en de openbaring van Jezus Christus in de wereld.

Zoet in uw mond; bitter in uw buik.

Zoet bij de eerste aanraking, voor ieder mensch; want wie zal niet onder den indruk komen van de liefde Gods, die in Christus Jezus is; en wie zal Hem niet eeren en hoogachten? Bitter als dit evangelie gaat doorwerken in het verdorven menschenhart, om daar de vijandschap, feller en scherper dan ooit tevoren, te gaan opwekken in uiterste consequentie van het bedenken des vleesches, dat vijandschap is tegen God, Rom. 8 : 5—8.

Zoet telkens weer, als de menschen en volken beginnen Jezus aan te nemen. Bitter, als zij eindigen Hem te verloochenen en te kruisigen.

„En ik nam het boekje uit de hand van den engel, en ik at dat op; en het was in mijn mond als honig zoo zoet; en toen ik het gegeten had, werd mijn buik bitter." Johannes had het zich goed toegeëigend. Weer wordt ons zijn betrouwbaarheid betuigd. Hij had den inhoud goed verstaan. Hij had alles goed in zich opgenomen.

Maar dan kunnen zoowel deze engel, die Johannes het eerst verscheen, als de stem uit den hemel, die zich daar later, nader leiding gevend, bijvoegde, tezamen *„zeggen tot hem: „gij moet wederom*

profeteeren over volken, en natiën, en tongen, en koningen, in grooten getale."

Johannes is in staat verder te getuigen van wat God hem openbaarde, en hij moet dit nu dan ook doen, hoe moeilijk het hem misschien vallen moge, bij de bitterheid van wat volgen gaat voor kerk en wereld.

En nog één karaktertrek van de nieuwe openbaring wordt er thans tegelijk aan toegevoegd: dit zal betrekking hebben op vele volken, natiën, tongen en koningen, want wat tot de nieuwe bedeeling behoort stroomt niet meer in de bedding van Israël, maar komt tot de gansche wereld, en haar koningen, d. i. haar leiders en voorgangers, die richting en stuwing geven aan het leven der wereld.

Christus is in de wereld gekomen en Zijn Geest zal de wereld overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel. Deze openbaring van Christus komt in de laatste dagen tot een ieder; want „dit Evangelie des Koninkrijks zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis voor alle volken; en dan ... zal het einde komen," Matth. 24 : 14.

Al het partieele, dat we tot nu toe aantroffen, valt weg. Met Christus wordt alles universeel. Dit is in geen hoek geschied en blijft niet tot een hoek der wereld beperkt. Dit gaat het leven der wereld in, en het gaat het wereldleven beheerschen. Dat is het kenmerkende van de laatste dagen, zooals dat op den eersten Pinksterdag reeds uitkomt; en zoo *moet* het geschieden in de *laatste* gerichten van Christus' Koningschap in de wereld, waar Hij zal komen om de wereld te oordeelen; de volken en hun koningen.

II. DE KERK ONDER DE GERICHTEN VAN DE LAATSTE DAGEN.

1. *En mij werd gegeven een riet, gelijk aan eene roede, zeggende: Sta op, en meet den tempel Gods, en het altaar, en die er in aanbidden.* 2. *En het voorhof buiten den tempel zonder dat uit, en meet dat niet. Want het is gegeven aan de heidenen; en zij zullen vertreden de heilige stad, twee en veertig maanden.*

3. *En Ik zal geven, aan Mijne twee getuigen, en zij zullen profeteeren, duizend twee honderd en zestig dagen, met zakken bekleed.* 4. *Deze zijn de twee olijfboomen, en de twee kandelaren, die staan vóór den Heere der aarde.* 5. *En indien iemand hen wil beschadigen, vuur gaat uit hunnen mond, en verteert hunne vijanden. En indien iemand hen zou willen beschadi-*

gen, aldus moet hij gedood worden. 6. Dezen hebben de macht, den hemel te sluiten, opdat geen regen regene gedurende de dagen van hun profeteeren. En zij hebben macht over de wateren, om die in bloed te veranderen, en de aarde te slaan met allerlei plage, zoo vaak als zij maar willen.

7. En wanneer zij voleindigd zullen hebben hun getuigenis, zal het beest, dat uit den afgrond opkomt, hun oorlog aandoen, en hen overwinnen, en hen dooden. 8. En hun doode lichaam (zal liggen) op de straat van de groote stad, die geestelijk genoemd wordt Sodom, en Egypte, alwaar ook hun Heere gekruisigd werd. 9. En van de volken, en stammen, en talen, en natiën, zien (er) hun doode lichaam, drie dagen en eenen halven. En zij laten niet toe, dat hunne doode lichamen gelegd worden in een graf. 10. En die op de aarde wonen, verheugen zich over hen, en verblijden zich, en zullen elkander geschenken zenden, omdat deze twee profeten gepijnigd hadden, (degenen) die op de aarde wonen.

11. En na de drie dagen en eenen halven is een geest des levens uit God in hen gegaan, en zij gingen staan, op hunne voeten. En groote vrees viel op (degenen) die hen aanschouwden. 12. En zij hoorden eene groote stem uit den hemel, tot hen zeggende: Stijgt op naar hier. En zij stegen op naar den hemel, in eene wolk; en hunne vijanden aanschouwden hen. 13. En in die ure geschiedde eene groote aardbeving. En het tiende deel der stad viel in; en zeven duizend namen van menschen werden gedood in die aardbeving. En de overigen werden zeer bevreesd, en gaven eer aan den God des hemels.

14. Het tweede wee is heen gegaan. Zie, het derde wee komt snel. Openb. 11 : 1—14.

1. De bewaring der Kerk (11 : 1—2).

In het eerste deel van ons Vijfde Stuk, dus in Openb. 10, is, bij wijze van overgang van het Vierde tot het Vijfde Stuk, en als inleiding tot het Vijfde Stuk, de aard van de gerichten der laatste dagen geteekend. Deze laatste gerichten, of gerichten, die samenhangen met de verschijning van Jezus Christus in het vleesch, zullen zeer ernstig zijn. Als gerichten, die nog geen eindgerichten zijn, roepen ze nog op tot bekeering, maar dan ook voor het laatst. Wie naar alle voorgaande gerichten niet heeft willen luisteren, wordt tenslotte voor het

Evangelie van Christus gesteld. Wie dan ook dat verwerpt, wordt NOG eenmaal met gerichten bezocht, de zwaarste en ernstigste gerichten. Wie zich echter ook daar niet op bekeert, heeft zich rijp betoond voor het eindgericht, dat voor eeuwig veroordeelen zal, en de straf reeds op aarde doet aanvangen, zonder genade. Zoo brengen deze gerichten de menschen tot de crisis. Het is het einde (het telos) van Christus' gerichten in de uitoefening van Zijn Koningschap over de wereld. Hierna treden de eindgerichten in.

Wanneer we zoo echter reeds nu onder den indruk gebracht zijn van den ernst dezer laatste gerichten, doet zich in dit troostboek vanzelf de vraag aan ons op: wat zal het lot der Kerk zijn onder deze gerichten? Wel IS daar eigenlijk reeds antwoord op gegeven in de inleidende deelen van het Vierde Stuk (7 : 1—8 en 7 : 9—17), die betuigden dat de Kerk-op-aarde onder *alle* gerichten verzegeld blijft, en zoo voor de heerlijkheid des hemels bewaard en daarin vergaderd wordt, maar nu deze laatste gerichten als een afzonderlijk gerichtencomplex worden voorgesteld, is er niet minder reden dan in 9 : 4, waar het begin der drie weeën geteekend werd, de betuiging te herhalen, dat ook hier de bewaring der Kerk doorgaat. Deze laatste gerichten, ontketend door het blazen van de zevende bazuin, of ook: dit derde wee, opgeroepen door zeven donderslagen, zullen *juist voor de Kerk* van zoo aangrijpenden aard blijken te zijn, dat zeker de vraag gerechtvaardigd is: hoe zal het haar nu gaan?

Het antwoord op deze vraag wordt thans in dit tweede inleidende deel van het Vijfde Stuk, in duidelijke aansluiting bij 7 : 1—8 en 7 : 9—17, gegeven: ook nu zullen zoowel haar bewaring op aarde, als haar opname in den hemel betuigd en verzekerd worden. Tusschen die beide in zal echter met name ook *het moeilijke lot* der Kerk-op-aarde onder de gerichten van de laatste dagen in het licht gesteld worden. Het zal de Kerk, naar cap. 10, wel zoet, maar bij de doorwerking van het Evangelie van Christus ook bitter zijn in deze wereld. Zij zal verdrukking hebben; ten allen tijd; maar ook in toenemende mate. Dit alles moet geschieden, omdat Christus alzoo de wereld regeert. De Kerk van de laatste dagen of nieuwe bedeeling ontvangt een gewichtige en heerlijke roeping, want het Evangelie van Christus' Koninkrijk moet door haar in de geheele wereld gepredikt worden, maar als dat gaat doorwerken, zal een steeds sterker wordende tegenstand der goddelooze wereld haar al meer in den druk brengen, en benauwen ten doode. Desondanks zal het lot der Kerk zeker en gewis zijn, en zij zal ten laatste tot overwinning gevoerd worden.

Voorop staat thans, ter bevestiging van de verzegeling van 7 : 1—8, *de bewaring der Kerk* onder de laatste gerichten. Toen het ging om de algemeene gerichten door natuurgebeurlijkheden, daemonenwer-

king, en overheersching van het heidendom, zooals die alle eeuwen door, in oude en nieuwe bedeeling, voorkomen, werd de Kerk-op-aarde voorgesteld onder het beeld van de stammen Israëls. Nu echter draagt alles zulk een bij uitstek en intiem religieus karakter. Het gaat thans ten laatste om de verhouding tot Christus, Gods Zoon, Verlosser en Zaligmaker der wereld. Hier past een ander beeld voor de Kerk, dat haar aanstonds toont in haar bijzondere verhouding tot God en Christus. Nu wordt zij voorgesteld als *„de tempel Gods en het altaar en die daarin aanbidden.”* Zij wordt gezien niet maar als een volk van vele stammen, wonende in de wereld, maar als de woonstede Gods, bij offer en altaar, die de gunst en genade Gods geniet, en Hem de eere en aanbidding brengt. Het is de Kerk in haar nauwe verbondenheid met God, bij het altaar; in haar gemeenschap en verborgen omgang met God. Het is de gedachte van 1 Kor. 3 : 9 vv.; Eph. 2 : 19—22: de Kerk is Gods gebouw in deze wereld, gebouwd op het fundament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste hoeksteen, opwassend tot een heiligen tempel in den Heere. In deze zeer intieme verhouding tot God en saamverbondenheid met Jezus Christus zal in dit stuk der Openbaring de Kerk steeds voorkomen (zie met name cap. 12); en de verandering van beeld past zoo geheel in het kader van dit stuk der Openbaring.

In nauwe aansluiting bij Ezechiëls tempelvisioen, wordt Johannes nu, van Christuswege, de opdracht gegeven den tempel Gods en het altaar en die er in aanbidden *„te meten met een riet, gelijk aan een roede, dat hem daartoe gegeven werd.”* Hem wordt een goede en deugdelijke maat-staf voor dit eigenaardige, alleen in een visioen mogelijke, werk ter hand gesteld. De zin der beeldspraak is niet onduidelijk. *De uitgebreidheid* der Kerk in haar lengte en breedte, in haar ganschen omvang, moet door Johannes worden opgenomen. Zoo wordt vastgesteld wat de Kerk des Heeren in het midden dezer wereld is.

En als daar dan op volgt: *„en het voorhof buiten den tempel, zonder dat uit, en meet dat niet, want het is gegeven aan de heidenen,”* dan wordt ook *de bedoeling* van dit meten duidelijk. Het perk der Kerk wordt afgegrensd, omdat al wat daar buiten valt den heidenen wordt gegeven, d. i. in de wereld ondergaat; doch dan zal ook de ware Kerk des Heeren als Kerk bewaard blijven en gehandhaafd worden. Zij zal niet ondergaan. Deze zin van het „meten” vinden we ook reeds Ezech. 40 : 3; 43 : 13; Zach. 2 : 1—13. Wat ook thans over de Kerk des Heeren komen moge, haar bewaring als Gods huis en eigendom is gewis.

Maar dat geldt dan toch alleen voor wie waarlijk tot het huis des Heeren behooren, en die, eenmaal Kerk-in-den-hemel geworden,

onder het altaar schuilen, 6 : 9, om daarbij in vrede en verzoening met God te leven, en Hem te aanbidden. Wie daar rondom heen staan, in „het voorhof, dat buiten den tempel" is, d. i. wie den tempel Gods niet ingaan tot offer en gebed; wie niet gebouwd zijn op het fundament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste hoeksteen; wie dus eigenlijk geen deel uitmaken van het heilige des Heeren, al naderen ze daar nog zoo dicht toe, die worden buitengeworpen, en niet gemeten, want zij zullen den heidenen ten deel vallen.

De beeldspraak is hier zoo schoon en duidelijk, dat het totaal overbodig is, hier verder in te gaan op datgene, waaraan zij kan ontleend zijn. Zij spreekt ons direct toe, en we zien als voor oogen de schare van meeloopers met de Kerk; Israël, dat geen Israël is; veel gemengd volk onder het volk des Heeren, dat terstond geërgerd wordt, als verdrukking of vervolging komt om des Woords wil, Matth. 13 : 21. Het gaat best met dezen zoolang het er onder de algemeene gerichten nog niet zoo aankomt; maar als, zooals nu, alles relegieus toegespitst wordt, en de trouw aan Christus in de laatste dagen blijken moet, óók in de verdrukking, dan kan God hen niet meer bewaren, want het zal *openbaar* worden, dat zij wezenlijk de wereld toebehooren, en niet Gods huis.

Dat we hierbij niet alleen aan *personen,* maar ook aan Christelijke instellingen, organisaties, stichtingen, ordeningen, vereenigingen, i. e. w. aan *heel het Christelijk leven,* te denken hebben, mag afgeleid worden uit het feit, dat in het vervolg sprake is van *de heilige stad.* De heilige stad, Jeruzalem, waarin de tempel stond, was ruimer dan deze; en op deze *verbreeding* der beeldspraak dient wel gelet te worden.

„En zij zullen vertreden de heilige stad, twee en veertig maanden". Niet alleen de Kerk zal verdrukt worden, maar al wat vàn haar, van het Christendom en van het Koninkrijk Gods is, zal vertreden worden door de wereld. Al wat van Christus is op alle terrein des levens zal vijandschap ontmoeten, gehaat en vertrapt worden om Zijns naams wil.

En dat zal geschieden gedurende 42 maanden, een in de symboliek merkwaardig lange tijd; men vergelijke slechts 9 : 5. Het is een tijdsruimte, die juist in dit gedeelte der Openbaring nog meermalen terugkeert, zij het ook onder andere aanduiding, 11 : 3; 12 : 6; 13 : 5, als 1260 dagen of 3½ jaar.

Het is de tijdsruimte van de laatste dagen, de nieuwe bedeeling, waar het in dit stuk der Openbaring over gaat.

Het is de tijd van Christus' verschijning in het vleesch tot Zijn komst op de wolken, waarheen reeds Dan. 7 : 25 en 12 : 7 op soortgelijke wijze verwees.

In 12 : 14 vinden we de nauwste aansluiting bij Daniël, en van den symbolischen tijd van 3½ *jaar* zullen we dan ook uit moeten gaan. Bij Daniël, maar ook elders in de Joodsche litteratuur, is een tijdperk van 3½ jaar tot vaste uitdrukking geworden voor een tijd van moeite en rampen, ellende en verdrukking, zoodat b.v. ook de tijd van groote droogte, het gericht door Elia aan Achab voltrokken, in Luk. 4 : 25 en Jak. 5 : 17 op die tijdsruimte wordt gesteld, al is niet bekend, dat dit juist zoo lang duurde. (Men kan hier verder over zien Dr C. van Gelderen, Koningen, Kampen, Kok, 168; en Dr F. W. Grosheide, Jakobus, Amsterdam, Bottenburg, 507).

Voor den tijd der nieuwe bedeeling is hier echter deze tijdsruimte wel in het bijzonder karakteristiek en geschikt, daar, in aansluiting bij Daniëls profetieën, niet slechts van 3½ jaar, maar van „een tijd, en tijden, en een halve tijd", 12 : 14, wordt gesproken.

Men mag deze merkwaardige uitdrukkingswijze wel bepalen op 3½ jaar, zooals blijkt uit de omrekening tot 42 maanden, en (de maand op 30 dagen gerekend) tot 1260 dagen, maar er ligt toch reeds bij Daniël méér in, dan alleen een aanduiding van ramp en verdrukking. We kunnen dat hier met de woorden van Dr G. Ch. Aalders, Daniël, Kampen, Kok, 154 aldus weergeven: „Aanvankelijk zal het met de verdrukking van de geloovigen ... in de stijgende lijn gaan, de vervolging zal steeds zwaarder worden; en als die verdrukking al geruimen tijd heeft geduurd, zoodat de vromen met smachtend verlangen naar het einde daarvan uitzien, dan zal nog dat einde niet komen, maar integendeel een nieuwe periode van verdrukking, nog langer en bitterder dan de eerste aanbreken; in stee van verlichting, waarnaar hopend wordt uitgezien, zal er verdubbeling van het leed komen; en zelfs ook daarmee is nog het einde niet in 't zicht; wederom een derde periode van vervolging is nog te wachten. Doch nu komt ook de wending: wanneer de derde periode is aangebroken komt welhaast een einde aan 's vijands woeden en zal de ure der verlossing voor de vromen slaan; nu gaat het niet langer crescendo, maar als de laatste periode nog maar even begonnen is, zal ze op eens worden afgebroken door het eindgericht: zij zal slechts de helft van de eerste periode duren."

Werd zoo reeds bij Daniël de tijd van het anti-christelijk woeden geteekend en bepaald, zoo kan het geen verwondering wekken, dat we dit in de Openbaring terugvinden tot teekening en bepaling van het gerichtencomplex der laatste dagen, der nieuwe bedeeling, waarin alles gaat om het vóór of tegen Christus. Aldus is de tijdsbepaling van 3½ jaar of 42 maanden of 1260 dagen zeer geschikt voor aanduiding van de nieuwe bedeeling; — waarbij toch mogelijk óók in meespeelt, dat 3½ de helft van 7 is, zoodat de gansche wereldtijd van Goddelijk werken in tweeën verdeeld wordt: de oude en nieuwe

bedeeling; de eerste en laatste dagen, Hebr. 1 : 1.

Dat deze tijdsruimte op verschillende wijzen wordt aangegeven, overeenkomstig het verband, is geheel naar den aard der Openbaring.

Wanneer hier nu sprake is van de vertreding van de heilige stad, Jeruzalem, het Koninkrijk Gods op aarde, heel het Christelijk leven in al zijn uitingen op alle gebied (vgl. Neh. 11 : 1, 18; Jes. 48 : 2; 52 : 1; Dan. 9 : 24; Matth. 4 : 5; 27 : 53; Openb. 21 : 2, 10), door de heidenen, de wereld, de ongeloovigen, dan worden hiermee niet slechts verschillende profetieën van het O. T. weer opgenomen (Ps. 79 : 1; Jes. 63 : 18; Dan. 8 : 13; Zach. 12 : 3), maar wordt ook herinnerd aan Luk. 21 : 24 waar staat dat Jeruzalem vertreden zal worden, totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn.

De tijden der heidenen worden met *maanden* geteld, 11 : 2; 13 : 5; vgl. 9 : 5, 10.

Als van *de geloovigen* sprake is wordt van *dagen* gesproken, 11 : 3, 6, 9, 11; 12 : 6; vgl. 2 : 10, 13.

Het is moeilijk uit te maken, waarom dit zoo geschiedt, al zou men kunnen zeggen, dat het uitgangspunt hier wel zal zijn, dat de geloovigen in de Schrift bij den dag leeren leven, Matth. 6 : 34; Jak. 4 : 13 vv; Ps. 90.

Tweeërlei is reeds duidelijk geworden. De tijd der laatste dagen zal voor de Kerk geen gemakkelijke worden. Ze zal midden in de wereld wonen, onder vele volken, natiën, tongen en koningen, 10 : 11, en daar verdrukking hebben, Joh. 16 : 33. Niet *zij* zal heerschen en den toon aangeven; maar de *wereld,* die in God niet gelooft. De wereld zal haar haten en vervolgen. De tijden zullen die der heidenen zijn. Maar zullen zoo de volken tot het uiterste openbaar worden, juist in de dingen der nieuwe bedeeling, in hun vijandschap tegen God en Christus, Zijn Kerk en Koninkrijk, zoo zal daardoor anderzijds *de Kerk ook gezuiverd worden* van hen, die wezenlijk niet tot haar behooren, want zij zullen vanzelf der wereld toevallen; — doch zij, de zuivere, ware, echte Kerk van Christus, zal onder dit alles bewaard worden ten eeuwigen leven. De nieuwe bedeeling is de tijd van de schifting en de crisis. De laatste gerichten bereiden de eindgerichten voor. Men vgl. pag. 100.

2. Het getuigenis der Kerk (11 : 3—6).

Nu over de bewaring der Kerk gesproken is, verwachten we, naar analogie van het Vierde Stuk, direct van haar opname in den hemel te zullen lezen. Dit geschiedt echter niet. Thans wordt langer bij de Kerk-op-aarde stil gestaan, omdat het bij deze gerichten juist om haar gaat tegen wie, als het lichaam van Christus, de vijandschap

der wereld zich zal openbaren. De Kerk heeft daarom ook goed te weten, hoe zij zich in deze tijden der heidenen zal te gedragen hebben; ook als zij verdrukt wordt. Reeds tijdens het leven van Jezus op aarde bleek meerdere malen hoe moeilijk het is, als zich de vijandschap jegens Hem openbaart, Luk. 22 : 49; 9 : 54 vv. De grondregel in laatstgenoemde plaats door Jezus gegeven, wordt hier, in nauwe aansluiting bij Zach. 4, in schoone symboliek uitgewerkt, en kan worden samengevat in Zacharia's woord: „Niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden, zegt de Heere der heirscharen", Zach. 4 : 6.

Wat Christus Zijn Kerk-op-aarde tegen de vijandschap der wereld *geven* zal, wordt aangeduid met de woorden *„Mijn twee getuigen, die 1260 dagen zullen profeteeren, met zakken bekleed"*. De heidenen zullen heerschen en vertreden. De Kerk zal daar slechts *het getuigenis der Christelijke prediking* tegenover stellen. Men zal niet naar het zwaard grijpen, want men is niet van de wereld; maar het getuigenis, dat in den mond van twee of drie bestaan zal, Deut. 17 : 6; 19 : 15; Matth. 18 : 16; Luk. 10 : 1; Joh. 8 : 16; 2 Kor. 13 : 1; 1 Tim. 5 : 19; Hebr. 10 : 28, moet van de Kerk uitgaan, opdat zij daarin medearbeidster zij met de uitoefening van Christus' Koningschap, die bezig is de wereld tot de beslissing te leiden: vóór of tegen Hem. Dit Evangelie des Koninkrijks moet in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volken; en dan zal het einde komen, Matth. 24 : 14. Het Woord Gods, roepende tot bekeering, nu voor het laatst, en daarom gebracht door predikers, met zakken bekleed, als het harig kleed van een Elia en Johannes den Dooper, moet thans in de wereld weerklinken, tegen alle vijandschap in, en onder alle verdrukking door. Alleen maar het getuigenis van Jezus Christus. Gedurende de gansche nieuwe bedeeling van 1260 dagen, vgl. pg. 221 vv.

Merkwaardig wordt hier letterlijk gezegd: „en Ik zal geven *aan de twee getuigen van Mij,* en zij zullen profeteeren"; waarin allereerst opvalt, dat er sprake is van „DE twee getuigen"; daarna dat *het voorwerp* van Christus' geven is verzwegen. Wat het eerste betreft, kan men niet denken aan twee bekende personen, want er zijn geen twee getuigen, die gedurende de gansche N. T.sche bedeeling profeteeren. Dus geeft het bepalend lidwoord hier slechts *de groep* van getuigen aan, die, naar boven aangehaalde plaatsen, steeds tenminste in een tweetal, van het Evangelie hebben te getuigen. Het zijn DE getuigen van Christus, d. i. de gansche Kerk, want zij heeft in haar geheel de taak van getuigenis. Allen moeten Zijn getuigen zijn. „Mijn getuigen" . . . dat is niet anders dan de Kerk van Christus op aarde.

Wat Christus haar geven zal, blijkt niet reeds, indirect, uit het feit, dat zij profeteeren zal, (want wie zal profeteeren zonder dat de Heere

gesproken, en dus Zijn Woord gegeven, en zonder dat de Heere gedreven, en dus Zijn Geest geschonken heeft?), maar wordt thans ook uitgesproken in vs 4: *„Deze zijn de twee olijfboomen, en de twee kandelaren, die staan voor den Heere der aarde"*. Hier is ongetwijfeld aansluiting bij het visioen van Zach. 4, maar toch ook weer vrije verwerking, in N. T.sch licht. De twee getuigen van Christus zijn de twee olijfboomen en de twee kandelaren. Hier is algeheele vereenzelviging. En zoo wordt de Kerk des Heeren hier in haar getuigenis geteekend als olijfboomen en kandelaren, d. i. vol olie en licht. Is olie het beeld van den Heiligen Geest, en licht dat van Gods Woord, Ps. 119 : 105, dan wordt de Kerk hier dus voorgesteld als *vervuld van den Heiligen Geest en het Woord Gods.* Zoo staat zij in de wereld, als draagster des Heiligen Geestes, en daaruit het licht uitstralend, door het Woord des Heeren, waarvan zij steeds getuigenis geeft. Zij spreekt en heeft niet te spreken uit zichzelf, maar háár getuigenis IS dat des Heiligen Geestes en van het Woord des Heeren. En zij staat daarmee voor den Heer der aarde, in den dienst des Heeren, die heel de wereld regeert, I Kon. 17 : 1; Zach. 4 : 14.

Hoewel de Kerk zoo niet anders doen zal in de wereld dan het Woord Gods verkondigen in haar getuigenis door de kracht des Heiligen Geestes, zoo zal dit toch bitteren tegenstand en reactie werken. Men *zal haar willen beschadigen;* tegen haar optreden, op allerlei wijze; haar getuigenis en profetie willen doen verstommen, zooals Ahazia eens Elia's getuigenis wilde doen zwijgen, 2 Kon. 1.

Met duidelijke herinnering aan de geschiedenis, maar toch ook op duidelijk onderscheiden wijze, wordt dan de taak der Kerk geteekend: in dat geval *„gaat vuur uit hun mond en verteert hun vijanden."* De getuige van het O. T. deed vuur uit den hemel nederdalen, om Ahazia's soldaten te verteren, en Jakobus en Johannes wilden dat ook in de nieuwe bedeeling nog doen, maar Jezus zeide, bestraffend tot hen: „gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt," Luk. 9 : 54 vv. De Kerk, vol des Heiligen Geestes, zal slechts met het vuur haars *monds,* d. i. met haar verterend *getuigenis* haar vijanden tekeer gaan.

En men meene niet, dat daarin mindere macht schuilt. Integendeel: *„en indien iemand hen zou willen beschadigen;"* wanneer het dus nog niet eens tot een daad, maar nog slechts tot een gedachte of gezindheid tegen de Kerk komt; *„aldus",* d. i. met vuur uit den mond der Kerk; door het getuigenis der Kerk; door haar spreken alleen van het Woord Gods, door den Geest Gods; *„moet hij gedood worden."* Het lijkt misschien minder en zwakker dan de zichtbare teekenen en wonderen van de oude bedeeling, maar men vergete niet, dat het Woord Gods is „levend en krachtig, en scherpsnijdender dan eenig tweesnijdend zwaard," Hebr. 4 : 12.

De discipel is niet boven den Meester. Zoolang Christus slechts strijdt met het zwaard of woord Zijns monds, 1 : 16; 2 : 12, 16, voert óók de Kerk slechts den strijd met het Woord.

Maar dat Woord is werkingsvol, en heeft macht te verteren en te dooden, Matth. 16 : 19; 18 : 18—19; Joh. 20 : 21—23.

Dat dit dan niet in stoffelijken, maar in geestelijken zin te verstaan is, is slechts te ernstiger. De Kerk bedient, naar zoo juist geciteerde plaatsen, in haar getuigenis *de sleutelen des hemelrijks,* waarvan H. C. antw. 84 zegt, dat, volgens het bevel van Christus, door de prediking van het heilig Evangelie, allen ongeloovigen, en die zich niet van harte bekeeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zoolang als zij zich niet bekeeren; naar welk getuigenis des Evangelies God zal oordeelen, beide in dit en in het toekomende leven. Zoo is het goed gezegd, en staat de macht des Woords ons scherp voor oogen. Het getuigenis der Kerk betéékent wat, ook tegenover haar vijanden; al wordt dit niet steeds dadelijk voor oogen gezien. Het is niet slechts zoet voor de geloovigen, maar ook zeer bitter ten doode voor de ongeloovigen.

Nog een laatste woord volgt nu over de macht der Kerk: *„Dezen hebben de macht, den hemel te sluiten, opdat geen regen regene gedurende de dagen van hun profeteeren; en zij hebben de macht over de wateren, om die in bloed te veranderen, en de aarde te slaan met allerlei plage, zoo vaak als zij maar willen."* De eerste woorden herinneren duidelijk aan het werk van Elia, 1 Kon. 17 : 1; Jak. 5 : 17 v.; de laatste aan dat van Mozes, Ex. 7 : 17 vv.; vgl. 1 Sam. 4 : 8. Elia en Mozes waren de beide groote getuigen Gods van de oude bedeeling, die, voor God staande, tegenover een vijandige wereld, in den naam des Heeren oordeelen en gerichten brachten om de verharding der goddeloozen te breken.

DIE macht zal ook de Kerk der nieuwe bedeeling hebben; waarmee echter heel niet gezegd is, dat zij die ook op dezelfde wijze zal uitoefenen. Veel minder nog mag hieruit afgeleid worden, dat de Kerk in het algemeen in staat is, wonderen te doen, als eertijds Mozes en Elia; om er dan de Kerk een verwijt van te maken, als zij geen wonderen doet. Dit 6de vers sluit direct bij het 5de aan, wat ook daarin wel tot uitdrukking wordt gebracht, dat Elia voorop gaat, en Mozes volgt. Ook in het vorige vers immers was reeds een herinnering aan Elia's werken. En als daar nu duidelijk uitgekomen is, dat de Kerk wel de macht en kracht van Elia heeft, doch die op andere, thans geestelijke wijze, uitoefent, naar den aard der nieuwe bedeeling, dan moet men dit ook bij dit 6de vers niet vergeten, doch integendeel in toepassing brengen vanwege het nauw verband tusschen deze beide verzen.

De geestelijke macht der Kerk ten oordeel der wereld wordt in de

grondplaatsen, die daarvan spreken: Matth. 16 : 19; 18 : 18—19; Joh. 20 : 21—23, ook alzoo geestelijk bepaald.

Hier blijkt dat niet slechts het gebed der hemellingen, 8 : 3 vv., maar ook het leven der Kerk-op-aarde deel heeft aan de uitoefening van Christus' Koningschap in het brengen van gerichten op aarde. Als de Kerk-op-aarde zeer gedrukt wordt door de goddelooze wereld, als in de dagen van Elia en Mozes, en haar geroep klinkt op tot God, Ex. 2 : 23—25; 3 : 7—9, dan vermag het gebed der rechtvaardigen, met de kracht des geloofs gepaard gaande, Jak. 5 : 16, de gerichten van Christus' Koningschap te ontketenen en te verhaasten. Dàt is de macht der Kerk in deze nieuwe bedeeling, Joh. 14 : 13—14; 15 : 7. Daarin is zij machtig, in haar eenheid met Christus, die thans alles doet en volbrengt, wat zij geloovig, biddende, in Zijn Koninkrijk, begeert; want zij is daarin Zijn medearbeidster. Zoo wordt zij in de verdrukking niet slechts bewaard, maar werkt ook, in de kracht van haar getuigenis en de macht van haar geloof en gebed, met Christus mee in de uitoefening van Zijn Koningschap.

3. De ondergang der Kerk (11 : 7—10).

Nog is met het voorgaande niet genoeg gezegd van de Kerk-op-aarde. Er komt een tijd, dat de Kerk-op-aarde haar taak zal hebben volbracht; en merkwaardig wordt die taak ook hier weer niet anders bepaald dan: *„en wanneer zij hun getuigenis zullen voleindigd hebben."* Dàt is, naar ons ook in de vorige paragraaf bleek, de eigenlijke en eenige roeping der Kerk in de nieuwe bedeeling: het Woord Gods verkondigen, onder de drijving des Geestes. Daar wordt ook nu weer alles in samengevat. Meer heeft de Kerk niet te doen dan te leven in getuigenis, geloof en gebed.

Maar dan komt er een tijd, waarop het Evangelie in de geheele wereld gepredikt is. Dan zal *„het beest, dat uit den afgrond opkomt, hun oorlog aandoen, en hen overwinnen, en hen dooden."* Naar dat einde der tijden wordt nu ineens voortgegaan. Dat daar verdrukking van andere „beesten" aan voorafgegaan is, werd reeds duidelijk, en zal in cap. 13 breeder worden uitgewerkt: een beest uit de zee, en een beest uit de aarde zullen daar genoemd worden, en beide zullen antichristelijke machten aanduiden.

Hier echter, waar het nu direct om het einde der dagen gaat, wordt gesproken van het beest, dat uit den afgrond opkomt, d. i. de antichristelijke macht, die uit de hel gesterkt wordt, zij het dan ook de voorloopige hel, den abyssus, waar we reeds bij cap. 9 : 1 vv. over spraken. Bij cap. 13, maar inzonderheid bij cap. 17 zullen we hier nader op terug moeten komen. Thans is echter reeds duidelijk, dat de duivelen tenslotte (hoe, op welke wijze dan ook) zich tegen de

Kerk zullen keeren; haar zullen overwinnen; en haar zullen dooden. Teekenend worden de verschillende momenten, waarin dat optreden van Satan en de zijnen tegen de Kerk zal verloopen, ons voorgesteld; en de afloop zal niet onzeker zijn: het gaat naar den ondergang van de Kerk-op-aarde, al blijft ze bewaard voor de eeuwigheid, en ondanks-, ja, feitelijk juist door-, dank zij haar getuigenis, zooals direct blijken zal. De trouw der Kerk in al haar medearbeid met haar Heere Jezus Christus, in het voorgaande geteekend, zal *tenslotte* de reactie niet slechts van de wereld der volken, maar van Satan zelf wekken, èn... dan meene de Kerk-op-aarde niet, dat zij hem zal kunnen weerstaan, maar wete integendeel, van meetaf wèl, dat hij haar zal tegemoet treden met zijn vijandschap; haar zal overwinnen; en haar zal dooden. Ook dat MOET geschieden in het laatst van deze laatste dagen. Alles moet tenvolle tot ontwikkeling komen. Ook Satans macht en vijandschap tegenover de Kerk.

Dan zal „*hun doode lichaam liggen op de straat van de groote stad, die geestelijk genoemd wordt Sodom, en Egypte, alwaar ook hun Heer gekruisigd werd.*” Hier blijkt, dat we het opschrift van deze paragraaf niet te scherp formuleerden. De Kerk-op-aarde zal ondergaan; haar leven-op-aarde zal uitgebluscht worden; zij zal als een dood lichaam in de wereld verkeeren. De kerkgebouwen staan er nog, maar worden voor bioscopen of danszalen gebruikt. De Christelijke instellingen zijn overgebleven, maar de Christenen zijn er uit verdreven. Men lette, om er thans reeds iets van te zien, op de toestanden in Rusland. Misschien leven nog sommige ambtsdragers, maar ze kunnen en mogen hun ambt niet meer uitoefenen. Het Christendom wordt weggevaagd. De Christelijke ordinantiën van Zondagsviering, huwelijk, moraal, enz., enz., zijn dan opzij gezet, en men vindt er slechts hier en daar nog „stoffelijke overblijfselen” van. Slechts in het verborgen worden ze door de enkele, verjaagde, en verstrooide Christenen, die dan nog leven, in eere gehouden. Maar „op de *straat* van de groote stad,” d. i. in het openbaar in het midden van de wereld vindt men slechts de resten van het Christendom, die echter dood en doodverklaard zijn. Men zie hier ook Luk. 18 : 8.

De groote stad is in de Openb. symbool van de goddelooze wereld. Ze wordt hier nader aangeduid als Sodom, de stad door heel de Schrift heen type van verdorvenheid, Gen. 19; Deut. 32 : 32; Jes. 1 : 9 v.; 3 : 9; Jer. 23 : 14; Ezech. 16 : 46 vv.; Matth. 10 : 15; en als *Egypte,* het land, dat Gods volk onderdrukte en poogde uit te roeien, Ex. 1: 20 ; 2; Deut. 4 : 20; Jes. 10 : 24. Daarmee is de wereld van het einde der dagen gekarakteriseerd in haar verdorvenheid en goddeloosheid, en in haar wreedheid en hardheid jegens Gods volk.

Die geestelijke gesteldheid heerschte ook in Jeruzalem, toen aldaar

de Heere Christus gekruisigd werd. Wat Hem gedaan werd, zal hun overkomen; wat hun deel zal worden, werd reeds veel vroeger het Zijne. Doch ook daarin zal slechts weer de eenheid van de Kerk met Christus uitkomen.

Van Satan zal het alles uitgaan; in *de wereld* zal het geschieden; en *overal* zal het aanschouwd kunnen worden, want *„van de volken, en stammen, en talen, en natiën, zien er hun doode lichaam, drie dagen en een halve.”* Niet maar hier en daar, maar overal gaat dan de Kerk onder, en blijft er van haar slechts een doode rest over, gedurende 3½ dag.

Vergelijking met vers 3 toont aanstonds, dat deze tijd slechts zeer kort duren zal. Met name zal men er echter op te letten hebben dat hier weer het getal 3½ gebruikt wordt, waar we pag. 221 v. over spraken. Kan heel de nieuwe bedeeling worden aangeduid met een symbolisch tijdperk van 3½ jaar, dit laatste deel van de laatste dagen, wordt nu afzonderlijk als 3½ dag gekenschetst. Dit laatste deel, hoeveel korter ook dan heel de nieuwe bedeeling, zal toch weer hetzelfde karakter vertoonen als het geheel der laatste dagen. Het duurt, onder sterk verlangen naar het einde, toch nog geruimen tijd, maar komt dan nog weer tot een onverwacht, plotseling einde, Matth. 24 : 22.

De *vertraging,* die in het getal 3½ besloten ligt, kenmerkt nog de lankmoedigheid Gods, die geen lust heeft in den dood der goddeloozen, Ezech. 33 : 11, maar als de ontwikkeling der goddeloosheid in verharding door alle tijdperken heen is voortgegaan tot zijn toppunt, dan komt ook ineens *de verhaasting,* die dan geen oogenblik meer wacht, om aanstonds het einde te brengen. Zoo gaat het in heel de nieuwe bedeeling, maar inzonderheid opnieuw aan het einde der dagen. We zullen dit in het Zesde Stuk van de uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld nader uitgewerkt vinden, 14 : 6—19 : 4.

In dat einde der dagen zal men *niet toelaten, dat het doode lichaam der Kerk in een graf gelegd wordt,* d. i. dat haar „de laatste eer” zal worden bewezen. Integendeel, men zal haar smaden en verachten, en daarin zijn verharding volkomen openbaren. Men zal geen spijt hebben van wat met de Kerk verricht werd. Men zal er integendeel mee instemmen, en daarin den geest des Satans openbaren. Men zal de Kerk schande aandoen; Ps. 79 : 3; Jes. 14 : 19; Jer. 16 : 4; zooals men in het voormalige communistische Spanje te Barcelona een Ibero-Spaansch godloozeninstituut vestigde in een Roomsch-Katholiek gebouw, om van uit de plaats, waar vroeger Gods lof weerklonk en het Evangelie verkondigd werd, de godloozenpropaganda te doen uitgaan in Spanje, Portugal en Zuid-Amerika. Zulke dingen doet men graag; ook in Rusland.

„En, die op de aarde wonen” . . . we denken bij deze zoo vaak weerkeerende uitdrukking in het boek der Openb. (3 : 10; 6 : 10; 8 : 13; 13 : 8, 12, 14; 14 : 6; 17 : 2, 8), aan diegenen, die niets hebben dan dat zij op de aarde wonen; die daarmee tenvolle gekarakteriseerd zijn; die alleen de aarde kennen, en zich met den hemel niet inlaten, en naar God niet vragen. Men kan hiermee vergelijken de oorspronkelijke beteekenis van proletariër: de mensch, die den Staat alleen met zijn proles, zijn kinderen, van dienst was. Die op de aarde wonen is zoo niet ongelijk aan wat wij tegenwoordig noemen de God-loozen. Welnu, de godloozen *„verheugen zich over hen, en verblijden zich, en zullen elkander geschenken zenden, omdat deze twee profeten gepijnigd hadden degenen, die op de aarde wonen.”* Altijd sprak de Kerk den godloozen van het hoogere leven; van het leven met en voor God; van Christus en het oordeel. Nooit kon men zich daar geheel aan onttrekken. Iets daarvan drong tot het hart en geweten der wereld door. Maar men wilde er niet aan; men stelde er zich tegen; men moest er zich tegen verweren. Eindelijk is men zoover, dat men van de Kerk af is. Ze is overwonnen. Nu is men verblijd en viert men z'n overwinning in wilden roes; en zendt elkander geschenken, als uiting van z'n vreugde, Joh. 16 : 20; — vgl. verder Neh. 8 : 13; Esther 9 : 19, 22 voor het zenden van deelen der feestmaaltijden aan elkander, om ieder in de algemeene vreugde te doen deelen.

Wij leggen hier een eenvoudig courantenberichtje naast, dat letterlijk 27 Aug. 1936 zoo gepubliceerd werd: „De Wereldactie der Godloozen. Men geeft elkaar geschenken. Uit dank voor genoten steun hebben de Spaansche godloozenorganisatie en jongcommunistenverbond aan den Moskouschen centralen godloozenraad eenige geschenken gezonden, met name oude en kostbare kerkelijke voorwerpen, o. a. een met edelsteen bezet Mariabeeld, alles uit Spaansche kerken en kloosters, en met het verzoek deze in het godloozenmuseum te Moskou te plaatsen. Er volgen nog dergelijke geschenken voor Leningrad, Kiew, Minsk, Tiflis en eenige andere steden, die geldelijke steun naar Spanje zonden.” Dit is alles weer verouderd. De dingen geschieden *met haast*. Maar wij *vergeten* de teekenen der tijden niet!

4. De opname der Kerk in den Hemel (11 : 11—13).

Dit lijkt dan het einde der Kerk te zijn, na lange en bange verdrukking: dat zij tenslotte van de aarde verdwijnt, en dat de godloozen triumfeeren, en vreugde bedrijven, en elkander doen deelen in hun blijdschap over de verwoesting der Kerk. Maar dit *is* toch het einde niet. De wereld zal meer beleven. Men moet op het allerlaatste letten.

„En na de drie dagen en een halven is een geest des levens uit

God in hen gegaan, en zij gingen staan op hun voeten." Dat wordt de verrijzenis der Kerk als uit haar graf. Dan zal blijken, dat ze niet weg is, noch dood; maar integendeel, dat ze, na dien bangen eindtijd, in haar geheel herleeft, opgewekt uit de dooden, door de herscheppingsdaad Gods.

Merkwaardige voorzeggingen hiervan vinden we reeds Hosea 6 : 2 v.; Ezech. 37 : 1—14; 1 Thess. 4 : 14 vv., waar het óók gaat over de Kerk in haar geheel. Dan is het getal der geloovigen vervuld, 6 : 11, en zal de gansche Kerk van alle eeuwen met Christus vereenigd worden; en gevierd zal worden de bruiloft des Lams, 14 : 1—5; 19 : 5—10.

We hooren daar later meer van; maar passend was het, dat daar reeds hier naar verwezen werd tot troost der Kerk, die in de nieuwe bedeeling zooveel zal te lijden hebben, gelijk ons in dit stuk der Openbaring zal getoond worden. Reeds van tevoren wordt de Kerk er op gewezen, dat ze wel schijnbaar zal ondergaan op aarde, maar dat het laatste woord aan God zal zijn, die haar tot nieuw, en dan eeuwig leven brengen zal. Dit zal de godloozen ten diepste ontstellen, als het voor hun oogen geschieden zal: *„en groote vrees viel op degenen, die hen aanschouwden."*

Dan hoort de Kerk *„een groote stem uit den hemel, tot hen zeggende: stijgt op naar hier; en zij stegen op naar den hemel in een wolk; en hun vijanden aanschouwden hen;"* 1 Thess. 4 : 17. De Kerk wordt opgenomen in de lucht, levenden en dooden, die hier echter nog evenmin onderscheiden worden, als dat de komst van Christus op de wolken, waarmee dit gebeuren zal samenvallen, genoemd wordt. Alles is hier nog maar voorloopige aanduiding van wat geschieden zal aan het einde. Het is hier de plaats nog niet in het boek der Openb., om het breeder uit te werken. Slechts wordt de hoofdzaak tot troost der Kerk weergegeven: haar zekere verlossing en verheerlijking na den langen tijd van druk. Ze zal gerechtvaardigd worden; en weer staat het er bij: voor de oogen harer vijanden, die haar verdrukt en veracht hebben. Het oordeel vangt dan aan. Christus brengt het antwoord uit op het roepen der Kerk-in-den-hemel om oordeel en voleinding, 6 : 9—11.

Dat dit metterdaad ook de aanvang van het eindoordeel over de wereld beteekent, volgt: *„en in die ure geschiedde een groote aardbeving; en het tiende deel der stad viel in; en zeven duizend namen van menschen werden gedood in die aardbeving."* De wereld begint te wankelen op haar fundamenten. Reeds aanstonds stort een tiende deel der stad ineen, als gevolg van de aardbeving, en worden 7000 namen van menschen daardoor gedood. Het is maar *het begin.* Het is slechts het partieele. Maar zoowel de wereld zelf, als een deel der menschen worden er door aangetast.

Duidt het getal tien een volkomenheid in de wereld aan, zoo wordt met het tiende deel der wereld aangegeven, dat de afbraak van het *geheel* begint.

Merkwaardig is het gebruik van „namen van menschen." Men kan hier denken aan 3 : 1—6 en aan Hand. 1 : 15, waar ook met het oog op personen gesproken wordt van „namen". Komt „naam" zonder nadere bepaling voor, zooals in Hand. 1 : 15, dan duidt het heel in het algemeen *een persoon* aan; een mensch; van wien men verder niets zegt, dan dat men hem ziet als een naar buiten optredend individu; een wezen in zijn verschijning. Wij spreken dan van personen. Echter kan dit ook nader bepaald worden, zooals b.v. 3 : 1, maar ook hier geschiedt. Men zegt dan iets meer van dien persoon. Hier wordt er dan mee bedoeld, dat er een aantal personen gedood worden, van wien niet anders te zeggen is, dan dat het *menschen* waren. Wij zouden hier zeggen: 7000 willekeurige menschen. Het herinnert ons aan het spraakgebruik van „die de aarde bewonen"; zie pag. 230. De achtergrond van deze zegswijze is dan wel, dat het godloozen zijn; geen kinderen Gods; geen geloovigen; maar personen, die alleen maar menschen zijn; natuurlijke menschen, die niet zijn wedergeboren; geen nieuwe menschen geworden zijnde.

Hun aantal wordt aangegeven met 7000, hetgeen symbolisch te verstaan is, als een getal, dat zoowel in zijn zevental, als in zijn duizendtal, de volledige werking van Gods hand, werkende van uit de eeuwigheid, aanduidt, vgl. 1 Kon. 19 : 18.

Ze worden door de aardbeving gedood, maar zelfs de wereld ziet in dat gedood-worden de hand des Heeren, die een einde begint te maken aan de tijdelijke bedeeling, en de eeuwigheid gaat inluiden.

Zoo volgt hierop dan ook zeer natuurlijk: *„en de overigen werden zeer bevreesd, en gaven eer aan den God des hemels,"* die Zich thans zoo duidelijk en ondubbelzinnig openbaarde; Wiens hand men in deze ure niet meer loochenen kon, maar erkennen moest. Gedwongen erkent men Hem nu als God; en geeft Hem daarin eindelijk de eer, die Hem toekomt, doch die men Hem steeds geweigerd heeft. Maar dat kàn men nu dan ook niet anders dan met vrees, ja, met groote vreeze, doen; want men beseft zeer wel, dat nu de groote dag van Gods toorn is gekomen; en wie kan bestaan? 6 : 17.

Daar loopt dan nu tenslotte heel de nieuwe bedeeling op uit: op de verheerlijking der Kerk, en den ondergang der wereld. Zwaar heeft de Kerk het, als Christus de gerichten der laatste dagen gaat uitoefenen; want dan moet de wereld zich gaan openbaren in haar boosheid en verharding door haar houding van vijandschap tegenover de Kerk des Heeren, en, in haar, tegenover Christus en Zijn werk; maar de Kerk zal in deze dagen door God bewaard en gezuiverd worden; zij zal in haar getuigenis en optreden met Christus mogen

medearbeiden; zij zal wel om Christus' en Zijn Koningschapswil moeten verdrukt worden tot het uiterste toe, omdat zoo alleen, in de allerlaatste dagen de volledige vijandschap en verharding der wereld kan openbaar worden; maar daarna zal zij dan ook gerechtvaardigd en verheerlijkt worden, terwijl de wereld en de goddeloozen hun oordeel en ondergang ingaan.

5. De aard van het laatste wee (11 : 14).

Zoo is in cap. 10 : 1—11 : 13 de voorloopige karakteristiek gegeven van dit Vijfde Stuk van het Tweede Deel der Openb., 10 : 1—14 : 5, met het oog op de Kerk en haar vertroosting. De beschrijving van dit deel der uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld door de gerichten van de laatste dagen, in verdrukking der Kerk, kan thans een aanvang nemen. De Openbaring kan doen volgen, wat nu geschieden moet onder het blazen van de zevende bazuin, zooals reeds 10 : 7 werd aangekondigd.

Toch gaat dit boek daar ook nu nog niet toe over, dan nadat het ook het verband met de sinds 8 : 13 vermelde weeën heeft vastgehouden en aangegeven. Ook van deze zijde uit moet het karakter van de gerichten der laatste dagen een oogenblik belicht worden. Zooals steeds wordt dit ook nu uiterst sober gedaan; vgl. 8 : 13; 9 : 12.

De weeën duiden de werking van Satan aan in den dienst van Christus' gerichtsvoering; en het werk van Satan wordt steeds in de Schrift zoo sober mogelijk voorgesteld. Het wordt niet verzwegen, maar de Bijbel doet niet als sommige menschen, die zóózeer op het werk van Satan letten, dat ze het werk Gods er voor vergeten.

Slechts even wordt herinnerd, als in 9 : 12, dat *„het tweede wee is heengegaan."* Het werd beschreven in 9 : 13—19. Het wordt alleen gezegd, om er thans aanstonds op te doen volgen: *„zie, het derde wee komt snel."* Dit is hier de hoofdzaak. Daar gaat het nu hier om. Daar moet nu vooral op gelet worden, waarom deze zin ook ingeleid wordt met het de opmerkzaamheid wekkende „zie!"

Het derde wee komt snel. Als we aan de gerichten van de laatste dagen zijn toegekomen, dan gaat alles snel naar de voleinding. Dan moet wel dat derde wee nog doorworsteld worden, maar het blijft het derde, het laatste. Hierop *volgt* geen wee meer. En *dit* komt snel. Dit zal met haast geschieden. Het zal niet langer duren dan noodzakelijk is. Daar valt hier nu alle nadruk op: het laatste wee KOMT SNEL. Dan is ook het einde nabij.

Zoo voegt zich dit passend bij de inleidende deelen van dit Vijfde Stuk: deze verzekering is tot troost der Kerk. Het is de troost, die ook de Kerk-in-den-hemel gegeven werd: „en hun werd gezegd, dat zij nog rusten zouden EEN KORTEN TIJD," 6 : 11. Heel de

nieuwe bedeeling, en al wat daarin geschieden moet, verloopt in korten tijd; men zie op 10 : 6—7. Het derde wee zal spoedig voorbij zijn.

Wij zullen dit zeker eerst van harte kunnen erkennen, als we er eenmaal *achter* zullen staan, en de eeuwen zullen overzien. Thans leven we nog slechts uit geloof. Helderder zal ons alles worden als we eenmaal staan zullen in de aanschouwing. Dan zullen we zeker erkennen: ja, het derde wee kwam snel, en spoedde haastig ten einde.

III. DE AANVANG VAN DE GERICHTEN DER LAATSTE DAGEN IN DEN HEMEL.

15. *En de zevende engel bazuinde. En er geschiedden groote stemmen in den hemel, zeggende: Het koninkrijk der wereld is geworden van onzen Heere, en van Zijnen Christus, en Hij zal als Koning regeeren tot in alle eeuwigheid.*

16. *En de vier en twintig ouderlingen, die vóór God gezeten zijn op hunne tronen, vielen op hunne aangezichten, en aanbaden God.* 17. *zeggende: Wij danken U, Heere God, Almachtige, Die is, en Die was, dat Gij genomen hebt, Uwe groote macht, en Koning zijt geworden.* 18. *En de heidenen waren toornig geworden; en Uwe toorn is gekomen, en de tijd van de dooden, om geoordeeld te worden, en om het loon te geven aan Uwe dienstknechten, de profeten, en aan de heiligen, en die Uwen naam vreezen, de kleinen, en de grooten, en te verderven (degenen) die de aarde verdierven.*

19. *En de tempel Gods, die in den hemel is, werd geopend, en de ark Zijns verbonds werd gezien in Zijnen tempel. En er geschiedden bliksemstralen, en stemmen, en donderslagen, en eene aardbeving, en eene groote hagel(slag).* Openb. 11 : 15—19.

1. Proklamatie van het Koninkrijk Gods (11 : 15).

„*En de zevende engel bazuinde*" ... dat is het sein, waarop thans de gerichten van de laatste dagen, bij dit blazen van de laatste bazuin, aanvangen. Uitgangspunt van alle gerichten is de hemel, waar de troon Gods is, cap. 4, en Christus zit ter rechterhand Gods, en Zijn Koningschap in de wereld uitoefent, cap. 5. Dit derde deel van het Vijfde Stuk loopt weer geheel parallel met het derde deel van het Vierde Stuk, 8 : 1—6. We worden in den hemel verplaatst, en, vóór

we hooren wat onder deze gerichten op aarde geschiedt, worden ze ons in den hemel *naar hun aard en beteekenis* voor oogen gesteld.

Dat kan in den hemel het best geschieden; en dan wel met name door hen, die aan de uitoefening van Christus' Koningschap deelnemen, dat zijn vóór alles de 24 oudsten, die in den troon Gods zitten, 4 : 4, 10; 5 : 5, 8, 14; 7 : 13, en de vier Cherubim, de uitvoerders der gerichten, 4 : 6, 8; 5 : 8, 14; 6 : 1, 3, 5, 6, 7, doch dan ook al de engelen, 5 : 11, vgl. 5 : 8; 6 : 11; 8 : 3 vv., en de Kerk-in-den-hemel, 6 : 9—11, vgl. 5 : 13; 8 : 3 vv.; 9 : 13.

Ontstond er bij de opening van het zevende zegel een stilzwijgen in den hemel vanwege de spanning bij den aanvang der gerichten, 8 : 1, thans „geschiedden er," bij de voltooiing der gerichten, bij het blazen van de zevende bazuin, bij het begin van de gerichten der laatste dagen, bij den aanvang van de láátste gerichten, *„groote stemmen in den hemel."*

Daar in vers 16 de 24 oudsten zullen genoemd worden, en ook elders de vier wezens of Cherubim hun stem doen hooren tezamen met en voorafgaande aan de 24 oudsten, ligt het voor de hand hier aan hùn stemmen te denken; 4 : 8, 9; 5 : 8, 14. Zij, die als uitvoerders der gerichten spreken met stemmen als van donderslagen, 6 : 1, 10 : 3 (pag. 206 v.), doen groote stemmen, *de zeven donderslagen,* in den hemel weerklinken; en de inhoud daarvan wordt openbaar, als hier volgt: *„zeggende: het koninkrijk der wereld is geworden van onzen Heer en van Zijn Christus, en Hij zal als Koning heerschen tot in alle eeuwigheid."*

De zeven donderslagen, in 10 : 3 vermeld, worden hier niet zoo duidelijk genoemd als de zeven bazuinen in 8 : 2, maar een herinnering aan datgene, wat Johannes niet nader uitwerken mocht, 10 : 4, ligt o. i. toch wel in de „groote stemmen in den hemel," die weerklinken, direct, op het blazen van de zevende bazuin. Er wordt, na 10 : 4, niet nader op ingegaan. Dat was verboden. Maar de *beteekenis* ervan wordt wel nader voorgesteld.

Als de zeven donderslagen in den hemel weerklinken, dan beteekent dat, dat *het koninkrijk der wereld* voor eeuwig *aan God en Zijn Christus* is gekomen. Het koningschap over de wereld was sinds den val in het paradijs, waar de mensch, die dat koningschap droeg, Gen. 1 : 26 vv., zich Satan onderwierp, aan den duivel gekomen, die zich daar helder van bewust was, Matth. 4 : 8 vv. Maar als de laatste gerichten gaan werken, dan wordt dat anders. Dan herwint Christus weer op Satan voor de menschheid, wat zij in het paradijs tegen den duivel verloor, zoodat den Tweeden Adam gegeven werd alle macht in hemel en op aarde, Matth. 28 : 18. Het koningschap over de wereld is daarmee principieel weer van God

en van Christus; en daarin zal geen verandering meer komen, want „Hij zal als Koning regeeren *tot in alle eeuwigheid.*"

Aan de verschijning van Jezus Christus in de wereld; aan Zijn verwerving van het Koningschap Gods over de wereld; aan Zijn oprichting en stichting van het Koninkrijk Gods in de wereld, zullen zich de gerichten van de laatste dagen oriënteeren. God geeft dan Zijn grootste en laatste genade aan de wereld. God geeft in Christus alles aan de wereld. Maar ... „deze wordt gezet tot een val en opstanding van velen in Israël, en tot een teeken, dat wedersproken zal worden, opdat de gedachten uit vele harten geopenbaard worden," Luk. 2 : 34 v.

Christus is tot een crisis in de wereld gezet; de laatste crisis; Matth. 10 : 32—39.

In de verhouding tot Hem, en Zijn Koningschap, en Zijn Koninkrijk, dat het Koningschap en het Koninkrijk Gods en der hemelen is, zal *ten laatste* uitkomen, hoe de wereld der geesten en der menschen tegenover God staat.

„Wie u (d. i. de Kerk) hoort, die hoort Mij; en wie u verwerpt, die verwerpt Mij; en wie Mij verwerpt, die verwerpt Dengene, die Mij gezonden heeft," Luk. 10 : 16; zie ook Joh. 12 : 47—48.

Dit is het gericht van de laatste dagen, dat men den gekomen Messias, den Christus, den Koning Gods, verwerpt. Als men zich daarvan niet bekeert, wacht het eindgericht, dat onherroepelijk doorgaat tot het eindoordeel ten eeuwigen dood.

2. De dankzegging der Hemelingen (11 : 16—18).

Als in den hemel door zeven donderslagen (groote stemmen), de stemmen der Cherubim, uitvoerders van Gods gerichten, het Koninkrijk-Gods-op-aarde geproklameerd is, antwoorden *de 24 oudsten, die in Gods heilsraad zitten en met Hem regeeren,* op dit groote heilsfeit, dat in den hemel als één geheel, voltooid, is uitgeroepen, met een nadere uitwerking van de heerlijke *beteekenis* daarvan. Zoo volgde op 4 : 8*b* ook 4 : 9 vv.; cf. ook 5 : 14. Zij antwoorden op de stemmen, die de gerichten der laatste dagen tevoorschijn roepen, zooals ze antwoordden op de zeven bazuinen, die de voorloopige gerichten aankondigden. Doch terwijl ze toen *baden,* zeggen ze nu dank. Men zie 8 : 3—4 en daarbij p. 158 vv.

Als God verschijnt in Jezus Christus, „geopenbaard in het vleesch, gerechtvaardigd in den Geest; gezien van de engelen, gepredikt onder de heidenen; geloofd in de wereld, opgenomen in heerlijkheid," 1 Tim. 3 : 16, dan is het lot der wereld daarmee beslist: „hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou," 1 Joh. 3 : 8; dan wordt ze ontrukt aan de macht des Satans, en

komt weer onder de heerschappij van Hem, Wien gegeven is alle macht in hemel en op aarde, Matth. 28 : 18. Dan is de koninklijke heerschappij over de wereld weer Godes geworden, en van Zijn Christus; en dat blijft dan onveranderlijk zoo tot in der eeuwigheid.

Zoo luidde de proklamatie der Cherubim; zoo nu vóór alles ook de dankzegging der engelen. *In aanbidding voor God neervallend,* prijzen ze Hem als *„den Heere God, den Almachtige, Die is, en Die was",* en ze voegen daar thans niet meer aan toe: Die komt; want God *is* gekomen in Christus Jezus. De Messiaansche tijd is in vervulling gegaan. De profetieën van ouds zijn werkelijkheid geworden. GOD regeert weer. Hij heeft *Zijn groote macht,* die Hij steeds gehad heeft, in Christus weer *aangenomen,* en is weer *Koning* over de wereld *geworden.* De Overste dezer wereld moest voor Christus wijken. De aarde is weer Koninkrijk Gods geworden.

Geen onderscheid wordt gemaakt tusschen de eerste en tweede komst van Christus; en dat is geen dwaling of vergissing van de engelen. Al blijken er vele eeuwen tusschen Jezus' hemelvaart en de voleinding te liggen, zoo mag men die toch nooit zien als een onderbreking van het werk van Christus, zelfs eigenlijk niet als een pauze daarin, want Jezus werkt aan de rechterhand Zijns Vaders door in de uitoefening van Zijn Koningschap over alle dingen van uit den hemel. Zijn wederkomst zal slechts de voleindiging van al Zijn werk zijn, in Zijn vernedering en verhooging. Hij komt alle eeuwen door tot de wereld, en Zijn wederkomst zal slechts Zijn áánkomst, en verschijning aan de wereld zijn. Men mag er oog voor hebben, dat thans niet zulke centrale heilsfeiten geschieden als b.v. de Vleeschwording en de Opstanding van Christus, en straks de Voleinding, doch dat het nu vooral gaat om de dóórwerking van de openbaring Gods in Christus Jezus, maar dit alles verbreekt in geen enkel opzicht de eenheid van de verschijning van Christus in de wereld, d. i. van de laatste dagen, of nog anders gezegd, met het O. T., van den Messiaanschen tijd, die in deze eeuwen in vervulling gaat.

Zoo verstaan we het, dat de engelen in de hemelen ook alles in éénen zien, en daarvoor danken. Ze noemen de hoofdfeiten van de nieuwe bedeeling, die ze bezingen: God wordt in Christus weer Koning der aarde; de heidenen, de volken, de wereld, vereenigen zich daar niet mee, maar verzetten er zich tegen in toorn; doch dan handhaaft God Zijn Koningschap in Christus ook tegen de toorn der volkeren door ZIJN toorn en oordeel. Dat is in het kort de geschiedenis der laatste dagen, die vanwege het verzet der volken tegen Christus' Koningschap zwaar van oordeel en gericht zullen zijn.

God is in Christus Koning geworden, maar *de heidenen,* d. i. de volken, die leven in ongeloof, hebben dat Koningschap niet aanvaard, doch *zijn toornig geworden.* Doch dan *komt ook Gods toorn, en de*

tijd van de dooden, om geoordeeld te worden. Men zal hier onder „de dooden" alleen de ongeloovigen te verstaan hebben. Over hen gaat het hier. Wanneer aan alle menschen gedacht werd, zou er sprake zijn van de levenden en de dooden, en niet alleen van de dooden. Ongeloovigen zijn dooden, die niet het waarachtige leven deelachtig zijn; vgl. 3 : 1; 20 : 5. Geloovigen komen niet in het gericht van Gods toorn, waarvan hier sprake is; Joh. 5 : 24. Alle ongeloovigen, hetzij levend, hetzij gestorven, zullen op den oordeelsdag veroordeeld worden, omdat zij niet geloofden in de verschijning en openbaring van Jezus Christus, en zich aan Zijn Koningschap niet wilden onderwerpen.

Maar de geloovigen zullen op dien dag verheerlijkt worden. Zij verkrijgen *het loon van dienstknechten en profeten,* omdat zij zelf (en dit staat hier weer voorop) den Koning gehoorzaam waren, en getuigen van de openbaring Gods in Christus werden. Zij waren *heiligen* in Christus Jezus, en menschen, *die Zijn naam vreesden,* heel Zijn openbaring geloovig aannamen. *Kleinen en grooten;* geringen en aanzienlijken; eenvoudigen en geleerden.

Voor dit alles danken de engelen: voor het Koningschap van Christus; maar ook voor de handhaving en doorzetting daarvan op den oordeelsdag; voor de straf der goddeloozen en het loon der rechtvaardigen, het oordeel der ongehoorzamen en de verheerlijking der gehoorzamen.

En dan gedenken ze tenslotte nog één ding, dat óók op dien dag des oordeels tot zijn recht zal komen: *verdorven zullen worden degenen, die de aarde verdierven.* Het is moeilijk te denken, dat de schrijver hiermee weer terugkomt op de ongeloovigen en goddeloozen. Dan hinkt dit zoo gebrekkig achteraan, alsof het eerst vergeten was, en er nu nog even aan toegevoegd wordt. Dat strijdt met het karakter en den conscientieuzen opbouw van dit boek. We zullen hierbij te denken hebben aan de boozen, de duivelen, de onreine geesten, Satan en al de Zijnen, die de aarde verdierven met hun boosheid. We weten, dat ook zij, afzonderlijk, op den dag des oordeels, zullen geoordeeld worden, 20 : 7—10. Daarvan wordt nu ook hier melding gemaakt. Zij (het zal juist in dit deel der Openbaring het sterkst blijken) verdierven de aarde; en zij zullen daarom naar Gods rechtvaardig oordeel verdorven worden. Reeds 9 : 11 werd aan Satan den naam van den Verderver gegeven; en dit vinden we ook elders in de Schrift op meerdere plaatsen. Ook dit, ja, dit niet het minst, wekt den dank der engelen.

De beteekenis van de verschijning van Jezus Christus is hiermede heerlijk in het licht gesteld. Dit brengen de laatste dagen, onder de uitoefening van Christus' Koningschap: Zijn openbaring als Koning der wereld; het verzet der ongeloovigen daartegen; het oordeel over alle ongehoorzamen.

3. De komst van de gerichten der laatste dagen (11 : 19).

Opnieuw in treffende overeenkomst met 8 : 1—6 wordt thans in de derde plaats getoond hoe de gerichten in de wereld uitbreken. Men vergelijke vrs 19 met 8 : 5—6.

Alle gerichten, die over de aarde gaan, vinden hun oorsprong in den hemel; maar hun ontstaan is verschillend naar den onderscheiden aard der gerichten.

De gerichten van de laatste dagen, als gerichten overigens in v. 19 c met dezelfde woorden aangeduid, die ook 4 : 5 en 8 : 5*b* gebruikt werden: *bliksemstralen, en stemmen, en donderslagen, en een aardbeving,* thans slechts vermeerderd met *„een groote hagelslag",* komen nu voort uit een directe actie Gods. God verschijnt blinkende, Ps. 50 : 2. God openbaart Zich, klaarder en onmiddellijker dan ooit te voren.

„De tempel Gods, die in den hemel is, werd geopend, en de ark Zijns verbonds werd gezien in Zijn tempel". We vergeten niet (het wordt er zoo uitdrukkelijk bij gezegd), dat dit alles nog slechts *in den hemel* plaats vindt, en dus voor heel de wereld nog niet openbaar wordt, maar slechts voor hen, die geloovig het Woord Gods lezen en aanvaarden.

Het binnenste heiligdom van Gods woonplaats in den hemel wordt ontsloten. God blijft niet langer verborgen, maar gaat Zich wonderklaar openbaren . . . in de Vleeschwording des Woords; in de verschijning van Jezus Christus in de wereld.

De taal, waarin ons dit meegedeeld wordt, is den lezer van het O. T. niet vreemd. De verborgenheid Gods voor Israël werd door de voorhangsels in den tempel geleerd. God woonde wel onder Zijn volk, maar achter zware gordijnen; verborgen. Maar de verschijning van Jezus Christus doorbreekt die verborgenheid, vgl. Matth. 27 : 51, par. De verborgenheid des Heeren wordt in de nieuwe bedeeling geopenbaard, 10 : 7. En deze openbaring is de openbaring van God als den HEERE, den God des verbonds.

De ark, de troon Gods, Ex. 25 : 22, wordt openbaar, als de ark des verbonds: Gods heerschappijvoering in Christus zal de uitoefening van het Koningschap van God als HEERE zijn, als Verbondsgod, houdende Zijn beloften en bedreigingen in het verbond. Daaruit komen thans de gerichten voort van de laatste dagen.

God de HEERE gaat Zijn verbond volbrengen in loon en straf. Het wordt alles in den hemel reeds gezien. Het gaat zich alles op aarde nu verwerkelijken. De tijd is nabij, ja, aangebroken.

Het wordt alles vervuld; maar, naar de orde van dit boek, wordt thans vóór alles gelet op de komst van de *gerichten,* die uit de openbaring Gods te voorschijn gaan treden. Ze komen voort uit en hangen

samen met de openbaring der verborgenheid Gods in Christus Jezus; de genade van de laatste dagen; Gods laatste en hoogste genade. De wereld verwerpt die en stelt er zich in verharding zelfs vijandig tegenover, vrs. 18: maar dan komt daarover ook Gods toorn in nieuwe gerichten. Jezus Christus wordt gezet tot een val van velen; een steen des aanstoots; Hand. 4 : 11 vv. De gerichten van de laatste dagen komen uit Zijn verschijnen voort. Dat is hun bijzonder, gansch eigen karakter.

IV. DE VERDRUKKING DER KERK DOOR GERICHTEN OVER SATAN.

1. *En een groot teeken werd gezien aan den hemel: eene vrouw bekleed met de zon, en de maan was onder hare voeten; en op haar hoofd (was) eene kroon van twaalf sterren. 2. En zij was zwanger, en zij riep uit, in barensnood zijnde, en zijnde in de pijn van te baren. 3. En een ander teeken werd gezien aan den hemel. En zie, een groote, roode draak, hebbende zeven hoofden, en tien hoornen, en op zijne hoofden zeven kronen, 4. en zijn staart sleurde het derde deel der sterren des hemels, en wierp die op de aarde. En de draak stond vóór de vrouw, die baren zoude, opdat hij haar Kind, wanneer zij het gebaard zoude hebben, verslinden zoude. 5. En zij baarde eenen Zoon, een mannelijk (Kind), die alle de heidenen hoeden zal met eene ijzeren roede. En haar Kind werd weggerukt tot God, en tot Zijnen troon. 6. En de vrouw vluchtte naar de woestijn, alwaar zij eene plaats heeft, van God bereid, opdat zij haar daar voeden, duizend twee honderd en zestig dagen.*

7. *En er ontstond oorlog in den hemel. Michaël, en zijne engelen, (hadden) te strijden met den draak. En de draak streed, en zijne engelen; 8. en zij vermochten niet; en ook werd hunne plaats niet meer gevonden in den hemel. 9. En de groote draak werd neergeworpen, de oude slang, die duivel genaamd wordt, en satan, die de geheele wereld verleidt, hij werd neergeworpen op de aarde, en zijne engelen werden neergeworpen met hem. 10. En ik hoorde eene groote stem in den hemel, zeggende: Nu werd het heil,en de kracht, en het koninkrijk, van onzen God, en de macht van Zijnen Christus. Want neergeworpen werd de aanklager onzer broede-*

ren, die hen aanklaagde vóór onzen God, dag, en nacht.
11.*En zij overwonnen hem vanwege het bloed des Lams,*
en vanwege het woord hunner getuigenis. En zij hebben
hun leven niet liefgehad tot den dood toe. 12. *Daarom,*
verheugt u, gij, hemelen, en die daarin wonen. Wee de
aarde, en de zee, want de duivel is tot u afgekomen, met
groote gramschap, wetende, dat hij eenen korten tijd
heeft.
13. *En toen de draak zag, dat hij neergeworpen*
was op de aarde, vervolgde hij de vrouw, die het manne-
lijk (Kind) gebaard had. 14. *En aan de vrouw werden*
gegeven de twee vleugelen van den grooten arend,
opdat zij vliegen zoude naar de woestijn, naar hare
plaats, alwaar zij gevoed wordt eenen tijd, en tijden,
en eenen halven tijd, (verwijderd) van het gezicht der
slang.
15. *En de slang wierp uit haren bek, achter de*
vrouw, water, als eene rivier, om haar te doen weg-
voeren met den stroom. 16. *En de aarde kwam te hulp*
aan de vrouw; en de aarde opende haren mond, en zij
verzwolg de rivier, die de draak geworpen had uit
zijnen bek.
17. *En de draak werd vergrimd op de vrouw, en*
ging heen, om oorlog te voeren tegen de overigen van
haar zaad, die bewaren de geboden Gods, en hebben
het getuigenis van Jezus. 18. *En hij stelde zich op het*
zand van de zee. Openb. 12 : 1—18.

1. Het lot der Kerk bij Satans gericht in den hemel (12 : 1—6).

Het merkwaardige, en ietwat mysterieuze, van cap. 12 en 13 is, dat ze ons niet slechts met de geschiedenis bezig houden, maar ook met den achtergrond, waardoor de ervaringen der Kerk en het doen der wereld bepaald worden.

De gerichten (want ook dit Vijfde Stuk der Openbaring toont ons gerichten) zijn gerichten niet allereerst over de wereld, noch over de Kerk, maar over den Satan en de zijnen. Nog niet de laatste gerichten of het eindoordeel over de duivelen, maar voorloopige gerichten. Deze gerichten nu over Satan en zijn engelen worden *niet geheel en al* beschreven, maar slechts in zoover ze van beteekenis zijn voor Kerk en wereld. Van het eerste tot het laatste vers toe, wordt niet alleen over Satan en de oordeelen, die hem treffen, gesproken, maar steeds óók over de Kerk en de wereld, die door deze gerichten in allerlei verwikkelingen worden betrokken.

Dit is in overeenstemming met wat in het inleidend deel van dit Vijfde Stuk (cap. 10) reeds gezegd werd: de gerichten over de duivelen werden daar aangeduid met zeven donderslagen, maar Johannes mocht ze niet opschrijven (p. 207 v.). Dit alles is slechts de achtergrond waartegen de geschiedenis van Kerk en wereld zich gaat afspelen, en die daardoor wordt bepaald; maar dit alles moet dan ook *achter*grond blijven. Zoo wordt in de Heilige Schrift eigenlijk steeds over den duivel gehandeld: men heeft eigenlijk niet met hem te maken; men heeft zich verre van hem en zijn werkingen te houden; van toovenarij en waarzeggerij, maar ook van al zijn spreken en verleiden. „Leid ons *niet* in verzoeking, maar *verlos* ons van den booze."

Het zwaartepunt van cap. 12—13 valt in het begin van cap. 12, waar het duidelijkst over het gericht van Satan wordt gesproken, en waar dan al wat volgt, geregeld verder gaande, in elkaar grijpend en uit elkaar voortvloeiend, uit afgeleid wordt. Als Satan in den hemel door de verhooging van Christus is gericht (v. 1—6), wordt hij uit den hemel verwezen (v. 7—12), en leeft dan wel zijn vijandschap op aarde verder uit in vervolging (v. 13—14) en verwereldlijking (v. 15—16) der Kerk van Christus, maar wordt daarin toch steeds weerstaan. Het gelukt hem niet door deze middelen het werk van Christus op aarde (Zijn Kerk) te overwinnen en te verdelgen, waarom hij daarna, in grooter woede, naar andere middelen gaat uitzien (v. 17—18), die in cap. 13 als twee geheel afzonderlijke momenten zullen worden uitgewerkt, vanwege hun geweldige beteekenis, alle eeuwen door, zoowel voor de Kerk, als voor de wereld. Op den achtergrond ontwaren we hier, in eigenlijk steeds vager wordende trekken, de eerste zes donderslagen, die Satan reeds aanvankelijk richten, cap. 12—13, terwijl de zevende dan, op gelijke wijze als vroeger, in ons Zesde Stuk nader zal worden uitgewerkt, cap. 14 : 6—19 : 4.

De woorden der Heilige Schrift, die Johannes elders reeds neerschreef, allereerst uit Jezus' eigen mond: „Nu is het oordeel dezer wereld; nu zal de Overste dezer wereld buiten geworpen worden," Joh. 12 : 31, maar vervolgens ook in zijn brieven: „Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou," 1 Joh. 3 : 8*b*, en al wat daarin voorkomt over den geest van den antichrist, zullen thans in de Openbaring nadere toelichting krijgen.

„Het is de laatste ure, en gelijk gij gehoord hebt, dat de antichrist komt, zoo zijn ook nu vele antichristen geworden: waaruit wij kennen, dat het de laatste ure is," 1 Joh. 2 : 18. Dit zijn gerichten van de laatste dagen, die samenhangen met de verschijning van Jezus Christus in het vleesch.

En toch wordt er van Christus, en Zijn overwinning, en gerichtsoefening, nog maar zoo weinig gezegd. Wie hier een *beschrijving* zou

zoeken van Christus' triumf over Satan, wordt teleurgesteld. Ook dit blijft op den achtergrond, waar Johannes hier niet over te schrijven heeft; wat men veeleer in zijn Evangelie vinden kan. Nu gaat het vooral over de Kerk des Heeren, die, onder de uitoefening van Christus' Koningschap in den hemel, verdrukking zal hebben te leiden op aarde, tengevolge van haar saamverbondenheid, eenheid en gemeenschap met Christus, van den kant van Satan, die zijn woede over zijn nederlaag, en over de overwinning van het werk van Christus, aan de *Kerk* van Christus gaat koelen.

Als Christus' verhooging aan de rechterhand Gods, als Middelaar der Zijnen, Satans uitwerping uit den hemel beteekent, dan krijgt de Kerk daar op aarde bitter van te lijden, maar zal ze door dit lijden ook gezuiverd worden, en toebereid tot haar eeuwige heerlijkheid; doch ook de wereld wordt door dit alles openbaar in haar keuze tegen den Christus Gods. Zoo worden de gedachten des harten geopenbaard, en gaat alles de voleinding tegemoet onder Christus' heerschappijvoering met alle macht in hemel en op aarde; Luk. 2 : 34; Matth. 28 : 18; Openb. 22 : 11.

„En een groot teeken werd gezien ...", en nu moeten we niet vertalen „aan den hemel", maar precies als in cap. 11, waar dezelfde woorden zijn gebruikt, *„in den hemel".* Johannes ziet dit alles niet maar in de lucht of aan den wolkenhemel, doch in den hemel, de hemelwereld, zelf.

In den hemel vertoont zich een teeken, een symbool, een afbeelding, van iets, dat daar niet is, maar door dit teeken wordt voorgesteld. Zoo gebruiken wij voor geloof, hoop en liefde de bekende teekenen van het kruis, het anker en het hart; en werd vanouds voor den Christen het teeken van den visch gebruikt.

Het teeken, dat nu hier in den hemel wordt gezien is *groot,* waarbij men niet aan de afmeting heeft te denken, maar aan de hooge en heerlijke waarde van datgene wat het uitbeeldt.

Het is de Kerk des Heeren, die hier, door het teeken van *een vrouw,* wordt weergegeven en reeds met het woord „groot" als belangrijk en heerlijk wordt aangeduid.

Noch het teeken, noch de grootheid en heerlijkheid daarvan verwonderen ons, als we ons herinneren, dat, èn in het Oude èn in het Nieuwe Test., de Kerk des Heeren steeds weer onder dit beeld genoemd wordt. Bekende plaatsen als Jes. 54 : 5; Hosea 2 : 1; Joh. 3 : 29; Ef. 5 : 32; Openb. 19 : 7; 21 : 9, teekenen ons de Kerk en het volk des Heeren als de vrouw of bruid des Heeren; en wat is *grooter* dan dat?

Dit teeken, dat in den hemel verschijnt, stelt ons aanstonds voor de Kerk des Heeren in haar onvergelijkelijk nauwe gemeenschap

met God en Christus; en juist deze karakteristiek der Kerk is hier zoo op haar plaats, waar blijken zal, dat zij *vanwege haar eenheid met Christus* zooveel zal te lijden hebben van de duivelen, als die door Christus aanvankelijk gericht zijn. Hier is „de grootheid van de verborgenheid" van de eenheid van Christus en Zijn gemeente, Ef. 5 : 32; Op. 10 : 7.

Het gaat nu niet maar om de Kerk, zooals zij op aarde leeft, vol zonden en gebreken, doch om de heilige, algemeene Christelijke Kerk, die voorwerp van ons gelooven is. Zij wordt, idealiter, in het groote teeken van een vrouw, in den hemel, aanschouwd. En daar past het bij, dat zij is *„bekleed met de zon, en de maan onder haar voeten, en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren."* Zij staat en straalt in het licht, dat hemelheerlijkheid aangeeft, Openb. 1 : 16; 10 : 1; 19 : 17; Matth. 17 : 2; 13 : 43; Dan. 12 : 3, van alle kanten. Omgeven door het heerlijkst hemellicht der zon, draagt ze, in de maan, die onder haar voeten is, het teeken van heerschappij; en, in de kroon van 12 sterren op haar hoofd, het symbool van overwinning als volk van God, naar het getal twaalf. Het is het teeken van *de Kerk in haar verheerlijking* bij God, zooals zij wezenlijk *is*. De Kerk van Christus, niet in de practijk en in de geschiedenis, maar naar haar wezen en idee. Het teeken van DE Kerk wordt hier getoond.

Hebben we ons nu door dit teeken in den hemel de Kerk in haar heerlijkheid, zooals zij idealiter bestaat, goed voor oogen gesteld, zoo worden we in het tweede vers bepaald bij de Kerk, zooals zij, realiter, in de werkelijkheid, op aarde leeft, en dat nog nader in een bijzonderen toestand en op een zeker tijdstip. Het teeken in den hemel brengt dit tot uitdrukking door de vrouw weer te geven als *„zwanger zijnde; en van pijn en benauwdheid 't uitschreeuwende; en in de smarten van barensweeën verkeerende."*

Het is de Kerk des Heeren; maar bepaaldelijk in den tijd, dat ze zwanger ging van de Messiasverwachting; dat ze het daarmee zeer zwaar en moeilijk had; dat ze op het punt stond den Messias voort te brengen, voorzooveel het vleesch aangaat.

Het is de Kerk des Heeren, die, als Kerk en volk van God, altijd groot en heerlijk blijft; en dat zeker niet het minst is, als ze, in Maria, het beloofde vrouwenzaad mag voortbrengen; den Christus des Heeren; den Zoon van God; het Woord, dat vleesch wordt.

Maar toch mogen we tegelijk niet vergeten, dat die nauwe saamverbondenheid van Christus en Zijn Kerk haar in deze zondige wereld ook lijden, moeite, kruis, brengt, hetgeen niet slechts geldt van Johannes den Dooper, Matth. 17 : 12, en Maria, de moeder van Jezus, Luk. 2 : 34—35, maar ook van al Zijn discipelen, Joh. 17 : 14—16.

Met de komst van Christus in de wereld breekt de antithese door, en feller dan ooit gaat zich de wereld tegen de Kerk kanten, in haar

vijandschap tegen Christus; en Satan is degene, die de wereld daarin niet slechts vóórgaat, maar haar daartoe ook al verder drijven zal.

Met de openbaring van Christus, de vleeschwording des Woords, begint de groote *geestelijke* strijd voor de Kerk. Dan krijgt ze het eerst *zeer* moeilijk op aarde. Dan wordt ze eigenlijk pas, in de gemeenschap met *Christus,* kruiskerk. Want de verschijning van Christus in de wereld is wel zoet in den aanvang, maar bitter in de doorwerking gedurende deze bedeeling in een zondige wereld, 10 : 9 vv.

Zóó gaat het de Kerk, groot en heerlijk in zichzelf door de genade en gemeenschap met God, als in de laatste dagen haar eeuwenoude verwachting, in Jezus Christus in vervulling gaat. Ze komt in moeite, in smart en pijnen.

Tegenover het teeken van de Kerk in den hemel, wordt thans *„in den hemel een ander teeken gezien, n.l. dat van een draak, vuurrood, en groot."* Ook dit teeken is niet onduidelijk, en wordt bovendien in het vervolg van dit hoofdstuk nader verklaard, als de draak, *slang* of de oude slang genoemd wordt, die duivel genaamd wordt, en satan, die de geheele wereld verleidt, v. 9.

Ontelbare malen komt dit beeld van de duivelen, van Gen. 3 af, in het O. T. voor. Hier gaat het vóór alles om Satan-persoonlijk, den overste der duivelen.

Hij is de draak, de groote en verschrikkelijke slang, wiens beeld en element de woedende, woelige, zee is, Jes. 27 : 1 vv.; 51 : 9 vv.; Ps. 74 : 12 vv., zooals v. 18; 13 : 1 vv.; 21 : 1, ook blijken zal.

Van de Kerk op aarde, en van den Satan in de zee of afgrond, worden in den hemel slechts *teekenen* gezien.

Dat allerlei volken, in mythen en verhalen, van draken, zeeslangen, zeemonsters, edg., spreken, moet naar de openbaring der Schrift verklaard worden; niet omgekeerd de Schrift naar de mythologieën. De ontzaglijke figuur van den Satan, die hij van den beginne geweest is, en waarnaar hij hier ook „groot" genoemd wordt, kon alleen door de openbaring Gods den menschen bekend worden, doch *alle* eeuwen hebben op de openbaringselementen voortgeborduurd, geïmponeerd door dezen geweldige.

Hij verschijnt *vuurrood,* waarin wij niet vóór alles bloeddorst zien, want Satan *is* niet vóór alles de vijand der menschen, maar veeleer de tegenstander Gods. Vóór alles teekent deze kleur zijn aard en wezen als opstandeling, revolutionair, zooals het roode paard van 6 : 4 ook van revoluties en burgerkrijgen getuigde. Natuurlijk vloeit daarbij ook bloed; maar dit is het eerste niet.

Ook dit teeken wordt nader bepaald: *„hebbende zeven hoofden, en tien hoornen, en op zijn hoofden zeven kronen, en zijn staart*

sleurde het derde deel der sterren des hemels, en wierp die op de aarde." Tegenover de heerlijkheid der vrouw wordt hier de gruwelijkheid van den draak geteekend.

Het is een draak, met zeven koppen en tien hoornen. Daarin ligt zijn macht. Dat is *zijn* „heerlijkheid".

Zeven en tien vertegenwoordigen hier symbolische getallen, die beide volkomenheid aangeven; het eerste echter in de sfeer van het goddelijke of religieuze, het tweede in de sfeer van het wereldsche of aardsche.

Voorop staat zoo de volkomenheid van kennis, inzicht, wetenschap, verstand, overleg, (alles wat in het *hoofd* geconcentreerd is), in het religieuze. Satan is oorspronkelijk een engel; en dat wel een zeer voorname en hoogstaande engel, door God in volkomenheid geschapen, vóór alles in al wat God en Diens koninkrijk betreft.

De hoorn is in de Schrift beeld van kracht en macht, zooals we reeds 5 : 6 zagen, waar aan Christus zeven hoornen werden toegeschreven. Terwijl in Christus een volheid van *goddelijke* machtswerking is, is in den draak een volkomenheid van *wereldsche* machtswerking; een volledigheid van aardsche krachten, en wereldsche machten, naar het getal tien.

Toch meene men niet, dat hij, slechts in het wereldsche werkt; integendeel: op zijn hoofden zijn zeven kronen, d. i. diademen. Op grond van zijn kennis en wetenschap in al het religieuze heeft hij in die sfeer ook macht en aanzien, heerlijkheid en heerschappij. Zóó is hij de Overste dezer wereld; niet vooral om zijn wereldsche krachten, maar met name om zijn kennis en macht in het religieuze.

Doch dan niet alleen de Overste dezer wereld, waar hier nog niet in de eerste plaats aan gedacht wordt, of sprake van is, maar ook de Overste van het rijk der duisternis, dat hier, blijkens al wat volgt, veel méér op den voorgrond treedt.

Daarom denken we hier ook nog niet in de eerste plaats aan Satans wereldheerschappij in wereldrijken of politieke machten, maar aan zijn macht en kracht in zijn eigen wereld; de wereld der duivelen; zijn macht en heerlijkheid als Satan. Door deze wist zijn staart het derde deel der sterren des hemels mee te sleuren, en op de aarde te werpen. Hij staat niet alleen, maar heeft een groot *gevolg* van duivelen, die hij met zich ten val bracht. Evenals in 8 : 10 en 9 : 1, vgl. Job 38 : 7, worden hier, met sterren, engelen aangeduid.

Het derde deel is wel veel, maar toch nog niet de helft. Hij sleurde ze uit den hemel met zich mee, en wierp hen op de aarde, waar hij zijn rijk ging stichten tegenover God, totdat hij al de koninkrijken der wereld beheerschte, Matth. 4 : 8.

Zoo verschijnt dan het beeld van Satan in den hemel: in de volheid van zijn macht en kracht, in het religieuze en in het wereldsche; in

zijn grootheid en geduchtheid; met al zijn booze engelen.

„En de draak stond voor de vrouw, die baren zou, opdat hij haar Kind, wanneer zij het gebaard zou hebben, verslinden zou." Hier komt wel zeer treffend de *verhouding* uit van Kerk en Satan. Háár laat hij ongemoeid. Háár geldt zijn vijandschap en woede niet. Hij staat slechts vóór haar, *omdat* uit haar de Christus zal geboren worden; en om Hèm, om haar Kind, is het Satan te doen. Hèm wil hij vernielen en verslinden. Hèm ziet hij steeds in haar. Hèm wil hij bereiken; en Zijn geboorte in nederigheid, Zijn vleeschwording, wacht hij af, in sterker spanning schier dan de vrouw. Hij weet, met zijn zeven koppen, wat het feit der vleeschwording voor hem, en in het Koninkrijk Gods, beteekenen zal; en hij kromt zich reeds met zijn tien hoornen, om dat Kind te treffen en te dooden.

Dit is zijn ure, en de macht der duisternis, als de Christus verschijnt als een kindeke, in zwakheid en nederigheid, in ellende en geringheid, als *mensch!* Zoo heeft hij steeds de Kerk bedreigd; niet om haarzelfs wil, maar om het Kind, dat eens uit haar geboren worden zou. En die dreiging wordt thans als acuut geteekend in de teekenen in den hemel, omdat de vrouw op het punt is om te baren.

De spanning in dit gezicht der Openbaring is thans sterk geworden. Vrouw en draak, en hun verhouding tot elkander, is ons voor oogen gesteld. We zien de Kerk in haar onmiddellijke verwachting van de vleeschwording des Woords, en daartegenover den Satan in zijn gespannen vijandschap, die zijn kans, zijn beste, wil waarnemen, om den Christus Gods te overwinnen, waar Hij verschijnt in zwakheid en gelijkheid des zondigen vleesches, en dat voor de zonde, Rom. 8 : 3.

En nu komt er actie in de teekenen in den hemel. Het worden voor het oog van Johannes levende beelden. Het hoogtepunt van deze pericoop wordt bereikt, en op wonder-krachtige wijze beschreven. De actie is kort en afdoende, èn . . . van den draak wordt zelfs niet gerept. Hij, de fel-dreigende, heeft niets in te brengen. Hij kan den Christus in Zijn verschijnen niet hinderen noch deren. Er wordt zelfs niet stil gestaan bij wat hij mocht gepóógd hebben; het is nu alles van geen belang voor ons; Christus is, overwinnend, verhoogd aan Gods rechterhand; dat is het eenige wat hier geopenbaard wordt.

„En zij baarde een Zoon, een manlijk Kind, die al de heidenen hoeden zal met een ijzeren roede; en haar Kind werd weggerukt tot God en tot Zijn troon." Het Woord is vleesch geworden. Jezus Christus is in de wereld verschenen. De beloofde en verwachte Messias is gekomen, en geboren. Dat is het eerste wat hier geopenbaard wordt: Jezus Christus is in het vleesch gekomen, 1 Joh. 4 : 2; ontvangen van den Heiligen Geest; geboren uit de maagd Maria; geworden uit het zaad van David, naar het vleesch, Rom. 1 : 3; uit de

vaders, zooveel het vleesch aangaat, Rom. 9 : 5; geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, Gal. 4 : 4. Zoo baarde de Kerk een Zoon, naar de breede openbaring der Schrift. Zoo heeft God Zijn Zoon gezonden, in de volheid des tijds, Gal. 4 : 4. Zoo is Jezus Christus in de wereld gekomen en verschenen.

Maar bij Zijn vernedering staat de Openbaring niet stil. Ze gaat er wel van uit, maar ziet Christus dan aanstonds in Zijn kracht: *„een manlijk Kind"*; een sterke held; een heerscher, *„die al de heidenen hoeden zal met een ijzeren roede."* Dat is Hij voor dit boek van meet af. Hij mag als kind in de wereld geboren worden,... dat kind is een *manlijk* wezen; een groote, een sterke; de Messias, in wien de belofte van den 2den Psalm vervuld wordt, Ps. 2 : 7 vv. Hij is de Heerscher, van Wien ook door Jesaja 7 : 14; 9 : 2 vv. geprofeteerd was, Die de wereld zal regeeren, en het rijk des vredes brengen, en alle goddeloosheid met macht en kracht verdelgen,

Als Hij verschijnt is er zelfs geen sprake meer van de macht van Satan. Dan regeert HIJ de wereld, en hoedt de heidenen met een ijzeren roede, zoodat ze buigen moeten voor Zijn macht en heerschappij. Christus is van meet af Koning, al wordt Hij niet aanstonds door allen als zoodanig erkend: er blijven heidenen, goddeloozen, tegen Hem revolteeren; maar ook dezen zal Hij doen bukken, als Hij eens Zijn Koningschap zal gaan uitoefenen tot het einde.

Dat men den gekomen Christus metterdaad niet dadelijk alom erkent, wordt door de Openbaring ook tot uitdrukking gebracht: *„en haar Kind werd weggerukt tot God, en tot Zijn troon."* De uitdrukking is merkwaardig, maar in het licht van het O. T. verklaarbaar. Ze houdt veel in. Ze doet ons allereerst denken aan Henoch, van wien Gen. 5 : 24 zegt: „Henoch dan wandelde met God; en hij was niet meer, want God *nam hem weg"*; vgl. Hebr. 11 : 5. Van zulk een wegneming is dan ook bij Elia's hemelvaart sprake, 2 Kon. 2 : 9 v.; en in Ps. 49 : 16 en Jes. 53 : 8. Voor belangstellenden verwijzende naar E. Sellin, Die alttest. Hoffnung auf Auferstehung und Ewiges Leben, in Neue Kirchl. Zeitschr., 1919, met name S. 283 ff., wijzen we hier op de bijzondere beteekenis van deze *wegneming*. Zij is tegenover de vijandige en goddelooze wereld, die Henoch en Elia en andere vromen van het O. T. bedreigde met den dood, *een rechtvaardiging Gods* van deze oprechten, die wandelen met God, *waarin de goddeloozen veroordeeld werden* (vgl. het onweer, waarin Elia ten hemel voer, 2 Kon. 2 : 1). Het Hebreeuwsche woord, dat het O. T. hiervoor gebruikt, komt overeen met het Grieksche, dat hier gebezigd wordt: er is steeds sprake van een wegnemen met kracht; wegrukken. En in dat éene woord, dat „haar Kind werd *weggerukt tot God,"* waar dan straks afzonderlijk bijkomt „en tot Zijn troon," als iets bijzonders voor den Christus, in onderscheiding van de O. T.sche vromen, ligt

dan ook de donderslag uitgedrukt, die Christus rechtvaardigde in heel Zijn leven en al Zijn werken, tegenover den Satan, maar dezen daarmee ook oordeelde.

We denken hierbij niet aan bepaalde momenten uit het leven van Jezus, die hier dan ook noch genoemd, noch aangeduid worden; maar HIJ wordt met deze wegneming tot God, in Zijn verschijnen als Middelaar, als het vleeschgeworden Woord, als de Messias der Zijnen, gerechtvaardigd, en de duivel geoordeeld.

Doch dan wordt Hij ook niet alleen *gerechtvaardigd,* als de Borg en Middelaar der Zijnen, maar ook *verheerlijkt,* als Hij niet alleen wordt weggerukt tot God, doch ook *tot Zijn troon.* Op grond Zijner rechtvaardiging wordt Hij ook verheerlijkt aan des Vaders rechterhand, waar Hem gegeven is alle macht in hemel en op aarde. De draak dreigde het Kind der vrouw met den dood: hij wilde het verslinden, zooals de wereld het Henoch en vele anderen wilde doen; maar God rechtvaardigde Christus, toen Hij „haar Kind", den Christus-in-vernedering, wegrukte tot Zich, en Hem verhoogde aan Zijn rechterhand. Christus' verhooging aan Zijn kruis, in Zijn opstanding en hemelvaart, beteekende, naar Joh. 12 : 31 v., het oordeel der wereld en dat van den Overste dezer wereld, maar ook het heil van Gods volk in Jezus Christus den Heer, Hand. 2 : 36. Hij is Koning geworden, omdat en nadat Hij voor Zijn volk volkomen had voldaan.

In den hemel is Christus gerechtvaardigd; Satan veroordeeld. Dit gebeuren in den hemel is ons in teekenen getoond; in teekenen van vrouw en draak, om ons iets van deze geschiedenis in den hemel te doen verstaan; want... ze is van beteekenis voor de Kerk op aarde. Ook dat wordt ons tenslotte nog in het teeken voor oogen gesteld.

„En de vrouw vluchtte naar de woestijn, alwaar zij een plaats heeft van God bereid, opdat zij haar daar voeden, duizend twee honderd en zestig dagen." Als Christus van de aarde verhoogd is ter rechterhand Zijns Vaders, blijft de Kerk op aarde eenzaam en verlaten achter: in de woestijn! Jezus heeft dit van meet af gezegd: „maar de dagen zullen komen, wanneer de bruidegom van hen zal *weggenomen* zijn, en dan zullen zij vasten," Matth. 9 : 15*b*, par.; zie ook de afscheidsredenen, Joh. 14—17. God heeft dat zoo gewild. Hij wilde de Kerk niet met Christus tegelijk verhoogen, reeds omdat nog niet alle uitverkorenen geboren en toegebracht waren. Hij wilde niet, dat eenigen verloren zouden gaan, maar dat allen behouden zouden worden, 2 Petr. 3 : 9. De Kerk moest haar strijd en lijden hier op aarde nog volbrengen: zij moest de woestijn in, want dáár had zij een plaats, haar van God bereid. Zij moest door vele verdrukkingen het Koninkrijk Gods ingaan, Hand. 14 : 22*b*. En dat alles wordt thans reeds samengevat en als gevolg van de overwinning van Satan door

Christus in dit teeken in den hemel getoond; en dan straks in cap. 12 vv. nader uitgewerkt.

Dit zesde vers is zeer algemeen, hetgeen ook kan blijken uit de tijdsbepaling, die er aan toegevoegd wordt van 1260 dagen. Het overziet het lot der Kerk in heel de nieuwe bedeeling, vgl. p. 221 vv.; en als dat *hier* geschiedt, bij wijze van conclusie of als beëindiging van deze eerste pericoop, (v. 1—6), dan wordt daardoor de samenhang aangewezen van het lot der Kerk met het oordeel over Satan en de zijnen.

Reeds dat de vrouw *„vluchtte"* naar de woestijn, brengt tot uitdrukking, dat zij kwaad van Satan wachtte. Eenzaam, ellendig, vol moeiten en gevaren is ook de *„woestijn":* de Kerk gaat een zwaren tijd tegemoet. Doch zoo is het naar Gods wil, die haar *dáár* plaats bereidde. *Dáár* zal ze *„gevoed"* worden, dat is niet slechts in het leven gehouden, maar gevormd en opgevoed worden, als eens Israël in de woestijn met het oog op het ingaan in Kanaän. Zoo waren ook Mozes, David, Elia, Amos, Johannes de Dooper en Paulus in de woestijn, en werd zelfs de mensch Jezus in de woestijn geleid bij het begin van Zijn ambtswerk als Middelaar der menschen, Matth. 4 : 1.

God gaat Zijn Kerk toebereiden tot haar eeuwige heerlijkheid, maar het zal in de woestijn geschieden: de Kerk blijft in vernedering en lijden. Vele dagen zal het duren: eerst duizend, en dan nog eens weer tweehonderd, en tenslotte nog weer zestig. Eeuwen en eeuwen blijken door deze symbolische taal te zijn weergegeven; reeds meer dan 19 eeuwen nu; maar men lette er ook op, dat de tijden steeds sneller zullen afloopen, hetgeen voor de Kerk in druk en moeite tot troost gezegd wordt. De laatste dagen, de dagen der nieuwe bedeeling, zullen moeilijke dagen zijn, dagen van verdrukking; maar de verdrukking zal lijdzaamheid werken, en de lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hoop, en de hoop zal niet beschamen, Rom. 5 : 3—5; Hebr. 12 : 11; e. a.

2. De bedreiging der Kerk bij Satans uitwerping uit den hemel 12 : 7—12).

We gaan luisteren naar den tweeden donderslag: het tweede gericht over Satan, aansluitend bij en gevolg van het eerste. We blijven nog in den hemel verplaatst, waar ons eerst in teekenentaal getoond is het oordeel van Satan door de verhooging van Christus aan 's Vaders rechterhand. Nu *„ontstaat er oorlog in den hemel. Michaël en zijn engelen hadden te strijden met den draak."*

Uit vs 10 vv., die reeds daarom bij vs 7—9 genomen moeten worden, blijkt waaròm gestreden wordt. Met volkomen ontkenning en negeering van het werk van Christus en Zijn verhooging ter rechterhand

Gods, wil Satan voortgaan de leden der Kerk in hun zonden en schuld bij God aan te klagen, en Gods oordeel over hen in te roepen. Brutaal wil hij, als van ouds, voor Gods troon verschijnen. Maar de toestand is veranderd. Christus heeft Zijn werk op aarde als Borg en Middelaar der Zijnen volkomen volbracht, en Satan heeft niets meer tegen hen in te brengen bij God. Heel de Kerk is in Christus gerechtvaardigd. „Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, die rechtvaardig maakt. Wie is het, die verdoemt? Christus is het, die gestorven is; ja, wat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter rechterhand Gods is, die ook voor ons bidt." Rom. 8 : 33—34.

Waar het zoo staat, daar is voor den duivel en zijn engelen geen plaats meer in den hemel; daar heeft hij geen recht meer; daar kan hem geen toegang meer geschonken worden. Verschijnt hij desniettemin toch in den hemel, dan is dat niet anders dan een schandelijke loochening van heel het werk van Christus en van de rechtvaardiging Gods van Christus en van zijn eigen veroordeeling deswege; dan is dat niet anders dan de openbaring der leugen, waarin deze groote leugengeest altijd leeft, Joh. 8 : 44; maar dan kan daar ook niet anders tegenover gezet worden dan de handhaving der waarheid van den God der waarheid; dan moet hem de toegang tot den hemel ontzegd worden met geweld.

Zoo ontstond er oorlog in den hemel, onder leiding van Michaël, den engelenvorst, den grooten strijder, Jud. : 9; Dan. 10 : 13, 21; 12 : 1. Dit kon en mocht niet toegelaten worden. Michaël en zijn engelen moesten hier den strijd tegen aanbinden, om Satan te weerstaan en terug te dringen. Zij hadden te strijden met den draak. Doch deze week daarvoor niet. Krachtig *bood de draak weerstand, met zijn engelen; maar zij vermochten niet;* ze waren niet tegen Michaël en zijn engelen opgewassen. In den hemel triumfeerde de waarheid over de leugen. *„En ook werd hun plaats niet meer gevonden in den hemel."* Er wàs geen plaats meer voor den Booze in den hemel. Volledig werd hier nu de nederlaag van Satan en al zijn engelen. De overwinning en verhooging van Christus werden in den hemel door Zijn engelen reeds uitgewerkt door uitzuivering van het kwade mèt de kwaden. Christus was gegeven alle macht in hemel en op aarde. In den hemel komt dit thans reeds volledig tot stand, omdat Jezus Christus daar was; straks zal Hij in de wereld verschijnen, en dan zal óók de aarde aldus gereinigd worden van alle boosheid en alle boozen. Dit zal ook op aarde door Zijn engelen geschieden, zooals thans reeds in den hemel.

Het oordeel in den hemel wordt volledig over Satan: *„en de groote draak werd neergeworpen, de oude slang, die duivel genaamd wordt, en Satan, die de geheele wereld verleidt, hij werd neergeworpen op de aarde, en zijn engelen werden neergeworpen met hem."* Het is alsof

het niet genoeg gezegd kan worden, en het er bij ons ingehamerd moet worden, dat Satan en de zijnen *neergeworpen* werden uit den hemel. Telkens wordt dit woord herhaald, en het heeft daardoor des te grooter kracht. Satan wordt maar niet teruggewezen, maar *geoordeeld.* Het is zijn gericht; de tweede donderslag. En niet alleen hij, maar ook al zijn duivelen.

Gerichten gaan alle eeuwen door over de wereld; maar als Christus overwonnen heeft gaan de gerichten ook over den Satan en zijn rijk. Dit zijn nog wel geen eindgerichten, maar toch reeds de uitoefening van het Koningschap van Christus; en, waar Hij zit ter rechterhand Gods, daar wordt Satan reeds uitgeworpen: voor den duivel en zijn engelen is geen plaats meer daar, waar Christus is, en Hij de volheid van Zijn koninklijke macht reeds uitoefent ten bate van Zijn volk.

Van hoeveel beteekenis dit nu ook reeds voor de wereld is, wordt tot uitdrukking gebracht in de namen, die hier breed aan Satan worden toegekend. Het is *de oude slang,* die hier geoordeeld wordt; een duidelijke herinnering aan Gen. 3, en de moederbelofte, Gen. 3 : 15. Het is *de duivel,* de aanklager en lasteraar der menschen bij God. Het is *de Satan*, de tegenstander, vijand van God en Zijn volk. Het is *de verleider van de geheele wereld,* die heel de menschheid op het dwaalspoor leidt. Hij is in al deze namen voldoende bekend uit heel de Schrift; en wil men het alles samenvatten, dan staat voorop de naam, die hier bij voorkeur gebruikt wordt: *de groote draak!* Satan vooral, het hoofd van heel het rijk der duisternis, wordt hier in het kort geteekend in zijn leven en bewegen tot bittere schade en ellende der menschheid. HIJ is nu geoordeeld, en Christus voorzag dit reeds, toen Hij zeide: „Ik zag den Satan als een bliksem uit den hemel vallen", Luk. 10 : 18, en „nu zal de overste dezer wereld buiten geworpen worden". Joh. 12 : 31. In den hemel is hij nu reeds van zijn macht beroofd, ja, daar zelfs buitengestooten. Christus is Overwinnaar in den hemel.

Maar daar sluit zich dan ook onmiddellijk bij aan wat nu *in den hemel met een groote stem gezegd wordt: „nu werd het heil, en de kracht, en het koninkrijk, van onzen God, en de macht van Zijn Christus".* Doordat Christus alles volbracht en voor Zijn volk verwierf, kan God nu het heil of de redding en zaliging der menschen, en de kracht en het koninkrijk gaan uitwerken.

De groote stem, die we hier beluisteren, is dezelfde als die van 6 : 10, d. i. die van de gezaligden in den hemel. Het is ook hetzelfde onderwerp, waarmee de Kerk in den hemel zich steeds weer bezig houdt, 8 : 3 v.v. Zij ziet de grootheid en heerlijkheid Gods, en ziet uit naar de uitoefening daarvan in de wereld ter handhaving van Gods heiligheid en tot verlossing der Zijnen. In cap. 6 vroegen ze nog biddende: hoe lang nog? Hier betuigen ze juichende, dat het zoover gekomen is, dat God het

heil en de kracht en het koninkrijk ter hand genomen heeft, en de macht tot uitvoering van alle dingen gelegd heeft in de hand van Zijn Christus. Zij zien den vóórtgang van Gods regeering, en zeggen dien hier uit. Het heil der geloovigen, en de kracht om alle dingen recht te zetten, en het koninkrijk over heel de wereld, kunnen nu door God weer, tegenover Satan, door den Heere Jezus Christus en Zijn macht, worden uitgevoerd en ten einde gebracht. Sion zal door recht verlost worden, Jes. 1 : 27.

„Want neergeworpen werd de aanklager onzer broederen, die hen aanklaagde vóór onzen God, dag en nacht”. Satan is overwonnen; hij, die in den hemel, alle eeuwen door, het volk Gods trachtte te verderven; hij, die de vromen aanklaagde vanwege hun zonden, en het recht Gods daartegen opriep in den hemel, Job 1 : 6 v.v.; 2 : 1 v.v.; 1 Kon. 22 : 19 v.v.; Zach. 3 : 1 v.v. Nu Christus aan het recht Gods voor al Zijn volk *voldeed,* heeft Satan niets meer te zeggen; mag hij in den hemel niet meer verschijnen; is hij daar zelfs uitgeworpen. *Die* aanvallen van Satan tegen Gods volk zijn thans reeds beëindigd. Ze hebben afgedaan. Ze kunnen zelfs niet meer uitgebracht worden. En de Kerk in den hemel verheugt zich van ganscher harte over haar broeders, die nog in zonde op aarde leven, dat ze althans hierdoor niet meer bedreigd worden. Hun positie *in den hemel* ligt vast in Christus; Col. 3 : 3. Zij zullen daar niet mee beschadigd kunnen worden.

Men lette er op, dat de gezaligden ook nu weer, evenals 6 : 9—11, bezig zijn met het lot hunner broederen-op-aarde. Heel de Kerk, in hemel en op aarde, is één, en er is gemeenschap der heiligen. Alles wijst er op, dat hier niet engelen, maar „de zielen onder het altaar”, 6 : 9, aan het woord zijn.

Dit betuigen ze hun broederen: dat zij in Christus reeds de overwinning op Satan hebben. Ze betuigen dat met deze woorden: *„en zij* (dat zijn de geloovigen op aarde) *overwonnen hem vanwege het bloed des Lams, en vanwege het woord hunner getuigenis”.* Neen, zijzelf overwonnen Satan niet, maar toch hebben ze de overwinning op Satan in Christus: in Zijn bloedstorting op Golgotha, die voor hun zonde en schuld volkomen voldeed aan alle recht Gods, zoodat Satan, de aanklager, geen macht meer tegen hen heeft in den hemel; en vanwege hun getuigenis, waarmee zij zich in het geloof Christus als hun Heiland en Heer, hun eenigen Borg en Zaligmaker, bekenden, 1 Joh. 2 : 13 v. Aan dat getuigenis der Kerk hielden zij vast, want alleen daarin lag voor hen de overwinning.

Zij hielden daaraan vast ook in nood en dood, *„en zij hebben hun leven niet liefgehad tot den dood toe”.* Al moesten ze er voor sterven en hun leven verliezen, zij hielden vast aan Christus en Zijn naam, in hun getuigenis; en zóó hadden zij de overwinning op Satan. Want allen, die in Christus zijn, hebben Satan door Christus overwonnen.

Ze zijn in Hem geborgen. En Hij richtte en oordeelde Satan in den hemel, voor al Zijn volk. Dat is voor de Kerk reeds de beteekenis van deze eerste donderslagen. Hoe ook bedreigd, de Kerk behoeft niet te vreezen.

Toch beteekent dit niet, dat de Kerk-in-den-hemel, die telkens weer zoo heerlijk en intens blijkt mee te leven met wat God doet in Zijn Koninkrijk, geen oog zou hebben voor de gevaren, die de Kerk-op-aarde vooralsnog bedreigen. Alles overziende zingt ze haar slotzang aldus: *„Daarom verheugt u, gij hemelen, en die daarin wonen; wee, de aarde, en de zee, want de duivel is tot u afgekomen, met groote gramschap, wetende, dat hij een korten tijd heeft"*. De hemelen, en allen, die daarin wonen, zullen geen last, geen hinder, geen ergernis van Satan meer hebben. Hij is voor goed uit de hemelen geworpen, en zal daar niet meer in kunnen doordringen.

Wel zal hij nog eenmaal, heel in het einde, een stormloop op den hemel beramen, maar dan zal ook zijn volkomen vernietiging volgen, 20 : 7—10. De hemel heeft *thans* met hem afgedaan. En daarom mag de hemel zich, met al zijn inwoners, van harte verblijden in deze gerichten over den Satan en de zijnen.

Maar wee de aarde en de zee; wee die andere wereld, die God van den beginne naast de hemelwereld schiep, Gen. 1 : 1. De duivel heeft, noodgedwongen, den hemel verlaten, maar nu is hij afgekomen, neergedaald tot de aarde! Christus' verhooging beteekende zijn gericht; Christus' hemelvaart zijn nederdaling. En nu kan hij die nederlaag niet verkroppen. Heel zijn gemoed komt er tegen in opstand. Hij kan zich niet gewonnen geven, maar moet de strijd voortzetten, is het niet tegen Christus zelf, dan tegen Zijn Kerk. Groote toorn heeft hem geheel vervuld; en dat vooral omdat hij zich zoo goed bewust is, dat dit alles het begin van het einde beteekent.

Hij is de groote draak met de zeven koppen, die volkomen inzicht heeft in de dingen van het Koninkrijk Gods. Hij weet wel, dat Christus nu Zijn overwinning ook zal voleinden. Hij ondervond reeds, dat hij niet tegen Christus opgewassen was. Deze eerste gerichten spellen hem reeds zijn eindgericht. Daarom is hij ten uiterste verwoed, wetende, dat hij nu nog slechts zijn laatste kansen kan waarnemen om God en Zijn Koninkrijk afbreuk te doen; wetende dat de verhooging van Christus beteekent de ingang in de laatste dagen; en dan zal het einde zijn: zijn ondergang; zijn geworpen worden in den poel des vuurs, waarin hij niets meer zal vermogen tegen God, en Christus, en de Kerk.

Doch dit alles beteekent voor de Kerk-op-aarde dan nu ook de ernstigste bedreiging. Tegen haar inzonderheid zal hij zich richten met zijn groote gramschap, in het besef, dat hij maar weinig tijd meer heeft om te verderven!

3. De Kerk onder vervolgingen van Satan beveiligd (12 : 13—14).

Met den draak worden we thans weer van den hemel op aarde verplaatst. Dáár zal hij verder gericht worden. In den hemel heeft hij geen plaats meer. Op aarde zal hij verder woeden. Zijn geschiedenis is nu aan die der wereld gebonden. Nog is de tijd niet daar, dat hij onschadelijk wordt gemaakt; maar lang zal het niet duren. Toch, in de eeuwen der nieuwe bedeeling zal hij nog tot geweldige krachtsontplooiing komen, maar ook daarin niet *alles* kunnen doen wat hij wil. Twee dingen zal hij inzonderheid kunnen doen: de Kerk *vervolgen* en *verleiden;* maar in beide zal God hem ook weerstaan, en Zijn Kerk sterken om aan Satans woeden te kunnen ontkomen. Satan zal de Kerk, in zijn gramschap, verschijnen met *geweld* en met *list,* als duivel en als engel des lichts; in ware en schijngedaante; máár het zal zijn gericht beteekenen, dat God Zijn volk tegen hem beveiligt, al naar het noodig is.

Het gaat eerst over vervolging: *„En toen de draak zag, dat hij neergeworpen was op aarde, vervolgde hij de vrouw, die het manlijk Kind gebaard had".* We zullen hier het woord vervolging niet in te engen zin mogen verstaan, door alleen te denken aan vervolgingen der Kerk, zooals we die kennen uit de eerste eeuwen, gedurende de Reformatie, en in onzen tijd in Rusland en Duitschland, maar dit woord veeleer in het licht hebben te stellen van wat Jezus tot Petrus en al Zijn discipelen zei: „Simon, Simon, de Satan heeft ulieden zeer begeerd, om te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, dat Uw geloof niet ophoude", Luk. 22 : 31 v. Want (en dat moeten we hier nu vooral niet uit het oog verliezen) het gaat in dit hoofdstuk nog niet over wat Satan *door middel* der volken en der wereld doet, waarbij hijzelf op den achtergrond blijft, maar veeleer over wat hijzelf, in eigen persoon, uitricht. We behoeven niet beslist uit te sluiten wat hij door middel van anderen doet, maar we hebben thans toch in de eerste plaats te letten op zijn *eigen* actie, waar de Schrift op meerdere plaatsen in het N. T. van gewaagt.

Van het geweld des Satans lezen we in de volheid des tijds bij de bezetenen; maar ook later bij Paulus, wien gegeven is een scherpe doorn in het vleesch, een engel des Satans, die hem met vuisten slaat, 2 Kor. 12 : 7; maar dan ook van Satan, die hem belet naar Thessalonica te gaan, 2 Thess. 2 : 18; en meer nog van hem, die het geweld des doods heeft, en daarmee op allerlei wijze tegen de menschen opereert, Hebr. 2 : 14 v. Veel is ons van dit alles niet geopenbaard. We hebben er niet mee te maken, zooals dadelijk blijken zal: we kunnen dit alles ontkomen, zoodat we buiten het bereik van Satan zijn. Toch worden we dan door Jakobus nog nadrukkelijk vermaand, den duivel te wederstaan; dan zal hij van ons vlieden, Jak. 4 : 7;

en sterker nog zegt Petrus: „zijt nuchteren en waakt, want uw tegenpartij de duivel gaat om als een brieschende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden: denwelken wederstaat, vast zijnde in het geloof" 1 Petr. 5 : 8—9.

We weten niet zooveel van de directe actie van Satan tegen de Kerk, maar toch genoeg om ons hiervan bewust te blijven, dat hij op allerlei wijze tracht zijn geweld tegen ons te doen gelden; dat hij dit niet doet uit vijandschap tegen ons-op-onszelf, maar tegen de Kerk om haar verbondenheid met Christus; het gaat om de „vrouw, die het Kind gebaard had". Dit alles te weten is ons dan echter ook genoeg. Zelfs hebben we ons met Satan en zijn werk niet te veel bezig te houden. Dat moet op den achtergrond blijven. Wij hebben veel meer te letten op wat God ons gegeven heeft, om tegen den Satan beveiligd te zijn: tot zijn oordeel en gericht.

„En aan de vrouw werden gegeven de twee vleugelen van den grooten arend, opdat zij vliegen zou naar de woestijn, naar haar plaats, alwaar zij gevoed wordt een tijd, en tijden, en een halve tijd, verwijderd van het gezicht der slang". De Kerk KAN zich boven de vervolging, boven het geweld van Satan, uitheffen. Zij is niet machteloos aan hem overgeleverd. Satan kan haar niet maar doen wat hij wil. Dit is het oordeel over Satan, dat de Kerk hem ontkomen kan, àls ze maar vlucht naar de woestijn, vliegende met „de twee vleugelen van den grooten arend", d. i. zich, als de groote arend, hoog verheft, boven de wereld uit, ten hemel, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods, Col. 3 : 1 v.v. Haar eigenlijke leven is onaantastbaar voor Satan, dat is met Christus verborgen in God. Daar kan Satan niet bij, zoo lang de Kerk maar nuchter is en waakt; werkt en bidt; gelooft en vast.

Zoo, en op nog wel meer wijzen, vgl. Ex. 19 : 4, Deut. 32 : 11, Jes. 40 : 31 kan men zich de vleugelen der Kerk denken, waarmee zij vliegt naar de woestijn. Zoo onderscheidt zij zich van de wereld en komt ze in de woestijn. Terwijl de geheele wereld in het booze ligt, in de macht van den booze, bewaart wie uit God geboren is, zichzelf, en de booze vat hem niet; en hij wòrdt, op Christus' bede, in de wereld bewaard van den booze; 1 Joh. 5 : 18—19; Joh. 17 : 15. Hij ontkomt, ver van de slang en zijn tegenwoordigheid op aarde verwijderd, aan zijn invloed en werking. Dat is wel zeer bitter voor den Satan, die het juist op haar begrepen heeft, maar zeer troostrijk voor de Kerk.

Satans macht is ook op aarde reeds beknot, al staan hem buitendien nog vele andere middelen ten dienste, om zijn woede tegen de Kerk uit te leven, zoodat ze in dit leven nog veel van hem zal te lijden hebben. Hier echter, waar het nog met name over het *geestelijk* leven der Kerk gaat, dat Satan het eerst en het liefst aanvalt, omdat het

er hem om te doen is, dàt vóór alles te dooden, zet God hem perken. Juist in haar geestelijke leven is de Kerk het best beveiligd tegen Satans aanvallen, die haar zoeken te verslinden. Als ze maar waarachtig geestelijk leeft, geraakt ze en houdt ze zichzelf buiten de invloedssfeer van de slang. Dan leeft ze niet IN de wereld, omdat zij VAN de wereld niet is, maar verkeert ze in de woestijn, háár plaats, de haar van God gewezen plaats, om dáár gevoed, gevormd te worden gedurende vele tijden.

Allerlei tijden zal ze hebben door te maken in de nieuwe bedeeling: één tijd; dan nog meerdere tijden; tenslotte den eindtijd, die vóór men het verwacht, wordt afgebroken. De tijd der nieuwe bedeeling wordt hier op deze wijze aangeduid (vgl. p. 221 v.v.) omdat de Kerk nog verschillende tijden tegemoet gaat; doch in die alle zal ze tegen de vervolging van Satan, tegen haar geestelijk leven gericht, bestand en beveiligd zijn; als ze maar vlucht en vliegt naar de woestijn, háár plaats in het midden dezer wereld.

Zelfs de algemeene vervolgingen zullen haar geestelijk leven niet schaden, maar in de woestijn van die vervolgingen zal het bloed der martelaren het zaad der Kerk worden. Dit blijken steeds weer tijden te zijn, waarin het geestelijk leven tot bijzonderen bloei komt, omdat de Kerk zich dan op haar vleugelen weer verheft tot Christus en inniger in Zijn gemeenschap gaat leven. En hoe meer zij het aangezicht van Christus ziet door het geloof, des te verder is zij verwijderd van het aangezicht der slang. Hoe meer met Christus vereenigd, des te machteloozer staat Satan tegenover haar. Hij is door Christus gericht, en ook op aarde werkt dit gericht door voor de vromen. Dat is zijn oordeel, de derde donderslag, die Satan slechts vervult met te grooter woede en spanning. Opgeven kan hij het echter niet, en nooit. Kan hij de Kerk niet schaden in haar geestelijk leven door zijn geweld, dan zal hij haar trachten aan te randen door zijn listen, en verleidingen, en verzoekingen. Hij wordt gevaarlijker!

4. De Kerk onder verleidingen van Satan beveiligd (12 : 15—16).

Als Satan ziet, hoe God de Kerk beveiligt in deze wereld door haar te doen wonen *in de woestijn,* dan tracht hij van de woestijn een paradijs, van de wildernis een oase te maken. *„En de slang wierp uit haar bek, achter de vrouw, water als een rivier, om haar te doen wegvoeren met den stroom".*

Wanneer hem geweld niet baat, gaat hij met list probeeren de Kerk tot ondergang te brengen. De kracht der Kerk ligt in haar woestijnleven, waarmee ze wel *in* de wereld doch niet *van* de wereld is. Zij ontgaat hem telkens weer, als ze maar naar de woestijn vlucht en

vliegt op breeden vleugelslag, in de gemeenschap met God en Christus.

Zich daarbij nu aansluitend, en daar achteraan loopend, tracht hij de plaats der Kerk, háár plaats, haar van God bereid, te vervormen; en als dan de Kerk de wereld ontvlucht, de wereld in te dragen in het leven der Kerk. In het groot vindt men hiervan wel een zeer treffende illustratie in het leven der Kerk van de eerste eeuwen na Christus. Na een tijd van vervolging en bitter lijden der Kerk, breekt de periode aan, waarin de Kerk tot eere en aanzien komt, maar dan ook al spoedig totaal verwereldlijkt. Was toen de Reformatie niet weer teruggekeerd naar de „woestijn", zoo zou er zeker van de Kerk niet veel zijn overgebleven. Toch heeft men ook dit alles niet alleen, en zelfs niet in de eerste plaats, in het groote te zien, doch veeleer te beschouwen in het persoonlijk geestelijk leven der Kerk, waarin de Satan voortdurend met zijn verzoekingen en verleidingen binnendringt, en de wereld er binnendraagt.

Merkwaardig is in de beschrijving al dadelijk, dat thans niet meer over den *draak*, maar over de *slang* gesproken wordt: zijn gedaante is milder; hij treedt nu niet ruw en wild, maar, als in het paradijs, sluw en verleidelijk op. Hij staat de Kerk nu niet meer tegen, maar komt haar tegemoet. Hij valt haar niet moeilijk, maar wil het haar integendeel wat gemakkelijker maken. Zal God de Kerk eens uit de woestijn in het paradijs brengen, Satan wil haar *thàns* reeds dezen dienst bewijzen, en de dorre vlakten der woestijnen tot heerlijke oasen in het midden dezer wereld maken, vgl. Gen. 2 : 10; Num. 24 : 6; Ps. 105 : 41; Jes. 33 : 21; 43 : 19—20. Waar rivieren zijn, bloeit het leven der wereld. Egypte heeft zijn Nijl; Babel de Eufraat; Engeland de Theems; Frankrijk de Seine; en naar hun *rivieren* worden de landen vaak genoemd, in vroeger en later tijd. Uitdroging van rivieren kent de Schrift als vorm van gericht, Ps. 107 : 33. Satan wil de woestijn der Kerk tot vruchtbare vlakten, en velden van overvloed, maken, zooals het in de wereld is.

Het water als een rivier, dat de slang achter de vrouw, die in de woestijn gevlucht is, uit haar bek wierp, is symbool van alle wereldsche begeerlijkheden en heerlijkheden op alle gebied des levens. Zoo neemt de booze het zaad weg, Matth. 13 : 19, en zaait onkruid, Matth. 13 : 25, 39; verzoekt de menschen op geslachtelijk gebied, 1 Kor. 7 : 5; draagt wereldsche houdingen en verhoudingen de gemeente binnen, zoodat ze verteerd wordt door twisten, 2 Kor. 2 : 10—11, bitterheid, nijd, twistgierigheid, Jak. 3 : 15 v.; door leugen en dwaalleer, Joh. 8 : 44; Hand. 5 : 3; Rom. 16 : 20; 1 Kor. 10 : 20 v.; 2 Kor. 11 : 14; door toorn, die den duivel plaats geeft, Ef. 4 : 27; door allerlei listige omleidingen, Ef. 6 : 11 v.v. en strikken des duivels, 1 Tim. 3 : 7.

Heel de wereld wordt zoo de Kerk binnengedragen; de Kerk ver-

liest haar eigenheid; en het doel van dit alles is „haar te doen wegvoeren met dezen stroom". Zoo krijgen de Demassen de tegenwoordige wereld lief, 2 Tim. 4 : 10, en worden de menschen, nadat ze door de kennis van den Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de besmettingen der wereld ontvloden zijn, in dezelve weer ingewikkeld, en van haar overwonnen, zoodat het laatste erger wordt dan het eerste, 2 Petr. 2 : 20 vv. Het geestelijk leven der Kerk gaat teloor; ze blijft geen Kerk, maar wordt der wereld gelijkvormig in plaats van in de woestijn, onder het kruis, het beeld van Christus op aarde te toonen.

Toch blijkt thans, dat Satan ook in dezen geen plein pouvoir heeft. Ook hierin is zijn macht beperkt, en kan hij niet maar bereiken al wat hij zou willen. *„En de aarde kwam te hulp aan de vrouw; en de aarde opende haar mond, en zij verzwolg de rivier, die de draak geworpen had uit zijn bek."* Als de Kerk maar in de woestijn verkeert. Woestijngrond drinkt het water gemakkelijk in; slurpt het dadelijk op; verzwelgt het, zoodat het geen gevaarlijke stroom wordt, waarop de Kerk zou kunnen weggevoerd worden, naar de bedoeling van Satan. Het wereldsche kan door de verleidingen des Satans de Kerk wel binnendringen, maar in de sfeer en het leven der Kerk is nog altijd wel zooveel van Gods Geest, dat het kwade wordt geabsorbeerd, zonder dat het ooit mogelijk wordt, dat de Kerk wereld wordt.

De Kerk overwint het kwade door het goede, en zij wordt van het kwade niet overwonnen, Rom. 12 : 21. Ze wordt er door bedreigd, gehinderd, geschaad, maar niet, naar Satans wil, gedood. Zij heeft den booze overwonnen, 1 Joh. 2 : 13—14; vgl. 4 : 4; zij is sterk, en het woord Gods blijft in haar. Dus loopen ook de listen en verleidingen van Satan op de innerlijke, geestelijke kracht der Kerk dood, en vindt hij daarin een grens voor zijn woeden en verslinden. Hij kan niet wat hij wil.

Hij is belemmerd en ook *deze* belemmering is zijn oordeel, de vierde donderslag, die met de drie vorige één geheel vormt, en die tezamen verkondigen, dat Satan aanvankelijk IS gericht door Christus' verhooging; dat het met zijn macht in den hemel reeds geheel en volkomen uit is; maar dat ook zijn vermogen op aarde reeds beperkt is *tegenover de Kerk* en haar geestelijk leven. Steeds wanneer de Kerk uit haar gemeenschap met Christus leeft, staat de Satan machteloos tegenover haar. Hij heeft nog de macht haar te vervolgen en te verleiden, en haar zoo te benauwen en in velerlei gevaar te brengen, maar als de Kerk maar KERK blijft, vermag hij tegen HAAR niets. Vrij hulpeloos staat Satan, met al zijn geweld en list tegenover de Kerk. Hij kan lang niet wat hij verwachtte. Hij kan de Kerk, zoo lang ze KERK is en blijft, in de woestijn, zich ten hemel verheffend, niet overwinnen, nog minder verslinden. En . . . dit alles prikkelt hem tot het uiterste.

5. De aard van Satans verdere machtsontplooiing tegen de Kerk (12 : 17—18).

De laatste verzen vormen een overgang van cap. 12 tot cap. 13. Satan voelde pijnlijk zijn machteloosheid tegen de Kerk, zijn oordeel en zwakheid. Met groote gramschap, wetende, dat hij een korten tijd had, was hij tot de Kerk-op-aarde afgekomen, v. 12. Nu werd hij des te meer vergrimd, nu hem niet gelukte wat hij wilde: *„En de draak werd vergrimd op de vrouw, en ging heen, om oorlog te voeren tegen de overigen van haar zaad, die bewaren de geboden Gods, en hebben het getuigenis van Jezus; en hij stelde zich op het zand van de zee.”*

Oorlog voeren kan men niet op zichzelf, alleen, doen. Massa staat dan tegenover massa; volk tegenover volk; v. 7. En dat is hier nu ook de bedoeling van Satan. Hij gaat heen, om zijn *legerscharen* op te roepen en in beweging te zetten tegen de Kerk. Hij gaat zich stellen op het zand van de zee, beeld van de groote, goddelooze wereld, het element van den draak, Ps. 65 : 8; Jes. 17 : 12; 57 : 20 v. (p. 245). Daar heeft hij macht; ja, die heeft hij zelfs *in* zijn macht. De ongoddelijke en anti-goddelijke wereld der goddeloozen zal hij mobiliseeren tegen de Kerk. *Hij* zal het onzichtbare hoofd en de onzichtbare leider van dat leger der wereld zijn. Dit zal voor hem strijden tegen de Kerk, en haar ondergang zoeken te bewerken op allerlei wijze. Dan gaat het niet meer alleen tegen het geestelijk leven der Kerk, maar zal ze, als in oorlogstijd, benauwd worden in heel haar bestaan.

Er komt oorlog op aarde.

Twee legers komen tegenover elkaar te staan, elk onder zijn koning en aanvoerder.

Aan de éene zijde zal de wereld staan onder den Overste dezer wereld.

Aan de andere zijde „de overigen van het zaad der vrouw, die de geboden Gods bewaren en het getuigenis van Jezus hebben.” Dit zijn de geloovigen, die luisteren naar Gods geboden en naar Jezus’ getuigenis, en die zoo God en Christus dienen in de praktijk des levens, en voor Hem uitkomen.

Christus is hun Heer, maar zoo nauw zijn ze met Hem verbonden, dat ze hier ook als Zijn *broeders* kunnen aangeduid worden: „de overigen van het zaad der vrouw,” vgl. Hebr. 2 : 11—13, 17. Het onderscheid wordt nooit uit het oog verloren: Christus is HET zaad der vrouw; de christenen zijn allen tezamen *de overigen;* zooals ook Jezus Zelf sprak van „Mijn Vader en uw Vader; Mijn God en uw God,” als Hij de Zijnen Zijn broeders noemt, Joh. 20 : 17; vgl. ook 1 Kor. 15 : 23. De uitdrukking is reeds door Micha 5 : 2 gebruikt. Maar al wordt dit onderscheid gehandhaafd, de saamverbondenheid

staat op den voorgrond, en geeft hier de reden aan, waarom Satan oorlog gaat voeren tegen de Kerk.

Heeft hij het aanvankelijk reeds tegen Christus verloren, dan zal hij zich nu vooreerst tegen de Christenen op aarde richten, Zijn Kerk en volk, ook Gods volk en gemeente, 1 Tim. 3 : 15. En verderop in dit boek zal dan blijken dat de krijgsplannen van Satan zich nog wel veel verder uitstrekken! *Nu* stelt hij zich aan het hoofd van deze wereld om alle heiligen in Christus Jezus krijg aan te doen. De Kerk op aarde wordt tenvolle strijdende Kerk, die het in allerlei opzicht zeer moeilijk krijgt door de vijandschap en haat, het nieuw geweld en de nieuwe list, die Satan nu tegen haar gaat ontketenen. Nu strijdt hij niet meer alléén tegen haar, maar hij gaat de wereld der ongeloovigen op haar afzenden. Dan komen de echte vervolgingen en verdrukkingen, die de Kerk geen recht en plaats op aarde meer zullen gunnen.

Oorlog wordt het donker-droeve thema, dat Satan tegen de Kerk gaat uitwerken.

V. DE VERDRUKKING DER KERK DOOR DE ANTICHRISTELIJKE WERELDMACHT.

1. *En ik zag uit de zee een beest opkomende, hebbende tien horens, en zeven koppen, en op zijne horens tien kronen, en op zijne koppen namen van Godslastering.* 2. *En het beest, dat ik zag, was gelijk aan eenen luipaard, en zijne pooten (waren) als die van eenen beer, en zijn bek als de bek van eenen leeuw. En de draak gaf hem zijne kracht, en zijnen troon, en groote macht.* 3. *En (ik zag) éénen van zijne koppen als gewond ten doode; en de wonde van zijnen dood werd genezen. En de geheele aarde verwonderde zich het beest achterna.* 4. *En zij aanbaden den draak, omdat hij de macht gegeven had aan het beest; en zij aanbaden het beest, zeggende: Wie is gelijk aan het beest, en wie kan oorlog voeren met hem?*

5. *En aan hem werd gegeven een mond, sprekende groote dingen, en Godslasteringen. En aan hem werd macht gegeven het te doen twee en veertig maanden.* 6. *En het opende zijnen mond tot lasteringen tegen God, om te lasteren Zijnen naam, en Zijne tent, en (hen) die in den hemel wonen.* 7. *En aan hem werd (macht) gegeven, oorlog te voeren met de heiligen, en die te*

overwinnen. En aan hem werd gegeven macht over allen stam, en volk, en taal, en natie.

8. *En allen die wonen op de aarde, zullen hem aanbidden, wiens naam niet geschreven staat in het boek des levens des Lams, Dat geslacht is, van de grondlegging der wereld.* 9. *Indien iemand een oor heeft, die moet hooren.* 10. *Indien iemand voor gevangenschap (bestemd is) (of: in gevangenschap leidt), gaat hij in gevangenschap. Indien iemand (bestemd is) met het zwaard gedood te worden, (of: met het zwaard doodt), moet hij met het zwaard gedood worden. Hier is de volharding, en het geloof, der heiligen.*

Openb. 13 : 1—10.

1. De verschijning van de Antichristelijke wereldmacht (13 : 1—4).

Het merkwaardige van dit hoofdstuk der Openbaring is, dat Satan, in zijn machteloosheid tegenover de Kerk (cap. 12), niet langer direct, noch alleen met zijn duivelen, de Kerk bestrijdt, doch dat hij thans tegen haar optrekt door middel van de macht en den geest dezer wereld. In de groote zondige wereld, die een geweldige macht vertegenwoordigt tegenover God, en door een antigoddelijken geest bezield is, vond Satan een sterke bondgenoot en geschikt werktuig, om er mee tegen God en Zijn Christus te opereeren. Om deze macht en geest tegen het volk Gods, de Kerk van Christus, te mobiliseeren, was Satan „op het zand der zee" gaan staan, 12 : 18; aan den rand der wereld; en onder zijn suggestie, en door zijn wil en werking, *komt uit de zee* nu allereerst *een beest op,* dat de antigoddelijke wereldmacht belichaamt en draagt.

Hemel, zee en aarde zijn in den Bijbel geen star-natuurkundige begrippen, zooals ze dat voor ons gewoonlijk zijn, maar ze hebben ook religieus-ethischen klank. Met den hemel verbindt zich de gedachte aan al wat boven is, heilig, heerlijk en goddelijk; met de aarde al wat beneden is, natuurlijk en menschelijk; met de zee al wat onder de aarde is, de afgrond, en het monsterachtige en duivelsche; vgl. Ex. 20 : 4; Deut. 30 : 12 v.; Joh. 3 : 31; Rom. 10 : 6 v.; Jak. 3 : 15—17.

Wat nu in het bijzonder *de zee* betreft, waar het hier over gaat, vinden we niet slechts dikwijls de samenstelling van zee en afgrond, Gen. 1 : 2; Ps. 33 : 7; Ps. 104 : 6; Job 28 : 14; 38 : 16, 30; Spr. 8 : 24, 27; Jes. 51 : 10;Ezech. 26 : 19; 31 : 4, enz., maar is de zee ook angstwekkend groot. Ps. 104 : 25; Job 11 : 9, en diep, Job 38 : 16; Micha 7 : 19, en vol beroering, Jes. 57 : 20 v., bruisend en dreigend, Ps. 46 : 4; Job 7 : 12. De zee zelf leek een geweldig monster, Jes. 51 : 9;

Job 7 : 12; 26 : 12; en in haar zag men allerlei monsters als slangen en draken, de Rahab, Tehoom, Tannin en Leviathan, Gen. 1 : 21; Ps. 74 : 13; 89 : 11; 87 : 4; Job 7 : 12; 26 : 12; Jes. 27 : 1; 30 : 6; 51 : 9 v.; Ezech. 29 : 3; 32 : 2. Landen, die, in tegenstelling met Kanaän, leefden en bloeiden door groote rivieren, en vele wateren, en de nabijheid van de zee, zooals Egypte, Babel en Assyrië, werden met name door Jesaja en Ezechiël (zie genoemde teksten) symbolisch aangeduid met de namen van de groote zeemonsters of zeeslangen, die voor het volk gruwelijk waren; zie reeds Ex. 7 : 9.

Het volk fantaseert *nòg* over en vreest voor de zeeslang! Wij zagen vroeger reeds dat ook Gods oordeelen en gerichten worden weergegeven met een glazen zee, 4 : 6; 15 : 2; Ps. 36 : 7. Zoo is de zee voor het boek der Openbaring het symbool van wat niet maar van beneden (de aarde), maar van onderen (den afgrond) is; huiveringwekkend voor de menschen; duivelsch; monsterachtig; heidensch; anti-goddelijk in de wereld. En het gaat nu niet maar over de wereld als maatschappelijk of staatkundig begrip, maar over de wereld in religieus-ethischen zin, zooals wij ook nog wel over de wæreld spreken; de zondige, goddelooze, antigoddelijke wereld.

Daaruit ziet Johannes *een beest opkomen;* een monster, dat daarin, in de zee, huist. In de wereld, die God eens goed en schoon schiep, is, uit de „zee", een monster opgekomen; het monster der zonde; der goddeloosheid; der antigoddelijkheid. Vgl. reeds Job 38—39 met 40—41.

Dat monster mag men een symbool noemen van alle antigoddelijkheid, omdat het niet slechts zondigt of godloos is, maar bepaald tegen God *strijdt, oorlog voert,* mits men daarbij niet vergete dat het zeer concreet in de wereld aanwezig is. Het is *aanwijsbaar* niet maar in één enkele persoon of macht, maar in alle menschen en machten, die bevonden worden *tegen God te strijden.*

Het is het BEEST in deze wereld, dat leeft en werkt in heel de wereld en op alle gebied; dat altijd tegen God ingaat, en overal Zijn werk tracht te verwoesten en te verscheuren.

Indien men dit beest slechts identificeert met den Antichrist, doet men het schromelijk tekort. Dit beest is grooter en geweldiger; het BEEST in de wereld van alle eeuwen; de antigoddelijke en antichristelijke wèreldmacht; alles wat zich tegen God verheft en Hem krijg aan doet.

Dat is het Beest, dat Satan thans bewust en opzettelijk *oproept,* om thans, met hem, en als zijn werktuig, *zijn* strijd tegen God en Zijn Christus voort te voeren, dien Satan aan het verliezen is, zooals ons uit hoofdst. 12 bleek. Dat beest heeft zich alle eeuwen door geroerd, waarvan we iets hooren in den 2den Psalm; en iets zien in de aanvallen van de wereldmachten Egypte, Babel, Assyrië, tegen het volk van God; maar thans, in de nieuwe bedeeling, neemt Satan

de leiding van dat beest, en neemt het in zijn dienst en bondgenootschap, om door dat beest zijn doel: de overwinning van God en Zijn Christus, te bereiken; nu eerst op aarde, maar straks (20 : 7 v.v.) zelfs ook nog in den hemel, waar hij uitgeworpen is.

Het gaat tegen God en Zijn werk; en dus hier op aarde tegen Christus en Zijn Kerk. Ongetwijfeld sluit de Openbaring zich hier nauw aan bij Dan. 7 : 3 v.v., waar ook sprake is van dieren, die uit de zee opkomen, en waarmee gezien wordt op de groote wereldrijken. Ook vers 2 vertoont duidelijke trekken van herinnering aan Daniël. Toch blijft het opvallend dat hier thans slechts van één beest sprake is. Dit monster vertegenwoordigt de vijandschap tegen Christus en Zijn koninkrijk; en zooals de Kerk haar eenheid en bestand thans in Christus vindt, zoo komt dit monster daar tegen op: *de* antichristelijke wereldmacht van heel de nieuwe bedeeling, die haar eenheid en bestand vindt in haar tegenkanting tegen Christus.

Het beest uit de zee afkomstig, dat in de wereld woont, heeft *tien horens en zeven koppen,* en wordt ons zoo niet minder als een monster geteekend dan de draak met zijn zeven koppen en tien horens, 12 : 3. Ze zijn eigenlijk gelijk in gruwelijkheid, en het verschil is slechts, dat bij Satan de zeven koppen, bij de antichristelijke wereldmacht de tien horens vooropgaan. Dit wijst toch nog op verschil van aard en wezen.

De wereldmacht is vóór alles MACHT. Het monster van antichristelijkheid, dat in de wereld huist, heeft een volheid van machtswerkingen in de wereld. Daarop duiden de hoornen en het getal tien. Toch heeft het niet alleen macht, maar ook kennis en wetenschap, bepaaldelijk in het religieuze. Daarop duiden zijn koppen en het getal zeven. Het is niet maar een *macht* in de wereld, doch zeer bepaald een religieuze, of liever a- of antireligieuze, of *antichristelijke* macht.

Het is de ANTICHRISTELIJKE WERELD-MACHT.

En het doet in dit alles niet onder voor Satan. Treedt deze echter meer *geestelijk* op (bij hem gaan de zeven koppen voorop, en vragen de eerste aandacht), de antichristelijke wereldmacht verschijnt veel meer als *macht* in deze wereld (de tien hoornen gaan voorop, en vallen het meest op). Intusschen zijn beide even groote monsters, en nauwelijks van elkander te onderscheiden. En zoo is het dan ook in de praktijk des levens. *Satan* en *wereld* zijn twee groote vijanden van Gods volk; en soms is het moeilijk te zeggen met wien men te doen heeft. Toch ligt dáár wel een kenmerk in: of onze strijd meer alleen een geestelijke strijd is, dan wel of we verdrukt, of benauwd worden door de macht der wereld.

Van Satan wordt 12 : 3 gezegd, dat hij op zijn koppen zeven kronen droeg; hier dat het wereldmonster *op zijn horens tien kronen* heeft. Door zijn kennis en wetenschap heeft Satan in het religieuze ook macht en aanzien, heerlijkheid en heerschappij. Bij *dit* beest gaat

het echter om zijn macht in het wereldsche; het draagt zijn kronen op zijn hoornen, d. i. het heeft zijn macht in de koninkrijken dezer wereld, waarbij men niet uitsluitend aan koninkrijken in politieken of staatkundigen zin behoeft te denken, want er zijn méér koninkrijken en koningen in deze wereld. We denken aan de pers, die de koningin der wereld mag genoemd worden; aan geld en goed, die oppermacht bezitten in deze wereld, en de bezitters tot koningen maakt (we spreken van olie- en suikerkoningen); aan zooveel meer machten in deze wereld, alle eeuwen door, die heerschappij voeren over anderen, en zichzelf koninkrijken op aarde stichten, die niet altijd, maar wel vaak, tegenover het Koninkrijk der hemelen staan, en antichristelijke kenmerken vertoonen. Ook daarin oefent het wereldmonster zijn macht uit.

Er zijn veel koninkrijken der menschen. Men heeft zelfs de Kerk van Christus soms tot zulk een koninkrijk der wereldmacht gemaakt. We denken aan de R. K. Kerk in de Middeleeuwen, met haar kerkvorsten en pausen, die toentertijd leefden als kerkkoningen in uitoefening van wereldsche macht. Al die koninkrijken dezer wereld, van welken aard dan ook, rusten op de macht van het wereldmonster, en geven het beest zijn heerlijkheid. Ze zijn als de kronen op zijn horens.

Dan lezen we tenslotte nog, dat *op zijn koppen namen van godslastering stonden.* Namen vertegenwoordigen personen; vgl. 3 : 4. Zooals de wereldmacht van dit beest uitkomt in de koninkrijken dezer wereld, zoo belichaamt zich de kennis en wetenschap van dit monster in godslasterlijke personen. De antichristelijke geest van dit wereldmonster uit zich in het optreden van antichristelijke menschen, die, met wereldmacht en invloed bekleed, op godslasterlijke wijze, heerschappij voeren. Hoeveel namen zouden we hier uit de historie en uit het heden niet kunnen noemen! De Schrift verhaalt ons van de Pharao's van Egypte, en noemt de namen van de koningen van Babel en Assyrië, Meden en Perzen, Grieken en Romeinen. Maar we zeiden reeds: er zijn nog zooveel meer koningen op allerlei terrein, die zeker niet minder godslasterlijke dingen hebben verbreid in de litteratuur en de kunst, in de wetenschap en maatschappij, in den staat en onder het volk, enz.

„En het beest, dat ik zag, was gelijk aan een luipaard, en zijn pooten waren als die van een beer, en zijn bek als de bek van een leeuw." Verder wordt ons de verschijning van het wereldmonster beschreven, weer met herinnering aan Daniël 7. De trekken, die de oude heidensche wereldrijken elk afzonderlijk toonden, zijn in dit beest vereenigd.. Dat is hier de hoofdgedachte. Dit monster is grooter en gruwelijker dan al wat tevoren in de wereld geweest is.

Zooals men de genoemde wilde dieren vreest, zoo is dit beest te

vreezen. Onveranderlijk bloeddorstig is de luipaard, Hosea 13 : 7; Jer. 5 : 16; 13 : 23; taai en sterk zijn de pooten van een beer; groot en geweldig de bek van een leeuw. Dit beest vertoont al deze eigenschappen, en is daarom, meer dan elk van die wilde dieren afzonderlijk, te vreezen. *De wereldmacht van de nieuwe bedeeling* is tot *volle ontplooiing* gekomen, en heeft alles tot haar beschikking wat vroeger nog verdeeld was over verschillende wereldrijken. Vóór alles is ze in haar verschijning onveranderlijk bloeddorstig als de luipaard; maar dan heeft ze ook het vermogen haar plannen uit te voeren: met de taaie, sterke pooten van den beer kan ze zich overal heen begeven; om tenslotte met de kracht en het geweld van den leeuwenbek alles te verscheuren en te verslinden wat ze als haar prooi zocht en vond. Dit beest is niet anders dan één groote gruwel.

Dit beest is echter niet slechts op zichzelf zeer verschrikkelijk, zooals we tot nu toe zagen, doch ook om zijn relatie met andere ongoddelijke machten: met den duivel, den dood, en de wereld.

Vóór alles staat dit monster in de allernauwste relatie met den draak, met Satan. *„En de draak gaf hem zijn kracht, en zijn troon, en groote macht”*. De beide monsters uit de zee van zonde, goddeloosheid en antigoddelijkheid, de draak en het beest, doen, zooals we zagen, voor elkaar niet veel onder (p. 264), maar Satan blijft toch de meerdere en de leidende partij. Maar in den grooten strijd tegen God en Zijn Christus oefent hij nu zijn krachten, zijn heerschappij als Overste dezer wereld, en zijn gezag, of macht, of invloed, uit door middel van het wereldmonster. Hij stuwt dit beest voort, en verleent het zijn vermogen en krachten. Daar wordt dit beest te sterker en te vreeslijker door. De antichristelijke wereldmacht staat niet op en steunt niet in zichzelf, maar ontleent zijn sterkte, heerlijkheid en autoriteit aan Satan; en dat maakt dit beest vooral zoo geweldig en gruwelijk. Satan sterkt de antichristelijke wereldmacht, en dàt geeft haar onweerstandelijke kracht.

Eigenlijk kan alleen de dood zulk een monster wegnemen, en de wereld ervan bevrijden. Maar ... dit beest is sterker dan de dood! *„En ik zag een van zijn koppen als gewond ten doode; en de wonde van zijn dood werd genezen”*. Dit monster is met den dood reeds in aanraking geweest. Het had eigenlijk al moeten sterven, toen een van zijn koppen ten doode toe gewond was geweest; maar de dood had geen macht over hem gehad; zijn doodswonde was genezen! Het was aan dit monster nog te zien, dat het met den dood gestreden had, maar thans droeg het dit teeken van zijn doodswond triumfeerend, als het teeken van zijn onsterfelijkheid, aan zich. Ook de dood vermag tegen dit monster niets. Het leeft, en blijft leven; en de wereld wordt er niet van bevrijd. Meer staat hier niet. *De onsterfelijkheid* van dit beest wordt met deze woorden uitgesproken,, en later telkens weer

herhaald. Daar gaat het hier om. Dat behoort bij de teekening van dit beest. Dit is van belang om te weten: dat dit beest er is, maar ook blijft. Men moet hier niet allerlei andere dingen bijhalen of uithalen, zooals b.v. een legende over Nero, e.d. Dat past niet bij de algemeene karakteristiek, die hier slechts gegeven wordt van het BEEST, de antichristelijke wereldmacht van alle tijden der nieuwe bedeeling. Maar naast den trek, dat Satan dit beest pousseert, is die van zijn onsterfelijkheid, alle eeuwen door, goed passend bij de karakteriseering van dit monster. Meer ligt er dan niet in. Het blijft bij het algemeene, en ziet niet op eenige bijzonderheid, van welken aard dan ook.

Tenslotte wordt de teekening van het beest voltooid door de verhouding van de wereld tegenover dit monster aan te geven: *„en de geheele aarde verwonderde zich het beest achterna. En zij aanbaden den draak, omdat hij de macht gegeven had aan het beest; en zij aanbaden het beest, zeggende: Wie is gelijk aan het beest, en wie kan oorlog voeren met hem?"* Heel de wereld loopt achter dit beest aan; in bewondering daarvan. Dat dit met uitzondering van de geloovigen is, zal vr. 8 duidelijk genoeg zeggen, en verhindert zeker niet toch van heel de wereld te spreken.

De menschheid in haar geheel is zoodanig wèg van dit beest, dat ze zich zelfs in aanbidding, het hoogste wat den mensch gegeven is, moet uiten. Het is alles zoo *groot,* en zoo *sterk,* en zoo *machtig,* en zoo *geweldig,* en zoo *indrukwekkend!* Ieder wordt er door meegesleept en ingenomen, en betuigt er zijn instemming mee. Wat de menschen in dit beest treft is vooral zijn kracht en onoverwinlijkheid en onvergelijkelijkheid, d. i. in één woord zijn *grootheid.* Dàt aanbidden ze in dat beest; en daarin aanbidden ze de duivelen, en plegen niet anders dan afgoderij met dit beest, 1 Kor. 10 : 20. Men *vergoddelijkt* dit beest, en het komt als god tegenover God te staan, Ex. 15 : 11; Job 41 : 24; Ps. 113 : 5.

Dat maakt het beest sterk in de wereld. De menschen hebben het ingeruild voor hun God. Het beest is hun Heer geworden. Inderdaad maken zoo de menschen van hun geld hun god; van hun handel en werk; van hun staat of maatschappij; van hun kerk of volk; van alle koninkrijken en koningen dezer wereld; van heel de antichristelijke wereldmacht.

In dit alles is het BEEST, dat in de menschheid huist. En het is sterk, omdat het gesteund wordt door Satan; omdat het niet sterft, ook al wordt het ooit geslagen ten doode; omdat heel de wereld er zich aan verliest, en het aanbidt als haar God.

Eén zeer concreet voorbeeld uit onze eigen dagen vindt men in Duitschlands nationaal socialisme: elk loopt het vol verwondering achterna; niemand kan zich aan den invloed ervan onttrekken; men

aanbidt de mysterieuze macht, waardoor het gedragen wordt; en men zegt het ronduit, dat niets dergelijks op aarde wordt gevonden; men maakt er een religie van, en aanbidt den Führer als zijn god; men weet het onoverwinlijk.

Toch vergete men, hoe duidelijke *illustratie* van het Beest het Nat. Soc. in Duitschland moge zijn, geen oogenblik, dat dit niet het Beest is. Het is daar slechts *één verschijningsvorm* van. Het is niet DE antichristelijke wereldmacht van heel de nieuwe bedeeling, die zich niet maar in één vorm openbaart, maar in een totaal van gestalten en gedaanten, naar de *tien* hoornen en de *zeven* koppen, die het draagt. HET Beest is grooter en gruwelijker. Het is het *wereldmonster* van *alle* antigoddelijkheid en antichristelijkheid. Men moet het vooral niet verkleinen, maar zich blijven voorstellen in al zijn verschijningsvormen uit alle eeuwen, die ten diepste alleen Gode bekend zijn. Zoo alleen doet men recht aan de groteske voorstelling die ons hier van het BEEST gegeven wordt.

Het is DE ANTICHRISTELIJKE WERELDMACHT, opkomend van ónder de aarde, uit de zee van antigoddelijkheid, goddeloosheid, zonde, gruwelijke huiveringwekkendheid; levende in de wereld en daar godslasterlijk werkende; als bondgenoot en werktuig van Satan verscheurend en verslindend optredende, als een wild dier, vgl. 1 Petr. 5 : 8; met de macht en kracht en heerlijkheid van den duivel; in onvergankelijkheid, hoe ook telkens ten doode geslagen; vergoddelijkt door de wereld der menschheid; aangebeden; en onoverwinlijk.

2. Het optreden van de Antichristelijke wereldmacht (13 : 5—7).

Het monster is er, maar ... het is in Gods macht en staat onder Zijn heerschappij. Tegen Gods wil kan het zich noch roeren noch bewegen. Wat het zal doen en uitrichten, moet het eerst van God *ontvangen* hebben. Het kan slechts uitvoeren wat God toestaat. Het staat onder het Koningschap van God en Christus, en is daaraan gebonden.

Maar dan ontvangt dit beest ook metterdaad de gelegenheid zich uit te leven. *„En aan hem werd gegeven een mond, sprekende groote dingen, en godslasteringen."* Het Beest mag zich uiten. God bindt het niet. Het zijn de laatste dagen, waarin alles tot uiting en beslissing moet komen (zie p. 197—203), 22 : 11. Nu mag alle vijandschap tegen God en Zijn Christus, de antichristelijke wereldmacht, zich vrijelijk uiten, opdat Christus straks oordeelen kan. Daarom ontvangt het in de wereld huizende monster-van-vijandschap-tegen-God-en-Zijn-Christus de gelegenheid zich uit te spreken in de wereld. Het mag zichzelf zijn, en zichzelf betuigen. Het behoeft zich niet in te houden. Het mag zichzelf openbaren in zijn antichristelijkheid. Het mag groote dingen zeggen, en godslasteringen uiten, als het dat wil; en het wil

het! Het mag grootspraak voeren; snoeven; zichzelf verheerlijken; en . . . God lasteren. Hier is aansluiting zoowel bij Dan. 7 : 8, 11, 20, 25, als bij 2 Thess. 2 : 4. Het wereldmonster mag zich, *alle tijden door,* „tegenstellen en verheffen boven al wat God genaamd wordt, of als God geëerd wordt, alzoo dat hij in den tempel Gods als een God zal zitten, zichzelven vertoonende, dat hij God is."

„En aan hem werd macht gegeven het te doen twee en veertig maanden." Hier wordt nu nadrukkelijk het tijdsbestek der gansche nieuwe bedeeling genoemd; en daar moeten we ons dan ook aan houden, *en al deze dingen niet beperken tot het laatst der dagen, noch in het bijzonder betrekken op den dan heerschenden Antichrist;* men vergelijke p. 221 vv. Het zijn de tijden der heidenen . . . die laatste dagen . . . die 42 maanden . . ., waarin zij zich tenvolle mogen doen gelden met al wat in hun hart is tegen God en Zijn Christus. Aan het Beest, dat in de wereld woont, wordt geen beperking opgelegd: het mag zijn grootspraak en zelfverheffing ten volle uiten; het mag God lasteren; en het mag dit doen al den tijd der nieuwe bedeeling. Zoo oefent Christus Zijn Koningschap in deze wereld uit. Hij onderdrukt niets. Zelfs dit beest van Gode-vijandigheid mag geheel tot zijn recht komen.

„En het opende zijn mond tot lasteringen tegen God, om te lasteren Zijn naam, en Zijn tent, en hen die in den hemel wonen." Het Beest maakt van de gelegenheid gebruik, en openbaart direct en duidelijk zijn Gode-vijandigheid. Het gaat niet allereerst tegen de wereld, of tegen de Kerk-op-aarde, maar tegen God Zelf en heel Zijn openbaring. *God* is zijn vijand. En alles wat Godes is; dat is vóór alles Gods tent of tabernakel in den hemel; het binnenste heiligdom, waarin God Zijn hoogste en meest eigene heerlijkheid openbaart. Zoo bar is zijn vijandschap tegen God dat hij niet minder lastert degenen, die in den hemel in Gods gemeenschap leven. Het is alles buiten zijn bereik. Hij kan dat niet meer verslinden. Maar *lasteren* kan en zal hij het. Want hij briescht tegen God en alles wat Godes is.

Toch laat dit monster het hier niet bij. Het bralt niet alleen tegen den hemel, maar strijdt ook tegen de geloovigen op aarde. *„En aan hem werd macht gegeven, oorlog te voeren met de heiligen, en die te overwinnen."* Weer blijkt dat dit beest niet is gebonden. Het mag zich geheel uitleven, niet alleen tegen den hemel in lasteringen, maar ook tegen de geloovigen in vervolgingen, ja méér nog: in overwinningen over hen. Hij mag de Kerk verdrukken. Het wordt hem gegeven. Gegeven van boven, als aan Pontius Pilatus over Jezus, Joh. 19 : 11. Alles gaat naar Gods Raad en wil, die alle macht in hemel en op aarde gegeven heeft aan Jezus Christus, Matth. 28 : 18. Christus voert Zijn koningschap van alle macht uit *door het beest te geven, wat het behoeft om zijn vollen waren aard uit te leven.*

Vijandschap is het tegen God; maar God en de hemelingen kan hij alleen lasteren; de Kerk op aarde kan hij verdrukken, vervolgen en overwinnen. Nu hij er de gelegenheid, de macht, de volmacht, (Grieksch steeds weer: exousia), toe krijgt, *doet* hij het ook, uit zichzelf, èn met de macht van Satan, die deze hem gegeven heeft.

„En aan hem werd gegeven macht over allen stam, en volk, en taal, en natie." Het monster is wereldmonster, dat niet maar hier of daar optreedt, maar overal macht heeft; in heel de menschheid; onder alle groepen en in alle kringen der menschen. Het heeft macht niet alleen in alle tijden, maar ook over alle volken. Altijd en overal treedt het op, en mag het optreden. Geen beperking wordt hem opgelegd. Het kan en mag zijn gang gaan, en zich alom doen gelden.

Zoo treedt de antichristelijke macht, die in de wereld is, alle eeuwen door, en alom, op, met Godslastering en vervolging, met grootspraak en verdrukking, met macht en overwinning der heiligen.

3. De Kerk onder de Antichristelijke wereldmacht bewaard (13 : 8—10).

Er is een monster van antichristelijkheid in de wereld der nieuwe bedeeling; en Satan stimuleert het; en het heeft groote macht, die het ook ten volle uitoefenen mag. Het regeert in de wereld onbeperkt. Heel de menschheid loopt het na, en aanbidt het zelfs als zijn god. Onsterfelijk leeft het zich, alle tijden door, uit, en doet zich overal gelden.

En toch . . . (*„indien iemand een oor heeft, die moet hooren"* . . ., hierop dient *gelet* te worden): *„allen, die wonen op de aarde, zullen hem aanbidden, wiens naam niet geschreven staat in het boek des levens des Lams, dat geslacht is, van de grondlegging der wereld."*

De Kerk gaat dit beest *niet* achterna. De geloovigen deelen *niet* in de algemeene aanbidding. Zij zijn de uitzonderingen, wien het beest dan ook, vol verbittering, krijg aandoen zal. Met al zijn macht staat dit beest machteloos tegenover degenen, die van eeuwigheid zijn uitverkoren; wier namen geschreven staan in het boek des levens, waarvan we reeds 5 : 1 hoorden; zie p. 108 vv.

Het Lam, dat geslacht is, 5 : 6, is voor de uitverkorenen ingetreden. Het heeft hen Zich verworven door Zijn lijden en sterven; en Hij zal hen inbrengen in het eeuwige leven door de uitoefening van Zijn hemelsch koningschap. Heel hfdst. 5 der Openb. was daaraan gewijd, en daar wordt hier naar teruggewezen.

Zij blijven bewaard. Zij gaan niet mee met de bewoners der aarde, die leven in godloosheid en ongeloof; maar *zij* dan ook *alléén* niet.

En dat juist ergert dit beest zoo. Want het is de vijand van God en Zijn Christus; en het zou juist vóór alles de uitverkorenen-door-God en de verworvenen-door-Jezus-Christus willen aftrekken en ver-

slinden; máár . . . alleen de òngeloovigen aanbidden hem. Daar ligt zijn oordeel in; en het oordeel over Satan, die door dit beest strijdt. Satan kan óók door dit beest de kerk niet te niet doen. Ook deze poging, naast die van cap. 12, mislukt hem. Christus houdt Zijn kerk in stand. Hij overwint. Satans woeden, ook door middel van dit beest, blijkt vruchteloos.

Toch lijdt de Kerk onder dit alles wel zeer. Kiezen we voor de lezing: *„indien iemand voor gevangenschap bestemd is, die gaat in gevangenschap; indien iemand bestemd is met het zwaard gedood te worden, die moet met het zwaard gedood worden"*, dan blijkt daaruit wel, dat de kerk gevangenschap en dood zal moeten lijden onder de woede en heerschappij van dit beest. Maar ook dat zelfs zal de uitverkorenen niet verleiden, noch tot afval brengen. Zij zullen dan lijden, dragen, ondergaan, wat hun opgelegd wordt. Ze weten, dat toch in en door dit alles Christus regeert, die dit beest de macht gegeven heeft; en om Zijnentwil, en in trouw aan Hem tot den dood toe, dragen ze wat Hij over hen bepaalde. Zelfs hun leven zullen ze er voor over hebben; 12 : 11. Als het MOET, gaan ze in gevangenschap en dood, navolgend het voorbeeld van hun Heiland en Heer, die voor hen op aarde „het kruis heeft verdragen, en schande veracht", Hebr. 12 : 2. Zoo zal het beest hen wel overwinnen, maar nochtans weten ze, dat de triumf van Christus is, tot in eeuwigheid, want alles geschiedt toch onder Zijn leiding en wil en heerschappij.

„Hier is de volharding en het geloof der heiligen". Dat wordt hier, onder dit alles, door de heiligen in Christus Jezus betoond. Volharding tot het einde. Geloof. Volhardend geloof. Lijdzaamheid. Kracht. Het is wel schier ongelooflijk, dat er menschen op aarde zijn, die dit beest niet aanbidden, noch zich voor hem buigen; maar het antwoord op de vraag, hoe dit mogelijk is, wordt gegeven met de woorden: hier is *de volharding* en *het geloof* der heiligen! Zij slechts zullen staande blijven; in trouw aan God en Zijn Woord; door de kracht, die hun geschonken is in de gaven der volharding en des geloofs, en door hun band en gemeenschap en deel aan Christus, die hen tot heiligen maakt. „Zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit Mijn hand rukken; Mijn Vader, die ze Mij gegevan heeft, is meerder dan allen; en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders; Ik en de Vader zijn één." Joh. 10 : 28—30.

Satan vermag, óók door het beest, niets tegen Christus en Zijn Kerk. *„Indien iemand een oor heeft, die moet hooren." Hier* moet men op letten; méér dan op het beest. Hierop moet men vertrouwen, en uit leven; meer dan in angst voor het wereldmonster, hoe verschrikkelijk het wezen mag. Ieder zal het aanbidden, ongetwijfeld; maar *hij* niet, die geschreven staat in het boek des levens.

Ook dit is een gericht, dat in dezen tijd reeds over Satan gaat. Tel-

kens blijkt hij ... ja, wel machtig en geweldig nog op aarde ... maar toch machteloos tegenover den triumfeerenden Christus, die de Zijnen bewaart in vervolgingen en verleidingen van Satan, maar niet minder tegen de antichristelijke wereldmacht, Satans werktuig in zijn woeden tegen God en Christus. Troost, troost Mijn volk!

Satan en het monster van antichristelijkheid, dat in de wereld woont, zijn *niet gebonden op aarde!* Christus geeft hun *alle* macht en gelegenheid, zich *tenvolle* te ontplooien. Slechts ten opzichte van den hemel is Satan beperkt: daar is hij uitgeworpen. Maar op de aarde kan hij èn zelf direct, èn door middel van de antichristelijke wereldmacht vrij woeden. En desondanks houdt het volk Gods stand door volharding en geloof; lijdzaamheid en gemeenschap met Christus; lijden en trouw.

VI. DE VERDRUKKING DER KERK DOOR DEN ANTI-CHRISTELIJKEN WERELDGEEST.

11. *En ik zag een ander beest, opkomende uit de aarde. En het had twee horens, gelijk aan het Lam, en het sprak als de draak.* 12. *En het oefent al de macht van het eerste beest, vóór zijn aangezicht. En het maakt, dat de aarde, en die er op wonen, aanbidden het eerste beest, welks doodelijke wonde genezen was.* 13. *En het doet groote teekenen, dat het ook vuur doet afdalen uit den hemel op de aarde, vóór de menschen.*

14. *En het verleidt (degenen) die op de aarde wonen, vanwege de teekenen, die er aan gegeven zijn te doen vóór het beest, zeggende, aan (hen) die wonen op de aarde, een beeld te maken voor het beest, dat de wonde van het zwaard heeft, en levend werd.* 15. *En er werd (macht) aan gegeven, eenen geest te geven aan het beeld van het beest, dat het beeld van het beest ook zou spreken, en zou maken, dat, zoovelen als niet zouden aanbidden het beeld van het beest, gedood zouden worden.* 16. *En het maakt, dat allen, de kleinen, en de grooten, en de rijken, en de armen, en de vrijen, en de dienstbaren, zich laten geven een merkteeken, op hunne rechterhand, of op hun voorhoofd;* 17. *en dat niemand kan koopen, of verkoopen, dan die het merkteeken heeft, den naam van het beest, of het getal van zijnen naam.*

18. *Hier is de wijsheid. Die verstand heeft, moet berekenen het getal van het beest. Want het is een getal van eenen mensch. En zijn getal is zes honderd zes en zestig.* Openb. 13 : 11—18.

1. De verschijning van den Antichristelijken wereldgeest (13 : 11—13).

„En ik zag een ander beest, opkomende uit de aarde.” In hoeveel dit tweede beest ook zal blijken te verschillen van het eerste beest, we zullen toch moeten beginnen met er op te letten, dat ook dit *een beest* genoemd wordt; dus een verschijning in de wereld, van denzelfden aard en hetzelfde wezen als het eerste beest. Ook hierin hebben we te doen met een wild, verscheurend monster, dat zich tegen God verheft, en al wat Godes is zoekt te verslinden; vijand van God en Zijn Christus, Zijn werk en Zijn Kerk; als het eerste beest.

Evenmin echter als de draak en het (eerste) beest, hoeveel ze met elkander gemeen mogen hebben, op één lijn staan, doch de draak de eigenlijke werker is, en het beest zijn werktuig of dienaar, — verschijnen de twee beesten als gelijkwaardig, maar zal ons blijken, dat het eerste beest de eigenlijke machthebber is, en het tweede dier zijn dienaar of propagandist.

Het eerste beest blijft HET BEEST, en zal verder in de Openbaring dan ook telkens als „het beest” worden aangeduid; het tweede beest is wezenlijk even erg en huiveringwekkend, maar het zal toch met het eerste beest niet wedijveren, noch zich daarnáást stellen of verheffen, doch het leeft en werkt, om het eerste te *dienen,* en *zijn* grootheid en heerlijkheid te steunen en te verbreiden.

Maar zoo blijft dan ook hier Satan, de draak, de eerste en eigenlijke werker; in de wereld vertegenwoordigd door en optredend in het wereldmonster van antichristelijkheid, de antichristelijke wereldmacht, die nu, op zijn beurt, weer gepropagandeerd en de menschheid aanbevolen en opgedrongen wordt door een tweede monster, van denzelfden geest en aard, even verscheurend en geweldig als het eerste beest, den antichristelijken wereldgeest.

Het is onmiskenbaar, dat Satan hier in zijn optreden het werk en de openbaring Gods volgt en nabootst. We zouden niet, zooals wel gedaan wordt, willen spreken van een antichristelijke *drieëenheid;* maar er toch daarom het oog niet voor willen sluiten, dat het volkomen in Satans aard ligt, zichzelf tot God den Vader te verheffen; een afdruk van zijn monsterachtig wezen in de wereld te doen opkomen, waarin hijzelf als het ware tegenwoordig is, het absolute tegenbeeld van den Christus, God den Zoon, de antichristelijke wereldmacht; terwijl hij dan tenslotte ook daarin nog Gods heilsplan met de wereld volgt, en dit tracht te ontwrichten, door, ten bate van HET beest, nog een ander beest te doen verschijnen, dat, (zooals *de Heilige* Geest Christus verkondigt, en de menschen tot Hem leidt, om in Hem te gelooven en Hem te aanbidden, als hun Heere en God) als *anti*-christelijke *wereld*geest, de antichristelijke wereldmacht verkondigt,

en de wereld tot het Beest leidt, opdat zij in hèm geloove, en hèm aanbidde als haar heer en god.

Zoo wordt de tegenstelling in de laatste dagen absoluut, en komt de wereld scherp voor de keuze te staan, tusschen *God*, den Vader, en den Zoon, en den Heiligen Geest, èn den duivel, Satan, *Anti*christelijke *wereld*macht, en Antichristelijke wereldgeest.

Zoo organiseert en mobiliseert Satan nu zijn legermacht in de wereld, om krijg te voeren (12 : 17) tegen God en Zijn Christus, die, in Christus, de wereld met Zichzelf verzoende, en de menschheid uit Satans hand en heerschappij trok. Dat laat Satan niet slechts niet toe, maar in zijn vijandschap tegen God en Zijn Christus, tracht hij, lijnrecht daartegenover, zelfs de uitverkorenen nog uit de hand en het koninkrijk van Christus te trekken, en zich toe te eigenen.

De groote strijd tusschen God en den duivel om de menschheid wordt nu, de eeuwen door, gestreden; en Satan *volgt* daarbij het werk- en heilsplan Gods; niet alleen omdat dat het best-denkbare is, maar bovenal, om God, naar zijn aard, niets toe te geven, doch zich tegenover God als god te verheffen, en dat ook op aarde uit te werken door de antichristelijke wereldmacht en -geest.

Dit is de oorlog van de laatste dagen, die niet eerst begint in het laatst der dagen, in den eindtijd, maar *aanstonds* door Satan ingezet is, toen God Zich had geopenbaard in den Christus, het vleeschgeworden Woord, en in de uitstorting van den Heiligen Geest op den eersten Pinksterdag. Dit beteekende in den *hemel* Satans volkomen overwinning (12 : 7 v.v.), maar op aarde strijd en oorlog (12 : 12).

Die strijd mag bitterder en feller worden naarmate hij meer zijn einde en beslissing nadert . . ., dat komt pas in het volgende stuk van de Openbaring ter sprake, dat handelen zal over den eindtijd. Maar hier moet dan ook al onze aandacht er nog op gericht blijven, dat het een strijd is van *alle Christelijke eeuwen;* van de laatste dagen; van de gansche nieuwe bedeeling, waarbij *alle Christenen* betrokken zijn.

Zoo alleen doet men dit stuk der Openbaring recht, en zal men, een ieder in zijn eigen tijd, waakzaam zijn tegen het woeden van Satan in deze wereld, niet slechts direct, maar ook door de antichristelijke wereldmacht en -geest. En men zal dit, ieder in zijn eigen tijd, trachten te onderkennen, om de volharding en het geloof der heiligen (vs. 10) te kunnen betoonen, naar de wijsheid (vs. 18) die men daartoe heeft te beoefenen.

Men lette er ook wèl op, dat daarom in dit 13de hoofdstuk nog slechts van in de wereld huizende *monsters* sprake is, die wel gepersonifieerd worden, omdat ze ook als personen in de wereld optreden, maar die hier toch nog niet *geheel als personen* worden geteekend. Met name het tweede beest wordt *hier nog niet,* doch eerst

in het volgende stuk der Openbaring, de valsche profeet genoemd, 16 : 13; 19 : 20; 20 : 10.

De antichristelijke wereldmacht en -geest zijn in den loop der eeuwen GESTALTEN, die door vele personen in de geschiedenis worden aangenomen. Pas in het laatst der dagen, in den eindtijd, zal zich dit alles gaan toespitsen in den Antichrist en zijn valsche profeet; maar dat komt later aan de orde.

Even algemeen als we bij vs. 1—10 spraken van de antichristelijke wereldmacht, die als een monster in de wereld woont en werkt, doen we het nu van den antichristelijken wereldgeest, die als een ander monster in de wereld huist en optreedt. Meent men dat dit zooveel zwakker is dan het toegespitste van den persoonlijken Antichrist en zijn valschen profeet, zoo stemmen we dit dadelijk toe, maar wijzen er dan ook op, dat dit geheel naar de bedoeling van *dit* stuk der Openbaring is. Nog is het einde niet. De eindstrijd wordt in 14 : 6—19 : 4 pas beschreven, en daarop mag men hier nog niet vooruitgrijpen, wil men de Openbaring in al zijn stukken recht doen. Cap. 13 gaat niet over den Antichrist en den valschen profeet, maar over de monsters van antichristelijke wereldmacht en -geest.

Nog een ander punt van belang dient hierbij even aangestipt te worden. Men meent in den regel, dat Johannes op Patmos bij dit hoofdstuk het Romeinsche rijk en zijn keizers voor oogen heeft gestaan. Dit wordt hier dan wel niet duidelijk uitgesproken, maar men meent het in de woorden, en in het getal 666 van vs. 18, dan toch wel te kunnen lezen. Anderen denken aan de beschrijving van daemonische monsters, met name van de ook uit de Schrift bekende Leviathan en Behomoth, Job 40—41. Om met dit laatste te beginnen is er in de beschrijvingen van cap. 13 ongetwijfeld veel, dat aan die oude beesten herinnert; en dat is dan ook geen wonder bij de eenheid van de Godsopenbaring. Heel dit Bijbelboek sluit zich sterk aan bij het O. T. en zijn voorstellingen. Toch heeft Johannes hier niets anders gezien en beschreven dan wat God hem vertoond heeft. Dat de Heere Zich daarbij aansloot aan vroegere openbaring is geen wonder, maar pleit slechts voor de eenheid en onverbreekbaarheid van de Schrift. Zoo kon Johannes het ook des te gemakkelijker verstaan.

Toen hij nu deze visioenen ontving, zal hij ze ongetwijfeld op het Romeinsche rijk en zijn keizers hebben toegepast; en dat zeer terecht. Dat wij nu nog kunnen nagaan en aanwijzen, hoe terecht Johannes dat deed, en hoe goed dat paste, getuigt er slechts van, dat de Schrift het boek voor alle eeuwen is, en dat inzonderheid ook wat hier beschreven wordt past op alle eeuwen van onze Christelijke jaartelling.

Maar allermerkwaardigst blijft het, dat, wanneer wij nu in *deze eeuw* Openb. 13 lezen, ieder onzer, woord voor woord, herinnerd

wordt aan de groote beweging van *onzen* tijd. Het Nationaal Socialisme, zooals zich dat vooral in Duitschland openbaart, en ook al meer toonaangevend wordt voor soortgelijke en wezensgelijke bewegingen in andere landen, wordt in dit hoofdstuk ten voeten uit geteekend; en het zal niemand onzer moeilijk vallen bij bijna elken trek van de twee beesten feiten en voorvallen te noemen, die zich precies zoo in het Nationaal Socialisme voordoen.

Maar in vroegere eeuwen kunnen we weer andere wereldmachten noemen, als die van het communisme, de Fransche revolutie, de kerk der middeleeuwen, en nog zooveel meer, die evenzeer aan de hier gevonden beschrijving van de antichristelijke wereldmacht en -geest beantwoorden.

Heel de historie is één machtige illustratie, of liever nog *verwerkelijking* van deze profetieën, die alle eeuwen door in vervulling gaan.

We ontkennen dus zeker niet, dat in de *éérste* eeuwen, dit alles vooral van het Romeinsche rijk en zijn keizercultus gold, en dat men toen daarin vooral de antichristelijke macht en -geest zag; en dat ook Johannes dit deed; maar wat we staande houden is, dat deze beesten daarin niet opgaan, maar later in andere verschijningen gestalte kregen.

Dit alles is dan ook naar het woord van Jezus in Mark. 13 : 22, par., dat er *vele* valsche christussen en valsche profeten zouden opstaan, en teekenen en wonderen doen, om te verleiden, indien het mogelijk ware, ook de uitverkorenen. Zoo wordt het ons ook hier geteekend in de verschijning van de twee beesten, waarin alle valsche christussen en alle valsche profeten van alle eeuwen zijn samengevat, en als twee onsterfelijke wereldmonsters worden voorgesteld.

Doch letten we nu verder op dit tweede beest. Het komt op *uit de aarde*. Zee en aarde vormen samen tegenover den hemel het lagere; datgene wat beneden is; maar de aarde is daarbij hooger dan de zee, die „onder de aarde” is. De aarde doet denken aan het natuurlijk-zondig-zwak-*menschelijke*. Het aardsche staat tegenover het hemelsche, Joh. 3 : 31; 1 Kor. 15 : 44 v.v.

Dit tweede beest wordt hiermee al dadelijk geteekend als natuurlijk-menschelijk van aard en oorsprong. Het is niet van boven, maar komt van beneden; het leeft en werkt niet uit wedergeboorte, de geboorte van boven, de geboorte uit den Geest Gods, maar uit de natuurlijke geboorte, de geboorte des zondigen vleesches, de geboorte uit de menschen. Het is, zooals ook wij het nog Bijbelsch zeggen en aanduiden, *aardsch uit de aarde*. Het vertegenwoordigt de pure menschelijkheid, zooals die door de zonde geworden is, en leeft zonder en buiten God en Diens werkingen om. *De pure mensch*. En dat is óók een monster; maar een ànder monster dan het eerste beest.

Het beest, dat uit de zee opkomt, draagt daarin het daemonische

aan zich; maar dit andere beest vertoont het daemonische niet, en wordt ons daarom ook veel minder monsterachtig beschreven; het draagt en vertoont het menschelijke, dat wel monsterachtig is door de zonde, maar voor den mensch toch nooit zoo afschuwwekkend wezen kan als het daemonische, waarvoor ieder nog huivert. Neen, de gedaante van *dit* beest is rustiger; het mag een monster wezen, het is tenslotte van gelijke beweging als wij, als de menschen; en daarmee zal dit beest het best aansluiting bij de menschen vinden, en daarvoor dan ook dienen moeten. Het is uit de *aarde,* die God den *menschenkinderen* gegeven heeft, Ps. 115 : 16. Het is niet uit de zee, het element van den draak!

Terwijl het beest uit de zee gruwelijk en huiveringwekkend was, had dit beest *„twee horens, gelijk aan een lam; en het sprak als een slang”*. Zoo vertalen we letterlijk, al spreekt het vanzelf, dat in heel dit verband een lam herinnert aan HET Lam, en een slang aan DEN draak. Toch wordt er vóór alles nadruk gelegd op de onschuldige verschijning van dit beest, dat wel hoornen heeft, doch slechts twee, en dan nog maar gelijk aan lamshoornen. Dat is geen macht, waar men *bang* voor wordt.

De twee hoornen van dit beest, waardoor het zijn macht uitoefent, herinneren ons aan de twee getuigen, waardoor het Lam op aarde Zijn macht uitoefent, 11 : 3 v.v. Het had twee horens, gelijk aan het Lam. Zooals Christus door Zijn twee getuigen Zijn Evangelie doet verkondigen en Zijn macht op aarde toont, zoo werkt ook dit beest met zijn getuigenis en teekenen. Ook de verdere beschrijving herinnert ons voortdurend aan cap. 11; en ook in dezen blijkt er navolging, tot in het fijnste, van het werk van God op aarde.

De macht van *dit* beest is zijn getuigenis, maar dan spreekt hij als de draak; zijn spraak, die slangengelispel is, verraadt hem; het is leugen en verleiding wat hij voortbrengt; „maar wacht u van de valsche profeten, welke in schaapskleederen tot u komen, maar van binnen zijn zij grijpende wolven”, Matth. 7 : 15. Zijn getuigenis staat in dienst van Satan, en komt tenslotte hem ten goede. Het is arglistig en valsch, als de draak. Tegenover het getuigenis der Kerk stelt hij, de pure mensch, zijn getuigenis; het getuigenis eens menschen; een menschelijk getuigenis; uit de menschen, en van de menschen, en aannemelijk voor de menschen; menschelijk uit de menschen. Het gaat om het geweld van de antichristelijke wereldmacht, maar met list, als van den draak, moet dit tot de menschheid worden gebracht, om er hen aan te onderwerpen en afhankelijk van te maken.

Dit beest *„oefent dan ook al de macht van het eerste beest, vóór zijn aangezicht”*. Zooals de getuigen der Kerk zijn de twee olijfboomen en de twee kandelaren, die voor den God der aarde staan, 11 : 4, vervuld van Gods Geest, en het licht des Evangelies in de wereld

werpend, zoo staat dit beest voor het aangezicht, als dienaar, van het eerste beest, en draagt zijn macht de wereld in, en brengt die tot de menschen, en past die aan hen toe. Het is volkomen imitatie. Er is geen oorspronkelijkheid in, maar alleen opbieden tegen het werk Gods. Hij introduceert met zijn getuigenis de antichristelijke wereldmacht, en spreidt diens macht ten toon, en verheerlijkt die, en doet ze de menschen aannemen.

In de profetieën, waarbij Openb. 11 aansloot bij de teekening van de twee getuigen van Christus, stond ook dit woord: „niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden, zegt de Heere der heirscharen", Zach. 4 : 6. Dat heeft Satan den Heere nagezegd, toen hij de kerk niet overwinnen kon (cap. 12). Hij riep de antichristelijke wereldmacht op; maar kracht en geweld winnen en onderwerpen de menschen niet; „hier is de lijdzaamheid en het geloof der heiligen", vs. 10; doch dan zal hij thans aan het geweld de list paren, en zoo toch het Beest doen triumfeeren, en de kinderen Gods aftrekken. Zoo werkt hij zelf, eerst met geweld, en dan met list (cap. 12 : 13 v.v.); zoo werkt hij nu ook door deze twee beesten in de wereld.

Zoo *„maakt dit beest, dat de aarde, en die er op wonen, aanbidden het eerste beest, welks doodelijke wonde genezen was."* Zoo ver drijft dit beest dóór, dat er aanbidding komt. Niet maar erkenning en aanneming, maar aanbidding van het beest. Men gaat het eeren als god. En dat doet heel de aarde, en allen, die er op wonen, en van wien verder niets gezegd kan worden; die aardsch zijn zonder meer; die alleen maar uit de aarde zijn, zooals dit beest zelf.

Het beest weet van de vereering van HET BEEST een religie te maken. Dàn geeft de mensch zich eerst geheel over, in volkomen toewijding en algeheele onderwerping. De aanbidding is daar de hoogste uitdrukking van. En daar is het dit tweede beest om te doen. Alles moet geheel menschelijk worden. Niet God, maar de mensch moet aanbeden worden en alles wat van de menschen is; het groote, en heerlijke, en machtige des menschen: de antichristelijke wereldmacht, HET BEEST. Dat Beest, dat sterker is dan de dood; dat onsterfelijk is, en onvergankelijk.

Dit is de religie van den antichristelijken wereldgeest: de religie naar den mensch; *menschelijkheidsreligie,* waaraan alles dienstbaar wordt gemaakt: de aarde en degenen, die de aarde bewonen; dus niet alleen deze laatsten, maar ook de aarde zelf, heel het leven, kunst en wetenschap, staat en maatschappij, enz., wat soms in de Schrift genoemd wordt „de aarde en haar volheid".

Doch zooals dan de twee getuigen van cap. 11 met macht optreden, zoo verschijnt nu ook deze antichristelijke wereldgeest met machtsdaden, die de daden der getuigen imiteeren en daar niet voor onder

doen. Daarom wordt ons dit tenslotte opnieuw beschreven in nauwe aansluiting bij de woorden van cap. 11 : 5 v.: *„en het doet groote teekenen, dat het ook vuur doet afdalen uit den hemel op de aarde vóór de menschen".* We worden direct herinnerd aan de magie der Egyptische toovenaars, die de wonderen van Mozes nadeden; maar dan ook aan alle soorten van magie, die, alle eeuwen door, als de navolging en caricatuur van het wonder verschenen is.

Het doet zijn teekenen vóór de menschen, om opzien te baren en te imponeeren. En het doet dat alles in imitatie van de twee getuigen, wien soortgelijke wonderen werden toegeschreven, hetgeen beduidde dat zij zouden optreden in den geest en met de macht van de oude profeten. Welnu, zoo zal dit beest, de eeuwen door, optreden in den geest en met de macht van de valsche profeten, die van ouds geweest zijn, toovenaars en waarzeggers, magie en mantiek.

Prof. Dr G. Ch. Aalders, die in 1911 zijn dissertatie schreef over De Valsche Profetie in Israël, legt in enkele van zijn stellingen de resultaten neer van zijn studie, die ook hier van beteekenis zijn voor het recht verstaan van dit beest. O. a. deze: „De oorsprong der valsche profetie is te zoeken noch in inspiratie door Satan, noch uitsluitend in opzettelijk en welbewust bedrog, maar in de natuurlijke vijandschap van het menschelijk hart tegen de revelatie Gods, welke in de valsche profetie onder inwerking van onderscheidene psychologische en historische factoren tot uiting komt." Hij noemt de valsche profetie in wezen diep irreligieus. Over de teekenen en wonderen schrijft hij p. 171 v., dat de Schrift zelf getuigt, dat ook valsche profeten teekenen en wonderen kunnen doen, Deut. 13 : 1 v.v.; „het teeken, resp. wonder, vindt zijn analogie in de magie der heidenen; wij laten daar hoe deze verschijnselen te verklaren zijn, of men daarbij met handig bedrog, toepassing van occulte natuurkrachten, dan wel met demonische inwerking te doen heeft; maar een feit is dat de H. Schrift de realiteit van ongewone werkingen en gebeurtenissen ook buiten de bijzondere openbaring Gods erkent; door het te hulp roepen van de magie kan dus ook de valsche profetie haar teeken en wonder hebben."

Wat eertijds Elia bestond, om de waarheid en werkelijkheid van den HEERE, den God Israëls, te toonen: vuur van den hemel te doen neerdalen, 1 Kon. 18 : 38, dat zal in de nieuwe bedeeling voor dit beest niet meer te groot zijn, zooals het toen was voor de Baälspriesters: „het doet groote teekenen, dat het ook vuur doet afdalen uit den hemel op de aarde vóór de menschen". Het staat voor niets; en zal bij de Kerk zeker niet achterstaan in betoon van wondermachten; vgl. ook 2 Kon. 1 : 10, 12 en Luk. 9 : 54. Eerder het tegendeel: men zal in de *wereld* wonderen vinden; in de *Kerk* slechts de macht van het woord.

Men behoeft hier waarlijk nog niet te denken aan „de wonderen

van den Antichrist", 2 Thess. 2 : 9; maar veel meer zal men in 't oog moeten vatten alle werkingen van magie en mantiek, toovenarij en waarzeggerij, occultisme en spiritisme, wetenschap en techniek, maçonnerie en astrologie, clairvoyance en telepathie, somnambulisme en psychometrie, enz., enz., maar dan óók wat men weet te voorschijn te brengen, tot verwondering der wereld, op oeconomisch of staatkundig gebied, in de kerk en de maatschappij, en overal, waar telkens dingen geschied zijn door de groote menschelijke kracht, mysterieus van aard, die niemand verwachtte, en die ieder vervullen met eerbied en respect voor het menschelijk kunnen. Dat is in elke eeuw weer anders: dat was vroeger b.v. telegrafie en spoortrein; nu weer radio en vliegmachine; enz., enz., enz.; het is steeds wat anders en steeds wat nieuws, dat de menschen al meer de menschelijke macht en wetenschap doet bewonderen en aanbidden. Onder al deze dingen zijn vele goede en schoone gaven Gods, zie vs. 14, maar het beest misbruikt ze tot de eer en verheerlijking van het eerste Beest; de krachten ervan worden door hem toegeschreven aan de antichristelijke wereldmacht en aan de menschheid zelf, tot eigen verheerlijking en aanbidding.

Zoo is dan nu de verschijning van het tweede beest geteekend, dat we nog niet de valsche profeet, maar veel meer *de valsche profetie* of *antichristelijke wereldgeest* noemden, die zich op menigvuldige wijze, alle eeuwen der nieuwe bedeeling door, doet gelden onder de menschen. Het werkt door woord en geest; en is uit de aarde. Het beweegt zich in het menschelijke, en vertegenwoordigt de pure, zondige menschelijkheid, die van God en Zijn Woord niet weet, en door Zijn Geest zich niet laat bezielen noch drijven.. Het is *menschelijk*. Maar zoo dient het de antichristelijke wereldmacht, en bevordert de opkomst en uitoefening van macht van dat Beest. Het doet dat in de onschuldige menschengedaante, die gemakkelijk bij de menschen ingang vindt, al is het van binnen een monster, en grijpende wolf, een *beest*. Het sleept alles mee: de aarde en al wat daarin is; heel het menschenleven. En het doet dat tot het uiterste, d. i. door al zijn streven tot religie te maken, menschelijkheidsreligie, waarin de mensch zelf in de plaats van God gekomen is. Dit is de religie, die naar den mensch is, en dan ook de menschen gemakkelijk wint; — tenzij men aan God vasthoudt, en aan Zijn Christus getrouw blijft.

2. Het optreden van den Antichristelijken wereldgeest (13 : 14—17).

Zooals de verschijning van dit beest is, treedt het ook op; maar heel dat optreden kan eigenlijk reeds dadelijk met één woord worden

saamgevat: *„en het verleidt degenen die op de aarde wonen, vanwege de teekenen, die er aan gegeven zijn te doen vóór het beest"*. Verleiden is het werk van dit beest. Af-leiden van God, en heen-leiden naar de antichristelijke wereldmacht. Het verleidt degenen, die op de aarde wonen; en daarmee gekarakteriseerd zijn: die aardsch uit de aarde zijn, en het hoogere leven niet kennen, p. 230. Zij worden ingenomen door de teekenen, de groote daden, die dit beest doet op de aarde; en zij geven zich daaraan over.

Maar achter dit alles, staat, als bij de antichristelijke wereldmacht, vs. 5 vv., de regeering en macht en heerschappij van God en Zijn Christus, die ook dit beest de gelegenheid en het vermogen *geven,* om zijn opzienbare daden uit te voeren. God gebruikt ook de valsche profetie tenslotte voor Zijn doel. Reeds van de valsche profetie onder het O. T. geldt het: „Het is een proef, waaraan de Heere Zijn volk onderwerpt, om te doen uitkomen hoedanig de geesten zijn", Deut. 13 : 3 (Aalders, a.w. p. 199).

In de nieuwe bedeeling laat God de valsche profetie geheel de vrije hand. Zij kan zich geheel uitleven, en de menschheid tot haar volle ontplooiing leiden, en tot al haar krachten. Door haar werken stijgt de menschheid tot haar toppunt en volledige heerlijkheid. Haar wordt niets onthouden. Dit beest MAG teekenen en wonderen doen. De keuze wordt niet onderdrukt, maar zeer zuiver gesteld: God en de volheid van Zijn openbaring in Christus Jezus en den Heiligen Geest tegenover Satan en de volheid van de antichristelijke wereldmacht en de heerlijkheid van den antichristelijken wereldgeest. Nu kan de mensch kiezen. En dit beest verleiden. Zoo komt de crisis in de kerk, en wordt ze, door onderdrukking en het vuur der verzoeking, gezuiverd van allen, die wezenlijk de aarde en niet den hemel, den duivel en niet Jezus Christus, Satan en niet Gode toebehooren. Want *verleid* worden „degenen, die op de aarde wonen", ook al verkeeren ze daar misschien in de kerk. Bewaard worden slechts zij, die „den Heere hun God liefhebben met hun gansche hart en met hun gansche ziel", Deut. 13 : 3; 1 Kor. 11 : 19; vgl. ook 2 Petr. 2 : 1 vv.

Zijn verleiding oefent dit beest uit door te *„zeggen aan hen, die wonen op de aarde, een beeld te maken voor het beest, dat de wonde van het zwaard heeft, en levend werd."* Het beest roept een eeredienst in het leven voor de antichristelijke macht. Het is niet genoeg het Beest te aanbidden in de valsche religie des harten, maar, zooals in de Wet des Heeren op het eerste gebod het tweede volgt, zoo voegt thans dit beest aan den valschen godsdienst ook den valschen eeredienst toe; en zet daarmee de menschen in beweging, en geeft hun iets te doen, waarin zij zichzelf kunnen uiten en toewijden aan het Beest. Het blijft nu maar geen privaat-zaak, maar alles treedt naar buiten in den openbaren cultus van het Beest.

Het wordt, en is alle tijden door, als in de dagen van Daniël, toen men Nebukadnezar bewoog een beeld, als symbool van zijn staatsmacht, op te richten in het dal van Dura; en dan wordt dat een groot *feest;* en de heerlijkheid daarvan zal wezen, dat *allen* zich daar zullen buigen voor dat ééne beeld, Dan. 3. Nu nemen de menschen zelf deel aan wat de wereldgeest der valsche profetie uitdacht, in imitatie van Gods wet en werk, ter eere van het Beest. Nu raken ze zichzelf geheel aan het Beest kwijt, met al wat ze hebben en zijn. Nu komen ze in volkomen afhankelijkheid van het Beest, *èn vinden daar hun vreugde en rijkdom in.* Dat bereikt de *eere*dienst eerst, in den godsdienst. Het wordt nu *hun eigen zaak,* die zij zich geheel toeëigenen. En daar is het dit tweede beest om te doen, als hij den menschen leert „een beeld te maken voor het onsterfelijke Beest, dat sterker is dan de dood; dat onvergankelijk en eeuwig is; dat god is; de god en heerlijkheid der menschen."

Johannes dacht bij dit alles zeker aan het Romeinsche wereldrijk en zijn keizercultus; wij denken aan het Duitsch imperium met zijn Hitler-cultus. Van Hitler wordt het ook gezegd, dat hij onsterfelijk is: al sterft hij, toch blijft het „Hitler" en „Heil Hitler". En niet anders is het met Lenin; de dienst der Rede; de tempel der wetenschap; de loge van theosofie en maçonnerie; de seance van het Spiritisme; enz., enz., waarin de cultus der menschheid door den antichristelijken wereldgeest wordt gaande gehouden. Humanisme en rationalisme, litteratuur en kunst, handel en wetenschap, ze hebben allen hun *tempel* gekregen in deze wereld, waarin de antichristelijke wereldmacht aanbeden wordt. Niet altijd en overal gaat het zoo, maar wel steeds weer en alom waar *de menschen zijn, die alleen maar de aarde bewonen;* zooals het hier dan ook uitdrukkelijk staat, en herhaald wordt.

En ook hierin, in de sterkste uitoefening van zijn macht, mag dit beest zoo ver gaan, als het wil: *„en er werd macht aan hem gegeven, een geest te geven aan het beeld van het beest, dat het beeld van het beest ook zou spreken, en zou maken, dat, zoovelen als niet zouden aanbidden het beeld van het beest, gedood zouden worden."* Het mag zijn eeredienst *levend* maken, en bezield, en bezielend, zoodat het de menschen op het sterkst kan trekken. Het wordt geen zin- en geestloos iets; maar een diep, in- en aangrijpend *beginsel* zal den eeredienst van het beest zin en leven geven voor de menschen: het beginsel van den keizercultus is zoo goed als dat van den absoluten staat waarlijk niet maar dom en onbegrijpelijk-dwaas, maar de beginselen der wereld hebben wortelen, historie, geest en leven. Het zou ons te ver voeren dit alles hier uit te werken; maar voor onzen tijd verwijzen we toch even naar het *beginsel* van ras en bloed en bodem, en van het geheele Nationaal Socialisme, zooals dat thans steeds breeder op allerlei gebied wordt uitgewerkt en in het licht gesteld. (Men zie

b.v. als een der eersten, die hierover duidelijk schreven Dr A. Frey, Der Kampf der evangelischen Kirche in Deutschland und seine allgemeine Bedeutung; Nijkerk, Callenbach, 1937).

Het beest mag zijn eeredienst voor het Beest uitwerken en begründen; er de redelijkheid en zedelijkheid van aantoonen, zoodat het alles *geest en leven* krijgt, en men de antichristelijke wereldmacht steeds meer van ganscher hart, met volle overtuiging, en oprechte overgave, gaat dienen; en zijn optreden op *alle* gebied gerechtvaardigd en verklaard wordt. Het spréékt voor de menschen. Het spreekt hun toe. Het beest van den antichristelijken wereldgeest heeft een wondere, mysterieuze, meesleepende macht, om allen voor de antichristelijke wereldmacht te bezielen, en heel zijn eeredienst een mystiek karakter te geven door het mysterie, dat het Het Beest weet om te hangen. Zoo is men er thans in Duitschland van overtuigd, dat Hitler iets bijzonders heeft, waardoor hij steeds op de juiste wijze en op den juisten tijd weet in te grijpen, en altijd weet wat hij doen moet. Vraagt men, wat dit wondere divinatievermogen van dezen mensch dan toch is, dan krijgt men ten antwoord, dat dat nu juist het wondere en onverklaarbare, het mysterieuze en bijzondere van Hitler, symbool en incarneering van het Nationaal Socialisme, is. Men is vervuld van *vereering* voor het voorwerp van zijn aanbidding; en dat geeft het bijzondere aan den cultus en eeredienst.

Maar dan ligt het ook voor de hand, dat men geen *afwijking* of *tegenspraak* dulden kan. Ieder moet mee; en voor wie niet meedoet in de algemeene vereering en aanbidding, wordt „de oven des brandenden vuurs", Dan. 3, gestookt; die wordt gedood. Wie geen eer bewijzen wil aan de macht, waar allen voor buigen, valt uit den toon, en kan niet geduld worden in het midden van de antigodsdienstige gemeenschap, die toch o zoo godsdienstig is in den eeredienst voor het Beest.

En God laat dat toe, en geeft er vrijheid en gelegenheid toe, zooals ook het eerste Beest macht ontving den heiligen krijg aan te doen en die te overwinnen, vs. 7. Men mag de Kerk vervolgen en verdrukken tot den dood toe, juist omdat uit moet komen wie zijn leven niet liefheeft tot het einde, tot den dood toe, 12 : 11. God beoogt door de verdrukking ten doode de zuivering van Zijn kerk. Duidelijk moet worden wie Hem toebehooren, en wie eigenlijk van de wereld zijn.

„En het maakt, dat allen, de kleinen en de grooten, en de rijken en de armen, en de vrijen en de dienstbaren, zich laten geven een merkteeken, op hun rechterhand of op hun voorhoofd; en dat niemand kan koopen of verkoopen, dan die het merkteeken heeft, den naam van het beest, of het getal van zijn naam." Een merkteeken is bewijs van volkomen toegehoorigheid, zooals men slaven opdrukte als eigendomsbewijs van hun heer, en soldaten als mannen van hun keizer.

Onuitwischbaar werd dat ingetatoeëerd. Het is het teeken van algeheele afhankelijkheid, waarmee men *zijn persoonlijke vrijheid* opgeeft voor den dienst van zijn meester, om zichzelf, met al wat men heeft, hem ondergeschikt te maken. Heel het leven, zelfs het oeconomische, wordt gekenmerkt door en dienstbaar gemaakt aan het Beest. Alles moet hem dienen. Alles draagt zijn stempel.

Dat behoeft niet steeds ook een zichtbaar, stoffelijk teeken te zijn als de swastika van onze dagen in het Duitsche rijk, of van hamer en sikkel in Rusland. Het merkteeken kan evenzeer gezien worden in een slagzin als van de Fransche Revolutie „ni Dieu, ni maitre"; in een leuze, of levenshouding. *Hier* komt het op aan, dat alles wordt ondergeschikt gemaakt aan den dienst en eeredienst van het Beest, en dat alles daarvan doortrokken is. Het is *de terreur,* die heerscht; en *de boycot,* die beoefend wordt.

Alle rangen en standen nemen er zonder onderscheid aan deel. Allen zijn door één gedachte en daad bezield: men draagt het merkteeken *aan het voorhoofd of aan de rechterhand.* Alles staat in hetzelfde teeken. Het antichristelijk beginsel heerscht over het geheele leven, niet alleen het geestelijk leven, maar ook het stoffelijk en maatschappelijk leven. Er zijn geen grenzen. Overal moet het doorgevoerd en toegepast worden, opdat de mensch er geheel door ingenomen worde, en geen stukje van het volle menschenleven voor zich, òf... voor God houde.

Dat *kàn* alleen als de antichristelijke wereldgeest *alles* dienstbaar maakt aan de antichristelijke wereldmacht. Ook hierin is imitatie. Zooals de geloovigen het zegel des Geestes dragen en daardoor in heel hun leven bepaald worden, Ef. 1 : 13; Rom. 4 : 11; Openb. 7 : 2 vv., zoo drukt ook de antichristelijke wereldgeest den ongeloovigen zijn zegel op. Het is een ken-teeken, dat de gemeenschap sterkt, en anderen buitensluit. Het is een saambindend *kèn-merk.* En het bestaat, zooals tenslotte nog gezegd wordt, in *„den naam van het Beest";* in het kenmerkende van het Beest; in alles wat hem openbaart. Men draagt het teeken van het Beest, als men zich in zijn geest gedraagt en optreedt, en door zijn beginsel laat beheerschen en bepalen. Of *„het getal van zijn naam",* d. i. de korte, karakteristieke uitdrukking van zijn naam of wezen, zooals we daarvan in onze dagen in de swastika een merkwaardig voorbeeld bezitten, en in vroegere dagen de Duitsche adelaar reeds als antichristelijk teeken gezien is.

3. De Kerk onder den Antichristelijken wereldgeest bewaard (13 : 18).

„Hies is de wijsheid". Tegenover de antichristelijke wereld*macht* wordt de Kerk bewaard door lijdzaamheid en geloof; maar hier, tegen-

over den antichristelijken wereld*geest,* komt het op wijsheid aan, die de geesten weet te onderscheiden, of ze uit God zijn, 1 Joh. 4 : 1. Gods volk hééft die wijsheid; en ontvangt ze op haar gebed, Jak. 1 : 5. De kerk onderscheidt alle dingen, 1 Kor. 2 : 15. En zoo doorziet zij den antichristelijken wereldgeest, en wordt niet mee verleid, maar bewaard door haar wijsheid.

Hier is de wijsheid, en op die wijsheid stuit de antichristelijke wereldgeest, en vangt de geloovigen niet. Tegen de wijsheid, die van boven is, uit den Geest van God, kan dit beest niets beginnen. Het is de wijsheid niet dezer wereld, noch der oversten dezer wereld, maar de wijsheid Gods, 1 Kor. 2 : 6 vv. Dat is geen wetenschap van de aarde, maar de verlichte oogen des verstands door den Heiligen Geest.

Hier is de wijsheid, de zesde donderslag, die wat ten diepste Satans opzet is, bij de geloovigen onvruchtbaar doet zijn; hen verleidt hij niet; zij worden ook tegen dit woeden bewaard... door de wijsheid, die hun geschonken is, tegenover de wijsheid dezer wereld.

Men moet hooren, en gelooven, werd vs. 9 v. gezegd. Hier luidt het nu: wie de wijsheid heeft, moet die gebruiken: *„die verstand heeft, moet berekenen het getal van het beest".* Temidden van de geestelijke stroomingen in deze wereld moet men zijn verstand gebruiken en wijsheid beoefenen. Elders in het N. T. weerklinkt telkens de verwante vermaning: „zijt dan nuchter en waakt", 1 Thess. 5 : 6, 8; 1 Petr. 1 : 13; 4 : 7; 5 : 8. Men late zich niet betooveren door de magie van het beest, vgl. Gal. 3 : 1. „Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt", Matth. 26 : 41. Men moet het beest zien en aanzien in het licht der Schrift. „Het criterium der profetie was (reeds) voor den Israëliet de al-of-niet-overeenstemming met de reeds gegeven openbaring Gods". (Aalders, Valsche Profetie, Stelling VII).

De taak van de onderscheiding der geesten *houdt* de kerk alle eeuwen door; en ze heeft den vasten maatstaf van het Woord Gods daarvoor in de hand. Duidt de antichristelijke wereldgeest zichzelf aan in een *„getal",* dan kan zeker deze werkzaamheid der Kerk goed worden weergegeven met *„berekenen":* men moet dan dat getal aanzien, en het leggen naast de „getallen", die ons in de Schrift gegeven zijn, om zoo zijn waarde te schatten. Het getal van het beest *openbaart* het; men moet die *openbaring* leggen naast en waardeeren naar de openbaring der Schrift. Dat is „rekenwerk", dat het verstand moet verrichten, naar de wijsheid, die ons geschonken is.

„Want het is een getal van een mensch". Dáárom moet deze arbeid verricht worden. Het is het getal van een mensch; en daar moet men *voorzichtig mee zijn;* dat moet men *beproeven en toetsen,* of het wel in overeenstemming is met de getallen Gods, die Hèm openbaren. Ook God heeft Zijn getallen, die Zijn heerlijkheid toonen. Met name drie

en zeven zijn getallen Gods, waarvan immers het eerste ons herinnert aan Zijn heilige drievuldigheid, en het laatste aan de volheid van Zijn goddelijke werkingen in de wereld. Men moet het getal eens menschen vergelijken met de getallen Gods. Er wordt niet gevraagd de *gànsche* antichristelijke wereldmacht en -geest te onderzoeken en te kennen en te onderkennen. Dat zou voor menig Christen veel te diep gaan en al te veel inhouden; ja, we kunnen gerust zeggen, dat dat niemand geheel gelukken zou. Er is voor den mensch in dit alles te veel mysterie en daemonische verborgenheid dan dat men het alles zou kunnen kennen.

Maar dat behoeft dan ook niet. Het Beest zelf uit zich in een *getal;* en dat getal is kenmerkend; kenmerkend voor zijn naam en wezen. Als men dat *getal* maar opmerkt en aandachtig gadeslaat, onderzoekt en toetst, „berekent" door vergelijking met andere getallen, de getallen Gods, en van Zijn naam, en openbaring. Het getal, de leuze, de slagzin, het kenmerkende, het typische en karakteristieke van het beest heeft men slechts in het oog te vatten. Daar kan men het Beest aan kennen, want daaraan *doet* het zich kennen, vs. 16—17.

„En zijn getal is zeshonderd zes en zestig": de herhaling van het zestal en de steeds hoogere opvoering daarvan klinken ons vanzelf in de ooren, als we het getal maar noemen. Wat wil die zes, en de herhaling daarvan tot driemaal toe? We moeten het in het licht van Gods getallen stellen: drie en zeven. Zeshonderd zes en zestig ..., de klank van de ZES heeft de overhand; en het is „een getal eens menschen".

We hebben gezien, dat het onmogelijk uitdrukking kan zijn van één mensch. Het gaat immers over de antichristelijke wereldmacht en -geest van alle eeuwen; over het algemeene, dat slechts in personen, in menschen, maar dan in *tal* van menschen, tot uitdrukking komt. We kunnen hier niet denken aan de geheimzinnige aanduiding van één bepaalde persoon. Wel heeft men dit op velerlei wijzen willen doen, maar het resultaat van al dit streven is dan ook hopeloos verschillend. Tientallen personen uit de oudheid, en dan zoo maar voort tot Adolph Hitler toe, (men zie o. a. K. Schilder, De Openbaring van Johannes en het Sociale Leven, p. 189; en Concordia Theological Monthly, Sept. 1933, overgenomen door Watergraafmeersche Kerkbode) zijn zoo aangewezen als de Antichrist van 666. Men voelt deze methode derailleeren.

Men zal „een getal van een mensch" te verstaan hebben, zooals het er staat: *een menschengetal tegenover Gods getallen.* Het getal zes geeft *het menschelijke* aan; het aardsche uit de aarde; dat niet tot zeven toe voortschrijdt; dat het goddelijke niet wil, noch kent, noch betracht; dat met het hemelsche en al wat uit en van den hemel is, niet wil te maken hebben. Het is het hoogste waartoe de mensch op-

klimt, en waarin hij *zijn* volkomenheid bereikt; het is de volle en volledige menschelijkheid; maar altijd zonder God en het goddelijke werken. Zoo werd ons het Beest geteekend; zoo is het getal zes inderdaad een scherpe, puntige, echte karakteristiek van het wezen van het Beest in heel zijn openbaring en werken.

ZES ... dat is het Beest in zijn kern en openbaring. Dat is zijn kenmerk. En toch, ... nog niet geheel. Een allerbelangrijkst element ontbreekt hier nog: het scherpste en puntigste, n.l. dat het met zijn echte, zuivere, zondige menschelijkheid niet slechts niet tot Gods werken wil voortgaan, en alle goddelijkheid buitensluit, en zichzèlf genoegzaam is, maar dat het ook vooral zichzelf *in de plaats van God en al het goddelijke stelt;* dat het zichzelf als god vertoont, en alle religie en eeredienst voor *zich* opeischt.

Maar daarom is „zes" dan ook nog niet genoeg gezegd, maar moet het „zes" *tot driemaal toe herhaald* worden, opdat het ook *het merk der goddelijkheid* drage. Hier is *de menschelijkheid*-in-zijn-volkomenheid, die zich als god vertoont en voor god uitgeeft.

Dàt is de klank en berekening van 6-6-6, die elk Christen in iederen tijd te hooren en te onderkennen heeft. Overal en altijd waar men zóó de zondige, pure menschelijkheid, het echt-menschelijke-van-God-geheel-geëmancipeerde ontmoet, dat zichzelf tot god verheft en in Gods plaats gaat staan, daar vindt „de wijsheid, die het verstand heeft," de antichristelijke wereldmacht en -geest. Dat heeft Johannes in het Romeinsche rijk gezien; latere geslachten in tal van wereldmachten en wereldbewegingen; wij treffen het overal weer aan; misschien wel het duidelijkst in het beginsel en in de macht van het Nationaal Socialisme; maar vergeten we het daarom niet ook elders op te merken, soms ook in ons eigen hart en leven; vlakbij ons en rondom ons en binnen in ons. Soms daar, waar men het allerminst verwacht; zooals men b.v. bij het lezen van A. Janse, Van Idolen en Schepselen, Kampen, Kok, 1938, bemerken kan; ook al is men het in alles niet met den schrijver eens.

Hier is de wijsheid. Niemand *behoeft* verleid te worden door den antichristelijken wereldgeest. Als men zich maar door Gods Geest laat leeren, en zijn verstand gebruikt in nuchterheid en waakzaamheid. Hier is de wijsheid, die niet verblind wordt, maar het getal van het Beest berekent bij het licht van Gods Woord en Geest; want Hij is meerder die in u is dan die in de wereld is, 1 Joh. 4 : 4.

Onoverwinlijk is de Kerk van Christus zelfs voor den antichristelijken wereldgeest. „Kinderkens, gij zijt uit God, en hebt hen overwonnen; zij zijn uit de wereld; daarom spreken zij uit de wereld, en de *wereld* hoort hen; wij zijn uit God; die God kent, hoort ons; die uit God niet is, hoort ons niet; hieruit kennen wij den geest der waarheid, en den geest der dwaling"; den geest, die uit de aarde

aardsch is, en spreekt als de draak, èn den Geest, die van boven uit de hemelen is, en ons in alle waarheid leidt; vgl. 1 Joh. 4 : 4—6.

VII. DE KERK OP AARDE BEWAARD EN GEHEILIGD.

1. *En ik zag, en zie, het Lam, staande op den berg Sion, en met Hem honderd vier en veertig duizend, hebbende Zijnen naam, en den naam Zijns Vaders, geschreven op hunne voorhoofden.*
2. *En ik hoorde eene stem uit den hemel, als eene stem van vele wateren, en als eene stem van een grooten donderslag. En de stem, die ik hoorde, (was) als van citerspelers, spelende op hunne citers.* 3. *En zij zongen een nieuw gezang, vóór den troon, en vóór de vier levende wezens, en de ouderlingen. En niemand kon het lied leeren, dan de honderd vier en veertig duizend, de gekochten van de aarde.* 4 *Dezen zijn het, die zich met vrouwen niet bezoedeld hebben, want zij zijn maagdelijk (rein). Dezen zijn het, die het Lam volgen, waar het ook henengaat. Dezen werden gekocht van de menschen, als eerstelingen voor God en voor het Lam.* 5. *En in hunnen mond werd geen leugen gevonden; zij zijn zonder smet.* Openb. 14 : 1—5.

1. De Kerk op aarde bewaard (14 : 1).

We zijn aan het laatste deel van het Vijfde Stuk van het Tweede Deel der Openbaring toegekomen. Handelt het Tweede Deel over de uitoefening van Christus' Koningschap in de *wereld* (4 : 1—21 : 2), het Vijfde Stuk daarin toonde ons, hoe Christus dat Koningschap óók uitoefent door de verdrukking van de Kerk op aarde (10 : 1—14 : 5).

We hebben nu gezien hoe dat geschiedt. Tegenover de heilsopenbaring in Christus Jezus, in de volheid des tijds en de laatste dagen der wereldgeschiedenis, van Christus' geboorte tot aan Zijn komst op de wolken, heeft Satan op aarde zijn werkingen gesteld, zoowel direct, als door middel van de antichristelijke wereldmacht en -geest. Uit den hemel geworpen, woedt hij op de aarde met grooter kracht, en scherper vijandschap, en geraffineerder strijd dan ooit tevoren. Dàt bracht de Kerk haar strijd en lijden op aarde, waartegen zij slechts bestand bleek door de beveiliging en bewaring, die God haar steeds verleende zoowel tegen Satan zelf, als tegen zijn menschelijke bondgenooten.

Duidelijk bleek voortdurend, dat Satan c.s. wel woedden, maar dat

toch alles stond onder de heerschappij en het koningschap van Christus. Niet dat Christus den Booze in een enkel opzicht belemmerde in zijn geweld of list. Tenvolle mogen Satan en de zijnen zich uitleven in al hun boosheid en Gode- en Christusvijandigheid. Zelfs mochten ze de Kerk overwinnen, en in de grootste, ook maatschappelijke, verdrukkingen en vervolgingen brengen. Christus liet den boozen vrije hand.

Maar juist dàt prikkelde Satan tot het uiterste: ondanks al zijn woeden op allerlei wijzen en met steeds nieuwe methoden, zorgvuldig God en Zijn heilswerk nabootsend, bleef toch de Kerk op aarde in stand. God gaf haar steeds die gaven, die zij behoefde, om te volharden, tegen allen druk en lijden in, tot het einde. Satan kon de kerk niet uitroeien, noch haar op *zijn* kant krijgen. Wie waarlijk tot haar behoorden, bleven bewaard en beveiligd als het eigendom van Christus en de kinderen Gods.

Dàt resultaat van de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld door de verdrukking der Kerk op aarde, waar het oordeel van Satan achter ligt (de donderslagen, die niet opgeschreven mochten worden, 10 : 3 v.v., maar die toch wel te onderkennen waren, al werden ze niet uitgedrukt, omdat het de Kerk niet om Satan gaat, doch om God en Zijn Christus), dat hem tot zoo groote woede aandreef, wordt hier nu opgemaakt en vastgelegd.

Tweeërlei zal in dit laatste deel van het Vijfde Stuk van het Tweede Deel der Openbaring worden geconstateerd: dat de Kerk op aarde in haar geheel *bewaard* is, en dat zij door de verdrukking op aarde voor den hemel *geheiligd* werd. Geconstateerd wordt, dat „dengenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede", Rom. 8 : 28; dat de Vader der geesten „ons kastijdt tot ons nut, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden; en alle kastijding, als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn", Hebr. 12 : 10 v.; dat . . ., maar we kunnen niet voortgaan de talrijke plaatsen der Schrift te noemen, die ons deze gedachten nader belichten; Rom. 5 : 3 v.v.; Jak. 1 : 2 v.v.; 1 Petr. 1 : 5 v.v.; enz.

Na alles wat de Kerk op aarde, alle eeuwen door, wordt aangedaan, *„zag Johannes, en zie . . ."* het is hem zelf tot verbazing en blijde verrassing . . . *„het Lam, staande op den berg Sion, en met Hem honderd vier en veertig duizend, hebbende Zijn naam, en den naam Zijns Vaders, geschreven op hun voorhoofden"*. Hem wordt thans een visioen getoond van de Kerk op aarde in haar geheel, zooals hij dat ook reeds zag in 7 : 1—8. Op dezelfde wijze als toen, wordt ook nu *de kerk op aarde* genoemd met het getal der 144000. Wij zagen p. 146—147 dat dit getal de gansche ware kerk des Heeren vertoont,

zooals ze in al haar onderscheidingen, alle eeuwen door, *op aarde* leeft, als het ware Israël. Aan die beteekenis houden we natuurlijk ook hier vast, want men heeft geen recht hetzelfde nu zoo, dan weer anders op te vatten. Daar is echter ook in het geheel geen reden toe. Integendeel bevestigt ons wat hier van de 144000 gezegd wordt, dat we ook in cap. 7 ten rechte bij dit getal aan de Kerk op aarde dachten, tegenover de groote schare die niemand tellen kan als dezelfde Kerk, maar dan in den hemel, 7 : 9; 19 : 1. *Op aarde* wordt de Kerk verdrukt; de kerk van alle eeuwen; heel de kerk der nieuwe bedeeling. En nu, nadat dit alles ons in den breede voor oogen gehouden is in cap. 12—13, ziet Johannes heel die Kerk, volledig bewaard; en er wordt er niet één gemist. Ze zijn allen bij en met Christus; niemand kon ze uit Zijn hand rukken, en van Zijn gemeenschap scheiden, Joh. 10 : 28—29; Rom. 8 : 35—39.

Toch ziet Johannes hèn niet het eerst, maar het Lam, staande op den berg Sion, en mèt Hem 144000. De eigenlijke strijd ging niet in de eerste plaats tegen de kerk van Christus, maar tegen den Christus Zelf. Niet zij vooral, maar *Christus* heeft overwonnen, en zij slechts mèt Hem. Wat de boozen ook tegen Christus begonnen op aarde, zij konden Hem niet overwinnen, zooals Hij staat op den berg Sion, d. i. aanwezig is in het midden van Zijn volk, Matth. 28 : 20; Joh. 14 : 18 v.v. Zeker was Christus in den hemel, maar de zoo juist genoemde plaatsen der H. Schrift leeren ons niet minder sterk, dat Hij nochtans ook al de dagen tot de voleinding der wereld bij ons en met ons is. Men leze daar Zondag 18 van den Heid. Cat. maar over.

Terwijl de Heere Christus Zijn Koningschap over en in heel de wereld uitoefent, is Hij toch op zeer bijzondere en geheel eenige wijze bij en met de Zijnen, hier op aarde. En dat wordt hier tot uitdrukking gebracht in „het Lam, staande op den berg Sion". Dat is Christus' tegenwoordigheid in Zijn kerk op aarde.

De berg Sion neemt in de Schrift een merkwaardige plaats in, als eenerzijds de stad van David, anderzijds de tempelberg. Het vereenigt de gedachte aan de residentie van David en zijn huis, en aan de woning van God temidden van Zijn volk, de berg Zijner heiligheid. „De berg Sion" krijgt dan eschatologischen klank: op Sions berg wordt Davids huis gebouwd als drager van de beloften Gods voor den Messiaanschen tijd, Jes. 28 : 16, vgl. Rom. 9 : 33; 1 Petr. 2 : 6 v. Israëls verlossing zal uit Sion komen, Ps. 14 : 7; 20 : 3; 128 : 5; Jes. 59 : 20; Obadja : 21; en Sion zal vast staan tegenover de bergen van Basan, Ps. 68 : 17; Jes. 2 : 2 v.v.; Ps. 125 : 1; Jes. 10 : 12, 24. Het volk dat dan op Sion woont, geniet de gemeenschap met God, en zal veilig en zeker wonen. Het heil en de zegen zal daar genoten worden; en de Heere zal aldaar regeeren. De berg Sion krijgt zoo de beteekenis van *het Koninkrijk Gods op aarde,* dat door den Messias wordt gesticht, en

waarheen ook de heidenen zullen toevloeien, Micha 4 : 1 v.v.; Jes. 2 : 2 v.v. Wat in de profetie de berg Sion of Sion genoemd werd, heet thans voor ons het Koninkrijk Gods of Koninkrijk der hemelen, zooals het door Christus werd opgericht, en aanvankelijk op aarde verwezenlijkt. Zoo ziet Johannes hier het „Lam, staande op den berg Sion, en met Hem 144000".

Er wordt den 144000 geen plaats gegund in de wereld, maar ze mogen hier reeds verkeeren, en veilig en zeker wonen, in het Koninkrijk van Christus. Daar is Hij als hun Koning in hun midden. Daar regeert Hij, en dienen zij Hem in volkomen overgave en oprechte gehoorzaamheid.

Maar daar bewaart Hij Zijn volk dan ook, dat *in* de wereld is, maar niet *van* de wereld, ten teeken waarvan zij „Zijn naam, en den naam Zijns Vaders geschreven hebben op hun voorhoofden". Zij zijn verzegeld (cap. 7) met het zegel des doops en des Geestes, Ef. 1 : 13, dat hen tot eigendom stempelt van God en Zijn Christus. Zij dragen den naam van God en van Christus op hun voorhoofd: zij behooren God en Christus toe, en vertoonen dat in hun leven en levenswandel.

Zij zijn de kinderen des Koninkrijks tegenover hen, die het merkteeken van het Beest hebben, en daarmee uitkomen als kinderen van den Booze.

Tegenover alle koninkrijken dezer wereld staat het Koninkrijk Gods op aarde vast; is het Koningschap van Christus daar ongedeerd; en is van de kinderen des Koninkrijks, die daartoe verzegeld werden, niet één verloren gegaan; het volle getal 144000 wordt daar gevonden. De Kerk van Jezus Christus wordt onder alle verdrukkingen van de laatste dagen veilig bewaard, en Christus, de Koning van dit rijk, *stáát,* onverhinderd, op den berg Sion, temidden van Zijn Koninkrijk op aarde.

2. De Kerk op aarde geheiligd (14 : 2—5).

Als Johannes in zijn visioen Christus gezien heeft, staande in Zijn koninkrijk op aarde, en mèt Hem, ongedeerd en onverminderd, de Kerk van Christus op aarde, de kinderen des Koninkrijks, dan *hoort* hij vervolgens *„een stem uit den hemel, als een stem van vele wateren, en als een stem van een grooten donderslag".* Machtig en geweldig gezang weerklinkt den ganschen hemel door. Misschien mogen we bij de stem als van vele wateren inzonderheid denken aan de vele duizenden engelen in den hemel, 5 : 11, en bij de stem als van een grooten donderslag aan de stem der Cherubim, 4 : 8; 5 : 8; 6 : 1 vv.; 11 : 15; maar in elk geval vormen alle hemelingen samen één machtig koor, dat zingt met één stem, die doorklinkt tot Johannes, en waarvan hij

dan verder zegt: *„en de stem, die ik hoorde, was als van citerspelers, spelende op hun citers; en zij zongen een nieuw gezang vóór den troon, en vóór de vier levende wezens en de ouderlingen.”* Dit herinnert ons aan 5 : 8 vv., waar de lof van Christus werd bezongen van wege Christus' werk in de verhooging voor de uitverkorenen Gods, in een nieuw lied, passend bij de nieuwe bedeeling. Daarop wordt hier nu teruggewezen; en die rijke zang ruischt nu van den hemel, bezingend de heerlijkheid van Christus' hemelsch Koningschap voor Zijn volk. Zij zingen in Gods troonzaal, waar Hij regeert door Christus, temidden van engelenvorsten en gerichtsuitvoerders, vgl. cap. 4, terwijl deze zelf ook aan den zang deelhebben. Heel de hemel zingt van Gods goedertierenheid in het werk en de regeering van Christus.

Gewoonlijk denkt men bij dit zingen aan den zang van de 144000, maar dan moet men een overgang in den tekst veronderstellen, die daar niet in aangegeven is. Bovendien staat hier nadrukkelijk, dat Johannes de stem uit den hemel hoorde; en de 144000 worden op de aarde gedacht. Van hen staat dan ook heel iets anders geschreven, dat beter bij de Kerk op aarde past: *„en niemand kon het lied leeren, dan de 144000, de gekochten van de aarde.”* De Kerk op aarde, en zij alleen, hoort dat lied, en *leert* het meezingen. Zij *leert* van de hemelingen. Ook haar is de genade van Christus geopenbaard. Ook zij leeft voor en met Christus. Ook zij heiligt Zijn naam. Maar het is op aarde nog niet gelijk in den hemel. De hemel zingt het nieuwe lied reeds in volkomenheid. De Kerk op aarde is nog bezig dat lied te *leeren* zingen. Zij leeft er in, naarmate ze rijker, door al haar levenservaringen, de grootheid en heerlijkheid van God en Zijn Christus leert kennen.

Zoo leert zij dit lied; maar zij dan ook alleen; want *„niemand kon dat lied leeren dan deze gekochten van de aarde”*. Daar moet men het eigendom van Christus voor zijn; om Hem te leeren kennen, en Zijn eer te kunnen zingen. En ook dit herinnert aan 5 : 9, waar werd gezegd, gezongen, door de hemelingen: „waardig zijt Gij, het boek te nemen, en zijn zegelen te openen, omdat Gij geslacht werd, en hen Gode gekocht hebt met Uw bloed uit allen stam en taal en volk en natie”. Het Lam, dat geslacht werd, staat op den berg Sion, en met Hem de 144000. De Kerk op aarde leeft door en in Zijn gemeenschap; en zoo leert zij hier het nieuwe lied al beter zingen door al wat zij hier op aarde ervaart en van de wereld ondervindt.

Zij is gekocht *vàn de aarde,* waar zij van nature ook toe behoort, evenals het beest, dat uit de aarde is, en evenals degenen, die de aarde bewonen. Maar zij is daar door de genade van Christus, door Zijn lijden en sterven, van *losgemaakt,* ja, losgekocht; want zij is wel *in* de wereld en op de aarde, maar niet *van* de wereld en *uit* de aarde. Zij is herboren van boven door den Geest en het Woord van God, in

de genade van het Lam. Men zie hierbij 1 Petr. 1 : 18 vv.; Joh. 17 : 15 vv.; 1 Petr. 1 : 23; Titus 3 : 5, e. a.

De Kerk des Heeren is niet alleen bewaard in de wereld, in verhooring van Jezus' hoogepriesterlijk gebed, Joh. 17 : 15; bewaard van den booze; maar ze is door alles wat ze leed en streed ook geheiligd: zij *leert* het lied des hemels zingen ter eere van God en het Lam; zoo wordt zij, de eeuwen door, toebereid tot haar eeuwige woonstede in den hemel. Wie niet wezenlijk tot haar behooren, maar eigenlijk aardsch uit de aarde zijn, vallen vanzelf af, en zij leeren dat lied niet zingen: niemand kan dat lied leeren dan alleen de 144000, die Christus met Zijn bloed gekocht heeft tot in eeuwigheid. Zoo wordt de Kerk in deze eeuwen ook gezuiverd; naar reeds in cap. 11 werd uitgewerkt.

„Dezen zijn het, die zich met vrouwen niet bezoedeld hebben, want zij zijn maagdelijk (rein)". Een verheerlijking van het coelibaat kan hier onmogelijk mee bedoeld zijn; te minder wanneer we denken aan de Kerk van alle Christelijke eeuwen. Iets anders is, of men deze woorden dan geheel vergeestelijken moet, en alleen zou denken aan het zich verre houden van alle afgoderij. Wij meenen, dat hier vóór alles letterlijk sprake is van onthouding van hoererij; het niet toegeven aan de zondige en vuile lusten des vleesches. Het gaat niet om het huwelijk, waarin men, naar Gods ordinantiën, gemeenschap, ook des lichaams, met elkander heeft. Daarmede *bezoedelt* men zich niet. Maar het gaat om de gemeenschap van man en vrouw buiten het huwelijk; overspel en echtbreuk; voor gehuwden en ongehuwden; de schending van den tempel des Geestes. Daar wachten zich de ware Christenen voor, in de kracht des Geestes. Dezen zijn het, die zich met vrouwen niet *bezoedeld* hebben, want zij zijn maagdelijk rein.

Toch zal men dan deze ééne zonde, waarbij de verzoeking van Satan zoo sterk werkt, 1 Kor. 7 : 5, slechts als een specimen hebben te zien van vele andere, waarin evenzeer de verleiding groot en sterk is. De 144000 volgen het Lam, waar het ook heengaat, maar ze komen dan ook *niet* op de wegen van Satan en zijn verzoekingen. In zuiver leven weerstaan ze de verleidingen, die geweld en list van de boozen hun bereiden. Om die verleidingen hier levendig en werkelijk, concreet en echt, te teekenen, wordt één van de ergste en gevaarlijkste, alle tijden door, als voorbeeld genoemd. Hoe nauw trouwens de samenhang van heidendom en hoererij is, leert reeds de Baälsdienst onder Israël, die door de profeten eenvoudig hoererij genoemd wordt. Vgl. J. Ridderbos, Israël en de Baäls, pg. 30 v.v. In de wapenrusting Gods staan ze tegen de listige omleidingen des duivels, Ef. 6 : 11 v.v.; en ze weerstaan hem, vast zijnde in het geloof, 1 Petr. 5 : 9; ze leven naar den wil van God in het vleesch, 1 Petr. 4 : 1 vv. Maar dat alles is weer alleen mogelijk, als men zich dan ook in geen enkel opzicht

door de macht en geest dezer wereld laat meevoeren, en zich ook aan valsche leer of afgoderij niet overgeeft. Zoo, door dit alles tezamen, wordt men toebereid, om als een reine maagd voor Christus te verschijnen, 2 Kor. 11 : 2 v.v.

„Dezen zijn het, die het Lam volgen, waar het ook heengaat”. De 144000 leven met Christus in het Koninkrijk Gods, om Zijn wil te doen. En zooals Hij regeert, zoo zullen zij gehoorzamen; in goede en kwade dagen; met volkomen overgave van zichzelf en al wat zij hebben; in volle toewijding aan hun Heere en God en Koning; Matth. 10 : 34 vv.; 16 : 24 v.; Mark. 8 : 34 vv.; Joh. 13 : 36; 21 : 18. Zij volgen, waar Jezus voorgaat; ook op den kruisweg. Dat geldt niet maar van sommige, maar van alle Christenen. Het mag voor den één moeilijker zijn dan voor den ander; ook de tijd en de omgeving, waarin men leeft, kunnen daarin allerlei onderscheid brengen; tenslotte ontvangt elk datgene wat hij behoeft; leidt Christus ieder persoonlijk op zijn weg, naar Zijn welbehagen; maar komt het voor allen slechts hierop aan, of men bestendig Jezus volgt, waar Hij ons voorgaat. En *wij* kunnen het zeker niet bepalen, wie het daarbij het moeilijkst hebben: de martelaren en vervolgden, dan wel degenen, die in deze wereld een gerust en stil leven leiden; de zieken of de gezonden; de rijken of de armen; de werkloozen of de druk-bezetten. Het doet er ook niet toe. Het komt voor ons op het volgen van Jezus aan. De 144000 zijn het, die dit *doen,* Jer. 17 : 7 vv.; Matth. 7 : 24; Jak. 1 : 25.

„Dezen werden gekocht van de menschen, als eerstelingen voor God en voor het Lam”. Men meent op grond van dit „eerstelingen” de 144000 te moeten aanmerken als een bijzondere groep temidden van alle uitverkorenen. We hebben daar tot nog toe geen aanleiding voor gevonden, maar kunnen die hier zeker niet ontdekken. Evenals in Jak. 1 : 18 is hier geen sprake van eerstelingen der geloovigen, maar van *eerstelingen Zijner schepselen,* van de menschen, van de wereld. Onder Israël moesten de eerstelingen van den oogst den Heere gebracht worden; en die vertegenwoordigden dan den geheelen oogst. Naast het beeld van wortel en takken, heeft Paulus in Rom. 11 dit beeld van eerstelingen en deeg gebruikt, om in vs. 26 te kunnen zeggen: „en alzoo zal geheel Israël zalig worden”. Ook elders spreekt hij zoo over de geloovigen, Rom. 16 : 5; 1 Kor. 16 : 15. De geloovigen zijn als eerstelingen het schoonste deel der schepping; *in hen redt God de wereld, en herschept en behoudt Hij de menschheid.* Zij zijn Gode gewijd en geheiligd, als de eerstelingen van den oogst.

Zij zijn dat echter niet uit zichzelf, maar moesten daartoe losgekocht worden van de menschen. Door het bloed van Christus zijn zij de eerstelingen van de wereld geworden, in wien God de menschheid behoudt, terwijl de anderen als dorre takken afvallen. Zij zijn

Gode en het Lam gewijd, als het eigendom van Christus en kinderen Gods.

Verwant hiermee is de benaming der geloovigen als eerstgeborenen, die meer dan eens gebruikt wordt voor Christus in verband met de zijnen, Hebr. 12 : 23. De wereld werpt de Christenen uit, en veracht hen, maar voor God zijn zij het beste deel der wereld, de eerstelingen van den oogst.

„En in hun mond werd geen leugen gevonden; zij zijn zonder smet.” Zij waren niet uit den vader der leugenen Satan, Joh. 8 : 44, maar beleden getrouw en waarachtig den Heere, hun God, en verloochenden ook in moeilijke tijden den Heere Jezus Christus niet. Zij kwamen voor de waarheid uit, en volgden ook daarin getrouw hun Heiland en Heer, 1 Petr. 2 : 22. Zij waren zonder smet, zonder gebrek, zuiver. Zoo waren ze den Heere gewijd, en konden en mochten ze zichzelf geven in Zijn dienst. Heerlijk resultaat van dit deel der Openbaring: door alle eeuwen van vervolging en verdrukking heen wordt de Kerk des Heeren, temidden van Zijn Koninkrijk, op aarde *veilig en volledig bewaard;* en *heerlijk en geheel geheiligd* voor haar eeuwige woonplaats in den hemel.

„Beef satan, Hij, die ons geleidt, zal u de vaan doen strijken! Delf vrouw en kind’ren ’t graf, neem goed en bloed ons af, het brengt u geen gewin: wij gaan ten hemel in, en erven koninkrijken”.

ZESDE STUK.
14 : 6—19 : 4.

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS’ KONINGSCHAP IN DE WERELD DOOR DE EINDGERICHTEN.

I. DE KOMST VAN GODS GERICHT OP AARDE.

6. *En ik zag eenen anderen engel, vliegende in het midden des hemels, hebbende een(e) eeuwig(e) Evangelie(boodschap), om die te verkondigen aan die op de aarde gezeten zijn, en aan alle natie, en stam, en taal, en volk;* 7. *zeggende, met eene groote stem: Vreest God, en geeft Hem heerlijkheid, want gekomen is de ure Zijns oordeels; en aanbidt (Hem), Die gemaakt heeft den hemel, en de aarde, en de zee, en de fonteinen der wateren.*

8. *En een andere, twee engel volgde, zeggende: Gevallen, gevallen is het groote Babylon, dat gedrenkt*

heeft, uit den wijn der gramschap van hare hoererij, alle natiën. 9. *En een andere, derde engel volgde hen, zeggende: met eene groote stem: Indien iemand het beest aanbidt, en zijn beeld, en het merkteeken ontvangt op zijn voorhoofd, of op zijne hand,* 10. *die zal ook drinken van den wijn der gramschap Gods, die ongemengd toebereid is in den beker van Zijnen toorn; en hij zal gepijnigd worden in vuur, en zwavel; vóór heilige engelen, en vóór het Lam.* 11. *En de rook van hunne pijniging gaat op, tot in alle eeuwigheid. En zij hebben geen rust, dag en nacht, die aanbidden het beest, en zijn beeld, en indien iemand ontvangt het merkteeken van zijnen naam.* 12. *Hier is de volharding der heiligen, die bewaren de geboden Gods en het geloof van Jezus.*

13. *En ik hoorde een stem uit den hemel, zeggende: Schrijf: Zalig de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunne moeiten, want hunne werken volgen met hen.*

Openb. 14 : 6—13.

1. Het eeuwig Evangelie van Gods gericht (14 : 6—7).

Het Zesde Stuk van het Tweede Deel der Openbaring gaat thans 4 : 6: „en voor den troon was als een glazen zee, gelijk aan kristal", vgl. 15 : 2, nader uitwerken, zooals het programmatisch in 6 : 12—17 ons reeds voor oogen was gesteld: de ondergang der wereld en de wanhoop der verharde menschheid; in het zesde zegel.

We komen met dit Zesde Stuk aan het einde der dagen toe, waarin God met Zijn eindgerichten tot de wereld komt. Dat zijn dan geen voorloopige gerichten meer, zooals we die in het Vierde Stuk, 7 : 1—9 : 21, vonden, die de bekeering der menschheid ten doel hadden; noch ook gerichten in de geestelijke wereld: gerichten over Satan, die de verdrukking der Kerk tengevolge hadden, zooals ons in het Vijfde Stuk, 10 : 1—14 : 5, beschreven werden; maar dit worden *de eindgerichten, HET gericht Gods, waarin alle vorige opgenomen en voltooid worden;* Gods eindgericht over de wereld, waarin Hij *vergelding* brengt aan de wereld en die daarin wonen; waarin slechts Zijn toorn en straffen op aarde komen. Het is het groote gericht Gods, waar het O. T. van vervuld is, en waarvan nog steeds door ons gezongen wordt met den 98sten Psalm: „Hij komt, Hij komt, om d'aard te richten, de wereld in gerechtigheid; al 't volk, daar 't wreed geweld moet zwichten, wordt in rechtmatigheid geleid".

Het is het gericht Gods, dat een complex van eindgerichten zal blijken te bevatten. Daarin is dan geen erbarming meer, maar louter

toorn, straf, vergelding. Het is lang uitgesteld door Gods lankmoedigheid over de wereld, hetgeen in de Openbaring reeds hierin uitkomt, dat het eerst in het Zesde Stuk van het Tweede Deel wordt behandeld. Allerlei andere verschijnselen gaan eraan vooraf, zooals we zagen. Maar eens komt het toch. We weten niet wanneer. We weten alleen, dat dàn het einde is.

Wel gaat het heel de historie daar op af. Het zevende zegel omvat de gansche *uitvoering* van Christus' Koningschap, maar het ontplooide zich in zeven bazuinen, die Zijn komst aankondigden; doch als zes bazuinen geblazen waren, bleek de zevende bazuin nog weer zeven donderslagen te omvatten, die niet mochten opgeschreven worden, maar die toch in het Vijfde Stuk wel te bepalen waren tot op den zesden toe; slechts de zevende restte nog, en blijkt hier nu tenslotte nog uiteen te vallen in zeven toornschalen, die dàn echter ook het einde brengen. Zoo komen we nu tot aan *de volheid, het eindpunt, het hoogtepunt van Gods gerichten, waarin Zich al Zijn richten volmaakt en afsluit.* Nu pas kan in den vollen zin des woords gezegd worden, dat God gericht houdt; dat Hij de wereld richt; hetgeen hier dan ook aanstonds zal gezegd worden: „de ure van Gods krisis, d. i. van Zijn gericht-houden, is gekomen", vs. 7. Er zijn nu alleen nog maar zeven *toorn-schalen.* Nu vergeldt God een ieder naar zijn werk, en geen genade, of uitstel, of lankmoedigheid, treden meer tusschen beide. Het *einde* is daar! Gods gerichten zijn tot hun telos, hun volheid, gekomen. HET gericht Gods komt op aarde.

Evenals de vorige Stukken, valt ook dit in zeven gedeelten uiteen, waarvan drie voorbereidend zijn, en drie den inhoud weergeven, en het laatste weer het resultaat vaststelt van de uitoefening van Christus' Koningschap in dit Stuk der eindgerichten. Bepalen we ons thans tot het eerste deel van dit Zesde Stuk, zoo blijkt het aanstonds met het eerste deel zoowel van het Vierde, als van het Vijfde Stuk, parallel te loopen. Voorop staat hierin steeds, waar het in het nieuwe Stuk over gaat. Dat waren in 7 : 1 de vier engelen met de vier winden der aarde: ze gaven de komst der (voorloopige) gerichten aan; dat was in 10 : 1—4 de engel met het boekske der laatste dagen, wiens stem de zeven donderslagen opriep: de gerichten in de geestenwereld, waaruit de verdrukking der kerk zou voortkomen; dat is nu een engel met het Evangelie van Gods gericht: HET gericht; de eindgerichten; of letterlijk naar het Grieksch: de *krisis* der wereld; Gods krisis of schifting, waarmee Hij een ieder gaat vergelden naar zijn werk op aarde.

Wanneer we zoo den zeer regelmatigen opbouw van de Openbaring goed in het oog houden, verwondert het ons niet, dat zoowel 10 : 1 als 14 : 6 *met precies dezelfde woorden* beginnen, die alleen in het licht van 7 : 1 goed te verstaan en te verklaren zijn: *„En ik zag een anderen engel".* Verliest men uit het oog, dat dit den ingang van *een*

nieuw Stuk der Openbaring markeert, dan is dit „andere” zoowel van 10 : 1, als van 14 : 6, op zijn minst vreemd, maar eigenlijk onverklaarbaar in het verband. Men moet er dan maar wat van maken, want juist aan 10 : 1 en 14 : 6 gaan geen werkzaamheden van engelen vooraf. Ziet men echter de onderscheidene Stukken van het Tweede Deel der Openbaring goed liggen, dan *verwacht* men, aan het begin van elk nieuw stuk, een werkzaamheid van engelen, die steeds weer de nieuwe phase van de uitoefening van Christus' Koningschap inluiden. Zoo was het in 7 : 1—8 en in 10 : 1—11, en zoo is het ook nu weer in 14 : 6—13.

Ook de verdere inhoud van deze eerste deelen van het Vierde, Vijfde en Zesde Stuk vertoont gelijkheid: 7 : 1—8 spreekt over de gerichten, en de verzegeling van de kerk op aarde daartegen; 10 : 1—11 over de speciale gerichten der nieuwe bedeeling, bij de volmaking van Gods heilgeheim voor de kerk op aarde; en thans 14 : 6—13 over de eindgerichten, naast de zaligheid... neen, nu niet meer alléén van de kerk op aarde, want de laatste tijd der wereld zal dáárvoor te bang worden, maar ook van diegenen, die uit de kerk op aarde, in den Heere stervend, overgaan in de kerk in den hemel. Steeds wordt in elk eerste deel vóór alles *het gericht* genoemd, dat Christus in dat Stuk gaat uitoefenen; dan wordt in het licht gesteld wat dat gericht beteekent voor hen, *over wien het uitgeoefend worden zal;* tenslotte wordt op *de kerk-op-aarde* gelet, en op haar lot en leven onder de voorgestelde gerichten. Men zou heel kort kunnen zeggen, dat in het eerste deel van elk nieuw stuk steeds aangewezen wordt: het te behandelen specifiek gericht, en de beteekenis daarvan voor de wereld, en voor de kerk op aarde. Allermerkwaardigst wordt de beteekenis voor de kerk op aarde steeds door Johannes van boven *gehoord:* men vergelijke 7 : 4; 10 : 8 en 14 : 13.

We hebben tenslotte nog te letten op de kunstige verbinding, die bij het begin van dit Zesde Stuk gemaakt wordt, nu niet alleen met den aanvang van het Vierde en Vijfde Stuk, d. i. met de bazuinen en de donderslagen, doch ook met de in 8 : 13 genoemde drie weeën. Dit geschiedt door de woorden: „En ik zag een anderen engel *vliegende in het midden des hemels”,* waarin de woorden van 8 : 13 letterlijk herhaald worden. Zagen we vroeger dat het eerste en tweede wee ons werden beschreven in 9 : 1—11 en 9 : 13—19, het derde wee omsloot de zeven donderslagen, waarvan echter in het Vijfde Stuk slechts zes besproken werden. Dus is het derde wee nog niet beëindigd, maar werkt dit, mèt den zevenden donderslag, nog dóór in heel het Zesde Stuk, en zal het zijn voleinding eerst vinden in de zeven laatste plagen van dit Zesde Stuk. Met juisten en diepen zin worden we hier aanstonds aan herinnerd door de vlucht van dezen anderen engel in het midden des hemels. Alle draden van het voorafgaande

worden hier direct samengeweven in het begin van dit Zesde Stuk, dat het einde der gerichten Gods gaat brengen. Niets van het voorafgaande wordt losgelaten. Alles werkt door, en dromt nu samen in HET groote gericht Gods, dat nu, in *eind*gerichten, over de wereld gaan zal. Daarin vinden hun voltooiing de opening der zegelen; het blazen der bazuinen; de komst der weeën; en de stem der donderslagen. Zij allen zullen saamgevat worden in het éene groote gericht Gods, dat in de zeven laatste plagen de gansche aarde zal bezoeken, en waarin het richten Gods van alle tijden en op allerlei wijzen zijn voleinding gaat bereiken. Dit moest in het *Zesde* Stuk geschieden. Het zevende, dat er nog op volgen zal, 19 : 5—21 : 2, zal ons *het resultaat* van al dit richten Gods brengen in Christus' oordeelen op den oordeelsdag, den dag des Heeren.

Gods gericht komt op aarde. God gaat richten. *De ure Zijns krisis is gekomen;* en dat krisis is het Grieksche woord, dat de handeling van het werkwoord aangeeft. We kunnen het o. i. het best vertalen: „de ure, waarin God richt, is gekomen." Dat staat hier in het centrum van de engelenverkondiging. Daar gaat het nu om. Maar zwaar geladen is hier dit woord. Het wil thans gelden in den vollen en onverzwakten zin des woords.

God heeft voormaals, alle tijden door, reeds op velerlei wijze gericht, maar nu komt HET gericht Gods; en de ure daarvan gaat slaan in den tijd; in het laatste der dagen. Dat uur komt *nu,* waarop God ZIJN gericht gaat houden over heel de wereld; dat gericht, waarover heel het O. T. ook steeds in het enkelvoud sprak (de plaatsen zijn te veel om op te noemen; men kan vergelijken E. Sellin, Theologie des Alten Testaments, Leipzig, 1936, tweede druk, 77—142). Al blijkt het in het N. T., en wel in het bijzonder in dit boek der Openb., dat dit gericht zwaar is van velerlei gerichten, en dat heel Gods en Christus' gerichtelijk werk daarin samenkomt, toch leeren we óók hier nu, dat dit alles tenslotte in éénen zijn voleinding vindt: *Gods krisis,* waarmee Hij uiteindelijk de vromen van de boozen scheidt, en dezen straft, en genen loont. Zijn richten zal een volheid van Goddelijke gerichtswerken blijken te bevatten, de *zeven* laatste plagen, maar voorop staat hier, dat het toch de éene Goddelijke krisis is: HET gericht; het wereldgericht; het eindgericht.

Dat wordt nu door den engel, die in het midden des hemels vliegt, en zoo voor allen zichtbaar en hoorbaar is, als *„een eeuwig Evangelie"* verkondigd. Het is niet hèt Evangelie, de heilsboodschap van Jezus Christus. Maar het is wel een Evangelie; een Evangelie, dat van ouds *verkondigd* is in heel het Oude Test., maar dat ook stand houdt en vervuld zal worden in de nieuwe bedeeling. Het is een Evangelie, dat de eeuwen verduurt; een eeuwig Evangelie; en het *is:* het Evangelie van Gods komst ten gerichte.

Dat is steeds-door bekend gemaakt. Dat zal in het einde der dagen, hoe dan ook, doordringen tot heel de wereld en *„allen, die op de aarde gezeten zijn; tot alle natie, en stam, en taal, en volk"*. In het einde der dagen komt de wereld tot het besef, dat *God richt;* men zal het erkennen en uitroepen; en den God des hemels heerlijkheid geven; 11 : 13, d. i. Hem erkennen in Zijn gericht, zooals we dit ook in cap. 16—18 zullen vinden; zonder dat daarmee gezegd is, dat men zich bekeert. Integendeel, juist daarin zal de verharding der wereld blijken en uitkomen, *dat men het wel weet, dat God richt,* doch dat men zich niet aan Hem gewonnen wil geven. Men vergelijke wat reeds 6 : 12—17 werd gezegd.

Als het gericht komt, zal men het niet meer KUNNEN ontkennen als Gods gericht; maar om dat ten volle waar te maken, zoodat de menschen van het laatst der dagen *bewust* zich tegen het gericht als GODS GERICHT verzetten, in uiterste vijandscshap, MOET wel het eerst dit Evangelie van Gods gericht weer verkondigd worden, bekend gemaakt worden, aan alle menschen. Men zal dan niet meer kunnen spreken van „natuurverschijnselen" edg.; men zal zich in geen enkel opzicht meer kunnen verontschuldigen, dat men het eigenlijk niet begrepen had of misverstaan had; neen, ieder zal dan klaar en helder weten en beseffen, dat het gericht, GODS gericht is, waar men zich aan onderwerpen moet, òf . . . waar men zich bewust tegen verzet. God Zelf zorgt er voor, dat dan niemand te verontschuldigen zij. Het Evangelie van Zijn richten zal allen, die op de aarde gezeten zijn, aan alle natie, en stam, en taal, en volk, bekend gemaakt zijn. Men zal weten, dat men dan met Hem te doen heeft, en met Zijn gericht.

God zal Zijn gericht als een eeuwig *Evangelie* aan de volken der aarde bekend maken; als een vreugdevolle verkondiging, die tegelijk een vreugdevol gebeuren is. Het is Gods Woord dat werkzaam is, levend en krachtig, Hebr. 4 : 12. Het is de vervulling van het oud verlangen, dat God *recht* zou doen op de aarde, waar de Psalmdichters naar uitgezien hebben; dat de profeten beloofd en verkondigd hebben; maar waar ook de kerk in den hemel, in de nieuwe bedeeling, om bad, 6 : 9—11. Het is het Evangelie *des koninkrijks,* waar Jezus Matth. 24 : 14 over sprak, dat in de geheele wereld gepredikt zou worden *tot een getuigenis* allen volken; „en dan zal het einde komen", vgl. Matth. 24 : 6 en 13. Het is het Evangelie, dat in het laatst der dagen, als het einde komt, in vervulling gaat. Het is het Evangelie van Gods koninklijke heerschappijvoering, door Jezus Christus, waarin niet de heerlijkheid der verzoening, maar de rijkdom en vreugde van de handhaving van Gods recht op den voorgrond staat, Luk. 21 : 28. God zal eindelijk recht doen, en de goddeloozen straffen, en den vromen heil brengen. Dat is Evangelie; vreugdebood-

schap; vreugdefeit. Wel worden die laatste dagen zeer bang en benauwd voor alle menschen, zoodat het op de aarde schier niet uit te houden zal zijn; dat kan niet anders; maar in dit alles zal toch de blijdschap zijn, dat God Zich dan als Rechter en Koning ten volle zal doen gelden. Daarom is dit Evangelie.

Deze belofte en profetie aangaande het einde der dagen is van ontroerenden ernst. Juist hier worden de menschen, die naar God niet hooren en Hem niet dienen, uit alle natie, en stam, en taal, en volk, gekarakteriseerd als degenen, die *„op de aarde gezeten zijn"*; die daar niet slechts *wonen,* zooals het elders in de Openb. gewoonlijk heet (3 : 10, 6 : 10, 8 : 13, 11 : 10, 13 : 8, 12, 14, 17 : 21), maar die daar rustig *zitten.* Het herinnert aan de profetie van Zach. 1 : 11: „wij hebben het gansche land doorwandeld, en ziet, het gansche land zit, en het is stil", waarop dan de Engel des Heeren uitroept: Heere der heirscharen! hoe lang zult Gij U niet ontfermen over Jeruzalem?, in gelijke wensch en bede als de hemelingen van Op. 6 : 9—11. Onbekommerd leven de menschen op de aarde, en er is geen beweging onder hen, om tot God te komen. *Ze zijn volkomen gerust.* Ze hebben met God en godsdienst afgedaan; en hebben vrede, Ps. 73 : 3 vv. Ze vragen niet meer naar den Heere en Zijn sterkte.

Maar God is met „een zeer grooten toorn vertoornd tegen die geruste heidenen; want Ik was een weinig toornig, maar zij hebben ten kwade geholpen", Zach. 1 : 15. God gebruikt wel de volken als werktuigen in Zijn hand, om de kerk te tuchtigen en te zuiveren, Jes. 10 : 5 v., zooals het Vijfde Stuk ons toonde; maar als zij dan verder gaan, en „ten kwade helpen", en zich wreed uitleven tegen de kerk des Heeren, dan gaat Gods toorn gloeien tegen hen, die, in hun eigenwaan, volkomen gerust zijn, en zich op aarde nu oppermachtig zijn gaan voelen.

Doch vóór die groote en gloeiende toorn Gods, als een glazen zee, uitbreekt in Zijn eindgerichten, doet God toch die geruste wereld weten, dat zij met Hem te doen heeft: het eeuwig Evangelie van Gods gericht wordt aan de gansche wereld verkondigd, *„zeggende, met een groote stem: Vreest God, en geeft Hem heerlijkheid, want gekomen is de ure Zijns oordeels of Zijns richtens; en aanbidt Hem, Die gemaakt heeft den hemel, en de aarde, en de zee, en de fonteinen der wateren".*

Dat zal het àllermerkwaardigste van het einde der dagen zijn, dat het Woord des Heeren niet zal verstomd zijn, maar ook dàn nog tot de menschen komen zal, die er zich al lang niets meer van aantrekken, en het verworpen hebben; om hun toch nog duidelijk tot bekeering te roepen. Men zal de werkelijkheid van Gods bestaan, die men niet wil aanvaarden, toch niet kunnen wegbannen van de aarde, doch er steeds, tot het einde, aan herinnerd worden. En altijd zal

daaruit opklinken de vermaning, God te vreezen en te dienen; Hem heerlijkheid te geven en erkenning; Hem te aanbidden als den Schepper en Onderhouder van alle dingen; als den Heer der wereld.

Men zal dat weg willen dringen uit zijn hart en leven, en het toch telkens weer moeten hooren; en men zal het niet *kunnen* vergeten, doch integendeel steeds scherper gaan beseffen als waarheid. Want God wil het zoo. Men MOET weten, dat men met Hèm te doen heeft, en dat men vóór of tegen Hem moet kiezen. Daarom zal de stem van het Evangelie van GODS gericht niet zwijgen, maar weerklinken „tot een getuigenis voor alle volken". En God Zelf zal niet richten met eindgerichten dan nadat heel de wereld zal verstaan, dat HIJ het is, met Wien men te doen heeft.

Dan, en ook hierop lette men wel, gaat het niet meer om het aannemen van Jezus Christus, dien God geschonken heeft tot een verzoening der zonden, maar om de erkenning van God, als God, en als Heer en Koning van alle dingen. Omdat men Christus niet heeft aangenomen, zal men, zooals blijken zal in dit Zesde Stuk, ook niet de kracht noch het geloof hebben, God als zijn Heere en God te erkennen. Desniettemin blijft die roeping-en-eisch, de meest primaire, tot de menschen uitgaan. Aan háár zal de menschheid bemerken, dat ze in gebreke blijft tegenover God, en dáárnaar zal ze dan geoordeeld worden; naar hare werken; naar haar leven, dat zelfs aan het allereerste gebod niet kan noch wil beantwoorden.

Het wordt aan het einde alles zeer eenvoudig. Geen „ingewikkeld", „moeilijk", veelomvattend geloof zal gevraagd worden. God zal bij Zijn eindgerichten en oordeelen slechts den eenvoudigsten, meest primairen, meest voor de hand liggenden maatstaf gebruiken: dat men Hem vreeze, en heerlijkheid geve; dat men Hem aanbidde als den Heer van alle dingen, Die Hij is en Zich betoont. Wie dan blijkt zelfs daaraan niet te beantwoorden, komt in het gericht, en gaat verloren.

2. De inhoud van Gods gericht (14 : 8—12).

Nadat ons getoond is, *hoe* Gods gericht komt tot de wereld, wordt ons thans, in de hoofdtrekken van 6 : 12—17: de ondergang der wereld en de ellende der verharde menschheid, de *inhoud* van Gods eindgericht voor oogen gehouden. Twee engelen verschijnen daartoe, *in aansluiting* bij den eersten: van beide wordt gezegd, dat ze hem *volgen*. Zij werken nader uit wat hij verkondigde; en zij behooren daarom bijeen, zooals ook 6 : 12—17 één geheel was. We moeten deze twee samen nemen, om heel den inhoud van het gericht te leeren kennen. Zij teekenen de laatste dagen der wereld; den eindtijd.

„En een andere, tweede engel volgde, zeggende: Gevallen, gevallen is het groote Babylon". Babylon (vgl. reeds pg. 187, 228) is in de Schrift *het* type van de Gode vijandige, wederspannige wereld; levende uit eigen kracht, en tot haar eigen eer en verheerlijking; in weelde en zingenot; in autonomie en zelfverheffing; in grootheid en schittering van het menschelijke; vol nijd en haat jegens alles en allen, die haar niet dienen en met haar niet meegaan; het meest geprikkeld door hen, die haar niet aanbidden, omdat ze in God gelooven en op Hem vertrouwen en aan Hem vasthouden tegenover haar. Zoo wordt Babel ons in de Schrift geteekend; b.v. in Dan. 4 : 30; Jes. 10 : 5 vv.; Jes. 36; Jer. 25 : 9 vv.; Hab. 1; e. a.

Zoo zijn ook wel andere volken geweest en opgetreden in de wereld, maar dan waren ze wezenlijk slechts Babel gelijk, dat het eerst en vanouds het karakter vertoonde van grenzenlooze zelfverheffing tegenover God, en dat dáárdoor ook steeds vervuld was van nijd en haat tegen Gods volk, dat God boven haar verhief.

Het streven van Babel vertoont zich wezenlijk reeds in het geslacht van Kain, van wien zoo karakteristiek gezegd is: „en hij bouwde *een stad,* en noemde den naam dier stad naar *den naam zijns zoons";* welke geest zich dan verder openbaart in Lamech, Gen. 4 : 17, 19—24, waar de eerste beginselen der wereld en van het wereldleven in uitkomen. Dat gaat weer verder in Gen. 10, waar Cham als de stamvader der goddelooze volken wordt geschetst: van Egypte en Nubië, van Babel en Assyrië, van Filistijnen en Kanaänieten; volken, waarvan we uit de Schrift genoeg weten, om hun geest en leven als Godevijandig te kunnen kenmerken. Juist bij de Chammieten was niet slechts de valsche religie, maar ook steeds *de ontaarding,* bij hooge cultuur.

In Babylon hebben de niet-Semietische Sumeriërs machtigen invloed geoefend; en verregaande verbastering vinden we bij de Kanaänieten, wier Chammietische herkomst vaststaat (Dr J. Ridderbos, Israël en de Baäls, 1915, p. 32). Nimrod, in wiens nááam zelfs, Israël de klanken van wederspannigheid hoorde, wordt de grondlegger van het wereldrijk, den machtsstaat, genoemd, die alle-eeuwen-door navolging vond.

De typische WERELD bestaat van de vroegste tijden af, zooals uit het eerste Bijbelboek reeds blijkt, onder den naam van Babel. Dat „Babel" ziet men telkens weer opkomen en zich verheffen; overal; en in alle eeuwen van het bestaan der wereld. *Babel is de wereld.* Aan beide wordt gaarne, alle tijden door, het epitheton ornans van „groot" gegeven; en men spreekt van „het groote Babel", evenals men gewaagt van „de groote wereld". „Deze is die groote stad", Gen. 10 : 12, is hier typeerend. En wie kent niet de veelbeteekenende geschiedenis van den toren van Babel? Gen. 11.

Het zijn de profeten, die het beeld van Babel telkens weer uitgewerkt hebben, zoodat Babel bleef leven als type van de Gode-vijandige wereldmachten. Dat Johannes, als hij van Rome hoorde, aan Babel dacht, zal wel niemand kunnen betwisten; maar de openbaring van Jezus Christus, die Johannes niet verzonnen of ontworpen, maar ontvangen heeft, heeft hier niet slechts Rome voor oogen, doch teekent in dit deel der Openbaring *de wereld,* of het Babel van het laatst der dagen.

Dat wordt ook nadrukkelijk tot uitdrukking gebracht (en men moet daar nauwkeurig op letten), als Babylon hier niet slechts „de groote stad" heet, maar genoemd wordt „Babylon, *het groote",* 16 : 19; 17 : 5; 18 : 2, en hier, waar Babel het eerst vermeld wordt. Door den naam BABYLON te gebruiken, wordt een bekend beeld van alle eeuwen voor ons opgeroepen: de wereld van het laatst der dagen zal hetzelfde type en karakter vertoonen, die zij steeds droeg; ze zal in wezen, principieel, niet anders zijn; — maar al wat zich vroeger voordeed, zal dàn *in het groot* gezien worden, zoowel in graad, als in omvang, en intensiteit. Bruter en brutaler dan ooit zal Babel dan Babylon zijn. Haar twee voorname kenmerken van zelfverheffing tegenover en in de plaats van God, èn van ontaarding en verbastering bij zeer hoog cultuurleven, d. i. (zouden we kunnen zeggen) haar weerstand en vijandschap tegen de Wet des Heeren, in haar éérste èn twééde tafel, religieus en ethisch, op godsdienstig en moreel gebied, zal Babel steeds dragen, en die openbaren en uitleven in de wereld, de groote stad; — doch in het einde zal dit alles zijn toppunt bereiken, en gezien worden in een grootte, die nimmer vertoond werd.

Babel . . ., het is niet maar de wereld in haar stoffelijk bestaan, die des Heeren is, omdat Hij haar geschapen heeft; maar het is *deze wereld naar haar geestelijk bestaan; bezield door den Overste dezer wereld, en gedreven door haar antigoddelijk beginsel; zooals zij zich verzelfstandigt, en van God geëmancipeerd heeft.* Het is de derde uit de bekende, maar ook voor het verstaan der Openbaring zoo beteekenisvolle trits: Satan, vleesch en wereld.

In hoe nauw verband Babel en de beesten van hfdst. 13 staan, zal niet slechts hier reeds worden aangeduid, als de derde engel over de aanbidders van het Beest gaat spreken, maar vooral in hfdst. 17 nader worden uitgewerkt. In dit *inleidend* gedeelte van het Zesde Stuk der Openbaring wordt haar naam nog slechts genoemd, en haar eindgericht aangekondigd: „Gevallen, gevallen is het groote Babylon". Vgl. Jes. 21 : 9. De val en ondergang der wereld is ten volle besloten. Dat wordt háár eindgericht. Ze stort ineen met al haar heerlijkheid en in al haar schittering.

Zij, die *„uit den wijn der gramschap van haar hoererij alle natiën*

gedrenkt heeft". Om deze gecompliceerde karakteriseering van de wereld van het laatst der dagen te verstaan, gaan we het best uit van haar hoererij. Reeds bij 14 : 4 spraken we uit, maar ook hierboven nog, dat men hier te doen heeft met het aloude Bijbelwoord, dat vóór alles afval van God, doch dan ook, als ten nauwste hiermee verbonden en steeds gepaard gaande, ontaarding of verbastering van het zedelijk leven aangeeft. Zoo was Babel de eeuwen door. Men denke aan het Israël van den Richterentijd, en zooals het door Hosea wordt geteekend, en zie ook Ex. 34 : 16 vv.; Num. 14 : 33; Jes. 1 : 21 v.; Jer. 3 : 2, 9; 13 : 27; Ezech. 23 : 27; 43 : 7, 9; Hosea 4 : 11; 6 : 10. Afval en verbastering gaan in den Baälsdienst steeds hand aan hand; en veel meer nog toonen ons dat *de groote cultuur- en wereldrijken;* van de dagen van vóór den Zondvloed af, via het bekende Romeinsche keizerrijk, tot op de huidige wereld toe.

Die afval en verbastering leven echter in de wereld niet als koele onverschilligheid, maar als een bruisende levenskracht; een gloeiend gemoed; een fel-bewogen, hartstochtelijk, innerlijk; zoodat er invloed van op de menschen uitgaat. De wereld is meesleepend, berauschend, verhittend, in en met haar wereldleven-van-hoererij. Ze zweept de menschen op, en verhit hen tot een roes. Men moet er niet nuchter *bij* staan, maar er zich door mee laten nemen. Men moet er zich aan overgeven, en er van drinken, drinken, drinken als van wijn; men moet het *in*drinken! We zouden dan ook liever vertalen: „die uit den wijn van den *hartstocht* harer hoererij alle natiën heeft doen drinken". Dáárom gaat de wereld onder, Nah. 3 : 4; vgl. Hab. 2 : 15 v. Zij was de groote verleidster, naast Satan en eigen vleesch.

Wanneer we hier het woord hartstocht of passie mogen gebruiken, als aanduiding van een heftige gemoedsbeweging, een driftige begeerte, die heel de ziel vervult, dan kunnen we ook de woordspeling behouden, die in het volgende vers gegeven wordt, waar weer hetzelfde woord gebruikt wordt.

„En een andere, derde engel volgde hen, zeggende met een groote stem: Indien iemand het beest aanbidt, en zijn beeld, en het merkteeken ontvangt op zijn voorhoofd of op zijn hand, die zal ook drinken van den wijn der gramschap Gods, die ongemengd toebereid is in den beker van Zijn toorn". De wereld gaat ten gronde; maar óók allen, die *in* de wereld, en daar aanbidders van de antichristelijke wereldmacht en haar geest zijn, en het kenmerk daarvan vertoonen in hun leven en werken.

Er zit bewuste en gewilde spanning in de woorden „die zal ook drinken van den wijn der gramschap . . ., van den wijn der passie van . . ." en neen, nu volgt niet: van de wereld, maar: van God. Nu staan ze fel tegenover elkander: de wereld met haar hartstocht van Godonteerende hoererij èn God met Zijn hartstocht van Godewaardi-

gen toorn. De wereld is fel bewogen; God niet minder. In de wereld gloeit en laait haar innerlijk, goddeloos, en verleidelijk, wezen; in God Zijn heilige en geduchte toorn over haar. Wie drinkt van den wijn der wereld, zal óók drinken van den wijn, dien God geeft uit Zijn beker, Zijn toornbeker, Ps. 75 : 9; Jes. 51 : 17, 22; Jer. 25 : 15; Obadja : 15; Hab. 2 : 16. De wereld houdt de menschheid een beker van felle wellust voor, en zij zal er zich in het laatst der dagen een roes aan drinken, zoodat ze verdwaasd en verblind, beneveld en betooverd wordt; doch dan zal men óók drinken uit Gods beker-voor-de-goddeloozen, die in dien eindtijd onvermengd zal toebereid zijn voor degenen, die God noch mensch ontzagen.

Dan is er geen ontfermen meer in den toorn, Hab. 3 : 2; geen genade; geen roep tot bekeering in de gerichten; maar louter toorn, en straf op de zonde; enkel gericht; eindgericht. Dan is er gramschap, omdat de toorn Gods door bekeering niet gestild is, zooals Jesus Sirach daarover schreef, 48 : 10; verbolgenheid slechts; en hittige toorn, Jes. 13 : 9. Het is enkel wijn; zonder water.

Wat dat zeggen wil, hooren we uit de laatste woorden: *„en hij zal gepijnigd worden in vuur en zwavel voor heilige engelen en voor het Lam”*. Vuur en zwavel zijn attributen der hel; en zoo teekenen ze hier *de straf der eindgerichten* als wezenlijk reeds de hellestraffen, waarin geen ontferming, maar louter de toorn van Gods heiligheid is; vgl. Jes. 30 : 33; Ezech. 38 : 22.

Engelen Gods nemen deel aan de heerschappij van het Lam, dat alle dingen regeert. Ze hebben gewacht en gewerkt, of de menschen ook tot bekeering zouden komen, Luk. 15 : 10. Nu dit niet geschiedde, worden ze ook in *hun* tegenwoordigheid verloochend door den Zoon des menschen, Luk. 12 : 9, en voor eeuwig gestraft, Jes. 66 : 24; Dan. 12 : 2.

Want *„de rook van hun pijniging gaat op, tot in alle eeuwigheid; en zij hebben geen rust, dag en nacht, die aanbidden het beest en zijn beeld, en indien iemand ontvangt het merkteeken van zijn naam.”* Met de eindgerichten vangen de eeuwige straffen reeds aan, want er is en er komt geen bekeering meer, als God Zijn toornbeker onvermengd met genade inschenkt, en doet drinken. Bekeering is er alleen, waar Gods genade is en werkt. Zoo sterven de beeldaanbidders in dien laatsten tijd ellendig weg, en gaan van den dood den eeuwigen dood in, waarin in der eeuwigheid geen rust is.

„Hier is de volharding der heiligen, die bewaren de geboden Gods en het geloof van Jezus.” We worden herinnerd aan 13 : 10. Alle eeuwen door hebben de Christenen lijdzaamheid en volharding noodig, om het uit te kunnen houden tegen de antichristelijke wereldmacht en -geest. Maar voor deze laatste tijden mag dit nog wel eens afzonderlijk *herhaald* worden; en geen enkele herhaling is in de Schrift ooit

zonder zin. Integendeel, men moet op de herhalingen, waarvan de Schrift zich op velerlei wijze vaak bedient, — (God „herhaalt" Zichzelf met nadruk, zeggende Ik, Ik, Deut. 32 : 39; Jes. 51 : 12; en menschen worden met nadruk aangesproken als Martha, Martha, Luk. 10 : 40; Simon, Simon, Luk. 22 : 31; Saul, Saul, Hand. 9 : 4; we geven hier maar een enkel voorbeeld) — nauwkeurig acht geven.

In de laatste werelddagen vooral zal het op de volharding meer dan ooit aankomen; en zij zal de eenige kracht zijn, waardoor men kan staande blijven in den brand der verzoeking, maar ook in de ontzetting der eindgerichten. Het wordt dan zoo bang op aarde, dat men nog maar één houvast zal hebben: Gods geboden bewaren in de verleiding, en aan het geloof van Jezus zich vastklemmen.

Volharden in de geboden des Heeren, zoowel van de eerste, als van de tweede tafel der Wet, tegenover Babel, dat met afval en ontaarding alles heeft losgelaten.

Volharden in het geloof van Jezus, die alles volbrengen zal; die komt; die men door het geloof verwacht.

Zoo zal de Kerk des Heeren ook in die tijden bewaard worden, en zichzelf bewaren. Zij gaat ook dan niet onder. Zij komt niet in het gericht, in de krisis van die einddagen; niet omdat ze er niet meer is, doch omdat ze DIEN toorn Gods, dien onvermengden, nooit zal ervaren: dien heeft Jezus voor haar gedragen aan Golgotha's kruis; daar is zij van bevrijd door haar volharding in het geloof van Jezus. Zij komt niet in de krisis, als de ure van de krisis gekomen is, omdat zij uit den dood overgegaan is in het leven, Joh. 5 : 24. Terwijl de godloozen reeds den eeuwigen dood ingaan, staat zij reeds in het eeuwige leven, en *kàn* door den dood niet beschadigd worden. De geduchte en allerontzettendste toorn Gods van de laatste dagen der wereld treft in de eindgerichten de Kerk des Heeren niet.

Er zou hier niet over de volharding der heiligen gesproken zijn, als de Kerk het in die laatste dagen niet zeer benauwd zou hebben. Daar behoeven we dan ook wel geen oogenblik aan te twijfelen. De *uitwerking* van Gods eindgerichten in de wereld zal ook voor de Christenen zeer bang zijn. Zij zullen de gevolgen en uitvloeisels daarvan evenzeer lijden als de benauwenis van alle voorgaande gerichten in de wereld. Maar juist omdat zij volharden in de geboden Gods en het geloof van Jezus zullen hen die eindgerichten toch niet zóó treffen als ze de wereld bezoeken: voor hen zullen het geen eindgerichten van Gods ongehouden toorn zijn; die gerichten zèlf treffen hèn zelfs in het geheel niet. En zoo, en daarom, zal zij staande blijven in dien bangen tijd, en niet ondergaan in den dood van Gods toorn. Desniettemin zal het in dien tijd zalig zijn voor de Christenen uit deze wereld te mogen overgaan in de heerlijkheid, waar geen ellende noch moeite meer voor hen zijn zullen.

3. Het aangrijpend karakter van Gods gericht (14 : 13).

„En ik hoorde een stem uit den hemel, zeggende: schrijf: Zalig de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan". We moeten de tijdsbepaling die hier gegeven wordt, verklaren naar de tijdsbepaling van dit gedeelte der Openbaring, die in vs 7 nadrukkelijk gegeven wordt als „de ure van Gods krisis". Van het oogenblik af dat Gods gericht op aarde komt, om Zijn eindgerichten te houden, en vergelding te gaan geven aan de menschen, met straf en onvermengden toorn, is het voor de Kerk des Heeren beter in den dood dan in het leven te zijn. Wie van dat oogenblik af sterven in den Heere, in het geloof van Jezus (v. 12), *die dooden* zijn zalig.

Er zijn dan ook *àndere* dooden. Velen sterven onder Gods gericht (v. 10—11). Maar niet allen zijn zalig; integendeel, voor velen is dan de dood de overgang in den dood van vuur en zwavel, den helledood, den eeuwigen dood. Wee hunner, die van dat oogenblik af, waarop Gods gericht gekomen is, wegsterven! Maar zalig, die, van dat oogenblik af, *in den Heere* sterven.

Het is den Christenen, alle tijden door, goed, te *leven.* Tegen het sterven, het dood-gaan, zien wij op. In dat sterven, de stervensacte, blijft de verscheuring van ons mensch-zijn. Daarin ervaart ook de Christen nog de ontzetting van het gevolg der zonde op het allerergst; erger dan in slepende ziekte en geestelijke krankheid; erger dan in nijpende armoede en benauwend broodsgebrek. De dood grijpt den mensch, meer dan iets anders, aan, en berooft hem van zijn lichaam, zoodat hij, van dat oogenblik af, naakt wordt bevonden, 2 Kor. 5 : 3. Daar blijft de Christen, ondanks alle troost en kracht, die hij zijn deel weet, beide in het leven en sterven, toch tegenaan zuchten; en dat volkomen terecht, omdat hem daarin het bangst en scherpstsprekend gevolg der zonde tegemoet komt. Het zal hem niet kunnen beschadigen, maar hij moet het toch dóórmaken. Er is veel troost voor den Christen, zoowel in het sterven zelf, als in het dood-zijn, zoodat, van andere zijde bezien, het sterven gewin kan genoemd worden, en zeer verre het beste, Fil. 1 : 21, 23. Maar dit neemt toch niet weg, dat de Christen, geheel natuurlijk, tegen den dood blijft opzien.

Maar van het oogenblik af, dat God met Zijn gericht op aarde is, wordt het hier op aarde zóó bang, dat de angst voor het sterven er door in de schaduw gesteld wordt. Van dien tijd af, van die ure aan, is het den Christen beter te sterven dan in het leven te blijven op deze wereld; dan kan men beter dàt gevolg der zonde doormaken, dat sterven heet, dan de gevolgen van de zonde der wereld te doorstaan in Gods eindgerichten. Gods gericht zal in zijn uitwerking banger zijn dan de dood; en iets daarvan voorvoelen velen, alle eeuwen door, als Gods gerichten in ziekten of levensbenauwingen hen zoozeer druk-

ken, dat zij den dood verkiezen boven het leven op aarde, vgl. 9 : 6; zie ook 1 Kon. 19 : 4. Dat besef is in deze eeuwen, die aan den eindtijd nog voorafgaan, waarin nog het einde niet is, onjuist, en dan ook heel vaak min of meer ziekelijk; geestelijke krankheid, die soms tot den dood drijft in zondigen zelfmoord.

Maar in den eindtijd wordt dat werkelijkheid. Dan is te sterven zaliger dan te leven. Scherper en duidelijker kon het aangrijpend karakter der eindgerichten moeilijk geteekend worden. Zalig de dooden! . . . dat leest men nergens in de Schrift; ook niet van de kinderen Gods; en bepaaldelijk niet in de Openbaring. In dit boek wordt de Kerk in den hemel, geheel overeenkomstig het karakter en doel van dit boek, ons juist altijd voorgesteld als roepend, hijgend en verlangend naar het einde. Te meer valt ons nu het „zalig de dooden" op: ze zijn dàn meer te prijzen dan de levenden, wat ons met verwondering vervullen kan, en waaruit slechts één conclusie valt te trekken: dan moet het in dien tijd wel zeer bang worden op aarde.

Juist omdat deze zaligspreking van de dooden boven de levenden ons vreemd aandoet, volgt hier de bevestiging van den Geest der profetie: *„Ja, zegt de Geest"*. Het is wáárlijk zoo: zalig zijn dan niet de menschen op aarde, die in den Heere *leven,* maar zij, die in Hem *sterven; „opdat zij rusten mogen van hunne moeiten"*. Zij zullen zoo moe geworden zijn van hun volharden en strijden, volhouden en lijden, getuigen en belijden, dat ze zullen haken naar de rust, die de Kerk in den hemel reeds 6 : 11 werd toegezegd. Ze zullen er met Paulus in 2 Kor. 5 nog wel tegenop zien, den dood te moeten ingaan, en in den dood te moeten verwijlen, totdat Jezus op de wolken des hemels verschijnt, in de onvolkomenheid van het menschelijk bestaan; als naakten, die hun lichaam ontberen; als hijgenden naar de voleinding aller dingen, . . . maar ze zullen dan toch die rust deelachtig worden, die hun dàn boven en vóór alles toelacht, als het hier op aarde ondraaglijk zal geworden zijn; als al hun werken en getuigen vruchteloos zal geworden zijn; als alles tevergeefs zal zijn geworden in een verharde wereld. Dàn zullen de Christenen liever in den *hemel* op Christus' verschijning wachten dan hier op *aarde* voor Hem te getuigen en in Zijn Koninkrijk nog Zijn medearbeiders te zijn, zooals 11 : 3—7 ons dat teekende. Dàn liever wàchten dan wèrken. Dan liever rusten dan arbeiden, juist omdat ook alle werk onmogelijk zal zijn geworden, 11 : 7—10. Dàn liever in den dood, waarin niemand werken kàn, dan in het leven, waar alle werk vruchtloos is geworden. Ja, in *dien* tijd en in *zulk* een tijd geldt het „zalig de dooden!"

Want ZIJ zullen rust genieten, als ze uit het leven in den dood overgaan; anders dan de beeldaanbidders, die geen rust zullen vinden als zij sterven, vs 11. En . . ., al kunnen ze dan niet meer voor God en Zijn Christus *werken, hun werken volgen met hen,* en zij zullen

de vrucht en het genadeloon daarvan genieten. Het werk der Christenen op aarde is dan ten einde, 11 : 7. Wat zullen ze langer op aarde doen? Alle reden van hun bestaan op aarde is dáármee weggenomen. Het heeft geen zin meer, langer te leven op de aarde, als de nacht gekomen is, wanneer niemand werken kan, Joh. 9 : 4; als men *het werk Gods* niet meer werken kan; als de ure der krisis gekomen is. Dan is alles ten einde toe volbracht, en gaat de Christen, als Zijn Heer en Heiland, ten hemel, om, evenals Hij, het loon op zijn werken te ontvangen.

Hun werken volgen met hen. Zóó gaan ze ten hemel in. Zóó zijn ze dàn, als de ure van Gods krisis gekomen is, zalig. Zalig dàn de dooden...; die in den Heere sterven;... want zij gaan de rust in;... en hun werken volgen met hen! Ze werken tot het einde; en volharden in het bewaren van Gods geboden en in het geloof van Jezus, maar... alles is vruchteloos geworden; en het heeft eigenlijk geen zin meer; ze volharden nog slechts uit gehoorzaamheid. „Zalig is die dienstknecht, welken zijn heer, komende, zal vinden alzoo doende", Matth. 24 : 46; Hij neemt hen tot Zich; zij sterven in den Heere; ze rusten van hun moeiten; en hun werken volgen met hen. Het wordt dan wel heel benauwd in de wereld, maar de Christen heeft niets te vreezen. Hij wordt zelfs dan nog zalig geprezen, al is het meer in zijn sterven dan in zijn leven in die dagen. Onder gaat hij niet.

II. KERK EN WERELD, DOOR GODS GERICHT, VAN DE AARDE WEGGEMAAID.

14. *En ik zag, en zie, eene witte wolk. En op de wolk gezeten Menschenzoon gelijk, hebbende op Zijn hoofd eene gouden kroon, en in Zijne hand eene scherpe sikkel.*

15. *En een andere engel kwam uit den tempel, roepende, met eene groote stem, tot (Hem) Die gezeten was op de wolk: Zend uwe sikkel, en maai, want gekomen is de ure van maaien, want de oogst der aarde is rijp geworden.* 16. *En Die op de wolk gezeten was, wierp Zijne sikkel op de aarde, en de aarde werd gemaaid.*

17. *En een andere engel kwam uit den tempel, in den hemel, ook zelf hebbende eene scherpe sikkel.* 18. *En een andere engel kwam uit van het altaar, macht hebbende over het vuur. En hij riep met eene groote stem tot (hem), die de scherpe sikkel had, zeggende: Zend uwe scherpe sikkel, en snijd af de druiventrossen van den wijnstok der aarde, want zijne druiven zijn*

rijp geworden. 19. En de engel wierp zijne sikkel op de aarde, en sneed af den wijnstok der aarde, en wierp (dien) in den grooten wijnpersbak van de gramschap Gods. 20. En de wijnpersbak werd getreden, buiten de stad, en er kwam bloed uit den wijnpersbak, tot de toomen der paarden, duizend zeshonderd stadiën ver.
Openb. 14 : 14—20.

1. Christus de Heer des oogstes (14 : 14).

Werd ons in het eerste gedeelte van het Zesde Stuk Gods gericht over de aarde reeds voor oogen gesteld, zoo hangt nu dit tweede gedeelte daar zeer nauw mee samen. Het blijkt het best uit vergelijking van vr. 7 „de ure van Gods krisis is gekomen” met vr. 15 „de ure van maaien is gekomen”. Als God Zijn krisis, Zijn eindgerichten, gaat uitoefenen, dan wordt de aarde gemaaid; dan worden alle menschen, rijp geworden voor het oordeel, van de aarde weggemaaid. Juist echter omdat, óók in het einde, niet alle menschen gelijk zijn, wordt dit wegmaaien-van-de-menschen van de aarde in twee beelden geteekend: er zal een oogsten zijn van het koren, de tarwe, het graan, dat zijn de geloovigen; en er zal een oogsten zijn van de druiven, den wijn, dat zijn de goddeloozen. Kerk en wereld worden dan beide van de aarde weggemaaid door Gods gericht in de eindgerichten, zoodat er tenslotte geen mensch meer op aarde overblijft.

Nauw hangt dit gedeelte samen met Joël 3 : 13—14, niet alleen in de woorden, maar ook in den samenhang der gedachten. Ook daar is sprake van de volken die *rijp* geworden zijn voor Gods gericht, omdat hun boosheid groot is; en nu wachten ze hun oordeel af „in het dal der *beslissing*” (Dr J. Ridderbos, De Kleine Profeten, I, p. 163), dat zoo genoemd wordt, omdat hier over hun lot de groote beslissing valt. Het gaat om de Entscheidung, zeggen de Duitschers; om de krisis, zeggen wij naar het Grieksch; om de eindbeslissing of schifting, zouden we ook kunnen zeggen. In Zijn maaien oefent God Zijn gericht uit; in Zijn oogsten is Zijn krisis.

Maar vóór ons nu de werkzaamheden van het oogsten worden voorgesteld, worden we eerst gewezen op *den Heer des oogstes;* op Christus; „want ook de Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel (hier staat in het Gr. weer krisis) den Zoon gegeven”, Joh. 5 : 22, „en heeft Hem macht gegeven, ook gericht (krisis) te houden, omdat Hij des menschen Zoon is”, Joh. 5 : 27. En zoo lezen we nu dan ook in de Openbaring: *„En ik zag, en zie, een witte wolk; en op de wolk gezeten Menschenzoon gelijk, hebbende op Zijn hoofd een gouden kroon, en in Zijn hand een scherpe sikkel”.*

De verhoogde Christus, in Wien Johannes, telkens weer als hij Hem

ziet in zijn visioenen, den Zoon des menschen herkent, zooals hij Hem op aarde zag, en toch anders, heerlijker, grootscher, waarom hij dan steeds weer schrijft: iemand als gelijk aan den Zoon des menschen, 1 : 13, verschijnt thans voor Johannes' oog zittende op een witte wolk. Dit moet Johannes wel aanstonds herinneren aan Christus' komst op de wolken, d. i. Zijn komst ten gerichte, waarvan reeds Dan. 7 : 13; Matth. 24 : 30, 26 : 64; Hand. 1 : 9—11; Openb. 1 : 7 sprake was. Maar toch moeten we er wel op letten, dat hier de uitdrukking van „komen op de wolken des hemels" niet gebruikt wordt. Dit is nog niet de paroesie, de wederkomst van Christus, die ons hier beschreven wordt: Christus verschijnt hier nog niet aan de wereld, vertoont Zich nog niet en wordt nog niet zichtbaar voor de wereld, maar *Johannes ziet* Hem slechts, in zijn visioen, zittende op een witte wolk, *hebbende op Zijn hoofd een gouden kroon en in Zijn hand een scherpe sikkel,* d. w. z.: Johannes ziet den Christus in Zijn koninklijke heerschappijvoering *gereed* tot het werk des oogstes. Als Christus Zich straks, in Zijn paroesie, in Zijn verschijning aan en voor het oog der gansche wereld, vertoonen zal, dan zal Hij nog heel anders en veel heerlijker verschijnen; waarover echter eerst 19 : 11—16 handelen zal. Dat vinden we hier nog niet. Hier vertoont Hij Zich nog slechts voor het oog van Johannes als de *Heer* des oogstes; als heer of heerschappijvoerder gekenmerkt door een gouden kroon; als heer *des oogstes* door een scherpe sikkel in Zijn hand.

Johannes ziet Hem, zooals Hij thans *gericht* gaat houden: Gods gericht; Gods krisis; de eindgerichten; op de ure van dat gericht-van-het-einde, hetgeen alles volbracht zal worden in het maaien van de aarde; het wegmaaien der menschen van de aarde; de wegname der geloovigen en de afsnijding der goddeloozen; op de ure des oogstes; in het uur van maaien.

In die laatste ure wordt Christus nog niet gezien door, noch zichtbaar voor de wereld, zooals dat geschieden zal in Zijn komst op de wolken des hemels; in Zijn paroesie, als alle oog Hem zal zien, 1 : 7; maar de uitoefening van Christus' koningschap in de wereld door eindgerichten is *toch reeds het begin van dat einde;* de *aanvang* van Zijn komst-waarin-Hij-zichtbaar-voor-de-wereld-wordt. Hij vaart reeds op een witte wolk, vol heerlijkheid, in den glans des hemels, waarvan de witte kleur getuigt.

Johannes zag reeds den Heer des oogstes; en de Openbaring deelt ons daarin mee, dat, als de eindgerichten doorbreken, Christus daarin de aarde aan 't afmaaien is, *naderend* in Zijn komst om te oordeelen de levenden en de dooden. Dat groote krisis-houden vangt in dit oogsten reeds aan. Daarom *kòmt Christus* daarin reeds, zittende op een witte wolk; *al blijft Hij voor het oog der wereld nog verborgen.*

We zouden het, heel eenvoudig en plastisch voorgesteld, zoo mogen

zeggen: reeds heeft Christus nu, in de uitoefening van Zijn Koningschap, Zijn plaats aan de rechterhand des Vaders verlaten, en heeft Hij op een witte wolk plaats genomen, om ten oordeel en gerichte tot de wereld te komen.

Zijn eerste werk zal nu zijn Gods *gericht* te houden: de eindgerichten, waarin de wereld ondergaat, en alle menschen, vromen en goddeloozen, van de aarde worden weggemaaid. Het is de ure des gerichts. Het is de ure des oogstes. Christus heeft *de gestaltenis van den Heer des oogstes* aangenomen.

2. De oogst van de Kerk-op-aarde binnengehaald (14 : 15—16).

Als de Openbaring in dit tweede inleidende gedeelte van het Zesde Stuk Gods gericht wil gaan teekenen als den oogst der wereld, het richten in eindgerichten als afmaaien der aarde, dan gaat voorop, zooals we onder 1 zagen, de aanwijzing van den Heer des oogstes. Doch thans kan de teekening van *Gods richten in 't laatst der dagen,* dat dus *door Christus* zal volvoerd worden, worden voortgezet.

Deze nauwe verbinding van de eerste twee gedeelten van dit Zesde Stuk wordt ons tot bewustzijn gebracht doordat thans de in vs 6—13 begonnen reeks van engelen weer wordt voortgezet met dezelfde woorden: *„en een andere engel".* Dit komt nu naast al die engelen van vs 6—13 te staan, en brengt ons onder den indruk van de groote en drukke werkzaamheid der engelen in Gods gericht, waar de Schrift steeds van getuigt, Gen. 19 : 1 vv.; 2 Sam. 24 : 16; 1 Chron. 21 : 12; 2 Chron. 32 : 21; Jes. 37 : 36; Ps. 35 : 5 v.; *Matth. 13 : 39 vv.* (de maaiers zijn de engelen); *24 : 31;* 16 : 27; 25 : 31; Mark. 8 : 38; 13 : 27; Hand. 12 : 23; 2 Thess. 1 : 7. Trouwens zagen we van het begin van het boek der Openbaring af, hoe de engelen deelnamen in heel de uitoefening van Christus' Koningschap. Nu echter wordt dit zeer druk. De éene engel volgt op den anderen; en we zien daarin, dat het lang verbeide einde nu nabijkomt.

Wanneer we dit alles goed in het oog houden, èn verstaan, dat vs 14 een *tusschenvers,* een inleidend vers op vs 14—20 was, met eigen en afzonderlijken inhoud, om Christus als den Heer des oogstes aan te wijzen, dan hebben we hier geen moeite met de woorden „en een andere engel", alsof dit iets van doen zou hebben met Christus, in het voorafgaande vers genoemd. Dat kan natuurlijk niet. Deze uitdrukking gaat terug tot vs 6—13, en legt de verbinding tusschen de twee inleidende gedeelten van dit Zesde Stuk, en brengt daarin schoon tot uitdrukking dat zoowel de drie voorgaande, als de drie thans nog volgende engelen *in den dienst van Christus,* als den Heer des oogstes en uitvoerder van Gods gericht-houden, staan.

„En een andere engel *kwam uit den tempel",* d. i. vanuit Gods na-

bijheid. Christus doet in Zijn richten en maaien het werk Gods; Hij houdt *Gòds gericht;* en doet dat op Gods aanwijzing en tijd. Immers deze engel komt *„roepende met een groote stem tot Hem, die gezeten was op de wolk: Zend Uwe sikkel, en maai, want gekomen is de ure van maaien, want de oogst der aarde is rijp geworden";* en precies zooals God het wil, en doet zeggen, voert Christus Zijn werk uit: *„en die op de wolk gezeten was, wierp Zijn sikkel op de aarde, en de aarde werd gemaaid."*

Het uur, om te maaien, wordt door God bepaald; het is het laatste uur der wereld, dat Gode alleen bekend is, Matth. 24 : 36; Hand. 1 : 7; maar het zal niet eerder aanwezig zijn dan wanneer de oogst der aarde is rijp geworden. Eerst moet alles tot volle ontplooiing komen, zoowel het goede, als het verkeerde; de kerk en de wereld; Openb. 22 : 11. Dan pas is het uur om te oogsten geslagen.

Maaien en oogsten zijn beelden, die reeds in het O. T. voor Gods gericht-houden werden gebruikt, Joël 3 : 13; Jes. 17 : 5; Jer. 51 : 33. In het N. T., en zoo ook hier, wordt van den korenoogst steeds gesproken, als gedacht wordt aan de geloovigen, Matth. 3 : 12; 9 : 37 v.; 13 : 30; Joh. 4 : 35 v.; vgl. ook 1 Kor. 15 : 20, waar Christus als de Opgewekte, met een beeld aan het oogsten ontleend, de eersteling wordt genoemd dergenen die ontslapen zijn.

De gansche aarde wordt gemaaid, en allereerst wordt dan de tarwe verzameld in de schuur, Matth. 3 : 12; 13 : 30. Het is, naar 1 Thess. 4 : 14—17 de opname der geloovigen, die ook 11 : 11—13 reeds aangewezen werd, vgl. 1 Kor. 15 : 50 vv.; Matth. 24 : 31. Hier wordt niet gedacht aan degenen, die in die laatste tijden sterven, vgl. vs 13, maar aan de kerk-op-aarde in haar geheel, zooals ze bij Christus' komst op de wolken, als *de oogst der aarde,* als de vergadering van geloovigen, nog op aarde leeft. ZIJ wordt, in het einde, in haar geheel tot Christus opgenomen.

3. De oogst der wereld afgesneden (14 : 17—20).

„En een andere engel kwam uit den tempel in den hemel, zelf ook hebbende een scherpe sikkel". Weer verschijnt een andere engel. Hij wordt in zijn verschijnen (hij ook toegerust met een scherpe sikkel), gezien als overeenstemmend met Christus in zijn werkzaamheid. Ook hij komt om te oogsten. Hij brengt niet maar een bericht of opdracht over van God, uit den tempel; maar hij komt uit den tempel in den hemel, om het werk van Christus te verrichten. Dat ook hij door Christus geregeerd en geleid wordt, evenals alle andere engelen, hebben we boven reeds aangewezen. Maar hij neemt onder die allen toch weer *een afzonderlijke positie* in: zooals Christus hier het werk Gods doet, zoo volvoert hij nu weer het werk van Christus.

Nadruk wordt er op gelegd, dat hij uit den hemel komt, als nu, hetgeen vs 15 niet het geval was, met volledigheid wordt gezegd: uit den tempel in den hemel. Hij, die onder de goddeloozen het werk heeft uit te richten, dat Christus onder de geloovigen deed, het werk des oogstes, wordt met nadruk als een hemeling geteekend, omdat hij zulk een groote taak heeft te volvoeren. Hij is niet maar een boodschapper des hemels, maar een medearbeider van God en van Christus. De ongeloovigen zullen in het oogstuur niet door Christus Zelf, maar door een machtigen hemeling, van de aarde worden afgesneden, Matth. 13 : 30, 41—42. Dat Christus ook bij de vergadering der vromen van engelen gebruik maakt, neemt niet weg, dat dit intermediaire bij de goddeloozen veel meer op den voorgrond treedt; en dat is het, wat ons door dezen anderen engel, die zelf ook een scherpe sikkel draagt, te verstaan gegeven wordt. De graanoogst is *Zijn* oogst, *Zijn* tarwe, die Hij samenbrengt in *Zijn* schuur, Matth. 3 : 12; waar Hij Zelf veel meer bij betrokken is; — de wijnoogst is ook wel Zijn werk, maar de uitvoering daarvan wordt vooral door engelen volbracht. Is Christus de Heer des oogstes, deze engel heeft de bijzondere zorg voor den WIJNoogst.

„En een andere engel kwam uit van het altaar, machthebbende over het vuur”. Ook de wereld wordt niet van de aarde weggemaaid zonder het teeken en de opdracht uit den hemel. Het sein echter, om de goddeloozen te verdoen, komt bepaaldelijk van het altaar in den hemel en van den engel, die macht heeft over het vuur van dat altaar. We worden hier herinnerd aan 8 : 3—5 (p. 159 vv.), 9 : 13 (p. 186 v.); en nog verder terug aan 6 : 9—11 (p. 131 vv.), waarbij we 12 : 10—12 (p. 252 vv.) niet vergeten mogen. Op al deze plaatsen was sprake van de kerk-in-den-hemel, en haar intens meeleven en verlangen, meewerken en bidden, met de kerk-op-aarde, de volvoering van Christus' Koningschap en de voleinding aller dingen. Daar riepen de gezaligden om; daar baden ze om; daar dankten ze voor. En weer wordt nu ook dit gedeelte der Openb., dat over het eindgericht Gods gaat, in verband gezet met, en als antwoord voorgesteld op, het leven en bewegen van de kerk in den hemel, de zielen onder het altaar. Hun bede om het recht Gods en de volvoering daarvan zal in den wijnoogst in vervulling gaan. Het vuur van Gods gerichten gaat nu uiteindelijk op aarde branden, naar hun bede en dank.

Want *„hij riep met een groote stem tot hem, die de scherpe sikkel had, zeggende: Zend uwe scherpe sikkel, en snijd af de druiventrossen van den wijnstok der aarde, want zijn druiven zijn rijp geworden”*. Zooals in *„de oogst der aarde”*, vs 15, zoowel de eenheid als de uitgebreidheid der vromen over de gansche aarde, werd aangegeven, zoo wijst „de wijnstok der aarde” hetzelfde aan voor de godloozen. Trouwens in heel dit gedeelte treft ons de parallelie van koren- en wijn-

oogst: beide verloopen, zij het elk naar zijn aard, langs dezelfde lijnen. Strak, streng, vast, geschiedt alles: er is geen aarzeling, maar beslist en sterk optreden in het oogsten; en wat bevolen wordt van uit den hemel, vindt aanstonds en precies zoo plaats. Met eerbied, maar ook met goeden grond, zouden we kunnen zeggen: alles gebeurt militair; nauwkeurig, direct, krachtig. Het oogsten en gericht houden zal ons reeds hier, maar meer nog in volgende hoofdstukken, als een *strijd* worden voorgehouden. Dit alles valt ons nu vooral op, nu het over het-wegnemen-van-de-goddeloozen van de aarde gaat. Zij worden voorgesteld als een wijnstok: ze groeien allen tezamen uit één wortel op, en vormen met elkander over heel de aarde een eenheid van het kwade; — en het kwaad is tot volle ontwikkeling en ontplooiing gekomen: de druiven van dezen wijnstok zijn rijp geworden; de ongerechtigheid der menschen is volkomen geworden; zij hebben het uiterste gedaan in het kwade; Gen. 15 : 16; 18 : 21; Ezech. 21 : 25, 29; Openb. 22 : 11.

Merkwaardig is, dat het beeld van den wijnstok in het O. T. vaak gebruikt wordt voor Israël, Deut. 32 : 32 vv.; Jes. 5 : 1—7; Jer. 2 : 21; Ezech. 15 : 1—8; 19 : 10 vv.; Hosea 10 : 1; Ps. 80 : 9 vv., maar op al deze plaatsen dan ook van het *afvallige en strafwaardige* volk des Heeren, waartegenover Jezus dan in Joh. 15 zegt: „Ik ben de *ware* wijnstok". De gemeente van Christus is in en door Hem de ware wijnstok geworden; de oude, oorspronkelijke, wijnstok van Israël is in de wereld opgegaan en gericht. De menschheid is een planting des Heeren; en Hij heeft recht op haar; daarom komt Hij ook haar oogsten; maar wanneer zij afvallig en strafwaardig is geworden, zal ze als druiven in den wijnpersbak vertreden worden. Vgl. hierbij Matth. 21 : 33—46. Men heeft den Christus, Gods laatste en hoogste genade verworpen (p. 197 vv.). Daarom komt nu het eindoordeel over de wereld, den wijnstok der aarde, de booze wijngaardeniers, die den Zoon niet ontzagen. Wat Israël deed, is door de wereld gevolgd: zij hebben den Christus gekruisigd, en Zijn volk vervolgd, 11 : 7 vv. Nu wordt ze afgesneden van de aarde.

Mee hierdoor wordt het beeld van den wijnstok bepaald, dat de druiven van den wijnstok niet slechts afgesneden worden, maar ook worden geworpen in den wijnpersbak, om daar vertreden te worden. *„En de engel wierp zijn sikkel op de aarde, en sneed af den wijnstok der aarde, en wierp dien in den grooten wijnpersbak van de gramschap Gods"*. Om alle misverstand te voorkomen, waarmee men zou kunnen denken, dat nog wel sommige druiven, die misschien nog niet rijp zouden wezen, zouden overblijven, wordt hier sterk gezegd, dat heel de *wijnstok* werd afgesneden. Er blijft geen mensch meer op aarde over of in het leven, maar allen worden in den grooten wijnpersbak van Gods toorn geworpen in het eindgericht. Gods gram-

schap perst en vertreedt hen, zoodat ze geheel verbrijzeld worden, 2 : 27. Gods gericht snijdt hen van de aarde af, èn doodt hen; omdat hunlieder boosheid groot is, Joël 3 : 13; Jes. 63 : 2 vv.; Klaagl. 1 : 15.

En om reeds thans geen twijfel over te laten aangaande het lot der goddeloozen, als zij gericht en geoogst worden, volgt nog: *„en de wijnpersbak werd getreden, buiten de stad; en er kwam bloed uit den wijnpersbak tot de toomen der paarden, duizend zeshonderd stadiën ver"*. Ze worden allen *gedood*. Daarvan spreekt het bloed, dat in een grooten stroom over de aarde vloeien zal, zoodat het tot de toomen der paarden stijgen zal. Hier wordt ons nu duidelijk den indruk gegeven van een grooten veldslag, die niet anders is dan een bloedbad, Jes. 34 : 1 vv. Geen mensch blijft bestaan, maar hun aller bloed stroomt over de aarde. Zij, de goddeloozen, worden in het einde, allen gedood. De aarde ligt daarna als een doordrenkt slagveld, zonder eenig menschelijk leven meer er op.

Zinnebeeldig wordt de lengte van den bloedstroom aangeduid als duizend zeshonderd stadiën ver. Het is niet zoo gemakkelijk de symboliek van dit samengestelde getal aan te geven. Wij meenen het best te doen, dit getal aan te zien, zooals het hier staat. Men kan het wel op allerlei wijze rekenkundig ontleden in 4 × 4 × 10 × 10, of in 40 × 40, maar dan rijst toch de vraag: waarom staat dat er dan ook niet? O. i. moeten we ook dit getal weer aankijken, *zooals het ons voorgelegd wordt,* evenals in 13 : 18; en dan zullen we moeten letten op „duizend" en „zeshonderd". Spreken deze getallen ons in het licht der Schrift direct toe, dan achten we het niet geoorloofd andere berekeningen te maken.

Nu ontmoetten we het getal 1000 reeds in 7 : 4 vv., en verklaarden het daar (zie p. 147) als het getal der volkomenheid op aarde; het wijst naar de geheele aarde, niet alleen in lengte en breedte, maar ook in de hoogte van haar historisch bestaan; het is het getal van den vervulden wereldtijd der gansche aarde. Behalve dit getal bepaalt dan daarbij nog 600 de lengte van den bloedstroom. 't Gaat niet alleen om het einde der wereld en der tijden, maar ook om de alom voltooide ongerechtigheid der menschheid, die besloten ligt in het getal 600: het getal zes, als het getal des menschen (zie bij 13 : 18) over de lengte en breedte der aarde in hun volkomenheid.

De stroom is duizend zeshonderd stadiën ver, omdat het de bloedstroom van de tot uiterste ongerechtigheid gekomen menschheid van den eindtijd der wereld en der dagen is.

Tenslotte hebben we er nog op te letten, dat dit treden van den wijnpersbak *„buiten de stad"* geschiedt. We hebben hier, in verband met Joël 3 : 2 en 12 (het dal der beslissing), Zach. 14 : 2 vv., te denken aan een veldslag buiten Jeruzalem, buiten de legerplaats der heiligen; vgl. ook cap. 11, en 20 : 9. Reeds 14 : 1 werd het Sion genoemd,

waar het Lam is met de 144000, in het einde. Het is het nieuw of hemelsch Jeruzalem, waar de geloovigen, met den korenoogst, eerst in verzameld zijn. Als alle geloovigen van de aarde zullen zijn opgenomen, den Heere tegemoet in de lucht, 1 Thess. 4 : 17, worden de goddeloozen op aarde allen gedood. Buiten de stad, in de wereld heerscht dan de volstrekte heerschappij des doods, die alle ongeloovigen doet ondergaan in één groot bloedbad; den bloedstroom van het einde.

III. DE AANVANG DER EINDGERICHTEN IN DEN HEMEL.

1. *En ik zag een ander teeken in den hemel, groot en wonderlijk: zeven engelen, hebbende de zeven laatste plagen, want met deze is voleindigd de gramschap Gods.*

2. *En ik zag als eene glazen zee, gemengd met vuur, en de overwinnaars van het beest, en van zijn beeld, en van het getal zijns naams, staande aan de glazen zee, hebbende citers Gods. 3. En zij zongen het lied van Mozes, den dienstknecht Gods, en het lied des Lams, zeggende: Groot, en wonderlijk, (zijn) Uwe werken, Heere God, Almachtige, rechtvaardig, en waarachtig, zijn Uwe wegen, o, Koning der Volken. 4. Wie zoude niet vreezen, Heere, en verheerlijken Uwen naam? Want Gij alleen (zijt) heilig. Want alle de volken zullen komen, en aanbidden, vóór U, omdat Uwe gerichten openbaar geworden zijn.*

5. *En na dezen zag ik, en de tempel werd geopend van de tent der getuigenis, in den hemel. 6. En de zeven engelen, die de zeven plagen hadden, gingen uit den tempel, bekleed met rein, blinkend linnen, en omgord om de borsten met gouden gordels. 7. En één van de vier levende wezens gaf aan de zeven engelen zeven gouden schalen, vol van de gramschap van God, Die leeft tot in alle eeuwigheid. 8. En de tempel werd vervuld van rook van de heerlijkheid Gods, en van Zijne kracht. En niemand kon ingaan in den tempel, totdat voleindigd waren de zeven plagen van de zeven engelen.*

Openb. 15 : 1—8.

1. De zeven laatste plagen (15 : 1).

Als steeds speelt het derde inleidend gedeelte zich in den hemel af, zooals hier reeds in het eerste vers gezegd wordt. Met 8 : 1—6 en

11 : 15—19 staat dit gedeelte volkomen op één lijn; en het valt weer, evenals die, in drie deelen uiteen; en zelfs deze drie onderdeelen loopen volkomen parallel: vs 1 noemt de gerichten, waar het in dit stuk over gaat; vs 2—4 doet de deelname der hemelingen met dit werk hooren; vs 5—8 teekent de komst van deze gerichten.

Van bijzondere beteekenis is nog een andere overeenkomst met 8 : 1—6 en 11 : 15—19. Het begin van de derde inleidende gedeelten, die steeds den aanvang der gerichten van elk Stuk teekenen, legt daarbij altijd het verband met het voorafgaande vast. Zoo stelt 8 : 1—2 ons voor oogen dat het zevende zegel uiteenvalt in zeven bazuinen; en 11 : 15 dat de zevende bazuin ontplooid wordt in zeven donderslagen, die hier, naar 10 : 4, niet opgeschreven, doch in de groote stemmen toch wel aangeduid worden, vgl. p. 235; doch zoo wordt hier nu in 15 : 1 weer op dezelfde omsluierde wijze, in verband met 10 : 4, aangegeven, dat de zevende donderslag nu overgaat in de zeven laatste plagen. Dat geschiedt hier als gezegd wordt: *„en ik zag een ander teeken in den hemel, groot en wonderlijk: zeven engelen, hebbende de zeven laatste plagen”.*

Het is voor ieder duidelijk, dat dit andere teeken terugwijst naar de teekenen, die 12 : 1 en 3 genoemd werden. Wat daar begonnen werd, wordt hier thans voltooid. Zooals het Vijfde Stuk (10 : 1—14 : 5) het derde wee omvatte, zoo bevat dit Zesde Stuk (14 : 6—19 : 4) den laatsten donderslag, en werkt dien uit in de zeven laatste plagen. We vergeten niet, dat alles doorloopt tot het einde: de gerichten en de weeën komen samen in de eindgerichten, waarin we dan ook, naar cap. 16 toonen zal, ontzettende natuurgebeurlijkheden en vreeselijke werkingen van Satan vinden zullen. Zal dit alles daardoor des te verschrikkelijker worden, zoo is het slechts van te meer beteekenis, dat wij er aan herinnerd worden, dat in-, of liever nog: achter dit alles, de laatste, dreunende donderslag gehoord wordt, d.w.z. het gericht, en nu het voltooid gericht over Satan; vgl. p. 207 vv.; 241 v. De eindgerichten gaan niet alleen over de menschen, maar ook over de duivelen, die achter en door hen werken.

Na de teekenen van de vrouw, als beeld der Kerk, 12 : 1, en van den draak, als beeld van Satan, 12 : 3, ziet Johannes nu weer een ander teeken in den hemel, n.l. dat van de zeven engelen met de zeven laatste plagen, die, zooals er bij staat, *de voleindiging van den toorn Gods* voorstellen. Wij moeten niet aan het teeken blijven hangen, maar achter het beeld den vervulden toorn Gods zien: *Zijn eindgerichten.* Daar gaat het hier om. Het teeken wordt groot en wonderlijk genoemd: het is iets geweldigs en aangrijpends, en het wekt de verwondering en verbazing op. Maar we zullen goed moeten blijven bedenken, dat *dit* nog maar het *teeken* is van een nog zooveel grooter en ontzettender *werkelijkheid*: de werkelijkheid van Gods volstrekte

gramschap, van Zijn geduchte eindgerichten, van Zijn ontzaglijk gericht.

Merkwaardig staat dit derde teeken naast de beide vorige: naast het teeken, dat de Kerk, en dat den Satan, verbeeldt, in zeer sprekende beelden, staat niet het teeken of een beeld van God, maar slechts van de *gramschap* Gods. God Zelf kan en mag niet afgebeeld worden, Jes. 40 : 18, 25; Ex. 20 : 4; Deut. 4 : 15 vv. God is boven elk beeld ver verheven. Maar de *eigenschappen* Gods worden in de Schrift meermalen onder beelden voorgesteld, en zoo geschiedt dat nu ook hier, waar Gods uiterste toorn in het groote en wonderbare teeken van zeven engelen met zeven eindplagen wordt uitgebeeld.

Ook naar het getal zeven, zal het in dit stuk gaan over de volheid en volkomenheid van een Goddelijke werking. Niet meer wat de Satan doet, of wat de Kerk lijdt, staat hier voorop, maar alle aandacht wordt hier van meet af gericht op wat *Gods toorn* in de wereld gaat uitwerken. Daarom wordt *die* ons nu vóór alles in een groot en verbazingwekkend teeken voor oogen gesteld. Die toorn Gods is in den hemel, en gaat nu in de wereld uitbreken. Dat is de zin en ontzaglijke beteekenis, de aard en verschrikking, van de nu komende eindgerichten; het groote gericht Gods; de krisis van Zijn TOORN.

Zeker was Gods toorn ook reeds in de gerichten der vorige Stukken, 9 : 18, 20; 11 : 6; 13 : 3, maar nu bereikt hij zijn hoogtepunt (Gr. telos), en werkt zich uit in laatste plagen, die niet meer een deel, maar het geheel treffen. 't Is niet maar Gods laatste toornuiting, maar de openbaring van Zijn hoogsten en diepsten toorn, die Ps. 90 : 11 ons reeds leerde vreezen. Men zie ook Lev. 26 : 18 vv., Deut. 28 : 59 vv. Plagen zijn eigenlijk slagen: de éene slag volgt in den eindtijd op den anderen; en ze zullen alle van ongekende heftigheid zijn: het teeken is groot en wonderlijk.

Zoo wordt ons, zinnebeeldig, in den hemel reeds getoond wat er komt; nog niet zoozeer naar den inhoud, dan wel naar den aard en beteekenis; naar den zin en de zwaarte van wat staat te gebeuren. De hitte van Gods toorn, tot zijn hoogsten graad gestegen, zal uitbreken in de eindgerichten.

2. Het loflied der hemelingen (15 : 2—4).

Vergelijking met 8 : 1—6 en 11 : 15—19, de overeenkomstige gedeelten in de vorige Stukken, deed ons reeds een betuiging der hemelingen verwachten. Hoorden we in het Vierde Stuk het gebed, in het Vijfde de dankzegging der hemelingen, thans in het Zesde rijst hun loflied op. Zooals het gebed van 8 : 3—5 ook doorklonk in 9 : 13, en de dankzegging van 11 : 16—18 in 12 : 10; zoo zal het met dit loflied van 15 : 2—4 weer zijn in 16 : 7 (men vergelijke ook reeds 14 : 18).

Zoo wordt het meeleven van de *Kerk*-in-den-hemel in het bijzonder, dat reeds 6 : 9—11 betuigd werd, op kunstzinnige wijze ons telkens weer aangewezen. Met de verschijning van het groote en wonderlijke teeken, in den hemel, van Gods hoogsten toorn, die gereed staat uit te breken tegen de wereld, zien de hemelingen hun verlangen naar het einde en de wraak des Heeren in vervulling gaan; nu ook uiteindelijk.

Als dàt begint, ziet Johannes de hemelingen staan bij het geheel der eindgerichten, die, *„als een glazen zee, gemengd met vuur"*, zich in den hemel aan hen vertoonen. Hier wordt dus weer een ander beeld voor de eindgerichten genomen dan vs 1; een wijziging van rijken zin, en geheel naar de eigenaardige werkwijze van het boek der Openbaring, om telkens alles weer met elkaar in verband te zetten en ons in onderlingen samenhang te toonen. Hier wordt nu teruggegrepen naar 4 : 6, waar reeds al Gods gerichten werden voorgesteld, zie p. 99 vv.; en de *eind*gerichten als een glazen zee. Men zie hierover p. 101 en 262 v.

In het spreken over iets, als een glazen *zee*, ligt het geweldige en geduchte van Gods toorn uitgedrukt, die zeer te vreezen is, hetgeen nu hier, bij de nadere uitwerking van 4 : 6, versterkt wordt door het „gemengd met vuur". Hier brandt het vuur van Gods *voleindigenden toorn* in. Dat kòn, en moest nu, na vs 1, er bij gezegd worden, want dáár gaat het nu om; dat stond, met het geven van het groote en wonderlijke teeken, voorop; en dat moet blijkbaar door ons goed vastgehouden worden. We zullen niet maar mogen letten op al wat er geschiedt, maar in alles voortdurend *het vuur, Gods brandenden toorn,* moeten zien.

Doch de zee blijft van glas: klaar en helder, zonder vlek of smet, heilig en rechtvaardig; zooals ook het vervolg nu nader gaat uitwerken.

Bij Gods Gericht, zooals het zich nu in den hemel reeds vertoont, zag Johannes nu *„de overwinnaars van het beest staan, en van zijn beeld, en van het getal Zijns naams"*. Reeds in de hfdst. 2—3 werd telkens over de overwinning der geloovigen gesproken; maar niet minder belangrijk is hier vooral 12 : 11, waar van de overwinning over Satan gewag gemaakt werd. Toch zullen we er hier vooral op moeten letten, dat er staat, dat zij overwinnaars waren, doordat ze buiten het bereik, de macht, de sfeer van de antichristelijke macht, en diens eeredienst, en diens optreden in de wereld, geraakten en waren. In het Grieksch letterlijk: overwinnaars *uit*... Het staat hier niet absoluut, als in cap. 2—3. Het zijn de menschen, die op aarde geleefd hebben, maar nu als overwinnaars in den hemel zijn.

Het is thans inzonderheid de Kerk des Heeren, die hier het loflied aanheft; en die juicht, omdat God nu recht doet, en vergelding brengt

met Zijn eindgerichten; waar die Kerk van 6 : 9—11 af reeds om gebeden had. Zij treedt hier op den voorgrond, *„hebbende citers Gods"*. Driemaal komen citers in de Openb. voor: 5 : 8; 14 : 2 en hier. Ze begeleiden steeds den zang der hemelingen, en zijn meest in de hand van engelen. Wanneer ze hier bepaaldelijk citers *Gods* worden genoemd, ligt daar wel de gedachte in, dat God Zelf de citers in de hand der geloovigen in den hemel gegeven heeft, om thans hun loflied in den vollen rijkdom van den *hemel*zang te kunnen opheffen.

„En zij zongen het lied van Mozes, den dienstknecht Gods, en het lied des Lams". Het spreken van plagen en de zee van Gods eindgericht, heeft vanzelf de gedachten naar de O. T.sche geschiedenis van de plagen in Egypte en het eindgericht over Egypte in de verdrinking in de Roode Zee geleid, Ex. 7 : 14—11 : 10; 12 : 12, 29—30; 13 : 17—14 : 31, en tal van andere plaatsen in de Schrift, waarvoor men zie Dr W. H. Gispen, Exodus; in Korte Verklaring, p. 13—18 en 144. Het is niet omgekeerd, dat de gedachte aan deze geschiedenis deed spreken van plagen en zee, want dit spraakgebruik steunt, zooals we zagen, in het voorgaande van het boek der Openb. zelf. Zooals Israël, overwinnend, aan de oevers van de Roode Zee stond, en Mozes hen het lied van Ex. 15 : 1 vv. leerde zingen, dat in Israël zeer populair was, en in de Psalmen vaak wordt aangehaald (zie Gispen, a.w. p. 155), zoo staat de Kerk in den hemel, overwinnend, zingend, bij de zee van Gods eindgericht. Ze ziet de wereld, als Egypte, gericht, en bezingt daarbij Gods recht en richten, die daarin openbaar worden (vs 4).

Mozes, de knecht des Heeren genoemd juist in Ex. 14 : 31, vgl. Deut. 34 : 5, voerde met zijn hand, Ex. 14 : 26, dit eindgericht uit; maar zoo weet de Kerk ook, dat de eindgerichten, die hier nog in den hemel zijn, door Christus, *den* Knecht des Heeren, van cap. 5 af het Lam genoemd, zullen worden uitgevoerd, en door Zijn hand op aarde gebracht. Daarom zingen ze niet maar een lied, dat de bedeeling der schaduwen, dat Mozes hen leerde, maar zingen ze óók van de vervulling en werkelijkheid, die door Christus wordt volvoerd: een nieuw lied, dat bij de nieuwe bedeeling behoort, zooals daar reeds 5 : 9 en 14 : 3 over gesproken was, en dat het Lam hun leert. Hun zang is vol en rijk. Hun lied vergeet of verwaarloost de leering der Schrift niet: zij zongen het lied, dat Mozes het volk Gods leerde zingen, alle eeuwen door; maar zij zongen toch sterker: zij zongen het lied, dat het Lam, door al Zijn werk in de uitoefening van Zijn Koningschap, hun op de lippen legde; want zij zijn overwinnaars door het bloed des Lams, 12 : 11.

„Groot en wonderlijk zijn Uw werken, Heere God, Almachtige". Zij zingen wat zij zien; wat vs 1 hun toonde in een „groot en wonderlijk teeken". Zij zingen niet in dichterlijke vrijheid of fantasie, maar nemen in hun zang slechts over wat God hun voor oogen stelde, en

zeggen dat slechts uit; letterlijk. *„Groot en wonderlijk”*, geducht en ondoorgrondelijk, zijn de werken van Gods toorn en eindgerichten, die zij voor zich zien in den hemel, in het teeken van de zeven engelen met de zeven laatste plagen. Zij prijzen er den Heere om als God, en den Almachtige. Citaat uit de Psalmen kan ik hier niet in zien. Veel meer is het een zingen uit directe aanschouwing van datgene, wat nog slechts in den hemel is, en zich op aarde zoo nog nooit vertoond heeft.

„Rechtvaardig en waarachtig zijn Uwe wegen, o Koning der volken”. Ook dit is een gedachte, die men ongetwijfeld ook elders in de Schrift kan vinden, b.v. Deut. 32 : 4; Jer. 10 : 7, 10; maar het is toch moeilijk vol te houden, dat dit lied uit allerlei Schriftcitaten zou bestaan, van hier en daar bijeengegaard. Veeleer laat ook deze uiting zich gansch natuurlijk verstaan uit de *aanschouwing* der eindgerichten door de Kerk in den hemel. Gaf men eerst getuigenis van wat men zag van het teeken, dat zich groot en wonderlijk aan hen voordeed, waarbij de aanbidding van den Heere God, den Almachtige, paste, zoo ziet men nu de „glazen zee der eindgerichten”, waarin men de rechtvaardigheid en heiligheid van Gods *wegen,* of optreden, of handelen, in het gericht prijst; en hierbij past dan weer geheel de aanspraak van God als den Koning der volken. Alles is, zoo ziet en zegt de Kerk het reeds van te voren in den hemel, volkomen naar het recht en naar de waarheid; naar Gods recht en trouw. Zoo worden ook hier de eindgerichten, door de hemelingen, naar hun aard en waarde, naar hun zin en karakter, geteekend.

Op grond van alles wat zij zien en geprezen hebben, gaan dan de geloovigen voort: *„Wie zou niet vreezen, Heere, en verheerlijken Uw naam?”* De naam des Heeren, Zijn wezen en openbaring, Zijn heerlijkheid en majesteit, Zijn rechtvaardigheid en waarachtigheid, komen in deze gerichten uit. Elk der volken en der menschen *moet* wel den Heere vreezen bij de openbaring van deze grootheid en heerlijkheid; en reeds 11 : 13 zei, dat dit ook zeker geschieden zal; vgl. 5 : 13; en Fil. 2 : 10 v.; Jer. 10 : 6 v.

En zoo volgt hier dan ook nog in het lied der kerk: *„want Gij alleen zijt heilig; want alle volken zullen komen en aanbidden voor U, omdat Uw gerichten openbaar geworden zijn”*. Op God kan men aan; Hij beantwoordt aan wat men van Hem verwachten mag, op grond van Zijn woord en beloften en bedreigingen; Hij handelt naar recht en billijkheid; Hij is, in één woord, heilig; en Hij is dat alléén; in onderscheiding van alle andere schepselen. De volken zullen dit moeten gaan erkennen, en Hem deswege gaan aanbidden, als Gods gerichten, Zijn gerechtigheid, en Zijn rechtmatige gerichten, openbaar geworden zijn.

3. De komst der eindgerichten (15 : 5—8).

„En na dezen . . .", de uitdrukking is een bijzondere; dezelfde als in 1 : 19; 4 : 1 en 7 : 9 voorkomt. Geen scherpe of diepe insnijding geeft ze te kennen. Veeleer geeft ze een overgang aan, maar met vasthouding van, en verbandlegging met wat voorafgaat. De uitdrukking komt niet vaak voor in de Openbaring, waarom men zou kunnen vragen, of er bijzondere reden is, dat ze hier nu wel gebruikt wordt. In 4 : 1 bracht ze den overgang tot stand van het Eerste Deel van het boek der Openbaring tot het Tweede; maar in 7 : 9 was ze van eenvoudiger strekking. Hoe staat het hier?

Het treft ons, dat dit derde onderdeel van 15 : 1—8 breeder wordt uitgewerkt dan de overeenkomstige van 8 : 1—6 en 11 : 15—19. Hetzelfde kan gezegd worden van heel dit Zesde Stuk in vergelijking met het Vierde en Vijfde Stuk. Wat daarvan de reden kan zijn, merkten we reeds op: alles wat ons in beide voorafgaande Stukken werd voorgesteld, dromt in dit Zesde Stuk tezamen, en bereikt daarin zijn hoogtepunt. Alles gaat nu door tot het uiterste. De spanning wordt grooter. We bereiken den climax; . . . in de *eind*gerichten. Breeder en gedragener wordt ons alles voor oogen gesteld. Plechtiger en ernstiger wordt het boek der Openbaring, naarmate we de ontknooping van het einde, de krisis, naderen. En dat gaat *nu* in de historie doorbreken. De eindgerichten worden thans bijna beschreven in hun verwerkelijking op aarde. We zijn toegekomen aan het laatste onderdeel van het laatste inleidend deel van het laatste Stuk, dat over de uitoefening van Christus' Koningschap in gerichten handelt. Het gericht Gods, het groote, het gansche complex van eindgerichten, kòmt nú! De laatste phase speelt zich in den hemel af; en dan zal alles gereed zijn in den hemel, om de *eind*gerichten op aarde te doen doorbreken. *Dit* moment wordt gemarkeerd door het breedere en indrukwekkende: „en na dezen . . ." NU hebben we, in den *hemel,* het laatste stadium reeds bereikt. Wat eerst nog maar in *teeken,* daarna nog slechts in *lofzang,* in den hemel was, treedt nu in den hemel in *werkelijkheid:* vs 1 en vs 2—4 treden thans in vervulling en in werking. Er is verband met het vlakvoorafgaande, maar er is ook de overgang van het symbolische tot het werkelijke in den hemel; en van het rustende tot het werkende.

„En na dezen zag ik, en de tempel werd geopend van de tent der getuigenis, in den hemel". Weer worden we, opnieuw op andere wijze, herinnerd aan wat voorafging. Weer zien we hierin, hoe dit Zesde Stuk der Openb. alle lijnen tracht vast te houden en weer op te nemen. In 11 : 19, het vers, dat in het Vijfde Stuk, op één lijn staat met de verzen, die we hier bespreken, en met 8 : 5—6 in het Vierde Stuk, was reeds sprake van den tempel Gods in den hemel.

Het is steeds verder uitgebreid en voller voorgesteld: in 8 : 5 is nog alleen sprake van het *altaar;* in 11 : 19 reeds van den *tempel;* thans wordt gesproken van den *tempel van de tent der getuigenis.* Het wordt al scherper: de gerichten komen van het altaar in den tempel; de gerichten van de laatste dagen uit den tempel, die geopend is, zoodat de ark des verbonds wordt gezien; de eindgerichten ... en ja, nu staat hier een merkwaardige uitdrukking: uit „den tempel van de tent der getuigenis", die geopend werd.

Terecht is gezegd, dat de tempel 11 : 19 reeds geopend was. Merkwaardig is ook, dat hier nu sprake is van de tent der getuigenis d. i. den tabernakel; zoodat we zouden mogen lezen: „en *de tempel* van den tabernakel werd geopend". We zien hier maar één mogelijkheid ter verklaring: het gaat hier om *de ark des verbonds,* die in 11 : 19 nog gesloten bleef, maar hier thans ook geopend werd; en die ark wordt hier dan „de tempel van den tabernakel" genoemd.

Het is hierbij te doen om *de getuigenis,* d. i. de wet des Heeren; de twee steenen tafelen, die God, naar Ex. 24 : 12, aan Mozes gegeven had, en die Ex. 25 : 16, 21; 31 : 7; 40 : 20 „de getuigenis" genoemd worden; en die dan ook wel heeten de tafelen der getuigenis, Ex. 31 : 18; 32 : 15; 34 : 29. De *ark* heet daarnaar de ark der getuigenis, Ex. 25 : 22; 26 : 34; 30 : 6, 26; 39 : 35; 40 : 3, 5, 21; Num. 4 : 5; 7 : 89; Joz. 4 : 16; of ook alleen de getuigenis, Ex. 16 : 34; 27 : 21; 30 : 36. De *tabernakel* wordt de tent der getuigenis genoemd, Num. 9 : 15; 17 : 8; 18 : 2; 2 Chron. 24 : 6; of ook de woning of tabernakel der getuigenis, Ex. 38 : 21; Num. 1 : 50, 53; 10 : 11. Ook het *voorhangsel* heet Lev. 24 : 3 de voorhang der getuigenis. Het gebruik van *getuigenis* voor de wet des Heeren is ons bekend uit Ps. 19 : 8; 78 : 5; 119 : 88; 122 : 4; 132 : 12. In Num. 9 : 15 moet wel gelezen worden *„de tabernakel van de tent der getuigenis",* maar meer dan een breede beschrijving voor den tabernakel in zijn geheel mogen we hier niet in vinden; hier, in de Openb. is geen citaat van, misschien wel verband met dezen tekst.

Wanneer nu in onzen tekst sprake is van *„den tempel van de tent der getuigenis",* die geopend werd, dan wordt hier een taal gebruikt, die ons, aan de hand van het O. T., leert aan den *tabernakel* te denken als den tent der getuigenis. Dit voert onze gedachten aanstonds verder naar de *ark* der getuigenis, waarin de tafelen der wet bewaard werden. Dan moeten we bij het woord „tempel" òf denken aan het heilige der heiligen waar de ark met de tafelen der wet stond, òf aan de ark zelf, die, als troon Gods, ook zelf een tempel zou kunnen genoemd worden; vgl. Böhl op Exodus; in Tekst en Uitleg, p. 167, naar H. Gressmann: „het geheel (van de ark) stelde het binnenste heiligdom, godenvertrek, van een tempel voor." De ark wordt meermalen „het heiligdom in

het heiligdom genoemd; (Ds W. H. Bouwman, De Schaduw der Hemelsche dingen, Kampen, Kok. 1936, p. 46).

In de voortgaande lijn van 8 : 5; 11 : 19; 15 : 5, zouden we hier zeer bepaald aan *de ark* willen denken, die nu geopend wordt, opdat de tafelen der wet zouden worden gezien, als in 11 : 19 de ark.

In bij het O. T. aansluitende symbolische taal wordt ons hier dan gezegd, dat het gericht Gods in den hemel begint met het te voorschijn doen komen van de tafelen der wet.

„Rondom Hem zijn wolken en donkerheid" in „de tabernakel van de tent der getuigenis," Num. 9 : 15, Openb. 15 : 8; „gerechtigheid en gericht zijn de vastigheid van Zijn troon" Ps. 97 : 2; 89 : 15; en de troon Gods is, in de tent der getuigenis, de ark.

Hij, die op den troon gezeten is, cap. 4 vv., gaat thans richten naar de wet, die Hij op de Sinaï gaf, en in de ark deed neerleggen. Daarom wordt thans de *ark,* Gods eigenlijke tempel, het binnenste heiligdom, geopend. God is tegenwoordig. HIJ gaat richten naar de wet des Heeren, vgl. Jes. 2 : 21. Het is niet meer slechts het vuur van het altaar, 8 : 5; noch slechts de scheuring van het voorhangsel, 11 : 19; maar het is nu de troon Gods zelf, de ark, die geopend wordt.

En de opening van de ark kan niets anders beteekenen dan de openbaring van Gods wet, want dat was het eenige voorwerp, dat zich in de ark bevond, (Dr G. Keizer, Chr. Enc. s. v. Ark, I, 170; Dr W. H. Gispen, Bijbelsch Handboek, I, 270).

Men voelt den voortgang: we zijn àl dichter genaderd tot dit moment, waarop God Zijn wet te voorschijn haalt, en die thans doet gelden. Tot nog toe bleef het verzoendeksel nog boven de wet, de wet afsluitend; en het vuur van Gods gericht ging uit van het altaar. Maar sinds 11 : 19 werd de ark Gods reeds *gezien.* Nu werd ze *geopend*; en de wet gaat kracht krijgen, om een iegelijk te oordeelen naar zijn werken, en zoo de krisis tot stand te brengen.

Zoo zijn ons de eindgerichten, in dit derde onderdeel, opnieuw naar hun aard en beteekenis, hun waarde en zin, geteekend. Ze brengen niet slechts den zich voleindigenden toorn Gods, en zijn niet alleen als een glazen zee met vuur gemengd, maar ze worden ook volvoerd naar de wet des Heeren, de tafelen der getuigenis, de tafelen des verbonds, Deut. 9 : 9, 11, 15; vgl. Opnb. 11 : 19. God zal in Zijn gericht Zijn verbond houden en volbrengen, naar zijn beloften en bedreigingen. Alles wordt nu vervuld: vromen ontvangen het loon der genade, maar goddeloozen ook de straf op hun zonden. En alles zal geschieden, niet alleen naar het eeuwig wezen Gods, maar ook naar de openbaring in Zijn verbond. God heeft den menschen, in Zijn verbondsgenade, de getuigenis gegeven; nu komt Hij dáármee de menschen bezoeken.

Is de diepste oorsprong der gerichten aangegeven, zoo zien wij nu dat *„de zeven engelen, die de zeven plagen hadden, uit den tempel*

gingen." Hier wordt, zooals gewoonlijk, de tempel weer gebruikt voor heel het heiligdom Gods in den hemel. Als de ark in het heiligdom des Heeren is geopend, dan pas gaan de zeven engelen met de zeven laatste plagen, die v. 1 slechts als symbool van Gods voleindigden toorn fungeerden, uit; dan pas komen ze in *actie*. Er is nu niet maar alleen sprake van het uitgaan of geschieden van donderslagen, stemmen, bliksemen, aardbeving, hagel, zooals in 8 : 5 en 11 : 19, neen, de *eind*gerichten worden door hoogere, bezielde, levende machten voorgesteld, reeds in v. 1: de zeven engelen, die de zeven plagen hadden. Het is alsof alles op hooger plan staat, met nog meer zorgvuldigheid wordt uitgevoerd; en heel deze teekening der eindgerichten, vóórdat ze op aarde uitbreken, toont er den diepen ernst van. Meer nog dan bij de vorige gerichten hebben de engelen bij de eindgerichten een gewichtige en geduchte taak te vervullen. Zij zijn hier zeer intens bij betrokken.

Daarom verschijnen ze thans ook, „*bekleed met rein, blinkend linnen, en omgord om de borsten met gouden gordels.*" Ze dragen reine, blinkende kleeding, die hen kenmerkt als heilige, heerlijke hemelwezens; en ze verschijnen in koninklijke gestalte. Hoe vreeslijk hun werk op aarde zal blijken te zijn, het zijn geen beulen, maar heilige dienaren Gods, die, in Zijn dienst, de heerlijkheid van het Koningschap van Christus uitoefenen zullen in de eindgerichten.

„*En een van de vier levende wezens gaf aan de zeven engelen zeven gouden schalen, vol van de gramschap Gods, die leeft tot in alle eeuwigheid.*" Daar zijn weer de Cherubim, beschermers van de heiligheid Gods, zooals ze gezien werden boven de ark en in den tempel, maar als zoodanig ook de uitvoerders van Gods gerichten; 4 : 6 vv.; 5 : 6 vv.; 6 : 1 vv.; 7 : 11; 10 : 4 (zie p. 207); 11 : 15 (zie p. 235). Zij hebben voortdurend deel genomen aan de uitoefening van Christus Koningschap, en ook steeds het bevel gegeven tot de uitvoering der onderscheidene gerichten; zij doen het ook hier. Dat ze in het Vijfde Stuk op den achtergrond bleven, en niet nadrukkelijk genoemd werden dan in 14 : 3, had zijn bijzondere reden, die we bij 10 : 4 en 11 : 15 nader bespraken. Thans kunnen en mogen ze weer genoemd worden, en zal dat ook geschieden, hier en 19 : 4.

Zij zijn het, die de zeven gouden schalen aan de zeven engelen geven, vol van de gramschap Gods. Van den ontzettenden toorn Gods was reeds 14 : 10 als van wijn gesproken. Nu wordt de wijn van Gods toorn in de schalen der engelen geschonken, om er het menschdom uit te drenken. *Gods verbolgenheid* (Gr. thumos) tegenover de woede van Satan, 12 : 12 (thumos), en tegenover den hartstocht der wereld, 14 : 8 (thumos), vgl. p. 305, ook 14 : 19 en 15 : 1 met ditzelfde woord genoemd, *vult* de gouden drinkschalen der gerichtsengelen geheel; en wee de wereld, die uit deze schalen zal moeten drinken, zijn droesem

uitzuigende, Ps. 75 : 9. God gaat de fiolen van Zijn toorn over het menschdom uitgieten; en het zal de toorn van den absoluut Eeuwige zijn, 4 : 9, 10; 10 : 6, Wiens toorn Ps. 90 bezong.

„En de tempel werd vervuld van rook van de heerlijkheid Gods, en van Zijn kracht." Men kan hier vele plaatsen bij aanhalen, zooals Ex. 24 : 15 vv.; 40 : 34 v.; 1 Kon. 8 : 10 v.; 2 Chron. 5 : 13 v.; Ezech. 10 : 4; 44 : 4; Hab. 2 : 20; Zef. 1 : 15, mits men bedenke, dat rook niet geheel hetzelfde is als een wolk; waarom men toch met name zal moeten letten op Ex. 19 : 18; Jes. 6 : 4; 65 : 5 en Ps. 18 : 8 vv. De voornaamste gedachte is hier, dat *Gods eigen tegenwoordigheid* hier wordt betuigd, in Zijn heerlijkheid en kracht; doch als dit geschiedt in rook, dan is het toch vooral Gods *geduchte* tegenwoordigheid, en *vreeselijke* heerlijkheid, en *ontzettende* kracht, die hier dan ook gezegd worden de rook te veroorzaken: de rook komt daar uit voort.

Zoolang God Zich zoo openbaarde, kon dan ook *„niemand ingaan in den tempel, totdat voleindigd waren de zeven plagen van de zeven engelen."* Dit wordt in vele van de boven vermelde plaatsen ook gezegd. Er wordt mee uitgedrukt de ontzaglijkheid van de openbaring van Gods heerlijkheid en kracht ten einde toe, totdat alles volbracht is. Ongetemperd zal God Zijn majesteit en mogendheid, Zijn recht en heiligheid, ten toon spreiden, zoodat geen mensch voor Hem bestaan kan. Zoo vreeslijk zal het zijn. Gods toorn gaat door het einde, tot zijn hoogtepunt, v. 1; 1 Thess. 2 : 16.

IV. DE WERKING DER EINDGERICHTEN.

1. *En ik hoorde eene groote stem, uit den tempel, zeggende tot de zeven engelen: Gaat heen, en giet uit de zeven schalen van de gramschap Gods, op de aarde.* 2. *En de eerste ging heen, en goot zijne schaal uit op de aarde. En er ontstond een kwaadaardig en boos gezwel aan de menschen, die hadden het merkteeken van het beest, en die aanbaden zijn beeld.* 3. *En de tweede goot zijne schaal uit in de zee. En zij werd bloed als van eenen doode, en alle ziel des levens, die in de zee was, stierf.* 4. *En de derde goot zijne schaal uit in de rivieren, en in de fonteinen der wateren. En het werd bloed.* 5. *En ik hoorde den engel der wateren, zeggende: Rechtvaardig zijt Gij, Die is, en Die was, o, Heilige, dat Gij dit vonnis geveld hebt.* 6. *Omdat zij vergoten hebben bloed, van heiligen en profeten, hebt Gij ook bloed aan hen te drinken gegeven. Zij zijn het waardig.* 7. *En ik hoorde het altaar, zeggende: Ja, Heere God, Almachtige, waar-*

achtig, en rechtvaardig, zijn Uwe oordeelen. 8. En de vierde goot zijne schaal uit op de zon. En haar werd (macht) gegeven, de menschen te verhitten door vuur (gloed). 9. En de menschen werden verhit met groote verhitting, en lasterden den naam van God, Die de macht heeft over deze plagen, en bekeerden zich niet, om Hem heerlijkheid te geven.

10. *En de vijfde goot zijne schaal uit op den troon van het beest. En zijn koninkrijk werd verduisterd, en zij kauwden hunne tongen van de pijn,* 11. *en lasterden den God des hemels, vanwege hunne pijnen, en vanwege hunne zweren, en zij bekeerden zich niet van hunne werken.* 12. *En de zesde goot zijne schaal uit op de rivier, den grooten Euphraat. En zijn water droogde uit, opdat bereid zoude worden de weg der koningen, die van den opgang der zon (komen).* 13 *En ik zag uit den mond van het beest, en uit den mond van den valschen profeet, drie onreine geesten (voortkomen), als kikvorschen.* 14. *Want het zijn geesten van duivelen, die teekenen doen; welke uitgaan tot de koningen der geheele wereld, om hen te vergaderen tot den oorlog van den grooten dag van God, den Almachtige.* 15. *Zie, Ik kom, als een dief. Zalig, die waakt, en zijne kleederen bewaart, opdat hij niet naakt rond wandele, en men zijne schaamte niet zie.* 16. *En zij verzamelden hen in de plaats, die genoemd wordt, in het Hebreeuwsch, Harmagedon.*

17. *En de zevende goot zijne schaal uit op de lucht. En eene groote stem kwam uit den tempel, van den troon, zeggende: Het is geschied.* 18. *En er geschiedden bliksemstralen, en stemgeluiden, en donderslagen; en er geschiedde eene groote aardbeving, zooals er niet geschied is, sedert er een mensch geweest is op de aarde, eene zoodanige aardbeving, zoo groot.* 19. *En de groote stad werd in drie deelen (gescheurd), en de steden der natiën vielen in. En het groote Babylon werd gedacht vóór God, om haar te geven den drinkbeker des wijns van de gramschap Zijns toorns.* 20. *En alle eiland vlood weg, en bergen werden niet gevonden.* 21. *En een groote hagel, omtrent een talent zwaar, kwam neer uit den hemel op de menschen. En de menschen lasterden God, vanwege de plaag van den hagel, want zijne plaag was zeer groot.*

Openb. 16 : 1—21.

1. De werking der eindgerichten in het natuurlijk leven der menschen (16 : 1—9).

Het uur der eindgerichten heeft geslagen. De oogst der aarde is rijp geworden. De verbolgenheid Gods gaat haar hoogtepunt bereiken. Het derde deel van het gerichtsprogramma van de uitoefening van het Koningschap van Christus begint volvoerd te worden, 6 : 12—17. De ondergang der wereld vangt aan.

Dit geschiedt, zooals we reeds 14 : 15, 17 zagen, op het bevel uit den tempel Gods; en dat is het eerste wat ook hier, nu de uitvoering der eindgerichten aanvangt, gezegd wordt: *„En ik hoorde een groote stem uit den tempel, zeggende tot de zeven engelen; Gaat heen, en giet de zeven schalen van de gramschap Gods uit op de aarde."* Bij de uitgieting van de zevende schaal zal hier nog aan toegevoegd worden, dat die stem komt van den troon. Het is Gods stem, Jes. 66 : 6, die dit uur bepaalt als het begin van het einde der wereld. De zeven engelen krijgen gelijktijdig bevel hun werk te gaan uitrichten. Hun arbeid is één geheel. Als eenmaal het einde der wereld daar is, volgen de eindgerichten elkander snel op, en worden ze dadelijk na elkaar uitgevoerd tot het einde toe. Die laatste dagen der wereld worden verkort, omdat geen vleesch zou behouden worden, als de volle gramschap Gods Zich over de wereld ontlaadt in al zijn hittigheid, Matth. 24 : 22. De komst van Christus is reeds aanstaande, 14 : 14 vv., — en Hij komt *haastiglijk.*

„Van dien dag en die ure weet niemand, ook niet de engelen der hemelen, dan Mijn Vader alleen," Matth. 24 : 36. Christus komt gansch onverwacht, waarom men voortdurend moet wakende blijven, Matth. 24 : 42, „Want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des menschen komen," Matth. 24 : 44. Dit is uit de Schrift voldoende bekend, maar er wordt ook in dit hoofdstuk, midden tusschen de eindgerichten in, v. 15, aan herinnerd.

Dit op te merken is van groot belang, want hoe geweldig, aangrijpend, geducht, de eindgerichten ook mogen zijn, ook als teekenen van Christus' komst, toch zal men zelfs daar nog niet aan kunnen berekenen, wanneer de komst van Christus wezen zal. De beschrijving van de eindgerichten is hiermee geheel in overeenstemming, hetgeen wel het sterkst spreekt uit *de merkwaardige parallelie van de eindgerichten met de voorloopige gerichten, die we in 8 : 7— 9 : 19 beschreven vonden.* Ondanks de verschillen, die we zullen opmerken, is deze overeenkomst toch wel zoo sterk, dat we in de eindgerichten niet anders dan tot-hun-toppunt-gevoerde gerichten Gods zien, zooals dan ook 15 : 1 reeds uitkwam.

Maar zoo zal men dan ook zelfs in het einde, vóór de zichtbaarwording van Jezus Christus op de wolken, nog nooit met absolute zeker-

heid kunnen constateeren: dit zijn nu Gods eindgerichten. Ook deze dragen, zooals ons hier trouwens dadelijk blijken zal, nog een natuurlijk-, en niet, zooals men zich dat wel eens voorstelt, een exotisch, extraordinair, wonderbaarlijk karakter. Wel zullen ze van zulk een intensiteit zijn, dat de menschheid er Gods hand in gaat erkennen, al zal men Hem daarom nog niet gaan aanbidden, maar ze zullen niet van een andere soort zijn, dan de gerichten, die, alle eeuwen door, de wereld bezoeken. Wie wil, zou óók de eindgerichten nog natuurlijk kunnen „verklaren".

God richt naar het stipste en strengste recht. Zoo lang de menschen op aarde nog het uiterste niet gedaan hebben in hun goddeloosheden, bezoekt Hij hen met voorloopige, waarschuwende gerichten, die wel als bazuinen de komst van Christus om te oordeelen reeds aankondigen, maar die toch nog vóór alles dienen, om de menschen tot bekeering te brengen, en hen zoo af te houden van voortschrijding tot het uiterste, 7 : 1— 9 : 21. Volgt hierop geen bekeering, dan . . ., neen, dan volgen nog niet aanstonds de eindgerichten, maar dan wordt de wereld met klem en nadruk voor Gods uiterste *genade* gesteld in de verschijning van Jezus Christus, en opnieuw beproefd, of ze zal komen tot val of opstanding. Verwerpt men Christus, om juist het tegendeel te doen, en zich over te geven, in verharding, aan de antichristelijke macht en geest, die onder duivelsche inspiratie in de wereld werken, dan wordt men rijp voor de eindgerichten, die God ook dàn eerst zendt, 10 : 1—14 : 5.

Maar dat is dan nog niet het laatste *oordeel,* het eind*vonnis,* waarvan geen beroep en waaraan geen verandering is, neen, God grijpt nooit en nergens vooruit; Hij anticipeert niet; Hij overhaast niet; . . . het zijn dan nog de eind*gerichten;* de laatste, maar ook volledige uitgietingen van Gods toorn en verbolgenheid over menschen, die zich niet wilden bekeeren, maar zich verhardden. Maar daarmee zijn ook deze eindgerichten nog proeven, die moeten doen *uitkomen,* dat de menschen inderdaad zóó zijn, dat zij zich niet bekeeren, maar tot het uiterste toe zich verharden; dat ze ook voor het laatste niet terugschrikken, om zich, in het aangezicht van Gods uiterste toorn-openbaring, tegen God te handhaven; en op hun weg niet terug te keeren.

God oordeelt niet, dan nadat *gebleken* is, dat de menschen onder Zijn hoogste genade in Christus evenmin tot inkeer komen als onder Zijn hoogste toornuitingen in de eindgerichten; ja, dat ook zelf betuigd, uitgeroepen, uitgeschreeuwd hebben, zooals we dat in dit 16de hoofdstuk vinden zullen, en waaraan dit hoofdstuk zijn groote beteekenis ontleent in den voortgang der Openbaring.

Wie onder de eindgerichten nog tot verootmoediging en bekeering komen zou, die komt niet in het oordeel; die wordt nog behouden. Buitengesloten is dit niet. Dit Zesde Stuk, (der eindgerichten), begon

met melding te maken van den roep van het eeuwig evangelie, die ook in de eindgerichten door de wereld der laatste dagen heenklinkt, gehoord en erkend wordt, 14 : 6—7,: men verstaat de duidelijke taal, die God dan spreekt. Het zou nog *kunnen, maar melding wordt slechts gemaakt van het tegendeel,* dat de menschen zich niet bekeerden, doch God lasterden. *Gods* uiterste drijft hen tot *hun* uiterste-in-Gode-vijandigheid; en heel de geest der wereld zal dan ook zoo zijn, dat, (indien het mogelijk ware) ook de uitverkorenen zouden verleid worden, Matth. 24 : 24, waarom de waarschuwing van v. 15 dan ook zelfs nog opklinken moet in die dagen.

De eindgerichten krijgen de beteekenis van de *openbaring der uiterste ongerechtigheid der menschen.* En dit maakt de wereld rijp voor het oordeel. De rijpwording wordt ons nu dan ook slag op slag voorgehouden onder de uitgieting van de laatste plagen, waar God de menschen mee bezoekt. Dat werken tenslotte pas de eindgerichten uit, als de menschen zich niet alleen tegen Gods uiterste genade, maar ook tegen Zijn uitersten toorn *blijven* verharden. Dan kàn eerst, maar moet Christus ook komen, om te oordeelen de levenden en de dooden.

Nu *straft* God nog slechts, met uiterste straffen, maar toch nog op aarde; nog niet in de hel, den poel des vuurs; met tijdelijke straffen, nog in de historie; nog niet met eeuwige straffen, tot in der eeuwigheid. Het gaat hier nadrukkelijk voorop, en wordt verder zoo ook uitgewerkt: het is Gods uiterste toornuitgieting *op aarde; in den tijd;* en Zijn eindgerichten zullen dienovereenkomstig nog een natuurlijk, tijdelijk karakter dragen, zoowel in het natuurlijk, als in het geestelijk leven der menschen, als in het leven der wereld. Het is alles nog diesseitig; en blijft dat ook nog. De dag, de groote dag van God, den Almachtige, vs 14, de dag des Heeren, de dag die tot de eeuwigheid overleidt, de jongste dag, is nog niet aangebroken. Dienovereenkomstig is Gods richten in de eindgerichten. God is rechtvaardig, en waarachtig, en heilig, in al Zijn richten, ten einde toe. Eerst die dag des oordeels bepaalt het *eeuwig* lot der menschen.

Geheel binnen den kring en de sfeer van het aardsch gebeuren blijven de zeven laatste plagen, al worden ze in de symbolische taal aangrijpend genoeg beschreven. Was dit ook reeds het geval met de gerichten van 8 : 7—9 : 19, hier worden ongetwijfeld sterker beelden gebruikt, terwijl er ook van een partieel getroffen worden geen sprake meer is. Hier is alles veeleer universeel.

Een tweede merkwaardig onderscheid is ook, dat hier alles meer rechtstreeks van uit den hemel geschiedt, zonder de bemiddeling van allerlei natuurkrachten, die in cap. 8—9 vermeld worden. Het is alles veel meer onmiddellijk wat ons hier geteekend wordt, waardoor ook de beschrijving, vooral ook in de eerste plagen, korter en daardoor krachtiger, sterker, aangrijpender is gehouden.

Wanneer we nog een derde onderscheid noemen, zullen we wel moeten bedenken, dat het misschien heel moeilijk is, de plagen van het einde der dagen te verstaan: het kàn zooveel erger zijn dan wij ons thans denken. Dat weten we nooit zeker. Elke tijd denkt reeds het ergste bereikt te hebben; latere tijden toonen dan vaak, dat dit toch nog niet zoo was. En zoo is het *mogelijk,* dat *wij óók* ons thans nog geen voorstelling kunnen maken van de eindplagen; dat ze nog zooveel aangrijpender zullen zijn, dan wat wij thans kennen. Ook echter wanneer we hiermee rekening houden, kunnen we toch wel, in het algemeen, zeggen, dat uit de laatste plagen de straf der zonde, de dood, sterker en meer rechtstreeks spreekt dan uit de gerichten van cap. 8—9; terwijl hetzelfde geldt van de hellesfeer, die dan op aarde wezen zal. We vonden dood en hel, althans den voorsmaak daarvan, ook in cap. 8—9 reeds, maar die voorsmaak is hier bitterder en scherper geworden; we zouden mogen zeggen: genadeloozer, omdat hier geen sprake meer is van genade, maar van de voleinding van Gods toorn. De opeenhooping en snelle opvolging der plagen doen daar dan nog het hunne aan toe. Vooral bij de eerste plagen worden thans ook direct de *menschen* aangegrepen, en het bolwerk der goddeloosheid; men kan eigenlijk niet meer spreken van natuurrampen.

Heel merkwaardig spreekt dit al dadelijk uit de eerste plaag, die *„een kwaadaardig en boos gezwel”* oproept.

In de overeenkomstige plaats, 8 : 7, was sprake van hagel en vuur, natuurkrachten van verschrikkelijken aard, die allerlei rampen op aarde brachten, met name op de velden, waar het voedsel der menschen groeit. Hier was de indirecte levensbedreiging der menschen.

Maar de gewijzigde voorstelling in 16 : 2 wil doen uitkomen, dat de menschen nu veel meer direct worden aangegrepen; door kwaadaardige gezwellen, d. w. z. direct doodelijke ziekten, van welken aard dan ook. Willen we ons dit in *ònzen* tijd wat nader realiseeren, dan zouden we *nu* zeggen: de menschen van het einde der dagen zullen verschrikkelijk te lijden hebben van carcinomen en sarcomen, die, juist omdat de oorzaken ervan onbekend zijn en ze toch zoo gevaarlijk, pijnlijk en doodelijk zijn, te eerder als directe werkingen Gods in het lichaam worden aangezien. De medische wetenschap noemt ze onder de kwaadaardige gezwellen; en prijsvragen worden uitgeschreven, en groote sommen gelds ter beschikking gesteld, om achter de aetiologie, diagnose en behandeling van kwaadaardige gezwellen te komen. (Ned. Tijdschr. v. Geneesk. 79, II, 23, p. 2823, Juni 1935). Men vermoedt hereditaire praedispositie; hetgeen er ons bij bepalen zou, dat de zonde hier bezocht wordt in de geslachten; in verband met het leven van hen *„die het merkteeken van het beest hadden, en die zijn beeld aanbaden”:* een leven van God afgewend, ja, tegen God en Zijn Christus gekeerd.

Hoe dit alles ook wezen moge, in elk geval zullen we deze plaag te zien hebben bij het licht van Ex. 9 : 10 v., maar dan vooral ook van Deut. 28 : 27, 35 vgl. ook Lev. 13 : 18—20, 2 Kon. 20 : 7, Jes. 38 : 21, Job 2 : 7, waar sprake is van booze zweren, waarvan men niet zal kunnen genezen, en die bedreigd worden aan het afvallige bondsvolk, d. i. N. T.sch gezegd, niet maar goddeloozen, maar heel bepaald anti-christenen, die de genade in Christus verworpen hebben, en het merkteeken van het beest hadden, en die zijn beeld aanbaden. Dáárom zijn deze plagen zooveel erger en ernstiger dan die van cap. 8. *Deze* plagen kònden zoo nog niet voorkomen in ons Vierde Stuk, cap. 7—9; daar moest eerst de openbaring van het Vijfde Stuk, die van de heilsopenbaring in Christus, cap. 10—14, nog tusschen komen.

En dit is dan ook de reden, waarom de menschen, die hier getroffen worden, nader gekarakteriseerd worden als antichristenen: zij, die behooren tot een volk, en tot geslachten, die den Christus verwierpen en zich tegen Hem stelden, ZIJ worden door *deze* plagen getroffen. Hier wordt zeker niet gezegd, dat zij alléén daar door getroffen worden, en de vromen niet; de toevoeging is geen beperking, maar nadere bepaling van het menschelijk geslacht, waaronder deze dingen geschieden zullen.

Reeds nu sterven ongeveer 25 % der volwassenen aan kanker. Men moet daar niet uit gaan afleiden, dat dit dus allemaal goddeloozen zijn, zooals het volk dat dan zoo gauw doet. Men moet deze dingen gansch anders bezien, naar de bedoeling van onzen tekst. Men moet daar een teeken des tijds in zien, dat heenwijst naar het einde. Onder een boos en verkeerd geslacht nemen deze dingen toe; en de vromen lijden daaronder mèt de goddeloozen, als ze leven in een tijdperk, waarin de menschheid het beest aanbidt. God maakt daar nu nog geen onderscheid in, maar wel wil Hij zulk een teeken doen spreken tot *allen.*

Wanneer we nogmaals nadrukkelijk zeggen, dat we niet weten, noch kunnen weten, dat deze kwaadaardige gezwellen bepaaldelijk bedoeld worden, dan durven we er nog wel iets tot verduidelijking van onzen tekst aan toe te voegen. ALS deze kwaadaardige, en inderdaad booze, pijnlijke, moeilijke, gezwellen zouden bedoeld zijn, dan kunnen we ons voorstellen, dat de menschheid er nooit achter zal komen, waar deze dingen vandaan komen, en dat ze steeds erger en meerder zullen worden; dat steeds grooter % der menschen er aan sterven zal; *zoodat deze kwaal al sterker als een Godsgericht zal gaan spreken,* en de medische wetenschap er machteloos bij zal blijven staan. Natuurlijk ontslaat dit de medici geen oogenblik te blijven zoeken naar de oorzaak en behandeling van deze ziekten. Het is zeer wel mogelijk, dat men toch ook hierin meer licht zal krijgen, en dat men meer tot genezing zal kunnen aanwenden.

Nog eens: we weten het niet. Maar op het oogenblik doen ons de genoemde ziekten inderdaad iets verstaan van de mogelijkheid der kwaadaardige gezwellen, die hier genoemd worden, en van hun werking, en onweerstandelijkheid. Het is de dood in vreeselijke gedaante, en onweerhoudbare kracht. Het is de dood in verband met de zonde van ons geslacht, en direct door God gezonden; niet door een onweer of vulkanische uitbarsting, maar in onmiddellijke aantasting van het leven der menschen; en dat wel op booze wijze: pijnlijk, moeilijk, ellendig.

Wat het precies moge zijn, het is in elk geval de duidelijke woeling en werking des Doods in de lichamen der menschen, als bezoldiging der zonde. Het is niets buitengewoons; maar het is juist het gewone van den dood, dat hier zoo sterk spreekt van de waarheid en trouw Gods aan Zijn Woord. Hij straft, ook in Zijn uitersten toorn, zoo als Hij het steeds deed, en dit van den beginne gezegd had, Gen. 2 : 17; — máár, mengde zich vroeger nog genade in Zijn straffen, nu is Zijn toorn onvermengd, en er blijkt geen weerstand en geen overwinning in het menschelijk lichaam te zijn tegen de kwaadaardige en booze gezwellen. Dan gaat de mensch, als God ook die genade niet meer geeft, reddeloos den dood tegemoet. Hij moet sterven; en hij weet het; en ... (we zullen het straks zien) bekeert zich niet, maar lastert om zijn zweren, vs 11. Hier zijn geen reagentia tegen; en de mensch ziet, dat hem de genade Gods onthouden wordt; desniettemin gaat hij er niet alsnog om bidden en smeeken, maar hij vloekt en lastert God, omdat Hij hem Zijn genade onthoudt, en het leven niet laat!

„En de tweede goot zijn schaal uit in de zee; en zij werd bloed als van een doode, en alle ziel des levens, die in de zee was, stierf.” Weer wordt ons in de symbolische voorstellingen der Openb. duidelijk gemaakt, dat er niet een bepaald gebied is, waar God met Zijn gerichten komt, doch dat Hij de menschen *overal* richt, in al hun levensverhoudingen en bedrijven. Overal komt Hij met den dood. Dat is de grondgedachte van deze eerste plagen van den eindtijd.

Naast het droge staat de zee. Op de aarde heerscht de dood. Op zee niet minder. Weer hooren we niet van het gedeeltelijke, noch van natuurrampen, die onheil brengen op de zee, zooals in cap. 8 : 8, doch benauwend kort, en angstwekkend scherp en sterk, wordt nu eenvoudig gezegd, dat de zee bloed werd als van een doode; een groote plas bloed als van duizenden gedooden.

Er staat nog zeer merkwaardig bij: „en alle ziel des levens stierf, de wezens, die in de zee zijn”. Het wordt een en al *dood* in de zee; een heerschappij des doods.

Ik weet niet, waaraan we nu zouden moeten denken. Aan het vergaan van groote schepen, zooals men ze tegenwoordig bouwt, naar 8 : 8—9; of aan ontzettende oorlogen, zeeslagen, in verband met wat 6 : 1—8 ons reeds van Gods gerichten leerde; of aan nog ongekende

werkingen van de zee; ... we weten het niet; en ... het gaat er ook niet om, dit curieuslijk te onderzoeken. Het einde der dagen zal het zeker duidelijk openbaren; en dit is het eenige, waar het op aankomt: Gods gericht in den dood zal ook op zee blijken. Zij wordt niet zelf weggedaan; zij wordt niet uitgedroogd (v. 12); zij wordt niet zelf getroffen, evenmin als de aarde in vs 2, al zou men daar een oogenblik aan kunnen denken als de engelen hun toornschalen uitgieten op de aarde en op de zee; maar de *menschen* worden aangegrepen. Dàt is de werking der eindgerichten: kwaadaardige gezwellen aan de menschen, en bloed als van een doode, en sterven. Het gerucht des *doods* wordt sterk op aarde en op de zee.

Dat het daar eigenlijk alleen om gaat, en dat we feitelijk alle nadere verklaring, en toelichting, en uitwerking, beter kunnen weglaten, blijkt misschien nog wel het sterkst uit de derde plaag: *„en de derde goot zijn schaal uit in de rivieren en in de fonteinen der wateren; en het werd bloed"*. Meer staat daar niet van. Bloed, dood, ... dàt klinkt uit de eindgerichten in het natuurlijke leven der menschen vóór alles op; en het is duidelijk, dat dit niet geestelijk kan worden verstaan, maar zeer letterlijk en natuurlijk van den tijdelijken dood, den stoffelijken dood. Alles wordt bloed; vergoten bloed; bloed als van een doode. En het bloed is het leven, het natuurlijke leven, van de menschen en de dieren. Alles wordt bloed; op aarde, op de zee, maar nu ook in de wateren. Het kon moeilijk korter gezegd worden; maar na 8 : 7—11 kòn het zoo. De plaag van de rivieren en fonteinen der wateren is ons daaruit reeds bekend als vooral ziekten veroorzakende. Nu wordt dat bloed. Met massa's worden de menschen weggemaaid. Ze sterven aan hun ziekten in grooten getale; want alles wordt bloed! Is er dan geen medische wetenschap meer, die het sterftecijfer weet te drukken? Ongetwijfeld, maar Gods hand is daar in, dat, ondanks alles, de sterfte onder de menschen groot is. Er is groote nood en menigvuldige dood. „En er was bloed in het gansche Egypteland", Ex. 7 : 21*c*, wordt nu *vervuld* voor heel de wereld.

„En ik hoorde den engel der wateren, zeggende: Rechtvaardig zijt Gij, die is en die was, o Heilige, dat Gij dit vonnis geveld hebt; omdat zij bloed vergoten hebben van heiligen en profeten, hebt Gij ook bloed aan hen te drinken gegeven; zij zijn het waardig." Reeds p. 168 v. spraken we over den engel der wateren als verderfengel, die inzonderheid bij ziekten optreedt. Deze, die nu tenvolle een engel des doods wordt, en veel verderf aanbrengt, valt hier, waar zooveel van bloed en dood sprake is, in, met een rechtvaardigende lofzegging Gods. God is rechtvaardig en getrouw, die beantwoordt aan wat men van Hem verwachten kon, als Hij dit vonnis over de menschen brengt. Immers zij hebben stroomen bloed vergoten van heiligen en profeten, vgl. Matth. 23 : 35, ook in de nieuwe bedeeling; het bloed van eenvoudige vromen,

en van voorgangers, en ambtsdragers.Het is naar het strenge recht der vergelding, en naar het Woord Gods, en naar het wezen Gods, dat Hij hun nu ook bloed te drinken geeft: zij moeten zich den dood drinken aan Gods toornplagen, 14 : 10, 20, uit de drinkschalen van Gods gramschap. Zij zijn het waardig. Zij hebben het verdiend.

Geen wonder, dat nu ook de kerk in den hemel, die dit alles op aarde ondervonden heeft, 6 : 9 (de zielen van hen, die geslacht waren om het Woord Gods, en om het getuigenis dat zij hadden; Johannes ziet ze als bloed aan den voet van het altaar; zie p. 131 vv.), 6 : 10—11; en die bad om het oordeelen Gods, 8 : 3—5; 9 : 13; en in dit stuk ook 14 : 18 en 15 : 2—4 reeds genoemd werd, zich doet hooren: „*En ik hoorde het altaar, zeggende: Ja, Heere God, Almachtige, waarachtig en rechtvaardig zijn Uwe oordeelen.*" Zij stemt in met den engel, maar prijst God ook op haar eigen wijze, die God als den Almachtige noemt, en de waarachtigheid of trouw van Gods richten voorop doet gaan.

Thans volgt nog: „*En de vierde goot zijn schaal uit op de zon; en haar werd macht gegeven, de menschen te verhitten door vuurgloed. En de menschen werden verhit met groote verhitting, en lasterden den naam van God, die de macht heeft over deze plagen, en bekeerden zich niet, om Hem heerlijkheid te geven.*" Wanneer we ook hier weer kortheid in de beschrijving van deze laatste plaag in het natuurlijk leven der menschen vinden, worden we wel zeer genoopt sober te blijven in de uitwerking daarvan. We weten niet, wat in het einde geschieden zal. Men kan er wel iets van zeggen, zooals Prof. Dr J. de Zwaan ook deed in zijn Voorrede van De Openbaring van Johannes (Haarlem, Bohn, 1925; 2de druk 1929), en we weten ook wel, dat er allerlei bijzondere constellaties kunnen komen in den bouw van het heelal, die van benauwenden invloed kunnen worden op de bewoners der aarde; en daarop wordt hier dan ook wel gedoeld; maar meer dan een aanduiding daarvan hebben we hier niet.

Deze plaag vormt een merkwaardigen overgang naar de volgende: behalve bloed en dood zal er *benauwdheid en angst* op aarde zijn, niet alleen geestelijk, maar ook in het natuurlijk leven der menschen. Aan welke atmosferische storingen we hier ook zouden willen denken, het gáát om de pijn en ellende, die ze den *menschen* zullen aanbrengen. En merken we nu soms reeds op, dat de zomer geen zomer, en de winter geen winter meer is, dàn zal men, óók in het hier bedoelde natuurgebeuren, duidelijk Gods hand zien; èn men zal den naam van God lasteren, omdat men beseft, dat deze plagen van Hem komen.

Men komt weer tot de erkentenis van Gods bestaan en werk (zoo moet dat in het laatst); maar de menschen bekeeren zich niet, om Hem heerlijkheid te geven; integendeel, het prikkelt hen alleen tot laster. Onder de eindgerichten Gods groeit óók de vijandschap der menschen uit tot rijpwording. De tegenstelling met de kerk in den

hemel, 7 : 10, 16, is wel frappant. De menschen op aarde voelen wel zeer de hitte van Gods toornbrand, ook in het natuurlijk leven; maar ze lasteren als het beest van 13 : 5—6. Ook de wereld van het einde wordt tot bekeering nog wel opgeroepen, 14 : 7, maar als zij niet tot bekeering komt, bereiken de eindgerichten toch hierin hun doel, dat nu dan ook de verharding en vijandschap der menschen tegen God ten volle uitkomen. Men wilde Gods *genade* in Christus niet aannemen; men weigert evenzeer zich door Zijn *gerichten* te laten gezeggen. Het eeuwig Evangelie roept overal Gods heerlijkheid uit, en zegt het oordeel aan van Hem, die den hemel, de aarde, de zee, en de fonteinen der wateren gemaakt heeft, 14 : 6—7, maar ook dàn, als God Zich in Zijn eindgerichten op al deze gebieden niet alleen Schepper maar ook Rechter betoont, weigert men bewust Hem de heerlijkheid en aanbidding te geven, die Hem toekomt. Men *lastert* Hem alleen.

2. De werking der eindgerichten in het geestelijk leven der menschen (16 : 10—16).

De parallelie met cap. 9 in de vijfde en zesde plaag is meer dan voldoende, om hier werkingen van den duivel te verwachten. Toch vergete men dan ook nu niet, dat tusschen het Vierde (7 : 1—9 : 21) en Zesde (14 : 6—19 : 4) het Vijfde Stuk (10 : 1—14 : 5) in ligt, dat zich zoo zeer intens met den duivel en zijn werkingen bezig houdt in de nieuwe bedeeling. De gerichten worden volmaakt in eindgerichten, maar dan niet alleen de gerichten, waarvan in het Vierde, maar ook die, waarvan in het Vijfde Stuk sprake was; d. i. zoowel de voorloopige gerichten, als de speciale gerichten van de laatste dagen, van heel de nieuwe bedeeling: de gerichten over Satan en zijn werk op aarde. Alles komt in dit Zesde Stuk tezamen, en wordt tot zijn hoogtepunt geleid. Men zal dit alles van meet af goed in 't oog te houden hebben.

Het komt al dadelijk treffend uit als *„de vijfde engel zijn fiool uitgiet op den troon van het beest, waarop zijn koninkrijk werd verduisterd."* Daar gáát het werk, niet maar van menschen, doch ook van Satan. Het beest is immers, naar cap. 13, het monster van de antichristelijke macht in en onder de menschen; maar de draak gaf hem zijn kracht en zijn troon, 13 : 2. En nu wordt hier juist ook *de troon* van het beest genoemd, d. i. zijn heerschappij en macht over de menschen, die Satan hem gaf; het antichristelijk wereld*rijk*.

God verduistert *zijn koninkrijk;* maar hoe? Nu houden we het verband vast dat heel cap. 16 verbindt aan de gerichten van cap. 8—9; en dan loopt deze vijfde plaag parallel met 9 : 1—12, waar door den rook uit den afgrond de zon werd verduisterd (16 : 10 en 9 : 12 ge-

bruiken een zelfde werkwoord, dat elders zoo *niet* voorkomt voor „verduisteren") en de lucht, omdat de donkerheid der hel in vreeselijke daemonenwerkingen op aarde gebracht werd.

'tWordt hier, in cap. 16, maar weer heel kort gezegd, zooals we dat voortdurend gezien hebben; en het kòn zoo ook, omdat de grondslagen reeds in cap. 8—9 gelegd werden; maar zoo verstaan we dan toch de verduistering van het rijk van het beest wel: God staat Satan niet langer toe, de menschen te misleiden; en te doen genieten in hun aardsche koninkrijk, vol vreugde en enthousiasme, ja, opwinding en aanbidding voor het beest en zijn beeld, de antichristelijke wereldmacht en -geest. Alles moet in 't licht getrokken worden, en klaar en duidelijk worden. Daartoe moet het koninkrijk van het beest *verduisterd* worden, en van zijn valschen glans en glorie worden beroofd; en de menschen moeten gaan inzien, dat het niet verzadigen, noch bevredigen kan.

Hun enthousiasme wordt gedoofd; hun opwinding verkoeld; hun aanbidding verkild. Ze ontdekken ineens de werkelijkheid; en worden ontnuchterd. De betoovering wijkt. Verblinden worden ziende. De geesten der duivelen, die vroeger alles van het antichristelijk rijk in het licht stelden, en voor de menschen, tot waanzinnig-wordens-toe, verheerlijkten, moeten nu, in het einde der dagen, medewerken, om al die menschelijke glorie te verduisteren; er alle illusie aan te ontnemen; en de menschen in den angst en het zelfverwijt te voeren over wat ze gedaan hebben.

Dat behoort bij het einde der tijden, naar Gods wil en raad. God kan niet oordeelen vóór de menschen *weten wat ze doen.* Welnu, ze *zullen* het weten; en Satan en zijn daemonen, wien toegelaten werd het antichristelijk rijk te doen bouwen, moeten thans medearbeiden, naar Gods bevel in Zijn *eind*gerichten, om al die menschelijke heerlijkheid en glans, die zich tot god verhief, te ontluisteren en te verduisteren.

Zoo komen de menschen tot ontnuchtering; en ze gaan zien, wat ze gedaan hebben, en wat ze geweest zijn, en . . . ze worden der wanhoop ten prooi: wat zijn ze dwaas geweest!; dat ze 't toch niet zagen!; dat ze dáár hun leven en hun krachten aan gaven!

En dan weten ze het, dat er maar één God is, en niemand meer. Maar ze weten het óók, evenals de geesten, die hen thans beter inlichten, dat ze sidderen moeten, Jak. 2 : 19. Ze weten het dan zóó goed en zóó verschrikkelijk ernstig en reëel, dat ze *„hun tongen kauwden van de pijn, en den God des hemels lasterden, vanwege hun pijnen en vanwege hun zweren."* Hun oogen zijn wijd open gegaan. Ze zien thans in alles de hand Gods, Openb. 11 : 13, zoowel in deze plaag van hun geestelijk, als in de voorgaande plagen van hun natuurlijk leven; en ze voelen zich als in de *hel,* waar men verscheurd wordt

en zichzelf verscheurt van radeloos zelfverwijt en spijt; maar waar men toch niet anders meer kan noch wil dan den God des *hemels* lasteren. Ze kunnen niet meer terug. Ze willen het ook niet. Ze lijden en moeten lijden de vreeselijke zelfontdekking, dat ze toch in de leugen leefden; en de hel op aarde brandt en rookt heviger dan ooit te voren van angst en benauwdheid; van weening en knersing der tanden; van den worm, die niet sterft, en het vuur, dat niet uitgebluscht wordt; van de pijn en de duisternis, die hen de *eeuwige* pijn en de *buitenste* duisternis reeds doen beseffen, al leven ze daar, hier op aarde, in den tijd, nog niet in.

Nu is alles zoo werkelijk; en nu weten ze de waarheid zoo goed; en *„zij bekeerden zich niet van hun werken."* Ze kunnen niet, en willen niet. Ze kennen alleen verharding en vijandschap. In hellesfeer!

Het is de zevende donderslag: het eindgericht óók over Satan in zijn werk in de nieuwe bedeeling, waarbij hij, als met eigen hand, op Gods bevel, moet afbreken wat hij had opgebouwd, en juist in het einde tot z'n volmaking had opgevoerd van 666. Ook Satan zal weten, dat zijn korte tijd ten einde loopt, 12 : 12; dat het einde dezer wereld komt en er reeds is. Dan kan ook hij tot de volste ontplooiing van *zijn* verharding en vijandschap komen, zooals het vervolg ons dan ook toonen zal: *hij* zal zich ook bij Gods eindgerichten niet neerleggen, evenmin als de menschen, die voortgaan met hun werken, en zich niet bekeerden, ja, hij nog veel minder. Hij zal nieuwe actie ontplooien, juist nu zijn schoone antichristelijk koninkrijk onder de menschen, *zijn* troon op de aarde, door den toorn Gods vernield werd; ineengestort doordat zijn eigen daemonen de menschen met waarheid en werkelijkheid moesten gaan dienen, die weer tot *hun* (der menschen) benauwdheid leidden.

„Heilig zijn, o God, Uw wegen; niemand spreek' Uw hoogheid tegen; Wie, wie is een God als Gij, groot van macht en heerschappij? Ja, Gij zijt die God, die d'ooren wond'ren doet op wond'ren hooren; Gij hebt Uwen roem alom groot gemaakt bij 't heidendom." We gaan er iets van verstaan, dat de kerk in den hemel van Gods eindgerichten, en al Zijn richten, zoo *zingen* kon in den hemel! En toch: ontzettende tijd voor de wereld, als ze tot ontnuchtering komt van haar communisme, en fascisme, en nationaal-socialisme, van al haar ongeloof en bijgeloof, van haar heerlijkheid en aanbidding van het beest, wat dit dan in den loop der tijden ook wezen en nog worden mag, met name ook in het einde der tijden! Ze liet zich door Satan leiden en inspireeren; ze wilde naar het Woord Gods, naar Christus en Zijn Geest, niet luisteren; nu láát God hen slechts in de handen der duivelen, maar Hij gebiedt dezen, in Zijn toorn, thans eerlijk te worden, en den troon van den antichrist te verduisteren.

En dan verkeeren de menschen, vreeselijker dan onder vroegere

gerichten, nu ze ook den Christus verwierpen, in den nood en angst der hel, op aarde. Ze zien alles klaar en helder, zooals dat ook in de hel zal zijn; ze zien nu de waarheid, waarvoor alle leugenstelsels-en-leeringen verbleeken; maar ze zien dan ook, dat ze *verkeerd* gekozen en geleefd hebben. Ze sidderen. Hun zelfvertrouwen, en zelfbehagen, en zelfverheerlijking zijn vergaan. Ze wanhopen aan alles, het meest aan zichzelf. Hun wordt ontnomen ook wat ze nog hadden: zichzelf, hun godheid. Ze houden niets meer over dan namelooze ellende; en nog is het einde niet.

God is er; maar ze zijn niet van Christus, en dus ook niet Godes. Wat moeten ze tenslotte? Dat maakt radeloos. Men komt er niet uit. Alles is vastgeloopen. Ze weten nu alles; wat zullen ze *doen?* Op die vraag is alle tijden door maar één antwoord geweest, dat is samen te vatten in het woord: *bekeering,* Hand. 2 : 37 v.; 9 : 6 v.; 16 : 30 v.; — doch dàt willen ze niet. Dat wilden ze niet bij de plagen in het natuurlijk leven; dat willen ze ook nu niet bij Gods eindgerichten in het geestelijk leven. Ze lasterden God; en gingen voort met hun oude, goddelooze leven; hun werken; hun levenshouding tegenover God. Zoo zullen ze nu geheel aan den kant van Satan komen. De geschiedenis gaat verder. Nog is het einde niet!

„En de zesde goot zijn schaal uit op de rivier, den grooten Euphraat; en zijn water droogde uit, opdat bereid zou worden de weg der koningen, die van den opgang der zon komen." Weer is de beschrijving kort, d. i. weer wordt kort aangegeven hoe de gerichten van cap. 8—9, na cap. 10—14, hier tot Gods eindgerichten worden opgevoerd. Ondubbelzinnig is de zesde plaag de uitwerking voor het einde der tijden van het gericht in 9 : 13—19, dat in alle eeuwen te vinden was. Dus moet ook nu onze verklaring van wat eens worden en gebeuren zal, rusten, naar de duidelijke aanwijzing van onzen tekst zelf, in wat was en is volgens 9 : 13—19. Op p. 186—194 werkten we dit uit, en gaven het kort weer als de overheersching van het heidendom in de wereld door daemonische machten, die de leugen en dwaalleer verbreiden onder de menschen. Daar gaat het ook hier over.

Als de zesde engel zijn schaal van Gods toorn uitgiet, op de rivier, den grooten Euphraat, dan droogt zijn water uit; en God doet dat, om den koningen van gene zijde der rivier den weg te banen, Jer. 50 : 38.

De eerste vraag, die zich hier aan ons opdoet, is: wie worden hier met de koningen, die van den opgang der zon, dus uit het Oosten, komen, bedoeld? Men heeft namen genoeg genoemd: Turken, Mohammedanen, Rusland, China, Japan, Voor-Indië; men heeft vol vrees gesproken van het gele gevaar; weer anderen spraken hier over Kedor-Laomer, Cyrus, of de Parthen. O. i. kan hier van *geen enkel volk* meer sprake zijn, noch van hun koningen. We worden hier ver-

plaatst in het einde der tijden. Het Evangelie Gods is dan overal gepredikt, Matth. 24 : 14; Openb. 14 : 6—7. Eerder konden de eindgerichten niet beginnen; en we zijn hier reeds aan de zesde plaag toe. Er zijn dan geen volken meer, die nog nooit iets van het Evangelie gehoord hebben; *dàn* zeker niet meer.

Men lette toch goed op 14 : 6—7, dat de inleiding tot den tijd der eindgerichten vormt, en spreekt van een Evangelieverkondiging door een engel, in het midden des hemels, die *overal* gehoord wordt, onder alle volken, natiën, stammen en talen, vóór dat de ure des grooten gerichts is aangebroken.

We mogen er in de tweede plaats op wijzen, dat de vorige plagen der eindgerichten heel de wereld, aarde, zee, wateren en hemel, reeds ontroerend hebben aangegrepen, en de menschen alom, waar ze zich ook bevinden, tot de erkentenis gebracht hebben van Gods werk in deze rampen. Al het partieele was hier vervallen. Alles was universeel in den stiptsten zin des woords. Alles gold *de* menschen, wat misschien in de vierde plaag, vs 8, het ondubbelzinnigst tot uitdrukking wordt gebracht, en voor geen twijfel aan het absoluut universeele meer plaats laat. De voorloopige gerichten (7 : 1—9 : 21) werken reeds overal; de gerichten van de laatste dagen (10 : 1—14 : 5) treden alleen daar op, waar anti*christen*dom is; maar men vergete niet, dat in de *eind*gerichten beide vorige gerichtsgroepen samenkomen, en dat God hiermee tenslotte nu *heel de wereld* bezoekt; vgl. p. 300—302. Juist daarom verloopen de eindgerichten weer in zoo volkomen parallelie met de voorloopige gerichten: ze gelden de gansche wereld, doch nu de wereld, waarin de genade van Christus verschenen was, *welk heil tot de einden der aarde is uitgedragen,* maar in die dagen ook door heel de wereld verworpen is.

Bovendien echter, in de derde plaats, wijst onze tekst hier zelf uit, dat onze gedachten niet moeten uitgaan naar aardsche koningen, doch naar *daemonische machten.* Er is onmiskenbare verwijzing naar 9 : 14, waar sprake was van de vier engelen, d. i. de daemonische wereldmachten van het heidendom, die toen nog *gebonden* waren bij de rivier, den grooten Euphraat. Losgemaakt, mochten ze toen *nog slechts een derde deel* der menschen in den geestelijken dood storten; en ze deden het met ontelbare legerscharen van duivelsche geesten, die uit hun mond helsche gedachten en leugenideeën voortbrachten.

Hier keeren nu die booze engelen weer, en worden ze koningen genoemd, hetgeen trouwens reeds Dan. 10 : 13 v., geschiedde. Het zijn hellevorsten, die macht hebben en invloed oefenen op de koninkrijken der aarde; eertijds nog maar op sommige heidensche rijken; thans echter baant God hun den weg tot de *wereld*-van-het-einde-der-tijden, ten gerichte over de menschheid, die niet weet wat ze moet doen, maar

zich niet tot God wil bekeeren. God gaat haar overgeven aan Satan en zijn vorsten; overheden, machten, geweldhebbers der wereld, der duisternis dezer eeuw, geestelijke boosheden in de lucht, Ef. 6 : 12, enz., vgl. Openb. 9 : 11.

Ze heeten dan ook niet de koningen *der aarde*, zooals de koningen der volken steeds worden aangeduid, 1 : 5; 6 : 15; 17 : 2, 18 ; 18 : 3, 9; 19 : 19; 21 : 24; of ook, juist om hier de tegenstelling sterk te doen gevoelen: koningen *der geheele wereld*, 16 : 14. Het *zijn* geen koningen van deze wereld; ze *gaan uit* tot de koningen der geheele wereld; *maar ze worden* KONINGEN VAN HET OOSTEN *genoemd:* koningen van gene zijde van de rivier den Euphraat; koningen van het Noorden. Beide windrichtingen kunnen hier genoemd worden, omdat beide uitdrukkingen terug gaan op en ontleend zijn aan de profetieën van het O. T.,; en daar lag de Euphraat, ten opzichte van Israël, ten Noord-Oosten. Het gaat, zooals we vroeger aantoonden, om dat gebied, waar Babylon lag, type van het heidendom; waar de duivelen heerschten en vandaan kwamen, p. 187 vv.

God baant den weg voor de duivelen, op de aarde. God stelt de wereld voor hen, die in hun gevangenis zuchten, open, 2 Petr. 2 : 4; Judas : 6. De wereld, waar de menschen nog op leven, wordt „een verblijfplaats der duivelen," 18 : 2; ze hebben er dan vrijen toegang, en behoeven niet te vreezen, naar den afgrond, hun gevangenis, verwezen te zullen worden, vgl. Luk. 8 : 31. De duivelen worden op de wereld toegelaten. De aarde wordt een hel. De menschen verkeeren nu niet meer alleen in helsche benauwdheden, die de vijfde plaag aanbracht, maar ze gaan thans den geestelijken *dood* in.

Daar staat de Openb. nu nader bij stil. Zooals na de derde plaag de aandacht bepaald werd bij den *natuurlijken* dood, die de menschen in de voorgaande plagen hadden te lijden, zoo wordt na de zesde plaag wéér de geregelde gang der eindgerichten onderbroken, om nu de ellende van den *geestelijken* dood, die de voorafgaande plagen brachten, te doen uitkomen. Toen *hoorde* Johannes iets; nu *zag* hij wat. *„En ik zag uit den mond van den draak en uit den mond van het beest, en uit den mond van den valschen profeet, drie onreine geesten voortkomen, als kikvorschen; want het zijn geesten van duivelen, die teekenen doen; welke uitgaan tot de koningen der geheele wereld, om hen te vergaderen tot den oorlog van den grooten dag van God, den Almachtige."*

Draak, beest en valsche profeet komen van cap. 12 en 13 af reeds samen voor, in hun onderlinge verbindingen met elkaar. Het beest-uit-de-aarde wordt thans echter persoonlijker voorgesteld, als de valsche profeet; waarmee gepaard gaat, dat dit ook op het beest uit de zee van toepassing is. In het einde der tijden zijn de antichristelijke macht en geest in bepaalde personen als het ware belichaamd, zooals

trouwens ook in de voorafgaande eeuwen deze beesten of wereldmonsters vaak in bepaalde personen in het bijzonder te zien zijn.

Uit den mond van Satan, Antichrist, en Valsche Profeet komen nu onreine geesten voort. *Hun rijk is verduisterd; hun geest is dezelfde gebleven.* Ze hebben, de eeuwen door, een driemanschap gevormd, dat nu hechter wordt dan ooit te voren in de gemeenschappelijke vijandschap, die hen tegen God bezielt. Het driemanschap wordt nu een bondgenootschap, ja, sterker nog een gemeenschap der onheiligen en onreinen. Hun geest smelt samen in het bedenken en propageeren van onreinheid, Gode-vijandigheid, satanisme.

En ze houden dit alles niet voor zichzelf, maar doen hun onreine gedachten in hun woorden uitgaan tot de menschen, die niet meer weten wat ze moeten doen, omdat ze zich *niet* tot *God* bekeeren willen. Daarvan zullen Satan, Antichrist en Valsche Profeet gebruik maken. Hun macht en heerlijkheid op aarde is vergaan, maar ze zien een nieuwen weg om toch hun macht en invloed te behouden: met behulp van heel het duivelenheir, dat God over de wereld heeft doen komen, zullen zij de menschen gaan verleiden, om het eenige te doen, wat hun nog rest: *tezamen tegen God te gaan strijden;* — menschen en duivelen.

Dat is een plan, dat, van den beginne, in Satans geest ligt, en dat we hem met al zijn duivelen in 12 : 7—9 tegen den hemel reeds zagen uitvoeren. Dat is een plan, dat bij den Antichrist en den Valschen Profeet, verbitterd door hun nederlaag, gemakkelijk ingang vindt, en als vanzelf in hen oprijst, als ze zich van hun macht en heerlijkheid beroofd zien; zij hebben eigenlijk steeds tegenover God gestaan, als god, als Zijn mededingers; zij *moeten* wel iets antwoorden op Gods slag, die hen vernederde; wat zullen ze beter doen dan den *strijd* tegen God opnemen; terug kunnen ze niet; willen ze verder vooruit, dan rest hun niets dan oorlog voeren tegen God, om Hem en Zijn Christus zoo mogelijk te overwinnen.

Deze drie, Satan, Beest en Valsche Profeet, zijn de Urhebers van het groote plan, om tegen God te strijden, en Hem de nederlaag te bezorgen. Maar het is tegelijk een plan, waarvoor nu *óók* de menschen op aarde, die zich niet tot God bekeeren willen, doch met vijandschap tegen Hem vervuld zijn, wel te winnen zullen zijn. Zoo gaan drie onreine geesten in de wereld uit van de hoofdvijanden Gods.

Onreine geesten, *als kikvorschen.* De toevoeging kan niet zonder beteekenis zijn. Ze herinnert aan de tweede plaag in Egypte, waarvan het kenmerkende was, dat de kikvorschen *overal doordrongen;* in het huis des konings, in zijn slaapkamer, ja, op zijn bed; en in de huizen van zijn knechten, en van zijn volk, en in hun bakovens en baktroggen, Ex. 8 : 3, herhaald in v. 4, 11.

Vooral echter zal de toevoeging moeten dienen om de *onreinheid*

van de uitgaande geesten nadruk te geven, die straks een verpestende lucht verspreiden, dat het land stonk, Ex. 8 : 14.

Toch gelooven we, dat we nòg iets verder mogen gaan, en in deze kikvorschenplaag de aanvulling mogen zien van wat 18 : 2 tot uitdrukking zal brengen, dat de wereld niet slechts een woonstede van duivelen werd, maar ook als het ware *één groot moeras,* „een gevangenis van allen onreinen geest, en een gevangenis van alle onrein en gehaat gevogelte," waar kikvorschen huizen. Dan zijn ze duidelijk beeld van de duivelen, die, naar het volksgeloof, verkeeren in lugubere moerasstreken, Jes. 13 : 21 v.; 34 : 11 v.; Jer. 9 : 10; 50 : 39, maar *nu de wereld* vervullen gaan, als eenmaal Egypte.

Onreine geesten, als kikvorschen, wànt het zijn geesten van duivelen, *die teekenen doen.* Dus werken ze niet slechts geestelijk op de menschen in, maar openbaren zich ook in de zinlijk-waarneembare wereld, in hun macht en kracht. Lezen we daarvan ook reeds 13 : 13, zoo ging het daar nog slechts om de menschen tot geloof in de antichristelijke macht te brengen, hetgeen immer het doel van teekenen-doen is. Nu evenwel gaat het verder: nu moeten de menschen in *de duivelen zelf* gaan gelooven, en zich geheel bij hen aansluiten, in een vast bondgenootschap tegen God.

De duivelen werven met hun teekenen adepten. Ze toonen hun kunnen, met het eenige doel de menschen vertrouwen in te boezemen in hun bondgenooten. Want menschen en duivelen moeten thans vast aaneengesloten worden, om straks, met kans op succes, den grooten strijd te kunnen voeren tegen den Almachtigen God.

Daar is wel verleiding toe noodig; want het mag in der duivelen geest liggen zulk een hachelijk stuk, als strijden tegen God, te bestaan,... de menschen zijn zelfs van nature nog niet zoo diep in de leugen verzonken, dat ze zich dáártoe zouden durven leenen. Ze moeten opnieuw *betooverd* worden door „de werking des Satans, in alle kracht, en teekenen en wonderen der leugen, en in alle verleiding der onrechtvaardigheid in degenen, die verloren gaan," 2 Thess. 2 : 9 v.; nu niet tot geloof in de antichristelijke heerlijkheid, maar tot geloof in den geest der duivelen.

„En daarom zal God hun zenden een kracht der dwaling, dat zij de leugen zouden gelooven," 2 Thess. 2 : 11; door den Euphraat te doen uitdrogen; en de duivelen op de wereld af te zenden; en ze in de wereld te doen wonen en werken, als in één groot en stinkend moeras. Dàt wordt de wereld van het einde!

Welke die teekenen zullen zijn, wordt niet gezegd. We weten alleen, dat het teekenen zullen zijn, die de macht en mogendheden der duivelen zullen openbaren, zoodat de menschen gaan gelooven, dat ze misschien nog wel kans op overwinning hebben, als ze, in bondgenootschap met de duivelen, tegen God gaan strijden. Zoo liggen dan de

menschen niet meer in hun benauwdheid neer, maar vinden ze nieuwe actie; nieuwe uitzichten; nieuwe toekomstmogelijkheden; en...... komen ze tot het uiterste kwaad, het absoluut satanische, dat hen rijp maakt voor het oordeel. Ze *zijn* nu niet meer alleen in den dood, maar ze *leven* en bewegen zich in den dood, zooals de duivelen doen. De aarde wordt een hel, niet meer alleen in angsten en smarten, neen, de duivelen heffen de menschen daarboven uit door hun inspiratie en teekenen tot actievoering.

De onreine geesten gaan uit tot *de koningen der geheele wereld, om hen te vergaderen tot den oorlog van den grooten dag van God, den Almachtige.* Satan weet alles zoo goed. Hij weet, dat zijn tijd bijna verbruikt is. Christus is reeds komende. Hij spant zich thans tot zijn stoutste plan. Heeft hij gestreden tegen God met al zijn duivelen, 12 : 7—9, nu *sterkt* hij zijn macht met alle goddeloozen dezer wereld, die nog op aarde zijn, om, thans tezamen met hen, den oorlog tegen God te voeren. Als Christus verschijnt op de wolken des hemels, op den grooten dag van God, den dag des Heeren, waarop Hij gericht zal houden, naar de profetie van ouds, dan zal Satan paraat zijn, en hij zal Christus tegenstaan niet slechts met alle duivelen, maar ook met de koningen der geheele wereld.

Daarom organiseert hij thans met spoed en kracht *de gehééle wereld,* alle menschen, alle goddeloozen, die zich niet bekeeren willen, maar God lasteren, tot den oorlog. Hij mobiliseert de gansche menschheid, en richt zich daartoe tot de koningen, de leiders, de voorgangers der menschheid. Er is nu geen leugen meer op aarde, dan de *nieuwe* leugen, waardoor Satan de menschen betoovert met de gedachte, dat een strijden tegen God mogelijk is, en kansen biedt.

Maar overigens ziet ook elk mensch thans de volle werkelijkheid: het einde komt; Christus komt; God gaat gericht houden; ... men twijfelt aan dit alles niet meer, maar men *verzet* er zich tegen, en zal het pogen te overwinnen. De onreine geesten zijn druk bezig, uitgaande van Satan, Antichrist en Valsche Profeet, om dit verzet te wekken en te stijven, zoodat duivelen en menschen zich als een compacte massa tegen God zullen stellen, als Hij komt in Christus. In krijgsterminologie gezegd: men bewapent zich en mobiliseert; doch dan moet dit alles slechts in geestelijken zin verstaan worden als moreele en geestelijke bewapening en mobilisatie tegen God.

Zoo gaat men nu, aan het uiterste einde, den dag des Heeren op aarde tegemoet. Men bestaat het, onder den invloed der duivelen, met zulke plannen den dag des Heeren te verwachten. Als Christus komt, zal men gereed zijn! Men zal gereed zijn om tegen Hem te *strijden* en *oorlog te voeren!* Men zal tegen Hem vereenigd zijn, om Hem te verslaan!

Na de derde plaag hoorde *Johannes* den engel der wateren spreken

over den natuurlijken dood; en *de kerk in den hemel* bevestigde zijn woord. Na de zesde plaag zag *Johannes* hoe de menschen zich in den geestelijken dood zouden bewegen met het oog op den komenden dag des Heeren; nu doet *Christus* Zijn stem uit den hemel weerklinken, en Johannes hoorde Hem zeggen: *„Zie, Ik kom als een dief; zalig, die waakt, en zijn kleederen bewaart, opdat hij niet naakt rond wandele, en men zijn schaamte niet zie."* Indien iets op zijn plaats is, dan is het deze waarschuwing. Zoo goed als Johannes v. 5 de stem der kerk kon hooren, kan hij hier Jezus' stem vernemen; en dat met name, nu het gaat om Zijn dag, den grooten dag des Heeren.

De laatste ontwikkeling der wereld zal, als de duivelen op aarde heerschen, de verschrikkelijkste zijn. Men weet dat alles zeer wel, maar is bezig zich daar gestadig meer in te verharden tegen Christus, niet meer om Hem niet aan te nemen, doch, zeer positief-vijandig, om Hem te bestrijden.

Dan weet men ook, dat het einde nabij is, en men verwacht het; en, desniettemin, komt het ook zelfs dàn nog onverwacht, plotseling; ook dan zal het den menschen nog overvallen. Zijn woord blijft vast, dat Hij komt als een dief; in welke ure men het niet meent, Matth. 24 : 44; Mark. 13 : 33 vv.; 1 Thess. 5 : 2; want die dagen worden verkort om der uitverkorenen wil, Matth. 24 : 22. Het zal spoediger afloopen dan men denkt. Men zal nog druk bezig zijn met de *nieuwe* plannen en ideeën, die pas in de laatste dagen der wereld opkomen en vaste vormen aannemen; men zal nog druk bezig zijn met de overlegging en uitwerking daarvan, en er, onder de teekenen der duivelen, nog steeds maar niet over uitgedacht zijn; en dàn zal de dag des Heeren nog eerder aanbreken dan men verwachtte.

Maar met het oog op de ook dan nog levende *geloovigen,* voegt Jezus er voor hèn nu nog aan toe: zalig, die waakt, en ook in die allerbangste verleidingen wakende blijft, en zijn kleederen bewaart, d. i. blijft en zich houdt in de sfeer en den geest van Christus, wien men alleen toebehoort; vgl. p. 77 v.v. bij 3 : 3 v.; en p. 89 bij 3 : 18. Dat zal dan wel zeer moeilijk zijn, als alles vervuld is van de sfeer der hel en de verleidingen der duivelen; maar zalig is men, als men dan waakt, en zichzelf onbesmet bewaart van de wereld, door de gemeenschapsoefening met Christus. Het komt dan wel zeer aan op het geestelijk leven; dat men niet op zichzelf staat, maar leeft met en uit Christus. Dan zal men niet beschaamd worden; vgl. 3 : 18, p. 89.

„En zij verzamelden hen in de plaats, die genoemd wordt in het Hebreeuwsch, Harmagedon."

Met dit woord wordt nu dit gedeelte over de werking der eindgerichten in het geestelijk leven der menschen afgesloten.

De onreine geesten gingen uit, òm te verzamelen, èn... het gelukte hun: *„zij verzamelden hen"*. De menschen van de laatste tijden

laten zich meevoeren en vervoeren tot den oorlog tegen God. Alle nadruk valt nu echter, aan het slot, op de *beteekenis* van de plaats, waar de onreine geesten de menschen verzamelden, die wordt neergelegd in het woord *Harmagedon.*

Ook hier is overeenkomst met wat in 9 : 11 geschiedde, waar we sterk aan herinnerd worden, omdat ook daar met één naam aan het slot de *karakteristiek* van het voorafgaande gegeven werd; en dat wel op dezelfde wijze als dit hier geschiedt: door te wijzen op de Hebreeuwsche beteekenis van een naam. Men zie hierover p. 184.

Zoo moeten we thans ook het woord Harmagedon gaan aanzien. Het bevat de karakteristiek, en doet de beteekenis uitkomen van wat de vijfde en zesde plaag ons voorstelden; thans in één naam.

Deze naam is in het Hebreeuwsch niet onduidelijk. Harmagedon beteekent Berg van Megiddo; en Megiddo komt in het O. T. herhaaldelijk voor. Het is een vaste stad in den stam van Manasse, die reeds vóór Israëls intocht in Kanaän van beteekenis was, Joz. 12 : 21; 17 : 11; Richt. 1 : 27; 1 Kon. 4 : 12; 9 : 15; 2 Kon. 9 : 27; 23 : 29—30; 1 Chron. 7 : 29. Bekendheid heeft deze plaats echter vooral verkregen, omdat naar haar genoemd werd de laagvlakte, waarop menige strijd, met wisselend succes, tusschen Israël en de heidensche volken werd gestreden, Richt. 5 : 19 (Debora tegen de saamverbonden Kanaänieten; een historische slag, die Israël voor den ondergang bewaarde); 6 : 33 (Gideon); 1 Sam. 29, 31 (Saul); 2 Kon. 23 : 29—30, 2 Chron. 35 : 22 (Josia verslagen door Farao Necho); Hosea 1 : 5; Zach. 12 : 11.

Nu moeten we er echter wel op letten, dat hier dan altijd sprake is van het *dal* van Megiddo (of Jizreël) of de *wateren* van Megiddo, terwijl nergens een *berg* Megiddo genoemd wordt. Men streed ook niet op de bergen, maar in de vlakte.

Toch behoeft dit o. i. geen moeilijkheden te geven, als men er maar op let, dat Openb. 16 : 16 niet slechts naar het in de historie beroemd geworden slagveld in Palestina verwijst, maar vooral naar *de betéékenis van den náám Megiddo.* We moeten dus niet blijven staan bij historische herinneringen, die „Megiddo" in ons wekt, maar we moeten, evenals bij Abaddon in 9 : 11, gaan vragen: wat betéékent Megiddo in het Hebreeuwsch? Dat is de weg, dien de tekst zelf ons duidelijk wijst.

We moeten met het twééde woord, Megiddo, precies zoo handelen als we met het éérste deden, Har: we moeten beide *vertalen* uit het Hebreeuwsch, opdat langs dien weg het geheel ons ga toespreken, en we gaan verstaan, wat het zeggen wil, dat de onreine geesten de menschen verzamelden op de plaats, die in het Hebreeuwsch Harmagedon wordt genoemd. De Openb. ziet diepere, symbolische beteekenis liggen in den naam van het historische slagveld in Manasse, waar de heidenen, in alle eeuwen, streden met het volk van God,

Israël. Wat in de historie in Megiddo tot uiting kwam, zal in het einde der tijden vervuld worden; en wat dat *is,* leze men door Harmagedon te vertalen.

Het Hebreeuwsche woord Megiddo hangt samen met een stam (g-d-d), die „aangrijpen" beteekent, en voorkomt in Ps. 94 : 21: „zij rotten zich samen tegen de ziel des rechtvaardigen, en zij verdoemen onschuldig bloed". Een daarvan afgeleid zelfstandig naamwoord (gedoed) komt op vele plaatsen in de Schrift voor, en beteekent 1. een invasie, een strooptocht; 2. rooverbende, troep, horde, strooptbende; Gen. 49 : 19; 1 Sam. 30 : 8; 15, 23; 2 Sam. 22 : 30; enz. Tenslotte is er nog een werkwoord (g-w-d), dat Gen. 49 : 19 en Hab. 3 : 16 voorkomt, en nauw samenhangt met zoo juist genoemde woorden, en beteekent: vijandelijk aangrijpen.

Houdt men nu in het oog, dat Me- in Megiddo een plaatsbepalend voorvoegsel is, dan is het m. i. niet onmogelijk Megiddo te vertalen door: *„de plaats, waar vijandelijke benden saamrotten, om aan te vallen";* of: „de plaats, waar rooverbenden in- en aanvallen."

Taalkundig zou hier wellicht meer over te zeggen zijn, en een preciesere vertaling te geven zijn, bij de exegese van Openb. 16 : 16 gaat het ons nu slechts om den *zin* van Megiddo, en dien meenen we met bovenstaande woorden juist te hebben weergegeven. Dàt is de diepere, symbolische beteekenis, die de Openb. in het slagveld van Megiddo ziet liggen. Zoo kwam dat in de geschiedenis uit; en . . . we verwonderen ons niet, dat Johannes daaraan thans dacht; en dat hier nu toepaste op wat de duivelen, die rooverbenden, die op de aarde zijn binnengedrongen, maar daar niet behooren, want God heeft de aarde den menschenkinderen gegeven, Ps. 115 : 16, bestonden.

Men ziet ze daar nu samenrotten met de menschen, en zich sterk maken tegen God, om met Hem te strijden op den dag des Heeren. Men ziet ze daar nu bijeen met puur vijandige bedoelingen, zich toerustend tot den slag. Daar verzamelen de duivelen nu de menschen op de aarde, om tegen Christus op te komen. Het is niet anders, zegt de Openb. als met de diepste verontwaardiging, aan het einde van de beschrijving der daemonische plagen, als *een Harmagedon:* een plaats, waar vijandelijke benden saamrotten, om aan te vallen! Het is nog niet een groote slag, een machtige, ontzagwekkende oorlog; want daar is *hier* nog geen sprake van; men *mobiliseert* nog slechts; de duivelen rukken op, uit den afgrond op aarde ingevallen, en ze *verzamelen* de menschen nog slechts *tòt* den krijg; maar zóó is dan toch de naam van de plaats, waar dat geschiedt, *de aarde,* niets anders meer dan *wat het Hebreeuwsche woord Harmagedon uitdrukt:* een plaats, waar rooverbenden zijn ingevallen, om zich met de menschen sterk te maken, als op een berg, of in een burcht, tot den aanval in den verwachten grooten oorlog.

Tegenover den berg Sion, het Koninkrijk Gods op aarde, waarin Christus al de Zijnen verzamelt en beschermt; waarin Hij met hen staat en verschijnt, 14 : 1—5, het slotstuk en resultaat van 10 : 1—13 : 18, ondanks al Satans woeden met de antichristelijke macht en geest, zet Satan thans de Har Magedon, een berg of burcht, een plaats van vastheid en sterkte, waar *hij* het centrum is, en mèt hem (14 : 1) zijn duivelen tegenover Christus' engelen, doch óók de door hen verleide menschheid tegenover de 144000 van Christus, die den naam Zijns Vaders geschreven hebben aan hun voorhoofden. De tegenstelling is treffend en absoluut.

Wij zien hierin ook de vervulling van zoovele plaatsen uit het O. T., waarin gezegd wordt, dat God aan het einde der tijden de heidenen verzamelen zal, om hen te oordeelen. Alles geschiedt onder Zijn bestel, en onder het Koningschap van Jezus Christus, dat Hij ook hierin uitoefent. We noemen alleen de plaatsen, die hier van het meeste belang zijn: Joël 3 : 2, 11, 12, 14; Micha 4 : 12; Zef. 3 : 8; Hab. 2 : 5 vv.; Zach. 12 : 3; 14 : 2; Ezech. 38—39.

Zoo komt alles tot *rijpheid* voor den dag des Heeren; maar men zal dan ook Harmagedon in het spraakgebruik, dat al meer inburgert, niet als een naam voor oorlogvoering of voor een grooten veldslag moeten gebruiken; — zoo ver is het nog niet, als men zijn benden verzamelt, al moge dit wel het doel zijn. Een hel is de aarde geworden; een verzamelplaats van vijandschap tegen God.

3. De werking der eindgerichten in de verwoesting der aarde (16 : 17—21).

Reeds haalden we het woord van Ps. 115 : 16 aan, dat God de aarde den menschenkinderen gegeven heeft, „om dien te bouwen en dien te bewaren," Gen. 2 : 15. Maar als de mensch daar van den beginne af niet aan beantwoordt, doch er den duivel toelaat, dan wordt ook reeds aanstonds het aardrijk, om der zonden des menschen wil, vervloekt, Gen. 3. Thans echter, aan het einde der tijden, als God, tot gericht der menschen, de aarde voor de duivelen heeft moeten openstellen, en zij de aarde vervuld hebben, om de menschen te verleiden tot den strijd tegen God, is er geen reden meer, de aarde langer in stand te houden, en verkeert God haar, om de uiterste zonden der menschen, weer tot een chaos. De mensch heeft afstand gedaan van zijn heerschappij over de aarde, sinds hij zich geheel aan de duivelen overgaf; nu is de aarde niet meer waard als woonplaats der menschen in stand gehouden te worden; ze is door de menschen aan de duivelen uitgeleverd; God handelt thans dienovereenkomstig met haar. Alles geschiedt naar recht en gerechtigheid. Niemand kan zich beklagen. Eigenlijk zou men nog dankbaar moeten zijn, dat God nòg bemoeie-

nis met de menschen heeft, en hun de consequenties van hun werken voor oogen houdt. Maar zij zullen Hem lasteren, en zich toch niet bekeeren.

„En de zevende goot zijn schaal uit op de lucht," in den dampkring, die de aarde omgeeft, en van welks gesteldheid het leven op aarde voor de menschen afhankelijk is; vgl. 9 : 2. Men moet als menschen kunnen ademen, en het wordt zeer benauwd, als de lucht of atmosfeer bedorven wordt. En dat geschiedt nu: de aarde wordt aangetast als woonplaats der menschen, en als zóódanig ongeschikt gemaakt. Dat schuilt reeds in de uitgieting van de laatste toornschaal op de *lucht,* maar blijkt ook, als daarop Gods stem uit den hemel het einde van al wat werd en geschiedde, van alle wording en ontwikkeling, van alle menschen-historie, uitroept. Alles is op aarde rijp geworden; de gansche oogst kan gemaaid worden.

„En een groote stem kwam uit den tempel, van den troon, zeggende: Het is geschied." Dit is het laatste der eindgerichten, maar daarmee ook van de donderslagen, en de weeën, en de gerichten, en de opening der zegelen. Alles is geschied. Daarom staat het hier zoo onbepaald; en daardoor zoo absoluut. De *geschiedenis* der menschheid is ten einde; zij heeft zich aan de duivelen overgegeven, en leeft niet meer zelfstandig, en maakt geen geschiedenis meer. Ze heeft zich vermengd met en is opgegaan in de duivelenwereld; waarvan Gen. 6, in de dagen voor het gericht van den zondvloed, nog maar een afschaduwing was, toen de zonen Gods zich vermengden met de dochteren der menschen; de vromen met de goddeloozen; — hetgeen echter ook toen reeds het einde der menschenhistorie beteekende; vgl. Matth. 24 : 36—44. Toen werd de aarde verdelgd door het water; nu wordt ze bewaard voor het vuur, om brandende te versmelten, 2 Petr. 3 : 6, 7, 10, 12.

God zegt, wanneer het zoo ver is; en roept dat uit, van uit den tempel, 14 : 15, 17, vanwaar Hij regeert van den troon Zijner heerschappij over heel het ondermaansche; hemel en aarde, in den zin van de aarde mèt den haar omgevenden dampkring.

Zoo heeft dit „het is geschied" een heel anderen zin dan „het is volbracht" van Joh. 19 : 30, Openb. 10 : 7, 15 : 1, waarvoor dan ook terecht àndere woorden gebruikt worden. Het is het verschil van den Oudejaarsavond en den Goeden Vrijdag, dat we niet nader behoeven uit te werken; men weet, dat men beide niet scheiden mag; zet men ze in juist verband, dan voorkomt men verwarring.

„En er geschiedden ...", de geschiedenis der *wereld* is hiermee nog niet ten einde; er zijn en er blijven ook nog menschen; de tijd gaat nog voort; ... *„bliksemstralen, en stemgeluiden, en donderslagen; en er geschiedde een groote aardbeving, zooals er niet geschied is, sedert er een mensch geweest is op de aarde, een zoodanige aardbeving,*

zoo groot." De geschiedenis, die nog rest, wordt geheel anders, en door andere normen bepaald. Alleen het gericht Gods heerscht nu. Er zijn nu alleen gerichten op aarde. Gerichten, zooals ze er steeds geweest zijn: bliksemstralen, en stemgeluiden en donderslagen, waar we reeds 4 : 5, maar ook weer 8 : 5 en 11 : 19, van hoorden: de gerichten van alle tijden, 4 : 5, maar ook de voorloopige gerichten, 8 : 5, en de gerichten van de laatste dagen, 11 : 19; God blijft Zich Zelf tot het laatste toe gelijk, Jehova, de „Ik ben, die Ik ben" van Ex. 3 : 14 (vertaling Gispen in K. V.); — doch dan ook gerichten, waaruit het *eind*-gericht spreekt over de aarde, zooals dat er vroeger nog niet was in de geschiedenis der menschen: *een ongekend groote en ontzaglijke* aardbeving; een aangrijpen van de aarde, die haar ondergang beteekent.

Gods genade hield het vervloekte aardrijk nog steeds in stand, zoolang de menschheidsgeschiedenis nog niet ten einde kwam. Nu is daar geen reden meer voor; en het aardrijk ziet zijn nood, en ijst, en beeft, en zwicht. Openb. 6 : 12—17 wordt uitgewerkt, vgl. 8 : 5, 11 : 13; Dan. 12 : 1; Mark. 13 : 19.

„En de groote stad werd in drie deelen gescheurd, en de steden der natiën vielen in." Reeds p. 302 v. spraken we over Babylon en de groote stad. Ze zijn eigenlijk gelijk. Beide vertegenwoordigen de wereld; maar *„de groote stad"* ziet haar meer naar haar *stoffelijk* bestaan, *Babylon* naar haar *geestelijk* leven en bewegen; 11 : 8, 13; 17 : 18; 18 : 10, 16, 18, 19, 21. Thans is sprake van de groote stad, omdat het de wereld geldt naar haar stoffelijk bestaan: het *vervloekte aardrijk.* Zij valt uiteen; zij en de steden of staten of rijken der volkeren. 't Wordt alles één chaos; grenzen vallen weg; men kan niet gewoon meer van het éène deel der aarde naar het andere gaan; 't is één groote verwoesting en wanorde.

„En het groote Babylon werd gedacht voor God, om haar te geven den drinkbeker des wijns van de gramschap Zijns toorns." De menschen blijven over op de aarde. De wereld naar haar geestelijk bestaan is er nog. Zij leven nog en bewegen zich nog, en vormen nog de wereld. Maar God gedenkt óók haar reeds, om óók haar te gaan richten met Zijn eindgerichten; hetgeen ons beschreven wordt met de woorden van 14 : 10, waar van de *menschen* sprake was. Zij zullen den wijn van Gods toorn ook drinken. Vgl. p. 305.

Lang heeft God de wereld laten begaan, in Zijn lankmoedigheid, vgl. Hand. 14 : 16 v.; 2 Petr. 3 : 9, maar nu komt ook over haar Gods eindgericht, dat hier nog niet, maar in de volgende hoofdstukken zal besproken worden; want hier gaat het enkel nog maar over de wereld in haar stoffelijk bestaan. Toch wordt reeds gezegd, *ter inleiding op wat nog volgen zal,* dat God reeds thans *de aarde* straft, omdat Hij de goddeloosheid der *menschen* gedenkt. Gods eindgerichten zijn

hiermee, met cap. 16, nog niet ten einde, doch na deze korte memoreering keeren we toch aanstonds weer naar het stoffelijke der aarde terug.

„En alle eiland vlood weg, en bergen werden niet gevonden." De verwoesting is radicaal en algemeen, en zeer aangrijpend. De vastigheden in de zee, de eilanden; en de sterkten op de aarde, de bergen, ze vallen alle gelijkelijk weg. Het is een ontzaglijke omkeering; en niets blijft op zijn plaats, zelfs het grootste en machtigste niet. Het gelaat des aardrijks, zooals Ps. 104 : 30 het zoo dichterlijk schoon noemt, wordt totaal veranderd, en krijgt gansch andere trekken.

Maar ook in dit gericht zelf moet uitkomen (niet slechts in de vermelding van v. 19*b*), dat het niet maar om de aarde, Gods rijke schepping, gaat, doch om de zonde der *menschen,* om wier wille de aarde moest verwoest worden. Daarom eindigt dit alles met: *„En een groote hagel, omtrent een talent zwaar, kwam neer uit den hemel op de menschen."* Dat mag niet zooveel aan de aarde verwoesten, het is een bekend en sprekend gericht Gods, dat aan al-wat-in-deze-zevende-plaag-vooraf-ging *het stempel van Gods richten* opdrukt; Ex. 9 : 24; Jes. 28 : 2; Ezech. 38 : 22. Men zal ook nu niet aan natuurrampen denken, maar zien, dat *God* strijdt, en de menschen bezoekt in Zijn plagen, Joz. 10 : 11; Jes. 28 : 17; 32 : 19; Ezech. 13 : 11; Openb. 11 : 19. Ja, men zal aan de grootte der hagelsteenen weten, dat God met Zijn *eind*gericht tot de aarde kwam; om de *menschen* te bezoeken. Ook aan deze laatste plaag zal geen twijfel zijn.

Men zal alles, tot het einde, klaar en helder zien en kennen; en dàn... volgt weer het refrein, dat zoowel bij de werking der eindgerichten in het natuurlijk, v. 9, als in het geestelijk leven der menschen, v. 11, gevonden werd, en thans onveranderd, ook bij de verwoesting der aarde, de woonplaats der menschen van den beginne, luidt: *„En de menschen lasterden God, vanwege de plaag van den hagel, want zijn plaag was zeer groot."* Het blijft lasteren; maar nu niet meer alleen van Gods openbaring, maar van God zonder meer; van Hèm, van Hem Zèlf; omdat Hij hèn trof, en inzooverre *zij* er van te lijden hadden: „vanwege de plaag van den hagel"; — de *aarde* kan hun niet schelen! Zelfs van een zich *niet* bekeeren kan nu niet meer gerept worden. Het was daar thans *te* ver vandaan, om zelfs dàt nog te kunnen vermelden.

Hier wordt ons, met enkele trekken, wel het uiterste beeld der verharding en der vijandschap geteekend. De menschen denken alleen nog maar aan zichzelf, zelfs onder de vreeselijkste ervaringen van Gods gerichten; en ze lasteren alleen omdat de hagel zoo *groot* was!

V. DE WERKING DER EINDGERICHTEN IN DE ANTICHRISTELIJKE WERELD.

1. *En één van de zeven engelen, die de zeven schalen hadden, kwam, en sprak met mij, zeggende: Kom hierheen; ik zal u toonen het oordeel van de groote hoer, die gezeten is op vele wateren, 2. met welke gehoereerd hebben de koningen der aarde; en die de aarde bewonen, zijn dronken geworden van den wijn van hare hoererij. 3. En hij voerde mij weg in eene woestijn, in den geest. En ik zag eene vrouw, zittende op een scharlakenrood beest, dat vol was van namen van (Gods)lastering, en zeven koppen had, en tien horens. 4. En de vrouw was bekleed met purper, en met scharlaken, en versierd met goud, en kostbaar gesteente, en parelen, hebbende in hare hand eenen gouden beker, die vol was van gruwelen, en de onreinheden harer hoererij. 5. En op haar voorhoofd (stond) een naam geschreven: Verborgenheid, het groote Babylon, de Moeder der hoeren, en der gruwelen, der aarde. 6. En ik zag, dat de vrouw dronken was van het bloed der heiligen, en van het bloed der getuigen van Jezus. En haar ziende, verbaasde ik mij met groote verbazing.*

7. *En de engel zeide tot mij: Waarom verbaast gij u? Ik zal u zeggen de verborgenheid van de vrouw, en van het beest, dat haar draagt, dat de zeven koppen heeft, en de tien horens. 8. Het beest, dat gij zaagt, was, en is niet, en zal opkomen uit den afgrond, en gaat ten verderve. En verwonderen zullen zich, die op de aarde wonen, wier naam niet geschreven is in het boek des levens, van de grondlegging der wereld, als zij het beest zien, dat het er was, en er niet is, en er zijn zal. 9. Hier is het verstand, dat wijsheid heeft. De zeven koppen zijn zeven bergen, waarop de vrouw zit. En het zijn zeven koningen. 10. De vijf zijn gevallen, de één is, de ander is nog niet gekomen. En wanneer hij gekomen zal zijn, moet hij eenen korten tijd blijven. 11. En het beest, dat was, en niet is, is ook zelf de achtste, en is uit de zeven, en gaat ten verderve. 12 En de tien horens, die gij zaagt, zijn tien koningen, die nog geen koninkrijk ontvangen hebben, maar macht als koningen ontvangen, ééne ure, met het beest. 13. Dezen hebben één meening en geven hunne kracht, en hunne macht,*

aan het beest. 14. *Dezen zullen oorlog voeren met het Lam. En het Lam zal hen overwinnen; want het is Heere der heeren, en Koning der koningen; en de geroepenen, en uitverkorenen, en getrouwen, met Hem.*

15. *En hij zeide tot mij: De wateren, die gij zaagt, waar de vrouw zit, zijn volken, en scharen, en natiën, en talen.* 16. *En de tien horens, die gij zaagt, en het beest: dezen zullen de hoer haten, en haar maken eene verwoeste, en naakte, en haar vleesch zullen zij eten, en met vuur zullen zij haar verbranden.* 17. *Want God heeft gegeven, in hunne harten, te doen Zijne meening, en te doen ééne meening, en hun koninkrijk te geven aan het beest, totdat de woorden Gods voleindigd zullen worden.* 18. *En de vrouw, die gij zaagt, is de groote stad, die het koninkrijk heeft over de koningen der aarde.*

Openb. 17 : 1—18.

1. De verschijning van de antichristelijke wereld in het einde (17 : 1—6).

Het is voor de verklaring van de Openbaring van groote beteekenis, te letten op den merkwaardigen, regelmatigen, logischen bouw van dit boek, die niet vóór alles door uitwendige factoren bepaald wordt, maar door den inhoud van het boek.

Handelend over de uitoefening van het Koningschap van Christus in de wereld, wordt ons van meet af voor oogen gesteld, dat dit een richtend karakter moet dragen, cap. 4; en dat wel in drieërlei opzicht: voorloopige gerichten; ernstiger gerichten; en eindgerichten, 4 : 5—6*a*; waarvan in cap. 6 het programma werd gegeven; v. 1—8; 9—11; 12—17.

Als Gods gerichten in cap. 7—9 zijn uitgewerkt, worden ons in cap 10—14 : 5 de gerichten van de laatste dagen getoond, die betrekking hebben op de menschen, die niet alleen op de eerste gerichten, maar ook op de openbaring van Gods laatste genade in Christus Jezus geen acht sloegen, doch zich integendeel in de verdrukking der kerk als antichristenen en bondgenooten van Satan deden kennen.

Dan komt in het derde gerichtencomplex, in de eindgerichten, alles *samen* wat ons in het voorafgaande afzonderlijk werd voorgesteld, want in het einde der tijden klimt Gods toorn tot zijn hoogtepunt (telos), 15 : 1. En nu lette men hier goed op: Gods toorn *verandert niet,* maar *zet zich dan slechts onveranderlijk dóór;* hij is niet langer, zooals vroeger, met de genade gemengd, die nog de bekeering der menschen zoekt, maar betoont zich thans onvermengd tegenover de verharding der menschen, 14 : 10; met het *doel* tenvolle de verharding en vijandschap der menschen tot openbaring te brengen, in alle

rijpheid, 14 : 14—20; 22 : 11; opdat Christus dàn oordeelen kan, en niemand te verontschuldigen is; maar ieder, integendeel, Zijn oordeel als billijk en rechtvaardig zal moeten erkennen.

Dit alles in te zien, is voor het verstaan van ons Zesde Stuk (over de eindgerichten), 14 : 6—19 : 4, van de grootste beteekenis. Wij verwachten dan in dit Stuk niet iets ANDERS dan in ons Vierde en Vijfde Stuk, maar HETZELFDE; slechts in verhoogde en versterkte mate. De laatste dagen der wereld zullen in wezen niet anders zijn dan heel de nieuwe bedeeling, maar ze zullen alleen een ernstiger, aangrijpender en klaarder karakter dragen; want dan is alles tot rijpheid gekomen, wat tevoren, alle eeuwen door, reeds wies. En de wereld van het einde zal dan ook geen *principieel* ander karakter dragen dan de wereld van vroegere dagen, maar ze zal slechts klaarder tóónen wat in het hart der menschen tegen God en Zijn Gezalfde leeft. Jezus heeft trouwens reeds Matth. 24 : 37 vv. voorzegd, dat die dagen zullen zijn als de dagen voor den zondvloed. De wereld verandert principieel *nooit.* En dat zal Gods lankmoedigheid verheerlijken, maar ook Zijn uiteindelijke gerichten rechtvaardigen.

Daarom kan het ons niet verwonderen, dat de uitwerking der eindgerichten in cap. 16 van het begin tot het einde volkomen parallel liep met de uitwerking der gerichten in 8 : 7—9 : 19. De Openb. deed daarin uitkomen dat de eindgerichten *de voltooiing* der gerichten zijn. Maar dan kunnen we nu van tevoren ook reeds verwachten, dat de verdere uitwerking der eindgerichten parallel zal loopen met de uitwerking der gerichten van de laatste dagen in 12 : 1—13 : 18. Het verband met cap. 12 en 13 mag, en moet zelfs, onze leidraad zijn bij de verklaring van wat thans volgt in cap. 17. Trouwens leert zelfs reeds een vluchtige blik op deze capita, dat ze in tal van woorden en uitdrukkingen met elkander overeenstemmen. Toch zal ons ook nu blijken, dat we allerminst met een herhaling te doen hebben, doch met een *uitwerking* van wat voorafging, want alles, wat we daar vonden, zal nu tot rijping en voltooiing gekomen zijn, en daardoor een veel gruwelijker beeld dragen dan vroeger.

Wij mogen hier van tevoren nog een andere conclusie uit trekken, die ons het verstaan van cap. 17 lichter zal maken. Gods gerichten zijn niet slechts openbaringen van Gods toorn over, maar ook de ontdekking van den mensch aan zijn zonde. Zoo liggen de gerichten en de gerichten-van-de-laatste-dagen *naast* elkaar; en niet temporeel, maar slechts logisch *na* elkaar. Ze gaan eigenlijk altijd samen, wat in de vijfde en zesde plaag van cap. 16 reeds uitkwam, toen daar de werkingen van duivelen in verband gebracht werden met de antichristelijke wereldmacht; 16 : 10—16; waarin reeds een verbinding tot stand gebracht werd van ons Vierde en Vijfde Stuk, al bleef de lijn van het Vierde Stuk overheerschen. Steeds worden ons éérst

de gerichten Gods voor oogen gehouden in verband met de zonden der menschen tegen Zijn algemeene gaven van genade en openbaring; daarna die betrekking hebben op de zonden tegen Gods bijzondere gaven van genade en openbaring in Christus Jezus. Zoo volgde ons Vijfde Stuk op het Vierde; maar we vergeten daarom niet, dat die beide toch zeer nauw samenhangen, en niet alleen in elkaars verlengde liggen, doch een *voortschrijding* vertoonen van kwaad tot erger, die zich telkens herhaalt in de geschiedenis en in het persoonlijk leven. Dus hebben we wel in het oog te houden, dat de voorloopige en ernstiger gerichten wel, alle tijden door, samengaan, maar dan toch de wereld en menschenheid onder ander aspect bezien en bestraffen.

Zóó volgt nu ook cap. 17 op cap. 16: we hebben ook hierin niet te maken met twee *na* elkander volgende perioden in het einde der tijden, maar veeleer met *de beide aspecten,* waaronder God óók de wereld-van-het-einde ziet en richt. En dan richt God de goddelooze wereld allereerst (cap. 16) vanwege haar zonde tegen Zijn *algemeene* gaven, waarbij ons de eindgerichten worden voorgesteld, die de menschen treffen in hun natuurlijk en geestelijk leven, en die tenslotte uitloopen op de verwoesting der aarde; maar vervolgens (cap. 17) vanwege haar zonde tegen Zijn *bijzondere* gave in Christus Jezus, en nu zien we dan als voorwerp der eindgerichten de *antichristelijke* wereld, die ernstiger zondigde en daarom meerdere straf verdiende dan in cap. 16 nog tot uitdrukking kwam.

Het is dezèlfde wereld. Het is dezèlfde menschheid, in cap. 16 en in cap. 17. *Het is de wereld en menschheid van het laatst der tijden,* maar thàns wordt ons getoond, hoe God haar zonden bezoekt, die ze, *satanisch,* tegen Gods hoogste genade bedreef; in hoogste vijandschap en ergste verharding niet slechts tegen Gods algemeene, maar tegen Gods bijzondere gave in Christus.

Dat wordt ons thans in cap. 17 dan ook vóór alles getoond: hoe de wereld van het einde niet alleen is voortgegaan op den weg der *algemeene* zondigheid, maar hoe ze óók volhard heeft tot het einde in de zonde der anti-*christelijkheid.* De verschijning van de anti-*christelijke w*ereld, zooals zij zich in het einde der tijden zal vertoonen, wordt ons nu eerst aangewezen, opdat wij verstaan zouden, dat ons *nu* voor oogen zal gesteld worden, hoe God *die* wereld met Zijn eindgerichten bezoekt. De werking van Gods eindgerichten wordt ons nu *van een anderen kant* voor oogen gesteld, maar het zijn dan toch dezelfde eindgerichten: *„en één van de zeven engelen, die de zeven schalen hadden, kwam, en sprak met mij, zeggende: kom hierheen; ik zal u toonen het oordeel van de groote hoer, die gezeten is op vele wateren".* Eén van de engelen, die de eindgerichten brengen, doet Johannes deze thans van andere zijde beschouwen.

Het is *deze engel-van-de-eindgerichten,* die met Johannes blijft

spreken; en elk nieuw onderdeel vs. 1—6; vs. 7—14; vs. 15—18, vangt dan ook telkens weer aan met het spreken van dezen engel. Daarop lettende is het apriori uitgesloten te achten, dat deze engel-van-de-eindgerichten Johannes op de een of andere wijze breedvoerige inlichtingen zou verstrekken aangaande het Rome van Johannes' dagen; of dat van de Middeleeuwen, en later, in kerkelijken zin. Zelfs een *toespeling* op Rome meenen we hier niet aanwezig te kunnen zijn. Het gaat over de wereld, zooals zij zich in het einde der tijden vertoonen zal; en als Johannes haar verschijning gezien heeft *in den geest* (vs. 3), dan *verbaast* hij zich met groote verbazing, vs. 6. Dit ging alles, óók wat Johannes van Rome wist, ver te boven. Dit was iets van nog ongekende *toekomst,* dat Johannes dan ook alleen in den geest kon worden getoond.

Reeds 16 : 19, bij het gericht van de verwoesting der aarde, was er met een enkel woord op gewezen, dat God ook aan Babylon gedacht; dat hij de wereld niet alleen naar haar stoffelijk-, maar ook naar haar geestelijk leven uiteindelijk richten zou; en dat keert nu in het hier gebruikte woord, dat door *„oordeel"* vertaald werd, terug. Het woord (krima) beteekent eigenlijk de beslissing van den rechter, waarbij gelet kan worden op wat de rechter doet: het oordeelen; of op wat het resultaat daarvan is: het oordeel of vonnis; of op wat het gevolg daarvan is: de straf van het oordeel, (Kittel, Theol. Wörterb.). Het is metterdaad een treffend woord voor wat ons hier getoond wordt: de wereld in Gods (eind)gericht; waarin Gods richten of gericht, en de straf van het gericht is. Het duidt precies aan wat we hier verwachtten.

De wereld wordt hier nu allereerst genoemd *de groote hoer.* Ons treft hierin vooreerst de personificatie, die te kennen geeft, dat het om de wereld in haar *geestelijk* bestaan en leven en bewegen gaat.

Tegenover de kerk, die 12 : 1 vv. als een vrouw werd voorgesteld, de vrouw des Heeren, (zie p. 243), één met God en Christus, in liefde en gemeenschap, in trouw en afhankelijkheid, levende in het licht des hemels, maar benauwd en bedrukt door Satan, verschijnt hier nu ook de wereld als een vrouw, maar in de caricatuur van de ware vrouw: de hoer, met al haar caricatuur van de ware liefde en waarachtige huwelijksgemeenschap; de hoer, die zichzelf veil geeft, neen, niet maar uit hartstocht, maar uit louter winstbejag; de hoer, die verleidt en lokt met schoonen schijn en mooie woorden, maar van binnen heel anders is, dan ze zich naar buiten toont; de psychopathe, die den dwaas een oogenblik bekoort, maar daarna doet brullen, als vleesch en lijf verteerd is, Spr. 5 : 11. „Zij heeft vele gewonden nedergeveld, en al hare gedooden zijn machtig vele", Spr. 7 : 27. „Hare genooden zijn in de diepten der hel", Spr. 9 : 18.

Men verzuime niet, zich het *Bijbelsch* beeld van de hoer, zooals we

dit met name in de eerste hoofdstukken van Spreuken geteekend vinden, vóór alles voor oogen te stellen, om de teekening der wereld te verstaan. Zij wordt de groote hoer genoemd, niet in de afgevlakte beteekenis eener decadente cultuur, die met haar speelt en om haar lacht, haar gebruikt en haar veracht; maar in dien diep ethisch-religieuzen zin, waarmee Spr. 8 en 9 reeds de Wijsheid, type van Christus, en de Dwaasheid of Zotheid, Spr. 9 : 13, type der wereld, tegenover elkander stelden. En ze is niet slechts de beklagenswaardige, maar de *zondige* vrouw. Zij verderft (en zoo zullen we haar hier vooral moeten zien, als in het boek der Spreuken) het huwelijk, de ordinantie Gods, de afschaduwing van de gemeenschap van Christus en Zijn gemeente. Zij trekt Gods volk, de gemeente van Christus, af van haar wettigen Heer en Man. Zij, de wereld, verleidt tot afval, en trouwbreuk. En ze doet dat alles alleen uit winstbejag; om er zichzèlf mee te dienen en te bevoordeelen; en dan vraagt ze niet naar het huwelijk en den Man.

De grondtrekken van de hoer en haar optreden hebben de profeten steeds in het verschijnen en handelen der wereld gezien; en dan werd niet allereerst gedacht aan de wereld in staatkundigen of politieken zin, maar veelmeer aan de wereld in haar fascineerende, betooverende, prikkelende macht en schittering, weelde en praal, bekoring en verleiding, die de zondemacht haar gaf, zooals dat alles zich in de wereld*steden* van alle tijden toont en belichaamt. (Men kan hier, zoo men wil, iets over lezen bij Dr A. Kuyper, Pro Rege I, 80; Idem, De Gemeene Gratie I 453 en LXI; O. Spengler, Der Untergang des Abendlandes II 117, 214, 598, 607 v.). En zoo spreken wij nog van de wereld of waereld; van de wereldmacht, die de derde is in de trits van Satan, vleesch en wereld; en die zich als een persoonlijke, verleidende, macht aan ons voordoet.

Het is onbegrijpelijk, hoe men hier maar met de grootste stelligheid durft te zeggen, dat die vrouw Rome is; en dat in haar het wereldlijk of kerkelijk Rome wordt geteekend, wanneer men de nauwe aansluiting van dit hoofdstuk der Openb. bij de profeten, en dan met name bij Nah. 3 : 4 en Jes. 23 : 16—17, ziet. Nineve en Tyrus worden beide *hoer* genoemd, en haar hoererijen worden door de profeten als de oorzaak van haar *ondergang* aangewezen.

Daar gaat het hier ook over; en Op. 17 is slechts de uitwerking voor heel de wereld van wat de profeten voor wereldrijken van de oude tijden voorzegden. Daarom werden Nineve en Tyrus wel hoer genoemd, maar is hier thans sprake van de *groote* hoer; het is nu niet meer partieel, maar universeel. Maar in beginsel is alles in het einde der tijden gelijk aan toen. Zooals Nineve de hoer onder de volken was, in de oudheid; de groote verleidster, die *de volken in haar macht kreeg* doordat ze haar vriendschap, haar handel, haar

cultuur, haar genot, haar occultisme, haar Istardienst, zochten; en zooals Tyrus de volken vooral door haar handel en rijkdommen, welvaart en losse zeden, aan zich bond en tot zich trok, zoo zal ook de wereld van het einde zijn. Maar zooals dit alles de oorzaak van den ondergang voor die steden werd, zoo zal dit ook de ondergang der groote-stad-van-het-einde gaan beteekenen. Het is de zelfzucht en het eigenbelang, de losbandigheid en immoraliteit, de onzedelijkheid en ongodsdienstigheid, die de wereld van het einde tot de groote hoer stempelen.

Door en door beeldsprakig, en weer direct naar de profeten (in plaats van naar Rome) verwijzend, is de merkwaardige toevoeging, dat de hoer is *„gezeten op vele wateren"*. In aansluiting bij Jer. 51 : 13, waar van Babel sprake is, zooals deze „vrouw" straks ook genoemd zal worden, wordt de wereld hier geteekend in haar macht en sterkte. Aan de ligging aan groote rivieren, die gunstig voor handeldrijven is, ontleenen de groote steden, zooals we reeds p. 263 aanwezen, niet slechts naar de ervaring, maar ook naar de Schrift, haar machtige positie en opperheerschappij, die haar heur stempel doen zetten op heel het land. Dat was niet slechts in de oudheid, maar dat is nog zoo. En daarmee wordt nu ook van de wereld-van-het-einde haar machtspositie en haar rijkdom aangegeven.

Die wondere *wereld,* groot en machtig, maar verdorven en slecht, waar Jezus reeds in Joh. 17 van sprak als van een persoonlijke macht, die Gode vijandig is, verleidt vorsten en volken, machtigen en geringen, grooten en kleinen, koningen en onderdanen, kapitalisten en proletariërs, tot den afval van God en het leven in ongerechtigheid. Zij is het *„met welke de koningen der aarde gehoereerd hebben; en die de aarde bewonen, zijn dronken geworden van den wijn harer hoererij"*. Rijken en armen zijn wereldsch geworden. Steeds verder is de afval gegaan, 11 : 1—2, onder alle rangen en standen. Allen hebben zich aan de wereld gegeven, en in haar genot en rijkdom gezwolgen. Men zie hier voor de „koningen" Jes. 23 : 17; voor degenen „die de aarde bewonen" 3 : 10, 6 : 10; 8 : 13; 11 : 10; 13 : 8, 12, 14; 14 : 6 en p. 172, 230, 301. Men is verdwaasd, beneveld, dronken geworden van de schatten en genoegens der wereld. Dàt is de wereld van het einde. Want het werd met dit alles, in den loop der eeuwen, steeds erger en steeds slechter. De wereld is *de groote* hoer, die de volken verleidde tot den afval van God en tot een leven in zedeloosheid.

De engel, die met Johannes over de wereld, die groote, verleidende wereld, sprak, wil haar hem nu toonen in haar verschijning van het laatst der dagen. *„En hij voerde mij weg in een woestijn, in den geest"*. Zeker staat de woestijn hier tegenover den hoogen berg, 21 : 10, waar Johannes het heilig Jeruzalem zal zien; maar men moet met deze uitdrukking toch voor alles teruggaan op Jes. 21 : 1, waar

Jesaja in soortgelijke omstandigheden het visioen van Babels val ontving; vgl. Jes. 13 : 19—22; en daar het opschrift van zijn Godsspraak aan ontleent. We worden met deze woorden dadelijk verplaatst, met Johannes, in den geest, naar *een sfeer van eenzaamheid en verschrikking, de woonplaats der duivelen,* Luk. 11 : 24. Dat is de sfeer, waarin de wereld van het einde der dagen alleen gezien kan worden. Hetgeen al weer heel ver van het Rome van den keizertijd en later afligt, en ons aanstonds het beeld van het chaotische en daemonische wil geven.

„En ik zag een vrouw, zittende op een scharlakenrood beest, dat vol was van namen van Godslastering, en zeven koppen had, en tien horens". De wereld, als vrouw het tegenbeeld van de vrouw uit cap. 12, die als gedragen werd door het hemellicht en in de glanzen daarvan verscheen, verschijnt in allernauwste verbinding, als ruiter en paard, 9 : 13—20, met een beest of monster, dat ons sinds cap. 13 niet onbekend is: de antichristelijke wereldmacht en -geest.

Dat beest berijdt ze, niet maar uit weelde of pronkzucht, maar als een ruiter, die ten oorlog uittrekt. Ze zit niet slechts te paard, maar rijdt op het beest. Ze voert krijg tegen God en Zijn Christus. Ze verschijnt niet maar als verleidster, maar nu ook als strijdster. En ze is zoo nauw met dat beest verbonden, dat ze verschijnt als ruiter-te-paard.

Maar ook op de merkwaardigheden van dat *beest* moeten we letten. Als *beest* herinnert het ons aan de beesten van cap. 13, die zóó één waren, dat ze in volgende hoofdstukken meermalen werden samengevat onder „het beest", de antichristelijkheid der wereld. Maar het *scharlakenrood* is een nieuwe trek, die mag herinneren aan het vuurroode van den draak uit 12 : 3, doch dan toch niet hetzelfde is. De kleur, die het beest draagt, was reeds bij de profeten de kleur van het ongoddelijke en zondige in het leven der menschen, Jes. 1 : 18, maar komt ook in het N. T. voor als de kleur van den krijg, Matth. 27 : 28. Men zie vooral ook Neh. 2 : 3 waar het bloedroode en scharlakenkleurige samen voorkomen, als kleuren van den oorlog. Tegenover het witte paard van Christus in 19 : 11, en de witte paarden van Zijn heirlegers, 19 : 14, die de hemelheerlijkheid aanduiden, staat het scharlakenrood beest, dat in zijn kleur zoowel zijn zondigheid, als zijn krijgsaard verraadt. (Kittel, a.w. III, 813 vv.). De wereld, als zondige ruiter, zit op het zondige oorlogsbeest. Beest en ruiter zijn één in zondigheid en krijgslust tegen God en Zijn Christus. Zij vormen tezamen de antichristelijke wereld van het einde.

Het beest, het antichristendom van het einde, is *„vol van namen van godslastering"*, waarbij we, evenals op p. 265, denken aan personen. Er zijn in die wereld van het einde tal van op den voorgrond tredende personen, die op allerlei gebied hun goddeloosheid en gods-

lasterlijkheid betoonen en uitleven, waarin het antichristendom naar buiten uitkomt.

Maar het ergste van dit beest volgt toch pas, als dit monster nu, in onderscheiding van 13 : 1, maar in overeenkomst met 12 : 3, geteekend wordt *met „zeven koppen en tien horens"*. Stond bij het antichristendom der eeuwen, echt menschelijk, het hebben van tien horens, van wereldmacht, voorop, in het einde der dagen is dat anders geworden: dan gaat, echt satanisch, het bezit van zeven koppen, van Godevijandig denken en gevoelen, begeeren en streven, voorop. Het antichristendom wordt blijkbaar steeds meer Satan-gelijkvormig. Het blijft een monster van en in de *menschen*wereld, maar de geest van Satan beheerscht en bezielt het al meer.

Op dàt beest, *de antichristelijkheid in zijn meest satanische openbaring,* hetgeen niet te verwonderen valt bij het licht van 16 : 12—16, rijdt de wereld. Daar rust of zit ze op. De gedachte raakt die van 1 Joh. 5 : 19: „wij weten ... dat de geheele wereld in het of den booze ligt". Zooals wij *in* Christus zijn, is zij in den booze. Dat houdt altijd heel wat in. Het is de nauwste eenheid en verbinding en gemeenschap, die zich denken laat, zoodat „ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij", Gal. 2 : 20; en de imitatie en caricatuur daarvan in het booze gaat ook zóó ver, dat bij de wereld-verschijning van het einde der dagen, in dit hoofdstuk geteekend, soms nauwelijks te onderscheiden is tusschen de vrouw en het beest en den draak. Alles staat in het teeken van den *strijd* tegen God, zooals eens Satan uitging om *oorlog* te voeren tegen den Christus, en de Zijnen, 12 : 17. Alles is volgroeid, en rijp geworden voor het eindoordeel, dat de eeuwige straffen gaat bepalen en brengen. Men heeft welhaast het uiterste gedaan, Gen. 15 : 16; 18 : 21; Ezech. 21 : 25.

„En de vrouw was bekleed met purper, en met scharlaken, en versierd met goud en kostbaar gesteente en parelen". De tegenstelling met 12 : 1 gaat nu tot de woorden toe door. De „kleeding" ook van deze vrouw wordt nu beschreven, om de sfeer aan te geven, waar *zij* in leeft en verkeert. Het is purper en scharlaken, niet slechts kostbaar, maar ook weelderig en wereldsch, Jes. 3 : 23 (LXX); Jer. 4 : 30; Kittel, t. a. p. Zij leeft voor haar eigen heerlijkheid en pronkzucht; aardsch uit de aarde. De aansluiting is zeker het nauwst bij Jer. 4 : 30, waar het zich kleeden in scharlaken ook gevolgd wordt door de opsiering met gouden sieraad, en de teekening evenzeer aan die van een hoer herinnert. Heel haar verschijnen is er op gericht te bekoren en tot zich te trekken. Ze wil schitteren voor de koningen en wereldlingen, v. 2, met alle pracht en praal, kostbaarheden en sieraden, die de wereld oplevert. Ze bekoort met het goed dezer aarde; en ... reeds de huidige wereld doet niet anders dan opgaan in de dingen van weelde en kleeding, zich „opmaken" en optolken; en ...

wij gaan reeds verstaan, hoe de wereld van het einde verschijnt; of leven we reeds in haar sfeer?

Niet minder teekenend en direct hierbij aansluitend, heeft zij een *„gouden beker in de hand”*. Bij de weelde hoort de roes; bij de schittering het genot; bij de praal het feest! Er moet bij *gedronken* worden uit gouden bokalen, Dan. 5 : 3. Heel het leven moet toch eigenlijk één groot bacchanaal zijn. Dat is pas leven; vreugde en vroolijkheid; genot en losbandigheid. En dat lijkt zoo onschuldig. Dat is dan toch zoo erg niet. Een mensch mag dan toch ook wel eens wat hebben. We zijn niet meer zoo stijf en ouderwetsch als onze voorvaderen. Het is het nieuwe leven; het moderne leven; het vrije leven.

En het zijn allemaal even mooie woorden en leuzen, als de *gouden beker* in de hand van deze vrouw, die nauwelijks meer een *vrouw* te noemen is; „de gouden beker, *die vol is van gruwelen en de onreinheden harer hoererij”*, Jer. 51 : 7, vgl. Matth. 23 : 25. Gruwelen, omdat *God* er van gruwt; omdat het allemaal heidensch is. Het woord wordt voor afgoden gebruikt, en voor alles wat met den afgodischen eeredienst te maken heeft. De wereld van het einde is in alles weer geheel afgodisch geworden; de absolute tegenstelling van het koninkrijk Gods. Ze heeft haar eigen rijk; een rijk van duisternis en onreinheden. Deze vrouw heeft, als hoer, den wettigen man verdrongen. Zij zit in de plaats van God. En heeft haar eigen wetten, die, naar Gods oordeel, wetteloosheid zijn. Zij leeft bij de begeerlijkheid des vleesches, en de begeerlijkheid der oogen, en de grootschheid des levens, 1 Joh. 2 : 16.

„En op haar voorhoofd stond een naam geschreven”. In den naam komt het wezen uit, en wordt dat scherp en kort geteekend. Zoo vonden we dit reeds bij den ruiter op het zwarte paard, 6 : 8; bij den naam van de ster in 8 : 11; van den overste van den afgrond, 9 : 11; doch dan met name ook van het beest, 13 : 17, vgl. 13 : 16; 14 : 9, 11; 15 : 2; 20 : 4, waarbij men ook telkens kan lezen, dat de naam op het voorhoofd geschreven is, of het getal van den naam. Het staat tegenover en is de navolging, in de wereld van het booze, van 14 : 1 en 22 : 4, vgl. 7 : 3 en 9 : 4, waar de geloovigen den naam van God en Christus op hun voorhoofd hebben. En straks verschijnt ook Christus met een naam, dien niemand weet dan Hijzelf, 19 : 12, 13, 16. Aan dit alles zullen we eerder te denken hebben dan aan gewoonten, die te Rome bij vrouwen en hoeren gebruikelijk waren. En tegen dezen achtergrond van de Openbaring zelf is de bedoeling ook meer dan duidelijk.

Ook de wereld heeft een naam, dien ze zichtbaar draagt en naar buiten toont; waarin haar wezen uitkomt, en dien ze bestendig draagt; want die naam is „geschreven”, hetgeen op bestendigheid duidt.

Haar naam is *„een verborgenheid”*, die *niet rechtstreeks, maar symbolisch* zegt, wat zij is. Haar naam is Babylon; *het groote Babylon.* Zij *is* niet het Babel van vroeger of later tijd, maar ze heeft en ver-

toont het karakter en wezen van Babel. Wat Babel in den Bijbel uitdrukt: het heidensche, goddelooze, schandelijke, wereldrijk; de autonome en autarkistische macht; de verschijning van zelfverheffing en zelfverheerlijking; van Gen. 10 en 11 af tot Dan. 4 : 30 toe, bij al de profeten, hetzij ze over Babel dan wel over andere soortgelijke wereldmachten spraken; ... dat is de wereld van het einde in vollen zin en voleindigden vorm; tot op den bodem en in volle rijpheid. Vgl. p. 228 en 302 v.

Zij is als het *groote* Babylon *„de moeder der hoeren en der gruwelen der aarde"*. Zij is de kweekplaats van alle ongerechtigheden, waar de afval van God wordt uitgebroed, en de zonden tevoorschijn komen; een haard van alle heidensche gruwelen; de oorzaak en bron van alle verkeerdheden en onreinigheden.

„En ik zag, dat de vrouw dronken was van het bloed der heiligen, en van het bloed der getuigen van Jezus". Vijandschap tegen God beteekent ook steeds vijandschap tegen en vervolging van Zijn volk. Dat was bij Satan in cap. 12 zoo; het is nu ook hier bij de wereld weer precies zoo. Gods volk is heilig in Christus, en het kan niet anders dan getuigen van Jezus; maar dat juist is het eenige, wat de wereld niet verdragen kan. Het is niet noodzakelijk hierbij alleen aan vervolgingen ten bloede toe te denken; daarnaast staat ook allerlei verdrukking van het leven der Christenen in vijandelijkheden, achteruitzetting, berooving enz., waar de wereld vol van is.

„En haar ziende, verbaasde ik mij met groote verbazing". Het zien van de wereld-van-het-einde maakte een diepen indruk op Johannes. Hij gruwde ervan; en begreep niet, dat de wereld ooit zoo zou kunnen worden.

2. Het optreden van de antichristelijke wereld van het einde (17 : 7—14).

Na de verschijning wordt nu het optreden van de antichristelijke wereld van het einde geteekend. Men vergelijke hier V, 3 (9 : 7—11) en VI, 3 (9 : 17—19) van ons Vierde Stuk, en V, 2 (13 : 5—7) en VI, 2 (13 : 14—17) van ons Vijfde Stuk. Alles verloopt naar strenge parallellie, en brengt weer tot uiting dat het Zesde Stuk *de vervulling* van het Vierde en Vijfde is.

„En de engel (van v. 1) zeide tot mij: waarom verbaast gij u? Ik zal u zeggen de verborgenheid van de vrouw en van het beest, dat haar draagt, dat de zeven koppen heeft en de tien horens." Men behoeft zich over de wereld in haar openbaring van het einde niet te verbazen, als men maar goed inzicht heeft in *de verborgenheid van den nauwen samenhang* van vrouw en beest, van wereld en antichristelijkheid.

Daar zit reeds leering ook voor het heden in. Men moet de wereld nooit op zichzelf zien. Zij staat en bestaat niet op zichzelf. Het is alles méér dan de uitwendige verschijning, die onschuldig lijken kan; het is alles méér dan alleen maar genot en pleizier, weelde en rijkdom, macht en grootheid. Er zit een verborgenheid in. De wereld heeft ook háár mysterie, dat geopenbaard moet worden. Men moet door de wereld heen zien. Men moet er op letten wat achter haar staat en werkt. Ja, we moeten de vergelijking rustig aandurven, want ze is er, door de imitatie: zooals men de geloovigen niet kan kennen noch begrijpen, als men hen niet in hun band met Jezus Christus, in hun eenheid en gemeenschap met Hem ziet, zoo is ook de wereld niet te verstaan, als men haar niet ziet in haar band aan het antichristelijk monster of beest, dat op zijn beurt weer bezield en gedreven wordt door den Satan, zooals reeds cap. 13 ons dat leerde.

Daarom zal de engel-der-eindgerichten, om Johannes *de wereld* te doen verstaan, hem gaan spreken over die verborgenheid. Dáár moet hij op letten! Dàn leert hij haar kennen, om wier oordeel het hier gaat en blijft gaan.

Er is een verborgenheid tusschen vrouw en beest, die zich in haar *verschijnen* niet aanstonds toont, maar desniettemin *het geheim van haar optreden* is. Ik zou hier dan ook liever nog sterker vertalen: de verborgenheid van „de-vrouw-en-het-beest”. Het is één verborgenheid. Het is de verborgenheid van hun samenhang, eenheid, en innerlijke gemeenschap.

Werd hierop reeds gewezen, toen gezegd werd, dat de vrouw zat op het beest, als ruiter-te-paard, v. 3, thans wordt het omgekeerd, en van het beest gezegd, dat dit *de vrouw draagt*. De gedachte blijft dezelfde, maar de aandacht wordt hiermee nu sterker gevestigd op het beest; op den verborgen, geestelijken onder- en achtergrond der wereld, waar zij haar sterkte en positie aan ontleent. Zij wordt *gedragen* door het beest. *Wij* kunnen dat ook zoo in figuurlijken en geestelijken zin zeggen; en dat dit hier de bedoeling is, toont het Grieksche woord aan, dat in het N. T. een religieus-ethischen klank heeft.

En daar wordt dan dadelijk nog aan toegevoegd, wat straks nader zal worden uitgewerkt, v. 9 v.v., dat dit het beest is met zijn zeven koppen en tien horens. Daar vindt dit *beest* zijn kracht en sterkte weer in, zoodat we, bij nadere beschouwing daarvan, steeds dieper zullen indalen in de verborgenheid van de-vrouw-en-het-beest, en de krachten en machten, die daarin aanwezig zijn en werken.

Als Johannes zoo gewezen is op datgene, waar hij op zal moeten letten, om het oordeel der wereld te gaan verstaan in verband met haar verschijnen en optreden, gaat de engel-der-eindgerichten thans eerst nader in op het beest, dat haar draagt, en dat haar verborgenheid en geheim is, in de gemeenschap met dat beest.

„Het beest, dat gij zaagt, was, en is niet, en zal opkomen uit den afgrond, en gaat ten verderve.” Het antichristelijk en Gode-vijandig wezen, het beest, het monster, dat in de wereld huist, en waar cap. 13 reeds zooveel van gezegd is, wordt nu, kort en goed, naar zijn eigenlijken aard en wezen, bestaan en optreden, geteekend: *het was, en is niet, en zal komen.* Het herinnert ons onweerstandelijk aan de teekening van God en Christus, 1 : 4, 8; 4 : 8; 11 : 17; 16 : 5: „Die is, en die was, en die komt”; — en het is duidelijk, dat we hierin, in dit beest, te doen hebben met de macht en met het wezen, dat in alles *als God en Zijn Christus wil zijn,* en zich als de tegengod aan de wereld vertoont, en optreedt als Gods evenbeeld en concurrent.

Wij voelen dit als een bezielde macht, als een persoonlijk wezen, hoewel sprake is van het beest of het monster; en het is niet onjuist, inzooverre in dit alles inderdaad de persoonlijkheid van den Satan werkt en zich openbaart, en dit ook geschiedt in tal van menschelijke personen.

Toch spreken we hier niet van den persoonlijken Antichrist, en denken niet aan één persoon. Er is geen mensch, die was, en niet is, en opkomen zal uit den afgrond. Er is wel *een beginsel, een richting, een streven, een geest, een sfeer,* die, door den duivel gedragen en bezield, zich telkens weer voordoet in de geschiedenis der eeuwen, en waarin de Satan zich openbaart, en doet gelden, in zijn onveranderlijke strijd en vijandschap tegen God. En daaraan zullen we hier te denken hebben.

Dat openbaart zich reeds bij Kaïn, die *een stad* bouwde, Gen. 4 : 17, en die uit den booze was, 1 Joh. 3 : 12. Daar is en werkt dat beest reeds, in het begin der wereld, en rijdt de wereld-in-Kaïn reeds op het beest, en wordt Kaïn, in zijn Godevijandigheid, door het beest gedragen. Dat gaat voort in Lamech, Gen. 4 : 19 vv., en vele anderen, die we hier niet allen noemen kunnen; maar dat openbaart zich (en dat wijzen we hier wel met een enkel woord aan), *ook als het beest,* reeds in Ex. 7 : 9 vv. aan Farao's hof. Daar is voor het eerst den naam des HEEREN uitgedragen tot de wereld, die Gods volk verdrukt; maar wordt dan óók de wereld-van-Egypte in haar verschijnen en optreden, in haar bestaan en verborgenheid, geopenbaard: zij wordt daar door Mozes en Aäron aangeduid als *een draak;* als een groot, sterk, machtig iets; een monster; Hebr. Tannin. Het is de wereld *in haar verborgen sterkte;* doch waarvan God daar dan openbaart, dat ze toch in Zijn macht is, en dat ook alle openbaringen van haar macht niets tegen Hem zullen vermogen. Zoo wordt eigenlijk hier reeds de wereld in haar verborgenheid als *beest,* monster, draak, tannin, aangeduid, omdat *in* haar een beest van antigoddelijkheid, een monster van antichristelijkheid, de draak der goddeloosheid, satanisme, leeft en werkt; vgl. p. 262 vv. En dat gaat voort, ook onder dezen naam van de Tannin, maar onder nog vele andere ook, alle eeuwen door; en . . . het beest ontleent daaraan het recht zich te doen kennen als het beest, dat

WAS. De-eeuwen-door is dit beest aanwezig, en steekt het telkens zijn kop weer op, en wordt het weer gezien; en... het blijft tot het einde.

Doch nu wordt van het beest gezegd, dat het was, *en niet is*. De engel toont Johannes de wereld van het einde, maar daarvan werd 16 : 10 reeds gezegd, dat de vijfde engel-der-eindgerichten zijn schaal had uitgegoten op den troon van het beest, zoodat zijn koninkrijk werd verduisterd. Dat wordt eens het merkwaardige van de laatste dagen der wereld, dat God daarin het in macht en geest tot zijn toppunt opgeklommen antichristendom, voor de menschen verduistert, en er allen luister aan ontneemt. We werkten dit nader uit op p. 338, en zagen daar, dat het zoo *moest* geschieden. Dan is het beest er niet; het heeft uitgediend; het heeft geen macht meer over de menschen; het vertoont zich niet in de wereld. Wel leeft steeds de Godevijandigheid in de harten der menschen, maar er zijn tijden, en zoo zal het dan ook in het einde weer zijn, waarin deze zich niet naar buiten in al haar gruwel en macht, in menschelijke organisaties en strevingen, in allerlei uitingen op allerlei gebied, openbaart en belichaamt. En over het *optreden* van het beest gaat het hier juist; en zoo kan gezegd worden, dat het was, en niet is, als zijn *rijk* verduisterd is, en het alle macht en invloed op de menschen verloren heeft in den vorm, waarin het hen het laatst bekoorde.

Doch op dezelfde wijze volgt dan nog: *„en het zal opkomen uit den afgrond”*. Hierbij vinden we dan weer aansluiting bij den zesden engel der eindgerichten, die 16 : 12—16 reeds de herleving van het beest voorzegde door middel van de onreine geesten, die voortkwamen uit den mond van den draak, en van het beest, en van den valschen profeet; geesten van duivelen, die teekenen doen, en uitgaan tot de koningen der geheele wereld. Duivelen uit den afgrond bezielen en drijven voort naar den oorlog tegen God. Op p. 343 vv. beschreven we breeder, hoe Satan en de vertegenwoordigers van de antichristelijke wereldmacht en -geest, door duivelschen geest vervuld, alles in het werk stelden tot *herleving van het antichristelijk rijk*, een vernieuwd optreden van het beest, een laatste grootsche organisatie van de Godevijandigheid en antichristelijkheid der wereld.

Het wàs er; het is er niet; maar door de werkingen der duivelen uit den afgrond zal het weer opkomen, en nog éénmaal geweldige macht hebben. Maar dan „gaat het ook ten verderve”. Het zal de laatste opwaking van het beest zijn. De laatste betooning van zijn monsterachtigheid. Dan is het voor goed, voor eeuwig, uit met zijn koninkrijk! Het was er alle eeuwen door, telkens weer; het is nu verduisterd in het einde; maar tegen den dag des Heeren is het weer opgekomen, om tegen Christus te strijden; uit den afgrond, uit de hel, van waaruit de duivelen op aarde kwamen. Vgl. 11 : 7; p. 227; 9 : 1, 2, 11.

Als God Zich openbaart als degene die is en die was en die komt,

beseft ieder Zijn grootheid en heerlijkheid; en men aanbidt Hem. Maar als zoo dan, in de caricatuur daarvan, ook het beest zich doet kennen, dan wekt dàt juist ook steeds weer de verbazing en verwondering der menschen; en telkens als het beest zich weer vertoont, en de menschheid weer meesleept, geven zij zich weer over aan enthousiasme en aanbidding van het beest, 13 : 3 v., 12. Zoo zal het niet het minst aan het einde der dagen zijn, na de verduistering van het antichristelijk wereldrijk, als het dàn zelfs nog weer opkomt, en zich weer herstelt: *„en verwonderen zullen zich, die op de aarde wonen, wier naam niet geschreven is in het boek des levens van de grondlegging der wereld, als zij het beest zien, dat het er was, en er niet is, en er zijn zal."*

Tegenover de radeloosheid en wanhoop, waarin de menschheid gestort wordt bij de verduistering van het antichristelijk rijk, 16 : 11, staat de verwondering en de weergekregen zelfbewustheid der menschen van het einde, als ze, onder invloed der duivelen, zichzelf en de macht en kracht der goddeloosheid die blijkbaar nog niet uitgeput is, nog weer terug vinden; waar Satan nòg weer nieuwe perspectieven aan wist te geven; dàn met het oog op den strijd tegen God en Zijn Christus op den dag des Heeren. Daar zullen de menschen tegen den laatsten dag der wereld weer bij opleven. En dat zijn dan natuurlijk alleen degenen, die op de aarde wonen, vgl. vs. 2, die van de aarde aardsch, en geen burgers van het koninkrijk der hemelen zijn, wier naam niet geschreven is in het boek des levens van de grondlegging der wereld, vgl. 3 : 5; 13 : 8; p. 79 v., 108 v., 270.

„Hier is het verstand, dat wijsheid heeft". Dàt alleen verwondert zich niet, omdat het alles ziet bij het licht Gods, en zich niet laat verblinden door de werkingen van Satan. Zij, die verlichte oogen des verstands hebben, verwonderen zich niet, en komen nog veel minder tot de aanbidding van het beest, hoe wonderbaar het moge optreden, tot verbazing zelfs van heel de wereld, 13 : 3 v.; 16 : 14. Hier is een beteekenisvolle afsluiting, die zelfs in de woorden nauw en schoon aansluit bij 13 : 10 en 18, en kort weergeeft, hoe zelfs in dat allerbangste van het allerlaatst der dagen, waarover 11 : 7 vv. reeds eerder sprak, de geloovigen stand houden. Het is niet uit eigen kracht, maar door de verlichting des Geestes, die aan hen verstand geeft, dat wijsheid heeft, terwijl allen die in de wereld zijn, verblind en betooverd zullen zijn.

De massa leeft dan niet meer in de betoovering van het antichristendom der eeuwen, dat verduisterd is, maar erger: *in de bewuste en verharde vijandschap tegen God en Zijn Christus,* tegen Wien het strijden en oorlog voeren wil, in Satanischen lust.

Geen wonder, dat het dàn de kerk ondragelijk op aarde wordt. Dan zal zij haar getuigenis beëindigd hebben, want de wereld heeft dan

van haar verharding en onbekeerlijkheid blijk gegeven, 11 : 7; 16 : 9, 11, 21. Men *lastert* God nog slechts, en de wereld bestaat in die allerlaatste dagen alleen nog, om blijk te geven van haar alleruiterste en bewuste *vijandschap* tegen God, onder leiding van Satan en de zijnen. Dan strijdt ze tegen, en overwint, en doodt de kerk op aarde, 11 : 7, en viert vreugde, dat ze van haar af is. Maar dit alles duurt slechts kort, 11 : 11.

Als het beest in zijn laatste rijk en macht verschenen is (merkwaardig wordt hier het woord parestai gebruikt, dat van denzelfden stam is als paroesie, het woord, dat de verschijning van Christus op de wolken aanduidt), dan komt Christus ook spoedig, en gaat alle antichristelijkheid ten verderve!

Nu de engel *in algemeene trekken* het optreden van het beest, dat de wereld bezielt, geteekend heeft, gaat hij het verder *in het bijzonder nog nader uitwerken,* en spreekt nu eerst over *de zeven koppen,* daarna over *de tien horens,* op welke hij van meet af afzonderlijk de aandacht, telkens weer, gevestigd heeft. In *deze* komt de beteekenis en het optreden van het beest in de wereld uit. Daarom moet daar afzonderlijk op gelet worden, om het optreden van de antichristelijke wereld van het einde goed te verstaan.

„De zeven koppen zijn zeven bergen, waarop de vrouw zit." Het beest, het monster van goddeloosheid, dat in de wereld huist, heeft (we zagen het reeds in vs. 3, en het komt hier ook weer uit), in het laatst der dagen, vóór alles zeven koppen, en pas daarna tien horens. Het is daarin *Satan* gelijkvormig geworden, die *steeds* vóór alles zeven koppen en pas daarna tien horens heeft gehad, d. w. z. die steeds vóór alles zijn macht en wezen, maar dan vooral ook zijn openbaring en werking gehad heeft in een volheid van antigoddelijke (zeven) denkwijze en gezindheid (koppen).

In den loop der eeuwen was het *de wereld* vóór alles om *de macht* te doen geweest. Dáárin zocht zij, naar het beest, dat in haar woont, met tien horens en zeven koppen, haar grootheid en zelfverheerlijking. Daar lééfde ze voor, gedreven door het beest; en daar streefde ze naar. Zoo zocht ze zelf God te zijn, en Gode evengelijk; en alles wat haar daarbij tegenstond, in de erkenning van een andere macht, een macht *boven* de wereld, met name de macht van *God,* ging ze te vuur en te zwaard tekeer; en zoo bleek dan, *als het er op áán kwam, àchteraf,* óók haar antigoddelijke gezindheid en gedachte.

Doch in het einde is dit alles omgekeerd. Dan staat, als bij Satan, de antigoddelijke gezindheid en gedachte *op den voorgrond.* Na de verduistering van het antichristelijk rijk door het gericht Gods, 16 : 10, heeft de wereld klaar en helder ingezien, dat haar macht niets tegen God vermag. God blaast daarin, als Hij wil, en ze is er niet

meer. Dat heeft de wereld toen wel zeer ontsteld, maar niet tot bekeering, doch slechts tot verharding gebracht. En daarin ligt dan de reden en aanleiding van de òmkeering, die zich in de wereld-van-het-einde voltrokken heeft. Het monster van goddeloosheid, dat in de wereld leeft, is sinds dien van karakter veranderd, en, beschaamd in zijn macht, heeft het slechts zijn Godevijandigheid overgehouden, waarmee het telkens weer God gelasterd heeft. De vijandschap tegen God en Zijn Christus is op den voorgrond gekomen, en Satan en de zijnen hebben dat vuur aangeblazen, zoodat het beest in de wereld zich thans, aan het einde, in zijn eindverschijning, *geheel Satan gelijkvormig,* vóór alles in zijn zeven koppen, d. i. in zijn Godevijandige gezindheid, zal vertoonen.

Het is er de wereld van het einde niet meer vóór alles om te doen, *macht* te bezitten, maar om tegen God en Zijn Gezalfde te strijden. Ze denkt er thans niet maar aan, zich *naast* God te stellen, als zelf god; noch ook *in de plaats van* God, als de betere en menschelijkere god; neen, *ze erkènt God;* ze kàn niet anders meer; maar ze onderwerpt zich Gode niet, doch stelt zich dan *tegenover* God; bewust en met pure vijandelijkheid, om, zoo mogelijk, (de suggestie stamt van Satan, en zij heeft zich laten verleiden in de *mogelijkheid* te gelooven), God met geweld te overwinnen. Dàt is de wereld-van-het-einde, naar de werking van het beest, dat in haar woont.

In en met zijn koppen treedt het beest allereerst op. Zij vertegenwoordigen *het beest in zijn optreden en uitkomen naar buiten.* En dan blijkt, dat het zich openbaart in *„zeven bergen, waarop de vrouw zit”.*

Bergen zijn in de Schrift meermalen aanduiding voor koninkrijken. Het koninkrijk Gods zelf wordt in de Openbaring aangeduid met den berg Sion, 14 : 1, waaruit reeds blijkt, dat dit gebruik ook ons boek allerminst vreemd is. Juist tegenover dezen berg openbaart het beest zich, en treedt het naar buiten, in àndere bergen, die zijn antigoddelijke gezindheid en zijn antichristelijk streven, zijn goddelooze beginselen en raadslagen, naar buiten uitdragen en verwerkelijken. Het zijn de koninkrijken dezer wereld, waar Satan, Matth. 4 : 8, reeds met Christus over sprak. Het zijn niet maar enkele koninkrijken, maar *al* de koninkrijken dezer wereld, van welken aard, van welk karakter, op welk gebied, dan ook: waar *de wereld* haar vastigheid en steun, haar heerlijkheid en macht in heeft, maar die alle (en daar komt het hier dan vooral op aan) bezield zijn door de vijandschap tegen God en Zijn Christus.

Het beest, het monster van Godevijandigheid, dat in de wereld huist, heeft vóór alles zeven koppen, waarmee het tevoorschijn komt en naar buiten optreedt; en die zeven koppen zijn zeven rijken, d. i. een volheid van antigoddelijke wereldrijken, waarin de wereld rust en haar goddelooze geest (het beest) zich uit.

Duivelen zijn uitgegaan tot de koningen der geheele wereld, 16 : 14; ze stichtten weer wereldrijken, koninkrijken, die alle tezamen, in hun volheid, in hun Godevijandige geheelheid en gemeenschap, staan tegenover God en Christus, *bezield met den lust van het beest, dat in hen is,* om tegen God en Christus te strijden. In die koninkrijken treedt de wereld-van-het-einde, naar de werking van het beest, dat in haar huist, naar buiten op; en ze zijn als de bergen van Ps. 68 : 17, die zich verheffen willen tegen den berg Gods; vgl. ook Ps. 76 : 5; Jes. 2 : 2; Jer. 51 : 25; Ezech. 35—36; Dan. 2 : 35.

Toch is hiermee niet genoeg gezegd. Openbaart zich het beest, dat in de wereld is, in al de antigoddelijke koninkrijken dezer wereld, deze komen op *hùn* beurt weer uit in *de koningen,* die hen vertegenwoordigen en over hen regeeren, en als het ware de belichaming, de incorporatie, dier koninkrijken zijn.

Zoo wordt gezegd: „De zeven koppen zijn zeven bergen, waarop de vrouw zit, *èn zeven koningen zijn het.*"

Persoonlijker nog dan in konink*rijken,* en daarin te scherper, treedt het beest op in de *koningen* der koninkrijken-van-deze-wereld. In bepaalde *personen,* machtigen, leiders, toon-aangevers op elk gebied, *lééft* het antigoddelijk beginsel; zijn antichristelijke gezindheid; zijn denken en streven; vol-op. Daarom *zijn* ze koningen in de koninkrijken dezer wereld. Zij zijn *de dragers* van de beginselen, van den geest, van de gezindheid der koninkrijken. Zij zijn daar de levende vertegenwoordigers van; als Hitler van het nationaal socialisme; Mussolini van het fascisme; Lenin van het communisme; enz. *In hen komt uit wat in de massa leeft.* Zij stuwen de menigte daar weer in voort. Het doet mij denken aan wat Prof. Dr W. J. Aalders in Het Onze Vader bij de zesde bede (p. 52) schreef: „ik kan niet gelooven, dat het kwade in zijne meest intense uitdrukking onpersoonlijk zou kunnen zijn. Het persoonlijke is altijd sterker, bezielender, bedwelmender ook, dan het onpersoonlijke. Dit is de ontzaglijke beteekenis van de persoon. God is dan ook persoon. Jezus is persoon. De mensch is persoon. En het kwade, zal het inderdaad zóó kwaad zijn, dat het ons persoonlijk kan schaden en aan de persoon van den Heiland en God ontrukken, — kan het dit anders dan wanneer het den vorm aanneemt van een persoon, die mij, persoonlijk, toespreekt, insinueert, bedwelmt, overweldigt?"

Maar menschen zijn vergankelijke wezens, die elkander steeds afwisselen: de een gaat, de ander komt. En dat geldt ook van koningen. De koninkrijken kunnen, vast en onbewogen als de bergen, de eeuwen door bestaan, de koningen vallen en verdwijnen, en hun plaats wordt door anderen ingenomen. Dat behoeft zelfs nog niet eens door sterven te geschieden. Het kan ook gebeuren doordat ze in ongenade vallen. Denk aan de leiders, de grooten, de „koningen", op alle gebied, in

Rusland, waar telkens weer op gruwelijke wijze groote schoonmaak wordt gehouden! En zoo wordt hier gezegd: *„De vijf zijn gevallen; de één is; de ander is nog niet gekomen”.*

De koningen, waarin het beest-der-wereld uitkomt, optreedt, en zich openbaart, wisselen. Ze gaan en komen. Een deel, en nu, in het einde der wereld, verreweg het grootste deel van alle goddelooze koningen, die de wereld-van-het-einde oplevert, van de volheid der antigoddelijke koningen (zeven koningen), is reeds gevallen. Zij behooren tot het verleden, en worden als een groep voorgesteld: *„de* vijf”; de *verleden* koningen. Zij zijn gevallen, op welke wijze dan ook; — wel opzettelijk wordt een algemeen woord gebruikt, dat slechts het verlies van hun koningschap aanduidt, hetgeen door sterven, maar ook op andere wijze geschied kan zijn. Er wordt hier verder niet op gelet.

Het grootste deel van de volheid der koningen-der-aarde uit den eindtijd is gevallen, *máár nog altijd zijn er koningen:* „de één is”.

Zoo min we bij de vijf, in deze symbolische taal, precies aan vijf koningen zouden moeten denken, evenmin mag *hierbij* onze gedachte naar één bepaalden mensch uitgaan. Na de „vijf” van het verleden volgt de „één” van het heden. Het gaat om *groepen,* waarom hier ook niet staat: vijf zijn er gevallen; de zesde is er; en de zevende is nog niet gekomen; maar: *de* vijf, *de één,* en *de ander.*

Er is, alle eeuwen door, maar vooral ook in het einde nog, eèn groot getal van antigoddelijke koningen, dragers en promotors van ongoddelijke beginselen, waarin het beest op zijn hoogst uitkomt met zijn godlooze gedachten. Verreweg *het meerendeel* daarvan heeft, op dit punt van het einde, reeds zijn tijd gehad; *een aantal* is er nog; *de overigen* moeten nog komen. Zoo meenen we aan de symbolische taal, die het totaal aantal godlooze koningen van de wereld-van-het-einde met „zeven koningen” aangeeft, recht te doen.

Uitgaande van den tijd, waarin de engel-der-eindgerichten Johannes verplaatst, ziet hij het meerendeel der koningen dezer aarde gevallen; en wij denken daarbij aan de verduistering van het antichristendom, dat 16 : 10 beschreef. Die kostte aan de meeste grooten dezer aarde hun eer en positie, hun macht en hun invloed. Ze hadden afgedaan. Ze zijn (er staat wel met opzet niet: gestorven) gevallen. Maar 16 : 12—16 toonde reeds, dat ze daarmee toch niet *allen* hadden afgedaan. Er was ook toen nog sprake van het beest en de valsche profeet. Een aantal heeft zich staande gehouden; zij het slechts *één,* in vergelijking met de *vijf,* die vielen. En ook dan zal het nog niet uit zijn, want onder den invloed en de werking der duivelen zullen anderen weer opkomen, in een nieuw, maar dan ook het laatste, antichristelijk rijk, vs. 8.

„En wanneer hij gekomen zal zijn, moet hij een korten tijd blijven”.

Dat is nog toekomst. Dat wordt het allerlaatste der wereld. Het antigoddelijk wereldrijk bloeit weer op in scherpste vijandschap tegen God en Christus; en in dat rijk zijn nieuwe koningen weer de pointe van de godlooze vijandelijkheden. Dit *laatste* wereldrijk-met-zijn-koningen moet naar Gods raad en wil een korten tijd blijven. In dat rijk en in die koningen moet ten volle de laatste vijandschap uitkomen, zooals zij zich bewust *tegenover* God zullen stellen, en niet slechts naast of in de plaats van God. Wat in de menschheid leeft, heel het beest in haar, moet naar buiten uitkomen, en openbaar worden; ook het láátste en àllergruwelijkste. Daarom moet ook dit rijk, en moeten ook deze koningen, nog korten tijd blijven; maar dan ook maar korten tijd: totdat het geheel en tenvolle zal geopenbaard zijn in zijn optreden in deze wereld. Lang kan God dit niet dulden. Ook zullen deze dagen om der uitverkorenen wil verkort worden, Matth. 24 : 22. Ze zullen slechts „drie en een halven dag" duren, 11 : 11. Ze worden nog plotseling afgebroken. Vgl. p. 222.

Men zou zeggen: *dàn* is toch alles uit; — wat kan er nog komen, als ook het allerlaatste is geschied? Desniettemin gaat de Openb. voort: *„En het beest, dat was, en niet is, is ook zelf de achtste, en is uit de zeven, en gaat ten verderve".*

Een oogenblik vragen we ons af: wat kan dit wezen? Hoe kan er nog een koning zijn, als de volheid der koningen-der-aarde in den eindtijd er allen geweest zijn? Er was, van het begin af, slechts sprake van *zeven* koningen; en dat dit niet vergeten is, blijkt uit de herhaling daarvan hier ter plaatse zelf; wat is dan de achtste koning?; en waarom wordt deze nu weer met het telwoord genoemd, terwijl tevoren sprake was van den één, en den ander? Het beest, het monster van goddeloosheid, dat in de wereld huist, *openbaarde zich* en *trad op* in zijn zeven koppen, die we als een volheid van antigoddelijke koningen in het einde leerden kennen. Dáárin openbaarde het beest zich. Dáárin trad het naar buiten.

Doch dit alles is het beest nog niet genoeg. Náást de zeven koningen van het einde, de veelheid der grooten, die het antichristelijk beginsel in het einde der tijden uitdragen, als de koppen van het beest, wil het *„ook zèlf"* optreden *in eigen persoon.* Het wil zich *verpersoonlijken in één mensch;* zich *concentreeren* ten aanzien van alle boosheid, die in hem is, in één menschelijk wezen; zichZELF, geheel en al, incarneeren in één menschelijke gestalte; één koning.

Daarin wil het beest, dat in de gansche menschheid steeds gewoond heeft, met alle kwaad en goddeloosheid; dat telkens weer zijn ruigen kop opstak en zich gruwelijk openbaarde in de historie der menschheid; dat wel telkens klappen kreeg, en aan het einde zelfs verduisterd werd; . . . nu, in het allerlaatst, zich GEHEEL doen gelden, naar zijn *gansche* aard en wezen, in de betooning niet slechts van zijn koppen,

maar van zichzèlf. In zijn *koppen* trad het op in een volheid van het koninkrijk-dezer-wereld met zijn koningen, maar dàn *bevredigt* dat hem tenslotte niet. Ook dit *beest* moet tenvolle uitkomen in zijn boosheid. Daarom bevredigt het hem in het einde niet meer. Het beest is ook rijp geworden; en dan rust het niet, voordat het zichzelf *in één mensch* gehéél belichaamd heeft. Bij alle beeldende taal, die we hier, met de Openbaring, gebruiken, realiseeren we ons even de werkelijkheid: het *beest* is tenslotte niets anders dan *de booze menschelijke natuur,* die, als een monster, door de zonde, in de gansche menschheid woont; zich daarin altijd openbaart, in steeds erger mate; om nu tenslotte *in één mensch* geheel en in den hoogsten graad uit te komen.

Dàt wordt *de achtste koning;* of, zooals 2 Thess. 2 : 3 zoo treffend gezegd heeft: DE Mensch der Zonde, DE Zoon des verderfs, waarin, in het alleruiterst einde, belichaamd is *de gansche en diepste en ergste boosheid en goddeloosheid der menschheid; het beest zelf;* het beest, dat er wel steeds was, maar zich nooit zóó, zelf, en geheel, openbaarde, als dàn het geval zal zijn. Die mensch is met geen der *koningen* te vergelijken: *zij* openbaren altijd nog maar *één* van de *koppen* van het beest; een bepaalden trek van goddeloosheid; zij zijn altijd nog beperkt gebleven, en vertoonden nog niet het absolute-booze; — maar als de mensch der zonde zal geopenbaard zijn, dan ziet men het beest zèlf in lichamelijke gedaante zich op aarde vertoonen, en wordt *in dien éénen mensch al het kwaad der wereld en der menschheid openbaar.* Dat wordt eerst DE Antichrist, de *verpersóónlijkte* macht van de zonde en van de menschelijke verdorvenheid.

Omdat men hèm niet op één lijn kan stellen met al die andere koningen, wordt hij hier *de achtste* genoemd. Hij behoort wel bij hen, en zij zijn wel van denzelfden geest als hij vervuld, maar hij gaat ver boven hen uit in kwaadheid, en is daarin van hen onderscheiden. Hij is iets gansch bijzonders, dat er nog *bij* komt. Daarom was eerst slechts sprake van *zeven* koningen. En dat blijft zoo, want men kan den Antichrist niet met de veelheid en volheid der gewone antichristelijke koningen samennemen. Hij is een geheel eigen en eenige verschijning, die alleen in het allerlaatst der wereld zal optreden.

„En hij is uit de zeven". Die zeven vormen een afgesloten groep; een volheid van koningen in het einde; we kennen hun getal niet precies. We zagen reeds: ze wisselen. Een deel van hen is reeds gevallen; een ander deel heerscht dan nog; nog enkelen, de rest, moeten nog tot heerschappij komen. Maar *één van deze laatsten* wordt *de incarnatie van het beest zelf.* Want zij zijn het, die nog komen moeten, met de laatste herleving van het antichristendom. Zij worden *de ergste koningen van de zeven.* Doch één van hen zal *de allerergste* worden. Die wordt door het beest uitverkoren om niet slechts één van zijn koppen te blijven, maar de incarnatie van hemzelf. In dien éénen

zal de volste en meest volkomen boosheid der menschheid ten volle openbaar worden. *Eén* van *de laatste* der *zeven* koningen-van-het-einde wordt DE Antichrist. Doordat hij één van de zeven was, was hij reeds gepraedisponeerd om daartoe te kunnen uitgroeien, en gebruikt te kunnen worden; — maar als dat zoover is, dàn gaat hij de zeven ver te boven; kan met hen niet meer vergeleken worden; vormt zelf de achtste. En . . . gaat ten verderve, tezamen met heel het antichristelijk rijk en alle antichristelijke koningen, waarover we later meer hooren, 19 : 19—21.

Het optreden van het antichristelijk beest, dat in de wereld woont, wordt al duidelijker. Het wàs er steeds; wordt in het einde verduisterd; maar komt weer op. Het vertoont zich in zijn antigoddelijke gezindheid in een volheid van allerlei rijken en koningen, en incarneert zich tenslotte zelf in „*den* mensch der zonde", *den* Antichrist, in wien het antichristelijk beginsel persoonlijk is toegespitst; volbracht, volgroeid, volmaakt wordt; en zich op het allerscherpst vertoonen zal, juist om dit persoonlijke.

Doch het beest verscheen ook nog met tien horens, waarop evenzeer van het begin af de aandacht werd gevestigd. *„En de tien horens, die gij zaagt, zijn tien koningen, die nog geen koninkrijk ontvangen hebben".*

In overeenstemming met vs. 8 en 10 hebben we hier te denken aan de koningen van het einde, als het antichristelijk wereldrijk weer opgekomen is, en de laatste groep der zeven koningen, *de z.g.n. zevende koning,* van wien gezegd was, dat hij nog niet gekomen was, en dat hij, wanneer hij was gekomen, een korten tijd moest blijven, heerschen zal.

Het is geheel naar den trant der Openb., als *de zevende koning weer blijkt te bestaan in tien koningen.* Het is ook in overeenstemming met wat wij boven reeds opmerkten over de zeven koningen, die wij als *groepen* van koningen opvatten, en niet als individuen. Toch zullen we er op moeten letten, dat ze, wanneer zij nu hier als de tien horens genoemd worden, in anderen zin verschijnen dan hierboven, waar ze één van de koppen van het beest vertoonden. Als *horens* komen ze thans uit *naar hun kracht en macht,* waarom hier dan ook sprake is van hun koninkrijk. Over hun antigoddelijke gezindheid is reeds gesproken. Nu wordt getoond, dat ze wereldmacht zullen bezitten, naar het getal tien. We worden hier weer herinnerd aan 16 : 14 „de koningen der geheele wereld". Zij zullen in hun wereldvolheid heel de wereld beheerschen, en daarin hun macht hebben, wanneer ze *„macht als koningen zullen ontvangen, gedurende één uur, met het beest".*

De laatste woorden wijzen wel op het allerlaatste der tijden; niet slechts als het laatste antichristelijke rijk weer opgekomen is, maar

óók als daarin het beest zelf zich heeft geïncarneerd in één der koningen van dat rijk. Dàn, met het opkomen van het beest zelf, als één der hunnen het allergrootste geworden is, zullen ook zij macht hebben en groot zijn; al zal dit slechts zeer kort duren. Eén uur staat hier in merkwaardige verhouding tot den 3½ dag van 11 : 11. Deze teekent den tijdsduur van het laatste antichristelijk rijk. Nog veel korter echter duurt het láátste stadium daarin, als het beest zelf aan het wereldbewind gekomen is; dat duurt slechts één uur, waarvan we uit den aard der zaak niet kunnen bepalen, hoe lang dat werkelijk zijn zal. Het gaat slechts om de verhoudingen.

„Dezen hebben één meening en geven hun kracht en hun macht aan het beest". Het zijn koningen op alle gebied des levens, met verschillende kracht en macht, naar den aard van hun koninkrijk. We kunnen hier denken aan de wereld in *al* haar geledingen en terreinen: handel, wetenschap, kunst, industrie, enz., enz. Alle krachten en machten der wereld werken dan, onder de „tien" leiders, in één richting: de Godevijandige. Daarin zijn dan *alle* koningen der geheele wereld het tezamen eens, en al hun gezag en invloed stellen ze dienstbaar aan het Beest, den Antichrist. De gansche wereld, met al wat in haar is, alle gaven en krachten, alle instellingen en corporaties, wordt geconcentreerd in dienst van het Beest. Het wordt één groot, geweldig blok, tegenover God, onder de opperheerschappij van den Antichrist. Allen en alles zijn dan *vergaderd* ... tot den strijd tegen Christus; den laatsten strijd; den eindstrijd. Heel de wereld is één, en is bereid èn gereed om zich tegen God en Christus in te stellen, 16 : 14.

Eerder komt Christus niet. De wereld mag en moet tot haar toppunt van Godevijandigheid zijn gekomen; maar ook de tien horens moeten gereed zijn: de wereld mag en moet zich ook tenvolle verzameld hebben tot het toppunt van haar kracht en macht der zonde en der verdorvenheid. Dan eerst zal Christus verschijnen, en zullen zij met Hem strijden.

„Dezen zullen oorlog voeren met het Lam". Dat was hun doel. Daarvoor verzamelden zij zich. Daartoe stelden ze alle krachten en machten der wereld ter beschikking van hun oppersten leider, den Antichrist. Dan zullen ze het ook uitvoeren. Wij hooren er in cap. 19 nader van.

„En het Lam zal hen overwinnen; want het is Heere der heeren, en Koning der koningen; en de geroepenen en uitverkorenen en getrouwen met Hem". De uitslag van dien eindstrijd zal geen oogenblik onzeker zijn. De overwinning is des Heeren. Kan hier verwezen worden naar Deut. 10 : 17, Ps. 136 : 3, Dan. 2 : 47, 1 Tim. 6 : 15, voor den naam van Christus, zoo wordt die hier toch zeker mede bepaald door al wat we juist nu van de koningen der aarde, 1 : 5,

hoorden. HIJ gaat die allen ver teboven, en heeft hen in Zijn hand. Zij vermogen niets tegen Hem. HIJ is *de* Heer der heeren; de *koning* der koningen!

Maar Hij zal niet, alléén, verschijnen, doch al de Zijnen zullen mèt Hem zijn, en zullen mèt Hem overwinnen. Ook dit wordt later nog verder uitgewerkt, terwijl reeds 14 : 1—5 hierheen gewezen werd. Dit laatste is hier wel van beteekenis: het resultaat van 10 : 1—14 : 5 wordt hier weer opgenomen, èn verder vóórtgevoerd. De geloovigen zullen niet slechts mèt Christus *zijn,* maar ook met Hem *overwinnen.* Geen woeden van Satan en Antichrist zal hen schaden; integendeel: zij zullen met Christus hèn overwinnen en over hen héérschen. 't Wordt zoo heel anders dan het nu, en ook dan nog, in de wereld lijkt. Niet omdat zij beter zijn dan de anderen, maar omdat ze geroepen en uitverkoren zijn uit de wereld; en zich daarin getrouw betoond hebben in de belijdenis van den naam Gods en in het getuigenis van Jezus Christus.

3. De verwoesting van de antichristelijke wereld van het einde (17 : 15—18).

Over deze goddelooze wereld van het einde, die ons thans in haar verschijnen en optreden geteekend is, *gaat Gods eindgericht* in het laatst der dagen; ook over haar, nog vóór Christus verschijnt en Zijn eindoordeel, dat haar eeuwige straf bepaalt, uitspreekt. Hier valt alles nog binnen de perken der historie, al vindt het plaats heel in het einde daarvan. We worden, hier ook, nog bepaald bij de *eind*gerichten, die nog behooren tot Gods straffen in dezen tijd, evenals de eindgerichten, waarvan in cap. 16 sprake was. De geschiedenis is nog niet ten einde, al is het daar na aan toe. De wereld bestaat nog, èn... dat is het wonder van Gods eindgericht over haar in haar geestelijk bestaan, over de wereld als Babylon,... zij richt en oordeelt in het einde zichzelf, naar Gods wil en bedoeling, woord en profetie.

Om het vonnis en de straf der geestelijke wereld ons te toonen, worden we teruggevoerd naar vs. 1: „ik zal u toonen het oordeel van de groote hoer, die gezeten is op vele wateren, met welke gehoereerd hebben de koningen der aarde". Dat was haar korte karakteristiek, die in de verdere verzen van dit hoofdstuk slechts nader is uitgewerkt. Daarop komt nu dit slotstuk, dat de verwoesting der wereld in Gods eindgericht ons voorstelt, terug; men ziet dit in vs. 15 en 18, begin en slot van dit afsluitend gedeelte. Nu wordt dit oordeel, dit vonnis, deze straf, uitgesproken, in korte maar krachtige woorden, die luiden als rechtstermen, die schuld en straf bepalen.

„En hij zeide tot mij: de wateren, die gij zaagt, waar de vrouw zit, zijn volken, en scharen, en natiën, en talen". Dat is niet maar een

verklaring van wat in vs. 1 gezegd wordt. Die zou hier in vs. 15 nog al vreemd achteraan hinken; gevolgd worden door nog een verklaring van de tien horens en het beest, vs. 16; dan weer onderbroken worden door een andere mededeeling, vs. 17; om tenslotte nog weer eens wat verklaring te geven over de vrouw, vs. 18. Het is een chaos, als men deze uitingen opvat als *verklaringen* van het voorafgaande; hetgeen totaal in strijd is met de strenge orde en schoonen opbouw van dit boek. We hebben hier maar niet te doen met een dan toch wel zeer ongelukkig en verward aanhangsel, maar met *het vonnis, dat in vs. 1 was aangekondigd.*

Het is, zoo begint nu het oordeel over de wereld-van-het-einde, niet maar hier of daar een enkeling, wiens hart is ingenomen door het goddeloos beginsel der wereld, maar het zijn *volken* en *scharen* en *natiën* en *talen;* het is de gansche menschheid in al haar geledingen en verdeelingen. Het zijn niet maar sommigen *uit* de volken en scharen en natiën en talen, vgl. 7 : 9; 5 : 9; doch het zijn de *volken* en *scharen* en *natiën* en *talen* van het einde. Het is de gansche wereld, die door de vrouw wordt ingenomen. Het is niet maar een enkel volk, of een enkele schare, of eenige natie, of taal, maar menschengroepen en -vereenigingen en -verbanden van allerlei soort, en die in hun geheel.

Vs. 1 vatte dit samen in: „en die de aarde bewonen..." Het vonnis werkt dit nader uit, en doet het teekenachtiger en precieser zien: volken, scharen, natiën, talen, zijn het, waar de vrouw zit. Er was zooveel gesproken over koningen, grooten, leiders, voorgangers; over duivelen; en zelfs over *den* Antichrist; dat men zou kunnen denken, dat het alleen in de machtigen zat. Het vonnis begint, concreet en scherp, zulk een gedachtengang af te wijzen, en de schuld vast te stellen van de menschheid: volken en scharen zijn het, en natiën en talen, waar de vrouw zit. Dus heeft niet maar iemand, maar *de wereld* straf verdiend. *Zij* komt thans in het gericht-van-het-einde, en zal de schuld niet op de grooten kunnen werpen, ook niet al zullen dezen, naar Gods wil, de ellende over de wereld brengen, en het eindgericht over haar voltrekken.

„En de tien horens, die gij zaagt, en het beest: dezen zullen de hoer haten, en haar maken een verwoeste en naakte, en haar vleesch zullen zij eten, en met vuur zullen ze haar verbranden." De leiders der wereld zullen het oordeel over de wereld brengen; haar laatste leiders en grooten; de tien koningen van het einde, in wier midden de Antichrist *de* groote en *de* leider is; maar... men behoeft met de wereld geen medelijden meer te hebben, nu haar schuld in het vorige vers, vóór alles, is vastgesteld; zij wordt niet maar de dupe van haar leiders, maar ontvangt haar straf, die zij zelf verdiende.

Het wordt overigens wel vreeselijk, wat de leiders, onder hun

opperleider, de wereld gaan aandoen. Zij hebben een walging van en sterken weerzin tegen de wereld-in-haar-geestelijk-bestaan gekregen; tegen de hoer. Ze moeten daar in het einde niets meer van hebben, en ze zullen het steeds meer gaan haten. Al dat laffe, flauwe, zinlooze gedoe der wereld met haar purper en scharlaken, goud en kostbaar gesteente, parelen en flonkerenden gouden beker..., ze haten het in het einde; omdat zij van een gansch anderen geest geworden zijn. Het is hun, die van den geest van Satan zijn vervuld, en die door de duivelen opgekomen zijn, en gedreven worden, veel te slap-en-onbeduidend-*menschelijk* geworden. Dat deden de menschen vroeger, en daar hadden ze pleizier in; maar die zonde, de zonde der wereld, die haakt naar de begeerlijkheid des vleesches, de begeerlijkheid der oogen, en de grootschheid des levens, zijn *zij* al lang meer dan zat geworden. Zij streven „hooger" doeleinden na. Zij begeeren *tegen God te strijden.*

Dàt is heel wat anders dan voor zichzèlf te leven in pracht en praal, in weelde en schittering. Zij zien het ijdele en nuttelooze en zinlooze daarvan, heden, helder in; en walgen er van. Zij zien nu de wereld, de vrouw, de groote hoer, in haar armzalige, zielige gestalte. Alle bekoring heeft zij voor hen verloren; en... ze kunnen haar niet meer zien; haar, die schamele, onnoozele wereld met haar pret en pleizier.

Op! ten strijde tegen God en Zijn Christus! Hij komt! Wèg met die stumperige wereld! *Dit* tijdstip vraagt wat anders! 't Gaat er *nu* om, wie het *winnen* zal! Ze zullen oorlog voeren! Tegen God en Zijn Gezalfde! De tijden zijn te ernstig voor slappen kost, zooals de wereld biedt. Het moet daar nu mee uit zijn! ZIJ weten het beter. De massa, de volken, en scharen, en natiën, en talen, zijn zoo ver nog niet. Daar zit de vrouw nog op. Maar *zij* zullen hun wil en bedoelen wel doordrijven; meedoogenloos; vastberaden; onverbiddelijk. 't Komt er nu op aan. De tijd is kort. Christus komt. Maar zij zullen paraat zijn!

Onder de betoovering der wereld uit, haten ze die groote hoer thans met sterker haat, in hun ontnuchtering, dan ze vroeger door haar bekoord werden. En... ze verwoesten haar, en berooven haar van al haar pracht en praal en pronk, totdat ze haar naakt hebben uitgekleed, van al haar heerlijkheid en schittering ontdaan. Men moet zich nu door haar niet meer laten meesleepen. Die tijd is voorbij.

En de leiders der menschheid zelf verwoesten en vernielen al wat de menschen bekoorde, de eeuwen door, in hun „kinderlijke" goddeloosheid, die wezenlijk slechts zelfverweekelijking en genotzucht was. Er zal thans een andere geest in de wereld komen: die van *de kracht en de sterkte,* om zich gezamenlijk *tegen* God te zetten. Dáárvoor moet *de wereld* verwoest worden, en van haar glans beroofd, opdat de

massa ook, zich aan háár niet meer verslingere, doch zich sterke tot den grooten krijg van den dag des Heeren. De wereld heeft uitgediend. Haar dienst is een overwonnen standpunt. De menschheid heeft iets beters te doen: *oorlog* voeren tegen God en het Lam. Het is haar láátste kans!

Zij zullen haar vleesch eten en met vuur zullen ze haar verbranden. De hartstocht laait in hen op, en ze vernielen heel het wereldleven grondig en goed. Er leeft *een nieuw beginsel* in hen; *dat van den Antichrist;* en . . . een afschaduwing en voorspel daarvan kennen we in de dagen van revoluties, waarin het *nieuwe* beginsel steeds weer drijft tot fellen haat en niets ontziende verwoestingen van al wat herinnert aan het *oude* beginsel. Dan moet alles uitgeroeid worden wat tot het oude regiem behoort, en men huivert er niet voor terug de rijkste en schoonste cultuurschatten met één slag zinneloos te vernietigen. Verblind, gedreven door het revolutionaire beginsel, geeft men aan de vernietiging prijs wat eeuwen hebben opgebouwd. Men keert alles onderstboven; want dat is revolutie.

We hebben er voorbeelden genoeg van in de geschiedenis; maar wat het einde der wereld zal te zien geven, zal dit alles ver overtreffen. Want dat wordt de grootste revolutie, die ooit te zien geweest is; *de wereldrevolutie van Den Antichrist,* waarin *niets* van het oude staande blijft, maar alles te vuur en te zwaard zal omvergeworpen worden. Want dat wordt een revolutie, die niet meer innerweltlich is, beperkt binnen de grenzen dezer wereld, maar dat wordt een revolutie tegen God Zelf, waarin men alles wat van God is, en door Hem geschapen is, hemel en aarde, aantast, om het voor goed te verdelgen.

Dit alles wordt hier beschreven in woorden, die herinneren aan revoluties in vroegere tijdperken, zooals Nah. 3 (zie met name vs. 5); en Ezech. 16 : 39; Hos. 2 : 2, 9; Jer. 13 : 26; Ezech. 23 : 29; Ps. 27 : 2; Micha 3 : 3 zijn hier verder bij te vergelijken; maar het is duidelijk, dat we hier met de *vervulling* te doen hebben, die zooveel erger is.

Men heeft gedacht en gezegd, dat we hier met het werk van duivelen te doen hebben; en we kunnen ons deze verklaring begrijpen. Ze is niet ver van de waarheid, al verliest ze juist het kenmerkende, dat we hier toch met *menschen* te doen hebben, die tot het uiterste kwaad zijn opgeklommen, uit het oog. Maar er ligt in die exegese toch deze juiste visie, dat we hier in elk geval te doen hebben met *een bezeten wereld.* Het zijn en blijven menschen, deze laatste koningen der wereld, met den Antichrist; maar hun geest en streven is daemonisch, satanisch geworden; en hun duivelsche revolutie moge haar *voorspel* in de geschiedenis der menschheid vinden, haar *weerga* vindt ze toch eigenlijk slechts in den opstand van Satan en de zijnen bij den val der engelen. De menschen zijn en blijven menschen; maar

geestelijk zou men metterdaad kunnen zeggen, dat ze duivelen zijn geworden, en niet anders dan duivelsch werk bestaan. De haat gloeit in hun hart, en de vernieling is in hun hand, uit louter vijandschap, die hen in alles drijft en beheerscht tegen God en Christus.

En dan komt nu plotseling het merkwaardigste van heel dit hoofdstuk. Terwijl wij huiveren en ijzen van zooveel gruwelijkheid der menschen, en van zooveel dwaasheid en zinneloosheid, die, alles wat opgebouwd werd, blind vernielen, lezen we ineens: *„want God heeft in hun harten gegeven, Zijn meening te doen, en één meening te doen, en hun koninkrijk te geven aan het beest, totdat de woorden Gods voleindigd zullen worden".*

Achter dit alles staat God, en het Koningschap van Jezus Christus, dat het alles alzoo bestuurt, en wil.

Dit is *het oordeel* dezer wereld, dat zij aan het einde zichzelf moet verwoesten, naar Gods raad en wil. En terwijl de menschen tegen Hem strijden, vernielen ze hun *eigen* werk, dat ze, de eeuwen door, in hun goddeloosheid hadden opgericht. In dieper zin dan dit eens werd uitgesproken, wordt de wereldgeschiedenis het wereldgericht.

God heeft dit Zelf zoo geleid, dat de goddeloozen, als ze hun hoogste wijsheid willen gaan uitleven en hun machtigste werk zullen gaan uitvoeren, in den strijd tegen Hem, niet anders volvoeren dan *Zijn* wil en bedoelen. Hij vangt de boozen in hun eigen netten, en verstrikt ze in hun eigen garen. Ze meenen het gevonden te hebben, maar ze vervullen slechts Gods woord. Ze zullen *hun* wil handhaven en doorzetten tot het bitterste einde, èn... volbrengen juist daarin slechts *Gods* wil. Ze zinnen op de beste volvoering van hun geweldig voornemen, en banen daar de wegen toe, dwars door de verschrikkelijkste verwoestingen en meest heillooze afbraak heen, èn... ze vervullen daarmee slechts het eeuwig voornemen Gods, dat Hij reeds vantevoren bekend gemaakt had, als in Ps. 2 : 2.

Zoo immers komt tenslotte de gansche menschheid uit *in haar bitterste, thans duivelsche kwaad;* ze heeft zichzelf ten volle rijp betoond voor het eeuwig oordeel; en ze doet dit alles in eenheid van zin en leven en streven. En God behoeft deze wereld niet meer te sparen om der tienen wil, Gen. 18 : 32. Ze is één in geest en leven geworden, in haar vijandschap en verzet tegen God. Zoo moest het. Eerder kon en wilde God haar niet verderven. Zoo lang heeft Zijn lankmoedigheid gewacht. Thans is het vervuld, zooals Hij gezegd had, dat het geschieden zou. Nu kan Christus komen, en het alles voleindigen naar het Woord des Heeren, dat vanouds alzoo verkondigd is.

Alle koningen der wereld hebben hun macht en invloed, heel hun „koninkrijk", thans ter beschikking van het beest, den Antichrist, gesteld. Daarmee is het toppunt bereikt. Hooger kan het kwaad niet stijgen. En... terwijl de wereld zichzelf reeds ten gronde gericht heeft,

toen zij al haar heerlijkheid en schoonheid en schittering van goddeloosheid vernielde, *om zich te vergaderen tot den strijd tegen God,* heeft ze, met dit laatste, zich tegelijk rijp, volkomen rijp, betoond voor het oordeel, het eindgericht, dat God over haar brengen gaat; en waar we dan in het vervolg nu ook verder van gaan lezen. De wereldgeschiedenis wàs en wèrd, naar Gods wil, het wereldgericht, waarin zij zichzelf afbrak; maar thans *roept* de láátste ontwikkeling der wereldgeschiedenis ook luide om *Gods* eindgericht en wereldgericht. De overgang tot het volgende hoofdstuk wordt gemaakt, evenals 16 : 19 het 17de hoofdstuk voorbereidde. Steeds verder ontplooien zich Gods eindgerichten in de geschiedenis van het einde.

„En de vrouw, die gij zaagt, is de groote stad, die het koninkrijk heeft over de koningen der aarde". Het laatste deel van het vonnis over de wereld. Er was in dit hoofdstuk slechts over Babylon gesproken; de wereld in haar geestelijk bestaan; de wereld der menschheid in haar zinnen en streven tegen God. Laat zij dan nu vergaan, en haar straf ontvangen. Maar deze schoone aarde, de groote *stad,* de wereld in haar *stoffelijk* bestaan, . . . kan zij dan nog niet behouden worden, en ten erfdeel worden van het volk van God, aan hetwelk immers het aardrijk beloofd is; Ps. 25 : 13; vooral ook Ps. 37 : 9; dan nog Matth. 5 : 5? Neen, dat kan zoo niet; want de vrouw en de groote stad, de wereld in geestelijken en in stoffelijken zin, hangen te nauw samen, zijn te veel één geworden; en telkens is reeds gebleken, dat de één van de ander niet is te scheiden.

De wereld heeft zich in de groote stad, in heel de ontwikkeling en ontplooiing van de dingen dezer aarde zoo vastgenesteld, dat deze aarde niet kan blijven zooals ze is, maar eerst in het gericht Gods zal gelouterd moeten worden. *Zij* moet ook het vuur in van Gods gericht. Ze is, om der wille van de vrouw, vervloekt geworden.

De vrouw heeft haar stempel op haar gezet, en ze heeft door haar geregeerd over de grooten en de koningen der aarde. Alles wat op deze aarde geworden is, in een goddelooze cultuur, door al het streven der vrouw, draagt het teeken van de booze en verdorven wereld. Daarom moet ook over deze aarde, en al wat daarin is, Gods vonnis gaan.

De vrouw IS *de groote stad.* Die twee vallen zoozeer samen, dat *wij* haar ook met één woord noemen: de wereld; en het N. T. doet dat óók, als het spreekt van den kosmos (zie b.v. Joh. 17; en Kittels woordenboek onder dit woord).

De wereld in geestelijken en stoffelijken zin worden nu niet langer onderscheiden: ze zijn één en zullen dus ook, naar recht, in één lot deelen. Niet slechts de goddelooze menschheid, maar met haar zal ook de wereld vergaan. Dat is naar recht, omdat zij het koninkrijk had over de koningen der aarde. In haar leefde de vrouw. Zij is door

haar werken bezoedeld. Zij moet mèt haar gericht worden, en ondergaan. Het is één blok, dat weggeworpen zal worden. Er is geen redding meer voor haar mogelijk. Haar vonnis is, mèt dat der vrouw, geveld. En het is als van den beginne: „zoo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt", Gen. 3 : 17.

Het vonnis der wereld is geveld. Reeds *is* zij in het eindgericht Gods, in haar zelfvernietiging naar Gods wil. Maar ze zal vèrder gericht worden, in heel haar geestelijk en stoffelijk bestaan. Ze gaat ònder, met al wat ze heeft en is. Het einde der wereld-in-den-volsten-zin-deswoords is daar! Babylon en de wereldstad zijn te zeer één om niet in één gericht tezamen onder te gaan. God zal dit volvoeren. En het is naar volkomen recht.

VI. GODS WERKING IN HET EINDGERICHT OVER DE ANTICHRISTELIJKE WERELD.

1. *Na dezen zag ik eenen anderen engel, afdalende uit den hemel, hebbende groote macht. En de aarde werd verlicht van zijn heerlijkheid.* 2. *En hij riep, met eene sterke stem, zeggende: Gevallen, gevallen, is het groote Babylon; en het is geworden eene woonstede van duivelen, en eene gevangenis van allen onreinen geest, en eene gevangenis van alle onrein en gehaat gevogelte.* 3. *Omdat uit den wijn van de gramschap harer hoererij alle de natiën gedronken hebben, en de koningen der aarde met haar gehoereerd hebben, en de kooplieden der aarde rijk geworden zijn uit de kracht harer weelderigheid.*

4. *En ik hoorde eene andere stem, uit den hemel, zeggende: Gaat van haar uit, Mijn volk, opdat gij geene gemeenschap hebt aan hare zonden, en niet ontvangt van hare plagen.* 5. *Want hare zonden zijn aan elkander gaan kleven tot aan den hemel. En God is gedachtig geworden harer ongerechtigheden.* 6. *Vergeldt aan haar, zooals ook zij vergolden heeft, en verdubbelt het dubbele, naar hare werken. Mengt voor haar het dubbele in den beker, waarin zij gemengd heeft.* 7. *Zooveel als zij zich verheerlijkt heeft, en weelde gehad heeft, doet haar zooveel pijniging aan, en leed. Omdat zij zegt in haar hart: Ik zit als koningin, en ben geene weduwe, en zal geenszins leed zien.* 8. *Daarom zullen komen hare plagen op éénen dag: dood, en rouw, en honger, en zij zal verbrand worden met vuur. Want sterk is de Heere God,*

Die haar geoordeeld heeft. 9. En over haar zullen weenen, en rouw bedrijven, de koningen der aarde, die met haar gehoereerd, en weelde gehad hebben, wanneer zij zien zullen den rook van hare verbranding, 10. van verre staande, vanwege de vrees voor hare pijniging, zeggende: Wee, wee, gij groote stad. Babylon, gij sterke stad, want op één ure is uw oordeel gekomen. 11. En de kooplieden der aarde zullen over haar weenen en rouw bedrijven, omdat niemand hunne lading meer koopt, 12. lading van goud, en van zilver, en van kostbaar gesteente, en van parelen, en van fijn linnen, en van purper, en van zijde, en van scharlaken, en van alle prachthout, en alle ivoren voorwerp, en alle voorwerp van zeer kostbaar hout, en van koper, en van ijzer, en van marmer, 13. en kaneel, en amomum, en reukwerk, en zalf, en wierook, en wijn, en olie, en meelbloem, en tarwe, en lastdieren, en schapen, en (lading) van paarden, en van (staatsie)wagens, en van (menschen)lichamen, en zielen van menschen. 14. En het ooft van de begeerte uwer ziel is van u weggegaan, en al het blinkende, en schitterende, is van u vergaan, en nimmermeer zullen zij dat vinden. 15. De kooplieden van deze dingen, die van haar rijk geworden waren, zullen van verre blijven staan, vanwege de vrees voor hare pijniging, weenende, en rouw bedrijvende, 16. zeggende: Wee, wee, de groote stad, die bekleed was met fijn linnen en met purper, en met scharlaken, en versierd met goud, en kostbaar gesteente, en parel(steen), 17. want zoo groote rijkdom is verwoest, in ééne ure. En alle stuurman, en een ieder, die op eene (vaste) plaats vaart, en scheepsgezellen, en zoovelen de zee bevaren, bleven van verre staan, 18. en riepen, ziende den rook van hare verbranding, zeggende: Welke (stad was) gelijk aan deze groote stad? 19. En zij wierpen stof op hunne hoofden, en riepen, weenende, en rouw bedrijvende, zeggende: Wee, wee, de groote stad, in welke allen, die schepen op de zee hebben, rijk geworden zijn van hare kostbaarheid, want die is verwoest in ééne ure. 20. Wees blijde over haar, hemel, en gij heiligen, en gij apostelen, en gij profeten, want uwe rechtzaak van haar, heeft God geoordeeld.

21. *En een sterke engel hief eenen steen op, als eenen grooten molensteen, en wierp dien in de zee, zeggende: Zoo, met eenen zwaai, zal Babylon, de groote*

stad, geworpen worden, en nimmermeer gevonden worden. 22. En eene stem van citerspelers, en van zangers, en van fluitspelers, en van bazuinblazers, zal in u nimmermeer gehoord worden. En geen kunstenaar van eenige kunst zal er in u immer meer gevonden worden, en een geluid van eenen molen zal in u nimmermeer gehoord worden. 23. En licht van eene kaars zal in u nimmermeer schijnen, en eene stem van eenen bruidegom, en van eene bruid, zal in u nimmermeer gehoord worden. Want uwe kooplieden waren de grooten der aarde, want door uwe tooverij werden alle de natiën verleid. 24. En in haar werd gevonden het bloed van profeten, en van heiligen, en van allen, die geslacht zijn op de aarde. Openb. 18 : 1—24.

1. Gods eindgericht over de antichristelijke wereld (18 : 1—3).

„Na dezen zag ik een anderen engel, afdalende uit den hemel”. We vinden hier de uitdrukking weer, die we niet zoo vaak in de Openb. aantreffen, maar die steeds onze bijzondere aandacht waard is, en waarover we p. 94 iets meer zeiden; vgl. behalve 4 : 1 ook 1 : 19; 7 : 9; 15 : 5 (meta tauta). „Na dezen” duidt niet slechts aan wat achter elkaar gebeurt, maar wat verband met elkaar heeft. Johannes zag eerst wat de engel-der-eindgerichten hem toonde van de antichristelijke wereld-van-het-einde (cap. 17); doch nu aanschouwt hij iets anders, dat toch in verband met het voorafgaande staat: hij ziet *hetzelfde,* maar nu weer van een anderen kant. De engel-der-eindgerichten deed hem deze zien van beneden; de *àndere* engel, die thans verschijnt, doet hem hetzelfde zien, maar nu van boven; — het is dan ook een engel, die uit den hemel afdaalt. Het gaat zoowel in cap. 17 als in cap. 18 over *de verwoesting van de antichristelijke wereld in Gods eindgerichten,* doch cap. 17 ziet dit zooals het, beneden op aarde plaats grijpt, maar cap. 18 zooals het van boven, door God, bestuurd en geleid wordt.

Dit hoofdstuk werd door 17 : 15—18 reeds voorbereid, en is daarvan een nadere uitwerking, evenals dit het geval was met cap. 17, dat door 16 : 19 werd aangekondigd en ingeleid. Hier rijt het boek der Openb. het geheel der eindgerichten weer op wonder kunstvolle wijze aaneen. Gods eindgerichten vangen aan in de sfeer van het natuurlijke, en gaan dan voort tot de verwoesting der aarde (cap. 16); doch daarbij wordt dan reeds gezegd, dat God ook de wereld naar haar geestelijk bestaan niet vergat, hetgeen dan nader blijkt in de uitwerking van cap. 17, dat eindigt met de verwoesting van de antichristelijke wereld door de laatste koningen onder leiding van den

Antichrist, naar Gods wil en bedoeling. Thans volgt in cap. 18, breed en teekenend, de uitwerking van het doen Gods in die verwoesting.

Zelfs tot in de woorden herinnert cap. 18 aan 17 : 15—18, en dan met name aan wat de koningen onder den Antichrist met Babylon doen, 17 : 16. „Al de natiën" in vs. 3 en vs. 23 wijst terug naar 17 : 15; „verbrand worden met vuur" in vs. 8 herhaalt 17 : 16, evenals „de rook van hare verbranding" in vs. 9 en 18; „verwoest" in vs. 17 en 19 repeteert 17 : 16. Is er in vs. 8 nog sprake van „één dag", vs. 10, 17 en 19 schijnen 17 : 12 weer te willen opnemen, waar van de laatste tien koningen gezegd is, dat ze gedurende één uur macht zullen oefenen met het Beest. In vs. 5 ligt een verwijzing naar 16 : 19. In heel dit hoofdstuk wordt de berooving en de pijniging van Babylon geteekend, die 17 : 16 uitkwam; vs. 10 en 15 spreken van haar „pijniging"; in alles spreekt de algeheele ontblooting der antichristelijke wereld vs. 14. En is 17 : 18 Babylon en de groote stad aan elkaar gelijk gesteld, en met elkaar onlosmakelijk verbonden, in cap. 18 wordt dit geheel doorgevoerd, en zijn ze niet meer te onderscheiden, vs. 21.

Er behoeft geen twijfel over te zijn, waarover dit hoofdstuk handelt. Het kan nauwkeurig gezegd worden: het stelt ons de verwoesting van de aloude antichristelijke wereld levendig en teekenend voor oogen, niet zooals de goddelooze koningen onder den Antichrist die *volbrengen*, maar zooals *God haar ziet, en wil, en uitvoert,* in Zijn eindgericht over de wereld. Ook dit valt dan nog duidelijk binnen den tijd, in den kring der historie, en spreekt niet over de eeuwige straf, maar over Gods eindgericht in den tijd. We hooren dan ook de klaagzangen, die den indruk der menschheid weergeven over de verwoesting der wereld. De menschen leven nog en gaan voort in de geschiedenis; maar ze zijn niet meer Babylon; ze zijn als de duivelen geworden.

De engel, die dit alles Johannes door zijn verschijning en roep zal duidelijk maken, *daalt af van den hemel; heeft groote macht; en de aarde werd verlicht van zijn heerlijkheid.* In dit alles spreekt reeds de geduchte werking Gods in dit eindgericht over Babylon. Zijn afdaling uit den hemel zegt vóór alles, dat al wat volgen gaat, het werk Gods is; zijn groote macht toont, dat het hier om een geweldig werk gaat; zijn heerlijkheid, die de aarde verlicht, zegt, dat God dit werk heerlijk, heilig en rechtvaardig volvoeren zal, en dat Gods grootheid en Goddelijkheid daarin uitkomen zal. Vgl. Ezech. 43 : 2. God is een licht en gansch geen duisternis is in Hem, noch in Zijn werken. Ook dit ontzaglijk werk van de verwoesting der wereld zal enkel heerlijkheid uitstralen over de gansche aarde; hoe vreeselijk het zijn moge.

„En hij riep met een sterke stem zeggende: Gevallen, gevallen is het groote Babylon; en het is geworden een woonstede van duivelen, en een gevangenis van allen onreinen geest, en een gevangenis van

alle onrein en gehaat gevogelte". De engel maakt Johannes Gods besluit bekend over de antichristelijke wereld van het einde. In Gods besluit staat alles vast. Daarin is alles feit en daad. Zooals God het wil, is het. En daarom wordt hier niet gesproken over wat nu gáát gebeuren, maar over wat IS, omdat het zoo in Gods besluit ligt: Babylon *is* gevallen, en het *is* een hel geworden. Overeenkomstig 17 : 18 wordt geen onderscheid meer gemaakt tusschen Babylon en de groote stad; maar die beide, de wereld in geestelijken en stoffelijken zin, worden thans van meet af saamgevat in het éene: „het groote Babylon"; het Babel van den eindtijd; de groote antichristelijke wereld. De engel roept haar val met groote, neen, hier staat nu met *sterke* stem uit, om de kracht van Gods besluit en de sterkte van Zijn woord tot uitdrukking te brengen. Het gaat om iets geweldigs: Babels val!

De val van het eeuwenoude Babel was reeds bij de profeten het geloofsonderwerp, dat hen altijd weer bezig hield; en in het O. T. reeds heeft God daar, naar de bedeeling der schaduwen, Zijn rijke openbaring over gegeven, die nu hier *vervuld* wordt. Dat is hier het belangrijke, dat God nu in de geschiedenis Zijn Woord vervult tot het einde; 17 : 17 legde daar reeds den nadruk op.

We kunnen dat niet allemaal nagaan, wat de profeten daarvan voorzegden, maar wel letten we er op, dat de vervulling hier opzettelijk geteekend wordt met woorden aan die profeten ontleend. Hiertoe verwijzen we allereerst naar Jes. 13—14 : 23, dat tegen Babel gaat: uit verren lande, van het einde des hemels, komen de instrumenten des Heeren en van Zijn gramschap, om dat gansche land te verderven, en ze brengen groote beroering; ze geven niet om zilver of goud, maar verwoesten Babel grondig, zoodat daar niemand meer wonen kan, „maar het gedierte der woestijn legt zich daar neder, en uilen zullen hun huizen vullen, en struisen zullen daar wonen, en veldduivels er rondspringen; en wilde honden zullen huilen in haar burchten, en jakhalzen in de paleizen der wellust" (Jes. 13 : 21—22, vert. Ridderbos in de Korte Verkl.).

Draagt heel deze beschrijving van Babels verwoesting vooral in Jes. 13 : 2—13 een typisch karakter, zoo blijkt Jesaja toch ook aan de historische komst der Meden over Babel gedacht te hebben (zie vs. 17). Merkwaardig blijft dan echter weer, dat Cyrus Babel zoo niet verwoest heeft, en we hier met *een tot nog toe onvervulde profetie te doen hebben*, die eerst haar vervulling zal vinden, als, naar Openb. 16 : 12—16, de horden der duivelen over de aarde zullen komen, als werktuigen in Gods hand, om zóó op de laatste koningen der aarde in te werken, dat zij, naar den zin van het Beest, de wereld, het groote Babylon gaan haten en verwoesten, 17 : 16. Zij geven niet meer om het goed der wereld, maar, vol duivelsche gezindheid, maken ze de

aarde woest en ledig, en keeren haar om tot een hel, waar alleen duivelen en mensch-duivelen verkeeren. Zooals we dit bij 17 : 15—18 uitwerkten, wordt dan heel de wereld een chaos, een ruïne, waar de menschelijke wezens slechts één doel kennen: tegen God te strijden; de wereld is een hel geworden, zooals ze in Jes. 13 : 21 v. reeds geteekend was.

Overeenkomstige gedachten vindt men bij Jes. 21 : 1—10, dat ook al weer in ongewoon sterke en wonderlijke woorden spreekt over Babels val, en in vs. 9 uitroept: „Gevallen, gevallen is Babel, en al haar godenbeelden heeft men verbrijzeld tegen den grond".

Voorts zie men Jes. 34, dat zich tegen Edom keert, en waarvan het dan in vs. 11 vv. weer heet: „pelikaan en egel nemen het in bezit, en uil en raaf zullen daar huizen; en Hij zal erover spannen het meetsnoer der woestheid en het paslood der vormeloosheid . . . , en het zal zijn een woonplaats van jakhalzen, en een verblijf voor struisen; boschkatten treffen er wilde honden, en veldduivels ontmoeten elkander; dáár alleen laat Lilith (een booze geest) zich neer".

Verder kan men vergelijken Jer. 9 : 10 v., dat handelt over Jeruzalems verwoesting; Jer. 50 : 39 en 51 : 8 over Babel; Zeph. 2 : 14 over Nineve (Assyrië).

Zijn alle profeten hiervan vervuld, zoo wekt Jes. 34 : 16 er ook toe op, om hierover het boek des Heeren na te vorschen, omdat het precies zoo gebeuren zal. Men vindt dat in de geschiedenis toch zóó niet. Hier in de Openbaring wordt de vervulling gevonden (*in* den tijd), in de verwoesting van die wereld, die niet anders dan de vervulling is van alle oude godlooze volken en staten; „volken en scharen, en natiën en talen", 17 : 15.

Straks wordt de aarde, met den hemel, herschapen, en zullen de vromen die beërven; nu wordt ze door de wereld zelf vernield en beroofd van haar heerlijkheid, en door de satanische gezindheid der menschen tot een woonplaats der duivelen. Het Woord Gods wordt vervuld: de wereld wordt *als een oude ruïne;* als een griezelige verlaten burcht; als een oude bouwval; herinnerend aan vergane grootheid en heerlijkheid, maar waar het nu, naar het volksgeloof van alle tijden, niet pluis is: waar de uilen onheilspellend krassen, en de honden huilen, en de jakhalzen sluipen, en de duivelen huizen.

Dat alles wordt, tenslotte, *werkelijkheid,* als de duivelen werkelijk gekomen zijn op de aarde, en de wereld bezet hebben, 16 : 12—16, en de menschen, onder hun inspiratie, alles verwoest hebben wat er op aarde en in de wereld was, 17 : 15—18. Dan is Babylon gevallen, en de wereld „een woonstede van duivelen geworden, en een gevangenis van *allen* onreinen geest, en een gevangenis van alle onrein en gehaat gevogelte".

Wanneer wij zeggen, dat de wereld dan een hel geworden is, druk-

ken we het niet te sterk uit, want het woord voor „gevangenis" herinnert aan 1 Petr. 3 : 19 en Jud. : 6; de tijdelijke verblijfplaats der duivelen; de abyssus of afgrond, vanwaaruit de duivelen op aarde komen, 9 : 1, 2, 11; 11 : 7; 17 : 8. De *wereld* is nu hun gevangenis; de grenslijn tusschen de aarde en den afgrond is uitgewischt, 16 : 12; wereld en hel zijn één geworden; reeds huizen duivelen en menschen tezamen! En toch leven de menschen nog op aarde, en staan ze nog in de historie, maar dan ook in het uiterste daarvan, waarin ook de geesten der menschen onrein geworden zijn, als de duivelen.

De woorden Gods, de woorden der oude profetieën, bereiken hun einde, hun telos, 17 : 17, naar het besluit Gods, dat hier wordt bekend gemaakt met sterke stem. „Waarom woeden de heidenen, en bedenken de volken ijdelheid? De koningen der aarde stellen zich op, en de vorsten beraadslagen tezamen tegen den Heere, en tegen Zijn Gezalfde, zeggende: Laat ons hun banden verscheuren, en hun touwen van ons werpen! . . . Die in den hemel woont zal lachen; de Heere zal hen bespotten . . .", Ps. 2 : 1—4; de Heere zal lachen, en hen bespotten bij *de ironie der geschiedenis,* waarin de wereld zich, naar Zijn raad en besluit, in Zijn eindgericht, zèlf verwoest, en ten gronde richt, en reeds tot een hel maakt.

Dit alles geschiedt *„omdat uit den wijn van de gramschap harer hoererij al de natiën gedronken hebben, en de koningen der aarde met haar gehoereerd hebben, en de kooplieden der aarde rijk geworden zijn uit de kracht harer weelderigheid".* Gods gericht rust in Gods oordeel, dat, wat het eerste gedeelte betreft, reeds ter sprake kwam bij 14 : 8 en 17 : 2; p. 305 vv. De wereld is geen onbewogen starheid. Er leeft een geest in haar. De geest van het beest. Er gaat invloed van haar uit: een trekkende en betooverende kracht. Dat heeft niet maar enkelen, doch de volken en natiën verleid, 17 : 15. En met name de leiders en voorgangers der wereld, die weer invloed en macht op de massa hebben, zijn met haar meegegaan, en hebben zichzelf aan haar overgegeven, om haar te dienen en den levenden God te verlaten.

Betrekkelijk nieuw is hier slechts het noemen van de kooplieden der aarde. Nieuw inzoover deze nog niet uitdrukkelijk genoemd werden; toch weer niet nieuw inzoover ze door teruggrijpen op de profetieën meermalen werden aangeduid, met name als Babylon geteekend werd met trekken aan Tyrus ontleend, p. 359 v. Dat ze hier nu wel afzonderlijk worden genoemd, hangt wel samen met de klaagzangen, die straks zullen volgen, en hier reeds worden voorbereid.

Hebben de koningen mèt haar, de groote hoer, geleefd, de kooplieden leefden vàn haar: zij zijn rijk van haar geworden; en daar ging het den kooplieden maar om.

Doch eigenlijk gaat het hier niet om de kooplieden, maar weer

om de teekening der wereld. Zij leefde niet slechts in hoererij, onzedelijkheid en afval, maar ook in de kracht harer weelderigheid, zooals die reeds 17 : 4 aangegeven, maar straks nog veel overvloediger voorgesteld zal worden. Zij baadde zich in de grootschheid des levens, en voelde zichzelf daar groot en machtig in, Deut. 8 : 17, en werd daardoor trotsch, ongenaakbaar, overmoedig, vs. 7—9. Dàt is de wereld: zucht naar zingenot; kracht van verleiding; begeerte naar geld; zelfverheffing in de macht der weelde. Het is de geest van het beest, dat in haar woont. Daarom wordt ze in het einde, als dit alles tot zijn toppunt is opgeklommen, geoordeeld.

2. De uitvoering van Gods eindgericht over de antichristelijke wereld (18 : 4—20).

Wat ons in heel dit groote gedeelte vs. 4—20 van dit hoofdstuk treft, is wel allereerst, dat het begint en eindigt met een oproep tot de geloovigen; daarna dat we de opdracht hooren geven van de verwoesting van Babylon, maar van de uitvoering daarvan slechts lezen in algemeene bewoordingen in den toekomstigen tijd; terwijl vervolgens zeer breed de indruk van de grooten der aarde over die verwoesting wordt weergegeven.

Zoo wordt het geheel van wat in het einde der wereldhistorie geschiedt overzien van Gods zijde; van den kant van Zijn eindgericht over de antichristelijke wereld. Dat gericht geldt de wereld, ongetwijfeld, maar het wordt uitgeoefend *voor en ten bate van Gods volk,* dat hierbij ten nauwste betrokken is. Dat volk kwam 17 : 15—18, toen deze dingen bezien werden van den kant der wereld, niet ter sprake. Het verdween onder de massa der antichristenen. Het antichristelijk wereldrijk richtte zich nog, alle eeuwen door, tegen de Christenen, met vervolgingen en verdrukkingen, cap. 13; en het laatste antichristelijk wereldrijk zal dat zeer bang doen, zooals het alle eeuwen door niet geweest is, 11 : 7 vv., ja, dat zal het Christendom zelfs overwinnen en dooden, zoodat het uit het publieke, openbare leven verdwijnt en geen sporen in de maatschappij zal achterlaten: de wereld is dan vol-op wereldsch geworden, in de voleindiging van het wereldsche.

Maar nog is dan het einde niet. De allerlaatste koningen der aarde, die zich onder den Antichrist scharen, vervolgen, gedurende het laatst van hun korte heerschappij van 3½ dag, de Christenen niet meer, die trouwens dan niets meer beteekenen, die er a. h. w. niet meer zijn; maar zij richten zich tegen de wereld-in-haar-voleinding-als-wereld, om haar te verwoesten; omdat ZIJ tegen *Christus* willen strijden. De Antichrist is niet maar de tegenstander der Christenen, doch uiteindelijk zuiver en alleen, direct en concreet, *Anti-Christus,*

de tegenstander van den Christus persoonlijk. Hij wil met Hem strijden, en God en Zijn Gezalfde overwinnen. Hij verwoest *de wereld;* niet alleen de kerk.

Maar daarom worden de geloovigen *nu* wèl opgeroepen. Wat God hier doet geschieden is voor hen van beteekenis: de wereld, die hen verdrukte, wordt thans gericht, en zij ontvangt, nog vóór de historie ten einde is, in dezen tijd haar straf voor wat ze Gods volk misdeed. In dit licht stelt God Zijn eindgericht over de goddelooze wereld.

Wat zij op 't laatst tegen *Christus* beraadde, zal Christus Zelf straffen; wat ze echter tegen de geloovigen op aarde deed, wordt *hier* bezocht en vergolden door ... de wereld van den Antichrist en de zijnen zelf!

We worden hier verplaatst naar het laatste, maar zeer groote keerpunt in de geschiedenis der wereld: dat tijdstip, waarop de menschen genoeg krijgen van deze wereld, en de laatste koningen der aarde haar, onder leiding van den Antichrist, gaan verwoesten. Hoe dat geschiedde behoeft hier niet meer beschreven te worden. Dat was 17 : 16 reeds gebeurd. Maar wat in 17 : 17 werd aangeduid, komt nu in het volle licht te staan: *het werk Gods daarin.* Het is God, die hiertoe opdracht gaf, en de straf der wereld bepaalde, naar haar werken. En de straf, die zij ontvangt, wordt hier dan ook geteekend met woorden, die in heel het O. T. gebruikt zijn als weergave van Gods gerichten: plagen; dood, rouw en honger. En van uit het tijdstip in de wereldhistorie, waarin we verplaatst zijn, worden deze gerichten, èn hun uitwerking op de wereld, dan ook in den toekomstigen tijd gezet.

Ook als de indruk der wereld van wat in het laatst der wereldhistorie geschieden zal zoo breed wordt weergegeven, dan dient dit enkel om de grootheid en rechtvaardigheid van *Gods gericht* in het licht te stellen. Het gaat in dit hoofdstuk niet allereerst meer om de *feiten* maar om de *beteekenis daarvan,* in het licht van Gods richten.

Reeds de inleiding tot de uitoefening van de eindgerichten, 14 : 6—20, vestigde er onze aandacht op, dat tal van engelen hieraan deel hebben, maar dat ook Christus Zelf, hoewel nog onzichtbaar, in Zijn komen tot de wereld, haar zeer dicht genaderd is. Daarom kan het niet verwonderen dat we nu bij de uitwerking ook telkens weer van engelen en stemmen uit den hemel hooren. Reeds vs. 1 sprak van een anderen engel tegenover den engel der eindgerichten. Nu lezen we opnieuw: *„En ik hoorde een andere stem uit den hemel, zeggende: Gaat uit van haar, Mijn volk, opdat gij geen gemeenschap hebt aan haar zonden, en niet ontvangt van haar plagen."* Er staat nu niet een andere engel, maar een andere stem. In verband zoowel met 14 : 14, als met de woorden „Mijn volk", terwijl vs. 5 over

God spreekt in den derden persoon, zullen we bij deze stem te denken hebben aan de stem van den komenden Christus, die Zijn koningschap uitoefent in de uitvoering van Gods eindgerichten over de wereld.

Houden we het tijdstip goed in het oog, waarvan hier wordt uitgegaan, dan kan geen sprake zijn van de opname der geloovigen in den hemel, zooals in 11 : 12, maar moeten we hier een oproep tot Gods volk vinden, om in geen enkel opzicht gemeenschap met de zondige wereld te hebben, die thans verwoest wordt; vgl. Joh. 17 : 16; 1 Kor. 5 : 9—11; 7 : 29—31; Jak. 1 : 27. De uitdrukking gaat duidelijk terug op Jes. 48 : 20; 52 : 11; Jer. 50 : 8; 51 : 6, 45; Zach. 2 : 6 v.; maar hier is de vervulling daarvan.

Wie los van de wereld zijn, kunnen haar ondergang aanzien, en zullen daar niet smartelijk door getroffen worden. Zij zullen er slechts Gods rechtvaardige vergelding in prijzen, en zich daarover verheugen. Maar wie, ook al behoort hij tot Gods volk, aan al het wereldsche is gaan hechten, aan geld en goed, aan alle schatten en heerlijkheden, die straks in de klaagzangen zullen genoemd worden, die zal mee te lijden hebben van de verwoesting der huidige wereld. Een voorbeeld, hoe dat mogelijk is, is ons van oude tijden gegeven in den rechtvaardigen Lot, die toch nog vermaand moest worden Sodom en Gomorra te verlaten, 2 Petr. 2 : 7—8 en Gen. 19 : 15 vv. Zoo zal ook in het einde de oproep „Ga uit van haar" kracht en beteekenis hebben, als alles vergaat, en de mensch alleen overblijft. Men zal dan heel de wereld los moeten kunnen laten.

Het is niet juist dit gebod geheel te vergeestelijken, zooals reeds door Augustinus werd gedaan. Het gaat hier over de *stoffelijke* wereld, temidden waarvan de geloovigen leven. Haar moeten ze zeer werkelijk loslaten, want zij wordt verwoest. Men zal in het einde alles moeten opgeven wat men heeft aan geld en goed, want God gaat in Zijn eindgericht de wereld woest en naakt maken, 17 : 16, en doet haar tot een chaos weerkeeren. De plagen treffen dan ook wel de geloovigen, maar ze zullen hen niet raken, noch schaden; als zij aan de zonde der wereld maar geen gemeenschap hebben, doch integendeel, los van de wereld, verbonden aan God, zijn. Zij zullen niet letterlijk uit de wereld kunnen gaan, maar wel, in de wereld, heel de wereld kunnen opgeven, Joh. 17 : 11, 14 vv. Deze voorstelling is in overeenstemming met andere boven reeds genoemde Schriftplaatsen.

Zoolang we in de wereld zijn, mogen we alles gebruiken: „alles is uwe", 1 Kor. 3 : 21; maar als God het in het einde laat wegnemen, moet zijn volk bereid zijn, alles over te geven, „want gij zijt van Christus en Christus is Gods", 1 Kor. 3 : 23. Dat *moet* aan het einde om der zonde wil. Heeft men echter aan die zonde geen deel, dan

wordt men door die plaag ook niet geraakt. Men kan alles afstaan, omdat men het eigendom van Christus is.

Maar de nood wordt dan wel mateloos groot. Men zal dan in dit tijdelijk leven niets meer bezitten. Hoe moet men leven? Die dagen zullen verkort moeten worden, om der uitverkorenen wil, Matth. 24 : 22 vv.

Dat dit alles niets te maken heeft met de roeping om in ònzen tijd, zoo lang Gods eindgericht nog niet gekomen is, te streven naar een christelijken staat en een christelijke maatschappij, zal nu wel duidelijk zijn. Men heeft uit dit woord dwaze „consequenties" getrokken (J. J. Buskes Jr., De Laatste Strijd, 261, 267), die ik slechts als „christelijk" defaitisme kan brandmerken. Dit leert de Bijbel zeker niet; allerminst hier.

Dit alles geldt eerst van den tijd als de zonden der wereld *„aan elkander zijn gaan kleven tot aan den hemel, en God harer ongerechtigheden is gedachtig geworden."* Dit alles geldt eerst van het einde, als de zonden zich torenhoog hebben opgestapeld en hun toppunt bereikt hebben. Dit alles geldt eerst *als God die zonden is gaan bezoeken.* Men vergelijke Jer. 51 : 9; Ezra 9 : 6; maar lette er vooral op, dat hier een eigenaardige uitdrukking gebruikt wordt, om den samenhang en groei der zonde te toonen. Opnieuw wordt er op gewezen, dat alles in de wereld nu tot *rijpheid* is gekomen; en dat dáárom thans Gods gericht komt. Dáárom is God *nu* aan het eindgericht over de wereld gaan denken, 16 : 19. Nu de maat vol is, gaat God de ongerechtigheden der wereld straffen. Vgl. Gen. 18 : 21.

„Vergeldt aan haar, zooals ook zij vergolden heeft, en verdubbelt het dubbele, naar haar werken; mengt voor haar het dubbele in den beker waarin zij gemengd heeft". Ook hier is het van beteekenis het nauw verband met het vorige hoofdstuk, met name de vs. 15—18, vast te houden. Dan kan de gedachte, dat dit tot Gods volk zou gezegd zijn, zelfs niet opkomen, maar spreekt het vanzelf dat thans *„de tien horens en het beest"* van 17 : 16 zijn aangesproken. Dit wordt in cap. 18 immers verder uitgewerkt. Zij zijn de instrumenten van Gods eindgerichten, reeds naar 17 : 17, over de antichristelijke wereld der eeuwen. Het is de vervulling van hetgeen in de oude bedeeling reeds zoo menigmaal werd aanschouwd, dat Babel, dat Gods volk verdrukte, vergelding ontving van andere volken, die na haar aan de heerschappij kwamen, zooals de Meden en de Perzen; Jer. 50—51, inz. 50 : 15, 29; Ps. 137 : 8—9; (Jer. 16 : 18); Obadja : 15—16; Hab. 1—2; Zach. 1 : 15, 18—21.

In deze plaatsen, als ook in Jes. 10 : 12 vv., komt dan echter steeds uit, dat de heidensche volken, die God gebruikte tot tuchtiging van Zijn volk Israël, in hun trotschheid, *veel verder gingen* dan zij als werktuigen in Gods hand moesten gaan. Ze leefden zich uit tegen

het verdrukte volk. Ze gaven het vergelding naar de zonden van dat volk, zeker, *naar* Gods wil, maar ze deden *méér* dan dat: zij verdubbelden de straf eigenmachtig en eigenzinnig, in het gevoel van hun macht en grootheid, *tegen* Gods wil, en waren uit op de vernietiging van Gods volk.

Zoo heeft ook de wereld gedaan in de eeuwen der nieuwe bedeeling. God heeft toen de geloovigen, alle eeuwen door, laten verdrukken door de antichristelijke macht en geest, om Zijn kerk te zuiveren, gelijk we zagen in heel ons Vijfde Stuk, 10 : 1—14 : 5. God heeft toen Satan en zijn bondgenooten als werktuigen in Zijn hand gebruikt om de gerichten van de laatste dagen, d. i. van de nieuwe bedeeling, uit te voeren. Maar zij zijn ook toen weer veel verder gegaan, precies als de volken van de oudheid, in het straffen van Gods volk, dan Hij hun gebood, en dan noodig was. Ze hebben misbruik gemaakt van hun gerichtsbevoegdheid in hun trots en hoogheid, in het gevoel van hun macht en onoverwinlijkheid, in hun lust tot plagen en verdrukken, in al hun lage hartstochten, waarin hun goddeloosheid zich uitleefde. Zoo hebben ze den druk over Gods volk verdubbeld, en onnoodig verzwaard.

Maar in het einde komt dan *de vergelding;* en dan wordt nu ook de wereld niet maar enkel, doch dubbel gestraft, en ondervindt zij een vergelding, zóóals zij die ook zelf heeft toegepast! Daarin ontvangt *zij* een *rechtvaardige* vergelding: naar haar werken! Zij wordt gestraft, zooals zij zelf steeds strafte. Zij wordt behandeld, zooals zij zelf optrad. Zij ondervindt wat zij zelf anderen, Gods volk, deed ondervinden. Zij was gewoon dubbel te straffen; nu wordt ze zelf ook dubbel gestraft. Naar hare werken. Naar gepaste, rechtvaardige, billijke vergelding.

Men kan dit, naar den inhoud, aldus weergeven: de wereld moest Gods volk *tuchtigen,* naar Zijn wil; maar zij was er op uit, naar haar eigen overleggingen, dat volk te *vernietigen en uit te roeien;* zóó wordt zij nu ook gestraft: niet maar met tuchtiging vanwege haar zonden, maar met verwoesting en ondergang.

Zóó treden tegen haar, in Gods *eind*gerichten, nu de tien koningen met den Antichrist op. Zij zal dezelfde bitterheid smaken, die zij anderen te drinken gaf; het beeld wordt door Obadja al gebruikt. Zij zal dan ervaren wat ze anderen aandeed. Zij zal het nu zelf proeven wat ze anderen bereidde. Zij zal het op dezelfde wijze ondervinden: het gaat altijd om Gods gerichten, maar menschen voeren die uit op aarde, en mengen daar de bitterheden van *hun* goddeloosheden bij. Dat deed de antichristelijke wereld tegenover Gods volk; dat doet in het einde De Antichrist jegens de oude wereld. En dat zal zeer bitter zijn, naarmate de goddeloosheid bitterder is geworden; en de goddeloosheid van den Antichrist is het allerbitterst.

„Zooveel als zij zich verheerlijkt heeft, en weelde gehad heeft, doet haar zooveel pijniging aan en leed". Dat was het, wat haar schuldig maakte. Niet dat zij tuchtiging en beproevingen over de Kerk des Heeren bracht, maar dat zij *zichzelf verhief,* als de oude heidensche volken, als Babel inzonderheid, Jes. 10 : 12 vv.; Hab. 1 : 7, 11; 2 : 4 vv.; Zach. 1 : 11, 21; Openb. 13. Ze verheerlijkte zichzelf, en gaf Gode niet de eer, hoewel ze niet anders dan Zijn werktuig was. Ze leefde voor zichzelf, en maakte misbruik van haar macht, om zichzelf steeds sterker te maken, en al meer overmoedig te worden, vs. 3.

Dàt zal nu bezocht worden: overeenkomstig haar zelfverheerlijking en overmoed en weelde, zal ze pijniging, zooals ze die de Kerk aandeed, en leed, zooals ze dat Gods volk bezorgde, ondervinden. Zij stort nu van den top van eer in eeuwige verwoesting neer; Ps. 73, die hier de moeite waard is te vergelijken, mede in verband met de rechte beschouwing der theodicee. De wereld heeft voorspoed genoten; God gebruikte háár om Zijn volk te tuchtigen; maar het werd een gladde weg voor haar, waarop zij zich niet staande kon houden: zij viel, toen zij zichzelf verhief, en stort daarom, in het einde, neer.

„Omdat zij in haar hart zegt: Ik zit als koningin, en ben geen weduwe, en zal geenszins leed zien, daarom zullen haar plagen op één dag komen: dood, en rouw, en honger, en zij zal verbrand worden met vuur". Zij heeft zichzelf verheerlijkt, en God niet als Koning erkend, maar zichzelf tot god en koningin gemaakt. Daar ligt haar schuld. Daarom wordt zij nu gestraft. Zij voelde zichzelf volkomen onafhankelijk en onaantastbaar, als het Babel der oude tijden, wier woorden hier herhaald worden uit Jes. 47 : 7, 8. Zij heerschte als koningin, die het alleen te zeggen en alles te gebieden had; wie de heerschappij onbetwistbaar toebehoorde, naar haar meening; die ook onoverwinlijk was, en niet tot armoede of tot de hulpeloosheid van den weduwestaat zou kunnen komen; die altijd zou blijven bestaan in haar grootheid en heerlijkheid en volheid van menschen en genietingen. Ze kende geen ootmoed meer, maar verhief zich tot de hoogste hoogten. Cap. 13 stelde dit alles in het licht, en werkte het breeder uit. De profeten getuigden er tegen, van oude dagen af; niet het minst Jesaja 2 : 11 vv.; 10 : 12 vv.; 13 : 11; 14 : 13 v.; enz., maar ook Jer. 50 : 31, en men denke reeds aan de lofzangen van Hanna, 1 Sam. 2 : 3 vv., en Maria, Luk. 1 : 51 vv.

't Gaat altijd tegen de hoogmoed en zelfverheffing der menschen, die vernederd zullen worden, omdat zij zich groot maken tegen God. Tegen hun zelfverzekerdheid en gerustheid, Zach. 1 : 11. Maar in het einde blaast God in dat alles, en midden in het feestgedruisch, Jes. 21 : 5, Dan. 5 : 30, komt Zijn oordeel in een oogenblik, op één dag, Jes. 47 : 9. En alles wordt verwoest. Neen, niet maar door de verwoesting der menschen, doch door de eindgerichten Gods, die daarin

zijn: *Zijn* plagen, die vanouds gedreigd zijn met de trits van dood, rouw en honger; en die de samenvatting zijn van de gerichten, waarmee God een einde aan het bestaan der volkeren maakt; Jer. 14 : 12 (zwaard, honger en pest) en tal van andere plaatsen.

„Want sterk is de Heere God, Die haar geoordeeld heeft". De wereld ligt in puin. Ze is met vuur verbrand, 17 : 16. Men heeft niets van haar schoonheid en heerlijkheid, die alle eeuwen door de menschen bekoorde en verleidde, overgelaten. Men heeft haar zelf tot een chaos doen weerkeeren. Doch dit alles rust tenslotte niet in de gedachten der menschen, maar in het *oordeel Gods,* dat haar rampzalig lot aldus bepaalde, 17 : 17.

Thans volgen de klaagzangen van de koningen der aarde, de kooplieden der aarde, en alle zeevarenden, in nauwe aansluiting bij wat de profeten daarvan voorzegden bij den ondergang der oude wereldsteden of -rijken, met name Ezech. 27. Het heeft ten doel *de grootheid en ontzaglijkheid van het oordeel der wereld* weer te geven, en den diepen indruk, dien dit alles op de menschen maken zal. Men kan hier ook b.v. Jes. 21 : 3—4 mee vergelijken, waar Jesaja weergeeft, hoe hij het visioen van Babels val ontving. Dit is een geweldig gericht Gods, dat huivering wekt, en verbazing, omdat men het niet mogelijk noch ooit bestaanbaar achtte. Het is ten eenenmale onbegrijpelijk hoe dit geschieden kon. En toch . . . men maakt het mee. Maar nog altijd verstaat men het eigenlijk niet, en roept men er zijn verwondering over uit.

„En over haar zullen weenen en rouw bedrijven de koningen der aarde, die met haar gehoereerd en weelde gehad hebben, wanneer zij zien zullen den rook van haar verbranding, van verre staande, vanwege de vrees voor haar pijniging". 't Zijn niet de láátste koningen, die zelf de wereld *verwoesten,* maar de koningen der aarde, die met haar gehoereerd en weelde gehad hebben; de vorige koningen, grooten en leiders der menschheid, die zich nog geheel aan het echte wereldleven overgaven. ZIJ zullen klagen over den ondergang der wereld, als zij zullen zien, dat de laatste (tien) koningen haar verbranden, en de wereld daar tenslotte als een rookende puinhoop neerligt. Zij huiveren bij deze grootste van alle wereldrevoluties; en zien het van verre, vol vrees en verschrikking, aan. Zij zullen radeloos weenen en rouw bedrijven bij zulk een wereldramp, waarmee ook al hùn glans en glorie, grootheid en schittering, vergaat. Zoo iets, als dan gebeurt, was ongehoord. Wie had dàt ooit kunnen denken, of zelfs maar vermoeden? *„Wee, wee, gij groote stad, Babylon, gij sterke stad, want op één ure is uw oordeel gekomen".* Zoo schreeuwen ze hun ontzetting uit, als de ure is gekomen, waarop de tien koningen van het einde hun macht aan het beest ter beschikking hebben gesteld, en God den

Antichrist en zijn satellieten in het hart gegeven heeft, de wereld te verwoesten, 17 : 12, 13, 17, 16.

De koningen der aarde kwamen vanzelf het eerst aan het woord. Zij waren de voorgangers en leiders der volken en der menschheid; de machthebbers op aarde, die de wereld stuurden en regeerden. Zij meenden, dat het *hun* wereld was . . . ! Zij zien zich dan alles ontgaan. Arm en naakt, leeg en kaal blijven ze in de wereld achter.

Maar breeder en drukker zullen de kooplieden zich uiten. Zij *zijn* anders dan de koningen der aarde; zij doen zich dan ook anders hooren. Zij hadden geen macht over de wereld, maar *profiteerden* van haar, leefden van haar. Zij zien zich van hun bestaan beroofd, en raken daardoor in de radeloosheid, die zij met echte kooplieden-drukte, met de welbespraaktheid van den reiziger, tot uiting brengen.

Het wereldleven staat stil. Er is niets meer te doen. Men heeft alle interesse verloren, omdat men dan alleen wil strijden tegen den Christus, en niet meer geeft om de dingen en de schatten dezer wereld. Een wonderlijke, ongekende wereld, zooals ze nooit geweest is, zelfs niet in de tijden van haar grootste crises! Dáárom zullen *„de kooplieden der aarde over haar weenen en rouw bedrijven, omdat niemand hun lading meer koopt"*. Zij blijven met hun voorraden zitten; en deze worden opgesomd, en toonen ons waar de wereld tot het laatst der dagen toe belangstelling voor had, en waar ze voor leefde.

Het waren voorraden van *„goud en van zilver, en van kostbaar gesteente, en van parelen, en van fijn linnen, en van purper, en van zijde, en van scharlaken, en van alle prachthout, en alle ivoren voorwerp, en alle voorwerp van zeer kostbaar hout, en van koper, en van ijzer, en van marmer, en kaneel, en amomum, en reukwerk, en zalf, en wierook, en wijn, en olie, en meelbloem, en tarwe, en lastdieren, en schapen, en (voorraden) van paarden, en van staatsiewagens, en van menschenlichamen, en zielen van menschen."*

Men vindt hier allereerst en allermeest *de luxe-artikelen,* die zoo volkomen passen bij het beeld, dat ons 17 : 1—6 van de laatste wereld geteekend werd; verschillende woorden keeren hier letterlijk terug (purper, scharlaken, goud, kostbaar gesteente, parelen). Maar het wordt hier nog verder uitgewerkt, zoodat thans nog meer het decadente, oververzadigde, cultuurleven, dat die wereld leidde, tot uitdrukking komt. Het is alles in één woord weelde, zooals dan ook de wereld reeds meermalen haar weelderigheid voor de voeten geworpen werd, vs. 3, 7, 9. Weelde kenmerkte haar kleeding, verschijning, maar ook wat ze gebruikte bij haar drinkgelagen, 17 : 4, haar woningen en vaatwerk. Niet minder komt dit uit, als vanouds, Jes. 3 : 16 vv., Am. 4 : 1, 2 : 7 vv., in de *schoonheidsmiddelen,* die hier genoemd worden: amomum, een haarzalf, reukwerk, zalf en wierook.

Het is alles het leven voor het uiterlijk, en in de uitwendigheid, in pronk en praal, in schijn en schittering.

Toch worden daarnaast ook *gewone gebruiksartikelen* genoemd, die dienen voor het dagelijksch levensonderhoud, zooals wijn en olie, meelbloem en tarwe. Ook dàt gáát niet meer. Evenmin als lastdieren en schapen, paarden en wagens. Het gansche leven staat dan stil. Men geeft nergens meer om. Er is geen handel meer mee te drijven. Er is niet meer aan te verdienen. Men gebruikt wat er is, maar de handel wordt uitgeschakeld.

En zoo is het dan ook met „lichamen en zielen der menschen", waarbij we wel aan slavenhandel, d. i. aan allerlei sociale wanverhoudingen hebben te denken. Zooals in ieder oververzadigd cultuurleven, zal het a fortiori in de wereld van de laatste tijden zijn: dan heerscht eenerzijds de grootste weelde, maar wordt anderzijds het schreeuwendst onrecht geleden. We behoeven ons door het woord „slavenhandel" werkelijk niet af te laten schrikken; we weten genoeg van vrouwen- en meisjeshandel in tijden van decadentie: de lichamen der menschen! Het is ook zelfs thans reeds niet ongewoon, dat men de menschen gebruikt als machines of werktuigen; hun lichamen en hun zielen beheerscht, en daarover beschikt, alsof niet ieder mensch zijn vrijheid heeft, naar het beeld Gods, dat in hem is. Maar dat kent de wereld niet, en daarmee rekent ze zeker niet. Daaruit ontstaan de sociale misstanden, die vanouds in de geschriften der profeten reeds gebrandmerkt zijn, 2 Kor. 4 : 1—7; Amos 2 : 6; 8 : 6; Jes. 50 : 1; Ezech. 27 : 13; Joël 3 : 3, 6—8; Nah. 3 : 4.

Zelfs dit alles is nu voorbij. Er heerschen totaal andere verhoudingen. De wereld wordt aan het slot slechts ingenomen door de ééne gedachte van den strijd tegen Jezus Christus. Al het andere heeft geen beteekenis meer, noch geldigheid. Men bekommert er zich niet meer om.

„En het ooft van de begeerte uwer ziel is van u weggegaan, en al het blinkende, en schitterende, is van u vergaan, en nimmermeer zullen zij dat vinden." Na de uitvoerige opsomming van alle mogelijke gebruiksartikelen der wereld, volgt in dit vers *een samenvatting, die het voorafgaande karakteriseert,* zooals het boek der Openb. dat gaarne doet. Voor ooft vertalen we dan liever „de rijpe vrucht", en denken daarbij, naar 14 : 14—20, waardoor heel ons Zesde Stuk (14 : 6—19 : 4) beheerscht wordt, aan *alles wat rijp geworden is in de wereld:* de rijpe vruchten van heel het groote cultuurleven. Naar die rijpe vruchten van een steeds meer verfijnde cultuur ging de begeerte der menschheid, met heel hun ziel, uit, evenals naar al het blinkende en schitterende dezer wereld. Daar leefde men voor, en ging men in op, met heel zijn ziel; en dat wordt hier de wereld als haar oordeel van Godswege voorgehouden: dat alles, waar men aan hing, en waar

men meende niet buiten te kunnen, is van u weggegaan en het is van u vergaan.

Het is er niet meer, en . . . het zal ook nooit meer terugkeeren. Deze wereld, zooals zij zich in den loop der eeuwen tenslotte tot een méér dan oververzadigd cultuurleven had ontwikkeld, zal nimmermeer opgebouwd worden. Men zal haar nooit en nergens meer terugvinden. Het is met haar voor goed uit. Men behoeft thans niet meer te hopen, dat het nog wel weer eens anders worden zal. Het is uit! De wereld heeft zichzelf verwoest. Niemand zal haar meer opbouwen. De ziel der laatste menschheid gaat er niet meer naar uit. Zij streeft thans, aan het einde, naar den zin van den Antichrist, andere doeleinden na: ze heeft de wereld opgegeven; ze wil slechts tegen Christus strijden. De wereld, de groote, de rijpe, de blinkende, de schitterende, is woest en naakt geworden, 17 : 16.

En zóó betreuren de kooplieden haar dan ook. *„De kooplieden van deze dingen, die van haar rijk geworden waren, zullen van verre blijven staan, vanwege de vrees voor haar pijniging, weenende en rouw bedrijvende, zeggende: Wee, wee, de groote stad, die bekleed was met fijn linnen en met purper en met scharlaken, en versierd met goud, en kostbaar gesteente, en parelsteen, want zoo groote rijkdom is verwoest in één ure."* Slechts om hun eigenbelang gaat het den kooplieden. Zij betreuren haar alleen, omdat ze haar rijkdom verloren heeft, en al haar pracht en praal. Zij zien haar verwoesting met ontzetting aan, en uiten hun verbazing, hoe het mogelijk is, dat al die rijkdom in een oogenblik vergaan, vernield, is. Zij begrijpen het niet in hun verstokt materialisme, en kunnen zich de nieuwe wereld, die alleen maar strijden wil tegen Christus, niet indenken. Dat is voor hèn een onbegrijpelijk idealisme. Daar kunnen *zij* niet bij. Ze houden zich dan ook op een afstand van al dat wonderlijke en nieuwe in de laatste wereld; en weenen slechts, en kunnen er alleen maar over rouwbedrijven.

Eindelijk volgt nu nog de derde groep van klagers over den ondergang der wereld. *„En alle stuurman, en een ieder, die op een vaste plaats vaart, en scheepsgezellen, en zoovelen de zee bevaren, bleven van verre staan, en riepen, ziende den rook van hare verbranding, zeggende: Welke stad was gelijk aan deze groote stad?"* Ook alle zeevarenden, van de kleine of van de groote vaart, hadden belang bij den bloei der wereld; materieel belang; eigenbelang. Zij kenden de wereld. Zij kwamen overal. En het was overal gelijk; rijkdom, weelde, *veel behoeften.* Heel de wereld was er bij betrokken. Het exotische, dat overal gezocht wordt [het Westen wil het Oostersche; het Oosten begeert het Westersche] gaf *hun* werk en verdienste. De zeevarenden zèlf lachten er wel om; zij zijn een nuchter volk; maar . . . het bracht hun rijkdommen aan! En ook dat is ineens alles stil gelegd. Handel

en verkeer, op grooter en kleiner schaal. Jes. 23 : 1 vv., en Ezech. 27 : 27—30 worden *vervuld.*

En ook zij kunnen het zich maar niet indenken, hoe dit alles mogelijk is, want . . . deze wereld was toch zoo groot, en vast, en rijk; zoo onvergelijkelijk groot en vast en rijk. En zij schreeuwen het dan ook uit, in hun diepe ontroering en ontzetting. *„En zij wierpen stof op hun hoofden, en riepen, weenende, en rouw bedrijvende, zeggende: Wee, wee, de groote stad, in welke allen, die schepen op de zee hebben, rijk geworden zijn van hare kostbaarheid, want die is verwoest in één ure!"* Het is steeds weer hetzelfde refrein. Men spreekt niet over de *zonde* der wereld, maar men heeft alleen oog voor haar rijkdom, en ongelooflijken ondergang. En daarover treurt en weent men, en maakt men rouwmisbaar.

Maar daartegenover staat het dan ook in scherpe tegenstelling: *„Wees blijde over haar, hemel, en gij heiligen, en gij apostelen, en gij profeten, want uwe rechtzaak van haar heeft God geoordeeld."*

Hemel en aarde waren betrokken bij dit eindgericht Gods. Het is het antwoord van God op het roepen van de kerk in den hemel, 6 : 9—11, waaraan ook te voren reeds telkens gehoor gegeven was, 8 : 3; 9 : 13; 12 : 10—12; 14 : 18; 15 : 2—4; 16 : 7. Daarom wordt *zij* nu wel allereerst tot vreugdebetoon opgeroepen. Voor haar is dit eindgericht Gods over de wereld een reden tot vreugde; maar niet minder is het dat voor de kerk op aarde, alle heiligen in Christus Jezus, en in het bijzonder voor apostelen en profeten, die hiervan getuigd en geprofeteerd hebben. Hun woord is in Gods werk waarheid geworden. En . . . , en nu worden ze samengevat, de kerk in den hemel en de kerk op aarde, . . . verheugen moeten ze zich vooral omdat God hierin hun rechtzaak heeft afgedaan aan de wereld.

De kerk heeft een rechtzaak met de wereld, waarin het gaat om de verhouding tot God. Zij heeft steeds getuigd, dat alle menschen God hebben te dienen, en naar Zijn Woord hebben te hooren, en daaraan hebben te gehoorzamen. De wereld heeft daar nooit van willen hooren, en de kerk, om haar getuigenis, zelfs vervolgd; de apostelen en de profeten; vgl. 11 : 1—13.

Nu heeft God hierin rechtgesproken, en de wereld in het ongelijk gesteld, en de kerk recht gedaan. Het woord der kerk is bevestigd, en uitgekomen, zooals zij daarvan getuigd en in de wereld geroepen had. Heel het Woord Gods is vervuld geworden, tot het laatste, 17 : 17. Daarover mag zich thans de kerk in hemel en op aarde met dankbaarheid verheugen. God heeft haar zaak berecht, waarop de kerk eeuwen gewacht had; waar ze steeds verlangend naar uitgezien had; waar ze om gebeden en gesmeekt had; . . . opdat *God* verheerlijkt worden zou, en Zijn zaak, die de hare was, in het rechte licht zou komen te staan. Men zie hier ook Deut. 32 : 43; Jes. 44 : 23; Jer. 51 : 48.

3. Het resultaat van Gods eindgericht over de antichristelijke wereld (18 : 21—24).

Weer hooren we van een engel, vgl. p. 391: *„En een sterke engel hief een steen op, als een groote molensteen, en wierp dien in de zee, zeggende: Zoo, met een zwaai, zal Babylon, de groote stad, geworpen worden, en nimmermeer gevonden worden."* Dat is Gods eindgericht over de antichristelijke wereld, die de eeuwen door bestond, en tenslotte haar hoogtepunt bereikte. Ze *is* groot en geweldig, als een groote molensteen, maar ze is niet te groot, om door Gods sterken engel te worden weggeworpen, zooals men een steen in de zee werpt, die daarin totaal verzinkt, zoodat hij er niet meer is. Het wordt de vervulling van Jer. 51 : 63—64. Aan Babel werd dit gericht vervuld door de volken, die na haar kwamen; aan de wereld wordt het vervuld door de laatste machthebbers van dezen tijd, die genoeg kregen van de antichristelijke wereld, zooals ze tot op hun tijd bestond en zich openbaarde. Men vergelijke hier ook Neh. 9 : 11; Matth. 18 : 6.

En dan wordt hier niet alleen gezegd, dàt dit geschieden zal, maar de engel roept ook uit, hoe het gebeuren zal. Hij gebruikt daarbij een merkwaardig woord, dat de gedachten wekt aan snelheid, vaart, door de kracht, de heftigheid, de onstuimigheid, waarmee geworpen wordt. Er zit vuur in dien worp; en liever dan met „een zwaai" vertalen we met het sterkere en meer bewogene: „met een smeet". De wereld wordt weggesmeten. Dat past volkomen bij den toorn Gods, die hierin werkt, alsook bij de heftigheid, waarmee de laatste koningen Gods gericht ten uitvoer brengen. Bij God, en bij de menschen, naar Gods wil, is in de verwoesting der wereld hartstocht werkzaam, felle bewogenheid, zooals die ook in de wereld leefde, vgl. p. 305. Doch deze heftigheid is thans van anderen aard, waarom er hier ook een ander woord voor gebruikt is. Het is thans *de drang naar verwoesting*, gericht en oordeel. Zoo gaat Babylon onder, en komt zelfs in haar verwerping uit de gloed, die in haar rechters laait. Zoo gaat ze onder voor goed; om nimmermeer gevonden te worden.

„En een stem van citerspelers en van zangers en van fluitspelers en van bazuinblazers, zal in u nimmermeer gehoord worden." Geenerlei vreugde zal meer in de wereld heerschen. Alles is er hard en koud als staal geworden. Men zoekt dan geen vreugde meer, maar den strijd, in verbittering en vijandschap tegen God. Men *wenscht* ook geen vreugde meer. En er zal, naar Gods gericht, dan ook geen vreugde meer wezen, Jes. 24 : 8; Ezech. 26 : 13. Vreugde zal alleen bij het volk van God zijn, vs. 20.

„En geen kunstenaar van eenige kunst zal er in u immer meer gevonden worden, en een geluid van een molen zal in u nimmermeer gehoord worden," Jer. 25 : 10. Men zal dan ook geen enkel werk

meer verrichten. Geen enkele vakman of deskundige oefent zijn werk meer uit. Alles ligt stil. Heel het leven ligt stil. Men bereidt zelfs geen meel en bakt geen brood meer. Men heeft alles neergelegd in de verwachting en afwachting van de komst van Christus, om met Hem te strijden. Het is de allerlaatste ure. Men zorgt niet meer voor zijn leven, zooals soms ook sommige Christenen alle werk neerlegden, omdat Jezus spoedig verwacht werd door hen; van wien de Thessalonicensen reeds het klassieke voorbeeld zijn. Maar de wereld van de laatste dagen doet dat in gansch anderen, juist tegenovergestelden zin. Het is haar oordeel en eindgericht. Zij zal het werk, dat zij heeft neergelegd nooit meer kunnen opnemen; zij zal strijden tegen Christus, èn ondergaan.

„En licht van een kaars zal in u nimmermeer schijnen, en een stem van een bruidegom en van een bruid zal in u nimmermeer gehoord worden." Dit is tenslotte het derde. In de verwoeste wereld zal geen vreugde en geen werkzaamheid meer gevonden worden, maar ook geen huiselijk leven. Ook hierin is de vervulling der profetieën: Jer. 7 : 34; 16 : 9; 25 : 10. Ook dit is geen teekening van de buitenste duisternis, van de eeuwige straf der wereld, maar van haar lot in het einde der wereldgeschiedenis.

Het *leven* wordt geteekend met enkele trekken.

Het leven van vreugde en vroolijkheid is ten einde.

Het maatschappelijk leven is volkomen ontwricht.

Het huiselijk leven, wij zouden zeggen rondom de lamp, en van de bruiloft, heeft een einde gevonden.

Het gansche leven is totaal veranderd, doordat een nieuwe, andere, duivelsche geest de menschen is gaan bezielen, die niet meer geeft om de wereld, en de wereld heeft òpgegeven. Daar is Gods groote gericht in over het laatst der wereld. De wereld heeft zichzelf den dood gegeten. Het leven staat reeds stil. Alles is nu gespannen op de slot-acte. Men heeft gebroken met wat achter ligt. Men gaat den *strijd* tegemoet. Men weet van niets anders meer, en wil ook van niets anders meer weten.

„Want uwe kooplieden waren de grooten der aarde" ... met drieërlei oordeel wordt tenslotte dit ontzaglijk eindgericht Gods over de antichristelijke wereld gerechtvaardigd, en dreunend sluit dit het deel der eindgerichten af. Dit is het eerste, dat den nadruk legt op *de grootschheid des levens,* waarin de wereld verkeerde, 1 Joh. 2 : 16—17. Het sluit nauw aan bij wat de profeten, van Tyrus, hier het type van de wereld, bij haar ondergang, zeiden: Jes. 23 : 8; Ezech. 27 : 21 vv. Heel de wereld was overweldigd door geld en goed, rijkdom en schatten, handel en verkeer, zooals uit het voorafgaande in dit hoofdstuk duidelijk genoeg gebleken is. De kooplieden gaven den toon aan, en oefenden geweld over de wereld. Zij had zich ge-

heel in hun macht gegeven, en boog daaronder. Alles en allen zochten naar weelde en schittering, en dàt waren de groote machten in de wereld. Voor God was geen plaats meer. De wereld was zichzelf een god geworden.

„Want door uwe tooverij werden alle de natiën verleid." Dat is de tweede grond voor het eindgericht. Babel is vanouds bekend om haar tooverij, magie en mantiek, ook in de Schrift, zooals Jes. 47 : 9, 12; zie ook Nah. 3 : 4. Met dit éene woord worden alle middelen aangeduid, waarlangs de mensch tot kennis of macht tracht te komen buiten Gods Woord om. Dat was in Babel het veelsoortig okkultisme; tegelijk ook het priesterdom der wetenschap; ook in Egypte toovenaars of bezweerders genoemd; Dan. 1 : 20; 2 : 2; Ex. 7 : 11. In Deut. 18 : 9—15; Lev. 18 : 24 vv. wordt al die „tooverij" genoemd als de gruwel der Kanaänieten, waarom God hen uit Kanaän verdreef, en waarmee de ongerechtigheid vervuld was. Ook Jes. 8 : 11—22, vooral 19—20, toont hoe ernstig de tegenstelling is tusschen het raadplegen van en leven bij Gods Woord tegenover het gaan naar de waarzeggers en toovenaars. Het laatste is het absolute heidendom. Daarmee ligt de wereld in den Booze. Men verlaat de openbaring Gods, en laat zich leiden, d. i. verleiden, door de valsche openbaring. Hierin werkt de ongoddelijke geest. En het is niet alleen *de antichristelijke macht en pracht,* maar ook *de antichristelijke geest en sfeer,* waarom de wereld in het einde gericht wordt. Zoo is het van het begin af in het boek der Openbaring aangetoond; zoo wordt het hier bevestigd.

Aan die beide, die wezenlijk één zijn, wordt nu tenslotte een derde toegevoegd; eigenlijk niet als een zelfstandig element naast de twee vorige, maar veeleer als een uitvloeisel daarvan, dat toch afzonderlijke vermelding vraagt. Daarom begint dit laatste vers niet opnieuw met „want", maar wordt gezegd: *„En in haar werd gevonden het bloed van profeten en van heiligen, en van allen, die geslacht zijn op de aarde."*

De antichristelijke macht en -geest hebben steeds de kerk vervolgd en gedood, Matth. 23 : 35. Babylon wordt nu niet meer aangesproken, maar dit feit wordt van haar geconstateerd. Zoo heeft ze geleefd en gehandeld, 17 : 6; 18 : 20; cap. 11—13. Nooit liet men de getuigen des Heeren met rust. Als men maar kon, doodde men de profeten.

Maar ook daarmee volstond men niet. Zelfs de gewone geloovigen, die in Christus geheiligd waren, en dienovereenkomstig leefden en beleden, werden vervolgd en gedood. Stroomen bloed zijn door de wereld vergoten. Men heeft de menschen geslacht, alle eeuwen door, wreedaardig, onrechtmatig, uit vijandschap tegen God en Zijn Christus, 6 : 9, Wien men ook zoo deed, 5 : 6, 9, 12.

Dat is de schuld, die de wereld gemaakt, maar God thans aan haar bezocht heeft. Deze antichristelijke macht en -geest, die leefden

in de grootschheid des levens, en in de valsche religie, en in moorddadigheid tegen de Christenen, zijn thans door God bezocht, en hebben hun gerechte straf ontvangen in dezen tijd. Deze wereld is verwoest geworden door een andere, nieuwe wereld, de duivelsche wereld van het einde, die zich bereid heeft tot den strijd met Christus.

Hoe het met deze allerlaatste wereld gaan zal, zal ons het Zevende Stuk eerst melden. Haar gericht komt eerst op den laatsten dag, als ze haar strijd met Christus zal verwerkelijkt en aangebonden hebben; op den grooten dag des Heeren; den dag van Christus' verschijnen op de wolken, die de laatste straffen bepaalt tot in der eeuwigheid. Thans wordt echter eerst het resultaat getoond van alle eindgerichten tezamen, die in dit Zesde Stuk beschreven werden, 19 : 1—4.

VII. HET HALLELUJA VAN DE KERK IN DEN HEMEL.

1. *Na deze dingen hoorde ik als eene groote stem van eene groote menigte, in den hemel, zeggende: Halleluja! Het heil, en de heerlijkheid, en de kracht, (is) van onzen God, 2. want waarachtig, en rechtvaardig, (zijn) Zijne oordeelen. Want Hij heeft geoordeeld de groote hoer, die de aarde verdierf met hare hoererij. 3. En ten tweeden male zeiden zij: Halleluja! En haar rook gaat op tot in alle eeuwigheid. 4. En de vier en twintig ouderlingen vielen neder, en de vier levende wezens, en zij aanbaden God, Die gezeten is op den troon, zeggende: Amen, halleluja!*

Openb. 19 : 1—4.

We hebben meermalen kunnen opmerken, hoe in dit Zesde Stuk, 14 : 6—19 : 4, alle gerichten Gods in den tijd, alle tijdelijke bezoekingen van de uitoefening van Christus' koningschap in de wereld, aan het einde samendrongen en alle hun hoogtepunt bereikten.

Alle fiolen van Gods toorn zijn in de eindgerichten over de wereld uitgestort, en de toorn Gods is daarin, *in den tijd,* voleindigd, 15 : 1. Ook het derde wee werd hierin tot het einde toe uitgewerkt, met het bitter resultaat, dat de wereld der menschheid geheel onder den invloed der duivelen is gekomen, 16 : 13—16, en de aarde tot een verblijfplaats der duivelen gemaakt is, 18 : 2.

Daarin is thans ook de werking der donderslagen volbracht, waaronder de werking van Satan in het opkomen en volgroeien van de antichristelijke macht en -geest werd voleindigd, tot het benauwende en gruwelijke verschijnsel van den Antichrist met zijn satellieten toe,

die de wereld verwoestten, om thans nog alleen maar met Christus te strijden, zoodra Hij komen zou op de wolken des hemels.

Ook het blazen der bazuinen, die niet tevergeefs de komst van Christus tot de wereld uitriepen (want de menschheid weet en gelooft het nu, al verzet zij er zich tegen, en lastert zij God, en wil ze strijden met den komenden Christus), bereikte zijn hoogtepunt, toen de aarde verwoest werd en de duivelen tot hun volle macht op aarde kwamen.

Maar in dit alles heeft Christus dan thans ook het laatste der zeven zegelen geopend, en is alles geschied wat aan Zijn komst en verschijning op de wolken moest voorafgaan: nu kan Hij komen; het boek des levens ligt open; de inhoud daarvan kan gerealiseerd worden tot heil en zaligheid der vromen en uitverkorenen. In de eindgerichten was Hij reeds zeer nabij, 14 : 14—16. Nu ook deze volvoerd zijn, staat niets Zijn verschijnen meer in den weg, en zal Hij ook komen. Het einde is nabij. Uit ons Zesde Stuk is slechts één ding overgebleven: de strijd, de eindstrijd der volken en der duivelen tegen Christus, als Hij komt. Maar overigens is thans alles volbracht, en de geschiedenis der menschheid is ten einde, 16 : 17, p. 351: het is geschied!

Op dit alles, dat ten nauwste allemaal met elkander samenhangt, maar toch eerst door de eindgerichten volbracht werd, *terugziende*, zingt thans de Kerk in den hemel haar heerlijk halleluja.

Neen, zij ziet nog niet vooruit, en ze zingt nog niet van het open boek en de toebrenging der uitverkorenen in het eeuwige leven, cap 5. Zij grijpt niet vooruit op wat Christus doet in de uitoefening van Zijn koningschap. Zij bezingt slechts telkens, wat Hij gedaan *hééft*. Zij vòlgt Hem, waar Hij ook heengaat, 14 : 4, en bij al wat Hij doet. Straks zal ze zingen van haar eeuwige zaligheid en heerlijkheid; maar dat behoort eerst tot het volgende en laatste Stuk van de uitoefening van Christus' koningschap, 19 : 5—21 : 2. Daar zal ze pas van zingen, als een stem van den troon haar daartoe het teeken gegeven heeft, 19 : 5. Maar *nu* zingt ze van wat geschied en volbracht *is;* nu zingt ze van haar verlossing en bevrijding van de wereld; van Gods gerichten, die Hij tot haar zaligheid uitvoerde, in volkomenheid. Daarvoor brengt zij thans Gode dank en lof, eer en aanbidding; en zij doet dit zoo waarachtig en getrouw, dat de engelenmachten in den hemel haar halleluja breed en krachtig, en toch ook weer met háár woord, bevestigen moeten.

Daarom vangt dit laatste deel van ons Zesde Stuk dan ook weer aan met de teekenende woorden: „Na deze dingen", (meta tauta), die we ook 1 : 19, 4 : 1; 7 : 9; 15 : 5 en 18 : 1 vonden, en daar verklaarden. Het duidt den samenhang met het voorafgaande aan. Het maakt ons duidelijk, dat de kerk terugziet op wat geschied is, en in verband daarmee thans haar lofzang aanheft.

Van een groote schare is 7 : 9, hier, en in vs. 6 sprake. Bij alle

drie plaatsen kunnen we het best aan *de kerk in den hemel* denken. Hier staat het er ook weer bij, dat deze groote schare in den hemel is. Zij zingt ook steeds allereerst van het heil, de verlossing, de redding; 7 : 10; 12 : 10; 19 : 1. Bovendien herinnert de inhoud van haar zang hier aan wat de kerk in den hemel vroeger zong: men vergelijke vs. 1 met 7 : 10, en 12 : 10; en vs. 2*a* met 15 : 3 en 16 : 7; en vs. 2*b* met 6 : 10.

Ik zou echter vooral op de wonderschoone compositie van het boek der Openbaring willen wijzen. Toen de uitoefening van Christus' koningschap in de wereld door velerlei gerichten *begon,* werd ons 7 : 1—8 allereerst de kerk op aarde getoond, vóór den aanvang der gerichten, als de 144000; en in nauw verband daarmee (na deze dingen, meta tauta, 7 : 9) de groote schare van de kerk in den hemel ná de gerichten.

Dan worden allereerst, 7 : 1—9 : 21, in ons Vierde Stuk, de gerichten over de wereld beschreven, met als resultaat, dat de wereld zich niet bekeerde, 9 : 20—21.

De gerichten gaan verder, en worden gerichten van de laatste dagen, waaronder de kerk verdrukt wordt, 10 : 1—14 : 5, ons Vijfde Stuk, dat eindigt met dit resultaat: de kerk op aarde, hoe ook verdrukt, wordt volledig bewaard en geheiligd, als de 144000; 14 : 1—5.

Nu zijn in ons Zesde Stuk, 14 : 6—19 : 4, de eindgerichten beschreven, en zijn we tot aan het einde der wereldgeschiedenis gekomen. Hier was het thans de plaats op 7 : 9—17 terug te komen, en te doen zien, dat *ook dit* vervuld is: de groote schare is als kerk in den hemel uit alle gerichten vergaderd, en zingt haar halleluja over al wat God in die gerichten gedaan heeft voor haar.

Gods werk in Christus is volkomen geweest. Bereikt is, wat tevoren reeds voorgesteld werd.

De nauwe samenhang van ons Vierde, Vijfde, en Zesde Stuk is even duidelijk als het inleidend karakter van ons Eerste, Tweede en Derde Stuk. Die opbouw stemt dan weer geheel overeen met den innerlijken opbouw van elk der afzonderlijke stukken: drie inleidende deelen, drie deelen, die den eigenlijken inhoud behandelen; één stuk, dat het resultaat weergeeft. Zoo zal straks nog slechts een Zevende Stuk kunnen volgen, dat het resultaat opmaakt van de vorige zes.

Is het na deze overwegingen voor ons niet twijfelachtig, of de *kerk* in den hemel zingt hier, en geen engelen, zoo wijzen we ook nog op den schoonen samenhang van 14 : 1—5 en 19 : 1—4. Ginds is sprake van de kerk op aarde; zij *stáát* op den berg Sion rondom het Lam; dat is haar vastheid en sterkte; daardoor blijft ze op aarde staande onder den druk der gerichten; maar ... zij *zingt nog niet;* zij *leert* nog slechts zingen; engelen en Cherubs zingen haar het nieuwe lied voor; p. 292. Thans echter, na dit alles, kan de kerk in den hemel

zingen, zooals in het inleidend gedeelte, 15 : 2—4, reeds voorzegd was. Dat is het resultaat van Gods eindgerichten. De kerk in den hemel *bidt* niet meer, roepende om de verlossing van en wraak over de wereld, 6 : 9—11; 8 : 3; ook *dankt* ze niet slechts, 12 : 10—12; maar thans *looft,* 15 : 2—4, en *aanbidt* ze, 19 : 1—4. Ze heeft het engelenlied, 4 : 8*b*—9; 5 : 8—14; 11 : 15—18; 14 : 2, geleerd. *Zij* zingt nu in den hemel, en niet meer alleen engelen, zooals het in de zoo juist aangehaalde plaatsen nog het geval was. En *daarin komt het resultaat van alle gerichtswerk van Christus op het heerlijkst uit.* Het is één groot werk van verlossing geweest; en thans is de kerk verlost, en *ZIJ zingt* in den hemel, en engelen *bevestigen* slechts haar lofzang en aanbidding, met háár woorden.

„Na deze dingen hoorde ik als een groote stem van een groote menigte in den hemel, zeggende: Halleluja!” Dat was van ouds een *kerk*woord, dat reeds de O. T.sche gemeente zong in haar groote hallel van Ps. 113—118. Het prijst den God des verbonds, den HEERE. Het doet dit met dit ééne woord, dat beteekent: „Looft den Heere” ! Prof. Aalders zegt ervan in de Chr. Encyclopaedie: „Dat het reeds vroegtijdig een liturgische uitroep was, blijkt uit plaatsen als 1 Kron. 16 : 36 en Neh. 5 : 13, waar sprake is van het „Amen”-zeggen door het volk en daaraan dan wordt toegevoegd: „en het loofde (of: zij prezen) den Heere”, terwijl dan hetzelfde werkwoord *halleloe* wordt gebruikt. Wij zullen dat wel zóó hebben te verstaan, dat zij na het „Amen” luidop „Halleluja” riepen. Nog duidelijker wordt dit uit enkele plaatsen in de apocriefe boeken, als 3 Macc. 7 : 11 en Tob. 13 : 21, waar bepaaldelijk van Halleluja-roepen gesproken wordt.”

„Het heil en de heerlijkheid en de kracht is van onzen God”, zoo werkt de kerk haar halleluja nader uit, ziende op wat God door Christus heeft gedaan, en hoe Hij daarin uitgekomen is als de Redder van Zijn volk; de Heerlijke en Krachtige. Dit zijn de eigenschappen Gods, die telkens weer bezongen werden; de verlossing alleen door de kerk in den hemel; 7 : 10; 12 : 10; maar de heerlijkheid Gods door alle engelenmachten en alle schepselen, 4 : 9, 11; 5 : 12, 13; 7 : 12; Gods kracht of mogendheid door engelen, engelenmachten en de kerk in den hemel, 4 : 11; 5 : 12; 7 : 12; 11 : 17; 12 : 10.

Thans zingt de Kerk in den hemel zoo met het oog op Gods richten: *„want waarachtig en rechtvaardig zijn Zijn oordeelen”*. God is hierin verheerlijkt, en daarom roemt de kerk daarvan, zooals we dat reeds vinden in Ps. 104 : 35: „de zondaars zullen van de aarde verdaan worden en de goddeloozen zullen niet meer zijn; loof den Heere, mijn ziel, halleluja”. God heeft Zijn eindgerichten gehouden; waarachtig, naar Zijn beloften; rechtvaardig naar Zijn recht; Deut. 32 : 43; Ps. 19 : 10; 119 : 137. Het is gedaan met de goddelooze wereld.

Een duivelsche menschheid moge nog zijn overgebleven; dat zal maar kort duren; maar de aloude antichristelijke macht en -geest zijn vernietigd geworden, *„want Hij heeft geoordeeld de groote hoer, die de aarde verdierf met haar hoererij"*. *Die* wereld is verdwenen; en dàt was de wereld waar de kerk op aarde steeds van te lijden had. Die wereld is gestraft, en om die vergelding riep de kerk van den beginne in den hemel, 6 : 9—11. Zij is thans volbracht, en God heeft „het bloed van Zijn dienstknechten gewroken", en hen uit haar hand gerukt; 16 : 6; 17 : 6; 18 : 24; 18 : 4.

„En ten tweeden male zeiden zij: Halleluja!" Herhaling is de Openbaring niet vreemd. We wezen daar p. 306 v. reeds op. We vinden dat door heel het boek heen (b.v. gevallen, gevallen is Babylon, 14 : 8; 18 : 2; wee, wee, 18 : 10, 15, 19). Prof. W. J. Aalders schreef daarvan eens in Pniël (11 Apr. 1936): „Het is omdat onze aandoeningen, welke ook, hetzij van angst of benauwenis, hetzij van blijdschap of verruiming, ons te machtig kunnen worden. Zij moeten zich ontladen in woorden. En daarvoor is geen woord en geen woordenreeks toereikend. Wij kunnen tenslotte niet anders dan hartstochtelijk het eene woord herhalen, waarin zich samenvat datgene wat ons vervult." Deze woorden nemen we hier geheel over. Zij verklaren niet alleen, maar geven ook zin aan de herhaling van het halleluja der kerk, waar hier de nadruk op wordt gelegd.

Dan voegt de kerk hier thans nog aan toe: *„en haar rook gaat op tot in alle eeuwigheid"*, waarmee zij de onveranderlijkheid van het lot der verwoeste, goddelooze wereld belijdt. Nooit zal ze weer zoo herrijzen als ze vroeger geweest is. Zij keert niet terug. Voor eeuwig is de Kerk van haar verlost.

„En de vier en twintig ouderlingen vielen neder, en de vier levende wezens, en zij aanbaden God, die gezeten is op den troon, zeggende: Amen, halleluja!" Van lofzangen en aanbidding van deze engelenmachten, die deelnemen aan Gods en Christus' wereldheerschappij, lazen we reeds meermalen; 4 : 8*b*—9; 5 : 8—10, 14; 11 : 15—18; 14 : 2—3, ook ter bevestiging van den zang van anderen, 5 : 14.

Zij stemmen tenvolle in met het lied der kerk, en zeggen daar eerst hun Amen op, om het daarna ook zelf over te nemen en te zingen: Halleluja! Vgl. Ps. 106 : 48.

Alles juicht thans in den hemel, en brengt God lof. Het einde is daar. Dat voelt men door alles heen. Gods werk is volbracht, en wordt heerlijk bezongen. En toch ... Christus is nog niet verschenen op de wolken des hemels; ook leven de menschen nog, zij het als duivelen, op de aarde; de jongste dag is nog niet aangebroken. De wereld heeft zichzelf, naar Gods wil, gericht, en is zelf ook overtuigd van haar einde: zij verwacht alléén nog de verschijning van Christus, om dan met Hem te strijden. De weg des Heeren is bereid. Hij komt

nu. Hij zal thans kunnen oordeelen. Hij zal oordeelen voor eeuwig. De dag des Heeren breekt aan!

ZEVENDE STUK.
(19 : 5—21 : 2).

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN DE WERELD OP DEN DAG DES HEEREN.

I. HET AANBREKEN VAN DEN DAG DES HEEREN.

5. *En eene stem ging uit van den troon, zeggende: Prijst onzen God, alle Zijne dienstknechten, die Hem vreest, de kleinen, en de grooten.* 6. *En ik hoorde als eene stem van eene groote menigte, en als eene stem van vele wateren, en als eene stem van zware donderslagen, zeggende: Halleluja! Want de Heere onze God, de Almachtige, heeft de koningsheerschappij aanvaard.*
7. *Laat ons blijde zijn, en vreugde bedrijven, en wij zullen Hem heerlijkheid geven, want gekomen is de bruiloft des Lams; en Zijne vrouw heeft zichzelve bereid;* 8. *en haar werd gegeven, zich te bekleeden met schitterend, rein linnen. Want het linnen zijn de rechtvaardige daden der heiligen.*
9. *En hij zeide tot mij: Schrijf: Zalig, die geroepen zijn tot den maaltijd van de bruiloft des Lams. En hij zeide tot mij: Deze woorden zijn waarachtig, (woorden) van God.* 10. *En ik viel neder vóór zijne voeten, om hem te aanbidden. En hij zeide tot mij: Zie toe, (doe het) niet. Ik ben een mededienstknecht van u, en van uwe broederen, die het getuigenis hebben van Jezus. Aanbid God. Want het getuigenis van Jezus is de Geest der profetie.*

Openb. 19 : 5—10.

1. De openbaring Gods in Zijn koningsheerschappij over de wereld (19 : 5—6).

Het Tweede Deel der Openbaring handelt over de uitoefening van Christus' koningschap in de wereld; en het Eerste Stuk van dit Tweede Deel toonde ons, dat Christus hierin *het Koningschap Gods over de wereld* uitoefende, want GOD is de Koning der wereld, 4 : 1—11.

Vanwege de zonde der wereld beteekent de uitoefening van Gods koningschap over de wereld: optreden met recht en gerichten, die reeds 4 : 5—6*a* werden aangeduid als voorloopige gerichten, gerichten van de laatste dagen, en eindgerichten. Deze gerichten werden ons in het Derde Stuk, 6 : 1—17, nader voor oogen gesteld, als *de ontvouwing van Christus' koningschap in de wereld;* als het programma, dat Hij zou gaan uitwerken.

Maar vooraf werd ons toch nog een ander gezicht gegeven op deze werkzaamheid van Christus in de wereld: het Tweede Stuk, 5 : 1—14, liet ons zien, dat Christus dit alles volvoeren zou *ten bate van Zijn uitverkorenen,* die in het boek des levens geschreven staan: om *dit* boek te openen en geldigheid te doen verkrijgen, zou Christus Zijn koning- en rechterschap in den naam des Heeren volbrengen; tot verlossing en heil der kerk; tot redding en volmaking van Zijn volk.

Is zoo, in drie inleidende Stukken, in het licht gesteld, waar het bij de uitoefening van Christus' koningschap in de wereld om gaat: 1. om het Koningschap Gods over de wereld; 2. om de toebrenging der uitverkorenen; 3. om onderscheiden groepen van gerichten, . . . dan volgt daarna *de uitwerking* van deze gerichten in steeds voller en rijker wordenden gedachtengang, (die ook steeds weer terugziet op wat van het koningschap Gods en van het heil der geloovigen gezegd werd), in de stukken Vier, Vijf en Zes, 7 : 1—19 : 4. Dit was het eigenlijke lichaam van het Tweede Deel der Openbaring. Elk van deze Stukken bevatte zeven parallel loopende onderdeelen.

Thans blijkt, dat ook het Tweede Deel zelf, op gelijke wijze, is opgebouwd uit Zeven Stukken, die hetzelfde karakter vertoonen als de zeven onderdeelen van het Vierde-Zesde Stuk.

Die zeven onderdeelen bestaan immer uit drie inleidende deelen; drie deelen, die het eigenlijke lichaam van ieder Stuk vertoonen; en één deel, dat het resultaat van het Stuk brengt.

Zoo nu werd ook het Tweede Deel der Openbaring in zijn geheel opgebouwd: het bestaat uit drie inleidende Stukken; drie Stukken, die er het eigenlijke lichaam van vormen; *en thans volgt het zevende of laatste Stuk, dat ons het resultaat van al Christus' werken in de onderscheidene gerichten geeft.* Dit is het *afsluitende* Stuk, dat ons *het laatste* brengt wat Christus doet in de uitoefening van Zijn Koningschap over de wereld, in Gods naam, en tot heil der uitverkorenen. Dit Stuk rondt thans *alles* af, en brengt ons het *einde* van *al* het voorafgaande in het Tweede Deel der Openbaring. Nu gaat het om de *vrucht* van al Christus' werk. Het bereikt in dit laatste Stuk zijn hoogtepunt, zijn telos, zijn einde, dat (men lette hier toch vooral op) niet los staat van al het voorafgaande, maar er daarentegen *het uitvloeisel of resultaat* van is! Hierop loopt nu tenslotte alles uit!

Zoo nauw is deze samenhang met het voorafgaande, dat ook dit Zevende Stuk bestaat uit zeven onderdeelen, d. i. uit *een goddelijke volheid*, een goddelijk *complex*, van werken. Ook dit laatste Stuk wordt weer opgebouwd als de drie voorgaande Stukken met hun zeven onderdeelen: drie onderdeelen brengen allereerst datgene, waar het in dit Zevende Stuk om gaat: het aanbreken van den dag des Heeren; de verschijning van Christus als Koning en Rechter; het laatste gericht; — daarna volgen drie deelen, die de eigenlijke handelingen teekenen: het laatste oordeel over den Antichrist, den duivel en den dood; — tenslotte komt dan het resultaat van dit Stuk, dat het resultaat der resultaten is: de nieuwe hemel en de nieuwe aarde! Dan heeft Christus al Zijn koningschap uitgeoefend en zal Hij het koninkrijk aan God en den Vader overgeven, wanneer Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij en alle macht en kracht; dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen, 1 Kor. 15 : 24, 28. Maar dit laatste wordt in het Derde Deel der Openbaring eerst beschreven. Dat ligt niet meer in den tijd. Dan is de eeuwigheid ingegaan.

Maar zoo staan we nu, met dit Zevende Stuk, dan ook bij den overgang van den tijd tot de eeuwigheid. In het einde van het Zesde Stuk werd 16 : 17 reeds gezegd: „Het is geschied”. Het einde van de geschiedenis der *menschheid* werd reeds geteekend. Alles wat daarin geschiedde werd ons voorgehouden.

Thans breekt *de dag des Heeren* aan. Men mag dien dag den jongsten dag, of den laatsten dag, of den dag des oordeels, noemen, mits men van meet af *het eigenaardige* van dezen dag in het oog vatte. Het is een dag van *overgang*, die eenerzijds den tijd besluit, en anderzijds de eeuwigheid inluidt. Wij zouden het, allereenvoudigst, zoo kunnen zeggen: het is een dag, waarop het morgen wordt, maar geen avond meer, want op *dien* dag, die den Heere alleen bekend is, komt Jezus Christus op de wolken des hemels, en die komst of verschijning beteekent het einde der eeuwen en de aanvang van de eeuwigheid. Op dien dag gaat de tijd, dien wij kennen, en waarin wij leven, over in een anderen tijd: de tijd der eeuwigheid. Dat geschiedt in het punt des tijds, waarop Jezus wederkomt. Dan houdt de jongste of laatste dag op, en wordt die dag de dag des Heeren, waarvan Zacharia 14 : 7 zoo teekenend zegt: „en het zal geschieden, ten tijde des avonds, dat het licht zal wezen”. Er zal geen avond; er zal geen nacht meer zijn; er zal geen wisseling meer zijn van dag en nacht, van dat oogenblik af, waarop Jezus is verschenen. Dan kan gezegd worden: het was morgen geweest; maar het werd geen avond meer.

De uitdrukking „de Dag des Heeren”, die we tallooze malen, op allerlei wijzen, in het O. en N. T. ontmoeten, duidt eenerzijds, als *dag*,

een *bepaalde* periode aan, die toch anderzijds niet meer met den maatstaf der menschelijke historie kan gemeten worden, omdat het de dag *des Heeren* is, en de tijd ten einde is gekomen. Het is een tijdperk, dat met *Gods* maatstaf van den tijd wordt aangegeven, die een gansch andere is dan de onze (Ps. 90 : 4; 2 Petr. 3 : 8), hetgeen in cap. 20 tot uitdrukking zal worden gebracht, als daar sprake zal zijn van duizend jaren. Voor God, die in de eeuwigheid woont, zijn 1000 jaren als één dag, en één dag als duizend jaren. Zoo is er ook in Zach. 14 : 7 sprake van „een eenige dag", of naar de vertaling van Prof. Ridderbos in de Korte Verklaring: „en het zal één dag zijn".

Wij hebben, naar de Schrift, onder den Dag des Heeren te verstaan een tijdperk van bepaalden duur (wij kunnen met ònze tijdmeting niet zeggen, hoe lang), dat de overgang vormt van dezen tijd naar den toekomenden tijd; van deze eeuw naar de komende; van den tijd naar de eeuwigheid.

Aan de uitoefening van Christus' koningschap in *dit* tijdperk is dit laatste Stuk gewijd. In deze periode *vol*brengt Hij alles, wat Hij wrocht in den tijd; èn bepaalt Hij alle dingen, zooals ze zijn zullen tot in eeuwigheid. Zóó is dit de Dag des Heeren; de dag des oordeels. In dezen zin schreef ook Prof. Bavinck reeds in zijn Dogmatiek IV, p. 769 v.: „Met de verschijning van Christus op de wolken begint de Dag des Heeren, de dag van onzen Heere Jezus Christus. De Schrift wil daarmede geenszins te kennen geven, dat alwat tot de laatste dingen behoort, wederkomst, opstanding, gericht, enz. in een tijdruimte van twaalf of vierentwintig uren afloopt. Onder het Oude Testament was de dag des Heeren die tijd, waarin God op wonderbaar heerlijke wijze als koning tot zijn volk zou komen, om het van al zijn vijanden te verlossen en het bij zich in Jeruzalem in vrede en veiligheid te doen wonen. Met dat komen Gods trad het groote keerpunt in, waarbij de oude tijd in den nieuwen overging en alle toestanden en verhoudingen in natuur en menschenwereld gansch en al veranderen zouden."

Deze wondere Dag des Heeren, die de dagen der menschen afsluit en de dagen der eeuwigheid inleidt, en een overgang tusschen die beide vormt, is hierom reeds onmisbaar, omdat Christus eerst oordeelen kan, als *alles,* tot het uiterste toe, geschied is, en zich niet verder ontplooien kàn; als alles geheel rijp geworden is voor Zijn oordeel, 14 : 14—20; 22 : 11.

Toch moet er óók dàn, op dien jongsten dag, *na het beëindigen der wereldhistorie,* nog zooveel geschieden op den Dag des Heeren, zooals we in dit Zevende Stuk zullen zien, dat een *zeker tijdsverloop* noodig is vóór de eeuwigheid, waarin alles onveranderlijk vaststaat en blijft, kan intreden. (Bavinck, a.w. 770).

Daardoor is de Dag des Heeren als tusschentoestand, of tusschen-

ruimte, of tusschentijd, of hoe men dat maar noemen wil, (we kunnen hier eigenlijk niet meer met menschelijke woorden spreken, omdat het de Dag des HEEREN is) geëischt, tusschen de historie van den tijd en den toestand der eeuwigheid.

In dit bepaalde *overgangs*tijdvak, dat noch met den tijd, noch met de eeuwigheid, te vereenzelvigen is, en tot geen van beide in strikten zin behoort, maar op beide betrekking heeft, *voleindigt* Christus Zijn koninklijke heerschappijvoering over de wereld; voltrekt Hij *het oordeel* over alle schepselen, zooals het tot in der eeuwigheid wezen zal; en geeft Hij ten laatste het herstelde Koninkrijk Gods aan God en den Vader over, opdat God zij alles in allen.

Niet hier nog, in de *inleidende* onderdeelen, komen het hoog belang en de groote beteekenis van dien dag tot uitwerking. Straks, in het lichaam van dit Zevende Stuk, en met name dan in het vijfde en zesde onderdeel daarvan, cap. 20, zal dit pas goed uitkomen. Maar toch ook nu reeds, zelfs in dit eerste onderdeel, worden de voornaamste elementen of factoren van den Dag des Heeren naar voren gebracht, en duidelijk genoemd. Het zijn de trekken, die steeds, in heel de Schrift, het bijzondere van den Dag des Heeren bepaalden: vóór alles, dat *God* op dien dag tot Zijn koningsheerschappij komt, en Zich daarin openbaart aan de wereld; dan, dat het *volk des Heeren* daarin tot zijn zaligheid en hoogste heerlijkheid komt, mèt Christus. We staan hier weer bij de *vervulling;* thans van wat heel de Schrift, in O. en N. T., steeds openbaarde van den Dag des Heeren.

Men zal hier geen uitgewerkte verhandeling over deze openbaring der Schrift aangaande den Dag des Heeren van ons verwachten. Enkele losse opmerkingen slechts maken we, om den tekst der Openb. nader te belichten.

Dat we hier metterdaad te maken hebben met het aanbreken van den Dag des Heeren, ligt, na onze behandeling van de voorgaande zes Stukken van dit Tweede Deel der Openb., die ons tot het einde der wereldhistorie voerden, in geregelden voortgang, niet slechts voor de hand, maar blijkt ook (en dàt mag men eischen) uit dit inleidend, eerste, onderdeel van ons Zevende Stuk zelf.

Het eerste wat ons hier treft, is, dat er nu *een stem uitging van den troon.* Omdat hier dadelijk op volgt: „Prijst onzen God", kunnen we hierbij niet denken aan de stem van God Zelf, die op den troon gezeten is, noch aan de stem van Christus, die in het midden van den troon staat als het Lam, 5 : 6, omdat Hij wel van „Mijn God", maar niet van „onzen God" spreekt, 3 : 12; Joh. 20 : 17; maar moeten onze gedachten wel uitgaan naar één der schepselen rondom den troon, en ligt het 't meest voor de hand hier de stem van één der Cherubs te vinden, die het nauwst bij Gods koninklijke

heerschappijvoering betrokken zijn, en daarin ook het meest naar voren traden; 4 : 6, 8, 9; 5 : 8, 14; 6 : 1, 3, 5, 7; 11 : 15 (p. 235); 14 : 2 (p. 291); 15 : 7; 19 : 4. Men zou óók, misschien nog beter, kunnen denken aan de stem van de Cherubs en de vierentwintig ouderlingen tezamen, omdat ze telkens tezamen voorkomen (men zie zoo juist genoemde plaatsen), en zij het ook waren, die het laatst spraken, om met het éene Halleluja de lof der kerk in den hemel te bevestigen.

Zij zeggen *nu,* daarbij thàns de kerk in den hemel weer *vóórgaande,* opnieuw Halleluja, om haar op te wekken *thans niet meer terug-, doch vooruit te zien.*

Lof moet God gebracht worden, om alles wat Hij deed in de wereld.

Lof moet thàns den Heere opnieuw gebracht worden om wat Hij nu doet, nu de dag des Heeren aanbreekt.

Toch houde men in het oog, dat dit hier niet de voornaamste vraag is: *van wien* deze stem is; het staat er dan ook niet bij; maar dat deze stem *van den troon* weerklinkt; dat stáát er nadrukkelijk, en dàt is hier van belang; want „van dien dag en die ure weet niemand, ook niet de engelen der hemelen, dan Mijn Vader alleen", Matth. 24 : 36. Daarom kàn hier niet staan, dat deze stem van de (al zijn het de allerhoogste) engelenmachten komt, maar *moet* tot uitdrukking gebracht worden, dat de stem *van God afkomt,* die alleen dien dag kan vermelden en dat uur kan doen slaan. Engelenmachten mogen dat *uitroepen;* en dan komen daarvoor zeker de Cherubs en de 24 ouderlingen, die met God in Zijn troon zitten, vóór alles in aanmerking; doch het teeken daartoe, komt *van den troon,* van de heerschappijvoering Gods. God doet Zijn dienaren, die met Hem regeeren, den Dag des Heeren verkondigen.

Zij zeggen:*„Prijst onzen God, alle Zijn dienstknechten, die Hem vreest, de kleinen en de grooten".* Hier ligt een duidelijke wending in den gang der Openbaring. Immers de kerk in den hemel *préés* uitbundig den Heere, met haar herhaald Halleluja; en de engelenmachten bevestigden dien lof. Maar, *na het teeken van den troon,* kunnen deze engelenmachten thans toch *opwekken* tot lof en prijs; hetgeen alleen zin heeft, als er *een nieuw voorwerp* van lofzegging getoond is, dat *zij* zien, maar waar ze nu ook de aandacht der kerk op vestigen.

Maar niet alleen de kerk wordt hiertoe opgewekt. ALLE dienstknechten des Heeren moeten Hem nu gaan prijzen; want het gaat nu niet meer alleen om wat de Heere voor de *kerk* deed in Zijn *wereldgerichten;* maar het gaat thàns om de doorbraak van een nieuwen tijd, waar *al* Gods dienaren bij betrokken zijn: menschen *èn engelen.*

Nu moet het lofgejuich in den hemel algemeen worden; en óók de vele duizenden engelen moeten gaan meezingen bij wat God thans gaat doen! „Prijst onzen God, al Zijn dienstknechten, die Hem vreest, de kleinen en de grooten!” Zij sluiten ook zichzelf niet uit. Geen dienstknecht des Heeren, wie hij ook zij, groot of klein, die den Heere vreest en voor Hem leeft, mag thans achterblijven in lofzegging. Het moet nu één groot, jubelend Halleluja worden voor den Heere, den God van menschen en engelen, die komt en *Zijn Koningschap* gaat openbaren, waarvan zij allen Zijn knechten zijn; zij allen, die Hem vreezen, hoe groot ook, of hoe klein!

Het gaat hier duidelijk om *de openbaring van Gods Koningschap.* Dàt is hier het eerste en voornaamste. Het Zesde Stuk is afgesloten. Daar gaat het niet meer over; althans niet méér dan over àndere voorgaande Stukken, die tenslotte steeds alle door Openb. worden vastgehouden. *Maar het centrum en de kern der gedachten is hier het Koningschap van God geworden.* Het Zevende Stuk is aangevangen. De Dag des Heeren is aangebroken, waarop God, naar de oudste beloften, vóór alles Zijn Koningschap over de wereld zou openbaren. Dat is het eerste en voornaamste element in de verwachting van den Dag des Heeren.

Prof. Dr J. Ridderbos schrijft in „De Messiaansche Heilsbelofte en de nieuwere ontdekkingen”, Kampen, Kok, 1918, p. 13, over den Dag des Heeren: „Hij komt als Rechter. Maar de eenige zijde van Zijn komst is dit niet. Hij is Rechter, omdat Hij Koning is; en de gedachte „Jehova komt ten gerichte” vormt slechts een onderdeel van het meer omvattende: *„Jehova komt als Koning”.* Zoo wordt de dag des Heeren in profetie en psalm keer op keer beschreven als de dag, waarop Jehova Zich in Zijne koninklijke majesteit zal openbaren en het wereldregiment in Zijne hand zal nemen. Dit nu is voor het ware Israël voorzegging van *heil* en *verlossing.* Naar het getuigenis der Schrift is de volle ontplooiing van het koningschap Gods, tot roem van Zijnen naam en tot heil Zijns volks, het einddoel van al de wegen Gods, en zijn deze reeds van den aanvang af daarop gericht geweest.” Zoo sterk zijn deze woorden op onze pericoop, van het begin tot het einde, toepasselijk, dat men zou kunnen meenen, dat hier een verklaring daarvan geschreven werd.

Al Gods dienstknechten, die Hem als Koning eeren en erkennen, zijn opgeroepen, God te prijzen, tot de hoogste engelenmachten toe. En dan hoort Johannes dat daaraan gevolg gegeven wordt.

„En ik hoorde als een stem van een groote menigte”. Dat is, allereerst, de Kerk in den hemel, naar vs. 1 en 7 : 9.

„En als een stem van vele wateren”. Dat is, vervolgens, naar 14 : 2, het geluid van het zingen der engelen in den hemel.

„En als een stem van zware donderslagen". Dat is, tenslotte, eveneens naar 14 : 2, vgl. 6 : 1, de uitdrukking voor het geluid, waarmee de uitingen der Cherubs worden weergegeven.

Al Gods knechten, de kleinen en de grooten, die Hem vreezen, d.i. die vol eerbied en ontzag tegen Zijn Koningschap opzien, loven nu God, vanwege de openbaring van Zijn Koningschap, zeggende: *„Halleluja, want de Heere onze God, de Almachtige, heeft de koningsheerschappij aanvaard".*

Men mag en kan hier de herinnering aan 11 : 15 en 18 niet terugdringen. Daar reeds werd door de Cherubs allereerst geroepen: „Het koninkrijk der wereld is geworden van onzen Heere, en van Zijn Christus, en Hij zal als Koning regeeren tot in alle eeuwigheid". En de 24 ouderlingen stemden toen daarmee in, zeggende: „Wij danken U, Heere God, Almachtige, Die is en Die was, dat Gij genomen hebt Uwe groote macht en Koning zijt geworden".

Wanneer Prof. Ridderbos in meerdere van zijn werken de uitdrukking „de dag des Heeren" omschrijft als: „de dag, waarop de Heere zal komen en Zich op geheel buitengewone wijze zal openbaren" (Het Godswoord der Profeten, I, Kampen, Kok, 1930, p. 75), dan is het te verstaan, dat hij elders breeder zegt: „de dag waarop, of het tijdperk, waarin Jehova zich op bijzondere wijze zal openbaren" (Mess. Heilsbel., p. 7).

Wanneer de eerste gedachte van den Dag des Heeren is, dat de Heere daarop komt als Koning, dan ligt het voor de hand, dat men de vervulling van deze belofte der profeten *meermalen* meende te aanschouwen, als God zich op bijzondere wijze openbaarde, zonder dat daarmee echter werd uitgesproken, dat dit ook reeds *de gansche en uiteindelijke vervulling* van den Dag des Heeren was.

Zoo kan dan ook Prof. G. Ch. Aalders in „Het Herstel van Israël volgens het O. T.", Kampen, Kok, 1934, p. 125, schrijven: „Wanneer wij het spraakgebruik bij de profeten nagaan, waar de uitdrukking „dag des Heeren" menigmaal voorkomt, dan vinden wij dat die uitdrukking zeker niet een vaste aanduiding is van den jongsten dag. Het is altijd een dag, waarop zich Gods straffende rechterlijke werkzaamheid openbaart; maar die dag kan op zeer onderscheiden tijdstippen vallen; in Jes. 13 : 6, 9 is het b.v. de dag van Babels ondergang, in Jer. 46 : 10 de dag van Egypte's nederlaag tegen Nebukadnezar, in Klaagl. 1 : 12; 2 : 1, 21, 22 de dag van Jeruzalems verwoesting door de Chaldeeën, en in Ezech. 13 : 5 behoort de dag des Heeren niet eens meer tot de toekomst, maar reeds tot het verleden: de valsche profeten hebben hun plicht niet gedaan, toen het de „dag des Heeren" was. Natuurlijk kan de „dag des Heeren" ook de jongste dag zijn, waarop de straffende rechterlijke werkzaamheid Gods haar hoogste openbaring te zien geeft".

Hoe vaak de Dag des Heeren in aanvankelijke vervulling mocht gaan, zoo bleef deze uitdrukking in de oude bedeeling toch een begrip voor de toekomst; een eschatologisch begrip; een begrip, dat betrekking had op het einde der wereld en den Messiaanschen tijd.

En zoo vinden we het ook in het N. T. terug. Het is allerminst te verwonderen, dat, als God in Christus in de wereld komt, en Zich in Hem openbaart als nooit te voren, de Schrift daarin een vervulling ziet van de profetieën van den Dag des Heeren. De Dag des Heeren is zeker nooit rijker in vervulling gegaan dan toen het Woord is vleesch geworden. Toen werd in beginsel het Koninkrijk over de wereld weer van God en Christus, zooals de engelenmachten daarvan dan 11 : 15 en 18 ook zongen. Toen brak de Messiaansche tijd aan. Toen was het einde der wereld aanstaande. Dit was DE komst des Heeren, tot Zijn volk, om al de Zijnen voor eeuwig te gaan verheerlijken. Dit wàs de Dag des Heeren. Wij schreven hierover p. 234 vv.

Toch mag men, om het begrip van den Dag des Heeren zuiver naar de Schrift te handhaven, niet zeggen, dat toen de Dag des Heeren begon, en dan voortduurt tot het einde der eeuwen. In de komst van Christus op aarde is óók een vervulling van den Dag des Heeren, en wel een zeer heerlijke en groote, maar toch ook nog slechts een aanvankelijke en principieele. *Oók dàn* is DE uiteindelijke vervulling van den Dag des Heeren nog niet gekomen; en de Dag des Heeren blijft dan dienovereenkomstig óók in het N. T. *een toekomstig, eschatologisch begrip;* iets, wat men, de eeuwen door, nog *verwacht.*

Die dag is niet reeds tegenwoordig in het heden, ook zelfs na de komst van Christus nog niet, maar die dag moet altijd nog *komen.* Wel werd hij aanvankelijk vervuld zoolang Christus op aarde was; maar daarna werd hij weer *verwacht,* en toen als de dag van God of van Christus.

Men moet, om verwarring te voorkomen en het begrip van den Dag des Heeren zuiver te houden, dan ook niet over den Dag des Heeren spreken, alsof deze den ganschen wereldtijd zou beslaan (Prof. K. Schilder, Christus in Zijn Lijden, Kampen, Kok, 1930, I, 313 v.), noch zeggen dat de Dag des Heeren *is* (en dat hij *komt*) en met het N. T. is aangebroken (J. P. Dijk, De Dag des Heeren; Onder Eigen Vaandel, I (1926), p. 27 vv.; P. C. Snijman, Zefanja, R'dam, 1913, p. 218—219; die beide teruggaan op Bavinck, Dogmatiek, I, 353).

De Dag des Heeren is wel geen kalenderdag, zooals wij dien kennen, maar toch ook weer niet een langer tijdvak, zooals de gansche N. T.-sche bedeeling blijkt te zijn. (Kittel, Theol. Wörterb. z. N. T. II, 948 v.). Voor een langeren tijdsduur wordt gesproken over „er

komen dagen", of „in die dagen", of „op dien tijd", en voor de nieuwe bedeeling wordt gezegd „de laatste dagen".

Over *den* Dag des Heeren wordt in het N. T. gesproken als over den *grooten en doorluchtigen dag des Heeren,* Hand. 2 : 20, waarop God de duivelen oordeelen zal, Jud. : 6, en die in de Openb. dan genoemd wordt *de dag van Zijn grooten toorn,* 6 : 17, en *de groote dag van den almachtigen God,* 16 : 14, zooals God ook hier, 19 : 6, de Heere onze God, de Almachtige heet.

Elders in het N. T. wordt de Dag des Heeren alléén in 2 Petr. 3 : 12 nog *de dag Gods* genoemd, waarop hemel en aarde brandende zullen vergaan.

Voorts is sprake van den dag des toorns, Rom. 2 : 5; de dag des oordeels, Matth. 10 : 15; 11 : 22, 24; 12 : 36; Hand. 17 : 31; Rom. 2 : 5, 16; 2 Petr. 2 : 9; 3 : 7; 1 Joh. 4 : 17; de dag der verlossing, Ef. 4 : 30; of alleen *de* dag, 1 Kor. 3 : 13; 1 Thess. 5 : 5, 8 (kinderen des daags); de dag nadert, Hebr. 10 : 25; de dag licht aan, 2 Petr. 1 : 19; die dag, Matth. 7 : 22; 24 : 36; Luk. 10 : 12; 21 : 34; 2 Thess. 1 : 10; 2 Tim. 1 : 12, 18; 4 : 8; terwijl we in Rom. 2 : 16 lezen van den dag, wanneer God de verborgen dingen der menschen zal oordeelen door Jezus Christus.

Zoo is dan in het N. T. ook gewoonlijk sprake van den Dag des Heeren als van den dag *des Heeren,* waaronder dan *Christus* is te verstaan, 1 Thess. 5 : 2, 4; 2 Petr. 3 : 10; ook genoemd de dag van Christus, Phil. 1 : 10; 2 : 16; 2 Thess. 2 : 2; of de dag van Jezus Christus, Phil. 1 : 6; of de dag van onzen Heere Jezus Christus, 1 Kor. 1 : 8; of de dag des Heeren Jezus, 1 Kor. 5 : 5; 2 Kor. 1 : 14. Christus sprak dan ook Zelf van *Zijn* dag, Luk. 17 : 24; Joh. 8 : 56; de dag, in welken de Zoon des Menschen komen zal, Matth. 25 : 13; of de dag, op welken de Zoon des Menschen geopenbaard zal worden, Luk. 17 : 30.

Ook zal men er op moeten letten, dat sprake is van den uitersten of laatsten dag, waarop de opstanding plaats zal vinden, Joh. 6 : 39, 40, 44, 54; 11 : 24, terwijl 2 Petr. 3 : 18 merkwaardig spreekt van den dag der eeuwigheid.

Bij dit alles gaat het nooit om een dag, die reeds begonnen is en in het heden voortduurt, maar om een dag, die nog *komende* is; in de toekomst ligt; verwacht wordt; en die zoowel met laatsten dag, als met dag der eeuwigheid kan aangeduid worden (men verg. p. 411 v.).

Het is de Dag des Heeren, die vanouds voorzegd is; die wel telkens in den loop der historie aanvankelijke vervulling vindt, met name als God Zich in Christus' vleeschwording aan de wereld openbaart, 11 : 15, 18; maar die toch eerst uiteindelijk en ten volle vervuld wordt, als deze eeuw in de toekomende overgaat.

En dat is het tijdstip, waarop we ons thans met de behandeling van

het boek der Openbaring bevinden. Zoo is het te verklaren, dat ook in cap. 11 reeds gezongen werd van de aanvaarding van Gods koninklijke heerschappij over de wereld, toen dit in beginsel met Christus' komst in de wereld geschiedde, doch dat thàns toch die zang voller en rijker herhaald wordt, nu niet meer alleen door de engelenmachten, maar vóór alles óók door de kerk in den hemel, door *al* Gods dienstknechten, nu de Dag des Heeren, de dag van God en van Christus, werkelijk aanbreekt, en geheel verwerkelijkt en vervuld wordt.

Nu is het eerst *DE* DAG DES HEEREN!

DE dag is gekomen!

De Heere, onze God, de Almachtige, gaat Zich thans in de volheid van Zijn koninklijke heerschappij over heel de wereld openbaren! Hij heeft die reeds aangenomen. Daar zal het in dit Zevende Stuk nu om gaan; en dat zal, naar deze inleidende opmerking uit dit eerste onderdeel, hier nader worden uitgewerkt. Maar ... er is méér, dat op den Dag des Heeren ter sprake komen zal.

2. De Verheerlijking der Kerk in haar vereeniging met Christus (19 : 7—8).

Nieuwe jubel, innerlijk gevoeld en uiterlijk betoond, breekt door in den hemel, en uit zich in de woorden: *„Laat ons blijde zijn en vreugde bedrijven"*. De zangers in den hemel denken zich verder het heil van den Dag des Heeren in, en zij doen dat in volkomen overeenstemming met de voorstelling van dien Dag in het O. en N. T. Steeds stond voorop Gods komen in Zijn koninklijke heerschappij, die op dien dag heerlijk openbaar zou worden. Daarover is nu éérst gezongen. Maar, zooals we hier boven reeds zagen, dit zou voor Gods getrouwe volk dan heil en verlossing beteekenen; op DEN Dag des Heeren, den laatsten en grooten, zelfs heerlijkheid en volkomen verlossing. Dit wordt *nu* bezongen: de uiteindelijke en volkomen verheerlijking van de Kerk des Heeren op dien grooten dag.

Wel is er een tijd geweest, van Amos' dagen af tot diep in de ballingschap toe, dat de Dag des Heeren als een dag van onheil voor Israël verkondigd werd, Amos 5 : 18 vv.; 6 : 3; 9 : 10; Ezech. 7 : 7; maar dat waren dan ook dagen van afval, en van prediking voor het afvallige volk des verbonds, Jes. 2 : 6 vv. Men moest wèl gaan beseffen, dat de Dag des Heeren een dag van rechtvaardig oordeel, een dag des gerichts, zou worden over *alle* ongerechtigheden, Jes. 2 : 12 vv.; Micha 1 : 2; Zef. 1. Slechts voor de *ware* Kerk des Heeren brengt die dag heil en vrede; zij slechts wordt bewaard, om dan heerlijkheid te genieten; 11 : 1—2; 14 : 1—5; maar dat leerden dan óók reeds Obadja : 15—21; Zach. 12—14; Amos 9 : 11 vv.

„Zoo is het te verstaan, dat de aloude, reeds door Jakob (Gen.

49 : 10) en Bileam (Num. 24 : 17) uitgesproken koningsbelofte, de toezegging van heil voor Israël door het koningschap van Jehova en Zijnen Gezalfde, in donkere dagen de vaste ankergrond bleef voor het geloof van Isrels vromen (1 Sam. 2 : 10); dat de in de toekomst borende blik der hope bleef uitzien naar een grooten dag, waarop Jehova weer, gelijk van ouds op Sinaï, zich zou openbaren in koninklijke majesteit, om Zijn naam heerlijk te maken, Zijn volk recht te doen tegen hunne wederpartijders, en hen al het heil van Zijn verbond te doen beërven." (Ridderbos, Mess. Heilsbel., p. 15; Id. Het Godswoord, I, 76—77).

Dit is nu ook de verwachting van dien dag in het N. T. God roept de Zijnen tot *Zijn koninkrijk en heerlijkheid,* 1 Thess. 2 : 12; Christus zal komen met groote *kracht en heerlijkheid,* Mark. 13 : 26; in de heerlijkheid Zijns Vaders, Matth. 16 : 27, die ook *Zijn* heerlijkheid genoemd wordt, Matth. 25 : 31; Luk. 9 : 26; en Hij zal zitten op den troon Zijner heerlijkheid, Matth. 19 : 28; 25 : 31.

Hierbij is de openbaring van *de heerlijkheid* van God en Christus *een nog veel sterker-eschatologisch begrip,* dat eigenlijk eerst recht in den hemel en bij de volle verschijning in den laatsten dag kan uitkomen, dan dat van het koninkrijk en de koningsheerschappij, zooals een vergelijking van Matth. 16 : 28 met vs. 27 (Luk. 9 : 27 met vs. 26) kan leeren.

Vooral de openbaring van Gods eeuwige heerlijkheid, 1 Petr. 5 : 10, en de openbaring van Christus' heerlijkheid, zijn voor de geloovigen reden om *zich te verblijden en te verheugen,* 1 Petr. 4 : 13, waarbij Petrus dan dezelfde woorden gebruikt, die we nu hier ook in onze pericoop vinden. De openbaring van Gods koningschap is hiervan slechts de noodzakelijke onderstelling en eisch.

„Zie, Hij komt met de wolken, en alle oog zal Hem zien, ook die Hem doorstoken hebben; en over Hem zullen weeklagen alle geslachten der aarde", 1 : 7, houdt toch altijd nog een zekere *ontzetting* in, die over *alle* menschen komen zal, als ze God en Christus zullen zien in Hun koninklijke majesteit, schittering en waardigheid; vgl. Matth. 28 : 17. Toch geldt dit eigenlijk alleen de goddeloozen, want voor Gods volk is de openbaring van Gods heerlijkheid, God te zien, Hem te aanschouwen van aangezicht tot aangezicht, en zóó met Hem te verkeeren en Zijn gemeenschap te genieten, steeds de diepste verwachting en het hoogste verlangen geweest, Ex. 33 : 18; Lev. 9 : 6; Ps. 17 : 15; Jes. 6; 35 : 2; 66 : 18; Matth. 5 : 8; 1 Kor. 13 : 12; 2 Kor. 3 : 18; Fil. 3 : 20; 1 Thess. 4 : 17; Openb. 21 : 3; 22 : 4. Dat wordt eerst vervuld op den Dag des Heeren en in de eeuwigheid; maar dat vangt dan toch in zijn volheid aan in de openbaring van Christus op de wolken, komende in de heerlijkheid Zijns Vaders. Dit wordt de grootste, hoogste, eeuwige heerlijkheid der Kerk.

Toch kan zich, met het oog op Ex. 33 : 20; Jes. 6 : 5; Joh. 1 : 18; 1 Tim. 6 : 16, de vraag voordoen, of wel ooit eenig mensch God kan zien, en leven. Inderdaad gaat dat zoo maar niet, doch is daar eerst *een verandering der vromen en een vereeniging met Christus in Zijn heerlijkheid* voor noodig. Zij zullen daartoe eerst zelf-ook heerlijkheid moeten *ontvangen,* en aldus moeten verheerlijkt worden, in en met de verschijning van hun Heer en Middelaar, Jezus Christus. En dàt is het nu vooral wat ons hier voor oogen gesteld wordt. Dat geschiedt thans in 19 : 7—8. Voor het ontvangen van deze weldaad: dat de Kerk thans *met Christus vereenigd* wordt, en dat zij *heerlijkheid* ontvangt, betuigt de hemel, na zijn oproep tot vreugde en blijdschap: *„en wij zullen Hem de heerlijkheid geven".* Van wat de Kerk *ontvangt,* zal *GODE* de lof en dankzegging, de eer en aanbidding gebracht worden.

Reeds in het O. T. werd aan Gods volk lof, eer en heerlijkheid toegezegd; het zou, als Gods heilig volk, verheerlijkt worden in het einde, Deut. 26 : 19; vgl. Ex. 19 : 5 v. Dit keert nu in het N. T. terug, als Paulus spreekt over degenen, die in dit leven (door te volharden in goeddoen) heerlijkheid, en eer, en onverderfelijkheid zoeken, en die ook verkrijgen zullen in het eeuwige leven, Rom. 2 : 7, waarvoor dan vs 10 heerlijkheid, en eer, en vrede noemt. Ook Petrus spreekt van een ontvangen van lof, eer, en heerlijkheid in de openbaring van Jezus Christus, 1 Petr. 1 : 7. Dit zijn *toekomstige* goederen, die men eerst *verkrijgt* op den jongsten dag.

Wel bezit de Kerk ook nu reeds heerlijkheid, Joh. 17 : 22; 2 Kor. 3 : 8 vv., met name in haar kindschap Gods, Rom. 8 : 15; 1 Joh. 3 : 1; ook nu reeds ziet zij door het geloof de heerlijkheid van Christus, Joh. 1 : 14; 2 : 11; 2 Kor. 3 : 18; Hebr. 2 : 9, en de heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus, 2 Kor. 4 : 6, maar dat is dan ook alleen haar deel *door het geloof,* en vooral ook door *den Geest der heerlijkheid,* die haar geschonken is, Rom. 8 : 14 vv.; 2 Kor. 5 : 5; 1 : 22; Ef. 1 : 13; 3 : 16; 4 : 30; 1 Petr. 4 : 14; een heerlijkheid, die zich zelfs in het lichaam kan afteekenen, Hand. 6 : 15, vgl. Ex. 34 : 28 vv., 2 Kor. 3 : 7 vv.

Dit alles is echter nog slechts voorloopig en onvolkomen, Rom. 8 : 23, zoozeer zelfs, dat er óók sprake kan zijn van een *derven* van de heerlijkheid Gods, Rom. 3 : 23.

Men kan bijna even sterk zeggen, dat de kerk de heerlijkheid *heeft,* als dat zij haar *mist.*

Maar dan is er voor de geloovigen toch deze troost, dat zij van heerlijkheid tot heerlijkheid veranderd wordt, 2 Kor. 3 : 18, doch bovenal, dat ze met de verschijning van Christus op de wolken, *Zijn* openbaring in heerlijkheid, de onverwelkelijke kroon der heerlijkheid zal ontvangen, 1 Petr. 5 : 4, om zoo met Hem verheerlijkt te worden,

Matth. 13 : 43, vgl. Dan. 12 : 3; Matth. 19 : 28; Rom. 8 : 18, 21, 30; Kol. 3 : 2—4; 2 Thess. 2 : 14; 2 Tim. 2 : 10; Tit. 2 : 13; 1 Petr. 1 : 7; 5 : 1; 1 Joh. 3 : 2; Openb. 2 : 17; 3 : 5; 2 : 26—28; 11 : 12; 20 : 4—6. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de kerk hier op aarde steeds in de *verwachting* van haar heerlijkheid leeft, Rom. 2 : 7; 8 : 18; 15 : 7; 1 Kor. 2 : 7; 2 Kor. 4 : 17; 2 Tim. 2 : 10; Tit. 2 : 13; 1 Petr. 5 : 1, en dat zij, waar zij die heerlijkheid eerst in de vereeniging met Christus op den Dag des Heeren zal ontvangen, in Hem *de hoop der heerlijkheid* heeft en belijdt, Kol. 1 : 27; Rom. 5 : 2.

Deze toekomstige heerlijkheid der Kerk nu, is niet slechts dat het vernederd *lichaam* der geloovigen gelijkvormig worden zal aan Christus' heerlijk lichaam, 1 Kor. 15 : 43; Phil. 3 : 21, *maar veel méér en veel éér, dat zij zèlf* het beeld van Christus gelijkvormig zullen worden, Rom. 8 : 29—30; 1 Kor. 15 : 49; 2 Kor. 3 : 18. *WIJ* zullen *allen veranderd* worden, 1 Kor. 15 : 51. Wij zullen Hem, d. i. Christus in heerlijkheid, gelijk wezen, want wij zullen Hem zien gelijk Hij is, 1 Joh. 3 : 2.

Dat alles zal geschieden in een punt des tijds, in een oogenblik, en er wordt ook bij gezegd wanneer dat oogenblik zal aangebroken zijn, n.l. met de laatste bazuin, of ook in de openbaring van Christus, d. i. dus bij Zijn verschijnen op den Dag des Heeren in heerlijkheid, 1 Kor. 15 : 52; 1 Joh. 3 : 2. Dàn zullen *alle geloovigen tegelijk* (waarop zoowel 1 Thess. 4 : 15, als Hebr. 11 : 40, elk op eigen wijze, nadruk leggen) zóó veranderd worden, dat ze Christus in Zijn heerlijkheid zullen gelijk wezen, en Hem, ten gevolge daarvan, zullen *zien,* en *kùnnen* zien in de heerlijkheid Zijns Vaders.

Er gebeurt in die ure iets groots met de Kerk van Christus. In cap. 20 : 4—6 zal dit nader worden uitgewerkt, en de eerste *opstanding* genoemd worden: levendmaking en verheerlijking. In dit inleidend deel wordt nog slechts aangegeven, dat de gansche Kerk van Christus met Hem vereenigd wordt tot Zijn bruid, en dat zij haar lang verwachte heerlijkheid ontvangt. Bij dit alles is van lichamelijke opstanding, of duidelijker nog: van de opwekking der *lichamen* der geloovigen, nog geen sprake. Dat zal eerst 20 : 11—15 vermeld worden. Dat komt pas het allerlaatste op den Dag des Heeren. Maar daaraan gaat thans de verheerlijking van den *inwendigen* mensch vooraf; nu wordt de Kerk inwendig geheel verheerlijkt. Straks ontvangt een ieder het daarbij passend lichaam, naar dat elk geworden of veranderd is in heerlijkheid. Nu bereikt de Kerk, in haar verheerlijking, den hoogsten en volmaakten trap van haar heerlijkheid, die blijft tot in der eeuwigheid. Zij verkrijgt die niet vóór Christus tot Zijn hoogsten trap van verheerlijking gekomen is, met Zijn komst op de wolken, in Zijn heerlijkheid, Luk. 6 : 40. Maar op dat moment wordt zij dan ook, in de vereeniging met Christus, het volkomen hemelsch leven

deelachtig, tot in der eeuwigheid, in onverderfelijkheid en onsterfelijkheid, 1 Kor. 15 : 52—53; Joh. 14 : 3; 2 Kor. 5 : 4.

Men zal dit alles slechts dan goed verstaan, wanneer men oog houdt voor den gestadigen voortgang en opklimming in heerlijkheid, waarvan we zoowel bij Christus, als bij de geloovigen lezen. Voor Christus duidt met name 1 Petr. 1 : 11, door het meervoud te gebruiken zoowel van het lijden, als van de heerlijkheid van Christus, (hetgeen helaas in de St. Vert. niet tot zijn recht komt) aan, dat er trappen zijn in den staat van vernedering en in dien der verhooging. Ons is dit ook uit de 12 geloofsartikelen en hun verklaring in den Heid. Cat. voldoende bekend; maar men vergete dat dan ook voor de *verheerlijking* van Christus niet: niet de hemelvaart, maar eerst Zijn komst op de wolken is de hoogste trap van Christus' verhooging; — en zoo zal het dan ook met Zijn volk zijn: niet hun sterven, hun ingang in het paradijs, Luk. 23 : 43, is het hoogste en uiteindelijke, maar eerst hun opstanding ten uiterste dage, hun verheerlijking met Christus.

Alles wacht op de openbaring van Christus, niet alleen op aarde, maar ook in de hemelen, zooals we reeds meermalen opmerkten, 6 : 9—11; 8 : 3—5; 14 : 18. De kerk in den hemel is wel volkomen zalig, maar ze is ook daar nog niet verheerlijkt. Zoo zegt ook Calvijn op Luk. 23 : 43 „dat allen, die door het geloof in Christus' lichaam ingeplant zijn, Zijn leven deelachtig worden, en alzoo na den dood een zalige en blijde rust genieten, tot de ure aanbreekt, waarin hun de volle heerlijkheid van het hemelsch leven bij de komst van Christus volmaakt geopenbaard zal worden"; en elders (zie Bavinck, Dogmatiek, IV, 672 v.) „dat de zielen der vromen tot den opstandingsdag toe iets blijft ontbreken, n.l. de hoogste en volkomen heerlijkheid Gods, waar zij steeds naar verlangen; en dat onze zaligheid dus altijd in gang blijft tot dien dag, die aan allen gang een einde zal maken en dien zal afsluiten."

De verheerlijking der Kerk komt nu, en de hemel zingt daarvan: *„en wij zullen Hem de heerlijkheid geven, want gekomen is de bruiloft des Lams"*. Op dezelfde wijze als in de inleidende deelen van het Zesde Stuk, 14 : 7 en 15, wordt hier gewaagd van de *komst* van het verwachte heil.

Werd reeds in het O. T. de band van God met Zijn volk voorgesteld onder het beeld van een huwelijk, Jes. 54 : 5—6; 50 : 1; 62 : 4; Jes. 2; Ezech. 16 : 7 vv.; 23; Hos. 2—3, zoo vinden we dit beeld in het N. T. weer terug, maar in bijzonderen vorm.

Vooral Ef. 5 : 22—32 leert ons, dat het thans toegepast wordt op de verhouding van Christus en Zijn Kerk, doch dan niet zóó, dat dit huwelijk reeds gesloten is, maar dat Christus de bruidegom wordt genoemd, Matth. 9 : 15; Mark. 2 : 19; Luk. 5 : 34; Joh. 3 : 29; doch

dat de Kerk in haar geheel pas 21 : 9 en 22 : 17, *en elders nergens in het N. T.*, de bruid heet. Wel lezen we van de kerk als de *vrouw* van Christus, 19 : 6; 21 : 9; vgl. 12 : 1, 6, 13 vv.; Ef. 5 : 22 vv., of wordt ze maagd genoemd, Matth. 25 : 1 v.v.; 2 Kor. 11 : 2; Openb. 14 : 4; maar *bruid van Christus wòrdt zij pas door de bruiloft des Lams.*

De kerk op aarde is wel *bestemd* om de bruid van Christus te *wòrden,* maar zij *is* dat toch nog niet: zij wordt daartoe nog toebereid door de liefde van Christus, die Zich daartoe voor haar heeft overgegeven, om haar te reinigen van alle schuld en smet en vlek, en haar te heiligen, af te zonderen, tot den dienst des Heeren, en haar Zich aldus eenmaal vol heerlijkheid voor te stellen, als een gemeente zonder vlek of rimpel of iets dergelijks, heilig en onberispelijk, Ef. 5 : 25—27; 2 Kor. 11 : 2; Openb. 14 : 4—5. Zij bereidt ook zichzelf daartoe, 2 Kor. 7 : 1; 2 Tim. 2 : 19; Jak. 4 : 8; 1 Petr. 1 : 22; 1 Joh. 3 : 3; Judas : 21, om rein te worden tot de gemeenschap met God, en alles steeds meer te bannen, wat haar daarin zou kunnen hinderen. Maar heel deze toebereiding zal eerst voltooid zijn op den jongsten dag, als Christus komt. Dan pas is de Kerk voltooid in getal, en kan zij, de vrouw, tot *bruid* verheerlijkt worden.

Op den Dag des Heeren komt dat. Dan breekt dat aan. De kerk wordt nu in haar geheel *volkomen met Christus vereenigd;* ze wordt opgenomen tot Zijn volheerlijke *gemeenschap;* — hetgeen, vanouds af, werd beschreven als de vereeniging van Christus met de Zijnen aan een *maaltijd* in het Koninkrijk Gods, Jes. 25 : 6; Matth. 8 : 11; Luk. 13 : 28 v.; 14 : 15; Matth. 26 : 29; Mark. 14 : 25; Luk. 22 : 16, 18, 30; Openb. 2 : 17; vgl. ook Ef. 3 : 18; 2 Thess. 1 : 10; 1 Thess. 4 : 14—17. Dan zullen we altijd met den Heere wezen.

Hierop komt het nu vóór alles aan, en daarom juicht de hemel: *dat de kerk des Heeren, als Hij komt, aanstonds in haar geheel met Hem zal vereenigd worden in heerlijkheid, als Zijn bruid.* In het twintigste hoofdstuk zal pas worden uitgewerkt, *hoe* dat geschieden zal; hier wordt slechts het *dàt* bezongen. De bruiloft des Lams is gekomen, tot heerlijkheid van Christus en de Zijnen. „Dan staat Hij daar niet meer alleen, maar met zijne bruid, met wie Hij tot een vollen mensch wordt, en in haar heeft Hij zijne heerlijkheid, omdat zij in hare verheerlijking de spiegel is, waarin de grootte zijner sterkte en de zoenkracht zijns offers gezien worden. Zoo wij dan Hem verheerlijkt willen zien, die om onze zonden wil vernederd is, laat ons dan den dag begeeren, waarop Hij door de opstanding der zijnen en in vereeniging met hen openbaar worden zal in zijne volle heerlijkheid." (J. van Andel, Korinthe, p. 258).

Het is de bruiloft *des Lams,* dat voor ons geslacht werd, 5 : 6, 9 vv. Heerlijk en vol majesteit is de komst des Heeren in Zijn Koninklijke

heerlijkheid, maar aangrijpend ook, en ontzaglijk. De Dag des Heeren bereidt voor Zijn volk de eeuwigheid voor, en leidt daartoe over. *Dóór het heil, dat de Kerk thàns ontvangt, in haar gemeenschap en verheerlijking met Christus, zal ze stràks de gemeenschap met GOD kunnen ontvangen en genieten, 21 : 3, en Zijn aangezicht zien, 22 : 4,* hetgeen in het Derde Deel der Openb. breeder ontvouwd zal worden, 21 : 3—22 : 5.

„De bruiloft des Lams is gekomen, en Zijn vrouw heeft zichzelf bereid." Zoo heeft Jezus op aarde ook steeds over het einde gesproken. Er zouden dagen komen, wanneer de bruidegom van de bruiloftskinderen (Jezus zegt niet: van de bruid!) zal weggenomen zijn, Mark. 2 : 20; maar de bruidegom zou ook weerkomen, waarbij de wijze maagden met Hem zouden ingaan tot de bruiloft, Matth. 25 : 10. Dan wordt de bruiloft of het bruiloftsmaal gehouden, door God aan Zijn Zoon bereid, Matth. 22 : 1 vv.; Luk. 14 : 16 v.v. (sprekende van het groote avondmaal), en dit wordt in het Koninkrijk Gods de vervulling voor de kerk van de viering van het Heilig Avondmaal, Matth. 26 : 29; Mark. 14 : 25; Luk. 22 : 16, 18, 30. Hieraan zal de kerk de volle en rijke gemeenschap met Christus, het Lam, voor haar geslacht, maar dan in heerlijkheid verschenen, genieten. Hier zal de eenheid van Christus en Zijn Kerk in al haar schoonheid en en heerlijkheid pralen. God zal allen, die van Christus zijn, met Hem samenbrengen, tot Hem brengen, en met Hem doen verschijnen in heerlijkheid, 1 Thess. 4 : 14—17. Christus zal haar, de Kerk, Zichzelf heerlijk voorstellen, Ef. 5 : 27; 2 Kor. 11 : 2; Joh. 14 : 3; 17 : 24. De Kerk wist zelf den weg, die daartoe leidde, Joh. 14 : 4; en zij *bereidde zichzelf,* om deze heerlijkheid te *ontvangen,* door een heiligen en godvruchtigen wandel, met Christus, Rom. 2 : 7; 2 Kor. 7 : 1; 1 Joh. 3 : 3; enz. (zie boven, p. 424); maar tenslotte kon zij toch zichzelf de heerlijkheid niet geven noch verwerven, die zij thans op den Dag des Heeren van Godswege ontvangt.

Daarom volgt thans: *„en haar werd gegeven, zich te bekleeden met schitterend rein linnen; want het linnen zijn de rechtvaardige daden der heiligen".* In de vereeniging met Christus wordt de kerk geheel verheerlijkt. Zij *ontvangt* haar bruiloftskleed; zij *krijgt* haar heerlijkheid; zij *wòrdt* met hemelheerlijkheid bekleed.

De kleeding duidt in de Openbaring aan: de sfeer, waarin men leeft en verkeert, 3 : 4—5, 18; 4 : 4; 6 : 11; 7 : 9, 13, 14; 11 : 3; 12 : 1; 16 : 15; 17 : 4; 18 : 16. Witte kleederen zijn uitdrukking voor de heerlijkheid des hemels, waarin men leeft; 4 : 4; 6 : 11; 7 : 9, 13. Sterft een geloovige, die hier op aarde reeds een hemelschen wandel vertoonde, 3 : 4, door de heerlijkheid van Christus, die hem hier reeds aanvankelijk werd geschonken, 3 : 18; 16 : 15; 22 : 14, zoo verkrijgt hij aanstonds, in het paradijs of onder het altaar in den

hemel, een wit kleed van hemelheerlijkheid, 6 : 11, dat hij, zij het slechts voorloopig, draagt, 7 : 9, 13, totdat het getal der kerk vervuld zal zijn, 6 : 11.

Wel geniet men dan volkomen zaligheid, maar tot de volmaakte heerlijkheid kan het eerst komen in den Dag des Heeren, als Christus geopenbaard is in Zijn heerlijkheid en de Kerk met Hem vereenigd (door de eerste opstanding tot het eeuwige leven, 20 : 4—6) aan de bruiloft des Lams. Maar DAN ONTVANGT men dat dan ook, als loon, als genadige vergelding van wat men op aarde in het koninkrijk Gods geweest is en gedaan heeft, 11 : 18; Jes. 61 : 10; Matth. 25 : 34 vv.; 2 Kor. 5 : 10; Rom. 2 : 6—7, 10.

Dan ontvangt de kerk *in haar geheel* haar *eeuwige* hemelsche heerlijkheid: „en haar werd gegeven, zich te bekleeden met schitterend, rein linnen"; zij ontvangt het hemelsche leven, dat de engelen reeds deelachtig waren, 4 : 4, maar haar ook toegezegd was, 3 : 5. Op aarde was men met zakken bekleed, 11 : 3; de wereld kleedde zich zeer fijn, op 't allerheerlijkst met linnen, purper en scharlaken, 17 : 4; 18 : 16; maar als de Kerk haar eeuwige heerlijkheid ontvangt, dan wordt dit *schitterend, rein* linnen genoemd. Het is schitterend van de glanzen der heiligheid en heerlijkheid; het is rein, wit als sneeuw, Jes. 1 : 18, zonder vlek of smet van zonde of onreinheid, Ef. 5 : 27.

Hier is de verheerlijking der Kerk, die alles ontvangt wat zij behoeft om, tot het eeuwige leven opgewekt, bij God te kunnen wonen en Zijn aangezicht te kunnen zien. Het is haar rechtvaardiging in het eeuwige leven, die slechts *de uitwerking en bevestiging* moge zijn van haar rechtvaardigmaking van eeuwigheid, en in de moederbelofte, en in de opstanding van Christus, en in elk persoonlijk door het geloof, en dadelijk na het sterven; die ook nog *volmaakt* zal worden, als ieder zijn verheerlijkt lichaam zal ontvangen aan het einde van den Dag des Heeren, overeenkomstig de heerlijkheid die thans aan de bruiloft des Lams aan elk wordt toegekend; maar in heel dit proces van de rechtvaardigmaking der Kerk is dit dan toch ook een eigen moment.

Ook daarop wordt nu gewezen, als hier volgt: *„want het linnen zijn de rechtvaardige daden der heiligen".* Elk ontvangt naar dat hij gedáán heeft, hier op aarde, aan rechtvaardige, d. i. aan Gods recht en wet, woord en openbaring beantwoordende daden. Elk ontvangt *die* heerlijkheid, die beantwoordt aan wat hij hier op aarde was, in zijn hart, in zijn handel en wandel, in heel zijn leven en levensopenbaring. Grooter wordt dan de heerlijkheid des hemels, die men verwerven zal, naarmate men hier van heerlijkheid tot heerlijkheid naar het beeld van Christus veranderd werd door den Heiligen Geest, 2 Kor. 3 : 18; naarmate men in heiligmaking voortschreed. Wel

zullen wij allen Hem dan gelijk wezen, 1 Joh. 3 : 2, maar dat neemt dan toch niet weg, dat elks persoonlijke heerlijkheid verschillend zijn zal, naardat men gedaan heeft.

Dat wordt hier nu juist in deze tweede vershelft gezegd, vs. 8*b*: het is niet één linnen voor allen, maar het linnen zijn de rechtvaardige daden der heiligen, waar elk naar bekleed wordt. God geeft die heerlijkheid; maar God geeft haar naar ieders werken, Ef. 2 : 10; Fil. 1 : 11; Rom. 6 : 22. Zoo zal de Kerk het eeuwige leven beërven, Tit. 3 : 5—7; 1 Petr. 1 : 4—5; Hebr. 12 : 14; Matth. 7 : 21 vv., 25 : 34 vv. Ieders heerlijkheid, hier op aarde reeds verworven, wordt dan voor eeuwig vastgesteld en zoo geschonken, als vrucht van Gods rechtvaardig oordeel op den Dag des Heeren. Ook dit wordt in cap. 20 nader uitgewerkt. We zijn nog steeds in de *inleiding* van dit Zevende Stuk.

Neen, aan een soort geestelijke lichamen behoeft men hier waarlijk niet te denken. Wat zouden dat zijn? Wat hier op den Dag des Heeren geschiedt is slechts de volmaking en voleindiging van wat, alle eeuwen door, in de harten der geloovigen plaats vindt: hun voortgaande vernieuwing, die nu haar einde, (telos), bereikt. Het gaat hier om wat de Schrift noemt den inwendigen mensch, Rom. 7 : 22; 2 Kor. 4 : 16; Ef. 3 : 16. Als die inwendige mensch vernieuwd wordt van dag tot dag, verkrijgt men hier reeds verlichte oogen des verstands, Ef. 1 : 18, en komt er een wassen en toenemen in Christus en in de kennis Gods, Ef. 4 : 13—16; Col. 1 : 10. Titus 3 : 5 gebruikt voor dit alles naast het woord vernieuwing ook dat van wedergeboorte, palingenesie, hetgeen uit Matth. 19 : 28, waar ditzelfde woord voorkomt, een eschatologisch begrip blijkt te zijn. Het is het heele nieuwe leven van den Christen (niet slechts het eerste beginsel daarvan, waarvoor het Grieksch een ander woord gebruikt), dat door den Doop reeds afgeteekend wordt, en verzegeld, als de redding van de zonde en de reiniging van het leven, de verlossing door het bloed, en de vernieuwing of heiliging door den Geest van Christus, Dien Hij, Jezus Christus onze Zaligmaker, ons daartoe ook rijkelijk geschonken heeft, Tit. 3 : 6; en dat alles met het doel ons erfgenamen van het eeuwige leven te maken, Tit. 3 : 7. Zoo gaat het leven van de palingenesie naar *de groote palingenesie der kerk*, en bereikt zij daarin haar einde en volmaking. In die (laatstgenoemde) palingenesie ontvangt de kerk haar heerlijkheid, die Matth. 19 : 28; Openb. 2 : 26—28 en elders geteekend, doch eerst Openb. 20 : 4—6 uitgewerkt zal worden. Maar dit alles geschiedt vóór het einde van den Dag des Heeren; zonder dat nog het *lichaam* der geloovigen verheerlijkt verrezen is in de algemeene opstanding en herstelling van alle menschen en dingen; evenals hier op aarde de vernieuwing van den inwendigen mensch nog geen betrekking heeft op ons lichaam, ja, daarbij de uitwendige mensch zelfs nog kan verdorven worden, 2 Kor. 4 : 16.

3. Het overweldigend karakter van de heerlijkheid van den Dag des Heeren (19 : 9—10).

Het eerste inleidend deel van het Zevende Stuk, dat ons het aanbreken van den Dag des Heeren toonde in de komst van God als Koning, en den aanvang van de bruiloft des Lams, wordt nu beëindigd, in parallelie met wat we in de vorige Stukken vonden als slot van de eerste inleidende deelen, 7 : 4—8; 10 : 8—11; 14 : 13, met *een stem* die Johannes hoort, en die iets tot hem zegt in verband met wat voorafging, om hem dat in zijn hooge waarde en beteekenisvol karakter te doen verstaan.

„En hij zeide tot mij" is hier weer de stem van den verklarenden engel, van wien reeds in 1 : 1 sprake was. Bij den aanvang van dit nieuwe stuk treedt hij weer verklarend op. Het nauwst is de aansluiting bij 14 : 13, het overeenkomstige vers in ons Zesde Stuk, waar Johannes ook een zaligspreking vernam, met het oog op de aangekondigde, ernstige laatste tijden. Zoo kan men nu ook, en misschien beter, denken aan de stem van Christus, die steeds het bevel tot schrijven gaf, 1 : 19; 2—3; 10 : 4; 14 : 13. Zoo luidt het nu ook hier: *„Schrijf: Zalig, die geroepen zijn tot den maaltijd van de bruiloft des Lams"*. Ook de voorafgaande zaligspreking in 16 : 15 zinspeelde reeds op de zaligheid van hem, die zijn hemelheerlijkheid op aarde in bange tijden weet te bewaren. Nu dit alles vervuld is, en de kerk verheerlijkt werd door de komst van Christus en de aanrichting van de bruiloft des Lams, wordt herinnerd aan het feit, *dat God reeds in dezen tijd de Zijnen riep tot deze heerlijkheid.* Met name 1 Thess. 2 : 12, waar we p. 420 op wezen, is hier van beteekenis: men moest wandelen „waardiglijk Gode, die u *roept* tot Zijn koninkrijk en heerlijkheid"; maar van diezelfde roeping tot verkrijging der heerlijkheid van onzen Heere Jezus Christus is ook 2 Thess. 2 : 14 sprake; terwijl ook 1 Petr. 5 : 10 sprak van den God aller genade, die ons geroepen heeft tot *Zijn eeuwige* heerlijkheid in Christus Jezus. Teksten als de genoemde doen ons verstaan waarom hier in het bijzonder sprake is van de *roeping* tot den maaltijd van de bruiloft des Lams. Het ontvangen van deze heerlijkheid ligt, diep, in de roeping Gods, die hier voleindigd wordt, en haar vrucht heeft in de volkomen verheerlijking der kerk; maar die, naar Gods eeuwig voornemen, reeds in den tijd tot de geloovigen kwam, Rom. 8 : 29—30.

De engel, diep onder den indruk van dit geweldig perspectief of retrospectief van de aanzittenden aan den maaltijd van de bruiloft des Lams tot in de diepten der eeuwigheid van Gods besluit, vangt opnieuw aan, of bevestigt Jezus' woord, zeggende: *„Deze woorden zijn waarachtig, woorden van God"*. Het is alsof de engel in gedachten verzonken is. Zijn stijl verraadt een peinzend-verrukkend spreken. Zoo IS

het. Zoo GAAT het. Zoo komt de kerk tot heerlijkheid. Zoo ontvangt ze haar zaligheid èn haar heerlijkheid; haar ongelooflijke heerlijkheid in de vereeniging met Christus; haar heerlijkheid, waarmee ze God zal kunnen zien en tot in eeuwigheid voor Zijn aangezicht zal kunnen verkeeren; zoo wordt ze toebereid tot haar eeuwig zalig leven. *Alleen door de roeping*. De roeping Gods tot Zijn eeuwige heerlijkheid in Christus Jezus. Gods vrije genade. Gods milde ontferming. Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen. Zalig de geroepenen. Heil hen! Zoo is het, want deze woorden, hoeveel heil, hoeveel genade, hoeveel onpeilbare ontferming ook in zich bevattend,... ze zijn toch waarachtig, betrouwbaar, waar; woorden Gods. God heeft het Zelf gezegd. God heeft het Zelf geopenbaard. Dit was het Evangelie, voor zondaren, 2 Thess 2 : 14.

Maar dàn voelt óók *Johannes* al het groote en geweldige daarvan; en het overweldigt hem zoozeer, dat hij zich slechts in *aanbidding* kan uiten: *„en ik viel neder voor zijn voeten, om hem te aanbidden"*. Och, dat is nu toch niet zoo vreemd, noch zoo afgodisch. We kennen nog steeds, zelfs nu nog, de merkwaardige domineesvereering van ons volk; en dat zit toch eigenlijk niet in die personen, maar in hun ambt en boodschap. Het Evangelie raakt de diepste roerselen van het menschenhart en -bestaan; en het is, neen, geen wonder, maar veeleer natuurlijk, dat dit zeer sterke bindingen geeft aan hen, die dat Evangelie ons brengen. Men weet wel beter. Men weet zeer wel, dat het in die *menschen* niet ligt, maar men wil zich dan toch ook uiten; men moet zich uiten, als zoo „lieflijk zijn op de bergen de voeten desgenen, die het goede boodschapt; die den vrede doet hooren; desgenen, die goede boodschap brengt van het goede; die heil doet hooren; desgenen, die tot Zion zegt: Uw God is Koning!", Jes. 52 : 7; Nah. 1 : 15; Rom. 10 : 15. En is de situatie nu hier bij Johannes niet juist zóó, als Jesaja die het eerst teekende? Dàt was de engelenboodschap. Heel het Evangelie, in al zijn rijkdom, èn hoogte, èn diepte. Is het wonder, en psychologisch onverklaarbaar, dat Johannes die voeten grijpt, en dien boodschapper aanbidt? Niet, als men maar eerst den inhoud van de boodschap goed verstaan en in zich opgenomen heeft.

Natuurlijk is het verkeerd; en gaat Johannes hierin te ver, in zijn overweldiging door het heil en de heerlijkheid der kerk. En de engel waarschuwt hem dan ook aanstonds: *„en hij zeide tot mij: Zie toe, doe dat niet; ik ben een mededienstknecht van u, en van uw broederen, die het getuigenis van Jezus hebben; aanbid God"*. Den Heere uwen God zult gij aanbidden, en Hem alleen dienen, Matth. 4 : 10. Alle menschvergoding of schepselaanbidding is uit den booze. Johannes moet tot de werkelijkheid terug gebracht worden; waken en nuchter zijn. Dat moet elk Christen altijd wezen.

Daarom *roept* deze engel, die Johannes zooveel heil deed zien, dat

het hem tenslotte overweldigde, uit: „dat niet!"; kort en krachtig; — maar voert hij daarna den apostel ook rustig-redeneerend tot de werkelijkheid terug: menschen en engelen zijn allen tezamen slechts dienaren Gods, die Hèm alleen aanbidden en dienen. *Die* menschen althans, die, als Johannes, het getuigenis van Jezus hebben; het getuigenis dat Jezus gaf, en dat ook Hemzelf tot inhoud heeft. Zij dienen en aanbidden God; levende naar Zijn woord, geleid door Gods Geest.

„Want het getuigenis van Jezus is de Geest der profetie". Jezus heeft nooit anders getuigd dan dat alle eer en verheerlijking *Gode* gebracht moest worden, en Hij deed dit naar de Schriften, waarop Hij Zich steeds weer beriep als op het Woord Gods, de profetie, waarin de Geest Gods werkzaam was geweest. Geldt dit van heel het getuigenis, dat Jezus gaf, zoo komt dit toch wel zeer merkwaardig ook uit in Zijn getuigenis tegenover den Satan: „Ga weg, Satan! *want er staat geschreven:* den Heere uw God zult gij aanbidden en Hem alleen dienen". Ik acht het niet onmogelijk, dat de engel, die met Johannes sprak, hem juist aan deze geschiedenis heeft willen herinneren, mede om hem te toonen in welk een gevaarlijke sfeer Johannes verkeerde toen hij, in zijn overweldiging, tot schepselenvereering kwam. Aanbid God! Dat andere is tenslòtte uit den booze. Wacht u. Pas toch op. Doe dat niet. Wees nuchter en waak. Jezus getuigde daartegen, met beroep op den Geest der profetie. Jezus en heel Gods Woord waarschuwen ons daarvoor.

Johannes heeft deze tenslotte beschamende episode niet willen, noch mogen weglaten. Het *overweldigend* karakter van de openbaring van het aanbreken van den Dag des Heeren komt er scherp door aan het licht. Johannes doet ons hier denken aan Petrus van Matth. 16 : 16 èn 22—23. Het is niet ongewoon!

II. DE VERSCHIJNING VAN JEZUS CHRISTUS IN HEERLIJKHEID.

11. *En ik zag den hemel geopend. En zie, een wit paard, en Die er op gezeten is, wordt genoemd Getrouw, en Waarachtig. En Hij oordeelt en voert krijg, in gerechtigheid.* 12. *En Zijne oogen (zijn) eene vuurvlam; en op Zijn hoofd vele kronen. En Hij heeft eenen naam geschreven, dien niemand weet dan Hijzelf.* 13. *En Hij is bekleed met een kleed, gedoopt in bloed; en Zijn naam is genaamd: het Woord van God.*

14. *En de heirscharen, die in den hemel zijn, volgden Hem, op witte paarden, bekleed met wit, rein linnen.*

15. *En uit Zijnen mond gaat een scherp zwaard uit, om de heidenen daarmede te slaan. En Hij zal hen weiden met eene ijzeren roede. En Hij zal treden de wijnpers van de gramschap van den toorn van God, den Almachtige.* 16. *En Hij heeft op Zijn kleed, en op Zijn dij, eenen naam geschreven: Koning der koningen, en Heere der heeren.* Openb. 19 : 11—16.

1. Christus in Zijn Heerlijkheid (19 : 11—13).

We letten bij dit tweede onderdeel van het Zevende Stuk van meet af op de overeenstemming met het tweede onderdeel van ons Zesde Stuk, 14 : 14—20. Deze beide, hoewel onderscheiden, vullen elkander op merkwaardige wijze aan; men zou dit deel *de vervulling* van het andere kunnen noemen. Men lette er op, hoe volkomen gelijkmatig deze beide zijn opgebouwd. Beide bepalen ons eerst bij den komenden Christus; daarna bij de beteekenis van Zijn komst voor de geloovigen; tenslotte bij de beteekenis van Zijn komst voor de goddeloozen.

Maar, en nu zien we ook op het verschil, overeenkomstig de plaats van elk in een eigen stuk: terwijl Christus ginds nog niet zichtbaar wordt voor aller oog, al is Hij reeds gezeten op een witte wolk, zoo ziet Johannes hier *den hemel geopend,* en komt Christus thans gezeten *op een wit paard.* Geen wolk bedekt Hem meer voor het oog der menschen, maar Hij rijdt de wereld tegemoet. Thans verschijnt Hij *in Zijn volle heerlijkheid met vele kronen,* terwijl Hij ginds nog slechts verscheen „Menschenzoon gelijk", met op Zijn hoofd een gouden kroon. Nu heet Hij „het Woord van God".

Ook van de volgende paragrafen kunnen we hier reeds even op hetzelfde wijzen. Ginds moest de kerk nog van de aarde gemaaid worden; hier is dat geschied, en begeleidt de kerk haar Heiland onder de heirscharen, die in den hemel zijn, in haar ontvangen heerlijkheid.

En wat nu het laatste betreft: de beteekenis van de komst van Christus, die thans in de verschijning getreden is, voor de òngeloovigen, zoo blijkt dit wel zeer duidelijk de vervulling van het voorafgaande in cap. 14 te zijn, want wat dáár voorzegd werd, wordt als thans eerst geschiedend hier voorgesteld met aanhaling zelfs der vroegere woorden.

Heel de wondervolle samenhang dezer deelen heeft belangrijke beteekenis voor het verstaan van ons boek. We zien hieruit hoe er een gestadige, maar ook *regelmatig-voortgaande,* ontplooiing is van de uitoefening van Christus' Koningschap in de wereld. Alles geschiedt op zijn tijd; nooit te vroeg of ontijdig. Maar *in het voorafgaande ligt ook altijd wat volgt reeds weer besloten.* Wanneer we thans weer het Zesde en Zevende Stuk, zoowel in het eerste onder-

deel, als in het tweede, sterk zien samenhangen, zooals we dat vroeger van de vorige Stukken ook zagen, dan wijst dit er ons op, dat de Dag des Heeren *het dichtst bij de eindgerichten Gods* staat, en dáárvan vooral *de vervulling, het hoogtepunt,* (de telos) is; maar, vanwege den samenhang van het Zesde Stuk weer met de vorige Stukken, tegelijk de vervulling van heel het Tweede Deel. Dit past weer bij wat we zeiden aangaande dit Zevende Stuk, waarin de volheid van de werkingen Gods, reeds naar het getal zeven, bereikt wordt.

Tot in de woorden gelijk begint Johannes dit eerste onderdeel van het tweede deel van het Zevende Stuk, als 14 : 14: *„En ik zag ... en zie, een wit paard"*, maar beteekenisvol staat daar nu tusschen: *„En ik zag den hemel geopend"*.

In duidelijk onderscheid van 4 : 1, waar een deur geopend werd in den hemel, waardoor Johannes kon binnenzien, is hier de hemel zèlf geopend, zooals we daar van lezen in Matth. 3 : 16 en Joh. 1 : 52, maar ook daar toch nog niet als hier, waar héél de hemel openstaat, en hemel en aarde één geworden zijn; niet meer gescheiden van elkander; niet meer gesloten voor en afgesloten van elkander.

En dan wordt Johannes getroffen door *„een wit paard; en die er op gezeten is, wordt genoemd Getrouw en Waarachtig"*. Christus verschijnt als hemelsch Krijgsman, waarvan eenerzijds de witte kleur, anderzijds het paard getuigt; men vgl. 6 : 2 vv.

Maar *Zijn naam* wordt nog niet genoemd, en dat terwijl juist in dit gedeelte zoo herhaaldelijk over Zijn naam zal gesproken worden. Hij wordt aangeduid als „de Getrouwe en de Waarachtige", die Zijn woord houdt en vervult; Zijn belofte en Zijn verbond; die waar is en werkelijk; de waarheid en de werkelijkheid; maar ... nog wordt niet gezegd, dat dit *Jezus Christus* is. Het treft temeer waar in 14 : 14 dadelijk sprake was van een „gelijk aan een Zoon des Menschen", in Wien Bijbelvaste lezers direct den Heere Jezus Christus erkennen. Dat geldt van de hier genoemde woorden niet. Ze doen ons eerder, hoe dikwijls óók van Christus gebruikt, aan GOD denken.

Als we niet zoo goed wisten, dat hier de komst van Christus op de wolken des hemels wordt beschreven, en we dit hier verwachtten, zouden de *woorden,* die hier gebruikt worden: „en ik zag den hemel geopend, en zie, een wit paard, en die er op gezeten is, wordt genoemd Getrouw en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid, enz." ons veel eer aan de verschijning *Gods* doen denken. Dan denken we aan het lied van Mozes na het eindgericht over den Farao in de Roode Zee: „De HEERE is een Krijgsman; HEERE is Zijn naam", Ex. 15 : 3; 14 : 14; „de HEERE, sterk en geweldig, de HEERE, geweldig in den strijd", Ps. 24 : 8; vgl. ook Jes. 42 : 13. En we verwachten ZIJN verschijnen, als de hemel wordt geopend.

We moeten hier op letten, want dat getuigt weer van de wonder-

volle fijne kunst van dit laatste Bijbelboek, dat niet alleen het N. T., maar heel den Bijbel afsluit, en we zouden in zeker opzicht kunnen zeggen: tot zijn einde voert. Dit boek is ook vol van het O. T. en draagt het coloriet ook van de oude bedeeling, terwijl het toch geheel het boek van het hemelsch Koningschap van Christus is, en bij de Handelingen aansluit (Dr F. W. Grosheide, De Eenheid der N. T.sche Godsopenbaring, Kampen, Kok, 1918, p. 26) en met den brief aan de Hebreeën parallel loopt, als deze het hemelsch hoogepriesterschap van Christus ontvouwt (H. H. Meeter, The Heavenly High Priesthood of Christ, A'dam, Kruyt, 1916). We verwachten hier, meer nog dan in cap. 14, van de komst van *Christus* te zullen hooren, en we hooren daar ook van; maar het wordt ons toch zóó beschreven, dat in dit gebeuren *de duidelijke vervulling* uitkomt van den Dag des Heeren, bekend in O. en N. T., en van de komst van God tot de wereld.

De naam Jezus of Christus, dien de Openbaring toch werkelijk niet vermijdt, zal hier, waar Hij tot Zijn hoogste heerlijkheid komt, toch niet genoemd worden, hoeveel namen Hem juist hier ook worden toegekend. Zelfs het „Menschenzoon" vindt hier geen vermelding. Christus wordt genoemd: *Het Woord van God.* Hij komt in de heerlijkheid *Zijns Vaders.* Hij zal niet Zijn werk doen, maar het werk, dat de Vader Hem gegeven heeft, ook in het oordeelen der wereld, Joh. 5 : 22. Hij openbaart God in al de uitoefening van Zijn koningschap, dat richt en strijdt. En zoo *blijft* hier (we zagen dat ook reeds in 19 : 5, 6 vv.) *de verwachting van de voleinding;* van de gemeenschap met God, als Christus in Zijn Koningschap alles volbracht zal hebben; 1 Kor. 15 : 27—28. Dit laatste Stuk van het Tweede Deel der Openb. roept nog om het Derde Deel; het einde; de vol-einding.

„Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid". Zijn oordeelen is krijgvoeren; en Zijn krijgvoeren is oordeelen. Wanneer we dit zoo zeggen, vatte men het niet op als wat woordengerammel, maar men lette op den grond van deze uitspraak, die in den tekst gegeven wordt. Immers leerden we in de eerste woorden Christus kennen als hemelsch Krijgsman, en zouden we hier de andere volgorde verwachten: „en Hij voert krijg en oordeelt"; want de hierop volgende woorden: „en Zijn oogen zijn een vuurvlam" duiden Zijn richterlijk werk aan: Hij stelt alles in het vlammend licht van Zijn oogen, hetwelk niets in het duister laat. Heel deze volgorde geeft ons het recht het „oordeelen en krijgvoeren" als *één geheel* op te vatten: twee werkzaamheden, die samenvallen.

Hier krijgen ook de woorden van Joh. 5 : 24 beteekenis: „voorwaar, voorwaar, zeg Ik u: die Mijn woord hoort, en gelooft Hem, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, en komt niet in de verdoemenis, in het gericht, in de krisis, maar is uit den dood over-

gegaan in het leven". Zoo is het hier. Christus komt gericht houden in gerechtigheid, 15 : 3; 16 : 5, 7, en dat gericht houden beteekent krijg voeren tegen al Zijn vijanden, en hen overwinnen; maar de Zijnen hebben reeds, thans in vollen zin, het eeuwige leven, en zij komen *mèt* Hem ten gerichte, vs 14; zij zijn uit den dood, door de eerste opstanding, waarover nader bij cap. 20 : 4—6, overgegaan in het leven, thans ook in volkomenheid, in waarheid en werkelijkheid; zij komen niet in dit gericht, dat Christus, krijgvoerend, gaat uitoefenen.

„Zijn oogen zijn een vuurvlam"..., het wordt hier sterker gezegd dan in 1 : 14 en 2 : 18, maar in schoone overeenstemming met 1 Kor. 4 : 5. Christus in Zijn heerlijkheid stelt Zelf al het donkere en duistere in het licht. Zijn oogen lichten, en verlichten alles en allen. Misschien is het hier zoo heel sterk gezegd, juist omdat Zijn richten krijgvoeren is: Jezus ziet, èn verteert tegelijk, wat Hij ziet: Zijn oogen *zijn* een vuurvlam. Hij behoeft niet te strijden; Hij *ziet* slechts, kijkt alleen maar aan, en... het oordeel is geveld. Straks zal iets dergelijks gezegd worden van Jezus' mond of woord. Hier komt de teekening nog slechts voor om Christus voor te stellen in de heerlijkheid en majesteit van Zijn verschijnen.

Krijgsman naar Zijn woord, en Rechter naar Zijn kracht, draagt Hij *„op Zijn hoofd vele kronen"*, die Hem in Zijn Koningsheerlijkheid vertoonen; als dengene, die alle macht heeft in den hemel en op aarde, Matth. 28 : 18. Die komt Hij thans uitoefenen; en dan zal Hij *al* Zijn vijanden overwinnen, 1 Kor. 15 : 25.

Steeds voller wordt Zijn heerlijkheid beschreven; maar daarom zullen we toch juist niet vergeten, dat Hem een naam gegeven is, welke boven allen naam is, Fil. 2 : 9; of, zooals het hier volgt: *„en Hij heeft een naam geschreven, dien niemand weet dan Hijzelf"*. De *volle* heerlijkheid van den verheerlijkten Christus blijft ons verborgen. Die kent Hij alleen zelf.

Zijn naam is *geschreven,* d. i. vastgelegd; vast bepaald; die naam blijft zoo; vgl. Hab. 2 : 2. Er is hier sprake van iets, dat *ontvangen* is *voor goed,* en dat zoo blijft. Het gaat om de heerlijkheid, die Christus thans in Zijn uiteindelijke verhooging, ontvangen heeft: de volle heerlijkheid van Zijn wezen en bestaan; *Zijn* heerlijkheid; de heerlijkheid van Hèm. Men vgl. 3 : 12; maar met name ook 2 : 17, zie p. 65. De naam staat hier weer geheel voor het wezen en bestaan, 3 : 1—6. Ook Christus, is, evenals de geloovigen, als Middelaar, iemand met gansch eigen heerlijkheid. Wel zullen we Hem zien gelijk Hij is, in deze heerlijkheid, 1 Joh. 3 : 2, maar dat wil nog niet zeggen, dat we Hem ook *tenvolle* kennen zullen. Hij is een eigen persoon, van elk ander onderscheiden, hoezeer de Zijnen ook gemeenschap met Hem vinden. Hij vormt een eigen orde, 1 Kor. 15 : 23,

tot in der eeuwigheid, want Zijn naam is *geschreven*. Men lette er wel op, dat dit laatste woord hier absoluut gebruikt wordt, en men hier zelfs niet *vragen* moet, waar of waarop dit geschreven staat. Het is slechts de uitdrukking voor het blijvende en vaste van Christus' heerlijk wezen.

Drukken we ons nauwkeuriger uit, dan spreken we bij dit alles eerder van het werk dan van den persoon van Christus, al kunnen we die beide nooit scheiden: in het *werk* van Christus komt uit Wie Hij *is;* en dat vooral ook in de namen, die hier zoo vaak genoemd worden. De nadruk ligt hier zoo geheel op wat Christus komt *doen;* hoe Hij optreden en Zich openbaren zal: als hemelsche Krijger, en Rechter, en Koning; maar daar is dan toch ook *Zijn* openbaring in.

Daarom is hier ook elke aanduiding van Christus' persoon van zooveel beteekenis; waarom ook telkens de beschrijving van Zijn *werk* wordt doorbroken met weergaven van Zijn *namen:* Hij komt als Strijder,... maar wordt genoemd Getrouw en Waarachtig; Hij komt als Rechter en Koning, om te oordeelen en te heerschen over al Zijn vijanden,... en toch draagt Hij een naam, *dien niemand kent.* En zoo volgt nu nòg eenmaal, thans ten derde male, zulk een beschrijving: Hij komt tot bloedige wraak in heel Zijn werk als Krijger, Rechter en Koning,... maar *in* dit alles *is Zijn naam:* het Woord van God; Degene, die ons den Vader verklaart, Joh. 1 : 18.

Zoo luidt het slot van dit gedeelte: *„En Hij is bekleed met een kleed, gedoopt in bloed; en Zijn naam is genaamd: het Woord van God."* De eerste woorden herinneren ons aan Gen. 49 : 11, maar vooral ook aan Jes. 63 : 1 vv. In verband met 14 : 17—20 is duidelijk, dat ook hier het *werk* van Christus wordt geteekend. Hij komt in de sfeer der wraakoefening; gansch anders dan Zijn eerste komst op aarde; in een gansch verscheiden geest, waarvoor men Luk. 9 : 51—56 zie. Die wordt ook hier, als steeds, door de *kleeding,* waarin iemand verschijnt weergegeven. Zijn werk is thans met vlammend vuur wraak te doen over degenen, die God niet kennen, en over de ongehoorzamen aan het Evangelie van Jezus Christus, 2 Thess. 1 : 8. En zoo verschijnt Hij in de wraakgestalte, die spreekt van bloed, dat vergoten zal worden. Wie Hem thans zien, weten tegelijk, dat Hij thans het bloed der menschen zoekt; hun dood, als straf op de zonde; ze zien het aan Zijn kleeding.

Maar Hij *is* in dit alles niet anders dan *de openbaring Gods,* van Wien op vele plaatsen der Schrift gezegd is, dat Hij eenmaal wraak zal doen over Zijn vijanden; „want deze zijn dagen der wraak, opdat alles vervuld worde, dat geschreven is", Luk. 21 : 22. Vgl. Ps. 97 : 3; Jes. 29 : 6, 30 : 30, 66 : 15. Hij *is* het Woord Gods, in Wiens vleeschwording God reeds tot de menschen uitkwam, Joh. 1 : 1—14; Wiens heerlijkheid toen reeds aanschouwd werd; maar toen nog vol van

genade en waarheid; doch die ook nu nog het Woord van God is, in Zijn komst op de wolken des hemels; Wiens heerlijkheid thàns tot haar hoogsten trap geklommen is; maar zich thàns vertoont in recht en gericht, met vuur en wraak jegens Zijn vijanden. Doch óók zóó is Hij het WOORD GODS, waarin, zooals heel dit gedeelte reeds toonde, *de heerlijkheid Zijns Vaders* is; GODS strijd, en recht, en heerschappij-als-koning, en wraak. Hij is (heel het verband legt daar den nadruk op) juist ook nu, tegenover de vijanden Gods, niets anders dan „het afschijnsel Zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid"; nu „God den eerstgeborene wederom in de wereld brengt;" *het Woord Gods;* Hebr. 1 : 3 en 6. Hij werkt en staat in volkomen gemeenschap met God, en openbaart, brengt slechts tot openbaring, verwerkelijkt alleen, draagt naar buiten uit, wat GOD van eeuwigheid is, en gedacht heeft naar Zijn raad en wil.

Hier wordt toch eigenlijk eerst duidelijk aangegeven, dat we met Christus te doen hebben, die het Woord is. Maar ook nu wordt *die* naam van onzen Heere Jezus Christus genoemd, die Hem het allernauwst met God verbindt; waarvan Johannes schreef: „in den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God", Joh. 1 : 1; waarvan hij voortging te zeggen: „en het Woord is vleesch geworden", Joh. 1 : 14; waarvan hij thans de voleinding brengt door te schrijven: „en Zijn naam is genaamd: het Woord van God". Dat Woord wàs in den beginne bij God. Dat Woord kòmt in de voleinding aller dingen in de heerlijkheid Zijns Vaders. Dat die heerlijkheid, voor de goddeloozen, wraak beteekent is in dit gedeelte even duidelijk, als dat zij voor de vromen verheerlijking beduidt, zooals we in het vorige onderdeel zagen, en het ook nu volgt.

2. De heiligen met Christus (19 : 14).

Kort wordt hier, als 14 : 15—16, over de heiligen gesproken, die Christus bij Zijn verschijnen begeleiden. Zij deelen in Zijn heerlijkheid, maar eigenlijk gaat het niet over hen, doch over Christus' werk ten opzichte van de wereld; en, als in heel dit Tweede Deel, komt wel telkens ook de kerk, in hemel en op aarde, ter sprake, maar de hoofdgedachte blijft toch de uitoefening van Christus' koningschap in de *wereld.* Toch mogen we daarom tot troost en bemoediging van alle geloovigen wel telkens aandachtig letten op wat kort van hen gezegd wordt.

„En de heirscharen, die in den hemel zijn, volgden Hem, op witte paarden, bekleed met wit, rein linnen". Niemand kan aan den indruk ontkomen, dat het hier toch wel vóór alles om de heiligen in den zin van de geloovigen gaat. Zoo vlak na vs. 8, waar over het schitterend, rein linnen, dat de geloovigen, of, zooals daar stond, de heiligen,

ontvingen, gesproken werd, kan men niet anders dan ook nu aan de kerk in den hemel denken.

De geloovigen behooren, na hun opname in den hemel, tot de heirscharen, die in den hemel zijn.

Dat we vóór alles ook aan hen *mogen* denken, bewijzen plaatsen als 1 Thess. 3 : 13, waar „met al Zijn heiligen" toch het best met „in de toekomst (of paroesie of verschijning) van onzen Heere Jezus Christus" kan verbonden worden, en niet dan gewrongen met het daaraan voorafgaande; en in dezen tekst bij Paulus kan men bij heiligen niet anders dan aan de geloovigen denken (men zie Van Leeuwen op deze plaats in de uitgave van Bottenburg).

Hetzelfde is te vinden in 2 Thess. 1 : 10: „om verheerlijkt te worden in Zijn heiligen", waar het parallelisme van geloovigen spreekt.

Ook Judas : 14 zegt, dat de Heere is gekomen met Zijn vele duizenden heiligen of met Zijn heilige tienduizendtallen. Deze laatste plaats laat zich o. i. het best met de onze vergelijken, waarbij men ook nog lette op Zach. 14 : 5: „dan zal de Heere mijn God komen en al de heiligen met U o Heere"; en Dan. 7 : 10.

Uit al deze plaatsen namen we het woord heiligen over voor ons opschrift, dat een indruk wil geven over wien het hier gaat. Dan is het woord heiligen een mooi-ruim en zuiver-Bijbelsch woord, dat ons allereerst doet denken aan de geloovigen in Christus Jezus, maar dat toch ook àndere heiligen, als de heilige engelen, niet uitsluit.

We moeten echter vooral steunen op het gebruik, dat de Openbaring zelf van dit woord maakt, en dan vonden we in 5 : 8 reeds, dat heiligen gebruikt werd van engelen (men zie p. 117); in 8 : 3 v. van de gezaligden in den hemel in nauwe samenwerking met de engelen in den hemel (p. 159); terwijl voorts het woord heiligen, geregeld door, in de Openbaring de aanduiding is voor de kerk op aarde, 11 : 18; 13 : 7, 10; 14 : 12; 16 : 6; 17 : 6; 18 : 20, 24; 19 : 8.

Inzonderheid echter zullen we er weer acht op moeten geven, dat straks de verheerlijkte kerk zalig *en heilig* zal worden geprezen, 20 : 6, en dat er sprake zal zijn van *de legerplaats der heiligen*, 20 : 9.

Anderzijds kunnen we ook weer niet uitsluitend aan de geloovigen denken, als we letten op plaatsen als Matth. 25 : 31; 2 Thess. 1 : 7, die nadrukkelijk van Christus' verschijnen met Zijne engelen spreken. Zij behooren óók tot 's Heeren tienduizendtallen, Jud. : 14; Openb. 5 : 11; en reeds p. 313 wezen we er, bij 14 : 15—16, op, hoe groote plaats aan de engelen toekomt bij de openbaring van Jezus Christus.

Doorslag gevend is nu echter tenslotte 17 : 14, waar nadrukkelijk werd gesproken over de verschijning van Christus op den dag des Heeren, tegen Wien de wereld strijden wil, en dan gezegd wordt: „En het Lam zal hen overwinnen; want het is Heere der heeren en

Koning der koningen; *en de geroepenen, en uitverkorenen, en getrouwen, met Hem"*. Wat is nu onze tekst anders dan een weer opnemen van deze laatste, merkwaardige toevoeging: Zijn heiligen zijn met Hem, en overwinnen met Hem? Dat is het wat nu ook juist hier gezegd wordt: „en de heirscharen, die in den hemel zijn, volgden Hem, op witte paarden, bekleed met wit, rein linnen".

Gaan we uit dit alles conclusie trekken, dan ontkennen we niet, dat Christus bij Zijn komst ook vergezeld zal zijn van Zijn heilige engelen, doch meenen, dat daar *hier* toch geen sprake van is. Onder de heirscharen, van wien zoo nadrukkelijk gezegd wordt, dat ze in den hemel zijn; dat ze Christus volgen; dat ze rijden, als Hij, op witte paarden; en dat ze bekleed zijn met wit rein linnen, meenen we *uitsluitend* de Kerk in den hemel te mogen verstaan. *De Kerk deelt geheel in de heerlijkheid van Christus op Zijn dag; de engelen dienen Hem.* De Kerk, zoo zal het in 20 : 4—6 worden uitgewerkt, neemt deel aan Zijn richterswerk; van engelen is daar geen sprake. De Kerk wordt nu boven de engelen verheven, Hebr. 2 : 5—8; en zij zal de (booze) engelen oordeelen, 1 Kor. 6 : 3.

Dit wordt hier, in dit nog slechts inleidend deel, toch eigenlijk ook reeds tot uitdrukking gebracht, als de heiligen Hem volgen op witte paarden: zij deelen in Zijn heerlijkheid, maar zullen ook met Hem krijgvoeren, d. i. oordeelen, p. 433. Maar is *Zijn* kleed gedoopt met bloed, sprekende van de wraak Gods, het *hunne* vertoont slechts de witte en reine glans der hemelheerlijkheid; er is óók verschil; de eigenlijke strijd en wraakoefening verblijft aan Christus alleen; Rom. 12 : 19; Hebr. 10 : 30.

Toch is het niet vreemd, dat de geloovigen in den hemel thans *heirscharen* worden genoemd. Wel heeft men dit weergegeven met feestscharen, die, zonder wapenen, slechts den Koning begeleiden, maar zoowel het woord zelf: legerscharen, als hun rijden op paarden, spreken toch wel terdege van krijgvoering.

Men mag evenwel niet vergeten, dat zij daarin Christus slechts *volgen.* Hij gaat voorop, en slaat de vijanden Gods neer. De strijd is dan overwonnen, maar de geloovigen zullen in die overwinning, Hem volgend, deelen. Dat zal 20 : 4—6 nader uitkomen in zijn bijzondere beteekenis.

En vreemd is dan ook niet, dat we hier lezen van „heirscharen"; integendeel: de aansluiting bij het O. T. is hier weer van belang. Het herinnert ons direct aan het „Heere der heirscharen". Zoo verschijnt *God* hier nu in Jezus Christus; en deze gedachte zal mede de keuze van dit woord heirscharen bepaald hebben. Wel kan men hieronder verstaan alle geschapen machten (Chr. Enc. bij Zebaoth; C. van Gelderen, Koningen, II, 174), maar het is misschien niet zonder beteekenis wat Bavinck, Dogmatiek, II, 134 zegt: dat het meervoud

legerscharen gebruikt wordt voor *Israëls volksscharen,* waarvoor dan tal van teksten worden aangehaald, terwijl er aan toegevoegd wordt: „maar het krijgsleger van Israël wordt altijd met het *enkelvoud* aangeduid". Het gebruik van het *meervoud* is in onze tekst opvallend. Ik acht het niet onmogelijk, dat het hier juist gekozen is om óók dáárdoor tot uitdrukking te brengen, dat hier maar geen sprake is van de heirlegers der strijdende engelen, maar van de volksscharen van het geestelijk Israël, de duizenden van Openb. 7 : 5—8. Ook van de engelen wordt gewoonlijk het enkelvoud gebruikt volgens Bavinck, t. a. p., en hij voegt er nog aan toe: „deze naam draagt hoegenaamd geen oorlogszuchtig of krijgshaftig karakter, . . . maar in dezen naam wordt allerwege uitgedrukt de heerlijkheid van God als Koning". Zóó deelt hier dan de kerk in de heerlijkheid van Christus, die het koningschap Gods uitoefent, en worden de geloovigen de heirscharen genoemd, die in den hemel zijn.

3. De goddeloozen overwonnen door Christus (19 : 15—16).

Ook dit laatste onderdeel dient slechts om de heerlijkheid van Christus in Zijn verschijning te beschrijven. Hij zal macht hebben over alle vijanden Gods, en hen overwinnen.

„En uit Zijn mond gaat een scherp zwaard uit, om de heidenen daarmede te slaan; en Hij zal hen weiden met een ijzeren roede". De uitdrukkingen herinneren aan Jes. 11 : 4, met name ook aan Ps. 2 : 9, waardoor ook nu weer uitkomt, dat Christus in Zijn verschijning het werk Gods zal doen, zooals het steeds voorzegd was. Ook ons boek zelf sprak reeds in dezen trant over Christus, 1 : 16; 2 : 12; 16; 12 : 5. Hier gaat het nu om de voltrekking van het vonnis, en wordt Christus niet slechts gezien als rechter, maar als scherprechter, die den dood brengt.

Hij zal daartoe geen ander wapen behoeven te gebruiken dan Zijn woord, dat als een scherp zwaard uit Zijn mond zal gaan, en Zijn vijanden dooden, vgl. 11 : 5; 2 Thess. 2 : 8.

Ze worden hier weer de volken of de heidenen genoemd, omdat bedoeld worden de goddelooze volken dezer wereld, in aansluiting bij het O. T., in onderscheiding van Gods volk, Israël, de kerk; 2 : 26; 11 : 2, 18; 12 : 5.

Christus komt om de goddeloozen te *dooden:* Zijn zwaard gaat niet slechts dreigend uit Zijn mond, maar Hij zal er de heidenen ook mee *slaan.* Desniettemin volgt thans direct, dat Hij hen weiden, d. i. regeeren, over hen heerschen, zal, met een ijzeren roede. Dit is niet hetzelfde; maar het een *volgt* op het ander. Eerst zal Christus hen dooden; daarna over hen regeeren, met alle gestrengheid en kracht; Hij zal daarna *Zijn Koningschap* over hen uitoefenen met al Zijn macht.

Want het leven der menschen is met den dood niet uit, maar het zet zich voort. Als zij allen gedood zijn, zullen ze Hem onderworpen zijn, en Hij zal over hen heerschen. In die heerschappij, niet in dat dooden, zullen de geloovigen met Hem deelen.

Nu denke men weer aan wat we hierboven onder paragraaf 2 hiervan zeiden, en men vergelijke 2 : 26—27, om straks in 20 : 4—6 de verwerkelijking en nadere beschrijving hiervan te lezen. Na wat voorafging in cap. 2 en met het oog op wat volgen zal in cap. 20, wordt dit hier zóó gezegd met het woord van Psalm 2. Christus doodt op den Dag des Heeren alle vijanden Gods; daarna heerscht Hij in heerlijkheid over hen; en de Zijnen worden hierin met Hem verheerlijkt; doch deze heerschappij zal *tenslotte* voor de goddeloozen beteekenen, dat ze gestort worden in den tweeden dood, den eeuwigen dood, die in Ps. 2 : 9, maar ook in Openb. 2 : 27, met het sterke woord *vermorzeling* wordt aangegeven; cf. Gen. 3 : 15.

Daarom is hier sprake van regeeren, maar met een *ijzeren* roede! Tenslotte loopt dit alles uit op de volkomen overwinning der volkeren door Christus. Maar ook *dit* dooden zal weer slechts het werk van Christus zijn, zooals het dan ook reeds 2 : 26—27 onderscheiden werd: „en die overwint, en Mijn werken bewaart tot het einde, hem zal ik geven *macht over de heidenen,* en hij zal hen *weiden met een ijzeren roede;* — als pottenbakkersvaten zullen ze verbrijzeld *wòrden.*

In dit alles zal dan vervuld worden hetgeen 14 : 17—20 reeds aangekondigd werd: *„En Hij zal treden de wijnpers van de gramschap van den toorn van God den Almachtige".* De opeenstapeling van woorden geeft hier het volle en volkomene van de uitoefening van Gods toorn aan door Jezus Christus. Dat zal Zijn werk tegen de goddeloozen zijn: dooden, vermorzelen, vergelden. Hoe dit geschieden zal, zal later worden uitgewerkt, 19 : 19—20 : 15.

Maar thans wordt het werk van Christus weer in verband gezet met Zijn persoon, waarom we opnieuw van een *naam* gaan hooren, en van Zijn *kleed: „En Hij heeft op Zijn kleed, en op Zijn dij, een naam geschreven: Koning der koningen en Heer der heeren."* Christus zal dit alles uitoefenen, en in dit alles Zijn macht betoonen, als Koning der koningen en Heer der heeren; men vgl. Jes. 59 : 17. De dij is hier genoemd als zetel van kracht. Zijn optreden en Zijn krachten zullen zijn als die van den allerhoogsten Koning, aan Wien alle machten onderworpen zijn, en van den allerhoogsten Heer, voor Wien alle grooten buigen moeten. Zoo werd Jezus reeds 17 : 14 genoemd, waarop hier teruggegrepen wordt; p. 376. Geen macht noch eenige heerschappij zal tegen Hem bestand zijn. Hij zal ten volle en tot het laatste toe al Zijn en Gods vijanden verslaan, en Hem zal de volledige overwinning wezen. Daarin zal Hij Zijn Koningschap ten einde toe uitvoeren, en Zichzelf *betoonen* als Degene, Wien alle macht

gegeven werd in hemel en op aarde, Matth. 28 : 18, maar ook alle gericht, Joh. 5 : 22.

Heer der heeren, maar vóór alles ook Koning der koningen; en de koning was in oude tijden ook de rechter. Zoo zal Christus komen in de heerlijkheid Zijns Vaders, tot heerlijkheid der Zijnen, maar ook tot schrik van alle Godevijandige machten en menschen.

III. DE AANVANG VAN DEN STRIJD DES HEEREN.

17. *En ik zag eenen engel, staande in de zon. En hij riep met eene groote stem, zeggende tot alle de vogelen, die vliegen in het midden des hemels: Komt, verzamelt u tot den grooten maaltijd Gods,* 18. *opdat gij eet vleesch van koningen, en vleesch van oversten over duizend, en vleesch van sterken, en vleesch van paarden, en van die er op gezeten zijn, en vleesch van alle vrijen, en dienstbaren, en van kleinen, en van grooten.*

Openb. 19 : 17—18.

Het derde inleidend deel van dit Zevende Stuk moge geheel parallel loopen met die van het Vierde, Vijfde, en Zesde Stuk, in zooverre ook hier wordt aangegeven *het beginnen van de handeling,* die het stuk beschrijft, toch valt het aanstonds op, dat het aanmerkelijk korter is, èn dat hier geen sprake meer is van den aanvang *in den hemel.* Beide getuigen, merkwaardig, van de nauwkeurigheid van onze apokalypse, die ons reeds meer is opgevallen.

Het is zoo volkomen juist, dat hier geen onderscheid meer wordt gemaakt tusschen een aanvang in den hemel en verschijnen op de aarde, zooals in vroegere Stukken. Christus is gekomen, en de hemel is geopend, v. 11; dat onderscheid is weggevallen. Hemel en aarde zijn één geworden. Alles geschiedt thans in de lucht, 1 Thess. 4 : 17, waarom hier de roepende engel ook staande in de zon wordt gezien.

Dit bracht echter vanzelf mee, dat dit inleidende onderdeel nu ook aanmerkelijk korter worden moest; en niet meer uit drie, doch slechts uit één paragraaf kon bestaan. In de vorige Stukken werd wat op aarde komen zou steeds eerst getoond in den hemel, 8 : 1—6; 11 : 15—19; 15 : 1—8; in een tweede paragraaf werd het dan bezongen door de hemelingen; terwijl de derde paragraaf steeds de komst daarvan op aarde aangaf. Thans vervielen vanzelf de eerste beide paragrafen, en *kon* het derde inleidend deel van dit Zevende Stuk slechts uit één paragraaf bestaan.

De Dag des Heeren is aangebroken; en Christus is gekomen, om

te oordeelen de levenden en de dooden. Maar reeds zagen wij bij vs. 11, dat Zijn oordeelen krijgvoeren is, p. 433. Heel de verschijning van Christus in heerlijkheid werd ons geteekend als een komen tot oordeelen door strijden, vs. 11—16. De geloovigen *begeleiden* Hem daarbij, vs. 14. Wie in Hem geloofden komen niet in dit gericht, Joh. 5 : 24.

Thans vangt die strijd aan met een oproep tot de vogelen des hemels om het vleesch te eten der verslagenen, die onbegraven liggen op het slagveld in grooten getale en bonte verscheidenheid. *De teekening van den aanvang van den strijd op deze wijze* is ons uit den Bijbel in het geheel niet vreemd. Zoo begon men steeds den strijd, en ook hierin is weer sterke aansluiting bij het O. T. Men denke aan dat geweldig moment, waarop David in de kracht des Heeren, *om den naam des Heeren,* die gelasterd werd, den strijd aanbond met den onbesneden Filistijn Goliath van Gath. Deze roept (en daar hebt ge de beteekenis ook van onzen tekst) *in overwinningszekerheid:* „Kom tot mij, zoo zal ik uw vleesch aan de vogelen des hemels geven, en aan de dieren des velds!"; maar David antwoordde sterker, in den naam des Heeren: „ik zal de doode lichamen van der Filistijnen leger dezen dag aan de vogelen des hemels en aan de beesten des velds geven", en hij voegde er aan toe: „en de gansche aarde zal weten, dat Israël een God heeft"; 1 Sam. 17 : 44—46. Dit is de eerste achtergrond, waartegen we dit derde onderdeel van het Zevende Stuk hebben te zien.

Maar er is meer. De Openbaring steunt in de gansche Schrift. We worden ook herinnerd aan ontzettende *oordeelsaankondigingen* over goddeloozen met deze woorden. „Die van Jerobeam, Baësa, Achab, in de stad sterft, zullen de honden eten; en die in het veld sterft, zullen de vogelen des hemels eten", 1 Kon. 14 : 11; 16 : 4; 21 : 24. De voltrekking daarvan aan Isebel wordt besproken in 1 Kon. 21 : 23; 2 Kon. 9 : 35—36. De dreiging van dit gericht hangt dan niet alleen samen met een *totale verdelging en uitroeiing,* maar vindt zijn angel in het niet ontvangen van een eerzame begrafenis. De lijken blijven als op een slagveld *onbegraven* liggen, en worden ten prooi aan roofvogels en wilde dieren; en dit was voor Israël, maar bleef ook tot op dezen dag toe, voor de menschen *een ernstige smaad;* men vgl. 1 Kon. 13 : 22; Deut. 28 : 26; Jer. 7 : 33; 16 : 4.

En terwijl al deze gedachten reeds ernstig genoeg zijn, om een diep perspectief aan onzen tekst te geven, moet men eigenlijk nog verder gaan, en er op letten, dat de vogelen des hemels ook daar genoemd worden, waar ontzettende *woestenijen* worden geteekend door den toorn en het oordeel des Heeren, Jes. 4 : 25; 9 : 10; Ezech. 31 : 13; èn dat het onbegraven blijven *ook voor het hiernamaals* schrikwekkende gedachten wekte (C. van Gelderen, op 1 Kon. in K. V., II,

p. 54; G. Ch. Aalders, op Jeremia, I, p. 73). De vogelen des hemels zijn onreine dieren, Hand. 10 : 12; Openb. 18 : 2.

Toch zullen we hier de mééste aansluiting moeten zien bij Matth. 24 : 27—28, en vooral bij Ezech. 39 : 4, 17—20; vgl. Jes. 34 : 6 vv.; Jer. 46 : 10; Zef. 1 : 7—8. In deze plaatsen wordt gesproken van den dag des Heeren als *den dag der wraak en der vergelding;* en met name bij de genoemde teksten uit Ezechiël zegt A. Noordtzij in de K. V. p. 391: „Van strijd zal geen sprake zijn noch een eervolle begrafenis hun deel. De roofvogels zullen hen opeten, waardoor hun ziel rusteloos zal moeten omzwerven, het jammerlijkste lot, dat iemand treffen kan"; en op p. 396: „Roofvogels en roofdieren zullen als het ware de gasten zijn van Israëls God en zullen zich op Israëls bergen kunnen verzadigen aan vleesch en bloed van menschen... van Israëls vijanden". De aansluiting bij Ezech. 39, is van gewicht, omdat het daar over Gog en Magog gaat, die in dit Zevende Stuk, 20 : 7—10, zullen genoemd worden. Verschillende elementen, die wij boven reeds vonden, keeren hier in Ezech. *gezamenlijk* terug. Heel deze profetie was ook daarom van zooveel belang omdat ze zag op een tijd na *Israëls* herstel, waarop we in cap. 20 vanzelf terugkomen.

Gaan we in dit licht der Schrift den tekst der Openbaring na, dan lezen we allereerst: *„En ik zag een engel staande in de zon"*. Ook 1 : 16; 10 : 1 en 12 : 1 werd de zon als beeld gebruikt. Het geeft steeds het heerlijke en schitterende aan; en dat geschiedt hier om de heerlijkheid en het glansrijke van dezen engel en zijn boodschap aan te geven. Hij doet zijn werk in de heerlijkheid en glans der overwinning van Christus, die bij voorbaat zeker is. De strijd is nog niet gevoerd; wòrdt hier ook nog niet begonnen in den zin van een aangrijpen van den vijand; maar uitgeroepen wordt reeds de afloop van den krijg, die geen oogenblik onzeker is. In dezen engel en zijn boodschap zien we, *hoe Christus Zijn strijd tegemoet gaat.* Dat is hier de beteekenis van dit inleidend deel.

„En hij riep met een groote stem, zeggende tot alle vogelen, die vliegen in het midden des hemels". Alle vogels, die hoog vliegen..., dat zijn hier roofvogels, zooals de arend en de gier. Hieruit, en uit het volgende vers, blijkt duidelijk, dat Christus *dooden* zal, en dat de aarde straks, na Zijn strijd, niet anders dan één groot slagveld zal zijn, bezaaid met de lijken der menschen, die tegen Hem uittrokken. De menschen zullen allen gedood worden; en niet één zal overblijven, zooals ons, met een ander beeld, reeds 14 : 17—20, gezegd werd. Daar was sprake van den breeden bloedstroom, die vloeien zou, waarvan in cap. 16 telkens reeds iets van de vervulling werd getoond.

Hier echter gaat het, sterker, om de *lichamen* der menschen, waaraan de aasvogels zich verzadigen zullen, vs. 21; nu zal het voorgoed uit zijn; slechts *lijken* blijven over op de aarde. Alle menschen en

dieren zullen gedood worden. Men moet dit alles streng letterlijk verstaan, zooals heel het beeld dit aangeeft, en het vs. 19—21 ook zal uitgewerkt worden.

„Komt, verzamelt u tot den grooten maaltijd Gods". Het beeld, ontleend aan bovenvermelde teksten van Ezech. enz., is niet vreemd, maar beteekenisvol. De Dag des Heeren wordt ons hier geteekend als *de dag van een geweldig slachtoffer met een daarop volgend offermaal,* Ezech. 39 : 17—20. Een slachtoffer is een bloedig offer, met een maaltijd daaraan verbonden. Het is het slachtoffer voor de zonde, dat hier gebracht zal worden, van allen, die hun toevlucht niet wilden nemen tot het Lam, dat geslacht werd voor de zonde der wereld. Degenen, die niet in Christus Jezus zijn, moeten nu zèlf lijden, wat Hij voor de Zijnen droeg en doorstond. Maar hun doode lichaam zal niet tot leven uit het graf verrijzen, als het lichaam van Christus, maar het zal prijs gegeven worden aan de onreine dieren, de aasvogels des hemels, en straks zal het afdalen in eeuwige verwoesting, in de gehenna, de hel, Jer. 7 : 33. Hun bloed zal vloeien voor de zonde; hun lichaam prijs gegeven worden aan het verderf.

Ook hier is de gedachte van 14 : 17—20 in volmaakt; ver*vuld.* De bezoldiging der zonde is de dood; zij zullen allen sterven; en het zal enkel, . . . heel die groote en geweldige krijg des Heeren, . . . *rechtvaardige vergelding* zijn.

Dit is de *àndere* maaltijd van den Dag des Heeren: „zalig die geroepen zijn tot den maaltijd van de bruiloft des Lams", vs. 9; wee wie verworpen worden tot den grooten maaltijd Gods! „Want alwaar het *doode* lichaam zal zijn, daar zullen de arenden vergaderd worden", Matth. 24 : 28. En alles wat Christus doet, zal zijn in de heerlijkheid en in den naam des Vaders. Dat is de maaltijd Gods, waarin God recht doet, en vergeldt de zonden der menschen, naar Zijn Woord.

Groot zal deze maaltijd voor de aasvogels zijn, omdat ze de gansche menschheid zal omvatten, zooals ze nu tenslotte nog geteekend wordt in haar bonte schakeering, en zooals zij zich opgesteld had, om oorlog te voeren met het Lam, 17 : 14. *Zij* hadden zich, onder den invloed der duivelen, het eerst vergaderd „tot den oorlog van den grooten dag van God den Almachtige", 16 : 14; zij vergaderden hen in Harmagedon, 16 : 16; vgl. 19 : 19; maar tegenover hun vergadering vergadert God de aasgieren: „komt, verzamelt of vergadert u tot den grooten maaltijd Gods, *opdat gij eet vleesch van koningen, en vleesch van oversten over duizend, en vleesch van sterken, en vleesch van paarden, en van die er op gezeten zijn, en vleesch van alle vrijen en dienstbaren, en van kleinen en van grooten".*

De menschen worden eerst genoemd naar hun militaire orde, zooals ze Christus zullen tegemoet treden: *koningen* der geheele wereld,

16 : 14; 17 : 12; de hoogste leiders der menschheid; *oversten over duizend,* dat, naast de koningen der aarde in de Openb. alleen nog, beteekenisvol, in 6 : 15 voorkomt, waar ook *de sterken* genoemd worden; en tenslotte de *volgelingen* op hun paarden, d. i. in hun krijgstoerusting.

De gansche menschheid stond als *een welgeordend leger* tegenover Christus; maar het was ook de *gansche* menschheid: vrijen en dienstbaren, kleinen en grooten. En die allen gaan onder, en worden ten prooi aan de vogelen des hemels. Zij zullen allen gedood worden, en de aarde wordt één groot onafzienbaar slagveld, waarop de lijken der menschen zullen liggen zooals ze optrokken tegen Christus, om met Hem te strijden.

De inleiding tot het Zevende Stuk is hiermee ten einde. Het eigenlijke lichaam volgt nu. De Dag des Heeren is aangebroken; Christus is verschenen in heerlijkheid; Zijn strijd en oordeel is aangekondigd, en de Heere is dit tegemoet getreden in absolute overwinningszekerheid. De nederlaag der Zijnen, ja meer nog: hun verdelging van de aarde, is uitgeroepen. Al Zijn vijanden zullen onder Zijn voeten gelegd worden; de laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood; 1 Kor. 15 : 25—26; *Hij* zal echter als Koning heerschen, en al de Zijnen die Hem vergezellen in Zijn heerlijkheid, met Hem.

IV. DE ZONDE EN HAAR WERKINGEN GEOORDEELD.

19. *En ik zag het beest, en de koningen der aarde, en hunne legers, verzameld, om den oorlog te voeren met (Hem) Die gezeten was, op het paard, en met Zijn leger.*

20. *En het beest werd gegrepen, en met hem de valsche profeet, die de teekenen gedaan had, vóór hem, waarmede hij verleid had, die het merkteeken ontvangen hadden van het beest, en zijn beeld aanbaden. Levend werden deze twee geworpen in den poel des vuurs, die van zwavel brandt.*

21. *En de overigen werden gedood met het zwaard van (Hem) Die op het paard gezeten was, dat uit Zijnen mond uitging. En alle vogelen werden verzadigd van hun vleesch.* Openb. 19 : 19—21.

1. De Antichrist met zijn legers (19 : 19).

Kort, en daardoor sterk, is nu de voorstelling van *het gebeuren* op den oordeelsdag, den Dag des Heeren. Het gaat om de uitoefening

van Christus' Koningschap *in de wereld;* en in dit Zevende Stuk worden we voor het resultaat daarvan geplaatst. Het resultaat is steeds, in alle Stukken, en altijd in het zevende onderdeel daarvan, kort weergegeven.

De beelden volgen nu vlug op elkaar: eerst, vs. 19, de korte, maar scherpe weergave van den stand van zaken, zooals die was in het einde, bij het aanbreken van den Dag des Heeren, en zooals die breed geteekend was, in zijn ontplooiing in de laatste dagen, van 16 : 12 af; — dan, vs. 20, met enkele woorden de overwinning van Christus op den Antichrist en den valschen profeet, en hun oordeel; — tenslotte, vs. 21, het oordeel, dat hun volgelingen treft.

Kort en krachtig handelt Christus met de wereld af. Allereerst met haar. Straks met de machten, die achter en in haar werken, 20 : 1—10. Tenslotte met den dood, die de laatste vijand is, die te niet gedaan wordt, 1 Kor. 15 : 26, in 20 : 11—15. Daarna zal nog het resultaat worden opgemaakt van Christus' handelingen op den Dag des Heeren, 21 : 1—2.

„En ik zag het beest". Dat is *een mensch;* en hij wordt toch *het beest* genoemd. Hetzelfde hebben we steeds in de Openbaring gevonden, van 11 : 7 af, daarna vooral in cap. 13, 16 en 17; en het is in merkwaardige overeenstemming met 2 Thess. 2; 1 Joh. 2 : 18 vv.; 2 Joh. : 7 vv. Wij hebben daar, bij genoemde plaatsen uit de Openb., telkens over gesproken, en geven daar nu slechts een samenvatting van.

Wat ook hier, met name in vs. 20, duidelijk wordt, is, dat de Schrift den Antichrist niet in de eerste plaats ziet als een individu, maar veel meer als de belichaming in een menschelijk wezen van het booze en verkeerde, dat in de menschheid woont. De Schrift ziet in den Antichrist het antichristelijke monster, het beest, dat telkens overal zijn kop opsteekt, en als het radicaal booze en Godevijandige in het menschdom huist. Zelf gedreven en gesterkt door den Satan, sleurt het, met betooverende kracht, de menschen mee, en bezielt hen tot het kwade. In sommige tijden mag dit monster van opstandigheid en revolutiegeest tegen God en Zijn Gezalfde teruggedrongen worden, toch komt het in den loop der historie tot steeds grooter mogendheid, en, onsterflijk, leeft het alle eeuwen door, totdat het, geheel in het einde, tot zijn felste uitleving komt, en zich in zijn pure, naakte vijandschap tegen God en Zijn Christus openbaart. Dan wordt dit beest eerst in zijn ware gedaante aanschouwd. Dan verschijnt het pas zooals het wezenlijk is. En óók dàn, in zijn hoogste ontplooiing, in zijn eigenlijke openbaarwording, zal het *concreet verschijnen,* en belichaamd zijn in een mensch, in wien zich dan het menschelijk monster, het menschelijk beest, op zijn scherpst en felst vertoont. In hem zal dan gezien worden, niet slechts hoe boos en

verdorven, hoe opstandig en revolutionair, *hij* is, maar ook tegelijk hoe zondig en schuldig, hoe wetteloos en ongerechtig, het menschdom, *de mensch,* is: „de mensch der zonde; de zoon des verderfs; de ongerechtige"; 2 Thess. 2 : 3, 8.

Alleen zoo verstaat men het, dat ook de Openb., tot het laatste toe, nooit spreekt over den Antichrist, een woord dat dit boek niet eens kent, maar altijd weer over *het beest.* Men heeft in den loop der tijden te veel op *de personen* gelet; en dat is voor ons denken ook het gemakkelijkst; èn . . . daar zit ook wel iets in van wat de psychologie „de vlucht" noemt: als de paus, of als Hitler, de Antichrist is, dan is *hij* die booze, en . . . *wij* zijn het niet. Men weert dat gaarne af; men is er zoo bang voor; zóó bang, dat sommige geesteszieken, die er niet meer tegenop kunnen door hun ziekte, meenen zelf *de* Antichrist te zijn, en daarin den bangsten angst van hun hart uitspreken. Ze zijn er misschien dichterbij dan degenen, die den Antichrist *alleen als personen buiten zich* zien.

Iemand als Hitler, of Lenin, is in zichzelf niet zooveel slechter dan andere menschen, — maar omdat hij zichzelf heeft overgegeven, om de incarnatie, of wil men, de kristallisatie, het symbool, de representant, van het revolutionair en Godevijandig beginsel van het Nationaal-Socialisme, of van het Communisme, te zijn, dáárom *verschijnt* hij in deze wereld en voor de menschen als het Beest, als Antichrist. Zoo zal er, bij de voleinding en volgroeiing van alle kwaad, dat in de menschheid huist, ook weer iemand zijn, in wien dat bovenal verschijnt en zich openbaart; en hij zal dan *de* Antichrist wezen; de laatste van alle antichristen; de achtste koning, 17 : 11; maar — toch ook weer alléén als belichaming van het booze van de laatste menschheid.

Zoo staat dan „de Antichrist" ook nooit op zichzelf; alleen; geisoleerd. Veeleer is hij altijd óók het product van zijn tijd, en is hij ondenkbaar zonder de geweldige wisselwerking van persoon en omgeving; individu en gemeenschap; den enkeling en den geest des tijds. Hij is tenslotte altijd weer de top van een berg (p. 369 v., bij 17 : 9), die niet *alléén* bestaan kan; de verschijning van het wezen; de openbaring van wat achter en onder hem ligt.

Met name ook van den laatsten Antichrist komt dit in vorige hoofdstukken uit; 16 : 13 vv.; 17 : 12 vv., 16. Zijn beteekenis, zijn kracht, zijn positie heeft hij alleen als *hoofd;* als leider; als Führer; als dictator; als tyran; als keizer; die het lichaam, het volk, het rijk, eischen en veronderstellen. Alleen zoo kan hij het Beest zijn en vertoonen. Alleen in die verbinding bestaat hij en beteekent hij iets.

En zóó komt hij dan ook altijd voor in ons boek; tot het laatst toe; thans ook hier in het einde.

Karakteristiek is hier 16 : 12—16, waar, na de verduistering van

het antichristelijk rijk der wereld, de duivelen aanstonds uitgaan tot de koningen der wereld om hen opnieuw te vergaderen. Zoo komen ze ook hier weer voor: „En ik zag het beest, *en de koningen der aarde, en hun legers, verzameld"*. Het zijn de koningen, de machthebbers der wereld op *elk* gebied, alle mogelijke machten en krachten, overheden en heerschappijen in de menschelijke samenleving, die 16 : 14 werden genoemd, en 17 : 12 als „tien horens" aangeduid, nader als tien koningen beschreven. Zij geven hun macht en vermogen, hun legers, aan het Beest; en zoowel 16 : 14, als 17 : 14 wordt hun doel, als hier, neergelegd in de woorden: „*om den oorlog te voeren met Hem, die gezeten was op het paard, en met Zijn leger"*. De leiders en de volgelingen, tezamen bezield en gedreven door het Beest, den voleindigden Antichrist, de gansche menschheid van het einde, . . . ze hebben de wereld verwoest; ze hebben de weelde versmaad; ze hebben alles op- en overgegeven; ze weten van niets meer dan van haat tegen den Christus. Ze wachten Hem en stellen zich tegen Hem. In slagorde. Als één machtig leger. Misschien . . .! misschien : . .! Satan heeft hun zinnen verblind! Ze zijn machtig velen! Ze zijn ten uiterste gespannen! Ze willen met HEM strijden. Nu wordt het beslist. Het gaat er op of er onder, Hij zal komen, met al Zijn heiligen, met Zijn leger. Zij wachten Hem . . .

2. Antichrist en Valsche Profeet van hun macht beroofd (19 : 20).

Streng houdt zich de Openbaring aan haar onderwerp. Geen breedvoerige, dramatische beschrijving thans van den komenden Christus in Zijn heerlijkheid. Geen teekening van den Dag des Heeren als in 6 : 12—17. Geen herhaling van het lot der vromen en der goddeloozen in die ure, als in 11 : 11—13. Geen nadere uitwerking van 14 : 17—20. Het gaat thans alleen om de uitoefening van Christus' koningschap in de wereld op den Dag des Heeren; om Zijn strijd en oordeel; om Zijn rechtsoefening tegenover de ongeloovigen, die zich verhardden tot het einde. Alleen het laatste werd, als grond voor het thans intredend oordeel, in de voorgaande verzen kort en strak, scherp en essentieel, gememoreerd. In volle overeenstemming daarmee wordt nu de voltrekking van het oordeel door den strijd en de overwinning van Christus getoond.

„*En het Beest werd gegrepen";* hij het eerst; de voleindigde antichrist, in wien zich heel het beest der menschheid van alle eeuwen in het hoogtepunt van zijn vijandschap tegen God en Zijn Christus openbaarde tot het einde. „*En met hem de valsche profeet, die de teekenen gedaan had vóór hem, waarmede hij verleid had, die het merkteeken ontvangen hadden van het beest, en zijn beeld aan-*

baden"; hij tegelijk met het Beest, want beest en geest zijn eigenlijk één, al werden ze, van cap. 13 af, óók onderscheiden. Ze komen ook telkens, in den loop der historie, in onderscheiden menschelijke wezens tot openbaring en verschijning. *Eigenlijk is er maar één beest,* zoals dan ook zoo vaak sprake was alleen van „*het* Beest": dat ééne, groote, afschuwelijke monster van zonde en boosheid, dat in het menschdom huist. Maar naar de hoofdmomenten van zijn openbaringswijze in antichristelijke macht en antichristelijken geest, in beest en geest, in beest en valsche profetie, zag men ook telkens, naast den leider, den minister van de propaganda optreden, om den machtige te dienen.

Waar het antichristendom goed opleeft, en zich naar wellust ontplooien kan, daar wordt de valsche profeet nooit gemist. Ook hij is dan telkens weer een mensch; maar ook bij hem gaat het toch weer niet om den individu, maar om den *dienst,* dien hij verricht. Hij is niet *het symbool* van het ongoddelijk monster, maar hij is er *de geest en de stuwkracht* van. Hij houdt den eeredienst van het beest gaande, en gaf der menschheid haar valsche religie. Hij is ook vooral de scherprechter, die ieder, die tegenstand bood, uit den weg van het Beest werkte. Hij betoovert de menschen, en sleept ze mee.

En toch gaat het in dit alles niet om hèm, maar om zijn géést. Die geest is altijd dezelfde; het is de geest van het beest; niet de geest van den éénen, persoonlijken Antichrist, neen, maar de geest van het Beest, van dat onsterfelijke Beest, dat wereldmonster, dat in de menschen, alle eeuwen, leeft; welke geest, evenals het Beest, in het einde volkomen tot openbaring komt, tot in de diepste gedachten en de verborgen overleggingen van dat Beest toe, en zich ook dan in een *mensch* uitleeft.

De Antichrist en de Valsche Profeet, in wien, in het einde, het Beest en de Geest van het Beest hun voleindigde ontwikkeling gevonden hebben, en die daarmede de incorporatie zijn van alle boosheid der menschheid van alle eeuwen, tot in haar diepste diepten, zijn twee gewone menschen, zooals ook Judas een gewoon mensch was van vleesch en bloed. Het zijn, al willen we ze telkens, en niet ten onrechte, duivelsche menschen noemen, toch geen duivelen geworden. Het zijn *menschen.* Twee menschen. Maar de huiveringwekkendste menschen, die ooit gevonden zijn op den aardbodem, omdat zij, aan de spits der menschheid, door wie ze gedragen worden en aan wier driften zij uiting, vorm, gestalte, geven, het summum van menschelijke goddeloosheid en Godevijandigheid vertoonen, dat niet hooger opgevoerd *kàn* worden. Die twee vertegenwoordigers der gansche menschheid-in-haar-goddeloosheid-van-alle-eeuwen worden door Christus het eerst gegrepen; nadat thans ook de grond van het oordeel over den valschen profeet werd geteekend, die niet kon uit-

komen in de eerste paragraaf toen de opstelling van het leger der menschheid beschreven werd; het resultaat van *zijn* werken; in het einde als in alle eeuwen, cap. 13, 16, 17: „de valsche profeet, die *de teekenen* gedaan had vóór hem, waarmee hij *verleid* had, die het merkteeken ontvangen hadden van het beest, en *zijn beeld aanbaden.*"

„Levend werden deze twee geworpen in den poel des vuurs, die van zwavel brandt." In het „levend" ligt de tegenstelling reeds met wat volgen zal in de derde paragraaf, v. 21, evenals in het „deze twee"; en in het „geworpen worden in den poel des vuurs"; want „de overigen" zullen „gedood worden" met „het zwaard uit Zijn mond".

Zij worden niet eerst gedood, maar ineens in den eeuwigen dood gestort. Deze twee waren, als leiders, tot het toppunt van menschelijke boosheid geklommen. De overigen hebben zich bij hèn aangesloten, zooals *zij* zich bij den duivel aansloten. Zij hebben het uiterste gedaan. Zij zijn geheel rijp voor het eindgericht.

Maar vooral ook zullen we hierop te letten hebben, dat ze niet verder *kùnnen;* hun rol is uitgespeeld; ze hebben hun werk ten einde toe volbracht; het Beest heeft zich, in deze twee, ten volle neergelegd en uitgeleefd; en op, en om dat *toppunt* van die antichristelijke macht en -geest, oordeelt Christus nu die twee; *en in hèn heel het Beest en zijn geest.*

Het Beest heeft uitgediend. Het heeft geen verdere rol meer te vervullen. Christus berooft het thans, nu het zich tenvolle ontplooid heeft, en al zijn kansen gehad en gebruikt heeft, van zijn macht en kracht.

Ook in het oordeel blijkt het, dat het niet om die twee *menschen* als zoodanig gaat, maar om *HET BEEST en DEN VALSCHEN PROFEET,* in deze twee belichaamd.

Eigenlijk niet die twee *menschen,* maar wezenlijk *„die twee",* zooals het hier dan ook staat, het Beest en zijn geest, de macht en de geest van het antichristendom, worden tenietgedaan.

„Alle heerschappij, en alle macht en kracht", zegt ook Paulus in 1 Kor. 15 : 24 niet zeer concreet, noch duidelijk persoonlijk, maar veel meer algemeen; al wordt dat wel in menschen belichaamd, en in het einde in twee bepaalde menschen. Men vindt hetzelfde in Matth. 13 : 41, waar sprake is van al *de ergernissen,* naast „degenen die de ongerechtigheid doen".

Paulus heeft het mooie woord *„tenietgedaan"* gebruikt, dat naar den zin vertaald beter wordt weergegeven door: „buiten werking gesteld"; „van zijn macht of kracht beroofd"; „machteloos gemaakt", waarnaar wij ook het opschrift van deze paragraaf kozen. Want daar gaat het hier toch eigenlijk om. Niet maar om twee *menschen* te dooden; en zelfs niet om hen in den poel des vuurs te werpen; doch

om het Beest en zijn geest, het antichristelijk monster, dat de wereld der menschen verdierf, voor eeuwig van zijn kracht te berooven en buiten werking te stellen, zoodat geen goddelooze macht of kracht of heerschappij zich, tot in der eeuwigheid, meer verheffen kon.

Die twee, waarin zich dit alles in zijn voleinding voltooide, worden dáárom, als de uiteindelijke incarnaties van heel het Beest en heel zijn geest, in den poel des vuurs geworpen. In hen wordt *het Beest* machteloos gemaakt; en worden niet maar alleen twee menschen eerst afzonderlijk geoordeeld.

Juist omdat het hier niet maar twee menschen geldt, die geoordeeld worden, maar de incorporeering van DE ZONDE DER MENSCHHEID, bepaaldelijk van haar Antichristendom, waarin ze zelfs de hoogste genade Gods, in Christus Jezus geschonken, niet slechts verwierp, maar thans ook met vijandschap tegenstond, worden deze twee *levend* in den poel des vuurs geworpen. Het gaat hier om de zonde; de zondemacht en den zondegeest, die gestraft worden; vgl. 1 Kor. 15 : 56. *Als de incarnaties hiervan* worden deze twee niet, als de overige menschen, eerst gedood, maar varen ze levend ter helle; ze worden gegrepen en in den poel des vuurs geworpen.

Dat staat hier zóó precies gelijk aan de beschrijving, die 2 Thess. 2 : 8 van dit moment geeft, dat we dezen laatsten tekst als verklaring van den onzen mogen aanhalen; en dan letterlijk naar het Grieksch mogen zeggen: ze worden (uit het midden der menschheid) *opgeheven, uitgeheven,* èn *buiten werking gesteld,* of van hun macht en kracht beroofd.

In hun oordeel wordt *de zonde* geoordeeld. De ZONDE DER WERELD. In hen wordt de *zonde, de voleindigde zonde, het monster* der zonde, de zonde der menschheid, en worden niet maar twee van alle menschen geoordeeld. Zij stonden niet op zichzelf, maar vertegenwoordigden DE ZONDE. En zóó worden ze hier geoordeeld naar hunne werken.

In hen, die de geincorporeerde zonde zijn, (2 Thess. 2 : 8 noemt hen „de ongerechtige" of de wettelooze, de anomos; en de zonde is de ongerechtigheid, de anomie, 1 Joh. 3 : 4), wordt de *zonde* uit het midden der menschheid *weggenomen,* en in den poel des vuurs, in de eeuwige en definitieve hel, geworpen, waarin nog niets of niemand was, maar waarin op dezen Dag des Heeren allen en alles komen, die, als Godevijandige machten, thans voor eeuwig buiten werking gesteld en *van hun macht beroofd worden.*

Dat is het eerste wat Christus in Zijn komst ten oordeel doet: de *zonde* wegdoen en van haar kracht berooven. *Dàt* doet Hij in het oordeel over deze twee. En dáárom behandelt Hij *hèn* niet als alle overige menschen, die allen eerst *sterven* moeten, v. 21, maar verwijst Hij deze twee levend ter helle. Daar is Zijn getuigenis in: dat Hij in

hen *het Beest* uit het midden der menschheid wegneemt, en dàt vóór alles straft met Zijn eeuwig oordeel, dat thans over alle vijanden Gods gaan zal, en dat inhoudt: van hun kracht berooven; voor eeuwig buiten werking stellen.

Van nu af vermag de zonde niets meer op aarde in het midden der menschen. Ze is krachteloos gemaakt. Ze is, in den poel des vuurs, buiten werking gesteld.

Dit oordeel des Heeren is de tegenhanger van de wegname en verheerlijking van Henoch en Elia uit het midden der goddelooze menschen, die beide levend *ten hemel* voeren; óók tot een getuigenis; tot waarschuwing in zeer goddelooze tijden. In hen toonde de Heere het loon der gerechtigheid; de vergelding der rechtvaardigheid; de verheerlijking der godsvrucht. We behoeven hier deze tegenstelling niet nader uit te werken, hoe frappant ze zijn moge, maar verwijzen naar Gen. 5 : 24; Hebr. 11 : 5; Jud. : 14; 2 Kon. 2; en naar K. Schilder. De Ondergang van den Antichrist, in Geref. Theol. Tijdschr. XXI, die hier ook op wijst. Slechts voegen we hieraan toe, dat het oordeel van deze twee vooral de tegenhanger is van wat we lezen van de opname der geloovigen op den Dag des Heeren; van hen, die levend zijn overgebleven tot dien dag, en niet meer behoeven te sterven, maar levend *tot den Heere* worden opgenomen uit het midden der laatste menschheid; waar Paulus altijd zoo naar verlangd heeft, dat hem dit ten deel mocht vallen; men vergelijke 1 Kor. 15 : 51 v.; 2 Kor. 5 : 1—10; 1 Thess. 4 : 14—17; Openb. 11 : 11—12; 20 : 4—6.

We behoeven over den poel des vuurs, die van zwavel brandt niet veel te zeggen. Men kan daar van lezen in K. Schilder, Wat is de Hel?, Kampen, Kok, 3e dr. 1932. Het is de hel; de gehenna; de oven van vuur; waarvan a.w. p. 74 in korte zinnen zegt: „Een vuur, dat niet gebluscht wordt. Eeuwige smart. Buitenste duisternis. Pijn naar lichaam en ziel. Weenen en tandenknersen. Een onbereikbare zaligheid zien. Geen rust kunnen vinden." Men zie Matth. 5 : 22; Mark. 9 : 43 vv.

Wanneer de hel hier als een poel, of meer, of moeras, wordt voorgesteld, dan is de gedachte vooral aan het onontvluchtbare: men verdrinkt niet, maar men kan er ook niet uit opkomen; men blijft daarin; en blijft daarin smart en pijn lijden; men wordt niet vernietigd, maar komt ook nooit meer tot kracht. Dit sluit niet alleen bij het voorafgaande aan, maar is ook in 14 : 10 nadrukkelijk gezegd: „en hij zal *gepijnigd* worden in vuur en zwavel", vgl. 20 : 10.

Zoo moeten hier *vuur* en *zwavel* dus ook verklaard worden. Er is in den poel des vuurs, die van zwavel brandt, geen vernietiging, maar pijniging. Ieder weet wel, hoe *pijnlijk* het vuur is. Daarnaast staat het branden van zwavel of sulfur als aanduiding van *benauwing*

of verstikkende benauwdheid. Men lijdt daar niet alleen de grootste smarten, maar ook de bangste angsten en benauwdheden. Daar is pijn en daar is wroeging. Met één woord: de dood, 20 : 14, de tweede of eeuwige dood, naar lichaam en ziel, 21 : 8. Men zie verder Gen. 19 : 24; Jes. 30 : 33; 34 : 9; Ezech. 38 : 22; Luk. 17 : 29. Verterend vuur en vergiftigende zwaveldampen kenmerken Gods oordeel. Dit is het oordeel: in den *dood* verkeeren; het *leven* niet hebben. Mits men dat verstaat in den eigenlijken zin dezer woorden: van God gescheiden zijn, en niet in Zijn gemeenschap leven. Daarin is de tegenstelling van hel en hemel gegrond. Het zal nog verder blijken, als we steeds meer van dood en leven gaan hooren in cap. 20.

3. De goddeloozen gedood (19 : 21).

Er is een en ander te doen geweest over den ondergang van den antichrist, maar ook over het sterven van de goddeloozen bij Christus' komst; waarover men bovengenoemd artikel van K. Schilder lezen kan. Er wordt verschillend over gedacht door Bavinck, Kuyper, Hepp en Schilder. We kunnen daar nu niet op ingaan, doch blijven bij den tekst van de Openbaring; en wijzen met allen nadruk op *de tegenstelling,* die hier gemaakt wordt tusschen het lot van den Antichrist en Valsche Profeet eenerzijds, en de overigen anderzijds. Ze komen in vs. 19 gezamenlijk voor; vs. 20 handelt met het Beest af; vs. 21 spreekt over het lot van de volgelingen van het Beest. Dit is één oordeel. Het éérste op den Dag des Heeren; dat eerst de zonde straft in haar hoogste verschijning, in Beest en Geest; twee menschen; en daarna de aanhangers der zonde, de overigen.

Men kan dat niet uit elkaar halen, maar moet dat eerbiedigen zooals het hier staat, en letten op de sterk sprekende tegenstellingen, die hier gemaakt worden. Doet men dat niet, dan kan men van de Openbaring alles maken. Men bedenke echter integendeel, dat juist geen boek zoo nauwkeurig onderscheidt, en elk woord beteekenis geeft, als juist onze Apocalypse. Ons boek is verre van alle willekeur; het kent geen verwarring; het heeft niets van het chaotische, maar lijnrecht daartegenover is juist in dit Bijbelboek alles wel geordend; is het strak van lijn; regelmatig in opbouw; welbewust in woordkeuze; — en men miskent het, als men het allerlei „dichterlijke vrijheid" wil toeschrijven. Zulks is in flagranten strijd met het karakter van dit boek. Wij hebben niet alleen het recht, maar zelfs de plicht, *de woorden zeer precies te nemen;* en we behoeven waarlijk niet allerlei moeilijkheden te verontschuldigen met het kunstzinnig (d. i. dan zgn. onnauwkeurig !) karakter van dit boek; dit is gewoonlijk niet veel anders dan het streven de Openbaring in te lijven in wat men zelf aangaande het einde denkt en beweert. Men veroorlooft

zich vaak verbazingwekkende *vrijheden* tegenover dit Bijbelboek, die niet te verontschuldigen zijn op Schriftgeloovig standpunt, en zeker niet met het apokalyptisch karakter van dit boek.

„En de overigen werden gedood met het zwaard van Hem die op het paard gezeten was, dat uit Zijn mond uitging".

Het gansche leger der menschheid, in goddeloosheid en uiterste verharding verzonken, zoodat het zelfs tegen den komenden Christus strijden en Hem overwinnen wilde, was verzameld onder de leiding van het Beest. Vorige hoofdstukken beschreven dit in den breede, en vs. 19 beschreef de slotsituatie, zooals ze was bij Christus' komst, nog even, zeer nauwkeurig. Antichrist en Valsche Profeet werden aanstonds gegrepen en in den poel des vuurs geworpen; er stond niet bij door wien. In verband met 14 : 17—20; Matth. 13 : 30, 41—42, zullen we aan engelen te denken hebben, p. 314 v.v.

Maar de overigen, d. i. de gansche goddelooze menschheid, [want de geloovigen werden aanstonds bij Christus' verschijnen tot Hem opgenomen, 19 : 7—9; 11 : 11—12; 1 Kor. 15 : 51 vv.; 1 Thess. 4 : 14—17], werden *gedood met het zwaard.*

Ze hadden zich ten strijde toegerust. Daarom reeds was Christus verschenen met een zwaard, vs. 15, om de volken te slaan, d. i. te *dooden;* te doen *sterven;* want dat alleen is de beteekenis van iemand met het zwaard slaan; en zoo staat het hier ook duidelijk. Zij worden niet in den poel des vuurs geworpen; zij worden *gedood,* en liggen dan op het slagveld der aarde dood neer.

En om alle twijfel hieraan weg te nemen, volgt nog: „En alle vogelen werden verzadigd van hun vleesch". Hun *vleesch,* hun lijken, liggen op de aarde. Alleen met kunst en vliegwerk is dit weg te redeneeren, en slechts dichterlijk of figuurlijk op te vatten. De Openbaring zelf verzet zich hiertegen ondubbelzinnig; en ook al *zouden* we hier in het vervolg moeilijkheid mee krijgen, bij de verklaring van cap. 20, (des neen!), dan nog zouden we hier niet anders durven verklaren.

Laat ons liever onder den indruk komen van dezen geweldigen slag des Heeren. Alle menschen, die op aarde nog over waren, met één slag gedood! Zij vluchtten, toen ze in één enkel oogenblik hun leiders en verleiders gegrepen zagen, 19 : 20. Zij vluchtten zooals 6 : 15 vv. dat reeds beschreef, roepende tot de bergen en tot de steenrotsen: „valt op ons, en verbergt ons". Maar één machtwoord van Christus doodt hen allen! Allen tegelijk. Hetgeen *mogelijk* was, omdat het zwaard, waarmee Hij de menschen sloeg, het zwaard was, dat uit Zijn mond uitging, d. i. Zijn machthebbend woord. Met dat zwaard sloeg Hij, die op het paard zat, als de groote Strijder, met één slag, alle menschen der aarde; Jes. 11 : 4; 66 : 24*a*.

Weer, als in den beginne, is de aarde woest en ledig; maar ernstiger

dan toen; thans verwoest door de zonde der menschheid, en bezaaid met de doode lichamen der menschen.

En zij zelf? Zij dalen als alle goddeloozen af in den Hades of het doodenrijk, de *voorloopige* hel, waar alle goddeloozen van alle eeuwen bewaard worden tot den dag des oordeels; tot de *ure* op den Dag des Heeren, waarop zij geoordeeld zullen worden. Dáár *zijn* zij reeds in de pijniging, maar wacht hun nog hun *eeuwig* oordeel; vgl. Luk. 16 : 19—31.

„Ziet, ik zeg u *een verborgenheid:* WIJ zullen wel niet allen ontslapen", zegt Paulus van de *geloovigen; wij* zullen niet *allen* den dood zien, Hebr. 11 : 5; Henoch niet, en Elia niet, maar ook zij niet, die levend overgebleven zijn tot de toekomst des Heeren, 1 Thess. 4 : 15, 17 (Paulus hoopte er toe te zullen mogen behooren).

Doch de *ongeloovigen* zullen *allen* sterven; behalve die twee, die de zonde representeerden, het Beest en de valsche Profeet, die levend ter helle voeren; opdat het woord Gods vervuld worde: „ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven", wat toch wel vóór alles ook op den tijdelijken dood ziet.

Zij ontvangen allen de volle bezoldiging der zonde, Rom. 6 : 23, hetwelk is de volledige dood. Zij *zeker* niet minder dan de goddeloozen, die vóór hen geweest zijn. Zij zullen met hèn geoordeeld worden. Thans worden ze met hen *verzameld,* als zielen in den dood. Het is met *dit* leven nog niet uit. Wat we hier van hen lezen is nog slechts hun voorloopig oordeel. De Openbaring spant onze aandacht, weer, om het einde te vernemen. Het volgt in cap. 20.

V. DE DUIVEL EN ZIJN WERKINGEN GEOORDEELD.

1. *En ik zag eenen engel, afkomende uit den hemel, hebbende den sleutel van den afgrond, en eene groote keten op zijne hand.* 2. *En hij overweldigde den draak, de oude slang, die (de) duivel is, en de satan, en bond hem duizend jaren.* 3. *En hij wierp hem in den afgrond, en sloot en verzegelde (dien) boven hem, opdat hij niet langer verleiden zoude de natiën, totdat de duizend jaren voleindigd zullen zijn. Daarna moet hij eenen korten tijd ontbonden worden.*

4. *En ik zag tronen, en zij zetten zich daarop, en het oordeel werd hun gegeven. En (ik zag) de zielen van die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus, en om het Woord van God, en die niet aangebeden hadden het beest, noch zijn beeld, en niet ontvangen had-*

den het merkteeken op hun voorhoofd, en op hunne hand. En zij werden levend, en heerschten met Christus, duizend jaren. 5. *De overigen der dooden werden niet levend, totdat voleindigd zullen zijn de duizend jaren. Dit is de eerste opstanding.* 6. *Zalig, en heilig, die deel heeft in de eerste opstanding. Over dezen heeft de tweede dood geene macht, maar zij zullen priesters zijn van God, en van Christus, en zij zullen met Hem heerschen duizend jaren.*

7. *En wanneer voleindigd zullen zijn de duizend jaren, zal de satan losgelaten worden uit zijne gevangenis.* 8. *En hij zal uitgaan, om te verleiden de natiën, die zijn in de vier hoeken der aarde, den Gog en Magog, om hen te vergaderen tot den krijg. Hun getal (is) als het zand der zee.* 9. *En zij kwamen op over de breedte der aarde, en omringden de legerplaats der heiligen, en de geliefde stad. En vuur kwam af uit den hemel, en verteerde hen.* 10. *En de duivel, die hen verleidde, werd geworpen in den poel van vuur, en van zwavel, waar ook het beest (is), en de valsche profeet, en zij zullen gepijnigd worden, dag en nacht, tot in alle eeuwigheid.*

Openb. 20 : 1—10.

1. Satan en de zijnen naar hun gevangenis verwezen (20 : 1—3).

Tegenover allerlei chiliastische stroomingen moeten we niet vergeten, dat thans de aarde, na wat geschiedde in cap. 19 : 19—21, woest en ledig was, erger dan in den beginne, Gen. 1 : 2. De gansche aarde is verlaten, en slechts de aasvogels doen zich tegoed aan hun groote buit. De menschen zijn neergedaald in het rijk der dooden: de vromen zijn allen bij Christus; de goddeloozen allen in den hades. We komen op beide nog nader terug in dit hoofdstuk.

Maar met de overwinning van den Antichrist en den Valschen Profeet, en het dooden van alle goddeloozen, heeft Christus nog slechts den éérsten vijand, dien we met één woord *de zonde der wereld* noemden, van zijn macht beroofd. *Achter* de zonde der menschheid stond van meet af *een àndere booze macht,* die de zonde de wereld indroeg: de macht van Satan; Gen. 2 : 15; Gen. 3 : 1—7; Joh. 8 : 44; Openb. 12 : 9. Christus gaat thans verder, en zal thans met hèm afrekenen.

Cap. 20 volgt allernatuurlijkst op cap. 19. De zonde is van haar macht beroofd, zooals ze in de menschheid woonde; maar de Urheber, de aanstichter der zonde gaat nog vrij uit. Nu zal Christus hèm aangrijpen, vs. 2; vgl. 19 : 20. *Hij* is de volgende vijand, die van

zijn kracht beroofd zal worden. Dan zal er nog maar één overblijven: de dood, die als de laatste vijand zal teniet gedaan worden, 1 Kor. 15 : 26.

Heel dit vijfde deel van het Zevende Stuk is gewijd aan het oordeel van Christus over den Satan; in alle drie paragrafen. Zijn oordeel kent *drie phasen.* Het oordeel over Satan door Christus in Zijn Koningschap op den Dag des Heeren, moet de leidende gedachte blijven, en in dit licht zullen we alles moeten zien. Het wordt veel breeder behandeld dan het oordeel over den Antichrist; en het zal blijken dat dit alle reden heeft. Allereerst zal getoond worden, dat Christus absolute macht over Satan heeft, vs. 1—3; daarna wordt aangewezen, dat alle verlosten, met Christus, over hem triumfeeren, vs. 4—6; tenslotte worden ook Satan, en zijn volgelingen, van hun kracht beroofd, als hij met de zijnen tegenover Christus en de Zijnen het uiterste kwaad heeft gedaan, vs. 7—10.

Het verdient hierbij van tevoren zeker weer alle opmerkzaamheid, dat elk van deze paragrafen aansluit bij plaatsen uit het O. T.; resp. Jes. 24; Dan. 7 en Ezech. 38—39. Hier wordt niets vreemds of nieuws geleerd, *waarover het Woord Gods vroeger nog niet sprak.* Hier wordt alleen *wat vroeger geopenbaard werd,* verder en duidelijker uitgewerkt, zoodat de oude regel weer bevestigd wordt, dat het N. T. reeds in het O. T. verborgen ligt, en het O. T. door en in het N. T. duidelijk wordt. De Openbaring sluit het geheel der Godsopenbaring af, en is daar het heerlijk einde (telos) van.

Onmiskenbaar is vs. 1—3 nauw verwant aan, en we zouden bijna kunnen zeggen een vervolg op 12 : 7—12. Daar verscheen Christus, na Zijn werk op aarde volkomen volbracht te hebben, na Zijn opstanding uit de dooden, met Zijn hemelvaart, triumfeerend *in den hemel,* en werd Hij gezet ter rechterhand Gods, 12 : 5. Christus ging van heerlijkheid tot heerlijkheid voort, 1 Petr. 1 : 11, en bereikte *toen* den derden trap in den staat Zijner verhooging. *Hiervoor moest toen Satan reeds wijken uit den hemel.* Wel trachtte hij ook zelfs daar nog tegen Christus te strijden, maar hij werd overwonnen door Michaël en zijn engelen, en voorgoed uit den hemel geworpen: de eerste groote nederlaag van Satan, die een definitief karakter droeg. Van toen af is hij niet meer in den hemel verschenen. Omdat Christus daar was, als de Overwinnaar voor al Zijn volk. Hij *kon* daar niet meer komen; noch zijn volgelingen: „hun plaats werd niet meer gevonden in den hemel", 12 : 8, de vaste uitdrukking in het boek der Openb. voor een verdwenen-zijn-voor-goed; 20 : 11; vgl. Ps. 103 : 16. Hij werd op de aarde geworpen, met zijn engelen, „de groote draak, de oude slang, die duivel genaamd wordt, en satan, die de geheele wereld verleidt", 12 : 9; het zijn dezelfde namen, die ook hier weer uitdrukkelijk zullen herhaald worden. En de hemelingen hebben

voor den hemel gejuicht, maar vanwege de aarde en de zee geweeklaagd, 12 : 10—12.

Doch thans is Christus tot den vierden trap in Zijn verhooging voortgeschreden: Hij is verschenen; Hij is openbaar geworden in Zijn heerlijkheid, niet maar in den hemel, maar nu ook op aarde; Hij is gekomen in de heerlijkheid Zijns Vaders, om de volheid en het einde van Zijn koningschap uit te oefenen op den Dag des Heeren. Thans kan de duivel met zijn volgelingen ook op aarde niet meer geduld worden. *Waar Christus komt in Zijn heerlijkheid, in hemel of op aarde, daar moet Satan wijken.* Nu zal hij nog dieper worden neergestooten. Nu gaat hij onherroepelijk *naar den afgrond.*

En daarin wordt *de macht en heerlijkheid* van CHRISTUS openbaar. Satan wordt nu van de aarde naar onder-de-aarde verbannen; naar den abyssus; naar zijn gevangenis; naar zijn kerker; naar de verblijfplaats, die God Satan en den zijnen van den beginne heeft aangewezen, om bewaard te worden tot het oordeel van den grooten dag, den Dag des Heeren, 2 Petr. 2 : 4; Jud. : 6; vgl. Luk. 8 : 31; Openb. 9 : 1, 2, 11; 11 : 7; 17 : 8. Hij moet daar thans weer bewaard worden met de banden en ketenen, waarvan genoemde teksten spreken, en waarvan thans ook in onze pericoop sprake is.

Satan was op de aarde; en werkte op de aarde; alle eeuwen door; en hij bevolkte de lucht, den dampkring der aarde, met „overheden en machten, geweldhebbers der wereld, der duisternis dezer eeuw, geestelijke boosheden", Ef. 6 : 12; en een ontzaglijke invloed ging van hem en de zijnen uit op de menschen; ja, *hij heerschte* tenslotte in alle antichristelijke macht en geest, en hij gaf het Beest zijn kracht, en zijn troon, en groote macht; (men zie voor dit alles cap. 12 : 13—18; 13 : 2 en heel dit hoofdstuk, evenals cap. 16 vv.); en we zagen, dat die macht en heerschappij van Satan in den loop der eeuwen niet afnam, maar steeds verder doordrong, tot ze tenslotte weer heel de wereld omvatte; vgl. Matth. 4 : 8 v.

En dat alles was *mogelijk,* omdat de menschheid in de zonde leefde, en het Beest in haar leefde. Wel was Christus gestorven tot verzoening der zonde; „en niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonde der geheele wereld", 1 Joh. 2 : 2, maar ook in de eeuwen der nieuwe bedeeling nam God de zonde nog niet uit de wereld weg. Wel was het werk van Christus voldoende, om de geheele wereld te herscheppen, maar Hij paste dit werk nog niet aanstonds toe. Hij ging eerst naar den hemel, en zou pas op den Dag des Heeren weerkeeren, om de zonde uit de wereld weg te nemen, en alle dingen te herstellen. Maar tot zoo lang was de wereld dan nog in haar zonde, en had de duivel nog kracht in haar. Hij heeft die waarlijk niet verwaarloosd; maar, wetende dat hij maar weinig tijd had, dien geducht gebruikt, in grooten toorn.

Men zegt wel vaak, dat Satan in de eeuwen van het Christendom teruggedrongen is, en dat daaruit dan zou moeten blijken, dat Satan al die eeuwen *gebonden* was, maar dat is o. i. toch wel zeer moeilijk staande te houden. De opkomst en de bloei van het Christendom, de kerstening der natiën, het voortschrijden van het Evangelie, ... moet men die nu waarlijk toeschrijven aan een *binding van Satan?* Kon dit alleen plaats vinden als Satan *gebonden* was? Is het *dàn* wel zoo veel waard? en is het *recht?* Het is in strijd met heel dit boek, dat juist in de nieuwe bedeeling *alles* tot *rijpheid* ziet komen; vgl. Openb. 22 : 11. In dit alles is veel meer een geweldig getuigenis van de kracht, verschijning, openbaring en overwinning van *Christus en Zijn Geest,* juist *zonder* een binding van Satan. Zóó stelde cap. 12—13 dit veel meer treffend in het licht: *Satan woedt wat hij kan, maar wordt telkens beschaamd.* We verwijzen hier met nadruk naar 12 : 14; 12 : 16; 13 : 10; 13 : 18; 14 : 1—5; 14 : 12—13; 18 : 4, 20.

Men zou dit zeker niet zoo zeggen, wanneer men het niet noodig meende te hebben voor een verklaring van Openb. 20. Maar men drukt en vermindert daarmee de heerlijkheid van de nieuwe bedeeling. Juist het *niet*-gebonden-zijn van Satan stelt op aarde *de grootheid en kracht van Christus in het licht;* tot een getuigenis van alle volkeren!

Satan was in al die eeuwen nooit gebonden; en ... men moet dit toch eigenlijk zelf ook wel erkennen, waarom men dan de beperking gaat maken: Satan was niet gebonden tegenover de personen, maar alleen ten opzichte van de ontwikkeling van het Christendom in de wereld; Satan was gebonden, om hem te verhinderen de volken te verzamelen tegen het Christendom, en zoo de Kerk des Heeren op aarde uit te roeien.

Daar staat toch eigenlijk allemaal niets van in den Bijbel; en het is eerder in strijd met 12 : 12, waar juist geen wee geroepen wordt door den hemel over de *individuen,* maar over *de aarde en de zee;* over *heel* deze wereld! En dàt verstaan we beter; want er is geen tijd en geen oord geweest, of Satan woedde daar met groote kracht, zoowel in het leven van elk persoonlijk, als (en dat toch nog wel het meest, zooals ons cap. 13 vv. aantoonden, na 12 : 13—18) in het leven der *volkeren,* en der koningen, en der grooten dezer aarde; 10 : 11; 13 : 3, 8 (waar sprake is van *heel* de aarde); enz.

En nu durf ik hier bijna niet te wijzen op onzen eigen tijd, waarin het woeden van Satan duidelijker is dan ooit, onder *de volken en landen,* in communisme en nationaal-socialisme, in geloofsvervolging en verdrukking van het Beest; want dan kan men ons altijd antwoorden: ja, maar we leven nu ook misschien wel in het laatste der dagen, en Openb. 20 zegt nadrukkelijk, dat Satan dan weer korten tijd moet worden losgelaten. Wij gaan hier nu niet verder op in, omdat

we in dit boek geen polemiek wilden voeren, waarom we hier ook geen namen noemden, noch vindplaatsen aangaven; maar willen wel positief uitspreken met J. J. Buskes Jr., De Laatste Strijd, Baarn, 1933, p. 283: „Het is ons niet mogelijk te gelooven, dat de duivel in onze dagen gebonden is. Wij achten dit in volstrekten strijd met al wat wij zien en ervaren"; al voegen we daar, als van heel wat meer belang *aan toe:* we achten dit in volstrekten strijd met al wat dit boek der Openbaring ons leerde, tot nu toe, en ook in dit hoofdstuk. Satan heeft, alle eeuwen door, juist *gestreden,* om *het Christendom* uit te roeien. Gelukte hem dat niet, dan wordt dat nergens toegeschreven aan een beperking van zijn macht, maar alleen aan de kracht van Christus, die Zijn volk in stand hield, tot het einde, door geloof en gebed, door lijdzaamheid en wijsheid, die van boven waren.

Op den Dag des Heeren verschijnt Jezus Christus . . . juist daar, waar de duivel gezegd wordt zijn machten te hebben: in de lucht; 1 Thess. 4 : 17 vgl. met Ef. 6 : 12. En nu blijkt dan aanstonds, precies als in cap. 12, *Zijn* macht en heerlijkheid. Nu moet Satan wijken. Hij is de geweldhebber, die deze wereld wederrechtelijk God ontroofd heeft, door de menschen tot zonde te verleiden. In de zonde heeft hij zijn kracht. Thans echter heeft Christus, die door al den arbeid Zijner ziel alle macht heeft ontvangen in hemel en op aarde, Matth. 28 : 18, in de uitoefening van Zijn Koningschap op den Dag des Heeren, de zonde uit de wereld weggedaan, 19 : 20. Hij komt als Koning de wereld voor den Vader weer in bezit nemen.

Dat deed Hij in beginsel reeds bij Zijn eerste komst op aarde. Ook toen reeds kwam Hij in de groote kracht des Koninkrijks, als een Geweldige, die den sterke overmeesterde, en duivelen uitwierp, en zoo het koninkrijk dezer wereld, dat Satan zich wederrechtelijk had toegeëigend, hem ging ontrooven; Matth. 11 : 12; 12 : 28—29.

Thans echter *volmaakt* Hij Zijn komen om de wereld weer tot God terug te brengen, en dringt, na de zonde, nu den duivel van de aarde weg, en verwijst hem naar zijn gevangenis.

Daar waren de duivelen bij Jezus' eerste komst reeds angstig voor, Luk. 8 : 31; doch toen oefende Jezus dat koningschap nog niet uit; het was Zijn ure nog niet. Maar wat de duivelen toen reeds vreesden, werd thans voltrokken: Satan en de zijnen werden nu van de aarde verbannen; en . . . Christus zal daar reeds met de Zijnen leven en heerschen, op Zijn dag: Hij zal daar uitkomen in al Zijn heerlijkheid; maar ook de Zijnen met Hem; en dàt zal ons in vs. 4—6 als een oordeel over Satan en de zijnen voorgesteld worden. Dan zal niet *hij* meer de overste van de macht der lucht zijn, Ef. 2 : 2, noch de lucht der aarde verder bezwangeren met zijn verpestende dampen, Openb. 9 : 2; maar Christus zal daar leven en heerschen als Koning, met al de Zijnen; den duivel ten oordeel. Christus gaat de

aarde zuiveren, op Zijn dag, van alle duivelen en duivelsche geesten. Wel volgt daar dan nog het derde op, dat het eindoordeel van Satan bereidt, maar daarover spreken we bij vs. 7 vv. nader.

Thans gaat het ons mogelijk reeds iets duidelijker worden, waarom eerst *de zonde* van de aarde moest worden weggedaan, in de verdelging van den Antichrist: daar had Satan op aarde niet alleen zijn kracht, maar ook nog zijn *recht* in; zoo lang die er nog was, mocht Christus, naar recht, Satan nog niet van de aarde verbannen; nu die is weggedaan, kan Christus verder oordeelen, en Satan beginnen aan te grijpen. Om de aarde weer voor God te heroveren moet Hij, die in gerechtigheid oordeelt en krijg voert, 19 : 11, thans eerst den oversten dezer wereld verdrijven. En Hij doet dat, met koninklijke macht.

„En ik zag een engel, afkomende uit den hemel". Christus voert Zijn oordeelen uit door middel van engelen, die, als dienaren Gods, gezegd worden af te dalen uit den hemel. Hij doet het werk Zijns Vaders. Door Zijn hand is het, dat de Vader alle dingen regeert. Ook 12 : 7 waren het engelen, die de duivelen aangrepen, en met hen streden. Vgl. p. 313.

Deze engel verschijnt thans *„hebbende den sleutel van den afgrond, en een groote keten op zijn hand".* Men kan hier wel over de hel spreken, als de plaats der duivelen; mits men wel bedenke, dat met dezen afgrond of abyssus steeds nog slechts de *voorloopige* verblijfplaats der duivelen wordt aangegeven, tegenover de gehenna of poel van vuur, waarin de duivelen, met allen, die zich bij hen voegden, hun *eeuwig* oordeel zullen lijden, Matth. 13 : 42, 50; 25 : 41; Mark. 9 : 43, 48; Luk. 12 : 5.

Het is van beteekenis daarop nu goed te letten, want zoo blijkt hier dadelijk aan het begin reeds, dat Christus den duivel nog niet zijn *eeuwige* straf geeft. Hij bant hem slechts van de aarde en uit de lucht naar zijn gevangenis (teksten boven aangehaald), om daar, ook thans nog, te wachten op zijn eeuwig oordeel.

Satans rol is nog niet uitgespeeld. Hij heeft nog het uiterste niet gedaan wat hij kan; en Christus oordeelt steeds eerst, wanneer dit geschied is. Christus *kàn* hem daarom nu nog niet oordeelen. Hij zal ook zijn laatste kans nog mogen uitleven, die ons in vs. 7 vv. zal beschreven worden, maar waar ook vs. 3 reeds op zinspelen zal.

De beteekenis van ons vers is echter nog alleen, dat Christus, zoodra Hij openbaar wordt op den Dag des Heeren, Zijn macht toont over den afgrond en den Satan, d. i. over den duivel met al de zijnen. Hij heeft den sleutel, d. i. het beschikkingsrecht over de verblijfplaats der duivelen; hij kan hen daarin opsluiten en daaruit loslaten, zooals ook de Evangeliën en de Openb. ons reeds voor oogen hielden, Luk. 8 : 31; Openb. 9 : 1, 2, 11. En Satan-zelf kan Hij binden

met ketenen in zijn kerker. De engel, die van den hemel afdaalt, in dienst van de uitoefening van Christus' koningschap, *tóónt* deze macht van Christus eerst; ter verheerlijking van Christus; nu *uitkomend* niet slechts als Heer der heeren en Koning der koningen, maar ook als Heer van alle booze geesten en Overweldiger van Satan.

„En hij overweldigde den draak, de oude slang, die de duivel is, en de satan, en bond hem duizend jaren". Weer worden alle namen van den Satan, evenals in 12 : 9, opgenoemd, met de bedoeling hem te teekenen in zijn wezen en in zijn schuld, zooals dat ook geschiedde ten aanzien van het Beest in 19 : 19—21. Christus oordeelt niet zonder grond; maar die gronden worden bij het oordeel dan ook nadrukkelijk getoond. Het was de draak, die hier geoordeeld werd: *grooter monster nog dan het beest,* wat wij ook uit de woorden zelf reeds hooren. *Het Beest* mag satanisch bezield zijn, en daarom uit de sfeer der duivelen stammen en opkomen, 11 : 7; 17 : 8, *de draak* is de Satan zelf, de bron en oorsprong der zonde.

Doch dan wordt hij ook aanstonds geteekend in zijn verhouding tot de menschheid, voor wie hij *de oude slang* is, die het hoofd der menschheid, Adam, en Eva, verleidde tot de zonde, reeds in het paradijs, Gen. 3 : 1 vv., van de dagen van ouds, van het vroegst begin der menschelijke historie af.

Daarna is hij niet opgehouden de menschen te zoeken, om hen in het verderf te storten, door hen al dieper in de zonde onder te dompelen, maar ook door hen bij God te verklagen, en Gods oordeel over hen in te roepen. Hij is de Verderver der menschheid geweest, alle eeuwen door, die *de duivel* is, d. i. de lasteraar en kwaadspreker, wiens naam zijn wezen en bedoeling uitdrukt: de uit-elkander-brenger, waarbij wij niet slechts moeten denken aan onderlinge twist en verwijdering onder de menschen, 2 Kor. 2 : 10—11, Ef. 4 : 27, maar met name ook aan de scheiding van God, die hij wil teweegbrengen, Matth. 13 : 19, 25, 39; Hand. 5 : 3; 2 Kor. 4 : 4; 2 Tim. 2 : 26.

En hij is *de Satan,* d. i. de vijand; de tegenpartij; vóór en in alles van God en Zijn Christus, maar daarom ook van heel Gods schepping en al Gods werk, en inzonderheid van de kroon daarvan: den mensch, en den Christen; Matth. 13 : 25, 39; Joh. 8 : 44; 1 Thess. 2 : 18; 1 Petr. 5 : 8—9.

Dàt gruwelijk wezen wordt nu duizend jaren gebonden; zoodat hij zijn werk niet meer verrichten kan, maar zucht in zijn gevangenis. Men voelt hier reeds het *voorspel* van zijn eeuwig oordeel in; straks wordt hij van zijn kracht beroofd tot in der eeuwigheid; maar ook nu reeds wordt hij buiten werking gesteld. Alleen... het is nu nog slechts *tijdelijk.*

Duizend jaren.

Als Jesaja 24 : 21—23 over den Dag des Heeren spreekt, waarbij

onze verzen 1—3 aansluiten, dan spreekt hij van „vele dagen". We geven hier even de vertaling, en enkele opmerkingen uit de verklaring, van Prof. Ridderbos (Korte Verklaring, p. 149 vv.): „En het zal geschieden te dien dage: de Heere zal ten gerichte komen over het heir der hoogte in de hoogte (de booze engelen, de duivelen, Judas : 6, die oorspronkelijk in den hemel waren, en ook later door de Schrift nog met den hemel of althans met de streek boven de aarde in verband gebracht worden, Luk. 10 : 18; Ef. 6 : 12) en over de koningen des aardbodems op den aardbodem. En ze zullen opgesloten worden, zooals gevangenen worden opgesloten in een kuil, en ingekerkerd worden in den kerker, en na vele dagen zal naar hen omgezien worden. (Het gericht valt uiteen in twee akten: de eerste is het werpen in den kerker; de tweede het omzien naar hen na vele dagen, wat ten doel heeft, hen voor den rechter te brengen). En de bleeke maan zal schaamrood zijn, en de gloeiende zon ontluisterd worden, want de Heere der heirscharen zal Koning zijn op den berg Sion en te Jeruzalem en ten aanschouwe zijner oudsten zal heerlijkheid stralen." (Na de verwerping van al Zijn vijanden troont de Heere der heirscharen in koninklijke glorie op Sions berg, Obadja : 21; het koninkrijk Gods is op aarde gekomen; de verlosten zijn in den hemel opgenomen; hemel en aarde vloeien ineen). In Jes. 25 wordt dan het heil van het Godsrijk bezongen, en vinden we vs. 6—12 het bekende beeld van den maaltijd daarin.

Duizend jaren.

Wel vast staat, dat hiermee een groot tijdperk wordt aangeduid; *vele dagen, die allen tezamen binnen den Dag des Heeren vallen.* Over den laatsten schreven we op p. 411 v.v. Duizend is een getal uit de eeuwigheid; een getal van grooten duur; niet echter om de eeuwigheid zelf aan te geven, die slechts genoemd kan worden met „eeuwen van eeuwen", zooals ook de Openb. doet, 1 : 6, 18; 4 : 9, 10; 5 : 13; 7 : 12; 10 : 6; 11 : 15; 14 : 11; 15 : 7; 19 : 3; 20 : 10; 22 : 5; maar om *een dag der eeuwigheid* aan te duiden. Een dag, die niet meer in den tijd valt, maar in de eeuwigheid, zooals de Dag des Heeren den overgang vormt van den tijd naar de eeuwigheid. Men moet hier niet tegen inbrengen, dat bij de eeuwigheid van geen dag meer kan gesproken worden, want 14 : 11, 20 : 10 doet de Openbaring dit zelf. Wij kunnen ons moeilijk anders uitdrukken, en spreken hierin, met den Bijbel, de gewone volkstaal. In het gewone spraakgebruik mogen we het onderscheid maken tusschen dagen van tijd en de dagen der eeuwigheid, of de dagen des Heeren, die in de eeuwigheid woont. Duren de eerste 24 uur, de laatste worden Ps. 90 : 4 en 2 Petr. 3 : 8 aangegeven als dagen van duizend jaar. Natuurlijk is dit alles slechts beeldspraak, maar het helpt ons dan toch, om over de eeuwigheid te kunnen spreken, en ook in onze spreekwijze te kunnen aangeven,

dat we hier niet meer met een gewonen dag van 24 uur te doen hebben, maar met een dag, die buiten den tijd, in de eeuwigheid, ligt. Zóó leert ons de Schrift te spreken van den *Dag* des Heeren, en wordt deze hier aangegeven als *duizend jaren.*

Gedurende den Dag des Heeren, den Dag van Christus, als Hij verschijnt en Zich openbaart in Zijn heerlijkheid, zal *Satan* gebonden zijn. Hoe lang dat duren zal naar onzen huidigen menschelijken maatstaf, is zelfs bij benadering niet te zeggen. We rekenen en tellen dàn anders dan nu. Slechts op menschelijke wijze wordt hier van duizend jaren, en in het volgende vers van „korten tijd" gesproken. Dat dient alleen om eenige verhouding aan te geven. De binding van Satan valt niet dadelijk bij het begin van den Dag des Heeren, want eerst wordt de Antichrist geoordeeld, en worden de goddeloozen gedood; zijn loslating (vs. 7 vv.) valt niet geheel aan het einde van dien grooten dag, want daarna woedt hij nog korten tijd, wordt geoordeeld, en volgt nog het laatste oordeel, vs. 11—15; maar wel ontvangen we den indruk, dat toch verreweg het grootste deel van den Dag des Heeren wordt ingenomen door de duizend jaren. Het is de Dag des HEEREN, en van 's Heeren *heerlijkheid;* een dag van vreugde voor al Gods volk, zooals die Dag door de profeten verkondigd en door Gods volk ook steeds verwacht werd; ingeluid met uitbundige lofzangen in den hemel, 19 : 5—10 (p. 409—430), Luk. 21 : 28. Zoo zal dit straks in vs. 4—6 ook, als *het centrale stuk* van heel dit gedeelte, worden uitgewerkt.

„En hij wierp hem in den afgrond, en sloot en verzegelde dien boven hem, opdat hij niet langer verleiden zou de natiën, totdat de duizend jaren voleindigd zullen zijn; daarna moet hij een korten tijd ontbonden worden".

Als het *doel* van Satans opsluiting in zijn gevangenis wordt thans uitgesproken, dat hij de volken niet meer verleiden zou. Niet alleen wat straks volgt in vs. 8: „om hen te vergaderen tot den krijg" licht dit nader toe, maar ook wat we vroeger reeds vonden in 16 : 13 vv. wijst *hetzèlfde* doel der verleiding aan. In het laatst der tijden is het Satan, de verleider der gansche wereld, 12 : 9; 16 : 14, nergens anders meer om te doen dan *om tegen God en Christus te strijden,* 16 : 14; 17 : 14. Hij neemt dan zijn laatste kansen waar; en wel wetende, dat hij met al zijn engelen tegen Christus en Zijn engelen niets meer vermag, 12 : 7—10, heeft hij in het einde steeds sterker *het bondgenootschap met de menschen* gezocht, en hen tenslotte ook zoover gekregen, dat zij de wereld verlieten en verwoestten, om slechts met hem en de zijnen tegen Christus te gaan strijden op den grooten Dag des Heeren, 16 : 13—18 : 24.

Antichrist en Valsche Profeet zijn nu door Christus van hun kracht beroofd; en de menschen zijn gedood. Maar daarom geeft Satan zijn

plannen nog niet op. Hij geeft het nóóit op. Hij weet zich overste óók der geesten. Zijn niet al de zijnen booze geesten ?; en regeert hij hen niet alle eeuwen door?

Ook de *menschen* zijn nu lichaamlooze geesten geworden in het rijk der dooden. Christus heeft hen nog slechts gedood, maar nog niet van hun kracht beroofd, dan alleen die twee van 19 : 20. Doch de overigen leven nog, zij het slechts in den dood. Zij zijn niet opgenomen in den hemel bij Christus, maar, als goddeloozen-tot-het-einde neergedaald in den Hades, dàt doodenrijk, dat door een groote kloof van het paradijs in den hemel gescheiden is, Luk. 16 : 26; Matth. 11 : 23; Luk. 10 : 15; die plaats in den dood, waar *alle* goddeloozen verzameld worden, als in een bewaarplaats of gevangenis tot den grooten dag des oordeels; die plaats, waar de volle *dood* heerscht, en geen sprank van leven meer gevonden wordt; waar de *smart* des doods reeds wordt geleden, en die daarom ook de plaats der pijniging wordt genoemd, Luk. 16 : 23, 24, 28; waar het vuur der eeuwige hel reeds brandt, en die de straf der hel reeds doet lijden, zij het nog slechts in den tijd; voorloopig; tot den dag des oordeels. Dit is de tijdelijke dood in eigenlijken en vollen zin des woords, waarvan alle *geloovigen* verlost zijn; maar dàt dan ook alleen, omdat *Christus* dezen (tijdelijken) dood wèl doorstond, en wèl verkeerde in dezen hades, Hand. 2 : 27, 31, als het laatste stuk van zijn vernedering. Het is deze (tijdelijke) dood, dien Christus met Zijn opstanding uit de dooden overwon, toen God Hem opwekte, de „*smarten* des doods ontbonden hebbende, alzoo het niet mogelijk was, dat Hij van dien dood zou gehouden worden", Hand. 2 : 24.

Dit is de dood; die méér is dan alleen het sterven, hetgeen de geloovigen ook ondergaan. In dien *dood* echter komen zij niet meer: zij worden ontbonden, losgemaakt uit alle aardsche verbanden, om dan met Christus te zijn, in het paradijs, dat in den hemel is, Fil. 1 : 23; Luk. 23 : 43; Openb. 2 : 7. Hierop komen wij straks terug, bij paragraaf 2.

Tot de goddeloozen van alle tijden terugkeerende, leert de Schrift ons, dat *zij* eigenlijk alleen den dood in den vollen zin ingaan, die door de Openbaring gaarne omschreven wordt als *dood èn hades;* of dood en graf; of dood en hel, zooals onze St. Vert. zegt; 20 : 13, 14; en die, in tegenstelling met den hemel, diep onder de aarde gedacht wordt, (20 : 9, waar sprake is van een OPkomen op de breedte der aarde); in het hart der aarde, Matth. 12 : 40; vgl. Matth. 11 : 23.

Daar zijn, in het einde, alle goddeloozen, als geesten, als zielen zonder lichaam, van alle tijden en uit alle landen, bijeenverzameld, wachtende, in de pijn, op hun eeuwig oordeel; „en hun getal is als het zand der zee", vs. 8.

Christus heeft door Zijn overwinning in Zijn opstanding de macht

en het beschikkingsrecht ook over dit doodenrijk, dat eigenlijk alleen het rijk der dooden-in-eigenlijken-zin heeten mag, 1 : 18. Maar Hij zal Satan ook zijn laatste kans laten; en... nog ongerept laat Hij, in de uitoefening van Zijn koningschap, aan het *begin* van den Dag des Heeren, zoowel de aarde, als de doodenònder de aarde; zoo goed de duivelen, als den Satan. *Hij berooft geen van die van hun kracht,* en werpt nog geen van die in den poel van vuur, zooals straks wèl geschieden zal.

Christus zal Satan ook zijn laatste kans laten, die ons in vs. 7 vv. zal beschreven worden, als de duivel, na zijn ontbinding, aan het einde van de duizend jaren, aan het slot van den Dag des Heeren, nog eenmaal tegen God en Zijn Christus zal optrekken om met Hem oorlog te voeren op de aarde; dan met zijn grootste macht, die hij ooit gehad heeft en die nóóit grooter zou kunnen worden: al zijn duivelen en alle goddeloozen uit het doodenrijk van alle eeuwen en landen. Doch dit zal eerst het einde zijn.

Christus zal thans eerst *ZIJN macht en heerlijkheid* tenvolle aan Satan vertoonen. Hij zal den duivelen en goddeloozen, allen tezamen, het gansche duivelendom en heel het goddelooze menschdom, verschijnen in Zijn grootheid, en in de grootheid Zijner verlossing; Hij zal verschijnen mèt al de Zijnen in heerlijkheid, Zijn engelen niet alleen, maar veel meer Zijn verlosten van alle landen en alle eeuwen; en dan pas zal Satan nog korten tijd losgelaten worden, om zijn uiterste kwaad te bedrijven in zijn laatste verzameling van AL Gods vijanden tot den laatsten slag. Eerder kan Satan niet geoordeeld worden. *Hij óók* ontvangt zijn volle recht, zijn volledige uitleving, van al zijn booze stukken en raadslagen; en eerst als het onmogelijk is, nòg verder te gaan, en Satan IS tot dat uiterste voortgeschreden, zal hij van zijn kracht beroofd worden.

Dit alles MOET alzoo geschieden, staat er nadrukkelijk. Zoo is het naar Gods raad en wil, recht en majesteit. GOD en Christus zullen in hun oordeelen niemand tekort doen, ook den duivel niet. Daarom kan Satan thans nog niet voor eeuwig geoordeeld worden. *Hij heeft nog niet het uiterste gedaan.* Hij ontvangt zijn tweede kans, die hij, als steeds, ontleenen zal aan het werk en de openbaring van Christus: eerst als *Christus* met *al de Zijnen* in heerlijkheid zal verschenen zijn, zal hij, *Satan,* daartegenover, *alle goddeloozen* verzamelen tot zijn laatsten krijg. Hij moet eerst Christus *zien* in Diens voleindigde heerlijkheid; daarna pas kan *hij* zijn voleindigde *kwaad* bedrijven. En vóórdien *màg* hij het niet doen, omdat de Dag des Heeren vóór alles een dag van vreugde en verheerlijking van Christus en de Zijnen moet zijn. Daarom wordt Satan thàns, *gedurende* den Dag des Heeren, in zijn gevangenis gesloten; maar *moet* hij daarna nog korten tijd worden vrijgelaten. Zijn laatste plan zal hij eerst

aan het einde van den Dag des Heeren tot uitvoering mogen brengen. Dan mag hij de volken weer verleiden, alle goddeloozen, tot den strijd tegen God en Christus met al de Zijnen.

Dat ook hier, evenals 2 : 26; 11 : 2, 18; 12 : 5; 19 : 15, bij „de volken" weer uitsluitend aan goddeloozen moet gedacht worden, is duidelijk. Er is geen sprake meer van volken op de aarde, maar van de goddeloozen onder de aarde, in het doodenrijk. Het spraakgebruik van ons boek der Openb. verzet zich daartegen niet, zooals we reeds p. 439 opmerkten. „De volken" staat hier verder geheel onbepaald, evenals 2 : 26 en 19 : 15, maar in 12 : 5 met de bijvoeging „alle". Metterdaad zullen we aan al de volken of heidenen of goddeloozen moeten denken, zooals ze eens op aarde leefden, en nu in het doodenrijk verkeeren: het zijn DE *volken,* die nooit *Gods* volk waren.

Langen tijd laat Gods lankmoedigheid steeds Zijn vijanden begaan, en tot volle ontplooiing in het kwade komen. Tenslotte echter komt het moment, waarop ze in *korten* tijd tot het uiterste van hun kwaad komen. God geeft tegen het einde nog een korten tijd; Zijn laatste lankmoedigheid; maar dan komt ook steeds het einde voor goed. Men vgl. hier 2 : 21, 17 : 10; Gen. 15 : 16; 18 : 21; 6 : 3; en lette op Juda, dat zooveel later in ballingschap ging dan Efraïm. Zoo doet God thans ook met Satan. Hij wordt stil gezet; *èn* krijgt daarna nog zijn laatste kans; zijn gróótste kans in zijn eindelooze vijandschap tegen God en Zijn Christus; de gelegenheid, die hem ten *volle* tot openbaring zal brengen in al de diepten van zijn satanisme.

2. Christus en de Zijnen triumfeerend over Satan en de zijnen (20 : 4—6).

„En ik zag tronen, en zij zetten zich daarop, en het oordeel werd hun gegeven". Reeds deze eerste woorden doen ons denken aan Dan. 7 : 9 vv., 22 vv. Ook hier is aansluiting aan het O. T. Geen overname, maar uitwerking, naar den voortgang der openbaring Gods. We letten slechts op de punten, waarbij aansluiting is, en geven iets weer uit de Korte Verklaring van Daniël door Prof. Aalders, p. 130 vv. In Dan. 7 : 9—10 en 22, lezen we: „Ik bleef toezien totdat troonzetels werden geplaatst; ... het gericht zette zich neder; ... en recht werd gedaan aan de heiligen des Allerhoogsten en de tijd genaakte, dat de heiligen het koningschap in bezit namen". Er is sprake van een grootsche rechtzitting; een aantal troonzetels worden bijgeschoven; niet voor engelen, maar wie dan wel op die troonzetels zouden moeten zitten, wordt niet gezegd. De vroeger overwonnen heiligen ontvangen nu hun recht (Aalders, p. 142): „Sommigen willen deze laatste uitdrukking aldus verstaan, dat aan de heiligen de rechtspraak wordt toevertrouwd, maar de bedoeling is ongetwijfeld, dat hun zaak trium-

feert." We mogen nu verder wel verwijzen naar Dan. 7 : 13, 18, 27, waar de Zoon des Menschen wordt gezien met de heiligen des Allerhoogsten, die met Hem deelen in Zijn Koningschap.

Het eerste wat Johannes zag waren *tronen*. Het is het woord, dat in bijna ieder hoofdstuk van de Openbaring voorkomt, en dikwijls in één hoofdstuk meerdere malen (cap. 4, 5, 7). Dit kan niet verwonderen. Het gaat in dit boek om het Koningschap van God en Christus, dat zich tegenover de zonde en goddeloozen vanzelf verbijzondert in het Rechterschap. De troon van God was het uitgangspunt van het Tweede Deel der Openb., cap. 4, maar dit koning- en rechterschap Gods wordt dan, ten bate der uitverkorenen, door Christus in de wereld uitgeoefend, cap. 5; 12 : 5. Niet alleen de engelen, maar, zooals we meermalen zagen, ook de kerk in den hemel, de zielen onder het altaar, leefden met de voortgaande uitoefening van Christus' koningschap zeer intens mee, 6 : 9—11; 8 : 3—5; 9 : 13; 12 : 10—12; 14 : 18; 15 : 2—4; 16 : 7; 18 : 20; 19 : 1—4. Zij allen hunkerden naar de voleinding, en naarmate die naderde, zongen ze in dank- en lofzegging, in vreugde en aanbidding. Zij verlangden naar het einde, opdat de heerlijkheid Gods en van Christus zou blijken; opdat het recht en koningschap van God en Christus zou uitkomen; opdat daarin ook *hun* recht als geloovigen in Christus Jezus zou gezien worden, en de wereld met al haar trotsche pretenties in het ongelijk zou gesteld worden.

Het roepen van de zaligen in den hemel stemt hierin volkomen overeen met, en is niets anders dan de volkomen uitwerking van het roepen, kermen, schreeuwen der Psalmisten, en andere vromen uit het O. T., die God aanriepen om hen te rechtvaardigen voor de wereld en hun vijanden, niet maar om hunnentwil, doch veelmeer om Zichzelfswil; niet maar om hun persoonsgerechtigheid, maar om hun *zaaks*gerechtigheid. Het ging tenslotte niet om hen en hun zaak, maar om God en Zijn zaak, Zijn Naam, Zijn eer, Zijn heerlijkheid, Zijn majesteit, Zijn koningschap. Geen enkele geloovige, in hemel of op aarde, kan daar ooit, in welke eeuw dan ook, vrede mee hebben, dat God en Zijn koninkrijk smaad worden aangedaan; dat de vromen verdrukt worden; dat de goddeloozen heerschen en trotsch en vermetel zijn. Dat raakt de diepste roerselen van ons hart, en wekt altijd weer de gedachte: dat kan zoo niet blijven.

Eens wordt dat smachten der geloovigen van alle eeuwen dan ook vervuld. Doch eerst met Christus' komst in heerlijkheid. Dan zal Hij hun, die hier verguisd en vervolgd, verdrukt en bespot werden, recht doen, en doen triumfeeren over al hun vijanden. Die vijanden heeft men zich niet alleen persoonlijk te denken, maar veel meer ook naar hun aard en wezen. Het zijn niet slechts *menschen,* waarvan God ons verlost, en met wien wij te doen hebben; en zelfs niet alleen *duivelen,*

booze geesten, Ef. 6 : 12; maar het zijn *DE groote machten en monsters dezer wereld,* die ons bedrukken en benauwen: de zonde, de Satan, de dood. En over *deze,* die zich in menschen, duivelen, moeiten, smarten, ziekten, lijden, enz., aan ons betoonden, zal God ons eens doen triumfeeren, en ons de volle zaligheid en heerlijkheid van die overwinning doen genieten.

Maar dat zal eerst mogelijk zijn als onze eenige Zaligmaker en Verlosser, onze Heere Jezus Christus, onze eenige Middelaar, cap. 5, die overwinning volkomen voor ons behaald heeft. Eerder kan dat niet; want WIJ overwinnen niet, maar Hij voor ons. En wel overwon Hij reeds aan Zijn kruis en in Zijn opstanding, maar dan zijn nog niet allen, voor wien Hij overwon, geboren en toegebracht; en daar moet de *meedeeling* van Zijn triumf aan de Zijnen op wachten, Hebr. 11 : 40; Openb. 6 : 11. Christus deelt Zijn koninklijke overwinning op al Zijn en onze vijanden, 5 : 5, eerst mede, als Hij die volmaakt heeft op Zijn Dag; en die Dag komt niet, tenzij dat heel Zijn kerk voltallig is en alle geloovigen tot bekeering zijn gekomen, 2 Petr. 3 : 9.

Maar als dan eindelijk, na vele eeuwen, die Dag des Heeren gekomen en Jezus Christus in de heerlijkheid van Zijn koningschap, als Overwinnaar verschenen is, dan wordt Zijn triumf ook aanstonds aan de Zijnen, aan Zijn Kerk in haar geheel, meegedeeld, en . . . Johannes zag *tronen.* Dit is dan het woord, waarin *het deel krijgen aan Christus' overwinningsglorie, aan de heerlijkheid van Zijn koning- en rechterschap,* vóór alles wordt uitgedrukt.

„En ik zag tronen, en *zij zetten zich daarop*" . . . het is voor ons niet onzeker wie hier met deze „zij" bedoeld worden. *De geloovigen van alle eeuwen* zullen met Christus deelen in Zijn overwinning en heerlijkheid, die Hij voor hen verwierf door al den arbeid Zijner ziel en heel Zijn Middelaarswerk in Zijn vernedering en verhooging.

En toch kan het ons dan een oogenblik verbazen, waarom Johannes dat hier niet dadelijk duidelijk zegt, zooals hij het toch 2 : 26 wel reeds deed uitkomen. Men zou kunnen denken, dat het onze aandacht moet spannen, en ons wil leiden tot de hunkerende vraag van 7 : 13: „wie zijn zij, en vanwaar zijn zij gekomen?" Maar meer overeenstemming vinden we hier toch met 4 : 2 en 4, waar sprake was van den troon Gods en de oudsten, en gezegd werd: „er stond een troon in den hemel, en op den troon was een gezeten"; „en ik zag 24 tronen, en op de tronen 24 ouderlingen gezeten"; waarbij dadelijk blijkt, dat hier God en Zijn hoogste engelenmachten bedoeld worden. Johannes is zoo nauwkeurig in de beschrijving van wat hij *zag:* God is een geest, Joh. 4 : 24, die men in eigenlijken zin zoo maar niet zien kan, evenmin als de engelen. Toch is God Iemand. Maar daarom duidt Johannes Hem dan ook eerst zoo algemeen aan, om daarna te beschrijven wat hij daarvan dan toch waarnam: de openbaring Gods.

Hier worden we aan herinnerd, als het ook nu eerst zoo vaag klinkt: „en ik zag tronen, en zij zetten zich daarop". Daar waren wezens; daar waren personen; daar waren individuën, die Johannes met „zij" kon aangeven. Maar nu wil hij er ons toch eerst goed van doordringen, dat het geen menschen van vleesch en bloed waren, die hij daar zag, doch geesten, zooals God een geest is, en de engelen geesten zijn: menschen zonder lichamen, die hij dan ook aanstonds „zielen" noemen zal. Na ons goed onder den indruk gebracht te hebben van het feit, dat het hier geen gewone menschen waren met lichaam en ziel, maar dat hij toch *geestelijke wezens* zag, *menschen*, maar dan nog zonder hun lichaam, kan hij daarna weer als altijd voortgaan, en spreken over de zielen, die hij *zag*, vgl. 6 : 9.

„Zij zetten zich daarop, *en het oordeel werd hun gegeven*". Zij, de geloovigen, de geroepenen en uitverkorenen en getrouwen, die met Christus zijn, in Zijn komst tot overwinning, 17 : 14, *ontvangen* thans zoowel **het koningschap** *in de tronen, die zij bestijgen mogen*, als **het rechterschap** *in het oordeel, dat hun gegeven werd*. Geen van beide *hèbben* ze reeds, of hebben ze uit zichzelf. Het moet hun alles gegeven worden. Zij ontvangen het mèt Christus, omdat zij de Zijnen zijn, en Hij het alles voor hen verwierf.

Het woord „oordeel" (krima), dat hier weer, evenals 17 : 1 en 18 : 20, gebruikt wordt (men zie p. 358, 400), komt in dit verband naar zijn grondbeteekenis uitnemend tot zijn recht. We zouden er nu dit van mogen zeggen: de beslissing van den Rechter, God en Christus, over de rechtzaak, die de kerk alle eeuwen door met de wereld had, wordt den geloovigen thans in verblijdenden zin niet slechts *meegedeeld met woorden*, maar *geschonken met de daad*, in hun verhooging en verheerlijking op tronen boven al hun vijanden, zonde, duivel en dood. God heeft door Christus thans uitspraak gedaan in het groote rechtsgeding tusschen Hem en de wereld, dat ook het rechtsgeding was tusschen de kerk en de goddeloozen. Die uitspraak was de vrijspraak der geloovigen en het oordeel over de goddeloozen, doch dit alles niet slechts met woorden, maar met de daad: *de vromen* zijn, opgestaan uit de dooden, (hierop komen we straks nader terug), met Christus verheerlijkt aan de bruiloft des Lams; — *de zonde* is in het Beest van haar kracht beroofd; *de goddeloozen* zijn gedood en verkeeren in den dood (ook daarover bij vs. 5 nader); *Satan* is van de aarde, waar heel de strijd gestreden werd, alle eeuwen door, verbannen, en in zijn kerker gevangen gezet.

Heel dit oordeel Gods werd thans den geloovigen gegeven; en zij zullen niet slechts, in koninklijke glorie, zitten op tronen, maar daarin zullen zij ook hun rechtvaardiging tegenover al hun vijanden hebben; *met Christus*. In *hun* verheerlijking ligt het oordeel der *wereld*. Hier is zoo min sprake van het oordeel over de geloovigen ieder *persoonlijk*,

als over de goddeloozen elk afzonderlijk. Neen, hier gaat het om het geheel: *de* kerk triumfeert over *de* wereld. We staan hier aan het einde waarin alles volmaakt is.

„En ik zag tronen, en zij zetten zich daarop, en het oordeel werd hun gegeven" ... dat is alles tezamen *eigenlijk slechts één gedachte:* de kerk wordt in haar koninklijke heerlijkheid met Christus **gerechtvaardigd ten opzichte van de wereld.** Daarom kan Johannes thans pas zeggen wie hij zag: *„de zielen van die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus, en om het Woord van God, en die niet aangebeden hadden het beest, noch zijn beeld, en niet ontvangen hadden het merkteeken op hun voorhoofd, en op hun hand." Zij* zijn het, die deelen in Christus' koningschap en overwinning op den Dag des Heeren, en die gerechtvaardigd worden; ... en nu staat het er ook weer bij, *waarom* zij het zijn; want Christus oordeelt niet zonder dat steeds ook de gronden van het oordeel worden genoemd, vgl. 19 : 19, 20.

Zij zijn het, die om Christus' wil hier op aarde *geleden* hebben. Het staat wel zeer merkwaardig voorop, *niet* omdat hier in het boek der Openbaring vóór alles steeds aan martelaren gedacht wordt, doch integendeel: omdat aan alle menschen van alle eeuwen gedacht wordt, en niemand der vromen ooit zonder lijden blijft, als hij het getuigenis van en over Jezus aanneemt en belijdt. Wie achter Hem wil komen, komt altijd op den kruisweg; de discipel is hier op aarde nooit boven den Meester; zullen we eenmaal met Hem verheerlijkt worden, dan kan dat alleen als we ook met Hem lijden; Matth. 10 : 38 vv.; 16 : 24 vv.; Rom. 8 : 17; enz. enz. En wanneer al dat lijden om Christus' wil hier nu aangeduid wordt met „onthoofd worden", dan is dit hetzelfde wat we zoo heel vaak in de Schrift vinden: dat het ergste genoemd wordt, om al het mindere daarin saam te vatten. Dat doet inzonderheid ook een boek als het onze, dat, als Apokalypse, de dingen meer téékent dan beschrijft. Hierin is dan niet de minste onnauwkeurigheid, maar integendeel de emphase, de nadruk, die de tekst wil wekken: ZIJ zitten hier op tronen en worden gerechtvaardigd ten overstaan van hun vijanden, die hier zooveel geleden hebben, tot den dood toe; 12 : 11; ZIJ worden hier verheerlijkt; God trekt zich hun zaak aan.

Zij waren getrouw tot het einde in het bewaren van Jezus' getuigenis en Gods Woord. Aan die beide, die één zijn, gaven ze zich over, en daarop hebben ze zich verlaten. Dat was hun geloof. Daarom waren zij geloovigen. Dat bepaalde hun leven, en al hun verhoudingen, tot God en tot hun naasten. Daardoor werden zij bewaard voor de afgoderij van het Beest, de grootste gruwel, die de menschheid kent. Ook hierin wordt weer het ergste genoemd als samenvatting van alle zonde van afgoderij, die er alle eeuwen door geweest is, en waarmee men zondigde reeds tegen het eerste gebod Gods.

Zij hadden wel zonden, maar gaven zich daar niet aan over, en zochten die niet, om haar te aanbidden. Zij gaven zich niet over aan antichristelijken eeredienst, en lieten zich niet leiden door den antichristelijken geest. Ook in hun dagelijksche handel en wandel, in hun denken en doen, lieten ze zich niet beinvloeden door het Beest der menschheid, noch door zijn valsche profetie, die onsterfelijk in het menschdom woonde en werkte. Zij waren, in één woord, Christenen, geloovigen, die in Christus Jezus waren.

„En zij leefden"; dat is in het Grieksch maar één woord, doch van zoo geweldigen inhoud, dat we er iets langer bij stil moeten staan. Dit ééne woord is de grondslag, waarop een tweede verrijst van niet minder beteekenis: *„en zij heerschten"*. We zijn nu tot het hart van dit stuk genaderd: *leven en heerschen;*... er moet nog één ding bij: LEVEN EN HEERSCHEN MET CHRISTUS... dàt is voor de vromen de Dag des Heeren; *„en zij leefden en heerschten met Christus duizend jaren".*

Men kan ook vertalen, zooals Prof. Greijdanus doet: „en zij werden levend"; elders echter vertaalt ook hij: „en zij leefden" (Kommentaar-Bottenburg, p. 406). Wij sluiten ons in elk geval bij dit laatste aan, omdat dit na het „zich zetten op hun tronen" en het ontvangen van het oordeel, en vóór het „en zij heerschten" in heel het verband het best past.

Leven en heerschen met Christus..., ook Paulus wist daarvan te gewagen op dezelfde wijze als wij het hier vinden: „Dit is een getrouw woord: want indien wij met Hem gestorven zijn, zoo zullen wij ook met Hem leven; indien wij verdragen, wij zullen ook met Hem heerschen" 2 Tim. 2 : 11—12. Dit was *een Christelijk lied,* dat alle-eeuwendoor in onze harten moet blijven weerklinken; dat niemand missen kan; dat al onze gedachten aan den Dag des Heeren bepalen mag.

Het *leven* is het eerste; het *heerschen* is de nadere uitwerking daarvan. Het leven staat tegenover den dood; het heerschen tegenover de verdrukking door de vijanden. Waar dit de kern van dit stuk vormt, zullen we ons van beide begrippen een duidelijke voorstelling moeten vormen. Want in dit leven en heerschen met Christus wordt nu nader ontvouwd wat we in de inleiding reeds vonden, 19 : 5—10, en wat daar door ons met één woord werd samengevat: de *verheerlijking* der Kerk.

Als de kerk in den hemel volmaakt is in getal, ontvangt ze, met de komst van Christus op de wolken, HEERLIJKHEID, en deze ééne gave blijkt dan thans te omvatten: leven en heerschen met Christus. Leven uit de opstanding, en heerschappij over alle vijanden. In beide is de verheerlijking, de doxa der kerk, mèt Christus.

Wil men nu iets gaan verstaan van wat hier *leven* is, dan zal men

vóór alles goed hebben vast te houden, „dat de H. Schrift aan leven en dood, behalve een physische, ook steeds een religieus-ethische beteekenis hecht. Leven is bij haar nooit alleen voortbestaan en dood is nimmer aan vernietiging gelijk, maar leven sluit in gemeenschap met God en dood is gemis van Zijn genade en gunst.” (Bavinck, Dogmatiek, IV, p. 648).

Woorden als wedergeboorte, opstanding, vernieuwing, verandering, levendmaking, die de Schrift niet in stoffelijken, maar in geestelijken zin gebruikt (men zie o. a. Joh. 3 : 3—6; Luk. 2 : 34; Titus 3 : 5; 2 Kor. 2 : 18; Gal. 3 : 21) wijzen er op, dat er voortgang en verheffing van het leven mogelijk is tot steeds meerdere heerlijkheid; waar dan tegenover staat, dat we ook steeds dieper in den dood kunnen neerdalen en wegzinken.

Leven, in echten, eigenlijken en vollen zin, HET LEVEN, het eeuwige leven, ontvangen wij, die door de zonde geheel in de macht en onder de heerschappij des doods zijn gekomen, Rom. 5 : 12, slechts langzamerhand, in den weg van een lang proces, dat aanvangt in de geboorte uit den Geest, maar eerst voleindigd zal zijn in het *laatste* oordeel, dat ons pas v. 11—15 zal worden voorgesteld.

Het is van groot belang er hier op te letten, dat de geloovigen, die op den Dag des Heeren met Christus leven en regeeren, zelfs dàn nog HET leven *in zijn volheid* niet deelachtig zijn, maar *in zekeren zin nog tot de dooden gerekend worden*. Gods volk is in zijn verlossing geheel, tot het laatste einde toe, van Christus' overwinning afhankelijk; en niet eerder is het van de macht en kracht des doods bevrijd dan wanneer Christus ook den dood zal hebben teniet gedaan, d. i. van zijn kracht beroofd zal hebben. Maar dat geschiedt pas in vs. 14. Vóórdien worden de geloovigen, die dan toch, zooals we aanstonds zien zullen, het eeuwige leven hebben in onverderflijkheid en onsterflijkheid, toch nog „dooden” genoemd: vs. 5 spreekt nadrukkelijk van de *overigen* der dooden, en dat kan nooit anders opgevat worden dan zoo, dat ook de voorgaanden hiertoe behooren. Bovendien worden ze in vs. 12 uitdrukkelijk zoo genoemd. Wel heeft de *tweede* dood geen macht meer over de vromen, vs. 6, maar daarom worden ze toch nog tot de dooden gerekend. Ze zijn de *eerste* opstanding deelachtig, vs. 5, 6, maar het woord zelf zegt het onmiskenbaar: dat is nog niet *de volheid* der levendmaking, 1 Kor. 15 : 24 (de telos); dat is nog niet het *einde* der opstanding; het is nog niet de algemeene opstanding van het *laatste* oordeel van Christus.

Zoo lang wij op eenige wijze nog iets met den dood te maken hebben, en nog niet ten volle *de gemeenschap met God* deelachtig zijn, noemt de Schrift ons nog dooden, ook al bezitten we aanvankelijk, in beginsel, of zelfs in vergevorderde mate, het eeuwige leven.

Zoo lang ons lichaam nog in den dood is, en we nog *Gods aan-*

gezicht niet zien, zijn wij het leven nog niet deelachtig. De mensch LEEFT pas, als hij het nieuw Jeruzalem is binnengegaan, waarover het Derde Deel der Openbaring in 21 : 3—22 : 5 zal handelen, vgl. p. 425.

Het woord uit vs. 5: „Dit is de EERSTE opstanding" wijst er ook duidelijk op, dat we in de vs. 4—6 wel met een heerlijk leven te doen hebben: de eerste OPSTANDING, maar dat dit toch nog het einde en de volmaking van het leven der menschen niet zijn kan: het is de EERSTE opstanding, waarop nog een andere volgen zal, die ons pas de volle bevrijding van den dood brengt, ook al kan die dood, de tweede dood, reeds dàn niets meer tegen de geloovigen beginnen, omdat hij „over dezen geen macht heeft".

Om tot een nadere bepaling te komen van wat hier, in vs. 4, dan onder „en zij leefden" te verstaan is, letten we er op, dat hier staat: „en zij leefden en heerschten MET CHRISTUS", waarop volgt in vs. 5 (en 6): *„Dit is de eerste opstanding"*, nader uitgewerkt in: *„zalig en heilig, die deel heeft in de eerste opstanding; over dezen heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters zijn van GOD, en van Christus, en zij zullen met Hem heerschen duizend jaren."*

Zoo lang we nog maar eenigermate met den dood in betrekking staan, kunnen we nog niet de volle gemeenschap met *God* ingaan, maar kunnen we wel de volmaakte gemeenschap met *Christus* deelachtig worden. Ontvangen we deze in de eerste opstanding, Col. 3 : 4; 1 Thess. 4 : 14—17; 1 Joh. 3 : 2; aan de bruiloft des Lams, 19 : 5—10; Matth. 19 : 28; Luk. 22 : 30; 1 Kor. 6 : 2—3; aan het begin van den Dag des Heeren, zoo zal Hij ons aan het einde daarvan, door Zijn laatste oordeel, in de algemeene opstanding, waarin wij ons verheerlijkt lichaam ontvangen zullen, en de dood van zijn kracht beroofd zal worden, tot priesters van God maken, die Hem zullen dienen voor Zijn troon, en tot koningen, die heerschen zullen in alle eeuwigheid, 22 : 3—5.

De Openbaring leert ons nauwkeurig te onderscheiden. Leven is niet maar *bestaan*, maar leven is leven-in-gemeenschap-met-God; we mogen dat met de Schrift nog wel sterker zeggen: *leven* is pas: absoluut bevrijd zijn van alles wat van den dood is, en GOD ZIEN, Zijn heerlijkheid aanschouwen, voor Zijn aangezicht staan, Ex. 33 : 18; Lev. 9 : 6; Ps. 17 : 15; Jes. 6; 35 : 2; 66 : 18; Matth. 5 : 8; 1 Kor. 13 : 12; 2 Kor. 3 : 18; Fil. 3 : 20; Openb. 21 : 3; 22 : 4.

Maar „niemand komt tot den Vader dan door Mij", zei Jezus, Joh. 4 : 16. Voor ons, zondaren, is *Hij a*llereerst „de weg, en de waarheid, en het leven"; de opstanding en het leven, Joh. 11 : 25, vgl. Spr. 8 : 35. Wie tot de gemeenschap met God zullen komen, zullen eerst de volle gemeenschap met Jezus Christus moeten vinden. Daarin *vinden* we het eeuwige leven, Joh. 5 : 24; 17 : 3, al zijn we dat

dan nog niet gehéél deelachtig. We zijn dan erfgenamen, al mogen we er van verzekerd zijn, dat de erfenis des eeuwigen levens ons deel wordt; erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus, Rom. 8 : 17; Titus 3 : 7 (erfgenamen in hoop); 1 Petr. 1 : 3 v.v.

Wedergeboorte, opstanding, verandering, vernieuwing, levendmaking vangen alle reeds in dit leven aan, en hebben alleen geestelijke beteekenis: ze veranderen ons lichaam niet. Misschien wordt de uitwendige mensch van den Christen verdorven; de inwendige wordt nochtans vernieuwd van dag tot dag, 2 Kor. 4 : 16.

Dan is er een wassen en toenemen in Christus; een steeds meer Zijn beeld gelijkvormig worden, 2 Kor. 3 : 18, zoodat Christus al meer in ons gaat leven, al blijven we tot onzen dood toe nog in het vleesch leven; en alleen door geloof; nog niet in aanschouwing, zelfs niet van Christus, Gal. 2 : 20; 2 Kor. 5 : 7.

Zoo sterven ook wij nog in het geloof, de beloften niet verkregen hebbende, maar hebben ze van verre gezien, en geloofd, en omhelsd, en hebben beleden, dat wij gasten en vreemdelingen op de aarde waren, want ons burgerschap is in de hemelen, waaruit wij ook den Zaligmaker verwachten, namelijk den Heere Jezus Christus; Hebr. 11 : 13; Fil. 3 : 20; en *ons leven* is met Christus verborgen in God, en zal eerst geopenbaard worden, wanneer Christus zal geopenbaard zijn in heerlijkheid, op Zijn dag, bij Zijn komst op de wolken, Col. 3 : 4.

Ook met ons sterven zullen we dus nog niet aanstonds „leven en heerschen met Christus". Wel zullen we zalig zijn, en rust genieten van alle moeite en lijden op de aarde, 6 : 11; 14 : 13, maar anderzijds roepen ook de zalig-gestorvenen, die in Christus Jezus zijn, nog met groot verlangen om den Dag des Heeren en de voleinding aller dingen, 6 : 10. Zij zijn, zooals we hierboven zagen, nog in den dood. Zij wachten nog op Christus' komst. Zij zien daar vurig naar uit, omdat zij, door geen zonde meer gestoord, onwankelbaar leven bij de beloften van Gods Woord, dat Christus dàn eerst Zijn werk voleindigen zal, Fil. 1 : 6, en hun *leven* zal geopenbaard worden, Col. 3 : 3—4.

Zij vooral *hunkeren,* als Paulus reeds in dit leven, naar de wederopstanding der dooden, Fil. 3 : 11. Wel was het sterven hun gewin, Fil. 1 : 21, omdat ze, ontbonden zijnde, bevrijd van de zonde, met Christus zijn, Fil. 1 : 23; Luk. 23 : 43; en inwonen bij den Heere, 2 Kor. 5 : 8; en verkeeren in het paradijs, Luk. 23 : 43; Openb. 2 : 7; of den derden hemel, 2 Kor. 12 : 2—4; of onder het altaar in den hemel, Openb. 6 : 9; maar nergens wordt dit nog, zooals hier, een *leven en heerschen* met Christus genoemd; en dat zou ook niet mogelijk zijn, omdat Christus eerst op Zijn dag de Zijnen met Zich vereenigt, 1 Thess. 4 : 14. Wij die eerder sterven dan degenen die

levend overblijven tot de toekomst des Heeren, zullen niets vóór hebben op hen, doch *eerst allen tezamen* volmaakt worden, als Bruid des Heeren, 1 Thess. 4 : 14—17; Hebr. 11 : 40; Openb. 6 : 11; Ef. 5 : 27; Openb. 19 : 5—10. Pas wanneer Christus *verschijnen* zal, zal alle oog Hem *zien,* 1 : 7; dan pas zal Hij al de Zijnen het eeuwige leven schenken, 2 : 7, door hen, *in* het paradijs Gods, te eten te geven van den boom des levens; dan pas ontvangen ze de volle gemeenschap met Christus, en zullen ze altijd met den Heere wezen, 1 Thess. 4 : 17.

Men mag Paulus' uitdrukking uit Fil. 1 : 23: „met Christus te zijn" niet zoo drukken, dat men er het eeuwige leven uitperst; het leven en heerschen met Christus. Dan komt men nooit klaar mét wat dezelfde Paulus in 2 Kor. 5 : 1—10 zegt, dat hij nog zoo tegen het sterven opziet, en vooral tegen het wachten en vertoeven in den dood, zonder de heerlijkheid met Christus, die op den dag des Heeren verkregen wordt.

Het sterven is van hoog gewicht als afsluiting van dit leven, waarnaar geoordeeld zal worden, 2 Kor. 5 : 10; men blijft dan wie men is, en er is geen omkeer meer mogelijk in den dood; er is geen wassen en toenemen meer, als in dit leven, maar wachten, wachten, totdat het getal der kerk voltooid zal zijn, 6 : 11.

Men zal volkomen zalig zijn, maar toch het lichaam nog missen. Men zal zich in het paradijs weten, afgestorven van de zonde, zonder zonde; maar toch, als Adam eertijds vóór den zondeval, nog niet het eeuwige leven deelachtig. Men zal verzekerd zijn van zijn volle heil, dat komen zal, zonder eenigen twijfel, maar daarom toch de erfenis der belofte nog niet verkregen hebben.

Alles wacht dan op de openbaring van Christus, en op dat punt des tijds, waarop wij allen zullen veranderd worden; maar dat punt des tijds komt eerst met de laatste bazuin, 1 Kor. 15 : 52, bij Christus' verschijnen. Men zal wel bij en met Christus zijn, Joh. 11 : 25, en daarin het leven hebben, in plaats van de smarten des doods; ook met de zekerheid, dat men niet-sterven-zal-in-der-eeuwigheid, Joh. 11 : 26; maar duidelijk zegt dezelfde apostel weer, dat we Hem eerst zullen *zien,* als we Hem gelijk zullen gemaakt zijn, in Zijn toekomst, 1 Joh. 3 : 2. Dan pas zullen we de ware en volle gemeenschap met Christus ontvangen.

In *dit* leven is de gemeenschap met Christus reeds zoo rijk, dat meermalen gezegd wordt, dat we het eeuwige leven daarin reeds hebben, ja, dat we Jezus *zien* met eer en heerlijkheid gekroond, Hebr. 2 : 9; maar we weten heel goed, dat dit alles alleen nog maar door het geloof is Gal. 3 : 11. Zoo zal het óók in het paradijs nog zijn; doch dan onbelemmerd; niet meer gehinderd door de ons thans nog aanklevende zonde. Doch het *echte* zien van Christus kan pas komen,

als Hij zal *geopenbaard* worden, en wij Hem zullen gelijk wezen.

Het sterven is een negatieve weldaad voor de vromen; als weldaad begeerlijk; als verlies van het lichaam en uittreding uit alle aardsche verbanden verschrikkend. We *ontvangen* in ons sterven niets; we *raken* slechts moeite en zorgen, pijnen en angsten, edg. *kwijt;* en we *hebben* in het paradijs, in dien voorloopigen toestand, waarin de vromen verkeeren, wat-we-geestelijk-geworden-zijn: dat zullen de kleederen zijn, die elk afzonderlijk heeft, naar dat hij gedaan heeft en geweest is, 6 : 11; Hebr. 9 : 27 (waar niet staat „het", maar „een" oordeel).

De *voorloopigheid* is het kenmerk zoowel van het paradijs, als van de hades. Alles wacht, zoo lang de historie duurt, op de komst van Christus. Christus volmaakt niet elk geloovige afzonderlijk, maar Zijn *Kerk als geheel.*

Al hooren we uit het „Hoe lang nog?" van de kerk in den hemel in 6 : 9—11 een sterk verlangen naar het einde, en al geeft dit ook duidelijk tijdsbesef bij de gezaligden aan, toch wil dat niet zeggen, dat de eeuwen voor hen even lang duren als voor ons, die nog op de aarde zijn. Om het maar met heel eenvoudige voorbeelden te zeggen: er is in den slaap wel tijdsbesef, maar toch heel anders dan in wakenden toestand; onder bepaalde omstandigheden (men neme dit woord thans eens heel letterlijk) kan een moment ons uren lijken; men waant de snelheid van een vliegmachine hoog in de lucht veel geringer dan die in een auto, al is die ook veel grooter. Er is een *zekere* tijdsduur in den hemel, en een *zeker* tijdsbesef ook, maar van welken aard dit alles wezen zal, weten we niet: dezèlfde tijd en snelheid kunnen onderscheiden beleefd worden.

Men leeft daar, maar hunkert naar de volmaking van zijn leven, waarvan men ten volle verzekerd is. Naar het leven in de volle gemeenschap met Christus; verder nog: naar de volkomen vereeniging met God tot in der eeuwigheid. Men weet, dat het alles komen zal met den Dag des Heeren. „Daarom (zoo geldt het ook nog van de zalig gestorvenen) verwachten wij dien grooten dag met een groot verlangen, om ten volle te genieten de beloften Gods, in Jezus Christus onzen Heere" (Ned. Gel. Bel. art. 37).

Wij verstaan er nu iets van, waarom dat oord, waar de gezaligden zijn in den hemel, het paradijs genoemd wordt: ook het eerste paradijs was een *tijdelijke* toestand, waarin het eten van den boom des levens nog komen moest, en daarmee de verandering in eeuwig leven (vgl. Dr K. Schilder, Wat is de Hemel? Kampen, Kok, 1935, p. 64, 124 vv.); er was *zalig* leven; er was *zondeloos* leven.

En toch verliezen we daarom niet uit het oog, dat de Christen in *zijn* paradijs verder was gebracht door Christus dan Adam vóór den zondeval: de Christen kan niet meer daaruit gaan; hij is ver-

zekerd van het eeuwige leven; de eeuwige erfenis wacht hem. Dit is het *nieuwe* paradijs. Maar langs dezen weg wordt, in en door dit alles, schitterend Gods oorspronkelijke scheppingsplan gehandhaafd en hersteld. De herschepping is geen nieuwe, gansch andere schepping, maar in heel haar ontplooiing een herstel der oorspronkelijke schepping. Ook daarom komen we eerst allen nog in het paradijs, behalve zij die levend zullen overblijven tot de toekomst des Heeren, maar zij nemen dan ook een uitzonderingspositie in, zooals Paulus nadrukkelijk zegt in 1 Kor. 15 : 51.

Maar *eindelijk* zal dan toch **de eerste opstanding** komen, en het leven en heerschen met Christus, op den Dag des Heeren. Zeker is er ook reeds in *dit* leven een opstaan met Christus, een geestelijke vernieuwing van ons leven uit de wedergeboorte, door den Heiligen Geest, en een verkrijgen van het eeuwige leven, door het geloof, Joh. 5 : 24; 11 : 25 v.; Rom. 6 : 4 vv.; Ef. 2 : 5 v.; 5 : 14; Col. 2 : 12 v.; 3 : 1; maar wij weten niet alleen, dat dit nog maar in beginsel en ten deele is, 1 Kor. 13 : 9; Jak. 3 : 2, doch ook wijzen meerdere van deze teksten op de toekomst, waarin pas alles volmaakt zal worden.

Men kan dit alles beter *een opstaan* noemen dan *de opstanding;* en Paulus streed dan ook tegen hen, die zeiden, dat de opstanding alreeds geschied was, 2 Tim. 2 : 18. Zelf heeft hij het in zijn beroemde hoofdstuk over de opstanding, 1 Kor. 15, dan ook heel anders gezegd: wij zullen allen in Christus levend gemaakt worden, „maar een iegelijk in zijn orde: de eersteling Christus; daarna die van Christus zijn, in Zijn toekomst; daarna zal het einde (to telos) (van die levendmaking) zijn", 1 Kor. 15 : 23 v.

Wat hierin van belang is voor ons, is allereerst, dat *Christus in Zijn opstanding een afzonderlijke en geheele aparte orde vertegenwoordigt.* In Zijn opstanding is wel alle opstanding gegrond (Hij is de eersteling van velen), Hand. 26 : 23; 2 Kor. 4 : 14; Col. 1 : 18, omdat Hij daarmee den dood overwon; maar Hij is in alles *de eerste* en niemand is met Hem en Zijn opstanding te vergelijken. Zijn opstanding is aanstonds óók een lichamelijke opstanding, al is ze niet minder een ingaan in Zijn heerlijkheid, Luk. 24 : 26; Joh. 20 : 17; 1 Petr. 1 : 21; vgl. Matth. 28 : 18. Christus is dan reeds in het paradijs gewéést, Luk. 23 : 43, en gaat, na veertig dagen, de hemel-zelf in, om te verschijnen voor het aangezicht van God voor ons, Hebr. 9 : 24. Hij is met Zijn opstanding en hemelvaart alles deelachtig wat *òns* eerst allengs geworden zal. Hij draagt reeds Zijn verheerlijkt lichaam. Hij staat reeds voor Gods aangezicht; al mag het onze opmerkzaamheid trekken, dat er ook voor Hem 40 dagen lagen tusschen Zijn opstanding en hemelvaart: zoo zullen er voor ons „duizend jaren", de dag des Heeren, liggen tusschen onze opstanding en hemelvaart;

onze verheerlijking en ingang in het Vaderhuis; men vgl. Bavinck, Dogmatiek, IV, 781; Kuyper, Locus de C. S., 273.

Voorts zien we, dat in 1 Kor. 15 : 23 sprake is van *een opstanding of levendmaking van die van Christus zijn, in Zijn toekomst,* bij Zijn verschijning op de wolken des hemels. Dit is de eerste opstanding. De opstanding der rechtvaardigen, waarvan, behalve hier in 1 Kor. 15 : 23, ook sprake is in Luk. 14 : 14; 20 : 34—39; Hand. 4 : 2. Zij wordt in de Schrift *de* opstanding genoemd, omdat de opstanding der ongeloovigen eigenlijk geen opstanding, geen *overwinning* van den dood, is. Dit is de opstanding *uit* de dooden (de ex-anastasis van Fil. 3 : 11, cf. 1 Kor. 6 : 14), Joh. 6 : 39, 40, 44, 54; 2 Kor. 4 : 16; I Thess. 4 : 14—17.

Deze eerste opstanding nu is *nog geen lichamelijke opstanding, maar een levendmaking,* waarmee Christus nu, aan Zijn Kerk in haar geheel, het eeuwige leven schenkt in de volheid van Zijn gemeenschap en de vereeniging met Hem aan de bruiloft des Lams; men zie bij 19 : 5—10.

De Schrift kent ook andere namen voor haar. Er is van *verandering* sprake in 1 Kor. 15 : 52, die levenden en dooden bij de komst van Christus in heerlijkheid deelachtig zullen worden, in een punt des tijds, in een oogenblik, met de laatste bazuin; de dooden zullen onverderflijk opgewekt worden, en wij (die levend mochten overblijven tot de toekomst des Heeren) zullen veranderd worden: want dit verderflijke, alles wat aan ons verderflijk is, moet onverderflijkheid aandoen, en dit sterfelijke onsterfelijkheid. De verandering is de overgang van een bestaan des menschen in den tijd en het tijdelijke in een eeuwige bestaanswijze; van het beperkte tot het volstrekte; van het vergankelijke tot het onvergankelijke. Want de gemeente des Heeren moet in een onvergankelijk koninkrijk wonen, en thans toebereid worden tot het verkeeren voor het aangezicht Gods.

Elders is sprake van een *metamorphose* (2 Kor. 3 : 18); een *volmaking* (Hebr. 11 : 40); *verlossing* (Ef. 4 : 30; 1 : 14; Luk. 21 : 28); of ook een *wedergeboorte,* Matth. 19 : 28; vgl. Tit. 3 : 5, waar palingenesia staat, en met name ook de vergelijking met Luk. 22 : 29—30 aan deze eerste opstanding doet denken, wijl ook hier sprake is van het koninkrijk, een maaltijd, en oordeelen over anderen.

Het best echter bepalen we den inhoud van de eerste opstanding en van het leven en heerschen met Christus uit *de beloften van de brieven uit cap. 2—3.* Deze worden hier alle vervuld; eerst van het leven; dan van het heerschen; *in gelijke volgorde.*

Allereerst staat in 2 : 7: „hem, die overwint, zal Ik geven te eten van den boom des levens, die is in het paradijs Gods". Daar *waren* de vromen, zooals we zagen: in het paradijs *Gods.* Bij den aanvang

van den Dag des Heeren mogen ze daar nu *eten van den boom des levens;* d. i. ontvangen ze van Christus de gave der **onverderfelijkheid.** Dit is het begin der eerste opstanding. De tijd heeft zijn laatste punt gehad. Die van Christus zijn worden nu veranderd, in een oogenblik, in *eeuwige* bestaanswijze. Zij maken daarin een wonderen onbeschrijfelijken overgang, dien Adam eens in het paradijs ook zou gemaakt hebben, als hij staande gebleven was. Zij leven ..., maar nu niet meer in de tijdsmomenten, maar in het eeuwige; op den Dag des HEEREN; de duizend jaren. Zij leven ... met Christus; in de eeuwigheid als Hij.

Maar zij ontvangen ook de *kroon* des levens, 2 : 10. „Die overwint zal niet beschadigd worden van den tweeden dood", 2 : 11. Ze ontvangen niet alleen onverderfelijkheid, maar ook **onsterfelijkheid.** Ze blijven, aan het begin van den Dag des Heeren, nog wel dooden, zooals we bespraken, maar ook vs. 6 zegt: „over dezen heeft de tweede dood geen macht". Zij komen niet in den poel van vuur, welke is de tweede dood, 20 : 14, de eeuwige dood. Zij worden aan de macht des doods onttrokken, en ontvangen het eeuwige leven, waarin geen spoor van den dood meer is. Legden we zoo even den nadruk op het *eeuwige* leven; thans spreken we van het eeuwige *leven.* En leven is niet alleen bevrijd zijn van den dood, maar leven in de gemeenschap met God. Nu eerst recht wordt de Kerk des Heeren *levend*gemaakt, nu ze de volle gemeenschap met Christus intreedt, als Zijn bruid, en heerlijk voor Hem gesteld wordt. Onverderfelijkheid alleen is nog geen *leven.* Onverderfelijk zullen ook de goddeloozen nog zijn. Maar *onverderfelijkheid en onsterfelijkheid tezamen* mag eerst recht *leven* genoemd worden. Aan eeuwigheid alleen heeft men nog niets. Pas als het eeuwig *leven* is, is er reden tot blijdschap. Daarom stond hier in 20 : 4 ook maar niet: en zij waren eeuwig geworden, maar: en zij *leefden.*

Daarna wordt inzonderheid het „en zij heerschten" nader aangegeven naar zijn inhoud. „Hem, die overwint, zal Ik geven van het manna, dat verborgen is", 2 : 17. Christus zegt in Joh. 11 : 25 „Ik ben de opstanding en het leven". Dit is niet hetzelfde. Het eerste is het *komen* tot leven; het tweede is het *hebben* van leven. Opstanding is het *verkrijgen* van onverderflijkheid en onsterflijkheid, naar 1 Kor. 15 : 50 vv. De *inhoud* van dit leven met Christus is *heerschen; deelen in Zijn koningschap en heerlijkheid;* Hem gelijk wezen; Hem zien; 1 Joh. 3 : 2; met Hem gemeenschap hebben; met Hem eten en drinken aan Zijn tafel in Zijn koninkrijk, en zitten op tronen, oordeelende; Luk. 22 : 30; eten van het manna, dat verborgen is, d. i. Christus, Joh. 6 : 51, 58, maar die nu geopenbaard is, Col. 3 : 4. Vóór alles wordt dus thans betuigd, dat wij in de eerste opstanding, overgezet in het eeuwige leven, **de gemeenschap met Christus zullen**

genieten, met al Zijn heiligen, Ef. 3 : 18; Matth. 8 : 11; 26 : 29; Luk. 22 : 18; 13 : 28 v.; 14 : 15; vgl. Jes. 25 : 6. Daarover spraken we breeder bij Openb. 19 : 5—10. Hierin wordt de Kerk *verheerlijkt* en *gerechtvaardigd,* waarom in 2 : 17 dan ook nog stond: „En ik zal hem geven een witten steen, en op den steen een nieuwen naam geschreven, welken niemand kent, dan die hem ontvangt". Elk der geloovigen ontvangt zijn heerlijkheid naar zijn werken, 19 : 12. De Kerk zal in haar verheerlijking het beeld des hemelschen dragen, 1 Kor. 15 : 49.

Tenslotte volgt dan nog 2 : 26—28, hetwelk tenvolle het deelen in Christus' heerschappij voor oogen stelt: „En die overwint en Mijn werken bewaart tot het einde, hem zal Ik geven macht over de heidenen; en hij zal hen weiden met een ijzeren roede, als pottenbakkersvaten verbrijzeld worden; evenals ook Ik ontvangen heb van Mijn Vader". Hier komen we geheel in de sfeer van het **heerschen met Christus;** en dit werkt thans nader uit „het oordeel, dat hun gegeven werd", zittende op hun tronen, over al hun vijanden, p. 470. Hier worden zij gerechtvaardigd . . . tot beschaming van alle vijanden Gods, die dit zien. Christus wordt thans verheerlijkt in Zijn heiligen, 2 Thess. 1 : 10, tegenover Zijn tegenpartijders; vgl. Ps. 23 : 5. Alle beloften, die wij hier uit cap. 2 herhaalden, werden gedaan aan de Kerk in haar leven temidden van de wereld. Nu wordt zij, in haar heerschen met Christus, gerechtvaardigd voor diezelfde wereld en den overste dier wereld. Maar al haar heerlijkheid is de heerlijkheid van Christus: zij leefden en heerschten *met Christus.*

Maar dan komt nu, in het slot, reeds de verwijzing naar den Vader; en de overgangsbelofte: „en Ik zal hem de morgenster geven", de verwijzing naar de eeuwigheid na den Dag des Heeren. Tenslotte is al deze heerlijkheid van het leven en heerschen op den Dag des Heeren met Christus nog het einde niet. *Het einddoel aller dingen is, dat God zij alles in allen.* En daar moet ook de Dag des Heeren nog heenleiden. Daarom is de belofte van de morgenster, die den dag der eeuwigheid aankondigt, zoo rijk. Wie dit alles ontvangen aan het begin van den Dag des Heeren, die zullen, aan het einde daarvan, ook de volmaking van de Kerk in haar leven met God erlangen; dan zullen de beloften van cap. 3 in vervulling gaan; of zooals het nu ook hier, in den toekomstigen tijd, gezegd wordt: *„maar zij zullen priesters zijn van GOD, en van Christus",* want in de eeuwigheid zal de troon Gods en des Lams zijn, 22 : 3.

Op den Dag des Heeren ontvangen de geloovigen hun witte kleederen, de heerlijkheid, waarmee ze in **de eeuwige hemelsche heerlijkheid** voor het aangezicht Gods zullen kunnen verkeeren; 19 : 8; aan het einde daarvan zullen ze ook hun verheerlijkt lichaam verkrijgen, naar de heerlijkheid, die dan voor ieder voor eeuwig wordt vast-

gesteld, naar hunne werken, 20 : 11—15; maar zoo zullen ze dan uiteindelijk ook geheel bereid zijn, om ten hemel in te gaan, en voor Gods aangezicht te staan. Dat was de belofte van 3 : 5: „Die overwint, zal zich aldus kleeden in witte kleederen, en Ik zal geenszins uitwisschen zijn naam uit het boek des levens; en Ik zal zijn naam belijden voor Mijn Vader en voor Zijn engelen". Volkomen toebereid op den Dag des Heeren, als menschen naar lichaam en ziel, gaan ze, volmaakt, ten hemel in, naar in het boek des levens van eeuwigheid geschreven, en dit op den Dag des Heeren openbaar geworden was, 20 : 12, 15; en zij blijven daar tot in der eeuwigheid, met Christus en de engelen, den Middelaar der uitverkorenen en alle dienaren Gods.

„Hem, die overwint zal Ik een pilaar maken in den tempel Mijns Gods, en nimmermeer zal hij daaruit gaan; en Ik zal op hem schrijven dan naam Mijns Gods, en den naam der stad Mijns Gods, van het nieuwe Jeruzalem, dat afdaalt uit den hemel, van Mijn God, en Mijn nieuwen naam, 3 : 12. Als de belofte van 3 : 5 vervuld is van den *ingang* in de eeuwigheid, zal ook de vervulling van 3 : 12 niet ontbreken, waardoor het vertoeven en blijven in de eeuwigheid wordt aangegeven. Men zal in den tempel Gods zijn; wat is het anders dan **priesters** zijn van God, en van Christus, zooals het hier wordt uitgedrukt? Men zal priester zijn, Gode geheel toebehoorende, en het merkteeken daarvan dragende. Men zal burger zijn van het nieuwe Jeruzalem. Maar dit alles in de gemeenschap met Christus, die Middelaar blijft tot in der eeuwigheid. Vgl. 22 : 3—4.

Daarop ziet tenslotte ook het laatste: „Hem, die overwint, zal Ik geven zich met Mij te zetten in Mijn troon, evenals Ik overwonnen heb, en met Mijn Vader Mij gezet heb in Zijn troon", 3 : 21. In den troon, in de heerschappij, in de heerlijkheid van het Koningschap eindigen altijd weer de beloften; zoowel die van cap. 2, als die van cap. 3. God is Koning. Christus is Koning. Wij zullen **koningen** zijn. Maar men lette er op, hoe dit alles geschieden en zijn zal tot in der eeuwigheid. Wij zullen het beeld Gods weer dragen, doordat wij het beeld van Christus gelijkvormig gemaakt worden, en daarin zal ons leven en onze heerlijkheid zijn. Dat komt in de heerlijkheid van het priesterschap nog niet geheel uit, maar wel in de heerlijkheid van het koningschap. Hier wordt het hoogtepunt bereikt. Hier is het einde. Dan is alles hersteld. De Kerk tot haar volkomen herstel gevoerd. Zoo zullen de geloovigen met Christus heerschen de duizend jaren, den ganschen Dag des Heeren, maar dan óók tot in der eeuwigheid. Wat ze op den dag des Heeren *worden,* zullen ze in eeuwigheid *zijn.*

Op den dag des Heeren wordt Gods volk tot zijn uiteindelijke

heerlijkheid gebracht door en met Christus. Het begin en het einde van vs. 4—6 geven den inhoud daarvan duidelijk weer: *„en ik zag tronen”* en *„en zij zullen met Hem heerschen duizend jaren”*. Dat omsluit al hun heerlijkheid: zij zijn *koningen!* Dat heeft in dit gedeelte den boventoon, omdat het hier nog over hen gaat in hun verhouding tot hun vijanden. Toch werd een oogenblik reeds aangegeven, geheel naar den trant der Openbaring, die ook steeds weer vooruitziet en het volgende voorbereidt, dat het koningschap-tegenover-vijanden nog niet het allerhoogste koningschap is: *„maar zij zullen priesters zijn van God, en van Christus”;* zij zullen een koninklijk priesterdom zijn, 1 Petr. 2 : 9; of een priesterlijk koninkrijk en een heilig volk, Ex. 19 : 6, tot in der eeuwigheid. En dat is eerst het hoogste: koningen zijn voor en met God en Christus; in Zijn tempel; in hemelheerlijkheid; voor Zijn aangezicht; altoos; in het voleindigde Koninkrijk Gods, het nieuwe Jeruzalem; het beeld Gods en van Christus dragende; en met Hem verkeerende in volle, eeuwige gemeenschap.

Zij zijn dit alles geworden doordat *„zij leefden en heerschten met Christus de duizend jaren”* door *„de eerste opstanding”*. Zij *waren* het niet, noch in dit leven, noch na hun sterven. Zij worden dat eerst door hun *verheerlijking*. Dit is *de eerste opstanding,* die *heel de Kerk tegelijk* deelachtig wordt op den Dag des Heeren, als God haar door Christus (1 Thess. 4 : 14) met Jezus, in Zijn komst en openbaarwording, vereenigt, als de bruid met haar Bruidegom, zoowel de levenden, als de dooden, aan de *bruiloft des Lams.* Hier is nog geen sprake van een opstanding des lichaams, maar van een geestelijke opstanding, palingenesia, vernieuwing, verandering, levendmaking, waardoor nu allen, het beeld van Christus gelijkvormig gemaakt zijnde, Hem zien; in volle gemeenschap met Hem; en in gelijkmaking aan Zijn eer en heerlijkheid. Thans zijn ze uit hun tijdelijke bestaanswijze of bestaan in den tijd overgezet in eeuwigen bestaansvorm, zooals Christus die deelachtig was; *„en de tweede dood heeft over dezen geen macht meer”:* zij kunnen niet meer sterven, noch zondigen, maar hebben het *eeuwige leven* in den vollen zin des woords. „Zalig en heilig, die deel heeft in de eerste opstanding”: zij zijn het volle leven deelachtig, en hebben daarin niet slechts *de zaligheid,* die zij ook in het paradijs reeds vonden, vóór hun opstanding, maar zijn nu ook *die* volkomen *heiligheid* deelachtig, die niet slechts is: afgestorven te zijn van de zonde, hetgeen óók in het paradijs reeds door hen genoten werd, maar ook: Gode toegewijd; Hem voor eeuwig toebehoorend; *tot Zijn gemeenschap geheiligd,* Ef. 5 : 27. Zoo LEVEN zij thans, maar ontvangen, op den Dag des Heeren, ook de volheid en rijkdom van het LEVEN reeds, in de heerlijkheid van het HEERSCHEN met Christus.

Staat ons thans, na deze korte samenvatting, de staat van Gods volk op den Dag des Heeren, met Christus, voor oogen, dan kunnen we dit nu nog even, kort, in het *verband* van onze pericoop stellen. De geloovigen hebben op den Dag des Heeren hun koningschap als rechters **tegenover hun vijanden**, want „het oordeel werd hun gegeven". Hier is de gansche Kerk van Christus, de ééne, heilige, algemeene, Christelijke Kerk, in haar volheid naar getal en heerlijkheid, MET Christus, Die daarin uitkomt in de grootheid Zijner verlossing, in den rijkdom van Zijn offer, in de kracht Zijner verzoening, in al de heerlijkheid van heel Zijn werk in Zijn vernedering en verhooging, aan de bruilofs des *Lams;* èn . . . zij wordt thans gerechtvaardigd tegenover AL hare vijanden. Zij *met* Christus. Dus eigenlijk CHRISTUS, en zij met Hem.

Satan en al zijn duivelen zijn verbannen in hun kerker; máár . . . de gelijkenis van den rijken man en den armen Lazarus, Luk. 16 : 19—31, die geen onjuiste voorstellingen gaf, leert ons, dat er wel een groote kloof is tusschen de heerlijkheid der vromen en de rampzaligheid der goddeloozen in den hades, zoodat men niet tot elkander kan overkomen; doch desniettemin kan men elkander wel *zien* van verre; ook al leeft men hier en ginds in *geestelijken* staat. Wij weten niet *hoe* dat alles zijn zal; wij kunnen ons dat met onze gebrekkige aardsche gegevens van dit leven niet voorstellen, noch elkander duidelijk maken. Dat behoeft ook niet. Maar wel mogen we het *dàt* vasthouden, en hierover spreken, zooals Jezus daarover sprak; en dan verzekerd zijn, dat we hiermede geen dwalingen verkondigen. Zooals de rijke man, zijnde in de pijn van den dood, Lazarus zag, en over hem sprak, zoo zal op den Dag des Heeren *de gansche menschheid,* uit alle eeuwen en werelddeelen in den hades vergaderd, tot de laatsten toe, 19 : 21, Christus zien met *Zijn gansche verheerlijkte Kerk,* en daarover roepen.

Zóó werd hier den geloovigen met Christus op den Dag des Heeren het oordeel gegeven, zittende op hun tronen. Het wordt geestelijk vervuld wat Israël zich met hartstocht stoffelijk dacht, en waar de gedachten der discipelen zoo vaak mee bezig waren; Matth. 20 : 20 vv.

Het had dan ook grond in Jezus' eigen woorden. Hij heeft Zelf ook gesproken over de Christusregeering in de palingenesia, op den Dag des Heeren, en den discipelen toegezegd, dat zij ook zouden zitten op twaalf tronen, oordeelende de twaalf geslachten Israëls, Matth. 19 : 28. De twaalven waren door Hem verkoren Zijn kerk te zijn, Zijn volk van de nieuwe bedeeling, Mark. 3 : 13—19; en als Israël, dat Hem niet aannemen wilde, zich later toch nog bij Hem wilde voegen, dan moest het, van nu aan, tot dien kring der twaalven toetreden, die voortaan ZIJN Kerk zou zijn. Maar de twaalf ge-

slachten Israëls, het oude Bondsvolk, zou dit niet doen, doch integendeel zijn Koning kruisigen, schreeuwende, dat ze geen koning hadden dan den keizer. Dan lijkt het wel, alsof de discipelen, die alles verlaten hadden en Jezus gevolgd waren, Matth. 19 : 27, 29, niet het rechte gekozen hadden; en dat zou zoo nog voortgaan, als ze door Israël vervolgd zouden worden; doch, wat de twaalf geslachten Israëls ook doen en hen aandoen mochten, in den Dag des Heeren zullen de twaalven gerechtvaardigd worden tegenover hun volksgenooten, en het eeuwige leven ontvangen, Matth. 19 : 29.

Dit alles is hier van zooveel belang, omdat de „twaalven" het fundament der N. T.sche Kerk waren, en de vertegenwoordigers van heel die Kerk. Wat geldt van hen en hun vijanden, zal van allen gelden, die tot de Kerk van Christus, in vroeger of later tijd, zullen behooren. Aan de bruiloft des Lams, in het Koninkrijk van Jezus Christus, in het eeuwige leven, dat hun door de eerste opstanding is meegedeeld, zullen de geloovigen zitten op tronen, oordeelende hun vijanden; een iegelijk de zijne; want *alle* vijanden zijn daarginds in het doodenrijk, en zien alle geloovigen van alle tijden met Christus verheerlijkt; Luk. 22 : 30. Zoo oordeelen de heiligen *de wereld,* 1 Kor. 6 : 2, als zij tegenover hen, maar, naar 1 Kor. 6 : 3, ook tegenover de duivelen (de engelen zijn daar de zondige, booze geesten) gerechtvaardigd worden. We wezen reeds op Openb. 2 : 26 v.

Maar als we dit alles nu op z'n diepst zien, dan is het **bovenal een beschaming voor Satan,** die de zonde in de wereld indroeg en uitbreidde, zoodat hij telkens weer alle koninkrijken der aarde in zijn macht had, en de Overste dezer wereld kon genoemd worden, zooals Christus dat in Zijn vernedering Zelf ook deed, Joh. 12 : 31; 14 : 30. Het vrouwenzaad heeft echter toch overwonnen, en de ure is reeds nabij op den Dag des Heeren, dat het slangenzaad de kop vermorzeld zal worden; maar vóór dit geschiedt *toont Christus Zijn overwinning aan Satan;* in ZIJN heerlijkheid en in de heerlijkheid van *al* Zijn volk, dat THANS in het paradijs Gods tòch heeft mogen eten van den boom des levens; en eet en drinkt aan Zijn tafel, aan den maaltijd van de bruiloft des Lams, in Zijn koninkrijk; en dat aldus het eeuwige leven heeft. In *voleindigden* zin geldt thàns Jezus' woord: „Nu is het oordeel dezer wereld; nu zal de Overste dezer wereld buiten geworpen worden", Joh. 12 : 31. In beginsel geschiedde dat door Christus' kruis; in de voleinding wordt dat hier gezien. En die twee zijn één, zooals Christus' eerste en tweede komst één zijn, en men de één nooit goed verstaan kan als men de ander verwaarloost; als men scheidt wat, reeds blijkens het gansche O. T., één is. We moeten daar ernst mee maken, en dat niet netjes (verklarend!) uiteen zetten zonder het met elkander in *verband* te houden. Wij scheiden die twee dikwijls te veel, en dan wordt de prediking zoo onwerkelijk, met

name voor menschen, die nog niet zoo thuis zijn in den Bijbel; dan zeggen we allerlei groote en heerlijke dingen van Christus en al Zijn werk, die... in de praktijk niet uitkomen: de wereld geoordeeld? deze wereld? de duivel uitgeworpen?; en men weet geen weg meer met het Evangelie, en meent, dat men het alles cum grano salis moet opvatten, zoo'n beetje zoo-zoo; en dat alleen, omdat dat Evangelie niet juist verkondigd werd. Vooral in de Evangelisatie zal men daar, zoo goed als in de Zending, ernstig rekening mee moeten houden.

Christus met de Zijnen worden gerechtvaardigd tegenover de wereld en tegenover de duivelen, maar nu komt ook het laatste er nog bij: **ook tegenover den dood reeds;** want „de overigen der dooden leefden niet, totdat de duizend jaren voleindigd zullen zijn". Christus triumfeerde hier óók over den dood; en dat hangt samen met Zijn overwinnen van den duivel, die, naar Hebr. 2 : 14, het geweld des doods had; die juist ook met den dood tegen de menschen opereerde. De heerlijkheid van Gods volk, dat thans het eeuwige leven ontving, blonk ook uit tegen de overigen der dooden. Wel waren ook de geloovigen nog niet geheel van den dood bevrijd, maar toch had reeds de tweede dood geen macht over hen. Slechts in zekeren zin behoorden zij ook nog tot de dooden, al was het alleen maar, omdat hun lichaam nog in den dood was. In zooverre werden zij nog tot de dooden gerekend, en kan hier sprake zijn van *„de overigen"* der dooden. Maar van deze laatsten staat dan geschreven, dat zij *niet* leefden, zooals de vromen. Dezen hadden het LEVEN niet. Want zij waren niet met Christus; doch in de pijn van den hades; in de ontzetting van het doodenrijk; gescheiden van de heerlijkheid Gods. Over hen had de duivel nog macht. Het zal weldra blijken. Hen zou hij nogmaals kunnen verleiden. Hen kon hij nog bereiken. *De vromen daarentegen waren met Christus van dit alles bevrijd;* en zoo triumfeerden zij tenslotte over dood en duivel. Deze boozen hadden geen macht meer over hen. Al Gods vijanden worden op den Dag des Heeren door Christus en voor de kerk des Heeren beschaamd. Allen zien Zijn grootheid en heerlijkheid; Zijn macht en overwinning.

Dit is DE beteekenis van den Dag des Heeren: de triumf van Christus met de Zijnen; Zijn heerlijkheid in het einde, op den hoogsten trap van Zijn verhooging. Dit neemt het grootste deel van den Dag des Heeren in. Zoo is het de Dag des HEEREN, en niet maar oordeelsdag. Zoo werd die dag verkondigd.

Zoo moet die dag voor alle Christenen weer gaan leven. Dan kan er weer verlangen komen naar dien dag. En *zuiver* verlangen, dat CHRISTUS en ZIJN VERHEERLIJKING in het centrum plaatst. *Geestelijk* verlangen in plaats van aardsche toekomstdroomen, die men in politieke verschuivingen in *deze* wereld in vervulling ziet

gaan. Er is geen plaats in het boek der Openbaring voor chiliastische denkbeelden binnen het raam der historie; veel minder voor allerlei verheerlijking der Joden of herbouw van Jeruzalem of Zionistische idealen.

Het is alles zooveel rijker dan men het den menschen heeft voorgezet; en het gaat zooveel dieper; en het is zooveel geestelijker; en het is dan tot zooveel meerdere eere van CHRISTUS. HIJ moet als Koning heerschen; en al Zijn volk zal zalig zijn in het dienen tot Zijn heerlijkheid op den Dag des Heeren.

De eerste opstanding „is de volmaking van Christus' geestelijk lichaam", zegt J. van Andel zoo schoon op p. 257 van zijn verklaring van 1 Korinthe; en hij vervolgt: „Christus zou zonder de opstanding der zijnen niet volledig zijn". En nog stemmen we in met wat hij t. a. p. in 1897 reeds schreef: „Dat de algemeene denkwijs der geloovigen onzes tijds op dit gewichtig punt een algeheelen ommekeer noodig heeft, kan niet wel ontkend. Mochten wij dan allen de opstanding der heiligen hoogschatten; want zij is de openbaring van Christus' heerlijkheid, en tot volmaking onzer gemeenschap met God volstrekt noodig."

„De overigen der dooden werden niet levend of leefden niet, totdat de duizend jaren voleindigd zullen zijn". Dat leidt, in zijn laatste deel, over tot onze volgende paragraaf. „Totdat...", dat zegt, dat ook de goddeloozen door Christus, die de macht over den dood heeft, en getoond heeft, aan den dood ontrukt zullen worden. In welken zin en in welke mate zullen we straks zien; en dan met name ook in vs. 11—15. Op den Dag des Heeren echter leefden zij niet. Toen waren ze geheel in de macht des doods; en ook Satan, die gevangen gezet was, kon met hen niets beginnen, totdat..., doch hiermee is de overgang gemaakt tot vs. 7.

3. Satan met zijn leger verslagen en van zijn macht beroofd (20 : 7—10).

„En wanneer voleindigd zullen zijn de duizend jaren, zal de Satan losgelaten worden uit zijne gevangenis". Tegen het einde van den Dag des Heeren, die in zijn geheel oordeelsdag is, maar voor de vromen vreugdedag van volkomen verlossing en heerlijkheid, krijgt Satan, naar Gods beschikking, weer de vrije hand om zijn verleidingswerk voort te zetten onder de menschen.

„En hij zal uitgaan, om te verleiden de natiën, die zijn in de vier hoeken der aarde, den Gog en Magog, om hen te vergaderen tot den krijg; hun getal is als het zand der zee." Wij zagen reeds, dat schier nergens de aansluiting van de Openb. bij het O. T. zoo nauw is als hier in cap. 20. Alles wat in het einde geschiedt, moet goed gezien

worden als vervulling van de oeroude profeten. God doet niets, dat niet vooruit verkondigd is; vooral niet in Zijn richten, Am. 3 : 7. Misschien komt dit nu weer nergens sterker uit dan in dit gedeelte, waar de namen zelf van Gog en Magog met beslistheid heenwijzen naar Ezech. 38—39.

Wanneer we deze beide hoofdstukken wat nader gaan bekijken, zal ons dit geen oogenblik meer verwonderen; want hoe vrij Johannes ook steeds staat tegenover de stof uit het O. T., die hem het geopenbaarde verduidelijkt, nergens is toch de overeenstemming van O. en N. T. zoo groot als hier. We zullen Prof. Aalders, Het Herstel van Israël, Kampen, Kok, 1934, p. 161 vv., gaarne toestemmen, dat Ezech. 38—39 en Openb. 20 niet identiek zijn; niet op hetzelfde feit doelen, in dien zin, dat de nederlaag van Gog een gebeurtenis zou zijn, die eerst tegen het wereldeinde zou plaats vinden; maar we zijn toch dankbaar, dat ook Prof. A. opmerkt, dat „de profetie van Ezechiël de kleuren en trekken heeft geleverd voor het beeld waarmee in Openb. 20 : 7—10 de eindstrijd van Satan tegen de Christelijke Kerk geteekend wordt" (a.w. p. 164). We zien in de geschiedenis van Ezech. 38—39 wel een zeer duidelijke *profetie,* waarvan de *vervulling* eerst hier gevonden, en als zoodanig ook duidelijk aangegeven wordt. Er mogen verschillen blijven, want de openbaring Gods gaat al verder en wordt steeds duidelijker, en ze heeft in onze Apokalypse haar eindpunt bereikt; maar tegenstellingen zijn hier *zeker* niet te vinden; wèl merkwaardige overeenstemmingen, die de eenheid van O. en N. T. klaar in 't licht brengen. We noemen er enkele, waarbij we voornamelijk de verklaringen van Dr A. Troelstra in Tekst en Uitleg; die van Dr A. Noordtzij in de Korte Verklaring; en die van Dr J. Herrmann in Sellins Kommentar volgen.

Allereerst moest *de indeeling van de profetie van Ezechiël* er al wel toe leiden, op *dit* moment van den Dag des Heeren aan Gog te denken. Immers beschrijft Ezech. in c. 1—24 het oordeel over Israël; c. 25—32 het oordeel over de bekende volken; c. 33—37 Israëls terugkeer en herstel; c. 38—39 het oordeel over heel de wereld, die verdorven is; 38 : 10; terwijl dan daarna c. 40—48 nog volgt de door geen schaduwen verdonkerde teekening van het Godsrijk. (Troelstra). Zoo is het nu hier in de Openb., naar de groote lijnen, ook gegaan: op de verdrukking der Kerk door de gerichten der laatste dagen, volgde het oordeel in eindgerichten over heel de wereld en haar zonde; op den Dag des Heeren is Gods volk in heerlijkheid hersteld; doch daarna, als de duizend jaren voleindigd zijn op den Dag des Heeren, komt nog de laatste strijd op van Satan en de zijnen tegen Christus en de geloovigen; waarop besloten zal worden, in het Derde Deel der Openb., met de teekening van het eeuwig Koninkrijk Gods.

Het gaat, zoo in Ezech., als in Openb. 20, om *een geweldigen strijd,*

NA de verheerlijking en het herstel van Gods volk; na de komst van den Messias; of zooals Noordtzij boven Ezech. 38—39 schrijft: het gaat om „des Heeren *uiteindelijke* zegepraal over de vijandige machten", waarbij hij verder zegt: Israël wordt hersteld, maar wat wordt er dan van de volkeren? Blijven ze geen dreiging voor Gods volk? Dat is de vraagstelling, die ook bij Openb. 20 past: Gods volk is verheerlijkt, en Satan wel gevangen gezet, maar hij en al zijn duivelen zijn nog niet van hun macht en kracht beroofd; blijven ze geen dreiging voor Gods volk?

Bij Ezech. geeft *de profetie over Gog,* de incarnatie van de Gode vijandige macht, onder wiens banier de geheele wereld optrekt, om Israëls vrede te rooven en zijn rijkdom buit te maken, het antwoord: Gog gaat door 's Heeren macht, zonder strijd van Israël, onder. Hetzelfde antwoord zal thans door Openb. 20 in nog veel rijker zin gegeven worden: het is hier Satan zelf, onder wiens banier *letterlijk* de geheele wereld optrekt, die door Gods gericht getroffen en van zijn kracht voor eeuwig beroofd zal worden.

In de tweede plaats wijzen we er op, dat ook in Ezech. 38 sprake was van *een binding en belemmering van Gog,* 38 : 2; 39 : 2, die „na vele dagen" (we vonden de uitdrukking ook in Jes. 24 : 22; zie p. 462) zou worden opgeheven, waarop Gog „in het laatste der jaren of der dagen", Ezech. 38 : 8, 16, „op den dag, van welken Ik (de Heere) gesproken heb", Ezech. 39 : 8, op Israël af zou trekken, dat in vrede wonen zou, als in een land van dorpen, zonder muren, zonder bescherming, als in het open veld, in rijkdom en heerlijkheid, Ezech. 38 : 8, 11 vv. De overeenstemming is treffend: Satan was gevangen gezet, en wordt na de duizend jaren van den Dag des Heeren losgelaten, waarop hij, evenals Gog wel onder Gods leiding, maar toch uit eigen initiatief, Ezech. 38 : 10, heel tegen het einde vóór den dag der eeuwigheid aanbreekt, optrekt tegen Gods volk, dat in heerlijkheid en vrede, maar onbeschut, met Christus leeft in de lucht, of zooals het hier zal heeten in de legerplaats der heiligen, waarop we nader terugkomen.

In de derde plaats wordt in deze profetie van Gog voortdurend gewezen op *het groote getal van volkeren,* dat met hem optrekt tegen Israël, en op de macht van zijn legers, Ezech. 38 : 2, 5, 9, 13, 16, terwijl in Openb. 20 : 8 dezelfde gedachte wordt aangeduid door de vergelijking met het zand der zee.

In de vierde plaats wordt de vijandelijke macht in Ezech. voorgesteld als een *wonderlijke, onbekende, gruwelijke macht,* komende van verre, uit het schrikkelijke noorden, dat door Israël in verband gebracht werd met de duivelenmachten; men zie hierover p. 188 v.

We behoeven wel niet meer te noemen, om onze conclusie te wettigen, dat er zeer nauwe aanraking is tusschen beide Schriftgedeelten,

al heeft elk zijn eigen plaats en beteekenis in de geschiedenis der openbaring Gods. Lettende op de eenheid der Godsopenbaring weerspreekt Ezech. onze verklaring van Openb. 20 zeker niet, maar steunt en begunstigt die veeleer. We zien in Openb. 20 de *vervulling* van Ezech. 38—39, die altijd rijker is dan de profetie, en nog weer zooveel dieper ligt dan de profetie doet denken. We exegetiseeren hier dan ook *Ezech.* niet, maar verstaan, door onze enkele opmerkingen over Ezech. 38 v., dan toch wel, waarom de macht van Satan hier symbolisch met de namen van *Gog en Magog* wordt genoemd. De profetie, die zich geheel om die namen beweegt, en geheel eenig is in de Schrift, ziet de Openbaring thans in vervulling gaan. Wat daar gezien werd *in schaduw,* zoowel in de profetie, als in de aanvankelijke vervulling daarvan (waarover we hier niet behoeven te spreken), wordt hier nu werkelijkheid. Daarop wijst het noemen van Gog en Magog; meer mogen we er niet uit afleiden of mee in verband brengen; we hebben nu verder alleen te letten op wat er in de *Openbaring* staat.

Losgelaten uit zijn gevangenis, zal Satan onmiddellijk uitgaan om de volken te verleiden. Het een volgt direct op het ander. Er is geen sprake van aarzeling; in hoe hooge heerlijkheid hij Christus ook moge gezien hebben met al de Zijnen, op den Dag des Heeren. Zijn vijandschap is dezelfde gebleven en hij zal zich in de menschheid weer bondgenooten gaan zoeken. Weer zal hij hen gaan verleiden, om, met hem, tegen Gods volk, tegen Christus, tegen God, te strijden.

Eerst staat het er in het algemeen: „de volken"; de heidenen; de goddeloozen; als in vs. 3; maar dan worden ze met het citaat uit Ezech. 38, met name vs. 2, 5, 6, 9, 13, 15, 16, 22, en 39 : 4, 6, 11, 16, nader gekarakteriseerd als een groote menigte, machtige benden, vele volken. Daar wordt in Ezech. telkens de nadruk op gelegd, *dat Gog niet alleen komt*, maar dat alle volken der aarde hem volgen. En die trek uit deze geschiedenis wordt nu hier gebruikt, om zoo ruim mogelijk aan te kunnen geven de groote menigte en ontzaglijke massa, die Satan gaat verleiden.

Het zijn de volken *„die in de vier hoeken der aarde zijn";* overal vandaan; uit alle windstreken; van de uiterste einden der aarde; uit heel de wereld. Vgl. Ezech. 7 : 2; Jes. 11 : 12. Ze komen van verre, als God.

Het zijn de Gog-en-Magog. Hier blijkt het vrije gebruik, dat van de profetie gemaakt wordt. Gog moge een persoon geweest zijn, Magog was een landstreek, maar hier worden ze als één grootheid, beheerscht door één artikel, de Gog-en-Magog genoemd. Het is niet Gog; nog minder Magog; maar het is de vervulling van die mysterieuze grootheid, waar men in de oude bedeeling reeds voor huiverde, en die hier

zelfs door de klankverbinding als iets gruwelijks wordt voorgesteld.

Het is die ongeloofelijke, groote menigte van alle heidensche volken, die God, aan het einde, samenbrengt, om ze alle tezamen te verdelgen, waar Ezech. 38 : 17 aan herinnert, verwijzende naar vroegere profetieën. Inderdaad ademen Jes. 27 : 1; 34 : 1—3; 63 : 1—4; Jer. 6 : 22 v.v.; 25 : 15 v.v.; 30 : 23 v.; Joël 3; Micha 4; Zach. 12; Zef. 1 en 3 denzelfden geest. Kort gezegd is de inhoud dezer profetieën geen andere dan: Gods leidingen zullen ALLE heidenen, goddeloozen, volkeren, samenbrengen, om hen in het einde te vernietigen, opdat het volk Gods tot in eeuwigheid in vrede en vreugde, in zaligheid en heerlijkheid wone! Dat dit thans, letterlijker dan óóit één van de profeten zich dat had kunnen denken, geschiedt, onder Gods regeering, dóór den Satan, is de heerlijkheid van de vervulling, die de Openb., door citaat van de duidelijkste profetie in dezen, wil doen uitkomen.

Zoo gaat dan Satan uit om *alle volkeren der aarde,* die thans allen in het rijk der dooden, in den hades, verzameld zijn, te verleiden, *„om hen te vergaderen tot den krijg”*. De vier hoeken der aarde waren reeds 7 : 1 aanduiding voor *de geheele wereld.* Ook Gog met zijn vele volken en benden representeerden de geheele wereld. En altijd is het de wereld der *goddeloozen.* Niemand van hen leeft meer op aarde sinds 19 : 21. Allen zijn ònder de aarde, al zijn ze daarom niet minder de volkeren der wereld, d. w. z. die op de wereld gewoond en geleefd hebben; de volkeren-der-aarde tegenover de duivelen, die engelen-des-hemels zijn. En dan niet maar sommige volkeren der aarde, maar DE volkeren der aarde: volken van alle landen, maar ook van alle tijden. De wereld in haar geheel.

Satan is niet veranderd in zijn bodemlooze vijandschap tegen God en Zijn Christus; en ook het aanschouwen van Christus in Zijn heerlijkheid met al Zijn volk, in de volkomenheid Zijner overwinning, heeft niet de minste bekeering, of inkeer slechts, bij hem teweeg gebracht. Hij volhardt in zijn vijandschap tot het allerlaatste einde, en verhardt zich tot het uiterste.

Bij Christus mocht een schare zijn, een groote schare, die niemand tellen kon, uit alle natie, en stammen, en volken, en talen, 7 : 9, ginds in het doodenrijk is nog zulk een schare, volken en benden uit de vier hoeken der aarde, de Gog-en-Magog, die *niet* lééfden, omdat zij niet in Christus Jezus waren, en geen deel gehad hadden aan de eerste opstanding.

Christus heeft Zich, met de Zijnen, triumfeerend, aan hen laten zien. Zij hebben Hem, zelf zijnde in de pijn en smarten des doods, aanschouwd, zonder deel te hebben aan Zijn heerlijkheid en aan die van Zijn volk. Zij hebben daarin hun oordeel ontvangen van hen, die

zij in dit leven steeds vervolgd en verdrukt hadden. Zij werden daarin in het ongelijk gesteld. Zij hebben het moeten aanzien, zonder er iets aan te kunnen doen. Een geest des levens uit God was in die vromen gevaren; zij waren opgestaan; en in een wolk opgevaren in de lucht; „en groote vrees viel op degenen, die hen aanschouwden" bij hun levendmaking; „en hun vijanden aanschouwden hen"; en zij waren zeer bevreesd geworden, en hadden den God des hemels eer moeten geven. Zoo werd dit alles ons ook 11 : 11—13 reeds geteekend. Machteloos en overwonnen voelden zij zich in het doodenrijk; maar... nog altijd hadden ze niet hun *eeuwig* oordeel ontvangen. Het was nog niet uit!

Dit alles wetende en overleggende, flitste het als een bliksem door Satans brein, nog één poging te wagen, den gehaten Galileër te overwinnen. „Hun getal was als het zand der zee"; en hij, die nooit anders dan in de *leugen* gelooven kon, en die steeds op het *getal* vertrouwd heeft, zette zich vast in de gedachte, dat het mogelijk moest zijn, Christus, met die groote schare van vromen, te overwinnen *met de benden, die als het zand der zee waren.*

Zelf denken ze er niet aan; maar *hij* kan de duivelsche gedachte van tegen God te strijden *opnieuw* in de wereld der volkeren indragen, zooals hij immers ook 16 : 14, vgl. 17 : 14, gedaan had. Hij zal ze wéér kunnen verleiden, om zich maar niet bij hun ellende neer te leggen, doch krijg te voeren! Hij kan het hun voorhouden, dat ze toch niets meer te hopen hebben; en dat dit hun eenige kans is: *oorlog voeren!;* en den Christus met al Zijn volk te overmeesteren! Zijn zij niet *grooter* in getal? Zijn dat daarginds in de lucht niet *menschen,* zooals zijzelf? Vreezen ze voor Christus, *hij,* Satan zelf, zal met hen meegaan en hen voorgaan, en dien Christus voor zijn rekening nemen; hij heeft al meer met Hem geworsteld; ja, hij heeft nog een vroegere nederlaag met Hem te vereffenen. Nooit is de kans zoo schoon geweest om heel dat Christendom uit te roeien, en zèlf te heerschen, dan *nu,* nu ze met zoovelen zijn. En dan klinkt nog eenmaal de rouwe revolutiekreet vanouds in het doodenrijk op: „Laat ons hun banden verscheuren, en hun touwen van ons werpen!" Nooit is de wereld zoo machtig in getal en haat geweest als thans. Het gaat er om. Het wordt de laatste slag. Zij zullen strijden met den moed der wanhoop. Het gaat nu er op of er onder *voor eeuwig!*

Ten tweeden male heeft Satan de wereld verleid. Nu niet slechts in Adam, als hoofd der menschheid, maar thans alle goddeloozen zèlf, zooals ze daar allen als dooden in den hades bijeen waren. *Thans:* nadat de genade van Christus gezien was, niet slechts in beginsel, maar in haar voleinding op den Dag des Heeren. Wie ook nu voor de verleiding van Satan bezwijken, zullen tenvolle „willens

zondigen, nadat zij de kennis der waarheid ontvangen hebben", Hebr. 10 : 26. Niet alleen Satan, zij het hij vóór alles, maar ook alle goddeloozen bereiken hiermede het toppunt van hun kwaad en zonde, vijandschap en verharding. Daarom kan nu niet slechts Satan geoordeeld worden, maar zal daarna ook *aanstonds* volgen het eeuwig oordeel over de goddeloozen.

„En zij kwamen op, over de breedte der aarde". We *zien* hen opstijgen uit het doodenrijk; van *onder* de aarde naar *op* de aarde. Ze komen op uit de dooden; en Christus verhindert hen niet. „De overigen der dooden leefden niet, *totdat* voleindigd zullen zijn de duizend jaren". Ze komen den dood niet te boven; ze blijven dooden; maar *in* den dood komen ze toch *tot een zekere opstanding, en een zeker leven.* De tweede dood heeft nog geen macht over hen. Al deze goddeloozen zijn nog niet van hun kracht beroofd. Zij kunnen, onder aanvoering van den duivel, nog veel. Ze zijn nog niet krachteloos. En Satan heeft hen uit hun lethargie opgewekt. Hij heeft ongetwijfeld groote kracht, en hij-ook is daarvan nog niet beroofd. Hij volgt altijd den Christus na; en zooals Jezus de Zijnen tot Zich verzamelde in het Koninkrijk des Vaders, zoo vergaderde Satan de goddeloozen in het rijk der duisternis. Hij heeft krachten in het doodenrijk, en weet daarmee te werken, vgl. Hebr. 2 : 14. Hij brengt alle gestorven goddeloozen weer tot actie; en naar de vermetelheid van zijn satanisch krijgsplan, komen ze achter hem op, en verschijnen, als een onmetelijk leger van goddelooze geesten, op den aardbodem, om op te rukken tegen de verblijfplaats der heiligen. De *mogelijkheid* hiervan wordt ook Luk. 16 : 26 niet ontkend; wel omgekeerd, dat de vromen zouden afdalen in de hades: dat kan niet. Als het zand der zee in menigte, dat ontelbaar is, vgl. Richt. 7 : 12; Jozua 11 : 4; 1 Sam. 13 : 5, bedekten ze, zooals er nu ook weer zoo teekenachtig staat, *de breedte der aarde;* wij zouden zeggen de aarde in haar gansche breedte.

En hooger stijgen ze, *„en omringden de legerplaats der heiligen, en de geliefde stad."* Ook het woord, dat nu gebruikt wordt voor de verblijfplaats der heiligen (de parembolè) toont weer, dat we hier maar niet meer te doen hebben met een gewone woonplaats ergens op aarde. Het is een O. T.sch woord, dat ons herinnert aan Israëls legering rondom de tabernakel in de woestijn. Zóó waren de geloovigen thans verzameld rondom den Heere Jezus Christus; als een priesterlijk volk of koninkrijk. Niet als de aardsche koninkrijken veilig ommuurd; goed beschut; wel beschermd; doch als het koninkrijk Gods, dat dorpsgewijze wordt bewoond wegens de veelheid der menschen en der beesten, die in het midden ervan wezen zal, Zach. 2 : 4; Ezech. 38 : 11; het ware Jeruzalem, of zooals het hier heet: de geliefde stad, het koninkrijk der hemelen, cap. 21; — dat tòch zoo veilig is, want „Ik zal haar wezen, spreekt de Heere, een vurige

muur rondom; en Ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar" Zach. 2 : 5.

En dit blijkt nu ook dadelijk, want *„vuur kwam af uit den hemel, en verteerde hen"*. In een moment wordt heel dit groote leger der boozen en goddeloozen door het gericht Gods, dat zich uit in vuur van den hemel, verslagen, zoodat ze niet het minste zelfs tegen Christus en Zijn heiligen vermogen; vgl. Ezech. 38 : 22; 39 : 6; 2 Kon. 1; Luk. 9 : 54; Openb. 11 : 5. Hier is geen sprake van een eeuwig oordeel. Integendeel: ook hier vinden we weer, evenals in 19 : 20 en 21, een duidelijk onderscheiden in Gods gerichten. Het volgende vers zegt uitdrukkelijk van den Satan, dat *hij* in den poel van vuur geworpen werd; maar dat gebeurt dan ook nog niet in *dit* vers, noch met hem, noch met degenen, die hem gevolgd waren, vgl. 20 : 15. Thans gaat het slechts om *een incidenteel gericht Gods,* dat dient tot afwering van de vijanden en beschutting van Gods volk. En dan is nu ook weer niet gezegd als in 19 : 21, dat ze gedood werden met een zwaard, maar dat ze door Gods gericht, waarvan het vuur het oude symbool is, teruggedreven werden. God verschrikt hen door den donder Zijner mogendheden, en de ontzetting van Zijn bliksemvuren. Zij werden daardoor verteerd, zoodat ze niets meer konden doen dan vluchten. Van *strijd* zelfs was geen sprake. Eén machtwoord des Heeren was voldoende om heel die menigte met het vuur van Zijn gericht te treffen en uiteen te slaan. Het volk Gods kon veilig wonen. Het is dezelfde voorstelling als we in Ezech. 38—39 vinden, waarbij ook de vorm, die hier voor de *gerichts*oefening over deze benden gebezigd wordt, zich aansluit.

Satan heeft het uiterste gedaan; en is verslagen. Nu wordt zijn kop vermorzeld, zoodat hij zich nimmermeer zal kunnen verheffen. Het is nu uit met al zijn verleidingswerk, en hij wordt van zijn kracht beroofd, nu ook hij geklommen is tot het toppunt van zijn vijandschap en haat tegen Christus. *„En de duivel, die hen verleidde, werd geworpen in den poel van vuur en van zwavel, waar ook het beest is en de valsche profeet, en zij zullen gepijnigd worden, dag en nacht, tot in alle eeuwigheid."* Men had hier misschien verwacht te zullen lezen: „en *Satan . . .*". Men denkt hier wellicht nog voornamelijk aan hem, wiens naam allengs tot een eigennaam is geworden: Satan. Toch gaat het nu zeker niet alleen om hèm, maar om de gansche *duivelen*wereld: *den duivel.* Het gaat om *de soort.* Het gaat om heel die booze duivelenwereld, die in haar geheel, zij het onder leiding van Satan, alle eeuwen door, bezig was de menschen te verleiden en in het verderf te storten.

Dat we dit hier zoo *moeten* verstaan, is niet alleen uit verlegenheid, omdat we anders van geen eeuwig oordeel der volgelingen van Satan lezen zouden, maar wordt ons door den tekst zelf aangewezen.

Het kan immers niet toevallig wezen, maar moet veeleer weer aan de nauwkeurigheid-van-uitdrukking der Openbaring worden toegeschreven, dat vs. 7 nog sprak van den satan, doch dat hier nu wordt gesproken van den duivel. Men kan dat verschil niet hierin zoeken, dat het in vs. 7 ging om tegenstand tegen God, Satan, de opposant, terwijl hier het aanklagen of uit elkander brengen op den voorgrond zou staan, naar de beteekenis van duivel of diabolos; want al zou men het eerste willen verdedigen, het laatste is zeker niet waar: het gaat hier alleen over het oordeel, dat God over hem velt. Zoowel vs. 7 als vs. 10 handelen over het verleiden. Misschien had men hier, vooral naast het Beest, den naam „de Draak" verwacht; maar deze is geen samenvatting van al de duivelen, maar speciale aanduiding voor Satan persoonlijk, die met zijn staart anderen meesleept, 12 : 4.

De naam *duivel* herinnert het meest aan de wereld-der-duivelen, en kan het best als de saamvatting daarvan gelden. En dat is hier toch wel de bedoeling. Zooals het Beest als *zonde,* zoo wordt hier de duivel als *de verleider,* bron van de zonde der menschheid, in den poel van vuur geworpen. Daarom staat dat er ook bij: „en de duivel, en dan volgt letterlijk: de hen verleidende, of hun verleider, de verleidende geest..." Hier staat een werkwoord, dat een kwalificatie bedoelt te zijn. Niet alleen de zonde, het Beest en de valsche profeet moeten worden teniet gedaan, maar ook alle verleiding tot zonde. Al dat kwade moet worden weggedaan. Er komt een nieuwe wereld, waarin al dat booze niet meer wezen zal, en geen kracht meer zal kunnen doen.

Zoo wordt dat hier ook gezegd. De toevoeging: „waar ook het beest is en de valsche profeet" dient werkelijk niet om ons geheugen op te frisschen aan wat 19 : 20 nog duidelijk gezegd werd; maar ook zij is *kwalificatie.* In den poel van vuur, in de eeuwige hel, wordt geworpen al wat zondig en verleidend-tot-de-zonde is. Steeds verder gaat Christus' oordeel. Steeds dieper grijpt het in. En dàt is het wat ons hier voor oogen gesteld wordt, als nu ook de duivel, *de verleidende geest,* zooals die zich openbaarde en werkzaam was in de gansche wereld der daemonen, geworpen wordt in den vuurpoel; waar ook reeds de zonde was. Christus reinigt de wereld, en doet geleidelijk alles daaruit weg, wat de menschheid verdierf, en straft dit alles met Zijn eeuwig oordeel; Hij berooft het van zijn kracht, en volmaakt daarin Zijn overwinning tot in eeuwigheid.

Want zij, in wien de zonde en de verleiding tot de zonde zich belichaamden, en haar hoogtepunt bereikten, *zullen gepijnigd worden, dag en nacht, tot in alle eeuwigheid.* Zij komen daar nooit meer uit op; maar lijden daarin zonder onderbreking; altijd door; tot in der eeuwen eeuwigheid. Het zal zeer benauwd zijn. Wij kunnen ons daar zelfs geen voorstelling van maken. En dat behoeft ook niet. Het is

voor ons slechts de prediking, dat Christus op Zijn dag niet alleen de zonde wegdoet, WEG-doet; maar ook datgene wat de zonde in de wereld *bràcht,* de oorzaak der zonde, de verleiding tot de zonde; waartegen *wij,* in den beginne, hadden moeten waken. Christus voleindigt Zijn werk. En nog is het einde niet. De goddelooze menschheid ontving nog haar eeuwig oordeel niet. Het volgt thans.

VI. DE DOOD EN ZIJN WERKINGEN GEOORDEELD.

11. *En ik zag eenen grooten witten troon, en Die daarop gezeten was, van Wiens aangezicht wegvlood de aarde en de hemel, en geene plaats werd er voor gevonden.*
12. *En ik zag de dooden, de grooten en de kleinen, staande vóór den troon, en boeken werden geopend. En een ander boek werd geopend, dat des levens is. En de dooden werden geoordeeld uit hetgeen geschreven was in de boeken, naar hunne werken.* 13. *En de zee gaf de dooden, die in haar waren, en de dood, en het doodenrijk, gaven de dooden, die in hen waren. En zij werden geoordeeld, een ieder, naar hunne werken.*
14. *En de dood, en het doodenrijk, werden geworpen in den poel des vuurs. Dat is de tweede dood: de poel des vuurs.* 15. *En indien iemand niet bevonden werd geschreven in het boek des levens, werd hij geworpen in den poel des vuurs.* Openb. 20 : 11—15.

1. De troon der heerlijkheid en de verdorven schepping (20 : 11).

De Dag des Heeren loopt ten einde. Reeds is voor eeuwig de zonde weggedaan; maar ook de duivel als de verleider tot de zonde. Slechts één vijandelijke macht is overgebleven: de dood met al zijn werkingen, die ontzaglijk zijn. Zijn verslagenen zijn machtig velen. Hij heeft groote buit gemaakt op de aarde, in de historie. Zijn rijk is uitgebreid. Maar Christus heeft reeds door Zijn opstanding den dood overwonnen, en zal thans ook dezen laatsten vijand teniet gaan doen, 1 Kor. 15 : 26.

Het is, als steeds wanneer we over de laatste dingen spreken, ook nu van belang een oogenblik naar het begin terug te gaan. Als God alle dingen geschapen en het leven gegeven heeft, vertrouwt Hij de aarde aan den mensch toe, en schenkt hem den hof van Eden, om dien te bouwen en dien te bewaren, Gen. 2 : 15. In dit laatste ligt een aanduiding, dat er één of meerdere vijandige machten waren,

waartegen de mensch met het zijne zich in acht te nemen had. We zullen hierbij wel voornamelijk aan Satan te denken hebben, wien het er van meet af om ging, Gods schoone schepping, met den mensch, aan zich te trekken, en onder zijn heerschappij te brengen, om met dit alles, zooals tenslotte openbaar werd in Openb. 20 : 7—10, tegen God te strijden.

God sprak echter in het paradijs over *hèm* niet, maar noemde wel van meet af een anderen vijand, die macht over den mensch en het zijne zou krijgen, als hij door de zonde Gods wet overtrad: te dien dage „zult gij den dood sterven", Gen. 2 : 17. Bij de wet Gods moeten we beginnen. Houdt de mensch de wet, leeft hij naar Gods wil, blijft hij in Gods gemeenschap, dan behoudt hij, die verderflijk en sterflijk door God geschapen was in dezen zin, dat hij verderven en sterven KON, niet alleen het leven, maar zou hij ook komen tot onverderflijkheid en onsterflijkheid, d. i. tot eeuwig leven, boven alle verderf en boven heel den dood uitgeheven. Dan zou hij mogen eten van den boom des levens in het paradijs; als hij door God *veranderd* was van een verderflijk en sterflijk wezen tot een schepsel, dat *niet* meer zondigen, noch sterven kon. Zou de mensch, daarentegen, de wet Gods overtreden, en de zonde doen, dan zou hij in de macht des doods komen, die hem zou verderven en doen sterven; met al het zijne; en de duivel, die de macht des doods had, Hebr. 2 : 14, zou den dood daarbij helpen.

Dood en duivel zijn bondgenooten, als anderzijds de duivel en de zonde. Alle drie, zonde, dood, en duivel, richten zich op den DOOD des menschen, en den dood van al het zijne, dat God den menschen had toevertrouwd, om Hem daarmee koninklijk-priesterlijk te dienen. De prikkel des doods is de zonde: datgene, waar de dood den mensch mee doodt, is de zonde. Als de mensch de zonde maar doet, kan de dood hem dooden. Want de kracht der zonde is de wet: als de mensch zondigt, overtreedt hij Gods wet, verlaat hij Gods gemeenschap, waarin alleen het leven is. Vgl. 1 Kor. 15 : 56.

In dit licht moet de dag der verlossing, Ef. 4 : 30, d. i. de Dag des Heeren, gezien worden. De mensch heeft gezondigd en de wet des Heeren daarmee overtreden. Daarmee is hij niet alleen in de macht van Satan, maar veel meer nog *in de macht des doods* geraakt, met al wat hij had; Rom. 5 : 12 vv. Nu overwint Christus op Zijn dag eerst de zonde, en berooft haar, in het oordeel over den Antichrist en Valsche Profeet, van haar kracht. Daarna doet Hij den duivel teniet, zoodat de zonde nooit meer de wereld ingedragen kan worden. Thans rekent Hij ten laatste met den Dood af *door hem eenerzijds te ontrukken wat hem niet toebehoorde, anderzijds hem met al het zijne in den poel des vuurs te werpen,* zoodat hij in deze wereld geen kracht meer hebben zou.

Door deze volkomen overwinning van den Dood is dan de laatste vijand verslagen, en hebben de verlosten niets meer te vreezen. Zij zijn dan verlost van de zonde; van den verleider tot de zonde; en van het strafmiddel der zonde. De Dood heeft geen recht en reden van bestaan meer op aarde, als er 1⁰ geen zonde meer is te bestraffen; omdat de zonde is weggedaan; 2⁰ geen zonde meer komen kan; omdat de verleider tot de zonde van zijn kracht beroofd is; maar nu moeten we vooral ook letten op het 3⁰ als de verlosten niet meer verderflijk en niet meer sterflijk zijn, doch zij allen veranderd zijn in de eerste opstanding, waar ze onverderflijkheid en onsterflijkheid ontvingen en aandeden, waar ze leefden en heerschten, en nu ook zullen leven en heerschen met Christus *tot in eeuwigheid.* Hier heeft de Dood uitgediend. God kan en zal hem niet meer gebruiken. Er is geen zonde meer, noch mogelijkheid te verderven of te sterven.

De Dood is, evenmin als het leven, voor de Schrift slechts een natuurproces. De Dood is veel meer. De Dood is *een macht,* die nader bepaald kan worden, als een macht van Gods gericht, of van Gods toorn; Ps. 90. Door *Zijn* dood, waarin Christus droeg heel den toorn Gods tegen de zonde van het gansche menschelijk geslacht, heeft Christus den toorn Gods tegen de wereld, en daarmee den dood tenietgedaan, van zijn kracht beroofd; en het leven en de onverderflijkheid aan het licht gebracht, door Zijn Evangelie, 2 Tim. 1 : 10; Hebr. 2 : 14—15. Christus heeft de Zijnen verlost van den dood en de dienstbaarheid of slavernij, en hen gebracht tot leven en heerschen, het priester- en koningschap Gods, Rom. 5 : 17; 2 Tim. 2 : 10—12; Openb. 20 : 4—6. Door Zijn bloed gerechtvaardigd zijnde, zullen we ook door Hem behouden worden van den toorn, want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door den dood Zijns Zoons, veel meer zullen we, verzoend zijnde, behouden worden door Zijn leven", Rom. 5 : 9—10. Maar dan moet ook niet maar alleen de zonde worden teniet gedaan; noch ook slechts de duivel van zijn kracht beroofd worden; maar dan moet thans tenslotte, als onze laatste vijand, óók de dood, het strafmiddel van Gods toorn, worden weggedaan, om zich nooit meer tegen ons te kunnen richten. Dan pas kan er volkomen, eeuwig zalig leven zijn.

Doch ook hierbij zal alles naar recht gaan. Tegenover den Dood, de felste en meest absolute tegenstelling tegen God, die het Leven is, wordt *een groote witte troon* opgericht: dit is het *hoogste* rechtsgeding, want de *troon* is groot, maar ook het hoogste *rechts*geding, waarom de troon ook wit van heiligheid en rechtvaardigheid, van hemelzuiverheid, is.

Johannes *ziet daarop ook iemand gezeten.* Het kan niemand anders dan Christus zijn, die hier Zijn koningschap uitoefent; en toch noemt Johannes Hem thans niet, omdat Zijn verschijning nu tenvolle in de

heerlijkheid des Vaders, d. i. tegenover den Dood in den vollen glans des Levens is; Matth. 25 : 31; Joh. 5 : 22; 1 Tim. 6 : 15—16. Thans vertoont Hij, in Zijn verschijning, den zaligen en alleen machtigen Heere, den Koning der koningen en Heere der heeren; die alleen onsterfelijkheid heeft en een ontoegankelijk licht bewoont; denwelken geen mensch gezien heeft, noch zien kan; welken zij eer en eeuwige kracht. Thans vertoont Hij *het volle beeld en de heerlijkheid GODS;* en dit beheerscht heel deze verzen. Bij Hem zal nu niemand en niets het kunnen uithouden, dan die het leven hebben. Voor Hem zal de dood, en al zijn werkingen vergaan. Christus openbaart thans eerst de *volheid* Zijner *Goddelijke* heerlijkheid.

Alles, waarin iets van den dood is, versmelt voor Hem: *„van Wiens aangezicht wegvlood de aarde en de hemel, en geen plaats werd er voor gevonden".* Met deze enkele woorden wordt ons thans de ondergang der wereld, der stoffelijke wereld, gemeld, waarvan O. en N. T. gewagen; Ps. 102 : 27; Jes. 51 : 6; 2 Petr. 3; Openb. 6 : 12 vv.; 16 : 20; men vgl. ook Dan. 2 : 35 en Ps. 114. Als er geen twijfel mag bestaan, dat het om *deze* wereld gaat, zet de Schrift ook elders de aarde voorop, waarbij aarde en hemel dan samenvatting zijn van dezen kosmos, dit heelal; Gen. 2 : 4*b* vergeleken met 1 : 1. Dit is de wereld, die om der zonde des menschen wil door God vervloekt is, Gen. 3 : 17, en der ijdelheid onderworpen, Rom. 8 : 20. Deze wereld, waarover God den mensch als koning gezet had, is mèt hèm aan de vergankelijkheid, aan de doodswerkingen onderworpen, van Godswege; maar zij ziet met reikhalzend verlangen uit naar het openbaar worden van de zonen Gods, om bevrijd te worden van de slavernij der verderflijkheid, om te komen tot de vrijheid van de heerlijkheid der kinderen Gods; Rom. 8 : 19—21, naar vertaling van de K. V. De dood werkte in haar tot op den dag van Christus. Daarom kon zij geen stand houden, toen Christus het LEVEN Gods openbaarde op Zijn dag. Voor dat Leven moet de dood vlieden.

Thans vinden al die geweldige natuurberoeringen plaats, die de Schrift steeds voorspelt voor den Dag des Heeren. Dat gebeurt niet aan het begin van den Dag des Heeren. Dan moet de aarde nog dienst doen als slagveld van de lijken der menschen, en straks als uitgangspunt en verzamelplaats voor de goddeloozen. Dan moet de hemel, of de lucht, of de dampkring der aarde, nog dienst doen als plaats waar Christus komt, en Zich vertoont aan de wereld, en waar Hij de Zijnen rondom Zich verzamelt; want al zijn zij allen geesten, daarom hebben ze nog wel een plaats noodig waar ze zich bevinden; en deze was de lucht. Maar nu is dit alles voorbij, en aarde en hemel kunnen vergaan; ze hebben uitgediend en moeten gezuiverd worden van de doornen en distels, de teekenen des doods, en van alle werken des doods, die daarin zijn, 2 Petr. 3 : 10. Niets wat door de zonde

bezoedeld werd, en het merk des doods kreeg, als straf op de zonde, kan bestaan voor het aangezicht van 's Heeren heerlijkheid. Het vergaat, en het vergaat voor goed, zoo dat men zelfs zijn standplaats niet meer vindt. Het vergaat waar de heerlijkheid Gods verschijnt, Ps. 97 : 5. En alles zou weer duisternis zijn als in den beginne, als niet de heerlijkheid Gods het heelal verlichtte.

Van herschepping is geen sprake. Slechts van ondergang der wereld; of beter: van verlossing en bevrijding der wereld van den vloek en den dood; van de zuivering en omsmelting der verdorven wereld; en dit reeds maakt het heelal tot een nieuwen hemel en een nieuwe aarde, 21 : 1, die *God* verder nieuw maken zal, 21 : 3—22 : 5.

In een moment, bij de verschijning van Christus in de heerlijkheid Zijns Vaders, gaat de stoffelijke wereld in vlammen op. De dood heeft geen macht meer over haar; en Christus toont hierin reeds, parallel aan 20 : 1—3 bij Satan, dat Hij macht heeft over den dood, en deze macht reeds, enkel door Zijn verschijnen in heerlijkheid, uitoefent. Laat de dood komen, en Hem Zijn macht betwisten! De dood kàn niet, want Christus hééft hem overwonnen.

2. De dooden geoordeeld naar hunne werken (20 : 12—13).

Doch niet alleen in de onbezielde schepping, veel meer nog in de bezielde schepping, in de menschheid, de kroon der schepping, had de dood macht. Zij allen waren dooden om der zondewil; en dat niet alleen de goddeloozen, maar ook de vromen waren nog dooden. Alle menschen tezamen worden in vs. 5, en nu ook hier weer, „de dooden" genoemd. *„En ik zag de dooden, de grooten en de kleinen, staande vóór den troon".*

Voor den grooten witten troon zijn nu *alle menschen,* naar Gods wil, vergaderd. Zij staan daar allen als geesten, want niemand hunner ontving nog zijn lichaam terug; ook de vromen niet in de eerste opstanding, die alleen een geestelijke wedergeboorte was.

Dit gericht beschreef Jezus in Matth. 25 : 31—46; en daarvan getuigde Paulus in 2 Kor. 5 : 10. Alle menschen zullen eenmaal tegelijk voor den troon of rechterstoel van Christus moeten verschijnen, en dan zal Hij recht doen, in den naam Zijns Vaders, Joh. 5 : 22.

ZIJ,... niet maar hun *lichamen,* hebben gezondigd. ZIJ zullen geoordeeld worden. En allen verschijnen... *als dooden,* die, wat voor leven zij ook deelachtig mogen zijn geworden, al is het het eeuwige leven, toch altijd nog het merk des doods, en daarin der zonde, aan zich dragen. Over de vromen onder hen mag de *tweede* dood geen macht meer hebben, vs. 6, uit de macht van den eersten

dood zijn ze nog niet gerukt. Ze behooren nog tot de dooden, al weten ze, dat het nog slechts voor een tijd is, en dat Christus ook hierin Zijn volkomen verlossing aan hen volmaken zal. Deze tijdelijke dood is voor hen, die aan Christus' rechterhand staan, geen smart meer, en is dat ook nooit geweest, hoe zwaar misschien het sterven viel. Zij hebben *het leven* in den dood, en de tweede dood zal hen niet kunnen beschadigen. Maar toch ... zij *zijn* nog in den dood; hun *lichaam* rust nog in den dood; zij zijn nog incompleet; ach neen, zij *zijn* er nog niet: ze hebben ook het gezegend aardrijk nog niet beërfd; zij zijn nog niet bij GOD; zij zien nog ZIJN aangezicht niet. Nog is *de voleinding* er niet.

„En boeken werden geopend". De gansche menschheid is voor Christus vergaderd, en de rechtszitting vangt aan: boeken werden geopend herinnert aan Dan. 7 : 10, waarbij Prof. Aalders in de K. V. zegt: „en nu pleit er toch wel veel voor, om ook hier (verwezen werd naar Jes. 65 : 6; Mal. 3 : 16; Ps. 56 : 9) aan gedenkschriften van de daden der menschen te denken; dat zijn de acte-stukken op grond waarvan rechtgesproken wordt." Wij meenen, dat dit hier zeker de bedoeling van de Openb. is, omdat hier nadrukkelijk volgen zal: *„en de dooden werden geoordeeld uit hetgeen geschreven was in de boeken, naar hunne werken."* Men kan hier met art. 37 van de Ned. Geloofsbel. ook denken aan de „boeken d. i. conscientiën", mits men hierbij de voor de sprake van het geweten noodzakelijk te achten *openbaring*, in de opening der boeken-als-gedenkschriften, die bij God zijn, niet vergete. (Men zie Dr P. Prins, Het Geweten, Delft, Meinema, 1937, p. 195, noot, vgl. ook p. 548).

Den menschen wordt, als in een film, heel hun leven getoond; al hun werken; alles wat in dit leven geschiedde, Matth. 12 : 36; 2 Kor. 5 : 10; en het vindt weerklank in hun geweten; en zoo worden ze geoordeeld uit wat, overeenkomstig hun werken, in Gods boeken geschreven was. *Zij* hebben de zonde gedaan, toen ze in het lichaam leefden op de aarde; zij waren zondaren, en zijn daarom nu dooden; zij worden nu geoordeeld; zij allen.

Als er nu in dit gericht niet méér was, is het duidelijk, dat allen zouden veroordeeld worden, maar, nog vóór het oordeel, komt juist nu, tegenover den Dood, *het boek des levens* tot zijn recht. Boeken worden geopend, ja, maar dan volgt: *„en een ander boek werd geopend, dat des levens is"*. En dit is dat boek, dat niet slechts 3 : 5 reeds genoemd werd, maar dat, veel meer nog, reeds cap. 5 „op de rechterhand was van Hem, die op den troon gezeten was", om de wereld te gaan oordeelen; „een boek, beschreven van binnen en van buiten", toen nog „verzegeld met zeven zegelen", maar sindsdien door heel de uitoefening van het Koningschap van Christus losgemaakt, door de verbreking der zegelen, en thans, als resultaat van al dat werk,

GEOPEND. Om dit boek te openen op den Dag des Heeren, had het Lam, dat geslacht is, den *dood* geleden en overwonnen. En de opening van dit boek, waarin de namen der uitverkorenen geschreven staan van voor de grondlegging der wereld, 13 : 8; 17 : 8, beteekent thans voor hen HET LEVEN, waartegen geen Dood meer iets vermag. Men vgl. hier wat we schreven over het boek des levens op pag. 108 vv.

Nu krijgt het leven, dat Christus uit den dood aan het licht bracht voor al de Zijnen, die de uitverkorenen Gods en burgers van Zijn Koninkrijk zijn, kracht. Nu blijkt uit hun werken, dat het leven in hen was, en dat zij door het geloof reeds waren overgegaan uit den dood in het leven, Joh. 5 : 24. Nu wordt dat alles *openbaar;* en daarin óók, dat de dood geen recht, geen zeggenschap, geen macht meer over hen had. Dat is de heerlijkheid van dit eindgericht voor allen, die aan het leven en Koninkrijk van Christus deel gekregen hadden, naar de verkiezing Gods. Dat *komt nu uit.* In het heiligst recht. In de hoogste rechtszitting. Dat was vroeger nog verborgen door de zonde. Dat was later, na het sterven, nog bedekt door den dood. Maar nu worden de geloovigen en uitverkorenen *geopenbaard* in hun LEVEN, dat nu tenvolle tegen den dood roemen mag met Paulus: „Dood!, waar is uw prikkel? Hel! waar is uw overwinning?... Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus." 1 Kor. 15 : 55—57.

„Wij moeten allen *geopenbaard* worden voor den rechterstoel van Christus", 2 Kor. 5 : 10. Dat is de beteekenis van dit rechtsgeding voor de vromen en geloovigen in Christus Jezus. Doch evenzeer voor de goddeloozen, zij het in gansch anderen zin: zij zullen hun dood en hun doode werken zien en moeten erkennen; waarin geen sprank van leven is. Zij zullen zich geheel in de macht des doods weten, en zoo ook hun oordeel vernemen, naar dat zij gedaan hadden in dit leven. Over hen triumfeert de Dood, omdat hun namen niet worden gevonden in het boek des levens; omdat zij het leven van Christus niet deelachtig werden, door het geloof.

Maar als zoo, naar de boeken èn het boek des levens, elks staat voor de eeuwigheid, naar het recht Gods, bepaald is, gaat het oordeel verder: *„en de zee gaf de dooden, die in haar waren, en de dood en het doodenrijk gaven de dooden, die in hen waren; en zij werden geoordeeld, een ieder, naar hunne werken".* Thans oefent Christus Zijn volle macht over den dood uit; en de zee, en de dood, en het doodenrijk, moeten de dooden, die in hen waren, afstaan en voor den rechterstoel van Christus brengen. *Hier* eerst is sprake van *de opstanding der lichamen; de algemeene opstanding;* de opstanding van rechtvaardigen en de opstanding der onrechtvaardigen, die in Hand. 24 : 15 ook eerst worden genoemd: opstanding der dooden. Christus, die volkomen macht heeft over den Dood, doch deze thans ook toont en uitoefent, doet *tenslotte* de menschen naar lichaam en

ziel voor Zijn rechterstoel staan; als menschen; als complete menschen; want zoo moeten ze ten laatste geoordeeld worden. Als *menschen*-met-lichaam-en-ziel zullen ze de eeuwige zaligheid of de eeuwige verdoemenis ingaan.

Maar de opwekking van de dooden als lichamen (vgl. 2 Kon. 9 : 37) kon eerst geschieden nadat elks staat voor de eeuwigheid in het oordeel vastgesteld was. Immers het dáárbij passende lichaam ontvangt elk van hen voor eeuwig, om *gehéél verheerlijkt* te wezen, of ook om *gehéél den dood* te lijden, naar lichaam en ziel, Phil. 3 : 21.

De dooden... dat waren de menschen omdat ze in de macht des doods waren, en omdat hun lichaam nog in den dood lag. Ook daarvan kon *Christus* hen slechts bevrijden, of hen daarin laten, wijl Hij de eenige is, die den Dood overwon. Daarom kan er ook thans eerst sprake zijn van de opstanding der doode lichamen, nu Christus den Dood uiteindelijk en tenvolle ging oordeelen.

Op deze algemeene opstanding, die ook de ongeloovigen betreft, zinspeelde vs. 5—6 reeds: het was voor de vromen dáár nog slechts de *eerste* opstanding, die nog door een andere zou gevolgd worden, want de tweede *dood* had over hen geen macht meer; en wat de goddeloozen aangaat: zij leefden *toen* niet, maar reeds werd gezegd „*totdat* de duizend jaren zouden voleindigd zijn", en dit wordt thans vervuld: hun lichaam wordt een oogenblik aan den Dood onttrokken, om geoordeeld te worden; om in deze oogenblikken zóó veranderd te worden, als passend is bij het oordeel van Christus. De lichamen ook der goddeloozen konden niet blijven zooals ze waren; ze moesten worden zooals Christus' oordeel en straf het bepaalden.

„En zij werden geoordeeld, een ieder, naar hunne werken". Hier staat het er nu nadrukkelijk bij: *een ieder;* of: elk afzonderlijk; want elk heeft zijn *eigen* wezen en leven; maar ook zijn eigen lichaam, dat dáárbij alleen past, en bij niemand anders. En als Christus oordeelt, dan vergeldt Hij een iegelijk naar zijn werken, eerst naar de ziel, waarin de zonde zetelde; maar dan ook naar het lichaam, dat zoo menigmaal de zonde bedreef, als werktuig en instrument der ziel naar buiten. Christus bereidt nu de lichamen, door Zijn oordeel, eenerzijds om alzoo verheerlijkt te worden, dat zij, als Hij, voor God kunnen staan en in Zijn nabijheid kunnen verkeeren, anderzijds om een eeuwigen dood te kunnen lijden.

3. De Dood en de zijnen van hun kracht beroofd (20 : 14—15).

Het oordeelen van den Dag des Heeren wordt hierin voleindigd. Allereerst wordt weer de groote macht aangegrepen, die Gods schepping verwoestte en de menschen onder zijn slavernij deed bukken: *„En de dood en het doodenrijk werden geworpen in den poel des*

vuurs". De dood, die de menschen deed sterven, en het doodenrijk, dat hen in den dood bewaarde en vasthield, zij beide worden nu van hun kracht beroofd, als ook zij in den poel des vuurs worden geworpen.

Het was een geweldige macht in deze wereld, de Dood, dien God ontzettend gebruikte om Zijn toorn den menschen bekend te maken en te doen voelen, zooals Hij tegen Israël den Assyriër gebruikte, om Zijn volk te tuchtigen en te straffen; zooals Hij ook den duivel gebruikte, om Zijn Kerk te verdrukken en te zuiveren, 10 : 1—14 : 5. Maar altijd gaan die machten dan verder dan God ze gebruiken wil, zooals we vroeger (p. 393 v.) reeds zagen; Jes. 10 : 5 vv.; Hab. 2; Zach. 1; maar dan vertoornt God Zich ook ontzaglijk tegen die boozen, Zach. 1 : 15; en als *die* toorn zich thans doet gelden tegen den *dood*, dan doet Hij den Dood den dood aan, naar volkomen billijke en rechtvaardige vergelding.

„*Dat is de tweede dood: de poel des vuurs*". Daar brandt Gods toorn ten tweede male, maar nu zonder ontfermen, en eeuwig. Dat is de dood, waarin geen leven meer komen kan. De eeuwige dood.

„*En indien iemand niet bevonden werd geschreven in het boek des levens werd hij geworpen in den poel des vuurs*". In dien eeuwigen dood komen allen, die vàn den dood zijn, en die den dood verkozen boven het leven. „Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem." Joh. 3 : 36. Dat is de eeuwige dood, de poel des vuurs: waar de toorn niet ophoudt, maar eeuwig doorwerkt; waar geen verademing noch pauze zijn zal, maar eeuwig gebukt zijn *onder den toorn Gods, d. i. den dood.* Want het leven is alleen leven-met-God. Wie in dat boek des levens niet voorkomt, ging den eeuwigen dood in. Hij had geen deel aan Christus. Het werk van Christus werd aan hem niet toegepast. Dus bleef hij in den dood, en verzonk in den eeuwigen dood.

VII. DE NIEUWE WERELD.

1. *En ik zag eenen nieuwen hemel, en eene nieuwe aarde. Want de eerste hemel, en de eerste aarde, waren weggegaan. En de zee was niet meer.*

2. *En de stad, het heilige Jeruzalem, zag ik, nieuw, nederdalende uit den hemel, van God, toebereid als eene bruid, getooid voor haren man.* Openb. 21 : 1—2.

1. De nieuwe hemel en de nieuwe aarde (21 : 1).

Het resultaat van ons Zevende Stuk, 19 : 5—21 : 2, wordt in deze

enkele verzen neergelegd, eerst naar zijn negatieve, dan naar zijn positieve zijde.

Het éérste is wel, dat nu heel de wereld vernieuwd is. Zij is door den brand van haar ondergang totaal anders geworden. De vloek der zonde is er uitgezuiverd; de zonde leeft niet meer in haar; de duivel heeft er geen toegang meer; de dood kan er niet meer komen. Alles is daardoor veranderd; en ziet, het is alles nieuw geworden, 2 Kor. 5 : 17. De gansche wereld is *verlost,* door het groote werk van Christus, dat ons in heel dit Tweede Deel der Openbaring beschreven werd, als de uitoefening van Zijn Koningschap. Op den Dag des Heeren heeft Hij alles volbracht. Er is *„een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, want de eerste hemel en de eerste aarde waren weggegaan; en de zee was niet meer.”*

Over dit laatste behoeven we hier niet breed meer te spreken, sinds we bij 13 : 1 op p. 262 v. wezen op de beteekenis der zee in het boek der Openb. Dáárop, en niet slechts op de zee als natuurkundig begrip, wordt hier terug gezien: op de zee als *de bron,* waaruit de antichristelijke macht, het Beest, de zonde, opkwam, onder inspiratie van Satan. Heel die zondesfeer is nu weggedaan; ze IS *er niet meer* op de nieuwe hemel en aarde, in den nieuwen kosmos. Er is zoo zelfs *niets* meer dat nog aan de oude ellende en moeiten, aan dood en duivel, zonde en schuld, zou kunnen herinneren; vgl. Jes. 65 : 17. Dit zijn de nieuwe hemelen en de nieuwe aarde, in dewelke *gerechtigheid* woont, 2 Petr. 3 : 13, en gerechtigheid alleen den toon aangeeft. Alle gedachtenis zelfs aan het oude is verdwenen; en zoo is heel deze nieuwe wereld ingericht.

2. Het nieuwe Koninkrijk Gods (21 : 2).

Op deze nieuwe wereld komt nu het nieuwe koninkrijk Gods; het koninkrijk der hemelen in zijn heerlijkheid. Want heel de Kerk is op den Dag des Heeren verheerlijkt, en *zij zal het gezegend aardrijk erven.*

„En de stad”, reeds 20 : 9 zoo genoemd, de stad Gods, Gods volk, *„het heilige Jeruzalem” zag ik „nieuw” „nederdalende uit den hemel, van God, toebereid als een bruid, getooid voor haar man”.* ZIJ vooral is vernieuwd door haar verandering en levendmaking. Zij is aan de bruiloft des Lams, in haar volkomen vereeniging met Christus op den Dag des Heeren, toebereid, om thans eeuwig in het huis des Vaders te wonen, met Christus, en Gods aangezicht te zien in het eeuwige leven. Zij draagt thans *alle heerlijkheid,* die Christus haar geschonken heeft; en zóó, als *Zijn* bruid, zal ze voor Gods aangezicht kunnen verkeeren, en kunnen en mogen wonen in deze nieuwe wereld.

Nu is zij volmaakt. Nu dreigen haar geen gevaren meer. Nu is ze geheel, naar lichaam en ziel, het beeld van Christus gelijkvormig geworden. Nu kan ze met Hem zitten in den troon des Vaders, en voor Hem een priesterlijk koninkrijk zijn tot in der eeuwigheid. Zij heeft nu het LEVEN, en kan thans in het LEVEN wonen. Nu is alles volmaakt. Christus heeft Zijn Koningschap tot het einde toe uitgeoefend, en Zijn volk tot koningen en priesters gemaakt Gode en den Vader.

Het Derde Deel der Openbaring zal ons nog slechts voor oogen stellen, hoe God nu alles voleindigen zal, om dan eeuwig alles te zijn in allen, 1 Kor. 15 : 28.

DERDE DEEL

21 : 3—22 : 5

DE VOLEINDING

EERSTE STUK.
21 : 3—8.

GODS WERK IN DE VOLEINDING.

I. DE VOLZALIGE GEMEENSCHAP VAN GOD MET ZIJN VOLK.

3. *En ik hoorde eene groote stem uit den troon, zeggende: Zie, de tent Gods (is) bij de menschen. En Hij zal bij hen Zijne tent opslaan, en zij zullen Zijn volk zijn, en God Zelf zal bij hen zijn.*
4. *En Hij zal alle tranen afwisschen van hunne oogen. En de dood zal niet meer zijn, noch rouw, noch geschrei, noch moeite zal meer zijn. Want de eerste dingen zijn weggegaan.* Openb. 21 : 3—4.

1. De vereeniging van God en Zijn volk (21 : 3).

„En wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon zelf onderworpen worden Dien, die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen", 1 Kor. 15 : 28. Dit is nu ook het laatste deel van het boek der Openbaring van Jezus Christus. Christus heeft al Zijn werk, in vernedering en verhooging, in al de uitoefening van Zijn Koningschap tot op den Dag des Heeren, niet maar voor Zichzelf gedaan, noch enkel voor Zijn volk, doch tenslotte voor God, opdat Hij alles zij in allen.

Met God, die is, en die was, en die komt, begon het boek der Openb., 1 : 4; de Alpha en de Omega; de Almachtige, 1 : 8; maar ook, in zijn Tweede Deel, met God als de Koning der wereld, cap. 4; — in Hem, den Alpha en den Omega, vs. 6, het begin en het einde, eindigt het nu ook. „Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen; HEM zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, Rom. 11 : 36. Tot *de voleinding aller dingen* heeft Christus heel Zijn Koningschap in Zijn kerk op aarde (Eerste Deel, 1 : 4—3 : 22), en in de wereld (Tweede Deel, 4 : 1—21 : 2), uitgeoefend in den tijd. Hij heeft dat besloten op Zijn grooten dag, die reeds tot de eeuwigheid overleidde. Thans gaat die eeuwigheid in.

We hebben reeds meer gezegd, dat de Openbaring haar overgangen niet scherp, doch daarom ook niet onduidelijk markeert. Dit boek is te veel een eenheid om *scherp* te markeeren; maar het hecht anderzijds te veel aan nauwkeurige schematiek, om dit niet te doen uitkomen. Zoo is het nu ook hier bij den aanvang van het Derde Deel. Men bemerkt den overgang nauwelijks; en velen voegen vs. 3—4 nog bij vs. 1—2; anderen nemen heel vs. 1—8 samen.

Wanneer men echter nauwkeurig op den inhoud let, komt men reeds tot het besef, dat hier nu toch iets *anders* is dan in het voorafgaande, al wordt het verband daarmee ook nog zoo goed bewaard.

Doch bovendien wordt ook in de woorden de overgang aangegeven: zooals het laatste of Zevende Stuk, van het Tweede Deel, in 19 : 5, aanving met de woorden: „en een stem ging uit van den troon", zoo vangt thans ook het Derde Deel der Openb. aan met „en ik hoorde een groote stem uit den troon": *beide, de Dag des Heeren, en de aanvang der eeuwigheid, worden ingeluid door een bevel van Godswege, van den troon.*

Toch komt de overgang tot een heel nieuw Deel het meest uit in den inhoud. Het uitoefenen van het Koningschap Gods door Christus is thans ten einde; nu is *God Zelf* weer Koning geworden, en treedt Hij geheel op den voorgrond. Dat *begint* hier. In vs. 1—2 zag Johannes het resultaat van het Zevende Stuk van het Tweede Deel der Openb., d. i. van de uitoefening van Christus' koningschap in de wereld, in een hemel en aarde, waaruit de zonde was weggedaan, en waar Zijn gemeente tot haar volkomenheid was gekomen. Maar van vs. 3 af komen de toekomstige tijden aan het woord, en is *God* het onderwerp van de werkwoorden. Wel wordt in vs. 4 het resultaat, in vs. 1—2 gemeld, weer opgenomen, maar dit vers wordt nu geheel beheerscht door het voorafgaande vers; en de weeropneming van het vorige legt slechts het verband met wat Christus deed.

„Een groote stem uit den troon", d. i. een bevel van Gods heerschappijvoering, kondigt een nieuwen staat van zaken aan: *„Zie, de tent Gods is bij de menschen"*. De *vervulling* van wat in het wonen Gods temidden van Israël in tabernakel en tempel was afgeschaduwd, is gekomen; voorbereid door 11 : 19 en 19 : 5; de uitoefening van Christus' koningschap leidde hierheen. De beloften van Lev. 26 : 11—12 worden vervuld. De heerlijkheid Gods is midden onder de menschen, en zij mogen in Zijn gemeenschap verkeeren; in Zijn onmiddellijke nabijheid. Dat werd aanvankelijk reeds vervuld in het vleeschgeworden Woord, die, als Immanuël, onder de menschen heeft getabernakeld, Joh. 1 : 14, maar nu is de voleinding daarvan gekomen: nu is het de tabernakel of heerlijkheid Gods zelf, die bij de menschen is. Men vergelijke ook Ezech. 37 : 27 en 2 Kor. 6 : 16.

Het is het diepste ideaal aller vromen geweest; het hoogst ver-

langen van hun hart; het is het uiteindelijke en absolute, het onovertrefbare en alles-te-boven-gaande, dat nu verkregen wordt; of met één woord: de vol-einding. Nu is er leven, en eeuwig leven, want de *tent* of tabernakel Gods is bij de menschen, maar *Hij* zal dan ook bij hen wonen; Hij zal in Zijn tent zijn, en zoo met de menschen verkeeren.

Geen sprake van, dat het *onderscheid* tusschen God en mensch zou worden opgeheven in de eeuwigheid: God houdt Zijn eigen tent of tabernakel, en is dáárin bij de menschen; maar van scheiding of verwijdering is dan toch óók geen sprake meer; er is verkeer en omgang, tegenwoordigheid en gemeenschap.

„Zij zullen Zijn volk zijn, en God zelf zal bij hen zijn". Eigenlijk staat hier: *„en ZIJ zullen Zijn volkeren zijn; en HIJ zal Immanuël, de-God-met-hen, zijn".*

ZIJ ... een menigte van volkeren; niet slechts uit Israël, maar ook uit de heidenen; vgl. Joh. 10 : 16; die allen tezamen Zijn eigendom zijn; die Hem geheel toebehooren; die de Zijnen zijn.

HIJ ... God, in volsten en volstrekten zin; maar dan mèt hen; hun *Zijn* gemeenschap schenkend; Zijn *goddelijke* heerlijkheid; Zijn goddelijk leven.

Er is onderscheid tusschen de wederzijdsche betrekking tusschen God en Zijn volk; maar juist in dat onderscheid is de heerlijkheid, dat God GOD blijft en GOD is, en Zich nochtans de menschen geheel toeëigent, zoodat zij geheel bij Hem zijn.

Het is de vervulling van het verbond en de verbondsverhouding, die steeds het kortst in kern werd weergegeven als: „en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn"; Jer. 31 : 33; Ezech. 37 : 27; Zach. 8 : 8. Nu is er volkomen vereeniging met God. Zij zullen God zien. Aangezicht tot aangezicht. Onmiddellijk. Het geloof is aanschouwen geworden. Hier is de voleinding. Nu Christus *al* Zijn werk volbracht heeft.

2. De volkomen zaligheid (21 : 4).

De groote moeilijkheid, zelfs voor de openbaring Gods, is steeds weer het onuitsprekelijke tot uitdrukking te brengen, 2 Kor. 12 : 4; 1 Kor. 2 : 9; 1 Joh. 3 : 2. Dat doet zich ook hier aanstonds gevoelen, als het over de eeuwige heerlijkheid in de gemeenschap met God gaat. Dat is iets zeer positiefs, dat zich echter in deze bedeeling aan ons soms nog het best negatief doet kennen en beseffen. Het is als met de tien geboden, die ons positief het leven met God willen leeren en ons daarin weer willen inleiden, doch dan toch voor verreweg het meerendeel negatieven vorm dragen, als verboden, die zich aansluiten bij het leven der zondaren, en dat allereerst veroordeelen en daarvan

willen afbrengen. Het eeuwige leven in de hemelen bij God *kan* positief geteekend worden voorzooverre we er in dit leven reeds een beginsel en voorsmaak van hebben; en dàt gaat dan ook altijd voorop; maar om er ons anderzijds van te doordringen wat het eigenlijk wezen zal, wordt het ook negatief bepaald in verband met de zondetoestand, waarin ook de geloovigen tot het einde toe blijven leven, en wordt gezegd, dat men alles wat met de zonde samenhangt moet wegdenken.

Wat we in dit Derde Deel meer zullen vinden, treffen we nu ook hier reeds aan. Na de positieve aanduiding van het eeuwige leven in de voleinding, wordt er negatief aan toegevoegd: *„En Hij zal alle tranen van hun oogen afwisschen”*. Dit is een herinnering aan 7 : 17. Reeds van het oogenblik af, dat de geloovige sterft, maar nu dan ook in der eeuwigheid, zal hij geen traan meer storten, doch zal er ook geen herinnering meer zijn aan al het geleden leed. Elke traan, die daarvan nog in de oogen der vromen zou zijn overgebleven, zoo wordt teekenachtig gezegd, zal God Zelf afwisschen, zoodat daar niets van over- of achterblijft. Dat wordt alles volkomen weggewischt; hetzelfde werkwoord is ook 3 : 5 gebruikt. Er zal geen pijnlijke herinnering meer zijn aan het leed, van welken aard dat ook was.

„En de dood zal niet meer zijn, noch rouw, noch geschrei, noch moeite zal meer zijn.” Dat is de tweede negatieve betuiging. Geen herinnering meer aan het vroegere lijden, maar ook geen nieuw lijden meer; want de dood met al zijn werkingen van rouw over gestorvenen, van roepen of schreeuwen vanwege leed of ellende, van moeite in pijn of benauwdheid, zal er niet meer zijn. Dat is alles weggenomen, omdat de dood van zijn kracht tegenover de vromen is beroofd, 20 : 14. Men vgl. Jes. 25 : 8; 35 : 10; 43 : 18 v.v.; 51 : 11; 65 : 16 v.v.; 1 Kor. 15 : 54 v.v.

Het wordt een geheel nieuwe wereld, *„want de eerste dingen zijn weggegaan”*. Zoo besluit dit negatieve gedeelte, alles samenvattend. Alles, wat door de zonde verdorven werd en was: de zonde zelf, maar ook al haar gevolgen zijn verdwenen, en moet men zich wegdenken uit de voleinding. Alles wordt gansch anders dan het nu is, wat betreft de zonde en de gevolgen der zonde.

Toch lette men er wel op, dat het positieve aan het negatieve voorafging. De voleinding aller dingen is niet vóór alles negatief, maar positief. En dat positieve is niet iets gansch nieuws, maar sluit aan bij wat God in dit leven en in deze bedeeling in beginsel reeds schonk. Het positieve, dat de geloovige in zijn gemeenschap met God reeds hier heeft, wordt volmaakt. Dat is het eerste wat van de voleinding gezegd wordt. Dat is het eerste wat God in de voleinding doet. Dat wordt in vs. 5 nader uitgewerkt. Daartusschenin staat

slechts, met het oog op onzen tegenwoordigen toestand, het negatieve; maar dat is niet het voornaamste.

II. DE HERSCHEPPING VAN ALLE DINGEN.

5. *En die op den troon gezeten was, zeide: Zie, Ik maak alle dingen nieuw.*
En Hij zeide: Schrijf, want deze woorden zijn getrouw, en waarachtig. Openb. 21 : 5.

1. De Herschepping (21 : 5a).

Wat wordt ons thans alles kort beschreven. Men gevoelt, dat het boek der Openbaring zijn einde heeft bereikt, en na de breede beschrijving van de uitoefening van het Koningschap van Christus, het hoofddoel van dit boek, slechts kort de vrucht voor de eeuwigheid daarvan beschrijft. Daar kan niet zooveel van gezegd worden. Dat zullen we na dezen verstaan. Dat is iets geheel-van-de-toekomst, waar we nu nog niet voor alles mee van doen hebben. En toch werd het niet weggelaten, omdat het zoo heerlijk toont de grootheid en heerlijkheid, de kracht en den rijkdom van wat Christus deed. Daardoor wordt dit alles mogelijk, wat nu geschiedt in de eeuwigheid.

„*En die op den troon gezeten was, zeide: Zie, Ik maak alle dingen nieuw*". In het overweldigend praesens der eeuwigheid, die boven allen tijd verheven is, spreekt God van de herschepping aller dingen; maar in den naam, waarmee Hij hier genoemd wordt, wordt het verband met al het voorafgaande vastgehouden. Door de uitoefening van Christus' koningschap, kan God thans, op den troon gezeten, eeuwig Koning, Zijn koningschap weer doen gelden en vruchtdragend maken.

Zonde, duivel, dood hadden verwoestend werk verricht in de schoonheid en volmaaktheid van Zijn schepping. God had die gansche schepping van meet af aan den mensch toebetrouwd, Gen. 1 : 28. Daarom kon zij niet gespaard worden toen de mensch in zonde viel, maar moesten alle dingen, met den mensch, aan het verderf worden prijsgegeven. Het Koningschap van Christus echter had, op grond van al Zijn lijden en sterven, 5 : 6, de menschheid in de uitverkorenen gered, en in méér dan haar oorspronkelijke heerlijkheid hersteld; zij, die in het boek des levens stonden, waren weer koningen en priesters Gode en den Vader gemaakt, tot in der eeuwigheid; 1 : 6; 5 : 9—10; 19 : 5—21 : 2. Zoo was de *menschheid* voor eeuwig hersteld. Vgl. p. 294.

En nu sluit God daarbij weer aan, en maakt alle *dingen* weer nieuw

in de voleinding. *Herschepping.* Herschepping, die niet plaats vindt dan nadat eerst, vs. 3, het werk van Christus bezegeld is doordat, neen, niet nog God Zelf, maar een groote stem uit den troon, zeide: „Zie, de tent Gods is bij de menschen". Het is, als 19 : 5, de stem van de Cherubs, de wachters en vertegenwoordigers van Gods heiligheid en heerlijkheid, geweest, die, nadat alles door Christus volbracht was, van Godswege mocht uitroepen, dat er niet slechts verzoening, maar ook vrede en gemeenschap was tusschen God en mensch. En als er dan voor eeuwig vrede met den *mensch* is, dan kunnen nu ook alle *dingen* herschapen worden; en wòrden ze herschapen in een oogenblik: Hij spreekt, en het is er; Hij gebiedt, en het staat er, Ps. 33 : 9.

Maar zoo wordt dan ook de *gansche* schepping hernieuwd; volmaakt; voleindigd. Al het zondige en al wat de zonde in de wereld indroeg is weggegaan, vs. 1, 4; dat behoorde niet in Gods rijke schepping; maar alles wat God geschapen had, wordt tot zijn voleinding gebracht, zoodat het *eeuwig* wordt en blijft, en nooit meer vergaan kan. Dat is de beteekenis van het woord „nieuw", dat hier telkens voorkomt, en geheel bij de voleinding hoort, en die aangeeft en kenmerkt. (Kittel, Theol. Wörterb. z. N. T. III, 450 v.v.; Schilder, Hemel, 227 v.v.).

Het gaat met alle dingen zooals het eerst met den mensch gegaan is, die tot een nieuw schepsel werd, 2 Kor. 5 : 17; Gal. 6 : 15; maar wat met den mensch reeds in dezen tijd geschiedt, omdat hij Christus reeds thans wordt ingelijfd en in Hem het beginsel van het eeuwige leven ontvangt, al wordt dit dan ook eerst in het einde volmaakt, dat gebeurt met *alle dingen* pas in de eeuwigheid, als de mensch tot zijn volmaaktheid en eeuwige heerlijkheid gekomen is.

In de voleinding, als Christus alle dingen tot God teruggebracht heeft, maakt GOD alle dingen nieuw. Dan pas wordt God alles in allen, 1 Kor. 15 : 28. Dat geschiedt *niet geleidelijk,* zooals de mensch allengs tot volmaaktheid komt, in verschillende trappen, naar het evenbeeld van Christus, maar dat vindt plaats bij den ingang der eeuwigheid. Dan wordt heel de stoffelijke schepping hernieuwd; opgeheven tot hooger orde, zooals die blijft tot in der eeuwigheid.

De *wonderen* in deze bedeeling waren daar slechts een voorspel van: zij herstelden en vernieuwden de schepping aanvankelijk en incidenteel. De vervulling daarvan vinden we in de voleinding, als eerst het *herstel* van alle dingen door het werk van Christus geschiedt, zoodat Johannes reeds vs. 1 een nieuwe hemel en nieuwe aarde ziet, waarin géén zee, géén dood, géén doodswerkingen meer zijn, vs. 4; maar waar dan toch nog op volgt, dat God alle dingen nieuw maakt, omdat het bij het negatieve niet blijft, maar God ook positief alles herschept en *verheft* tot de orde der eeuwigheid.

De *geestelijke* herschepping geschiedt alle-eeuwen-door in het *geestelijk* koninkrijk van Jezus Christus, en vindt haar voleinding in den dag des Heeren. De stoffelijke herschepping van alle dingen kan eerst plaats vinden, als Christus *geopenbaard* is, en Zijn Koninkrijk, het Koninkrijk Gods, van den hemel op aarde gekomen is, vs. 2, en de Zijnen het aardrijk gaan beërven; als de zonde en alle gevolgen daarvan zijn teniet gedaan, en het Koninkrijk Gods nu alle dingen vervullen gaat.

2. De volkomen zekerheid dezer Herschepping (21 : 5b).

Van de herschepping aller dingen wordt in dezen tijd nog niets gezien. Alle dingen blijven in deze bedeeling, gelijk van het begin der schepping, 2 Petr. 3 : 4. Ze moeten nog herschapen *worden*. Wel kan er b.v. in kunst en wetenschap, in handel en wandel, een nieuwe geest der menschen werken, zoodat men alle dingen anders gebruikt en aanwendt, ter eere Gods, en daar is dan reeds het Koninkrijk Gods op aarde in, en vertoont het zich naar buiten, en wordt er iets van gezien in de wereld, maar dit alles blijft toch geestelijk, en sluit geen verandering der *dingen* in zich, doch alleen een anderen geest, die op andere wijze met alle dingen werkzaam is; Luk. 17 : 20—21. Het Koninkrijk Gods *is* midden in de wereld, maar het is daar in dezen tijd niet met uiterlijk gelaat. Men kan het ook niet iedereen aanwijzen en laten zien, want het wordt tenslotte *slechts door geloof* geschouwd.

Voor de aanschouwing der menschen in het algemeen blijven alle dingen in deze bedeeling zooals ze altijd geweest zijn; en ze worden dan ook eerst in de voleinding veranderd. Dan pas komt er een geheel nieuwe staat van zaken, als het Koninkrijk Gods *geopenbaard* zal worden; als het op aarde zal gezien worden. Doch dit kàn pas, als Christus zal geopenbaard zijn, en een nieuwe aarde zal gebracht hebben, door de zonde en alle zondige machten uit de oude aarde te verdrijven en van hun krachten te berooven. Zoo is de herschepping aller dingen een zaak van geloof, en niet van aanschouwen; en . . . is er dan ook alle reden, dat op de aankondiging van de herschepping aller dingen in de voleinding thans een betuiging volgt, dat dit volkomen zeker geschieden zal, en dat de Kerk des Heeren hierop vertrouwen mag.

„En hij zeide: schrijf, want deze woorden zijn getrouw en waarachtig”. We schreven „hij” niet met een hoofdletter, omdat we meenen, dat deze woorden Johannes niet door God-Zelf, maar, evenals 19 : 9, door den engel werden toegevoegd, die hem zijn visioenen verklaarde. Wil men de hoofdletter handhaven, dan moet men hier weer aan de stem van Christus denken, als in 19 : 9. Wat Johannes

God hoorde zeggen, moet hij opschrijven en bewaren. Dat moet de Kerk der eeuwen in en als Gods Woord kunnen lezen, om daarvan overtuigd te zijn. Dat zal moeten strekken tot sterking van het geloof der Kerk. Juist als ze niet ziet, maar nochtans moet gelooven, dat *alle* dingen zullen herschapen worden in de voleinding. De woorden Gods zijn vast en zeker; betrouwbaar en waar; zij zullen vervuld worden, en er zal niets aan ontbreken. Daarom moeten ze vastgelegd worden in geschrift.

Dit legt hiermee ook grooten nadruk op de beteekenis van Gods betuiging. De wereld en haar volheid, de schepping Gods, is ons niet onverschillig. Het is de vermelding en overdenking waard, dat God eenmaal zeker alle dingen herscheppen zal. Het is een heerlijke belofte, als God zegt: zie, Ik maak alle dingen nieuw! *Hoe* dat alles wezen zal, weten we niet; maar het is al zooveel waard, dat ons gezegd wordt, *dat* het gebeuren zal.

III. ZELFBETUIGING GODS.

6. *En Hij zeide tot mij: Het is geschied. Ik ben de Alpha, en de Omega, het Begin, en het Einde.*

Ik zal den dorstige geven uit de fontein van het water des levens, om niet. 7. *Die overwint zal deze dingen beërven, en Ik zal hem een God zijn, en hij zal Mij een zoon zijn.*

8. *De vreesachtigen echter, en ongeloovigen, en gruwelijken, en moordenaars, en hoereerders, en toovenaars, en afgodendienaars, en alle leugenaars, hebben hun deel in den poel, die brandt van vuur, en zwavel, hetwelk is de tweede dood.* Openb. 21 : 6—8.

1. Schepper en Herschepper (21 : 6a).

„En Hij zeide tot mij: het is geschied”, of: zij zijn het geworden, d. i. alle dingen zijn nieuw geworden; in een oogenblik; door het enkele spreken Gods; als in het begin der schepping. God, die nu alles in allen is, doet alle dingen. Hij vervult alle dingen. Er is slechts van *Hem* sprake. HIJ is Koning. Hij regeert. Hij spreekt en het is er; Hij gebiedt, en het staat er. Hij roept de herschepping uit door Zijn woord, v. 5, en dadelijk daarop constateert Hij, dat alle dingen nieuw zijn geworden.

Hierbij sluit direct Gods Zelfbetuiging aan: *„Ik bèn de alpha en de omega; het begin en het einde”*. Dat is God niet *geworden*. Dat is Hij van en tot eeuwigheid. Dat *is* Hij. Maar niet altijd bleek dat.

Niet steeds werd dat openbaar. Nu echter wordt het gezien. Daarom zegt God het nu ook. Hij is de al-omsluitende, de alomtegenwoordige, de eeuwige. Hij staat aan het begin, en aan het einde of liever nog de voleinding aller dingen. Ze zijn en waren altijd in Zijn hand; en Hij bestuurde en leidde alle dingen naar de voleinding, die Hij steeds gewild heeft, en die *dus* geschiedde. Nu God ze, ondanks de zonde, den duivel en den dood, door heel de uitoefening van het hemelsch koningschap van Christus, zoover gebracht heeft, zegt Hij, dat dit alles Zijn werk is, dat Hij droeg en voleindde. De volle nadruk valt op Zijn persoon; op Hem: IK ben de alpha en de omega, het begin en het einde.

2. Schenker van alle heerlijkheid (21 : 6b—7).

Verder werkt God uit, wat Zijn doen beteekent voor de menschen. Weer met nadruk staat er: *„IK zal den dorstige geven uit de fontein van het water des levens om niet; die overwint zal deze dingen beërven, en Ik zal hem een God zijn, en hij zal Mij een zoon zijn.”* Het gaat ook hier nog vóór alles om God. Thans om wat HIJ voor den vrome in zijn verheerlijking en volmaking zal wezen. Het gaat niet maar om het goed, dat de vrome verkrijgen zal, maar om wat GOD voor hem zijn zal.

God heeft alle dingen nieuw gemaakt, maar Hij deed dit niet voor Zichzelf. Thans gaat Hij *Zijn heerlijkheid meedeelen* aan allen, die dat waardig zijn. Het wordt ons in drieën voorgehouden.

Allereerst schenkt Hij, die alleen het leven heeft, *de gave des levens* aan dengene, die daar naar dorst. Van het leven is hier weer in eigenlijken zin sprake: leven is alleen leven in de gemeenschap met God. God, de bron van alle leven, schenkt het om niet; vgl. Rom. 3 : 24. Er zijn menschen, die tevreden zijn met het leven, dat ze hebben, en niets hoogers zoeken dan wat binnen de grenzen van dit leven ligt. Maar er zijn ook dorstenden, die altijd hongeren en hunkeren naar Gods nabijheid; die verteerd worden door hun heimwee naar Gods gemeenschap; die *het* leven zoeken. Van hen spreekt b.v. Joh. 7 : 37; vgl. Joh. 4 : 10 v.v.; Matth. 5 : 6; Jes. 55 : 1; Ezech. 47. Zij zoeken het eeuwige leven; en zullen het, om niet, ontvangen van Hem, die het tenslotte alleen geven kan: van GOD. Zij krijgen het tot in eeuwigheid. Daarop ziet hier weer de toekomstige tijd.

Maar niet alleen *het leven,* het eerste en de grondslag van alles, maar ook alles wat God ge- en herschapen heeft zal de geloovige ontvangen: „Die overwint, zal deze dingen beërven”. Deze dingen ziet duidelijk terug op *alle dingen,* die God nieuw gemaakt heeft. De overwinnaar, die allen strijd te boven is gekomen, die is opgestaan en de volkomenheid der heerlijkheid heeft ontvangen op den Dag des

Heeren, zal alles beërven. Hij gaat een *nieuwe* wereld in, en zal daarin tot in der eeuwigheid wonen. Ook hier weer de toekomstige tijd. Men vgl. Matth. 5 : 5; Rom. 8 : 17; Gal. 4 : 7; Ps. 25 : 13; 37 : 11.

„En Ik zal hem een God zijn, en hij zal Mij een zoon zijn", dat is de derde en laatste, hoogste en heerlijkste gave. En ook deze wordt geschonken tot in der eeuwigheid. Het is *de verbondsverhouding* van God en de Zijnen in haar voleinding. God is niet maar Schepper en Heer, maar God en Vader voor de Zijnen; en de verhouding, die daaruit voortvloeit is niet slechts die van gehoorzaamheid en dienst, als van een knecht, maar is die van liefde en toewijding, als van een kind.

De drieërlei gave, die de geloovigen tot in der eeuwigheid wordt meegedeeld in de voleinding, is in het boek der Openb. reeds voortdurend zoo voorgesteld, hetgeen duidelijk wordt, als we haar in éénen zóó mogen weergeven: in *het eeuwige leven* zullen zij *koningen* en *priesters* zijn Gode en den Vader; vgl. 1 : 6; 5 : 10; 20 : 4—6. Dit alles mag aanvankelijk en in beginsel reeds in dit leven worden genoten, hier ligt de belofte van de vervulling en voleinding daarvan, tot in der eeuwigheid.

3. Wreker van alle ongerechtigheid (21 : 8).

Ook het 8ste vers is niet maar een meedeeling over het lot der goddeloozen, maar een Zelfbetuiging Gods ten opzichte van hen. De goddeloozen krijgen *geen deel aan God,* maar aan den poel van vuur; en dat zal niet anders zijn dan wat ze in dit leven zichzelf waardig maakten. Dit staat hier dan ook breed voorop.

Tegenover den dorstende en overwinnende, die Gode een zoon zal zijn, staan hier gansch andersgezinden en gansch anders levenden, wier lot dan dienovereenkomstig ook een geheel ander zal zijn, naar hunne werken, d. i. hun geheele levensbestand. Dit wordt breed geteekend.

De vromen dorstten naar God en hadden een leven van strijd, maar de ongeloovigen onttrokken zich, Hebr. 10 : 38—39; en openbaarden zich als *„vreesachtigen, ongeloovigen"* of ontrouwen. Zij schuwden den strijd, en leefden voor zichzelf. Zij kenden geen zelfverloochening, maar leefden naar hun lusten, in hun zonden. Zij zochten niet naar God, maar leefden zichzelf uit in al hun gruweldaden. Ze waren *„gruwelijken, moordenaars, hoereerders",* die zich niet stoorden aan de Wet Gods; en *„toovenaars* en *afgodendienaars",* die zelfs God-Zelf niet zochten, maar alle openbaring Gods lieten liggen, en zich hun eigen goden verkozen, om die te dienen. En wil men heel hun leven in éénen samenvatten, dan kunnen ze *„leugenaars"* genoemd worden, omdat ze uit de leugen leefden, en niet naar de

waarheid luisterden; Joh. 8 : 44; 18 : 37. Zij kwamen hier op aarde niet tot het Koninkrijk Gods, het rijk der waarheid, maar hadden en hielden vast aan hun eigen koninkrijk, het rijk dezer wereld, onder Satan, als den Overste daarvan.

Maar daarom is dan thans vanzelf ook „*hun deel in den poel, die brandt van vuur en zwavel, hetwelk is de tweede dood*". De toorn Gods blijft op hen, Joh. 3 : 36. Ze houden het deel, dat ze zichzelf verkozen op de aarde. Slechts gewordt het hun nu in de eeuwige vormen van poel des vuurs en eeuwige dood.

God is getrouw en onveranderlijk Dezelfde voor vromen en goddeloozen; in zegen en vloek; óók in de voleinding.

TWEEDE STUK.
21 : 9—27.

HET KONINKRIJK GODS IN DE VOLEINDING.

I. DE HEILIGE STAD IS HET KONINKRIJK GODS.

> 9. *En één van de zeven engelen, die de zeven schalen hadden, die vol waren van de zeven laatste plagen, kwam, en sprak met mij, zeggende: Kom hier, ik zal u toonen de bruid, de vrouw des Lams.* 10. *En hij voerde mij weg, in den geest, op eenen grooten en hoogen berg. En hij toonde mij de stad, het heilige Jeruzalem, nederdalende uit den hemel van God,* 11. *hebbende de heerlijkheid Gods. Haar lichtglans (was) gelijk aan het kostbaarst gesteente, als aan den Jaspissteen, die helder is als kristal.*
>
> 12. *Zij had eenen grooten, en hoogen muur. Zij had twaalf poorten, en bij de poorten twaalf engelen, en namen er op geschreven, welke zijn (die) van de twaalf stammen der kinderen Israëls.* 13. *Van het Oosten drie poorten, en van het Noorden drie poorten, en van het Zuiden drie poorten, en van het Westen drie poorten.*
>
> 14. *En de muur der stad had twaalf fundamenten; en op deze (de) twaalf namen van de twaalf apostelen des Lams.* Openb. 21 : 9—14.

1. De heerlijkheid Gods (21 : 9—11).

Het Derde Deel der Openbaring toont ons de Voleinding, waarin, na al het werk van Christus' Koningschap, God alles is in allen. Dit

kwam in het Eerste Stuk van dit Derde Deel reeds treffend uit. Het was vervuld van God en Zijn Naam. Kort was de beschrijving van wat God doet in de Voleinding; en daardoor krachtig. Vol majesteit was vooral het spreken Gods, dat de kracht der herschepping had en uitoefende. Op Hem werd al onze aandacht gericht. Hij stond in het centrum; en wie dit Eerste Stuk goed hoorden en lazen, werden vanzelf vervuld van eerbied en aanbidding.

Thans echter worden we meer gewezen op *het resultaat* van Gods werk in de Voleinding; op datgene wat dan tot stand zal zijn gebracht in het moment van Gods herscheppend spreken. En dit wordt breeder en bewogener beschreven, met een overvloeiende volheid en veelheid van woorden en gedachten, begrippen en symbolen. Hier behoeft de terughoudendheid van den aanbiddenden eerbied, die het spreken over GOD eischt, niet zoo te werken, doch kan Johannes zich meer laten gaan, en al de zaligheid uitzeggen, die hij in zijn visioenen over de Voleinding aanschouwde. Het wordt een gedicht, vol schoone en diepe beeldspraak, op de heerlijkheid en schoonheid, de volkomenheid en heiligheid van Gods werk in de Voleinding. Nu behoeft Johannes zich niet meer in te houden, maar hij kan zich laten gaan, zooals hij doet, wanneer hij telkens dezelfde woorden herhaalt (b.v. „en zij had" in vs. 11, 12; het getal twaalf, in vs. 12—14; de stad, en de muur, en de poorten, in heel dit gedeelte, waar hij a. h. w. niet genoeg van zeggen kan); en als hij al de edelsteenen der fundamenten achtereenvolgens opsomt; en bovenal als hij steeds weer op de overheerschende beteekenis van de jaspis, of liever de diamant, mag wijzen, dien steen Gods, die aan alles de eigenlijke heerlijkheid geeft, vs. 11, 18, 19. En zoo gevoelen we iets mee van Johannes' overweldiging, toen hij dit schoone visioen van de heilige stad ontwaarde.

En toch verliest hij zich geen oogenblik in een bizarre beschrijving, die ons vreemd zou aandoen. Tenslotte blijft Johannes bij dit alles toch ook nog weer zoo nuchter, en hij beschrijft ook nu slechts alles wat hij gezien heeft, 1 : 2. Hij fantaseert niet; hij laat zich niet gaan in dichterlijke of onwerkelijke uitbeeldingen; hij máákt er maar niet wat van; doch conscientieus stelt hij ons voor oogen wat hij zag in zijn visioen; wat God hem *deed* zien, in den geest, vs. 10.

Het behoeft wel geen breed betoog, dat Johannes hier geen werkelijkheid, maar *openbaring* van de werkelijkheid zag; noch ook, dat de vervulling hiervan niet *letterlijk* zoo zal zijn, als het hier geteekend wordt, doch dat we hier met *beeldspraak* hebben te doen. Zoowel in vs. 9 als in vs. 10, de inleidende verzen, die heel dit Tweede Stuk beheerschen, wordt met nadruk het woord „toonen" gebruikt, dat ons herinnert aan de Inleiding van heel dit boek, waarin het als een Apokalypse geteekend werd, en ditzelfde woord „toonen" nader uitgewerkt werd „in *teekenen* laten zien", 1 : 1. Slechts wie deze gegevens

van het Woord Gods zelf verwaarloost, kan er aan denken, zich dit alles letterlijk zoo voor te stellen. Maar aan den zin en de bedoeling van de Heilige Schrift beantwoordt men dan niet.

We moeten niet vergeten, dat we hier met een *visioen* te doen hebben. We moeten dat integendeel goed tot zijn recht laten komen, en ons het Koninkrijk Gods in de Voleinding niet voorstellen naar de letter, maar den zin van deze beschrijving. Het is wel te begrijpen, dat stervenden soms „de straten van goud" meenen te zien; soms ook zeggen ze niet anders dan „licht, licht"; of ook „zoo mooi"; soms ook meenen ze te hooren zingen; maar men moet aan dat alles toch geen bewijzen willen ontleenen, dat het werkelijk en letterlijk ook alles zoo is. Men vergete al allereerst niet, dat dit alles eerst zoo *in de Voleinding* zal zijn; *na* de wereldhistorie; als Christus al Zijn werk zal volbracht, en God alle dingen nieuw gemaakt zal hebben, vs. 1—2, 5. Maar voorts bedenke men ook, dat stervenden zeker geen instrument van bijzondere openbaring zijn, noch mogen, noch kunnen zijn; men vgl. Luk. 16 : 29—31; doch dat zij, in de woorden der Schrift, slechts getuigenis geven van wat hun bewustzijn opnam, en waar ze nu mee bezig zijn in hun stervensuur. Meer dan weergave van wat zij in hun leven leerden en geloofden, en hun in hun sterven tot troost en sterkte is, vinden we hier niet. Aan objectieve werkelijkheid kunnen we bij zoodanige woorden niet denken.

Ook van dit oogpunt uit heeft het waarde, *in zijn leven* tot het klaar besef te komen van de *beteekenis* van datgene wat hier *beeldsprakig* ons wordt voorgesteld, om met den geestelijken *zin* van dit alles, door het geloof werkzaam te zijn. Dat is veel rijker, en heerlijker, en Schriftuurlijker, dan dat men blijft hangen aan straten van goud en paarlen poorten. Het staat hooger, en is geestelijker, en in dit alles meer in overeenstemming met Joh. 4 : 23, dat we den Vader zullen aanbidden in geest en waarheid; want de Vader zoekt ook dezulken, die Hem alzoo aanbidden. Dat was in de oude bedeeling reeds de bedoeling van Ezechiëls herstellingsvisioen, Ezech. 40—48, (waarvoor we verwijzen mogen naar Dr G. Ch. Aalders, in Geref. Theol. Tijdschr. 1913, p. 453—474, 509—532, en: Het Herstel van Israël, Kampen, Kok, 1934, p. 178—197), waarmee dit Stuk zoo heel nauw samenhangt. Het geldt thans nog te meer in de nieuwe bedeeling. We moeten ook hier veel meer „transponeeren" dan gewoonlijk geschiedt; zooals we dat gewend geraakt zijn met het zingen van de Psalmen; zoo moet het ook hier.

Hoe de stoffelijke en geestelijke werkelijkheid van het eeuwig Koninkrijk Gods wezen zal, is ons nu nog slechts *in beginsel* bekend. Ten volle zullen we het eerst na dezen verstaan, als God alle dingen nieuw zal gemaakt *hèbben.* Aan dat beginsel zullen we echter vast mogen houden. De herschepping is geen totaal nieuwe schepping. De

grondlijnen, een voorsmaak van het eeuwige leven, zijn ons ook thans niet onbekend. Wie in Christus Jezus zijn, blijven in dit leven nog altijd onvolkomen menschen, maar ze zijn toch ook een nieuw schepsel, 2 Kor. 5 : 17. We kunnen reeds iets verstaan van het nieuwe Jeruzalem, hoe gebrekkig en aanvankelijk die kennis dan ook wezen moge. Maar zoo staan we dan ook niet geheel en totaal vreemd tegenover de beschrijving, die ons nu gegeven zal worden. Duidelijke voorstellingen en klare begrippen van de eeuwigheid mogen ons blijven ontbreken, *beseffen* van de komende werkelijkheid zal het volgend visioen toch in ons kunnen wekken. En dit te meer, omdat het geheel in de lijn der Schrift ligt, en slechts voortbouwt op wat vroegere profetieën verkondigden. Met name de aansluiting bij Ezech. 40—48; Zach. 2; Jes. 54 en 60 zal ons zeer opvallen. Doch evenzeer zullen we zien, dat de Openb. ons weer verder brengt dan de geschriften van het O. T. Dit boek brengt ons steeds de *voltooiing* der Godsopenbaring in den loop der eeuwen.

De eerste gedachte, die de Openb. aangaande de Voleinding in ons wekken wil, is deze, dat *een nieuwe wereld* de plaats van de oude zal ingenomen hebben, die in alle opzichten daaraan tegenover gesteld is. Dit geschiedt door de verschijning van *„één van de zeven engelen, die de zeven schalen hadden, die vol waren van de zeven laatste plagen”*. Er is verband tusschen de oude en de nieuwe wereld, en tusschen Gods richtend en herscheppend werk. Gods werk aan de wereld, in de uitoefening van Christus' Koningschap over de wereld, vond zijn einddoel niet in de verdelging der oude wereld. Zij was slechts middel, om de nieuwe wereld tot aanzijn te roepen door Gods herscheppingswoord en daad. Zij moest vooraf gaan, maar daarmee was het laatste woord niet gezegd, noch Gods laatste werk gedaan. Eén van de engelen der *eindgerichten* krijgt de roeping Johannes de nieuwe wereld te toonen, waarmee het eindoogmerk van die gerichten wordt aangegeven.

Zoo was het ons eigenlijk 21 : 1—2 reeds tot bewustzijn gebracht: het resultaat van al het werk van Christus in Zijn Koningschap was tenslotte, dat er, na *al* het oordeel, een nieuwe hemel en een nieuwe aarde was, waaruit al het booze en goddelooze gebannen was, en waarin de heilige stad Jeruzalem, de gemeente van Christus, bestaan kon.

Er is geen onderbreking, maar integendeel voortgang van deze bedeeling tot de eeuwigheid. Doch die continuïteit *is* in de Kerk van Christus, die van het begin tot het einde van den Dag des Heeren veranderd wordt van heerlijkheid tot heerlijkheid, en zoo overgeleid wordt van haar bestaan in den tijd tot haar eeuwig bestaan in de eeuwigheid. Al het booze en goddelooze gaat voort in den dood;

al het heilige en geheiligde Gods gaat voort in het leven. We zeggen van dit laatste niet, dat het rechtlijnig geschiedt. Integendeel er is een voortgaan van trap tot trap; een verheffing van heerlijkheid tot heerlijkheid; hetgeen alles tezamen tenslotte door Gods herscheppend werk van alle *dingen* voleindigd wordt, 21 : 3—8.

Dàn is daar de nieuwe *wereld* van de voleinding, die Johannes thans getoond zal worden. Maar zoo staat deze nieuwe wereld dan ook niet los van de oude. Het is dezelfde wereld, die God eens schiep; die door de zonde verdorven werd; die door Christus' heerschappijvoering gereinigd werd; die door God herschapen werd; en die zóó nu eerst, onveranderlijk, bestaat tot in der eeuwigheid.

Die nieuwe wereld wordt nu door den engel der eindgerichten genoemd: *„de bruid, de vrouw des Lams"*. Deze engel is gerechtigd zoo te spreken, omdat hij in zijn gerichtswerk een àndere vrouw gekend heeft: de oude wereld; de hoer; de vrouw, die op het Beest zat; cap. 17. Hij stelt ze nu tegenover elkander, en brengt zóó de oude en de nieuwe wereld met elkander in verband; in het verband der tegenstelling. Hij, die de oude wereld goed gekend heeft, kan nu het best de nieuwe wereld toonen, als tegenbeeld van de oude. Hij kan haar teekenen met woorden, die het tegenbeeld van het oude tot uitdrukking brengen. En hij doet dat door allereerst te spreken over de stad: het ging toen en het gaat nu over *de wereld;* maar daarna staan ze tegenover elkander: de bruid en de hoer; de vrouw van het Lam en de vrouw van het Beest; de heilige stad en de stad der goddeloosheid; Jeruzalem en Babylon; afdalend van God en opkomend uit den afgrond; vervuld van de heerlijkheid Gods en bekleed met de schittering en glanzen dezer wereld.

Door de tegenstelling van het nieuwe met het oude zijn hier de woorden bepaald. Vóór alles moeten we er diep van doordrongen worden, dat alles *nieuw* geworden is, en lijnrecht staat tegenover datgene wat vroeger was. Daar moet zoo sterke nadruk op gelegd worden, omdat we óók nu tegenover een *wereld* komen te staan; een *koninkrijk;* een *stad* of *staat* vol leven en bewegen. Er is niet maar alleen een groep menschen; een aantal uitverkorenen; een schare van gezaligden, die we te zien krijgen; maar *de heilige stad is het koninkrijk Gods.*

Nog sterker is het. Datgene, wat we nu zien zullen, is *Gods schepping;* maar het is geen gansch nieuwe schepping van dingen, die niet geweest zijn, doch het is *de herschepping.* En dàt moet ons van meet af het meest bewust blijven. Dàt doortrekt heel dit gedeelte, van het begin tot het einde. Het gaat in zijn geheel over dezelfde menschen, die alle-eeuwen-door geweest zijn, en over alle dingen, die er geweest zijn; het gaat over de wereld en haar volheid; over de menschheid en haar werk; doch . . . thans is alles *nieuw* gemaakt, door de

herschepping Gods als kroon van het volbrachte werk van Christus' heerschappijvoering. Daarom zal de Voleinding terugkeeren tot het begin der tijden; maar dat niet alleen: wat van het paradijs af tot de Voleinding toe *geschied* is, zal zijn stempel zetten op de nieuwe wereld.

Of, om het nu weer te zeggen met woorden, die direct aansluiten bij onzen tekst: aan Johannes zal opnieuw een *vrouw* getoond worden, die, evenals vroeger, *de wereld* zal representeeren, cap. 17, en wel bepaaldelijk de wereld naar haar *geestelijk* bestaan; de wereld als *menschheid;* maar thans zal die vrouw niet meer Babylon zijn, doch Jeruzalem; niet meer de vrouw van het Beest, doch de vrouw van het Lam; niet meer de hoer, maar de bruid. Er is een nieuwe *wereld;* doch ze is de *verloste* wereld, die *door de zonde is heengegaan,* en als zoodanig niet gelijk is aan de wereld der schepping Gods, maar een wereld, die geschiedenis doorging, een geweldige geschiedenis van zonde en ellende, maar ook van verlossing en herschepping: ze is de vrouw van het LAM; het Lam, dat geslacht werd voor de zonde der wereld, maar ook het Lam, dat de heerschappijvoering verkreeg, om alle uitverkorenen toe te brengen tot het eeuwige leven, 5 : 6. Het is de wereld van Jezus Christus den Middelaar, die in vernedering en verhooging alles volbracht, als hoofd der nieuwe menschheid en van alle dingen, Ef. 1 : 10 vv. Het is Zijn wereld, die we hier te aanschouwen krijgen, die Hij uit de oude wereld verloste, of liever nog: waarin Hij de oude wereld herschiep; en die nu *Zijn bruid* geworden is, volkomen, op den Dag des Heeren, met Hem vereenigd, in haar geheel, als schare uit alle volken en natiën en geslachten en talen.

En als deze wereld Johannes getoond wordt, dan ziet hij haar als de heilige stad Jeruzalem, d. i. als een *Koninkrijk* Gods. Reeds in het O. T. wordt onderscheid gemaakt tusschen den tempel en Jeruzalem. Dienovereenkomstig is het onderscheid tusschen de Kerk en het Koninkrijk Gods in de nieuwe bedeeling. We troffen dit in ons boek, in het 11de hfdst., ook aan, 11 : 1—2. En zoo vinden we hier nu ook niet slechts een schare van verlosten, maar een gansche nieuwe wereld, vol leven en bewegen. Dat is het nieuw Jeruzalem; de heilige *stad; de nieuwe wereld naar haar stoffelijk bestaan.* En evenals, met name in cap. 17—18, steeds sterker de vereenzelviging werd doorgetrokken tusschen de vrouw en de stad voor de oude wereld, omdat die beide geheel bij elkander behoorden, en niet van elkander te scheiden waren, zoo wordt thans ook weer de identificatie doorgevoerd: kerk en koninkrijk Gods zijn één geworden, al kan men nog wel onderscheiden. Aan Johannes werd getóónd de bruid, de vrouw des Lams; hij zàg de stad, het heilige Jeruzalem. Zooals vroeger de ongerechtige menschheid en de door de zonde verdorven wereld één en saamverbonden waren, zoo zijn het nu de nieuwe menschheid en de her-

schapen wereld. *Alle* dingen zijn nieuw gemaakt, in verband met elkander, menschen en wereld. Er is, in één woord, *een nieuwe wereld.*

Het is van niet minder belang er op te letten, dat hier nu aan toegevoegd wordt, dat deze nieuwe wereld *neerdaalde van God uit den hemel.* Daarmee wordt toch wel niet alleen gezegd, dat alles van God afkomt, en in Hem zijn oorsprong heeft, maar, nuchterder, dat deze nieuwe wereld *op aarde* is. Ook in de Voleinding wordt de aarde den menschenkinderen gegeven, Ps. 115 : 16. Niets treft ons zoozeer dan dat de herschepping de bevestiging der schepping is. Zooals God in den beginne de aarde voor de menschen bestemde en bereidde, zoo zal het ook in de Voleinding zijn. Zoo werd het in de geschiedenis der eeuwen ook steeds betuigd en beloofd, Ps. 25 : 13; 37 : 11; Matth. 5 : 5; Openb. 5 : 10. Op aarde leeft de nieuwe menschheid als op de haar geëigende woonplaats, maar dàn weer: niet gescheiden van, maar in volkomen harmonie met den hemel; zooals het was van den beginne, toen God den hemel en de aarde schiep.

Om dit alles te kunnen zien, werd Johannes, *in den geest weggevoerd op een grooten en hoogen berg.* Weer staan ze tegenover elkander: de oude en de nieuwe wereld. Om de eerste te kunnen zien, werd Johannes in den geest weggevoerd naar de woestijn, 17 : 3, thans echter wordt hij in den geest verplaatst op een grooten en hoogen berg. De symboliek is hier weer duidelijk aan het woord. Al wat van de oude wereld was, lag in de laagte, en om dat waar te nemen, moet men verplaatst worden in de sfeer der woestheid en wildernis, waar de duivelen huizen; vgl. p. 361. Maar de nieuwe wereld voert in de hoogte, en wordt gezien in de zuivere, hooge, verkwikkende berglucht, waar de mensch zich dichter bij God gevoelt. Alles ligt in een andere sfeer, waar ook het O. T. zich reeds van bewust was. Want, was 17 : 3 een herinnering aan Jes. 21 : 1, ons tekstvers gaat duidelijk terug op Ezech. 40 : 2. Ook is het van belang hier even te denken aan Matth. 4 : 8.

Zoo wordt dan aan Johannes de nieuwe menschheid, verlost door het Lam, getoond, als een nieuwe wereld, heilig en heerlijk, het volmaakte Koninkrijk Gods, de vervulling van alle beloften van het O. T.; waarvan Israël slechts een schaduw en de N. T.sche gemeente alleen een aanvankelijke vervulling was. Hier is alles volkomen geworden. Hier bestaat ook alles tot in der eeuwigheid. Van geschiedenis is geen sprake meer; er is een eeuwig, onveranderlijk *zijn,* waarin geen schaduw of mogelijkheid van omkeering meer is. Na een geschiedenis van eeuwen sluit de Voleinding weer aan bij het begin, maar is daar toch ook tegelijk de volmaking van. God schiep in den beginne den hemel en de aarde, een engelen- en een menschenwereld. In beide sloeg de zonde een vreeslijke breuk. Maar dat doet

Gods werk en plan niet te niet. In den loop der heilige historie wordt bekend gemaakt de verborgenheid van Gods wil, naar Zijn welbehagen, hetwelk Hij voorgenomen had in Zichzelf, om in de bedeeling van de volheid der tijden, wederom alles tot één te vergaderen in Christus, beide dat in den hemel is, en dat op de aarde is, Ef. 1 : 9—10. Dat is in de Voleinding ten volle geschied na en door al het werk van Christus, in voorbereiding en vervulling, in oude en nieuwe bedeeling, in eerste en laatste dagen, in vernedering en verhooging, in de geschiedenis en op den Dag des Heeren. En nu gaat de eeuwigheid in, die bovenal gekenmerkt wordt door de volkomen en voortaan onbestreden heerschappij Gods, waaraan nu voor goed alles is onderworpen, óók de bangste en geduchtste machten, die zich, in hemel en op aarde, tegen Hem verhieven, 1 Kor. 15 : 28. Nu is daar het onvergankelijk *Koninkrijk Gods*, Hebr. 12 : 28, waarin God voor eeuwig is alles in allen, 1 Kor. 15 : 28*b*, en dat zich bewezen heeft te zijn de éénige heerschappij, waartegen niets en niemand, geen Satan en geen wereld, iets vermag, al klimmen ze ook tezamen tot het toppunt van hun vereenigd vermogen. De proef is, als we het zoo eens even zeggen mogen, geleverd in een eeuwenlange historie van opstand en strijd, in hemel en op aarde. De Voleinding is, dat GOD Koning is, en dat Zijn werk stand gehouden heeft. Hij heeft niets behoeven te vernietigen. Ook de booze machten heeft Hij zich ten volle doen uitleven tegen Hem. Toen ze niet verder kònden, zelfs niet in de meest volkomen vereeniging met elkander aan het einde van den Dag des Heeren, 20 : 7—10, heeft God alleen *al* die booze engelen en menschen, die Hem wilden, maar onmogelijk konden overwinnen, van hun macht en kracht beroofd, omdat ze er toch niets mee beginnen konden; en hen zoo, onwillig, maar volkomen onder Zijn macht doen bukken. Ook over hen heeft Hij toen zoo Zijn koninklijke heerschappij weer aangenomen en uitgeoefend. En zoo is God dan Koning over allen, tot spijt en ellende van allen, die Hem tegenstonden; maar tot heerlijkheid en eer van allen, die Hem zochten, en dienen wilden. Zoo is Zijn schepping volmaakt, nu daar, door de herschepping, ook de zonde, in hemel en op aarde, in overwonnen is door de koninklijke heerschappijvoering Gods. Nu dient alles Hem. En er is tot in eeuwigheid geen mogelijkheid van zonde en opstand meer, want die zijn van hun kracht beroofd. Naast de engelenwereld is ook de menschenwereld voltooid geworden in den loop der eeuwen, naar het getal, dat God Zich van eeuwigheid gesteld had; en beide zijn *Hem alleen* ten volle onderworpen en dienstbaar; voor sommigen wel in rampzaligheid, maar voor anderen in eeuwige heerlijkheid. God is Koning. Alle rechten der bezielde schepselen zijn onverkort, naar scheppingsordinantie, gehandhaafd, maar óók tot *God* teruggebracht. *Niemand* is tekort gedaan. Maar

God is Koning gebleven, en is het tot in eeuwigheid.

Nu de groote strijd gestreden en overwonnen is, en ondertusschen *Gods* werk is voortgegaan in de voltooiing van het menschelijk geslacht, en het werk van *Christus* in de toebrenging der uitverkorenen, nu is de bruid, d. i. de Kerk van Jezus Christus in haar geheel, de vrouw van het Lam, d. i. de wereld van Christus, waarvan Hij het hoofd is; en zij is de stad, het heilige Jeruzalem, het Koninkrijk Gods.

Zij heeft de heerlijkheid Gods, en haar lichtglans is gelijk aan het kostbaarst gesteente, als aan den diamant, die helder is als kristal.

Waar God is alles in allen, daar glanst en straalt het licht van de heerlijkheid Gods; naar de beloften van Jes. 60 : 1, 2, vgl. Ezech. 43 : 2. Gods luister wordt overal aan haar gezien, en geeft haar haar karakter en pracht. Dat is onmogelijk nader te beschrijven. De heerlijkheid Gods ligt over haar, maar die heerlijkheid Gods is door ons alleen te verstaan door vergelijking met licht en schittering, 1 Tim. 6 : 16; 1 Joh. 1 : 5. Ze is thans nog ontoegankelijk voor ons. Wij zullen het na dezen verstaan. „Want wij zien nu door een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten deele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben”, 1 Kor. 13 : 12; 1 Joh. 3 : 2; Openb. 22 : 4.

Maar de wondervolle rijkdom van het Koninkrijk Gods in de voleinding is, dat de heerlijkheid Gods over en in allen zal zijn, waardoor dat gansche Koninkrijk de heerlijkheid Gods draagt en weerkaatst, zuiver en helder als kristal, in de schittering van den meest volkomen edelsteen: den diamant, den steen Gods, vgl. 4 : 3; p. 96 v.v.

We kunnen ons daar geen voorstelling van maken. We kunnen alleen denken aan licht en schittering, heiligheid en heerlijkheid, majesteit en glans. Het is de heerlijkheid *Gods,* die heel Zijn koninkrijk verlicht.

2. De burgers (21 : 12—13).

Johannes zag de nieuwe wereld van de Voleinding eerst in haar geheel; en zijn eerste indruk was, dat zij had de heerlijkheid Gods. Dit stond voorop, en blijft ook het voornaamste. God is daar alles in allen.

Thans wordt gesproken over den muur en de poorten van de stad. De symbolische taal, die de wereld een stad noemt, wordt hierin voortgezet. Een stad was in de oudheid gekenmerkt door muur en poorten. Ook in Ezechiëls herstellingsvisioen wordt daaraan veel aandacht gewijd. De muur vertegenwoordigt de grens der stad. De poorten bepalen ons bij den toegang tot de stad. Over die beide wordt thans in nauw verband met elkander gesproken, want Johannes zegt, met dezelfde woorden, direct na elkaar: *„Zij had een grooten en*

hoogen muur; zij had twaalf poorten, en bij de poorten twaalf engelen, en namen er op geschreven, welke zijn die van de twaalf stammen der kinderen Israëls".

Driemaal wordt gesproken over *wat de stad had:* ze had allereerst de heerlijkheid Gods, die haar geheel vervulde en deed baden in de lichtglanzen Gods; maar ze had ook een muur en poorten. Eerst werd de stad centraal, thans wordt ze meer perifeer gezien. Het eerste gaf het essentiëele van de stad aan; nu volgen nadere bepalingen.

Als de muur groot genoemd wordt, duidt dit *de grootheid en uitgebreidheid* van de stàd aan.

Is de muur ook hoog, dan wijst dit op *de afzondering en op de veiligheid* der stad.

Deze gedachten zijn niet moeilijk te verwerken, en herinneren, mede in verband met het voorafgaande, sterk aan Zach. 2 : 5, waar de profeet reeds zulk een groote toekomst aan Jeruzalem voorzegde, dat de vervulling daarvan slechts ten deele in den tijd, maar eerst recht in de Voleinding kan gezocht worden. Ook dit derde nachtgezicht van Zacharia, een saamvatting en uitwerking van de beide vorige, gevolgd door een profetische toepassing, spreekt over *de groote uitgebreidheid,* die Jeruzalem eens zou verkrijgen, waarbij de Heere spreekt: „en Ik zal haar wezen een vurige muur rondom, en Ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar". Zoowel in Zach. 2, als in Openb. 21—22, is het laatste steeds de kern van alle beloften: God alles in allen. Maar na de geschiedenis der menschheid, vol verleiding en zonde, kan het ons niet verwonderen, dat in de Schrift ook telkens weer met nadruk *de eeuwige veiligheid en afzondering* van het nieuw-Jeruzalem in het licht worden gesteld. Dàt zal juist de groote troost en heerlijkheid van het onvergankelijk Koninkrijk Gods voor al Gods volk zijn, dat deze nieuwe wereld van al het kwade niet slechts afgezonderd is, maar er ook voor goed onbereikbaar voor is. De herinnering aan de geschiedenis blijft. Ze is er niet voor niets geweest. En de rijkdom der nieuwe wereld zal niet het minst daarin liggen, dat daar geen zonde noch verleiding meer in komen *kùnnen!* We worden niet maar tot het paradijs teruggevoerd, maar in het eeuwige leven gezet. Christus brengt de Zijnen verder dan Adam ooit geweest is. Er zal daar geen gevaar meer dreigen van nog weer eens te kunnen vallen, en opnieuw een geschiedenis van ellende en strijd in te gaan. Daar staat God borg voor, die deze stad is als een vurige muur rondom. De nieuwe wereld is veilig voor al Gods volk. Men zal niet meer daar uitgaan, 3 : 12.

In nauwe aansluiting bij Zach. 2 wordt ons door datgene, wat hier van den muur der stad gezegd wordt, geleerd, dat deze stad een zeer groot aantal burgers bevatten zal (vgl. Zach. 2 : 2, 4, 6 (?), 11), en

dat deze daarin volkomen veilig en onaantastbaar zullen zijn (vgl. Zach. 2 : 5, 9, 13), omdat ze afgezonderd zullen wezen van al het booze (vgl. Zach. 2 : 6, 7). Het is het *heilig* Jeruzalem; de *heilige* stad; afgescheiden van al wat zonde of boosheid is, van al het profane. Dàt brengt de gedachte van den *muur* vooral tot uitdrukking.

Met de *poorten* worden we vooral bepaald bij den *toegang* der stad, en daarmee opnieuw geleid tot de *burgers* van de stad. Op hen worden we in vs. 12—13 telkens gewezen; op God in vs. 9—11. Gaat het in de verzen 9—14 om de vereenzelviging van de heilige stad en het Koninkrijk Gods, zoo zouden we het nu ook zoo kunnen zeggen: vs. 9—11 toont aan, dat de heilige stad is *het Koninkrijk Gods,* terwijl dan vs. 12—13 aanwijzen, dat het Koninkrijk Gods is *de heilige stad.*

Het Koninkrijk Gods is een *stad* vol van burgers, maar ook *heilig* door haar afzondering van de wereld. Daarom heeft ze een grooten en hoogen muur. Maar zoo heeft ze ook twaalf poorten: toegang voor het gansche volk van God, dat door het getal twaalf gekenmerkt is. Het Koninkrijk Gods is de *stad* Gods, waar al het volk van God in woont; waar dan echter ook nu weer aan toegevoegd wordt, dat nadrukkelijk bedoeld wordt het ware en heilige volk van God, want „bij de poorten waren twaalf engelen", die toezicht hielden, dat alleen Gods volk daarin komt: het Koninkrijk Gods is de *heilige* stad Gods.

„En namen er op geschreven, welke zijn die van de twaalf stammen der kinderen Israëls", vgl. Ezech. 48 : 31 v.v.; Openb. 7 : 1—8. Heel de kerk des Heeren, in al haar geledingen en onderscheidingen, zooals ze eens in deze wereld leefde, zal in die stad zijn. Haar toegang, in al haar stammen, hoe ook onderling onderscheiden, is gewaarborgd, doordat de namen der twaalf stammen op de poorten *geschreven* staan. De toegang tot de stad is voor die twaalf stammen vast en bepaald. Het staat er op *geschreven,* tot in eeuwigheid, blijvend.

Als een lied gaat het voort: *„van het Oosten drie poorten, en van het Noorden drie poorten, en van het Zuiden drie poorten, en van het Westen drie poorten".* Van alle kanten komt het volk Gods toe, vgl. Zach. 2 : 11. Van vier zijden, d. i., waar vier het getal der wereld is, uit heel de wereld. Ook hier weer de gedachte van de grootheid der stad. De wereldkerk komt daar in, en de stad draagt daarvan, in haar poorten aan alle zijden, het kenmerk.

De volgorde Oost-Noord-Zuid-West is zeker opvallend voor ons Westersch-logisch gevoelen. Wij zeggen veel eer: van Oosten en Westen, en van Noorden en Zuiden; of, als we ons voorstellen, dat we rondom de stad gaan, beginnende bij het Oosten, dan doen we het Noorden, Westen en Zuiden volgen. Merkwaardig is echter, dat

Johannes het precies zoo zegt als Ezech. 42 : 16 v.v. hetgeen, nu het toch eigenlijk niet logisch is, te meer opvalt. Men kan dat wel wegwerken, zooals Troelstra en Noordtzij bij Ezech. doen, in navolging van de Septuaginta, door de verzen 18 en 19 van Ezech. 42 van plaats te doen verwisselen; maar daar sta ik huiverachtig tegenover, als ik zie, dat Johannes Ezechiël volgt zònder die omkeering. Er is geen grond voor de plaatsverwisseling.

Moeilijker is het te zeggen, wat dan de gedachte van Ezech. en Joh. is bij hun volgorde. Misschien wil juist de verbreking van de logische volgorde er, zoowel bij Ezech., als bij Joh., op wijzen, dat we hier met symbolische taal te doen hebben, die andere wetten stelt dan de taal der werkelijkheid. Hierop wijst ongetwijfeld ook het vooropstellen van het Oosten, dat in heel de oudheid den voorrang had. Daarna volgt logisch het Noorden. Maar omdat óók de tegenstelling moet uitkomen, dat men van alle kanten komt, het verst van elkaar verwijderd, wordt dan de logische volgorde verbroken, en volgt het Zuiden. Dan rest slechts het Westen, dat ter vollediging niet kon worden weggelaten. Zoo iets is in symbolische taal zeer wel mogelijk. Prof. Aalders wees er in zijn genoemde artikelen op, dat Ezech. meermalen in kleine trekken doet uitkomen, dat alles symboliek is. Ik houd het er voor, dat Johannes hier eenvoudig bij Ezech. aansloot.

De stad, van de zijde harer burgers bezien, blijkt groot en veilig, afgescheiden en onaantastbaar te zijn; bewoond door Gods volk, dat daar van alle kanten is ingekomen, onder toezicht van engelen, die waakten voor de heiligheid der stad. Het Koninkrijk GODS, dat we onder 1 zagen, blijkt *de heilige stad* te zijn; zoowel stad, als heilig; zoowel in het groot getal, als in de heiligheid der burgers.

3. De grondslag (21 : 14).

Het eerste hoofdstuk van het Tweede Stuk wil ons het Koninkrijk Gods in de Voleinding naar zijn wezen en grondtrekken leeren kennen. Voorop staat, dat het het Koninkrijk GODS is, vs. 9—11; daarna volgt, dat het de heilige stad is, vs. 12—13; thans wordt daar in vs. 14 nog aan toegevoegd, waarop die stad verrezen is: *„En de muur der stad had twaalf fundamenten; en op deze de twaalf namen van de twaalf apostelen des Lams".*

De heerlijkheid Gods is het meest essentieele van de stad, vs. 9—11; daarna werd over haar muren en poorten gesproken, hetwelk ons bij de burgers van de stad bepaalde, vs. 12—13; thans volgt van dit laatste weer een nadere bepaling of uitwerking, hetgeen reeds blijkt uit het feit, dat hier nu weer gezegd wordt „en *de muur* der stad had...", evenals in vs. 11 en 12 dat „de stad had..."

Bij de burgers der stad wordt nader stil gestaan onder het aspect van den „muur”, d. i. van de grens of afzondering der stad. Burgers van de stad zijn, in onderscheiding van andere menschen, degenen, die gebouwd zijn op het fundament, dat de namen der twaalf apostelen des Lams draagt.

Ook hier wordt weer alles symbolsch voortgezet in taal en uitdrukkingswijze, wat reeds aanstonds blijkt uit het spreken van 12 fundamenten; en dan nog wel, niet van de stad, maar van den *muur* der stad. Men moet, en kan zich ook, van zulke uitdrukkingen geen *voorstelling* maken zonder in het bizarre te vervallen. Men moet zoo iets zeker ook niet teekenen. Men moet slechts trachten den *zin* ervan te verstaan.

Wel moet nauwkeurig gelet worden op wat gezegd wordt, en op het verband met de vroegere Schriftopenbaring.

De muur der stad, die de stad afgrenst tot een bijzonder en heilig gebied, rust op twaalf fundamenten. Deze zijn *de grondslag* van die afgrenzing of bepaling der stad. En die grondslag wordt nader aangeduid door de namen van de twaalf apostelen des Lams.

Hiermee wordt gezegd, dat de burgers der stad *bepaald* zijn door al het werk en de Evangelieverkondiging van de twaalf apostelen, die Jezus Christus Zich tot Zijn getuigen, als grondslag der Kerk, verkoor. Men vgl. hierbij Ef. 2 : 20 en Matth. 16 : 18.

We hebben te doen met de *heilige* stad, afgezonderd en in wezen verschillend van al het booze en goddelooze. Dat zijn de burgers van de stad niet uit zichzelf en van nature, maar daartoe werden ze wedergeboren door het woord der waarheid, dat de apostelen van den beginne in Jezus’ naam verkondigden, opdat wij zouden zijn als eerstelingen Zijner schepselen, Jak. 1 : 18, Tit. 3 : 4—7.

De grondslag, waarop heel de stad in haar bijzonderheid en afgescheidenheid, als *heilige* stad, verrezen is, is het Lam, Jezus Christus, die Zich Zijn gansche Kerk verwierf, maar die haar dan ook Zelf gebouwd heeft op het fundament der apostelen en profeten, waarvan Hij weer Zelf de uiterste hoeksteen is. Alleen wat waarlijk op dezen grondslag gebouwd werd, zal in de Voleinding als Koninkrijk Gods gevonden worden; vgl. 1 Kor. 3 : 9—15. Dit maakt de scheiding en de afscheiding; waarom hier, in de symbolische taal, van de fundamenten van den *muur* sprake was. Vgl. 1 Petr. 2 : 4—10.

De twaalf apostelen verschijnen hier niet als personen of individuen, maar als „de twaalven”; als college, dat, als grondslag der Kerk, van meet af en opzettelijk door het getal twaalf gekenmerkt werd; Mark. 3 : 14. En dáárdoor is dan ook het spreken van *twaalf* fundamenten bepaald.

Ook worden ze uitdrukkelijk de apostelen *des Lams* genoemd,

omdat zij, juist als college, niet in zichzelf, maar alleen in Jezus Christus rusten, van Wien zij niet te scheiden zijn.

Dit is de grondslag van héél de Kerk, zoowel die van het Oude, als van het Nieuwe Testament; want ook de geloovigen, van den ouden dag zullen niet anders dan op dezen grondslag zalig worden. Deze grondslag der Kerk ligt dan ook in het O. T. reeds verborgen; en werd in het N. T. in Jezus Christus slechts geopenbaard, Ef. 1 : 9. Heel de Kerk rust op het Evangelie van Christus, dat echter eerst door de twaalf apostelen in alle klaarheid, als het woord der waarheid, afscheidend van alle leugen, verkondigd werd. Op dezen grondslag werd de Kerk in den loop der eeuwen gebouwd, en zoo verschijnt ze dan ook in de Voleinding. Het Koninkrijk Gods is de *heilige* stad.

II. DE WAARDE VAN HET KONINKRIJK GODS.

15. *En die met mij sprak, had een gouden riet (als) maat, opdat hij de stad zou meten, en hare poorten, en haren muur.* 16. *En de stad lag vierkant, en hare lengte is zoo groot als hare breedte. En hij mat de stad met het riet op twaalf duizend stadiën. Hare lengte, en hare breedte, en hare hoogte, zijn gelijk.* 17. *En hij mat haren muur honderd vier en veertig ellen, menschenmaat, die engelen(maat) is.*

18. *En het bouwwerk van haren muur (was) Jaspis. En de stad (was) zuiver goud, gelijk aan zuiver glas.* 19. *De fundamenten van den muur der stad (waren) versierd met alle (soort) kostbaar gesteente. Het eerste fundament (was) Jaspis, het tweede Saffier, het derde Chalcedon, het vierde Smaragd,* 20. *het vijfde Sardonix, het zesde Sardius, het zevende Chrysoliet, het achtste Beryl, het negende Topaas, het tiende Chrysopraas, het elfde Hyacinth, het twaalfde Amethyst.*

21. *En de twaalf poorten (waren) twaalf parelen. Een ieder van de poorten telkens, was uit ééne parel. En de straat der stad (was) zuiver goud, als doorzichtig glas.* Openb. 21 : 15—21.

1. De volkomenheid (21 : 15—17).

Het Koninkrijk Gods in de Voleinding wordt thans van andere zijde bezien. In I (vs. 9—14) werd het ons naar zijn wezen gekenschetst als Koninkrijk Gods; heilige stad; nieuwe wereld; vol van

de heerlijkheid Gods; met al Gods volk; en op den grondslag van het Evangelie van Christus.

Nu maakt vs. 15 een duidelijken overgang tot een andere beschouwingswijze, als gezegd wordt, dat *de engel, die met Johannes sprak,* d. i. de engel, die hem steeds de verklaring van zijn visioenen gaf, *een gouden riet als maat had, opdat hij de stad zou meten, en haar poorten, en haar muur.*

Hier is aansluiting bij Ezech. 40—48, waarin voortdurend van meten sprake is, onbetwistbaar; men zie o. a. Ezech. 40 : 3 v.v. Zwakker maar toch niet te miskennen is er ook aansluiting bij Zach. 2, terwijl we tevens nog aan Openb. 11 herinneren mogen.

Dat het meten van de stad, haar poorten en haar muur ons nader wil bepalen bij den bouw of het bouwsel der stad, — we zouden bijna, in het beeld blijvend, kunnen zeggen, dat het ons brengt in de architectonische sfeer —, blijkt óók wel, als na enkele verzen (vs. 15—17) het meten wordt losgelaten, en voortgegaan wordt met te spreken over het bouwwerk, het materiaal, en de versiering van de stad, haar poorten en haar muur. We worden gewezen op den opbouw of de samenstelling van de stad. Met bouwkundige nauwkeurigheid wordt alles opgenomen en beschreven; maar we vergeten niet, dat ook dit alles slechts *de symboliek* dienen moet, en door háár zin bepaald wordt. Het geldt zoowel van de getallen, als van de stoffen, die genoemd zullen worden.

De eenheid van gedachte, die dit hoofdstuk II (vs. 15—21) beheerscht, is *de waarde vast te stellen van het Koninkrijk Gods.* Het meten moet ons, even goed als het materiaal, dat ons voorgesteld wordt, tot een waardeeringsoordeel van de stad leiden. Het voert ons daartoe op door beteekenisvolle getallen en zeer kostbare en schoone materialen te noemen, ja, op te sommen. We komen onder den indruk van de schoonheid en heerlijkheid, van den rijkdom en de kostbaarheid dezer stad.

Daarbij worden de grondtrekken, die we in vs. 9—14 leerden kennen in hun typeerende beteekenissen vastgehouden, waarop we al dadelijk gewezen worden, wanneer van den verklarenden engel gezegd wordt, dat hij niet alleen de stad, maar ook haar poorten en muren gaat meten. Wel is nadrukkelijk alleen sprake van het *meten* van de stad, vs. 16, en van den muur, vs. 17, en niet van de poorten, waaraan eerst vs. 21 aandacht wordt gegeven; doch dit versterkt ons slechts in onze opvatting, dat we ten rechte vs. 15—21 als één geheel zien, beheerscht door het opschrift van vs. 15. De waarde, beteekenis, heerlijkheid, zoowel van de stad, als van den muur, van de fundamenten en van de poorten, d. i. van alle elementen, die we reeds in vs. 9—14 aantroffen, wordt vastgesteld. Nadat we in vs. 9—14 gezien hebben *wat* het Koninkrijk Gods in de Voleinding is, wordt ons

thans getoond *hoe* het is. We zouden hier liever maar ineens zeggen: hoe heerlijk het is!

Hoe *heerlijk* het is . . ., we *mogen* het zeggen, want aanstonds wordt ons dit tot bewustzijn gebracht doordat de symbolische taal spreekt van een *gouden* meetriet. Slechts het edelst metaal den menschen bekend kan hier als maatstaf gebruikt worden. Dit spreekt direct van de zeldzame en alles overtreffende heerlijkheid van de stad. En het slot van vs. 15—17 moet daar dan nog even op terugkomen met de woorden: *„menschenmaat, die engelenmaat is”*. De engel gebruikt „een maat des menschen”. Hij had ook, en beter, een anderen maatstaf kunnen gebruiken; beter dan dit gouden meetriet; kostelijker en heerlijker nog; een hemelschen maatstaf; een meetsnoer van eeuwigheidskarakter; een Goddelijke maat. Maar hij gebruikt nu maar een *menschen*maat, omdat hij de heerlijkheid van het hemelsche Jeruzalem in zijn voleinding Johannes moet verklaren en duidelijk maken; en dan moeten Johannes en wij, die nog in deze bedeeling leven, er toch iets van kunnen verstaan. Daarom gebruikte de engel nu maar een menschenmaat, die, al was ze van goud, toch even als eigenlijk onvoldoende, ontoereikbaar, aangegeven wordt, om de heerlijkheid van het Koninkrijk Gods af te meten. O, zaligheid, nooit af te meten! Het klinkt als een zucht van onvoldaanheid aan het einde van het meetwerk: het is alles slechts menschenmaat, die de engel gebruikte; het is alles, zelfs in de symbolische taal, ontoereikend om de waarden van het Koninkrijk Gods weer te geven. Men bedenke het wel! De werkelijkheid zal nog zooveel heerlijker zijn! Dit alles is slechts menschelijke uitdrukkingswijze, omdat we nog niet verder komen kunnen.

In heel deze beschrijving zal gegrepen worden naar het edelste en kostbaarste, het schoonste en helderste, dat in deze menschenwereld gevonden wordt; maar middenin staat de waarschuwing te bedenken, dat alles slechts menschenmaat is: naar menschelijken maatstaf beschreven; waaraan we met onze gedachten dus niet mogen blijven hangen, maar waar we ook niet bovenuit kunnen komen. De waarde van het Koninkrijk Gods zal ons zoo *goed* mogelijk beschreven worden; maar we weten, dat ons hiermee nog de helft niet is aangezegd. Met voorstellingen of teekeningen moeten we dus wel zeer voorzichtig zijn; we *kunnen* hiervan geen beelden maken; we laten dit beter na; we moeten daar zoo noodig boven uitkomen, gedachtig al weer aan Joh. 4 : 23. We zeggen dit alleen zoo zacht, omdat het voor velen nog zoo moeilijk is, dit alles geestelijk te zien, ook daar, waar die nieuwe wereld toch stoffelijk zal zijn. Misschien zal men hierin iets geholpen worden, als men den *zin* van onze verzen eens goed en rustig in zich opneemt, en zoo den tekst voor zichzelf transponeert.

„En de stad lag vierkant, en hare lengte is zoo groot als hare breedte".

Na het inleidende vs. 15 zouden we verwachten, dat hier nu aanstonds de *actie* van het meten zou beschreven worden. Nu dat inderdaad dadelijk hierop volgt met de woorden „en hij mat de stad", hebben we het bijzondere waardeeringsoordeel, dat vooral onze aandacht zal moeten trekken, nog niet hier, maar pas in het volgende te zoeken. Hier wordt de stad ook wel reeds naar haar maat beschouwd, en ook dit heeft wel reeds waarde, maar wat de engel toch eigenlijk toonen wil, volgt straks eerst, als hij meten gaat. Dat de stad vierkant is, haar lengte zoo groot als haar breedte, is slechts inleidende, voorloopige, mededeeling, ter voorbereiding van het eigenlijke dat volgt. We hebben in dit boek meermalen gezien, dat dit echt de schrijftrant van de Openb. is: eerst het voorbereidende, om hetgeen volgt des te meer nadruk te doen hebben en te beter uit te doen komen. Het is als de basis of het fundament, waarop dan het eigenlijke gebouw verrijst. We zouden hier kunnen spreken van een mededeeling of voorstelling *ter kennisname,* om in staat te zijn het volgende te verstaan. Zoo gezien is straks de herhaling, dat „haar lengte, en haar breedte, en haar hoogte, gelijk zijn" begrijpelijk, en niet zoo mat, als ze anders, ook ondanks de toevoeging van de hoogte, toch klinkt.

De stad lag vierkant, of letterlijk: vierhoekig, wat ons in het boek der Openb., na 7 : 1 en 20 : 8, direct doet denken aan de vier hoeken der aarde. Dit bevestigt slechts, wat we boven onder I reeds vonden, dat de heilige stad van het Koninkrijk Gods de nieuwe *wereld* is, van God uit den hemel *op aarde* neergedaald, 21 : 2 en 10. We zouden de woorden van onzen tekst nu zoo mogen weergeven: de nieuwe wereld, de heilige stad, beslaat de gansche aarde, tot de uiterste einden toe, tot in de verste en tot in alle hoeken der aarde. Dat is de Voleinding: dat heel de aarde wordt ingenomen door het Koninkrijk Gods.

Niet zinloos, of „nog al logisch", volgt dan hierop, dat haar lengte zoo groot is als haar breedte. Hier is geen tautologie. Hier wordt niet, zwak en afmattend, tweemaal hetzelfde gezegd, met een beetje andere woorden; maar aan het eerste wordt een tweede gedachte toegevoegd, die straks nòg verder zal worden uitgewerkt, en waarop we hier nu worden voorbereid, *àls* we dit tweede maar goed als een afzonderlijke gedachte zien, en geen matte uitwerking van „vierkant". Een kind weet al, dat bij een vierkant de lengte gelijk is aan de breedte; maar zulke kinderlijkheden kan men in dit boek niet verwachten.

Is de eerste gedachte, dat het Koninkrijk Gods de gansche aarde beslaat, de tweede voegt daaraan toe, dat het dit doet in schoonheid, met symmetrie, in heerlijke harmonie. Het Koninkrijk Gods vervult

de wereld tot in haar uiterste hoeken, èn overal is volkomenheid en schoonheid. Het is overal *even* heerlijk. En wij verstaan dit het best door de tegenstelling met de huidige wereld met haar woestijnen, naakte rotsen, ontoegankelijke bergoorden, diepe zeeën, die alle ook wel eigen schoonheid, maar desniettemin ook verschrikkelijkheid hebben. In die nieuwe wereld zal overal enkel volkomenheid zijn.

Doch nu gaat de engel dan aan 't meten: *„en hij mat de stad met het riet op twaalf duizend stadiën; haar lengte, en haar breedte, en haar hoogte, zijn gelijk"*. Vóór alles valt alle nadruk op het getal 12000. Hierin stemt Johannes met Ezechiël overeen „dat het zeer bizonder de maten en getallen zijn waarop het aankomt" (Aalders, aangeh. art., p. 462, noot 2). Met dit *getal* wordt de waarde van het Koninkrijk Gods aangegeven. We behoeven niet te vragen of dit getal de omtrek of één der zijden van de stad aanduidt. Dat is op geen enkele wijze zeker uit te maken; het wordt niet gezegd; en het doet er ook niet toe. We hebben slechts te trachten de symbolische beteekenis van dit getal te verstaan. En dan legt twaalf duizend met *twaalf* nadruk op het volk van God, dat door dit getal gekenmerkt wordt, en met *duizend* op de volkomenheid op aarde, niet alleen in lengte en breedte, maar ook in de hoogte van haar historisch bestaan (vgl. p. 147, waar we bij 7 : 4—8 ditzelfde getal aantroffen; en p. 317, bij 14 : 20). Als de stad 12000 stadiën meet, brengt dit tot uitdrukking, dat zij *heel het volk Gods* bevat, zooals het in zijn volkomenheid of geheelheid op aarde, in alle tijden, heeft geleefd over de lengte en breedte der aarde. Al Gods volk is in deze heilige stad saamgebracht.

Verrijst dit eerste deel op de basis van het „en de stad lag vierkant", zoo werkt het „haar lengte, en haar breedte, en haar hoogte zijn gelijk" nader het „en haar lengte is zoo groot als haar breedte" uit. De stad beslaat de gansche aarde, en bevat al het volk Gods; maar als zoodanig, als heilige stad, als stad van het volk Gods, strekt ze zich dan ook niet alleen, in volkomen harmonie, over de lengte en breedte der aarde uit, maar strekt ze zich ook in de hoogte uit, *in even volkomen harmonie met den hemel.* Ze leeft op de gansche aarde, maar ook in volkomen verband met den hemel. En alles is even schoon en volmaakt; niet slechts als men de stad horizontaal ziet liggen, maar óók in haar verticale verheffing tot den hemel. *De kubus volmaakt het vierkant.* Schoon is de stad, zooals ze daar ligt op de aarde; maar als het volk Gods daarin gezien wordt, dan wordt de volkomenheid nog heerlijker gezien: óók in de hoogte, die hemel en aarde vereenigt tezaam.

„En hij mat haar muur honderd vier en veertig ellen". Als het volk Gods aangeduid is, dan wordt ook steeds weer op de afzondering en afscheiding van al het booze gelet: de muur, die dit volk teekent als het erfdeel des Heeren, veilig, voor eeuwig, door Hem bewaard.

Ook de muur heeft waarde en beteekenis; een beteekenis, die thans uitgedrukt wordt, weer door een getal, n.l. door 144. Ook dit getal vonden we in cap. 7 reeds, waar het door de Openb. zelf ontleed werd in 12 × 12; vgl. 7 : 4—8. Wanneer het getal 12000 nog aan een bepaalde groep van Christenen zou kunnen denken (men zie p. 147), zoo brengt 12 × 12, het getal 144, tot uitdrukking, weer op eigen wijze, in onderscheiding van 12000, dat AL het volk Gods, waar het ook gevonden worden mag, in welke formatie of met welk bijzonder karakter dan ook, in oude of nieuwe bedeeling, in Oost of West, binnen dezen muur besloten is, en door God in Zijn stad is opgenomen en samengebracht.

Ook hier vragen we dus niet, of de hoogte, dan wel de dikte van den muur gemeten is. Dit is al weer, aan de hand van den tekst, onmogelijk uit te maken; maar we laten het GETAL spreken, omdat dàt alleen spreken wil, en, in verband met wat we vroeger vonden in dit boek, ook metterdaad spreekt. Juist omdat de nadere bijzonderheden ook hier weer ontbreken ten aanzien van wat nu eigenlijk gemeten wordt, zijn we genoopt, uitsluitend op de beteekenis van het getal te letten.

In deze verzen 15—17 is ons door de getallen 12000 en 144 de volkomenheid van de stad tot bewustzijn gebracht, als bevattende de volkomenheid, het totaal getal, van al Gods volk. Dàt is het wat in deze stad gevonden wordt, op de gansche nieuwe aarde, in de rijkste schoonheid en harmonie, die reikt tot in de nieuwe hemelen toe. Heel dat volk mocht de aarde beërven, en het woont daar, in harmonie met den hemel, onder de bescherming en hoede Gods, die *al* Zijn volk omvat. Niet op het *gróót* getal, maar op de *volkomenheid* van het getal van Gods volk (12000) wordt thans de nadruk gelegd. Niet op het veilige en afgezonderde, maar op het *al-Gods-volk-omvattende*, in de volkomenheid van het getal van Gods volk (12 × 12), komt het nu aan. En dat alles in de volkomenheid der schoonheid, uitgedrukt door de regelmaat en harmonie der metingen, zoowel van de stad, als van den muur. De heilige stad is de stad der volkomenheid van al Gods volk. Zij zijn allen daar in gebracht.

2. De kostbaarheid (21 : 18—20).

Klaarblijkelijk bedoelt de Openb. bij de beschrijving van de nieuwe wereld, aansluiting niet maar bij één doch bij meerdere plaatsen van het O. T. Werden we in het voorafgaande vooral herinnerd aan Ezech. 40—48, nu worden onze gedachten veel meer tot Jes. 54 : 11—12 gevoerd, waar de heerlijkheid van het toekomstige Jeruzalem geteekend wordt met de vergelijking van edelsteenen, en ook op de fundamenten gelet wordt in de woorden: „Zie, Ik zal uwe steenen

gansch sierlijk leggen, en Ik zal u op (of met) saffieren grondvesten". Jesaja spreekt in deze verzen ook van de poorten en van den muur; men vgl. hierbij Ridderbos in de Korte Verklaring.

De beelden, die hier gebruikt worden van goud en van edelsteenen, om de waarde of heerlijkheid der Godsstad te teekenen, zijn dus al weer niet vreemd aan den Bijbellezer. Een merkwaardige, maar zeer moeilijk te verklaren plaats, die hierbij ook van belang is, is Ezech. 28 : 11—19, waar de heerlijkheid van den mensch in het paradijs geschetst wordt met edelsteenen; hetgeen al weer niet verwonderen kan, als men Gen. 2 : 11—12 naleest, waar van goud en edelsteenen sprake is.

Het meest bekend zijn de edelsteenen, die de hoogepriester in het O. T. in den borstlap droeg, door Gispen in de Korte Verklaring op Ex. 28 : 15—30 het borstschild genoemd, een stuk goed met gouden kasten voor edelsteenen.

Uit het vroeger reeds genoemde werk van J. Bolman, De Edelsteenen uit den Bijbel, halen we hier aan wat hij zegt op p. 134, „dat bij de 12 steenen van den borstlap, die in het O. T. voorkomen, slechts *drie* doorzichtig waren, terwijl de andere *negen* ondoorzichtig tot doorschijnend geweest zijn; terwijl het omgekeerde het geval is bij de edelsteenen, die in het N. T. bij de beschrijving van het Nieuwe Jeruzalem, vermeld worden; hiervan zijn *negen* doorzichtig, waarvan de Diamant ze alle in schittering en glans overstraalt, waarbij de opgevallen lichtstralen als in duizendvoudige fonkeling teruggekaatst worden, terwijl in de andere de kleuren als hoofdtinten der regenboog (rood, geel, groen, blauw, violet) zijn weergegeven. De *drie* overige zijn doorschijnend en ondoorzichtig."

Uit dit alles blijkt reeds voldoende, dat de Openb. zich aansluit bij wat vroeger was geopenbaard en beloofd aangaande de heerlijkheid van Sion en haar inwoners, het Koninkrijk Gods en zijn burgers, maar dat dit alles hier toch weer zelfstandige verwerking toont, *voltooiing* van de Godsopenbaring, die vanouds hierover was geschonken. Niet alleen door maten en getallen, doch nu weer op andere wijze, met goud en edelsteenen, wordt de waarde of heerlijkheid van het Koninkrijk Gods in de Voleinding weergegeven.

„En het bouwwerk van haar muur was jaspis", of liever met Bolman, a.w., p. 88—93, diamant. De muur werd vs. 12 groot en hoog genoemd, waardoor tot uitdrukking werd gebracht, dat de stad een groot aantal burgers bevat, die daar volkomen veilig en afgezonderd van al het booze wonen; maar daar wordt thans *verzekering* van gedaan, als de muur uit diamant blijkt te bestaan, de hardste van alle edelsteenen (Bolman, a.w. p. 105 zegt: 140 maal zoo hard als de robijn, die, met den saffier, reeds behoort tot de hardste edelsteenen). Ook Zacharia gaf indertijd reeds, 2 : 5, zulk een nadere bepaling van den

muur, die de Heere rondom Jeruzalem zou zijn: hij sprak van een muur van vuur; ieder, die de stad zou willen naderen, wordt door het vuur verteerd (vgl. Ridderbos, Korte Verkl., t. a. p.). Het komt niet op de voorstelling aan, maar op de gedachte; — of men met het O. T. wil spreken van verteerend vuur, of met het N. T. van de harde diamant, in elk geval is de *gedachte,* dat de stad volkomen beveiligd is tegen iederen vijandelijken aanval. En die beveiliging (daarin stemmen O. en N. T. volkomen overeen) wordt de stad verleend doordat God Zelf daarvoor instaat. Zooals Zacharia den Heere den muur-van-vuur noemt, zoo herinnert hier de muur-van-diamant aan den steen, waarmee 4 : 3 God Zelf vergeleken werd. Ook het booze en Gode-vijandige bestaat tot in der eeuwigheid, maar het zal de stad Gods nooit meer kunnen naderen. Met 20 : 9—10 is dat voor eeuwig afgeloopen. Herhaling van de droeve paradijsgeschiedenis is niet meer mogelijk. Al het oude heeft afgedaan. Dit is een *nieuwe* wereld.

Is de muur van diamant, de schoonste der edelsteenen, *„de stad was zuiver goud, gelijk aan zuiver glas.”* Goud en glas komen ook Job 28 : 17 met elkaar voor (de St. Vert. heeft daar, i. p. v. glas, kristal, wat wel niet juist is), waarbij te bedenken is, dat glas in de oudheid een zeldzaam product is, en daarom ook in één adem genoemd kon worden met edele metalen (Bleeker, Tekst en Uitleg, op genoemde plaats). Het is al weer moeilijk uit te maken, of hier gedacht moet worden aan het glanzende, aan het gladde (Bolman, a.w. p. 92), of aan het doorzichtige van het glas. We sluiten niets uit, wanneer we spreken van het *kostbare* zoowel van het goud, als van het glas; het heerlijke en waardevolle, dat hier toch vooral uit wil komen. Wel is duidelijk, dat met name de zuiverheid van beide naar voren wordt gebracht. Het is alles louter; onvermengd; echt; we zouden kunnen zeggen „achttienkaraats”, een uitdrukking, die wel allereerst op goud teruggaat, maar ook in ruimeren zin gebruikt wordt.

We krijgen hier nieuwe indrukken van het Koninkrijk Gods, die op allerlei wijzen trachten de gedachte van ongekende kostbaarheid en heerlijkheid in ons te wekken. De stad zelf is zoo schoon; ze is van het edelst metaal; te vergelijken met een der heerlijkste producten, die de menschheid kent. Alles is daar volmaaktheid. Er is niets leelijks of gebrekkigs in. In de voleinding is het schoon!

De kostbaarheid of heerlijkheid van den muur en van de stad wordt slechts kort aangegeven, maar over het derde, *de fundamenten van den muur der stad,* wordt nu veel breeder uitgeweid. Die waren *versierd met alle soort kostbaar gesteente.*

Aan het werk van Bolman ontleenen we nu eerst de volgende gegevens. *Het eerste fundament was Jaspis* (p. 88—93): *de diamant;*

kleurloos; doorzichtig; *het tweede Saffier* (p. 97—99): *de lazuursteen* (lapis lazuli); blauw; ondoorzichtig; *het derde Chalcedon* (p. 99—106): *de robijn;* rood; doorzichtig; *het vierde Smaragd* (p. 95—97): *de smaragd;* groen; doorzichtig; *het vijfde Sardonix* (p. 106—107): *de sardonyx;* bruinrood; doorschijnend; *het zesde Sardius* (p. 93—95): *de sarder;* roodbruin; doorschijnend; *het zevende Chrysoliet* (p. 108—111): *de topaas*; geel; doorzichtig; *het achtste Beryl* (p.112—114): *de beryl;* kleurloos; doorzichtig; *het negende Topaas* (p. 115—116): *de chrysoliet;* geelachtig-groen; doorzichtig; *het tiende Chrysopraas* (p. 116—119): *de edelberyl;* groen; doorzichtig; *het elfde Hyacinth* (p. 119—122): *de saffier;* blauw; doorzichtig; *het twaalfde Amethyst* (p. 122—123): *de ametist;* violet; doorzichtig.

Zoo wordt een keur van edelsteenen genoemd; van allerlei kleuren; voor verreweg het grootste deel doorzichtig. Slechts twee zijn doorschijnend; slechts één, volgend op den diamant, is ondoorzichtig. De diamant, reeds vooropgaande, wordt hierdoor te meer van de andere afgezonderd, en alle andere overheerschend, in zijn rijke schittering en klaarheid.

Goud en edelsteenen behooren bij Gods tabernakel en tempel. Ze trachtten, naar Gods wil en voorschrift, reeds in het O. T. iets tot uitdrukking te brengen van de heerlijkheid Gods. Het is *die* kostbaarheid en heerlijkheid, waardoor het nieuw-Jeruzalem in zijn geheel op bijzondere wijze gekenmerkt wordt; en eigenlijk zijn al deze verzen slechts een nadere uitwerking van wat reeds vers 11 gezegd werd: dat de stad had de heerlijkheid Gods.

De heerlijkheid Gods omgeeft de gansche stad als een muur; maar ook de stad zelf is er van opgebouwd; terwijl haar grondslag (de fundamenten) er op veelvuldige wijze van getuigt. Alles spelt in deze stad de heerlijkheid Gods. Dàt is haar bijzondere kostbaarheid. Dàt is haar waarde en rijkdom.

3. De schoonheid (21 : 21).

De waarde van het Koninkrijk Gods in de Voleinding komt uit in haar volkomenheid; in haar kostbaarheid; maar nu tenslotte ook nog in haar schoonheid. Daarvoor wordt nu, naast de kostbare edelsteenen, van paarlen gesproken; waarover men bij Bolman, a. w. p. 124—132 kan lezen.

Edelsteenen treffen door hun kostbaarheid; paarlen door haar schoonheid. „De paarl was ten tijde van Jezus' omwandeling dan ook in Palestina onder al de rangen der maatschappij een zeer geliefd versieringsobject" (Bolman, p. 126). Zoo vonden we de parel ook in 17 : 4 en 18 : 12, 16. Omdat de parel doorboord kan worden, om haar aan een snoer te dragen, kan men zich een reusachtige paarl denken,

waarin *een poort* is uitgehouwen; en zoo wordt hier dan gezegd: *„en de twaalf poorten waren twaalf parelen; een ieder van de poorten telkens, was uit ééne parel.”* Ook op deze wijze wordt dan weer duidelijk, dat het niet zoozeer gaat om de kostbaarheid van de paarl, maar vooral om haar schoonheid, en haar gebruik en waarde als versiering. Jezus sprak ook van een koopman, die *schoone* parelen zocht, Matth. 13 : 45 v.; vgl. ook Matth. 7 : 6: men moet geen paarlen voor de zwijnen werpen! Als versieringsvoorwerp is ook 1 Tim. 2 : 9 nog van paarlen sprake.

Niet slechts heerlijk, maar ook schoon is het volk Gods, dat door de poorten der stad ingegaan is; uitermate schoon; boven alles en allen schoon. We denken hier vanzelf aan Ps. 45, maar ook aan vele plaatsen der Schrift, waar de schoonheid toch wel niet alleen van uitwendige schoonheid, maar ook van innerlijke verheerlijking getuigt, van een bijzonder werk Gods, Ex. 2 : 2, vgl. met Hand. 7 : 20 en Hebr. 11 : 23; voorts het Hoogl. op verscheidene plaatsen. Aan de schoonheid van Gods volk wordt in de Schrift waarde gehecht, Ezech. 16 : 10—14. En ze wordt dan ook hier tot uitdrukking gebracht door de twaalf poorten der stad, naar het getal van Gods volk, *elk in eigen schoonheid,* te doen pralen als parelen.

„En de straat der stad was zuiver goud, als doorzichtig glas”. Zooals zich achter den muur de stad bevindt, vs. 18, zoo strekt zich achter de poorten de straat der stad uit: het is de stad van uit een bijzonder aspect, dat we ook reeds 11 : 8 vonden; het stads*leven;* het beweeg en verkeer der stad in het openbare leven. Ook hier is alles zuiver goud, onvermengd en echt, van vol gehalte; waaraan thans echter niet toegevoegd wordt, zooals in vs. 18, gelijk aan zuiver glas, doch: als doorzichtig glas. Ginds kwam het glas in aanmerking als kostbaar product, als zuiver glas; en de stad was van even echt *goud,* als glas zuiver kan zijn. Hier komt de *eigenschap* van zuiver glas naar voren, dat het doorzichtig is; en zóó *zuiver* is het goud van de straat der stad, dat het met doorzichtig glas kan vergeleken worden. Niet op het goud, maar op de zuiverheid van het goud valt nu de meeste nadruk. En de bedoeling is, aan te geven, dat heel het leven in het Koninkrijk Gods zuiver, echt, onvermengd, transparant, in al zijn heerlijkheid is.

De waarde, de kostbaarheid, de heerlijkheid van de stad Gods is hier dus nader bepaald als van de kostelijkste schoonheid en van de heerlijkste zuiverheid te zijn. In beide werkt ongetwijfeld weer de tegenstelling met de oude wereld door, waaraan het gebruik van de paarlen (17 : 4; 18 : 12, 16) reeds herinnerde. Ginds was het alles weelderigheid en pronkzucht, waarmee de wereld zich optolkte en versierde, maar hier, in de stad Gods, is het leven van echte, zuivere, ware schoonheid; transparant; doorzichtig; zonder bijbedoelingen of heimelijk verkeerde strevingen en begeerten. Hier vertoont zich alles

zoo als het is. Hier geen schijn, waaraan het wezen niet beantwoordt; maar echtheid in het leven; waarheid en waarachtigheid in de schoonheid, die men heeft en toont. Hier is alles waarlijk schoon.

III. DE HEILIGHEID VAN HET KONINKRIJK GODS.

22. *En ik zag in haar niet eenen tempel. Want de Heere God, de Almachtige, is haar tempel, en het Lam.*
23. *En de stad heeft geene behoefte aan de zon, en ook niet aan de maan, om voor haar te schijnen. Want de heerlijkheid Gods verlicht haar; en hare kaars is het Lam.* 24. *En de natiën zullen in haar licht wandelen, en de koningen brengen hunne heerlijkheid in haar.*
25. *En hare poorten zullen des daags nimmer gesloten worden: want nacht zal (het) aldaar niet zijn.*
26. *En de heerlijkheid, en de eer, der natiën zullen zij in haar brengen.* 27. *En geenszins zal in haar inkomen al wat onrein (is), en die gruwel doet, en leugen, dan alleen, die geschreven staan in het boek des levens des Lams.* Openb. 21 : 22—27.

1. Het heilige (21 : 22).

Thans volgt nog het derde hoofdstuk over het Koninkrijk Gods in de Voleinding. De vorige hoofdstukken stelden het ons in zijn grondtrekken en in zijn waarde voor oogen. De hoofdgedachten blijven dezelfde. Ze worden ons, als in een lied of een gedicht, slechts telkens opnieuw bezongen. Er is maar één thema, dat steeds weer uitgewerkt wordt: de stad had de heerlijkheid Gods (vs. 11); of, om het met Paulus te zeggen, al even kort: God is daar alles in allen, 1 Kor. 15 : 28. „Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn daar alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen.” Rom. 11 : 36.

Heel deze nieuwe wereld is uit God, die alle dingen heeft nieuw gemaakt, vs. 5; ze daalt van God uit den hemel neer, vs. 2, 10.

Ze straalt van de heerlijkheid Gods, zooals Mozes' aangezicht schitterde door de tegenwoordigheid in de heerlijkheid Gods, vs. 11; Ex. 34 : 29—35; 2 Kor. 3 : 7—18. God Zelf omgeeft haar als een schitterende muur, die haar voor eeuwig beveiligt tegen en afzondert van al het booze, vs. 12. Groot en volledig is het getal harer burgers, uit heel de wereld, van alle kanten, daarin samengebracht, vs. 12—13, gegrondvest op het heerlijke fundament van het Evangelie van Christus,

door de apostelen verkondigd, vs. 14. De aarde is haar ten erfdeel geworden, en, in al haar deelen volkomen, leeft ze in heerlijke harmonie met den hemel, met al de volheid van het volk van God, vs. 16—17. In haar glanst en straalt alles van de kostbaarste, goddelijke heerlijkheid, die zich op menigvuldige wijze aan haar betoont, vs. 18—20. En heel het volk Gods praalt daar in onvergankelijke, zuivere en volkomen schoonheid, vs. 21.

Zij is (en dat volgt thans nog) het volkomen tegenbeeld van de oude wereld, waarin de zonde heerschte. Ook deze gedachte kwam vroeger reeds uit, vs. 9—10; vs. 16; vs. 21; maar ze wordt thans toch nog weer afzonderlijk in het licht gesteld, zooals ons reeds blijken kan uit de negatieve aanvangen van elk der drie paragrafen, waarin we dit hoofdstuk verdeelen: geen tempel; geen zon en maan; geen nacht. Toch volgt daarop steeds schoon, en sterker, het positieve, waardoor deze stad bepaald wordt: de Heere haar tempel; de Heere haar heerlijkheid; de heerlijkheid der uitverkorenen. Deze nieuwe wereld staat wel in tegenstelling met de oude, maar ze wordt door haar niet bepaald. ZIJ is de oorspronkelijke, bepaald door de heiligheid, heerlijkheid, en waarheid Gods. De oude wereld was van haar slechts de caricatuur in zonde, schittering, en leugen. Dienovereenkomstig kiezen we onze opschriften dan ook niet in negatieven, maar in positieven vorm; en spreken van de heiligheid van het Koninkrijk Gods, die nader ontvouwd wordt in het heilige, het heerlijke en het uitverkorene.

Een tweede punt, waar we op te letten hebben bij dit hoofdstuk, is, dat nergens in de verzen 9—27 de aansluiting bij het O. T. zoo sterk en bijna letterlijk is als hier. Hoe zelfstandig ook uitgewerkt, zouden we toch dit derde hoofdstuk een verkorte weergave van Jes. 60 kunnen noemen, met vaak bijna woordelijke aanhalingen. Ook dit heeft zijn beteekenis. Deze nieuwe wereld is niet slechts geen namaak van de oude, maar ze is steeds zoo in Gods gedachten geweest, als ze nu geworden is; en God heeft die gedachten in den loop der openbaringsgeschiedenis ook aan Zijn volk doen kennen. En zoo moeten we haar nu ook leeren kennen: als de vervulling van Gods beloften van oudsher; als voleinding van wat God voorzegde en in de nieuwe bedeeling aanvankelijk ook reeds wrocht in het Koninkrijk Gods, dat Christus op aarde oprichtte, in het nieuwe, blijvende verbond, 2 Kor. 3 : 11.

Zoo wordt ons nu allereerst de voleinding van het heilige geleerd met de woorden: *„En een tempel zag ik niet in haar, want de Heere God, de Almachtige, is haar tempel, en het Lam.”* In de oude wereld had de zonde alles doortrokken en verwoest, en moest met moeite een plaats voor het heilige afgezonderd worden. Het duidelijkst blijkt dat in de oude bedeeling dezer wereld, vóór de komst van Christus

op aarde. Dan is al het heilige een afgezonderd en wel omschreven geheel: het heilige land, het heilige volk, de berg Sinaï, tabernakel, tempel, tempelberg, enz.; het heilige is aan een bepaalde plaats gebonden, en wordt door heidenen daartoe zelfs beperkt, in dwaling en onverstand; waarover men lezen kan Dr J. L. Palache, Het Heiligdom in de voorstelling der Semietische volken, Leiden, Brill, 1920. Wij behoeven hier niet lang bij stil te staan, want met Christus en het nieuwe verbond is dit alles reeds zooveel anders geworden, Joh. 4 : 20—24, reeds voorbereid door Jer. 3 : 16; 31 : 31 v.v. Men kan en mag nu overal den Vader aanbidden en den eeredienst Gods uitrichten. De tempel is geen huis meer, maar reeds de gemeente des levenden Gods. Het heilige is verheerlijkt. Gods „woonplaats", waar men Zijn gemeenschap vindt, zijn de harten der menschen geworden, in den Heiligen Geest, Joh. 14 : 23. Men vindt God nu overal, en alle pelgrimstochten zijn overbodig geworden. Dit is de *vervulling* van het oude verbond. Maar . . . de *voleinding* van dit nieuwe verbond zal datgene, wat wij nu reeds in het heilige genieten mogen, nog verre te boven gaan: in de voleinding van het Koninkrijk Gods zal God *alles* in *allen* zijn; Hij zal allen geheel vervullen en bepalen tot in eeuwigheid. Daar werden we reeds vs. 3—4 op voorbereid. Dat wordt nu wonderbaar uitgewerkt, als niet meer de gemeente Gods tempel heet, maar God de tempel van Zijn volk; „want de Heere God, de Almachtige, is haar tempel". God woont dan maar niet in Zijn volk, maar de Zijnen wonen in Hem; ze zijn in Hem, en leven in Hem, en bewegen Zich in Hem. Het heilige is absoluut geworden. Er is niets meer dan het heilige alleen. Alles is heilig geworden. Want alles rust in en leeft uit God, den Heere, den Almachtige.

„En het Lam", wordt daar aan toegevoegd. Dat is het verschil met den paradijstoestand, waarin ook alles heilig was. De verbondsgemeenschap met God bestaat in der eeuwigheid in Christus, die, als het Lam, de zonde der Zijnen verzoende, en het eeuwige leven hun verwierf. In Zijn offerande staat alles tot in eeuwigheid onveranderlijk vast, en daarin blijft alles rusten. Daarom wordt dit er aan *toegevoegd*. Het Lam, de Middelaar der uitverkorenen, (men zie cap. 5), is niet op dezelfde wijze als de Heere God, de Almachtige de tempel van Zijn volk. De Heere God, de Almachtige, de Drieëenige, is alles in allen, *in* Christus, *in* het Lam. Hij wordt hier niet het Woord genoemd (zooals men misschien verwachten zou; vgl. S. G. de Graaf, De Genade Gods en de Structuur der gansche Schepping, in Phil. Ref. I, 1, p. 23), maar het Lam. Als het Lam is Hij de uiterste hoeksteen van den tempel van het nieuwe verbond, Ef. 2 : 20. In Christus, als het Lam, wies heel de gemeente Gods op tot een heiligen tempel in den Heere, tot een woonstede Gods in den Geest. Zóó wordt dit dan echter ook voleindigd in de vernieuwing van alle

dingen: de Heere God, de Almachtige, wordt en is dan voor eeuwig de tempel van Zijn volk; èn het Lam; in Christus den Middelaar. In Christus heeft Gods volk het eeuwige leven; en ook het heilige, dat daarin is. Als *verloste* menschheid. Als *herschapen* volk van God. Als *nieuwe* wereld. Dat komt daarin uit, dat niet slechts de Heere God, maar ook het Lam daarna afzonderlijk, de tempel van Gods volk is. Omdat ze eeuwig in Hem leven, is God voor eeuwig alles in hen allen; ja, zijn zij en kunnen zij zijn eeuwig in Hem.

2. Het heerlijke (21 : 23—24).

De zelfstandigheid, waarmee de Openb. hier O. T.sche stof heeft verwerkt, blijkt van belang tot vaststelling der bedoeling van dit hoofdstuk, v. 22—27. Er kan moeilijk aan getwijfeld worden, dat deze verzen bij elkander behooren. De parallelle bouw, die sterk is doorgevoerd (geen tempel, want de Heere God; geen zon en maan, want de heerlijkheid Gods; geen poortsluiting, want geen nacht), wijst daar onmiskenbaar op. Maar als deze verzen dan één geheel vormen, óók daarin dat ze duidelijk teruggaan naar Jes. 60, dan valt het te meer op, dat dit niet geldt voor onze eerste paragraaf, v. 22. En daarin komt nu de zelfstandige verwerking uit van de O. T.sche stof. De grondgedachten van deze verzen sluiten geheel bij Jes. 60 aan; maar Jes. 60 wil, naar de juiste samenvatting van Prof. Ridderbos in de K. V., Sions *heerlijkheid* teekenen: „dit hoofdstuk ontwerpt een beeld van de schitterende heerlijkheid, die aan Jeruzalem ten deel zal vallen, doordat de HEERE het bestraalt met zijn licht, de volken erheen komen met hun schatten om het te bouwen en te versieren, en het wordt tot de woonstede Gods en eene stad van louter rechtvaardigen." De Openb. verwerkt dit nu echter zoo, dat niet in de eerste plaats de schittering en heerlijkheid der Godsstad, maar haar *heiligheid* voorop komt te staan. Wel liggen die beide dicht bij elkaar: de heiligheid Gods openbaart zich in Zijn heerlijkheid; en waar de heerlijkheid Gods zich vertoont, daar wordt alles tot een heiligdom (men denke slechts aan de brandende braambosch, tabernakel en tempel); maar er is dan toch accentsverschil; en dan legt Jesaja den grootsten nadruk op de heerlijkheid van Sion, maar de Openbaring doet vooral de heiligheid uitkomen. Daarom ging hier de uitspraak over den tempel, over het heilige, voorop, met een gedachtengang, dien men in Jesaja nog niet zou *kunnen* vinden; en volgt nu, in zeer nauwe aansluiting bij Jes. 60, de beschrijving van het heerlijke van die heiligheid; van de heiligheid van het Koninkrijk Gods; van de heilige stad. Het is alles nog zooveel heerlijker geworden dan de oude profeten daarvan konden spreken. Dat komt vooral uit in de vooropstelling van het *heilige* van dit voleindigde

Koninkrijk Gods; hetgeen hier nu, ook in de volgende verzen, v. 23—27, alles-beheerschend blijft.

Het Koninkrijk Gods is heilig, absoluut heilig: de Heere God, de Almachtige is haar tempel, en het Lam. Doch die heiligheid Gods komt nu ook uit in het heerlijke, in de heerlijkheid Gods, zich in deze heilige stad openbarende: *„En de stad heeft geen behoefte aan de zon, en ook niet aan de maan, om voor haar te schijnen, want de heerlijkheid Gods verlicht haar, en haar kaars is het Lam."*

God is alles in allen. Men kan dat niet genoeg bedenken, als men over het Koninkrijk Gods in de voleinding spreekt. Alle leven en heil, alle licht en heerlijkheid, komen den burgers van die stad rechtstreeks en onmiddellijk van God toe; en men heeft niet allerlei hulpmiddelen meer noodig, om daar iets van te ontvangen en te genieten. Men verkrijgt alles zóó-maar; omdat alles in God ligt; omdat God Zijn heerlijkheid uitstraalt, schenkt, meedeelt; en men in de nieuwe wereld met God leeft en gemeenschap heeft. Daarom is er in heel die wereld van het voleindigde Koninkrijk Gods geen behoefte meer aan de zon of aan de maan, om licht te ontvangen, bij dag of nacht, zooals dat in *deze* bedeeling is; maar men leeft daar altijd in het onvergankelijk licht van Gods aangezicht.

Maar dan is het ook hier, als in v. 22, zóó, dat het Lam daarbij de kaars is. Het Middelaarschap van Christus is onvergankelijk en eeuwig; en alle mededeeling Gods bestaat in Hem, in Wien wij de verzoening hebben van onze zonden tot in eeuwigheid.

Sloot reeds het vorige nauw aan bij Jes. 60, bepaaldelijk bij v. 19—20, niet minder is dit het geval met het volgende: *„en de natiën zullen in haar licht wandelen, en de koningen brengen hunne heerlijkheid in haar."* Beter nog dan met „natiën" vertaalt men hier met „heidenen", want dat is de doorgaande beteekenis van *„de* volken" (ta ethnè) in de Openb., waarvoor we verwijzen kunnen naar 2 : 26; 11 : 2; 11 : 18; 12 : 5; 15 : 3; 16 : 19; 19 : 15; 20 : 3, 8; 21 : 6; 22 : 5. In tegenstelling met Israël wordt dan gedacht aan *alle* volken der wereld; die in het heidendom verzonken waren, 14 : 8; 15 : 4; 18 : 3; 18 : 23. Ook wanneer dit nader uitgebreid wordt, en er sprake is van alle geslachten, talen, volken en naties, wordt niet slechts op de wereld in neutralen zin gedoeld, den kosmos, maar speelt de gedachte mee door, dat die wereld in de zonde verzonken ligt, 5 : 9; 7 : 9; 10 : 11; 11 : 9; 13 : 7; 14 : 6; 17 : 15. En zoo is het in de Openb. niet mogelijk in „de volken" een neutraal begrip te vinden, maar moet men daar wel steeds een religieuze tint in zien, zooals bij ons in het woord wereld of heidendom ligt.

Hetzelfde geldt dan ook (waarin al weer het O. T.sch koloriet der Openb. uitkomt) van „de koningen". Ook hier is geen neutraliteit

in, maar de bijgedachte van goddelooze of heidensche koningen. Ze worden dan ook bij voorkeur koningen *der aarde* genoemd, 1 : 5; 6 : 15; 17 : 2, 18; 18 : 3, 9; 19 : 19; 21 : 24; — en 16 : 14 van de geheele wereld. „De koningen van het Oosten kon 16 : 14 zelfs uitdrukking zijn voor duivelenmachten; vgl. 9 : 11. Toch kunnen de als heidensch beschouwde koningen der aarde ook zonder meer „de koningen" genoemd worden, 10 : 11; 17 : 10, 12, 14; 19 : 16, 18; 21 : 24.

Maar zoo wordt hier dan, tot heerlijkheid van het eeuwig Koninkrijk Gods, gezegd, dat de heidenen in het licht van die stad zullen wandelen, en dat hun koningen hun heerlijkheid daarin brengen. In dit alles is zulk een duidelijke herinnering aan de profetie van Jes. 60 : 3, 5, 11, dat we genoopt worden de hier gebezigde uitdrukkingen geheel als aanhalingen van Jesaja op te vatten en te verstaan. Dàt zag Jesaja als de toekomstige heerlijkheid van Sion, dat daarin niet alleen Israël zou zijn, maar dat ook alle heidenen, met al hun rijkdommen en schatten van cultuur, met al hun macht en heerlijkheid, tot Israël en Sion zouden komen, om bij hen te wonen, en in hun voorrechten en zegeningen te deelen. Die heerlijkheid van Sion is zeker reeds van den eersten Pinksterdag af in vervulling gegaan, maar haar voleinding bereikt ze toch eerst in de eeuwigheid, zooals Johannes hier nu het Koninkrijk Gods ziet en schetst. Als hij dat doet met de *woorden* van Jesaja, dan duidt hij daarmee aan, dat we hier eerst *de* vervulling vinden van de profetieën.

In het Koninkrijk Gods en de heerlijkheid daarvan deelt niet maar één volk, maar in het licht dier stad zullen *de volken der wereld* wandelen, terwijl hun *koningen,* d. i. hun leiders en grooten op elk gebied des levens, hun heerlijkheid daarin brengen. Dat zal met elkaar samengaan: de volkeren wonen daar, maar elk met het eigene van karakter en stempel, van kultuur en ontwikkeling, van rijkdom en heerlijkheid, dat de grooten en machtigen van geest, kunst, wetenschap, hun opdrukte. En dan zal elk volk daar zijn in eigen schittering en heerlijkheid, zooals de edelsteenen van v. 19—20 reeds tot uitdrukking brachten. Zij vormen daar allen tezamen het éene volk van God, maar niemand verliest daar eigen persoonlijkheid en wezen; integendeel, elk heeft daar een eigen nieuwen naam, naar zijne werken; vgl. 3 : 12. Allen wandelen in het licht en de heerlijkheid Gods, maar ieder weerkaatst dat op eigen wijze, naar dat men op aarde werd. Er zal geen eenvormigheid, maar veelkleurigheid in die stad zijn; en dat zal samenhangen met wat ieder op aarde was, en zooals men op den dag des Heeren verheerlijkt werd, 19 : 18*b;* 20 : 12; 1 Kor. 3 : 13 v.

3. Het uitverkorene (21 : 25—27).

Nog volgt een derde onderdeel, dat de heiligheid van het Koninkrijk Gods in zijn voleinding belicht. De overgang wordt gemaakt doordat er nu, naar de gewoonte van heel dit Tweede Stuk, v. 9—27, over de *poorten* van de stad gesproken wordt. Er wordt opnieuw een ander aspect gegeven. Het gaat niet meer over wat er in de stad *is*, maar over wat daar in *komt*. En ook dit nu weer in het licht der heiligheid.

Dat er niets van de zonde of de onheiligheid in komt, wordt nu aldus gezegd: *„En hare poorten zullen des daags nimmer gesloten worden, want nacht zal het aldaar niet zijn."* De aansluiting bij Jes. 60 : 11 is al weer onmiskenbaar. De poorten der stad behoeven nooit gesloten te worden uit vrees voor den vijand, d. i. voor den booze of het booze; want *nacht* (en we verstaan deze uitdrukking in heel dit verband nu vanzelf), donkerheid, duisternis, zal het aldaar niet zijn. De donkerheid der buitenste duisternis, noch de zwartheid der zonde zullen daar kunnen doordringen. Daar blijft het altijd licht, d. i. heiligheid en heerlijkheid.

Integendeel: het eenige dat daar in komt is *„de heerlijkheid en de eer der volkeren."* Die *„zullen ze daar in brengen." „En geenszins zal in haar inkomen al wat onrein is, en die gruwel doet en leugen, dan alleen, die geschreven staan in het boek des levens des Lams."*

Leest men hier het slot van Jes. 60 bij, met name ook de v. 20—22, dan wordt deze heilige stad weer duidelijk als de vervulling en voleindiging van Gods beloften voorgesteld, die de Heere Zelf te zijner tijd snel zou doen komen, Jes. 60 : 22*b*.

De tegenstelling is nu, in vergelijk met het voorafgaande, ietwat gewijzigd. Daar was het: geen tempel, want God is haar tempel; geen licht van zon en maan, want de heerlijkheid Gods verlicht haar; maar nu volgt op het negatieve: geen poortsluiting des daags het eveneens negatieve: want aldaar zal geen nacht zijn. Alles is daar heilig en heerlijk, omdat God daar alles is in allen; maar nu wordt daar ook het negatieve aan toegevoegd: en omdat daar geen zonde zijn zal, noch inkomen kan. De poorten van een stad werden overdag natuurlijk alleen gesloten, als er gevaar van den vijand in aantocht was. Maar dat behoeft in het heilig Jeruzalem niet, want aldaar zal geen nacht (der zonde) zijn; daar is niets van het booze en verkeerde. Daar is alles heilig.

En dat wordt nu in de volgende verzen weer nader uitgewerkt: slechts de heerlijkheid en de eer der volkeren wordt daar binnengebracht; maar niets van alles wat onrein is, en niemand die gruwel doet en leugen bedrijft. De heerlijkheid en eer der volken: hetgeen ter verheerlijking en tot eere Gods was, d. i. het heilige en al wat voor Zijn aangezicht bestaan kon; wat uit geloof was; en uit Zijn

Geest. In v. 24 was reeds gezegd, dat de heidenvolken en hun koningen in het heilig Jeruzalem zouden inkomen; natuurlijk na bekeering. Dit wordt nu hier bevestigd, en in duidelijker licht gesteld: de heerlijkheid en de eer der volkeren komt daar binnen, maar niets van wat bij alle volkeren der aarde onrein of gemeen was; met zonde bezoedeld en bevlekt; uit onszelf en onze eigen verdorven natuur. Men vgl. 1 Kor. 3 : 13 vv.

Maar tenslotte wordt het ook nog tot het hoogste doorgevoerd: tot de menschen zelf; en niet slechts hun werken. Dan komt niemand daar in, die gruwel doet en leugen bedrijft, d. i. de afgodendienaar en het kind des Satans, levende uit den geest van den Booze; het kind der wereld; vgl. 17 : 4; 18 : 8; 22 : 15. Maar alleen die geschreven staan in het boek des Lams; alleen de uitverkorenen, 20 : 15.

Naar dit laatste hebben we het opschrift van deze derde paragraaf gekozen, want dit is hier eigenlijk het beheerschende. Alles wordt tenslotte teruggebracht tot het welbehagen Gods, dat alleen bepaalt wat uit de wereld in de heilige stad komt. De verkiezing is hier de diepste grond. Daardoor werden de menschen anders en waren ze anders. Daardoor kregen ze heerlijkheid en eer, die ze binnen konden dragen. Hier is ook de vervulling van Rom. 8 : 29—30. Uit Hem en door Hem zijn alle dingen. Zoo is de stad heilig, en blijft ze heilig, tot in eeuwigheid. Geen onheil kan nu meer de stad verstoren.

DERDE STUK.
22 : 1—5.

HET EEUWIGE LEVEN.

I. HET WEZEN VAN HET EEUWIGE LEVEN.

1. *En hij toonde mij eene rivier, klaar, als kristal, uitgaande uit den troon van God, en van het Lam.*
2. *In het midden van haar straat, en van de rivier, aan deze zijde, en aan gene zijde, (was de) boom des levens, die twaalf (maal) vruchten draagt, elke maand zijne vrucht opleverende. En de bladeren van den boom (zijn) tot genezing der natiën. En iets vervloekts zal er niet meer zijn.* Openb. 22 : 1—2.

1. Het Leven (22 : 1).

Het nieuwe Jeruzalem, de heilige stad, het Koninkrijk Gods in de Voleinding is ons getoond in het Tweede Stuk van dit Derde Deel der

Openb. Thans wordt kort, maar rijk, in dit Derde Stuk, de teekening van de Voleinding besloten, en daarmee ook het eigenlijke lichaam van het boek der Openb. Hiertoe voert de uitoefening van het Koningschap van Christus: tot deze Voleinding, waarin God alle dingen nieuw maakt; die heerlijk is; maar waarvan men ook in één woord zeggen kan: die het *leven* is, het eeuwige leven.

Wie zal zeggen wat het leven is? We beseffen dat beter dan dat we het omschrijven kunnen. Maar één ding is zeker, dat voor ons het leven het hoogste goed is; het is in elk geval de uitdrukking voor wat ons het meest waard is. Mits men dan denke aan het ware, het echte leven; het eigenlijke en oorspronkelijke leven, waarvan wij in deze bedeeling slechts een herinnering hebben, en, als we geloovigen zijn, een voorsmaak genieten. De *herinnering* is ons bijgebleven uit het paradijs; de *voorsmaak* genieten we van het eeuwige leven.

Het eeuwige leven is in de Schrift de uitdrukking voor dat echte, eenige en waarachtige leven, dat alleen leven verdient te heeten. Het is het leven, dat niet maar alleen eindeloos voortduurt, omdat men daarin niet meer sterft, doch dat veelmeer heel geen dood meer kent. Het is niet slechts het leven, dat zijn tegenstelling en vijand (den dood) overwint, maar het leven waarin geen dood, noch iets van den dood, zooals ziekte en moeite, ramp en ellende, verdriet en geschrei (21 : 4), aanwezig is of ooit komen kan.

We mogen het zelfs niet slechts negatief zeggen. Het eeuwige leven is een positief begrip, dat van alle negatie en tegenstelling vrij is. Het is LEVEN. En dan is het 't schoonste daar niets meer aan toe te voegen, maar daar alles mee uit te zeggen. „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen en waarachtigen God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt," Joh. 17 : 3. „Nu ken ik ten deele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben," 1 Kor. 13 : 12*b*.

Slechts omdat dit leven òns verkondigd wordt, die nog in deze bedeeling zijn, wordt het ons telkens in de tegenstellingen getoond. Zoo is het ook hier de engel-der-eindgerichten van 21 : 9, die ons het eeuwige leven toont in tegenstelling met de oude wereld. Maar de beschrijving wordt toch hoofdzakelijk positief gegeven; en dat kòn weer door terug te gaan tot den paradijstoestand vóór den zondeval, waarin de tegenstelling nog niet was. Dit teruggrijpen op het paradijs is geen willekeur, noch slechts een apokalyptische kunstgreep, doch het heeft zeer diepen zin. De Voleinding keert terug tot het begin, waarin heel de tegenstelling van zonde en Satan nog niet gevonden werd, maar alles gericht was op het eeuwige leven, terwijl het *leven* er reeds genoten werd. Een rivier stroomde door den hof, Gen. 2 : 10; een boom des levens stond in het midden, Gen. 2 : 9. Maar vóórdat de mensch, tot het *eeuwige* leven gekomen, van dien boom des levens eten kon, had hij, helaas, gegeten van den boom der kennis des goeds

en des kwaads, en moest hij verdreven worden van den boom des levens. De *heilige* geschiedenis was reeds in den beginne verbroken door den val in de zonde; het leven geschonden door den dood, voor het tot eeuwig leven kwam.

Maar dwars door een lange geschiedenis van eeuwen van zonde heen heeft Christus het leven voor Zijn volk weer aan het licht gebracht, en hun het eeuwige leven geschonken. En dat eeuwige leven, dat hier dan nog slechts in beginsel wordt genoten, wordt allen geloovigen op den Dag des Heeren ten volle geschonken, en in de Voleinding tot in der eeuwigheid genoten. Dat is dan dat einde, waaraan geen einde is (vgl. p. 90).

Zoo toonde nu de engel van 21 : 9 aan Johannes *„een rivier van levenswater, klaar als kristal, uitgaande uit den troon van God en van het Lam.”*

Men lette daar wel op, dat hier sprake is van *een rivier van water.* „De rivier Gods is vol water,” Ps. 65 : 10. Hier is niet slechts water des levens, het leven, maar hier is een *rivier* van levenswater; overvloed en volheid; weelde en volkomenheid. Hier is *het* leven.

Ook nu is de aansluiting bij het O. T. weer niet te miskennen. Het allereerst hebben we wel te denken aan Ezech. 47, waarin ook sprake is van een stroom des levens, die uit den daar beschreven tempel voortkomt; dan aan Joël 3 : 18; Zach. 14 : 8. Op het verband met Gen. 2 : 10 wezen we reeds; maar ook plaatsen als Ps. 36 : 10; 46 : 5; Jer. 2 : 13; Jes. 35 : 6—7; 41 : 18 zijn hier van beteekenis. En in het N. T. vinden we dan diezelfde gedachten van wateren des levens weer terug, met name door Jezus uitgesproken, als in Joh. 4 : 10, 14; 7 : 38. Men zie ook Openb. 7 : 17; 21 : 6; 22 : 17. En altijd gaat het om het *leven,* dat uit God is, en dat Christus schenkt, door den Heiligen Geest; en dat de samenvatting is van alle heil en zegen, geluk en zaligheid. Wij kunnen het niet zeggen, wat het is. Het is het LEVEN.

Het is hier het zuivere, reine, echte leven: klaar als kristal. Het leven in de Voleinding is niet alleen leven in den volsten, maar ook in den echtsten zin des woords: onvermengd; zuiver; geen element bevattend, dat niet-leven zijn zou. En dus ook zondeloos leven, want de zonde brengt den dood.

Leven zag Johannes in de Voleinding, uitgaande uit den troon van God, de bron en fontein des levens, en van het Lam, den Verwerver en Middelaar des levens voor de menschen.

Merkwaardig staat hier dat het leven uitgaat uit Gods *troon.* Hiermee wordt weer het verband met het voorafgaande vastgehouden. In de Voleinding is het Koninkrijk Gods, Zijn absolute en heerlijke heerschappij. Het leven nu is IN dat Koninkrijk, en onder die heerschappij van God en van Christus. Dit is het eeuwige leven, dat zij

U kennen den eenigen en waarachtigen God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt. De gemeenschap met God-en-Christus als Koning tot in der eeuwigheid... dàt is het leven; het eeuwige leven. Van God gescheiden zijn, of Hem niet als Koning erkennen, is de dood.

2. Het eeuwige leven (22 : 2).

Nu komt er sprake van het *eeuwige* leven; want het leven van par. 1 is wel heerlijk, maar wij menschen hebben ook steeds nog de verzekering noodig van de onvergankelijkheid en onverbreekbaarheid daarvan, sinds onze bange ervaring van het paradijs, waar ook het leven was, maar het tot het *eeuwige* leven niet kwam. De verzekering van het *eeuwige* leven wordt ons thans, in doorgaande herinnering aan het paradijs en aan al wat daar verkeerd ging, gegeven, als er sprake komt van het geboomte des levens; van de onverwelkelijkheid daarvan; en van de afwezigheid van alle ziekte en vloek.

„In het midden van haar straat, en van de rivier, aan deze zijde, en aan gene zijde, was de boom des levens, die twaalf vruchten draagt, elke maand zijn vrucht opleverende."

Wij zagen hierboven dat het leven is in het Koninkrijk Gods, en zoo wordt hier nu ook weer gesproken van haar straat. Niet de poorten of de muur, maar de straat van de heilige stad brengt onze gedachten naar het *leven en bewegen* in den Godsstaat (vgl. 21 : 21). En zoo is het niet te verwonderen, dat we hier thans lezen van „in het midden van haar straat," d. i. dáár, waar het leven van het Koninkrijk Gods bruist; midden in het leven van de heilige stad.

Midden in het leven van de heilige stad, waar de rivier van het levenswater stroomt, ziet Johannes geboomte des levens; we zouden bijna vertalen levenshout. Er is niet maar één boom, zooals de boom des levens in het midden van het paradijs. Alles is in de Voleinding voller en heerlijker. We zagen dat hierboven reeds van de rivier; we treffen dat nu, dienovereenkomstig, ook weer aan bij den levensboom. Overal waar de rivier is, d. i. waar het leven is, is aan weerszijden ook het levenshout, dat het leven voedt en onderhoudt. Waar het leven is, daar is ook overal de levensboom, teeken van het *eeuwige* leven.

Men moet hier niet de voorstelling geven, dat de rivier de boomen doet groeien. Dit geboomte zelf heet *geboomte des levens,* dat leven *geeft.* En dan is dit alles natuurlijk slechts symbool. De werkelijkheid hebben we van het paradijs af reeds leeren kennen. *God* geeft het leven en het eeuwige leven, maar de boom en het geboomte des levens zijn steeds de *teekenen* geweest voor dat leven, bepaaldelijk van het eeuwige leven. Als Adam in het paradijs was staande gebleven en niet

voor de verleiding der zonde bezweken was, zou hij eenmaal, tot het eeuwige leven gekomen zijnde, zijn hand hebben mogen uitstrekken, naar den boom des levens, en ten teeken van datgene, wat hij verworven en verkregen zou hebben, hebben mogen eten van dien boom. Dat vinden we in de Voleinding voleindigd terug. Daar hebben de burgers van het Koninkrijk Gods het leven; ja, meer nog, hun is het eeuwige leven geschonken; maar dan mogen ze ook tot in der eeuwigheid eten van het geboomte des levens, dat daar overvloedig aanwezig is, overal, waar het leven is.

En dat houdt nooit op, en kent nooit eenig gebrek. Het leven zal daar altijd in volheid en overvloed aanwezig zijn, en het geboomte des levens draagt, ten teeken daarvan, in dit visioen, altijd vruchten; vruchten voor al het volk van God, zooals het twaalftal aangeeft. *Overal* is levenshout; altijd draagt het *twaalf vruchten*. Zoo staat het er letterlijk. Zoo is het ook te verstaan.

En dan wordt daar nog aan toegevoegd, dat dit niet maar alleen zoo is, op een zekeren tijd, zooals wij slechts op bepaalde tijden vruchten aan de boomen vinden; maar elke maand levert zijn vrucht op, d. w. z. dit geboomte is nooit zonder vrucht; het geeft *altijd-door* leven, eeuwig leven.

Ook hier is niet alleen de herinnering aan het paradijs, maar evenzeer aan de verdere openbaring Gods, als in Ezech. 47 : 12 en 7; Openb. 2 : 7; 22 : 14, 19. Men kan ook vgl. Ps. 1 : 3; Jer. 17 : 8. Het zijn gedachten, die de dichters en profeten van het O. T. niet los lieten, evenmin als de mannen der wijsheid, Spr. 3 : 18; 11 : 30; 13 : 12; 15 : 4; Jes. 65 : 21 vv.

Maar het nauwst en meest letterlijk wordt dan de aansluiting in het citaat van Ezech. 47 : 12, dat *de bladeren van dit geboomte tot genezing der heidenen zijn*. Ook hier is weer de vervulling van de profetie. Hetgeen eertijds beloofd was, wordt in de Voleinding gevonden. Reeds bij Ezechiël was de gedachte, dat ieder, die van het geboomte des levens eet, geen ziekte, noch dood zal vinden. Dit wordt ons hier in zijn voleinding voorgesteld. Daar *is* geen ziekte meer, en kan geen ziekte meer komen. Daar is volledige gezondheid en het volle leven. Daar is geen dood meer, noch iets vàn den dood. Daar zal geen inwoner meer zeggen, noch ooit kunnen zeggen: Ik ben ziek; want het volk, dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben, Jes. 33 : 24. Daar is het leven; het *eeuwige* leven! Het leven, dat door niets meer gestoord of verdorven wordt. Het wordt ons hier gezegd in de tegenstelling met de oude wereld, en het leven van deze bedeeling. De paradijshistorie kan hier niet herhaald worden. Dit leven kan niet opnieuw verteerd worden. Het is het eeuwige leven, volkomen gaaf, en zonder eenig gebrek.

Op geheel dezelfde wijze, maar nu met aanhaling van Zach. 14 : 11,

wordt daar nu tenslotte nog aan toegevoegd: dat *daar geen vervloeking meer zijn zal.* Uit dit Jeruzalem zal nooit iemand meer uitgebannen worden, als eens, door Gods vloek, uit het paradijs, en later Israël uit het heilige land. Hier is geen tijdelijkheid, maar eeuwig leven. Hier kan geen verandering meer komen. Hier is de onvergankelijkheid. Elke vervloeking, welke dan ook, hoe gering of licht ook, is hier onbestaanbaar. Hier blijft alles eeuwig en eeuwigzalig, zooals het is.

Alles wat wij nog zouden kunnen vreezen, gezien de historie, wordt, met een beroep op de beloften Gods door de profeten, ons als onmogelijk en onbestaanbaar in het eeuwig Koninkrijk Gods voorgehouden. Al die beloften (en daarom worden ze zooveel mogelijk letterlijk aangehaald) zijn in de Voleinding volbracht. We moeten ze verstaan naar hun positieve zijde: daar is geen ziekte meer, maar alleen gezondheid; geen dood, maar enkel leven; geen vloek, maar louter zegen; en dat alles tot in der eeuwigheid. Het kan ons niet beter verstaanbaar, maar ook niet krachtiger, gezegd worden dan door deze tegenstellingen. Zoo kunnen zelfs wij er reeds iets van gaan beseffen, wat dat leven zijn zal. Al het verdervende wegdenken; al het verheffende indenken. En dan niet vergeten, dat het laatste het voornaamste en eigenlijke is; en het eerste slechts om onzer zwakheid wil, en om onzen nog altijd zondigen toestand. Dit is het *eeuwige leven!;* en leg dan nadruk op elk dezer twee woorden; en tracht ze geheel positief te verstaan; al zullen we zeggen moeten: nu ken ik ten deele. Maar alsdan . . . , als het eenmaal zoover is, . . . zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben.

II. DE INHOUD VAN HET EEUWIGE LEVEN.

3. *En de troon van God en van het Lam, zal in haar zijn. En Zijne dienaren zullen Hem dienen.*
4. *En zij zullen Zijn aangezicht zien, en Zijn naam (zal) op hunne voorhoofden (zijn).*

Openb. 22 : 3—4.

1. God dienen (22 : 3).

De Voleinding der Schrift heeft niets van een oud-Germaanschen of Mohammedaanschen hemel, waar zich tenslotte alles om de zaligheid der menschen beweegt. Al evenmin is er sprake van altijd rusten; of steeds-door zingen; of eenige rechtlijnige voortzetting van het leven dezer wereld. Het al-beheerschende van het nieuwe leven in de Voleinding wordt aanstonds aangegeven door het nieuwe centrum, dat

daar wezen zal: *„en de troon van God en van het Lam zal in haar zijn."* Daar gaat het in het eeuwige leven vóór en in alles om. Dàt *is* daar. Gods troon. Gods Koninkrijk en heerschappij. Dat bepaalt alles en allen.

Daar heeft de geloovige in dezen tijd slechts een voorsmaak van, als het leven hem Christus geworden is, Fil. 1 : 21, en als wel alles het zijne geworden is, maar hij van Christus en Christus van God, 1 Kor. 3 : 22 v. We kunnen nu reeds burgers van het Koninkrijk Gods zijn, waarin we God en Christus als Koning erkennen, en Hem dienen in en met ons gansche leven. Maar dat blijft in deze bedeeling der zonde toch nog maar zeer en zeer gebrekkig; nauwelijks een schaduw van wat de Voleinding geven zal. Hoezeer Jezus dit weet, bleek ons uit Zijn Woord: „Ik weet, waar gij woont: waar de troon des Satans is," 2 : 13. Van *deze* wereld geldt het: en de troon van Satan en van het Beest is daar.

Maar als dit alles door de uitoefening van Christus' Koningschap zal zijn teniet gedaan, en voor eeuwig van zijn kracht beroofd, en als God alle dingen nieuw gemaakt zal hebben op een nieuwen hemel en een nieuwe aarde, dan kan gezegd worden: „en de troon van God en van het Lam zal in haar zijn." En dáárdoor zal daar alles zoo gansch anders zijn. Dáárdoor is dat een nieuwe wereld en een nieuw leven, waarvan wij ons thans nog geen voorstelling kunnen maken.

Doch dat zal dan ook alles vervullen, en heel het leven bepalen, zooals hier dan ook duidelijk aan toegevoegd wordt: God en Christus zullen tot in eeuwigheid Koning zijn, maar allen, die in het eeuwige leven zijn zullen dááraan dan ook beantwoorden, geheel en ten volle: *„en Zijn dienaren zullen Hem dienen."* Dat zal al hun zaligheid en heerlijkheid zijn. Dat zal hun leven, het eeuwige leven, zijn. Zij zullen een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een verkregen volk zijn, om te verkondigen de deugden Desgenen, die hen geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht; 1 Petr. 2 : 9; Ex. 19 : 6. De verbondsbelofte, reeds aan Israël gedaan, is dan vervuld. Dàt zal pas Leven zijn; hèt leven; het eeuwige leven.

2. God zien (22 : 4).

Doch, rijker nog dan het God dienen, zal de inhoud van het eeuwige leven zijn: God zien. Het diepst verlangen der vromen wordt dan voor eeuwig vervuld, in hoogste en rijkste mate. We schreven daarover reeds op p. 420 v.v. 474 v. 511, waarheen we thans verwijzen. Hier staat het in vollen zin: *„en zij zullen Zijn aangezicht zien."* Ze zullen niet slechts God zien, maar Zijn aangezicht; — het is de uitdrukking voor de meest volkomen en persoonlijke gemeenschap met

God, 1 Kor. 13 : 12*a*. Ze zullen Zijn tegenwoordigheid persoonlijk genieten, als van oog tot oog. Daarin zullen ze geheel bij God zijn, vgl. Ps. 73 : 28, en ten volle van Hem vervuld worden. Dit zal hun hoogste zaligheid en rijkste heerlijkheid zijn, die alles teboven gaan.

Zooals het „en de troon van God en van het Lam zal daarin zijn" nader werd uitgewerkt door „en Zijn dienaren zullen Hem dienen," zoo wordt thans de intiemere betrekking, de rijkere verbondsverhouding, de heerlijkste gemeenschap met God, uitgedrukt in het „en zij zullen Zijn aangezicht zien," nader ontvouwd in het *„en Zijn naam zal op hun voorhoofden zijn."* Zij zullen als het eigendom des Heeren gekenmerkt zijn, en dat wel ten volle; het woord, hier met voorhoofd vertaald, beteekent letterlijk: wat in het midden van het gezicht is.

Wij vonden deze gedachte reeds 3 : 12 en 14 : 1; vgl. ook 7 : 3. Er is niet slechts de dienstverhouding, maar ook datgene, wat we nu nog de kindsverhouding noemen, waarbij we toch 1 Joh. 3 : 2 niet vergeten. De gemeenschap met God zal volkomen, en onmiddellijk, direct zijn. En we zullen daar weer volkomen beelddragers Gods zijn. En *dit* vooral wordt hier tot uitdrukking gebracht.

Zoo speelt ook hierbij de gedachte aan wat vroeger was weer door. We hebben het beeld Gods verloren; maar het wordt hersteld in volmaaktheid. Wij zullen het weer dragen en vertoonen, en daarin de heerlijkheid Gods uitdragen en uitstralen, tot Zijn eer en verheerlijking. En dat niet maar met woord of getuigenis, maar met *heel onze persoon,* die door het voorhoofd vertegenwoordigd wordt.

Doch zoo is er dan ook een tweede herinnering aan wat vroeger was; een tegenstelling. Immers ook bij de heerschappij van de antichristelijke wereldmacht en -geest was steeds sprake van een merk, dat men aan zijn voorhoofd droeg; een beeld, dat men vertoonde; een geest, waarin men leefde; 13 : 16; 14 : 9; 20 : 4; en heel die oude wereld, het groote Babylon, droeg een naam op haar voorhoofd, 17 : 5. Dat was slechts de caricatuur van het zegel of merk Gods, 7 : 3; 9 : 4.

Doch in de Voleinding van het eeuwige leven is niet alleen al het oude, maar ook het onvolkomene weggedaan, en men zal Gods naam op zijn voorhoofd dragen. Men kan en mag God *zien,* van aangezicht tot aangezicht; maar dan zal dàt ook de weerspiegeling geven, in het midden van het gelaat, d. i. in heel de persoon, in elks leven, van allen, die dáár zijn zullen. Men zal God zien; maar dan zal men Hem ook *antwoorden* kunnen in alle volkomenheid en zuiverheid, in alle volmaaktheid en heerlijkheid van lof en aanbidding.

Zooals in vs. 3 het priesterlijke naar voren kwam, zoo vinden we hier het profetische; vgl. voor beide tezamen ook 1 Petr. 2 : 9. Er is niet alleen priesterdienst, maar ook de rijkdom van de profetische

verkondiging. We worden in het eeuwige leven geheel hersteld in ons oorspronkelijk ambt; en de inhoud van het eeuwige leven is het volkomen leven in dat ambt.

III. DE RIJKDOM VAN HET EEUWIGE LEVEN.

5. *En nacht zal er niet meer zijn; en zij hebben geene behoefte aan kaarslicht en aan zonlicht, want de Heere God zal over hen lichten.*

En zij zullen als koningen heerschen in alle eeuwigheid.

Openb. 22 : 5.

1. De heerlijkheid Gods (22 : 5a).

De kort en beknopt gehouden beschrijving van het eeuwige leven eindigt thans met een duidelijke herinnering aan die van het Koninkrijk Gods in de Voleinding, en wel bepaaldelijk aan de beschrijving van de heiligheid van dat Koninkrijk in 21 : 22—27. Het eeuwige leven is in het Koninkrijk Gods, leerde reeds vs. 3. Maar, zoo voegt nu vs. 5 hieraan toe, dan is ook al de heerlijkheid van dat Koninkrijk de rijkdom van dat eeuwige leven.

Naar onze verklaring van 21 : 25 hebben we *„en nacht zal er niet meer zijn"* te verstaan van de eeuwige afwezigheid der zonde; terwijl de woorden *„en zij hebben geen behoefte aan kaarslicht en aan zonlicht, want de Heere God zal over hen lichten"*, naar 21 : 23, wijzen op de heerlijkheid Gods, die allen bestraalt.

Nu het over het eeuwige leven gaat, wordt dus vooropgesteld, dat daar nooit geen zonde meer in komen zal. Dat maakt de tegenstelling uit met het gebrekkige leven van dezen tijd, en de heerlijkheid van het toekomstige leven in het Koninkrijk Gods. Geen zonde meer! Nooit meer! Tot in der eeuwigheid niet meer! Slechts de mensch, die al den gruwel en last der zonde heeft leeren kennen, haar macht en verwoesting, haar kracht en onuitroeibaarheid, verstaat, welk een heerlijkheid met deze enkele woorden wordt uitgezegd.

Maar de eigenlijke rijkdom van het eeuwige leven wordt toch pas volmaakt, als hierop volgt, dat in het eeuwige leven de heerlijkheid Gods over ons lichten zal. Wij zullen Zijn aangezicht zien (dat is de verbinding met het voorafgaande, vs. 3—4), maar Hij zal Zijn aangezicht ook over ons doen lichten, en ons genadig zijn, in de vergeving, die we hebben zullen van al onze zonden; en Zijn aangezicht

over ons verheffen, en ons vrede geven, in alle heil en zaligheid, in alle geluk en heerlijkheid, die we tot in eeuwigheid zullen genieten, en waarin we zullen mogen wandelen. De zegen Gods van Num. 6 : 25—26 zal vervuld zijn, en aldus zal God Zijn naam op ons leggen, vs. 4*b* en Num. 6 : 27. Vgl. Ps. 80 : 4; 118 : 27. Zoo wordt het leven tenvolle LEVEN. De heerlijkheid Gods, die daar alles is in allen, zal allen vervullen met alle gaven van Zijn heerlijke openbaring of naam. Dan is er geen gebrek, noch eenige ontbering meer. Dan is er louter rijkdom en heerlijkheid bij al Gods volk. Dan zijn er geen nooden of behoeften meer. Er is verzadiging en overvloed, door Gods gaven en het leven in gemeenschap met Hem.

De heiligheid en heerlijkheid van de *stad* Gods maakt de rijkdom uit van het eeuwige leven. Gods *volk* heeft aan dat alles deel, omdat het deelt in de heerlijkheid Gods. Dàt maakt dat eeuwige leven zoo rijk en heerlijk.

God is daar Koning, en de burgers van Zijn Koninkrijk mogen Hem dienen, als Zijn dienstknechten en priesters; vs. 3.

Maar er is meer. Zij zullen ook Zijn aangezicht zien; zij zullen Hem kennen en in de volheid van Zijn gemeenschap leven; en God zal Zijn naam op hùn aangezicht doen zijn; wat van God kennelijk is (Zijn naam) zal van hen uitstralen, tot Zijn verheerlijking; en daarin zullen zij profeten zijn, vs. 4.

Maar de *rijkdom* van het eeuwige leven komt eerst uit, als God *Zijn heerlijkheid* over hen doet lichten; Zijn heerlijkheid als Heere en God; Zijn heerlijkheid, die de glans van al Zijn Goddelijkheid naar buiten is; Zijn heerlijkheid, waar het diepst verlangen van al Gods volk naar uitgaat: — als Gods aangezicht met Israël mee zal gaan, bidt Mozes méér, als hij zegt: „toon mij toch Uw heerlijkheid," Ex. 33 : 14—18. Dat kan in deze bedeeling nog niet worden toegestaan, Ex. 33 : 20 v.v.; maar dat is in het eeuwige leven vervuld. Men zie hierover verder p. 421. *Hier* wordt het hoogste geschonken; en de uitverkorenen, door Christus toegebracht, kunnen het zien, want daar zal geen zonde meer zijn, doch *directe* en onmiddellijke gemeenschap met God.

Maar als dan zóó de *heerlijkheid* Gods hen belicht, dan komen *zij* ook tot hun hoogsten rijkdom, heerlijkheid, en eer: zij zullen *koningen* zijn! „Hun blijdschap zal dan, *onbepaald, door 't licht dat van Zijn aanzicht straalt,* ten *hoogsten toppunt* stijgen."

2. De heerschappij der menschen (22 : 5b).

Daar loopt dan tenslotte heel dit boek over het Koningschap van Christus op uit: op die korte, maar o zooveel zeggende woorden: *„en zij zullen als koningen heerschen in alle eeuwigheid."* Het

Koningschap van Christus heeft hèn tot koningen gemaakt. Thans, in de Voleinding, tot in alle eeuwigheid.

Johannes wist het van den beginne reeds; men vgl. 1 : 6; 5 : 10. Engelen zongen reeds bij de aanvaarding van Christus' Koningschap, van de geloovigen en uitverkorenen: „en zij zullen als koningen heerschen op de aarde", waarbij we toen reeds opmerkten: „deze archangels zien reeds de voleinding in; dàt zal het resultaat van de uitoefening van Christus' hemelsch Koningschap zijn; in het Koningschap van Christus ligt de waarborg voor hùn koningschap," p. 117 v. Thans is het vervuld, en staat het vol beteekenis en nadruk aan het slot van de eigenlijke Openbaring: het zijn de slotwoorden, die steeds bijzonderen nadruk hebben.

Dit is de volle heerlijkheid voor Gods volk. Zij zullen *koningen* zijn. Zooals ze oorspronkelijk geweest zijn. Daarin vooral beelddragers Gods en van Christus. En zij zullen als koningen *heerschen* in alle eeuwigheid. Zij zullen het nu ook blijven; en nooit geen dienaren en slaven der zonde meer worden, want daar zal geen zonde meer zijn, maar de heerlijkheid Gods zal over hen lichten, en hun alle gaven en heerlijkheid schenken, die hen tot koningen zal maken, en hen tot in eeuwigheid als koningen zal doen heerschen. Tot in *alle* eeuwigheid. Hiermede eerst zijn zij ten volle in hun oorspronkelijk drieërlei ambt van priester, profeet, èn koning hersteld. Dit is de Voleinding. En het eeuwige leven. Nu is alles vervuld.

Daarop letten we tenslotte nog even. *Vervuld* zijn in dit deel nu nu ook de beloften van cap. 3, die Christus Zijn Kerk-op-aarde in haar leven met God deed; men zie p. 74—90; 481 v. Den overwinnaar werd toegezegd, dat hij tot in eeuwigheid, *in hemelsche heerlijkheid,* voor het aangezicht Gods zou verkeeren; 3 : 5—6 (p. 79 v.); dat hij als pilaar in Gods tempel in eeuwigheid zou blijven, en *den naam* van God, en van het Koninkrijk Gods, en van den verheerlijkten Christus zou dragen; 3 : 12—13 (p. 84 v.); maar ook tenslotte, als het allerhoogste en allerheerlijkste, dat hij met Christus zou deelen, tot in eeuwigheid, in de *koninklijke heerlijkheid* van God; 3 : 21—22 (p. 90). Met deze beloften loopen de drie onderdeelen, die we in dit Derde Stuk van het Derde Deel der Openb. onderscheidden, geheel parallel; en dat toont hoe in de Voleinding ALLES VERVULD wordt, in alle eeuwigheid.

BESLUIT

22 : 6—21

EERSTE STUK.
22 : 6—16.

HET BOEK DER OPENBARING.

I. HET BOEK DER OPENBARING ALS PROFETIE.

6. *En Hij zeide tot mij: Deze woorden (zijn) getrouw, en waarachtig. En de Heere, de God van de geesten der profeten, heeft Zijnen engel gezonden, om Zijnen dienstknechten te toonen, wat moet geschieden met haast. 7. En zie, Ik kom snel. Zalig, die bewaart de woorden der profetie van dit boek.*

8. *En ik, Johannes, (ben het) die deze dingen hoorde, en zag. En toen ik ze gehoord, en gezien had, viel ik neder, om te aanbidden, vóór de voeten van den engel, die mij deze dingen toonde. 9. En hij zeide tot mij: Zie toe, (doe het) niet. Ik ben een mededienstknecht van u en van uwe broederen, de profeten, en die de woorden dezes boeks bewaren. Aanbid God.*

Openb. 22 : 6—9.

1. De inhoud van het boek (22 : 6—7).

De Openbaring van Jezus Christus, die God Hem gegeven heeft, om Zijn dienstknechten te toonen, wat met haast geschieden moet, 1 : 1, is ons thans ten einde toe meegedeeld. Jezus heeft haar Zelf Zijn dienstknecht Johannes voorgehouden, terwijl Hij Zich daarbij bediende van een engel, 1 : 1; 22 : 16. En Johannes heeft maar getrouw neergeschreven dit woord van God, en het getuigenis van Jezus Christus, de woorden dezer profetie, 1 : 2—3.

Toch blijkt ons thans, dat hiermee de visionaire toestand, waarin Johannes verkeerde, nog *niet* ten einde was. In 22 : 8 schrijft hij nog merkwaardig in den tegenwoordigen tijd: „en ik Johannes ben het, die deze dingen hoor en zie”. Nog is hij „in den geest”, 1 : 10. Nog hoort hij Jezus spreken. Nog antwoordt hij Hem. Nog schrijft hij in geestvervoering voort alles wat hij opmerkt en waarneemt.

De eigenlijke Apokalypse (zie p. 17 v.v.) is afgeloopen; maar (en hier moeten we toch wel nauwkeurig op acht slaan) Jezus heeft aan Johannes op Patmos niet slechts dit boek gegeven, maar het ook Zelf Johannes en Zijn Kerk aan het hart gelegd. Dat is de groote beteekenis van het Besluit van dit boek. Dit heeft Johannes niet maar zelf geschreven, zooals zijn Inleiding, 1 : 1—3, onder de leiding des Heiligen Geestes, maar het Besluit van zijn boek, is hem, evenals de gansche inhoud, door Jezus rechtstreeks geschonken; en Johannes heeft, met de hulp des Geestes, dit opgeschreven, zooals hij het gehoord en gezien heeft in die laatste oogenblikken.

Zoo nauwgezet is Johannes in de teboekstelling van de Openbaring geweest, dat hij niets wegliet, maar alles getuigde, tot het einde toe, wat hij zag. We hebben daar reeds meermalen op gewezen (o. a. p. 215 v.v.), maar het valt ons ook nu in het bijzonder op, als dit Besluit van het boek zoo onmiddellijk en direct bij het boek-zelf wordt aangesloten met een *„en Hij zeide tot mij"*. Er is geen diepe insnijding of scherpe afgrenzing tusschen het boek en het Besluit. Jezus spreekt aanstonds verder; en ... Johannes blijft rustig doorschrijven, al wat Jezus zegt. Het is alles even rustig en sober. Maar we kunnen het ons ook zoo goed begrijpen, dat Johannes niet ophield met schrijven totdat Jezus uitgesproken was.

In dit licht hebben we dan ook zijn Inleiding te zien, 1 : 1—3. Johannes is sterk gebonden gebleven aan het woord van Jezus. Als héél het visioen voorbij is, tot en met het Besluit toe, en Johannes al wat hij opschreef moet gaan verzenden aan de zeven gemeenten in Azië, dan zet hij boven dit alles *een opschrift,* ter inleiding; *maar hij kan dat niet anders doen dan met de woorden, waarmee Jezus eindigde, en waarin Jezus dit boek karakteriseerde.* Vandaar de sterke overeenkomst en vaak woordelijke overeenstemming tusschen het begin en het einde der Openbaring. Hierbij zijn de woorden van het einde niet ontleend aan het begin, maar omgekeerd: de woorden van het slot, door Jezus Zelf gesproken, hebben de woorden der Inleiding bepaald. Geen Bijbelboek toont zoo sterke afhankelijkheid als dit boek der Openbaring. Het is, geheel, als direct uit Jezus' mond opgeschreven; en ... niets miskent dit boek dan ook zoozeer, dan wanneer men meent, dat het door Johannes kunstig is samengesteld uit allerlei andere bronnen. Dit boek heeft van het begin tot het einde heelemaal niets van maakwerk, maar is het directe getuigenis van Jezus Christus Zelf; tot het einde toe. We hebben niet alleen het boek, maar ook het getuigenis van Christus óver het boek. Het Besluit is nog van groote waarde.

„En Hij zeide tot mij ..." We weten, dat God tot de profeten op allerlei wijze gesproken heeft: rechtstreeks, in verschijning, in droomen, in visioenen, door middel van engelen, enz. *Hoe* Jezus thans

hier tot Johannes sprak, wordt niet nader aangegeven, en doet er ook niet toe; het belangrijkste is, *dat* Jezus hier sprak, dat het hier om de woorden of het getuigenis van Jezus Christus gaat. Dat is de kracht van die eerste woorden „en Hij zeide tot mij". JEZUS zegt tot Johannes: *„deze woorden zijn getrouw en waarachtig".*

Juist omdat dit ook 21 : 5 gezegd werd, en omdat dit zoo direct en zonder bijzonderen overgang aansluit bij de beschrijving van het eeuwige leven, 22 : 1—5, zouden we geneigd zijn, het alleen op het onmiddellijk voorafgaande te doen zien. Waarschijnlijk heeft ook Johannes dit een oogenblik gedacht; maar dan toont toch het vervolg wel, dat deze woorden veel ruimer zin hebben, en slaan op heel het boek der Openbaring. Immers, hier wordt nu dadelijk aan toegevoegd: *„en de Heere, de God van de geesten der profeten, heeft Zijn engel gezonden, om Zijn dienstknechten te toonen wat moet geschieden met haast".* Dit leidt terug naar Christus' eerste woord tot Zijn Kerk (1 : 17—20), waar HIJ nu Zelf op terugkomt, en waarmee Hij Johannes bevolen had: „Schrijf dan, wat gij gezien hebt, en wat is, en wat geschieden zal na dezen". In 4 : 1 is dit nader bepaald als „wat geschieden moet na deze dingen"; en we hebben gezien, dat dit *hèt* onderwerp der Openbaring was, behandeld in ons Tweede Deel, 4 : 1—21 : 2. Het Eerste en Derde Deel omlijsten dat; en ze zijn allerbelangrijkst voor de Kerk des Heeren; maar dat neemt toch niet weg, dat het eigenlijke doel en wezen dezer Apokalypse was, te toonen *de dingen, die geschieden moesten.*

Als we, hieraan denkende, nu den tekst nog eens gaan lezen, dan doen we den nauwen samenhang van het Besluit met het voorafgaande o. i. het meest recht, als we het ons zoo voorstellen, dat het „deze woorden zijn getrouw en waarachtig" allereerst ziet op wat daarvóór gezegd werd over het eeuwige leven. Zoo zal het eeuwige leven zijn, zooals het beschreven werd. Zoo groot. Zoo heerlijk. Zoo alle gedachten teboven gaande. Dit heeft wel een bevestiging noodig, evenals heel de herschepping Gods, 21 : 5. En daarom zegt Jezus dáárvan vóór alles: deze woorden zijn getrouw, betrouwbaar, en waarachtig, waar en werkelijk. Zoo zal het zijn. Zoo worden alle dingen. Daar gaat het heen. Men kan er van op aan. Men behoeft er niet aan te twijfelen.

Maar, zooals dat zoo gemakkelijk kan bij het einde, bij het slot van een groot geheel, dàn gaan de gedachten ook verder, en wordt het gehéél overzien; en de woorden verdiepen zich; niet alleen dit laatste, maar alles wat in dit boek werd voorgesteld, is waarachtig en getrouw. Het een hangt met het ander samen; vooral in dit boek der Openbaring, waar steeds weer het volgende uit het voorgaande is opgebloeid; en het laatste kan niet komen, als niet eerst het eerste geweest is. En zoo kan Jezus dan voortgaan met te spreken over heel

dit boek, maar inzonderheid over datgene wat *geschieden* moet, en wat in dit boek als noodzakelijke *geschiedenis* geopenbaard is. Het eeuwige leven, en de voleinding aller dingen, kunnen eerst doorbreken, als alles geschied zal zijn wat deze Openbaring onthulde. *Deze* woorden ook, deze *alle,* zijn getrouw en waarachtig.

De Voleinding komt, *èn God* heeft dat ook *geopenbaard. Hiermee* keeren we tot het begin terug. Die Voleinding kan niet zoo-maar komen. Daar moet eerst, naar Gods Raad en wil, zoo heel veel aan voorafgaan, dat nog *geschieden* moet. Maar dàt alles heeft God nu door middel van een engel aan Zijn dienstknechten geopenbaard. En dàt is nu de waarde van dit boek, dat thans is afgesloten.

Deze Openbaring is PROFETIE. Zij is bekendmaking van Gods Raad en Wil; van Gods Besluit over den tijd; over *dezen* tijd; den tijd der nieuwe bedeeling; den tijd der laatste dagen, Hebr. 1 : 1.

Zoo heeft God steeds gedaan. Hij is de Heere, de God van de geesten der profeten. Van den beginne af heeft Hij Zijn volk doen weten wat komen zou; en daartoe steeds-door sommigen den geest der profetie (19 : 10) geschonken; opdat zij, door die Goddelijke verlichting, getuigen zouden kunnen zijn van Gods plan en wil. Diezelfde God, die Zich nooit onbetuigd gelaten heeft aan Zijn volk, heeft nu ook deze Openbaring geschonken. Hij is de Heere, die alle dingen doet en alles regeert. Maar hij laat de Zijnen niet onkundig van al wat Hij doet. Hij is ook de God van de geesten der profeten, in oude en nieuwe bedeeling, door wien Hij Zijn raad bekend maakt.

Zoo heeft Hij ook nu, getrouw en waarachtig, Zijn engel gezonden, om Zijn dienstknechten, de burgers van Zijn Koninkrijk, te toonen *„wat moet geschieden”*. Voegt daar nu nog niet *aanstonds* aan toe: „met haast”, want dat staat er 1 : 19 en 4 : 1, waarop deze woorden teruggaan, nog niet bij. Wel vinden we dat 1 : 1, maar dat is, zooals we zagen, ontleend aan deze plaats, 22 : 6.

De woorden *„met haast”* of „in korten tijd” moet men hier niet maar gedachteloos bij lezen. Ze hebben bijzonderen nadruk. De plaatsing aan het einde, en het direct daarop volgende „en zie, Ik kom snel”, wijzen daar ook op. Dat is nu juist het bijzondere van *deze* profetie; van dit boek der Openbaring. God heeft altijd geopenbaard, door Zijn profeten, wat geschieden moet tot aan het einde der wereld, maar God heeft thans geopenbaard, in deze nieuwe bedeeling, dat dit alles NU MET HAAST geschieden moet. Om dàt bekend te maken heeft God thans Zijn engel gezonden tot Zijn dienstknechten. De Voleinding komt, *èn* ... ze komt nu spoedig, want wat nog geschieden moet, zal nu *met haast* gebeuren. En dat vooral is dan ook het groote doel van deze Openbaring geweest, om Gods volk te toonen, dat thans alles háást naar het einde. Wat thans nog geschieden moet, na de komst en verschijning van Christus, in de uitoefening van ZIJN Koningschap,

verloopt snel. We zijn daar telkens van onder den indruk gekomen door heel de wondere inrichting en opbouw van dit boek, die ons telkens als het ware reeds voor het einde plaatste. Dan kwam wel weer vertraging, maar de verhaasting werd daar nooit door te niet gedaan. Heel dit boek *haast* van het begin tot het einde naar de Voleinding.

Dit boek is profetie, ontvouwing van Gods Raad, voorstelling van wat moet geschieden; maar het wil, bij dit alles, vooral ook toonen, dat nu alles met haast geschiedt en spoedig ten einde loopt. Dit kenmerk zal ook heel het Besluit dragen. Het is de profetie der laatste dagen, die niet meer in de toekomst liggen, zooals vroeger bij de oude profeten, doch die reeds aangevangen zijn. En dit feit vooral moet diep en ernstig tot ons doordringen. „Kinderkens, het is de laatste ure”, 1 Joh. 2 : 18, is de grondtoon van dit boek en de bijzonderheid *dezer* profetie. En daarop wil heel het Besluit van dit boek, van meet af, vooral den nadruk leggen; want dáártoe werd deze Openbaring ons nog van God geschonken; daarin ligt haar eigen karakter; dit is haar bijzonder bestaansrecht; het is de láátste troost en waarschuwing. In haar heeft zich het profetisme voleindigd, en God Zijn laatste woord gesproken. Met haar is de openbaring Gods in bijzonderen zin afgesloten. Hierop volgt de komst van Christus Zelf op de wolken des hemels.

Dat is de inhoud van dit boek: dat, wat geschieden moet, met haast geschieden zal. En als men het nu maar met den goeden nadruk leest, kan men ook eenvoudig zeggen: wat *met haast* geschieden moet. Dat openbaart Jezus in het Besluit. Dat is Zijn laatste woord; *Zijn* getuigenis over deze Openbaring. Alles wat ons hierin geopenbaard is, MOET nog geschieden; en... als we dàt alléén lezen, kan het ons benauwen; want ontzettende dingen zijn ons in dit boek vermeld. Maar nu leert Jezus ons aan het slot, dat we er vooral op te letten hebben, dat alles *met haast* moet geschieden, en dat we het dus ook zóó hebben mee te leven. We moeten er op letten, hoe alles haastig geschiedt, en zoo kort mogelijk duurt. Dat moet de troost en de sterkte voor Zijn dienstknechten zijn. Alles *moet* geschieden, wat God heeft doen profeteeren, maar terwijl het gebeurt, bedenken wij, die dit boek gelezen hebben, dat alles maar kort duurt; haastig voorbij gaat; en snel voortgaat naar de Voleinding en het Eeuwige Leven. Zoo moeten we leeren leven. Boven den tijd schier uitgeheven; reeds staande in het eeuwige; waarvan Paulus ons een voorbeeld gaf, 2 Kor. 4 : 16—18.

Het Eeuwige Leven en de Voleinding komen, èn... al zijn ze er dan nog niet, God heeft toch reeds gezonden, om ons in dit boek te openbaren, dat alles *met haast* geschieden moet. Dat is de inhoud en de waarde *dezer* profetie.

Niet krachtiger had Jezus dit kunnen bevestigen dan door nu aanstonds te laten volgen: *„En zie! Ik kom snel!"* Als het tot Johannes en ons nog niet genoeg was doorgedrongen, wat Jezus van het boek der Openbaring in vs 6 gezegd had, dan wekt Hij nu onze aandacht door het „en zie!"; en doet ons tegelijk de beteekenis ervan zien, dat alles *met haast* geschieden moet: dan komt HIJ ook snel. Hij wàs gekomen, maar is weer heengegaan. Vreest niet, en wordt niet ongeduldig. Alles moet met haast geschieden. Dat is de openbaring van dit boek. En dan komt Jezus ook spoedig.

In het Grieksch is hier hetzelfde woord gebruikt, waardoor beide uitspraken wel zeer nauw met elkander verbonden worden: de Openbaring meldt wat geschieden moet met haast, en Jezus komt haastig. Het een brengt het ander mee. Als alles haastig gaat, komt Jezus ook haastig. Eigenlijk is in het geschieden reeds het komen van Jezus. Zie, Ik kom snel.

Het is wel waar, dat we bij Jezus' komst het best kunnen denken aan Zijn aankomst of paroesie, het oogenblik van Zijn verschijnen op de wolken des hemels, maar dat neemt toch niet weg, dat die komst van Christus, al de eeuwen van de nieuwe bedeeling door, wordt voorbereid en steeds meer nadert. Zeer merkwaardig kwam dit in 14 : 14 v.v. uit, het stuk der eindgerichten inleidende, p. 312. Daar vaart Hij reeds op een wolk, al wordt Hij door de wereld nog niet aanschouwd. Dit drukte zeer merkwaardig het vlakbij-naderend einde van alle dingen aan. Maar zoo is het toch eigenlijk heel den tijd der nieuwe bedeeling. Christus is wel in den hemel, maar in de uitoefening van Zijn Koningschap in al die dingen, die geschieden moeten, is Hij toch ook op aarde werkzaam en met Zijn macht en kracht, Geest en regeering, aanwezig. Daarin is Hij reeds komende, en hebben wij, zoo niet Zijn eigenlijke komst, dan toch wel reeds Zijn komen, op te merken.

En zoo zullen we dan ook alles, wat met haast geschiedt, moeten zien: in dat alles is, hoe bang het op zichzelf wezen mag, de heerlijkheid van Jezus' haastig, snellijk, komen. Al wat geschiedt in dezen tijd is maar niet natuurgebeuren, cultuurgeschiedenis, ontwikkeling, evolutie. Zoo kan ongeloof het zien en bespreken. Maar God heeft het Zijn dienstknechten anders getoond. Dat alles MOET geschieden, naar Gods Raad, en het geschiedt naar de koninklijke heerschappijvoering van Jezus Christus, die door dit alles heen snel komt. Het bereidt Zijn weg; en het geloof ziet Hem op dien weg komen.

Dat is de inhoud van het boek der Openbaring. Het is profetie van wat geschieden moet, en met haast geschieden zal; maar het ontdekt ook het komen van Jezus Christus daarin. Alle dingen, die geschieden, staan met die komst van Christus op Zijn dag in verband en bereiden die voor. Dat is het verrassende van dit boek: „en zie! Ik kom snel".

Jezus laat Zich niet onbetuigd. Hij is in den hemel; „en zie, Ik ben met ulieden, al de dagen, tot de voleindiging der wereldtijden", Matth. 28 : 20.

De groote vraag is maar, of men Hem en Zijn komen in al het wereldgebeuren opmerkt. Dat is alleen mogelijk door openbaring van Zijn zijde, en geloof van onzen kant. Maar daarom wordt hier dan nu ook aan toegevoegd: *„Zalig, die bewaart de woorden der profetie van dit boek"*. Want in dit boek is de profetie, de openbaring Gods, over Christus' komen gegeven. Zalig wie de woorden van deze profetie nu geloovig aanneemt; zich die toeëigent; en dienovereenkomstig leeft. Zalig wie nu *naar dit boek* al het geschieden, het gansche wereldgebeuren, alles wat ons hier getoond werd van de nieuwe en laatste bedeeling, beschouwen. Heil hen, die niet, wereldgelijkvormig, alles rationalistisch verklaren of trachten te beschouwen, om daarop hun leven en de inrichting daarvan te bouwen, maar die zich laten leiden door de woorden van deze profetie. Zij zien Jezus komen; en hebben daarom altijd goeden moed. Zij leven eschatologisch, omdat ze in alles Christus zien komen, en zich daarover verblijden. Dit geeft nieuwen glans en kracht aan het leven der Christenen. Dit doet hen leven in de hoop. Dit doet hen wandelen als kinderen der eeuwigheid.

2. Het karakter van het boek (22 : 8—9).

Als Johannes nu dit woord van Jezus over deze Openbaring gehoord heeft, 22 : 6—7, en hem in deze enkele verzen de ontzaglijke beteekenis daarvan voor al zijn denken en doen, voor heel zijn leven en bewegen, voor oogen gehouden is, schrijft hij, overweldigd: *„En ik, Johannes, ben het, die deze dingen hoorde en zag; en toen ik ze gehoord en gezien had, viel ik neder, om te aanbidden voor de voeten van den engel, die mij deze dingen toonde"*.

Ik, Johannes, was van dit alles zoo diep onder den indruk, dat ik aanbidden moest. Ik, Johannes, die alles zelf hoorde en zag, ik *moest* in aanbidding neervallen, toen ik alles gehoord en gezien had. Het was zoo groot en heerlijk; zoo geweldig en overweldigend; zoo wonderbaar en schoon. Johannes legt er nadruk op, dat hij dit alles persoonlijk doormaakte, en onmiddellijk van Jezus Zelf vernam: „ik ben het, die deze dingen hoorde en zag". Dit moet wel als verklaring dienen, dat hij nu weer in dezelfde fout vervalt van 19 : 10. Misschien dat het *lezen* van dit boek niet zulk een overweldigenden indruk maakt, maar ik, Johannes, doorleefde dit alles, en mij greep het ontzettend aan. En daarom herhaalt hij dan ook nog eens weer: „en toen ik ze gehoord en gezien had, . . . viel ik neder om te aanbidden voor de voeten van den engel, die mij deze dingen toonde".

Johannes had reden gehad dit te verzwijgen; vooral nu het de tweede keer was, dat hem dit overkwam. Maar ook nu wil hij dat niet doen, omdat hij zoo het best, en geheel naar de waarheid, getuigen kan van den overweldigenden indruk, die het boek der Openbaring op hem gemaakt had. Dit alles is afschuwelijk tooneelspel, òf (en de keus is voor ons niet moeilijk) een onverdacht en sterk getuigenis voor het karakter en de beteekenis der Openbaring, als boek van groote en overweldigende waarde.

Wie deze dingen waarlijk hoort en ziet, die moet tot aanbidding komen, al ware hij een Johannes in eigen persoon. Zelfs Johannes kon zich niet weerhouden, en viel neder voor den overbrenger en bemiddelaar, die hem deze Openbaring deed toekomen. Men zie verder bij Openb. 19 : 10; p. 429.

Dadelijk weerde de engel dit af: *„en hij zeide tot mij: zie toe, doe dat niet; ik ben een mededienstknecht van u en van uw broederen de profeten, en die de woorden dezes boeks bewaren".* Er is toch ook verschil met 19 : 10; en juist dat verschil toont weer, dat de herhaling van wat vroeger ook reeds eens geschiedde, niet zinloos is, en dat Johannes alle reden had, dit hier te vermelden. De engel spreekt over de profeten en over hen, die de woorden van dit boek bewaren. Hij ook leeft geheel mee met het groot Besluit, dat Jezus gaf aan de Openbaring, en stemt daar mee in. Hij ook erkent dit boek als profetie, en stelt zich op één lijn met hen, die de woorden van dit boek bewaren. Zij zijn allen tezamen dienstknechten Gods, met alle engelen. En daar vloeit het dan ook vanzelf uit voort, dat hij eindigt met uit te roepen: *„aanbid God".*

De aanbidding mag en moet zeker gebracht worden naar aanleiding van alles wat in dit boek gehoord en gezien is, maar zij worde *Gode* alleen toegebracht. Maar daarin stemmen Johannes en de engel dan toch overeen, dat zij op Jezus' verklaring over dit boek, vs 6—7, met aanbidding willen antwoorden. Zoo groot en heerlijk is dit boek. Deze erkenning moge het bij alle schepselen vinden. Het geeft reden tot aanbidding. Het is een rijke en aanbiddenswaardige profetie. De aanbidding daarvoor worde echter Gode alleen gebracht, want Hij heeft dit boek Zijn dienstknechten geschonken.

II. HET BOEK DER OPENBARING IN ZIJN VERVULLING.

10. *En Hij zeide tot mij: Verzegel niet de woorden der profetie van dit boek; want de tijd is nabij.* 11. *Die onrecht doet, doe nog verder onrecht. En de vuile moet nog verder vuil worden. En de rechtvaardige doe nog verder rechtvaardigheid. En de heilige worde nog verder geheiligd.*

12. *Zie Ik kom snel, en Mijn loon (is) bij Mij, om eenen ieder weer te geven, gelijk zijn werk is.* 13. *Ik (ben) de Alpha, en de Omega, de Eerste, en de Laatste, het Begin, en het Einde.* 14. *Zalig, die hunne kleederen wasschen, dat hunne macht zal zijn aan den boom des levens, en zij door de poorten ingaan in de stad.* 15. *Buiten (zullen blijven) de honden, en de toovenaars, en de hoereerders, en de doodslagers, en de afgodendienaars, en een ieder, die de leugen liefheeft, en doet.*

Openb. 22 : 10—15.

1. De ontplooiing der wereld (22 : 10—11).

Jezus heeft den inhoud der Openbaring weergegeven, vs 6—7; Johannes en de verklarende engel hebben er ontroerd op geantwoord, waardoor het waardevol karakter van dit boek tot uitdrukking kwam, vs. 8—9. Thans begint Jezus opnieuw te spreken, en komen we tot een tweede gedeelte van het Besluit, dat Hij Zelf, na de gave der eigenlijke Openbaring, geeft. Weer gaat het over „de woorden der profetie van dit boek"; over de Openbaring als profetie tot in al zijn woorden; maar thans niet om haar als zoodanig te kenmerken, doch om te spreken over de *vervulling,* die deze profetie zal vinden.

„En Hij zeide tot mij: verzegel niet de woorden der profetie van dit boek, want de tijd is nabij". Daar ligt toch wel een tegenstelling in met Dan. 8 : 26: „en gij, sluit dit gezicht toe, want er zijn nog vele dagen toe". Ook Daniël werd verzekering gegeven van de waarachtigheid van de openbaring, die hij ontvangen had, maar de engel verbond daarmee „een vermaning aan Daniël om het gezicht toe te sluiten, wijl het is voor vele dagen, d. w. z. wijl het nog vele dagen duren zal, eer het in zijn geheel in vervulling zal zijn gegaan" (Aalders, Korte Verkl., t. a. p.). Johannes mocht eens meenen, dat dit nu ook van deze Apokalypse gelden zou, en dit boek zorgvuldig opbergen in een of ander archief, om het te bewaren voor later! Dat mocht niet; want de situatie is thans een gansch andere dan eertijds bij Daniël. Dit boek der Openbaring moet vooral niet verzegeld weggelegd worden, omdat het later eerst in vervulling zou gaan. Het gáát in vervulling; reeds nu; reeds toen Johannes het ontving; en nog altijd door; en daarom moet dit boek een open boek zijn, dat gelezen wordt. Deze profetie *wòrdt* vervuld want de tijd is nabij.

De tijd of het tijdstip is nabij ziet op het moment van Christus' komst op de wolken. Dat is niet ver meer af, als Christus eenmaal op aarde verschenen is; als de laatste dagen reeds zijn ingegaan; als de nieuwe bedeeling reeds aangebroken is. Sindsdien verkeert de wereld in haar laatste stadium, dat Christus aan het voleindigen is

door de uitoefening van Zijn Koningschap. Rechtstreeks gaat het nu naar Zijn wederkomst toe. Reeds beklom Hij, met Zijn zitting ter rechterhand Gods, als volmacht hebbende over alle dingen, den derden trap in Zijn verhooging, en nog maar één trap, de hoogste en laatste, volgt daarop. Daarom kan gezegd worden, dat de tijd of het tijdstip van Zijn komst nabij is. *Er gebeurt nu niet eerst nog iets anders,* dat we nog te verwachten hebben; neen, *we verwachten thans alleen nog maar Christus' verschijning op de wolken des hemels;* en dan is alles voleindigd.

Zeker moet er vóórdien nog veel geschieden, hetgeen de Openbaring ons toonde; en dat dit alles nog vele jaren en zelfs eeuwen in beslag neemt, ervaren we. Maar dat verandert toch nooit iets aan die grondwaarheid, waarbij we leven moeten, dat alles *met haast* geschiedt, in zoo kort mogelijken tijd, en dat dit alles *het laatste* is, de slotacte der wereldgeschiedenis, die ononderbroken voortgaat tot het einde. DAAROM wordt gezegd en kan gezegd worden, dat de tijd nabij is.

De Openbaring heeft het ons onthuld, wat nog met haast geschieden moet; en hoe Christus dit alles, in de uitoefening van Zijn Koningschap over heel de wereld, vervult. Er komt nu geen zondvloed meer, die heel de wereld verdelgt, èn haar opnieuw doet beginnen. Er komt ook geen ballingschap meer voor Gods volk, èn een terugkeer naar het oude land met een nieuw begin rondom een nieuwen tempel. Maar veel minder nog verschijnt Jezus Christus opnieuw in de wereld, om daar nog eens weer in vernedering te verkeeren, Hebr. 9 : 26 v.v.; of wordt de Heilige Geest nog eens uitgestort; neen, dit alles IS eenmaal geschied, en heeft de laatste dagen ingeluid; en thans gaat het rechtlijnig naar de verschijning van Christus in heerlijkheid, naar de voleinding, naar het eeuwige leven. Ja, ook het allerlaatste is geschied. Nog eenmaal verscheen Jezus Christus aan Johannes op Patmos, en heeft Zijn Openbaring gegeven. Er volgt geen nieuwe of nieuwere Openbaring op. Er zal geen tweede deel op volgen. Dit is de Openbaring voor den laatsten tijd, en naar dit boek wordt thans alles vervuld tot het einde. Daarom moet dit boek gelezen en betracht worden, en mag het niet verzegeld en bewaard worden. De tijd is nabij. Er komt niets meer, dat nog beschreven zou moeten worden. Men heeft en weet nu alles, wat men behoeft. Er komt niets anders meer. Men leze dit boek der Openbaring slechts. Dat voldoet tot het einde. De tijd is nabij.

Van Gods zijde is nu *alles* volbracht, en het laatste, wat nog geschieden moet onder het Koningschap van Christus, *geschiedt,* naar het woord, of beter nog, naar de woorden, van de profetie van dit boek. En wat geschiedt er dan? Wat moet nog met haast geschieden in deze laatste dagen, in deze slotacte der wereldhistorie? *„Die*

onrecht doet, moet nog verder onrecht doen; en de vuile moet nog verder vuil worden; en de rechtvaardige moet nog verder rechtvaardigheid doen; en de heilige moet nog verder geheiligd worden". Dàt moet alleen nog geschieden. Heel de wereld en heel de menschheid moeten nog slechts tot volle ontplooiing en ontwikkeling komen, zoowel degenen, die verkeerd willen, als degenen, die genade vonden. Alles moet rijp worden, 14 : 14—20. Ieder moet zijn antwoord geven, met woord en werk, op wat God gedaan en geschonken heeft tot het einde. Dan pas kan Christus komen, om te oordeelen de levenden en de dooden. Die tijd is nabij, maar wacht slechts totdat de wereld haar volle ontwikkeling zal bereikt hebben; totdat de oogst dezer aarde rijp zal geworden zijn.

En nu *wòrdt* alles rijp, met onweerstandelijke kracht, en met haast onder de regeering van Christus. Het duurt lang vóór alles rijp is, en tot zijn volle ontplooiing gekomen is, maar het gaat gestadig voort. Dàt is het wat men lezen kan in dit boek. Als men het dan ook maar niet verzegelt. Toen we dit boek tezamen lazen, hebben we dan ook voortdurend weer juist op dezen tekst moeten wijzen. Dat kwam telkens weer naar voren: dat alles steeds verder gaat. Zoo *moet* het. Zóó wordt dit boek vervuld, ten einde toe.

Als dit boek maar een geopend boek blijft voor de gemeente, ziet men dat wel, dat alles steeds verder voortschrijdt en tot volle ontplooiing komt. Allereerst in de verharding van het kwade, dat hier voorop staat. Er is geen stilstand, maar ontwikkeling. Het gaat bij ieder van kwaad tot erger, als er geen bekeering is. Heel dit boek toonde dat aan. We behoeven er geen voorbeelden van te geven, want dit boek zelf is er één groot voorbeeld van. Onder Christus' heerschappijvoering gaat het zóó, dat men, *àl* meer, moet openbaren wat in het innerlijk leeft. Zoo leidt en stuurt Hij heel de wereld. De verborgen gedachten des harten worden openbaar tegenover alles wat Christus doet; steeds dieper; steeds feller; persoonlijk en gemeenschappelijk. De goddeloosheid neemt toe; de boosheid wordt al ernstiger; de vijandschap openbaart zich steeds bruter; tenslotte verbergt men niets meer, en is het Beest in den mensch ook uitgegroeid tot zijn volle ontplooiing. En zoo moet het, want Christus kan en wil niet oordeelen dan wanneer men het uiterste gedaan heeft; Gen. 15 : 16; 18 : 21; Ezech. 21 : 24—28; Luk. 2 : 25; Joh. 3 : 20—21.

De tijd is nabij. Dus *moet* nu elk tot beslissing komen. Daarom wordt heel de wereld door Christus al meer in de crisis gebracht. En dan blijkt het wel. Dan komt er wel uit, wat er in zit. Doch dan niet alleen in de verharding in het kwade, maar ook in de volharding in het goede. Ook dàt komt heel de Openbaring door tot uiting. En ook in dit opzicht hebben we steeds naar dezen tekst verwezen.

Het zaad is in den akker der wereld gestrooid. God heeft alles gedaan. Maar ook het onkruid is door den vijand midden tusschen de tarwe gezaaid en het wordt niet uitgetrokken; want de hemelsche Landman heeft gesproken: „Laat ze beide tezamen opwassen tot den oogst, en in den tijd des oogstes . . ." zal eerst alles beslist worden. Die tijd is nabij. Alles groeit thans reeds op en wordt rijp. Het moet eerst alles geheel rijp zijn vóór de oogst beginnen kan. Hoe alles rijp *wordt*, toont dit boek, en wordt in de geschiedenis van deze eeuwen vervuld. Men kan dit overal zien; en men moet er op letten. „Verzegel de woorden van deze profetie niet!"

Naar *dezen* regel moeten de ongerechtigen en vuilen eenerzijds, maar ook de rechtvaardigen en geheiligden anderzijds, tot hun volle ontplooiing komen. Zoo wordt dit boek vervuld in goddeloozen en vromen, naar het bevel van Christus, die in de uitoefening van Zijn Koningschap alles tot rijpheid brengt. Zoo voert Hij deze profetie uit, alle eeuwen door, tot de Voleinding. Men leze dit boek, en merke op de teekenen der tijden. Verzegel het niet! Het geschiedt thans! De tijd is nabij. Men moet nu meeleven met het werk van Christus' Koningschap, en daarom dit boek ijverig gebruiken.

2. De komst van Christus (22 : 12—15).

„Zie, Ik kom snel". Na de uitdrukking „want de tijd is nabij", in vs 10, die ziet op het tijdstip van de komst van Christus op de wolken, dragen de woorden „zie, Ik kom snel" een ander accent dan in vs. 7. Thans wordt vooral op het resultaat van het komen, d. i. op de komst of aankomst van Christus gelet, zooals ook blijkt uit wat volgt: *„en Mijn loon is bij Mij, om een ieder weer te geven, gelijk zijn werk is."*

Het boek der Openbaring wordt vervuld in de rijpwording der wereld gedurende alle eeuwen, maar dan ook in de komst van Christus aan het einde daarvan. Het gáát naar dat tijdstip toe, waarop Jezus eindelijk zal aangekomen zijn; en dan zal Hij een ieder vergelden naar zijn werk, zijn leven op aarde, zijn doen en laten, zijn handel en wandel, Ps. 62 : 13; Spr. 24 : 12; Jes. 40 : 10; 62 : 11; Matth. 25 : 14—30; Openb. 11 : 18; 19 : 5—21 : 2. Nu valt alle nadruk op Christus' verschijning in heerlijkheid, en al de uitoefening van Zijn Koningschap op den Dag des Heeren. Nu gaat het over het uiteindelijke, waar heel dit boek heenleidde, en waar dan ook alles op uitloopen zal. Dan wordt Zijn komen volmaakt. En omdat alles snel geschieden moet, is ook de tijd nabij, en Christus' komst niet ver meer. Het is wel van belang, hierbij eens een boekje te lezen als dat van Prof. Dr F. W. Grosheide, Hoe verwachten wij Jezus' komst?, Kampen, Kok, 1937. Wij hebben altijd te leven onder den indruk van Jezus' komst; en dat doen we vanzelf, als we niet vergeten wat dit

boek der Openbaring ons leert, en Jezus Zelf hier zoo kort zegt: Zie, let daar op, Ik kom snel!

Om dit bij ons aan te dringen, en goed te doen verstaan bij het licht van dit boek, volgt hier Jezus' Zelfbetuiging: *„Ik ben de Alpha en de Omega; de Eerste en de Laatste; het Begin en het Einde"*. Jezus staat niet alleen aan het begin van alle dingen, maar ook aan het einde daarvan; en omvat zoo alles. Hij is er altijd; en Hij blijft. We hebben altijd met Hem te maken, en zullen ook aan het einde voor Hem te verschijnen hebben.

We moeten er vooral op letten, dat Jezus Zichzelf nu noemt met dezelfde woorden als God in 21 : 6 en 1 : 8; vergelijk verder 1 : 17 en 2 : 8 van Christus (de Eerste en de Laatste); en Jes. 44 : 6; 48 : 12 van God. In de Voleinding komt Christus weer geheel als God uit, zooals ook in ons Stuk over de Voleinding telkens sprake was van God en het Lam. Hij komt in de heerlijkheid des Vaders. Hij voert al het werk Gods uit op den Dag des Heeren. En zoo moeten wij Zijn komst tegemoet zien.

Zoo voegt Hij hier tenslotte ook nog aan toe: *„Zalig, die hun kleederen wasschen, dat hun macht zal zijn aan den boom des levens, en zij door de poorten ingaan in de stad; buiten zullen blijven de honden, en de toovenaars, en de hoereerders, en de doodslagers, en de afgodendienaars, en een ieder, die de leugen liefheeft en doet"*. Hier blijkt het tenvolle, dat we thans geheel bepaald worden bij het einde en de voleinding, bij den oordeelsdag en de eeuwigheid, die door de komst van Christus worden ingeleid. Daarom ziet thans allereerst de zaligspreking, die ook hier volgt op het „Zie, Ik kom snel", op de zaligheid, die men verkrijgen zal op den Dag des Heeren en daarna in de eeuwigheid. Wie hier hun kleederen wasschen in het bloed van Christus, d. i. wie hier geloovig hun toevlucht nemen tot Christus en met Hem wandelen (men zie voor deze uitdrukking 3 : 3—5, p. 78 v.; 7 : 14, p. 153 v.; 16 : 15, p. 347), die ontvangen allereerst op den Dag des Heeren reeds het eeuwige leven, als ze zullen mogen eten van den boom des levens, 2 : 7, waartoe ze van Christus volmacht zullen ontvangen in hun heerlijke rechtvaardigmaking. Ze zullen met Christus verheerlijkt worden op den Dag des Heeren. Hierover schreven we in den breede bij 19 : 5—21 : 2.

Christus Zelf onderscheidt dit nu hier ook als tweeërlei: de zegeningen, die zij zullen ontvangen op Zijn dag; maar dan daarna ook: de zegeningen, die zij zullen verwerven tot in der eeuwigheid: „en zij door de poorten ingaan in de stad". Dat spreekt van de Voleinding, 21 : 3—22 : 5, waarin het voleindigd Koninkrijk Gods zal zijn; het nieuwe Jeruzalem met zijn muur en poorten; de heilige stad, die ons daar beschreven werden.

Zij zullen alles beërven wat Christus met Zijn komst zal brengen,

het eerste en het eeuwige; het een echter in nauw verband met het ander: wie op den Dag des Heeren verheerlijkt worden, kunnen van den tweeden dood niet beschadigd worden, 2 : 11, maar gaan het eeuwige en volmaakte leven der Voleinding in. In het Grieksch wijzen de woorden zoowel op het onderscheid als op het verband van die twee. Waar het hier echter vooral op aan komt, is, dat Jezus betuigt, dat het boek der Openbaring niet alleen vervuld wordt in den loop der eeuwen, in alles wat met haast geschieden zal, in Zijn komen in dit alles; maar ook in de voleinding der eeuwen, in alles wat geschreven is in dit boek (zoowel in het begin, cap. 2—3, de beloften, als in het einde, cap. 19—20) van den Dag des Heeren, en in alles wat beschreven is van het heilige Jeruzalem.

Heel dit boek der Openbaring wordt vervuld; niet alleen in de ontplooiing der wereld, maar ook in de komst van Christus; en wat deze laatste betreft dan weer niet alleen in den zegen, die komt over de geloovigen, maar ook in de straf, die dan komt over de goddeloozen. Dezen zullen buiten zijn. Buiten *alles,* wat de vromen ontvangen. In den dood. In de eeuwige rampzaligheid.

Ze worden hier „honden" genoemd; onreinen; heidenen; Matth. 7 : 6; 15 : 26 v.; Fil. 3 : 2; 2 Petr. 2 : 22; en de zin van dit woord is vooral, dat zij, als de heidenen, Gods genade en openbaring niet hebben aangenomen, maar zich daartegen hebben verhard, en zich aan de duivelen hebben overgegeven.

Reeds 21 : 8 vonden we een dergelijke opsomming als hier volgt; vgl. ook 9 : 21 en 18 : 23 v. Er komt in uit, dat we te doen hebben met menschen, die God en den menschen vijandig waren; die zondigden zoowel tegen de eerste, als tegen de tweede tafel van Gods heilige wet; die hun eigen lusten uitleefden en hun eigen belangen najaagden, met opzijzetting van alles en allen, God en de menschen. En de diepste grond van hun wezen wordt ons onthuld, als ze worden gekenmerkt als menschen die de leugen deden en liefhadden; die niet in de waarheid Gods wandelden, maar leefden uit hun vader den duivel, die was een leugenaar van den beginne, Joh. 8 : 44. En ze deden niet slechts zoo, maar ze hadden er zich met lust en liefde aan overgegeven; ze gingen er in op, om kwaad te doen.

De Openbaring heeft dit alles voldoende in het licht gesteld. Het wordt hier slechts herhaald, om te toonen, dat ook aan hen alles vervuld zal worden, wat dit boek der profetie over hen sprak. Het zal vervuld worden met en door de komst van Christus. Zij komen niet en nooit in de heilige stad, maar zullen daar eeuwig buiten zijn; in de buitenste duisternis. Dit is het getuigenis van Jezus Christus aan het slot van het boek der Openbaring, om alles te bevestigen, wat in dit boek geschreven staat. Het wordt straks, ja, spoedig, alles vervuld.

III. HET BOEK DER OPENBARING ALS OPENBARING VAN JEZUS CHRISTUS.

16. *Ik, Jezus, heb Mijnen engel gezonden, om ulieden deze dingen te betuigen bij de gemeenten.*
Ik ben de Wortel, en het Geslacht van David, de blinkende Morgenster. Openb. 22 : 16.

1. De openbaring van Christus (22 : 16a).

Weer vangt Jezus aan te spreken; en Johannes leidt dit derde onderdeel van het machtig Besluit van dit boek, door Christus Zelf gesproken, niet opnieuw in, als de beide vorige malen, met een: „En Hij zeide tot mij”. Thans laat hij direct de stem van Jezus hooren. Want dit is het hoogste en heerlijkste. Dit moet ons nu tenslotte direct toespreken, en diep onder den indruk brengen. Dit is de afsluitende betuiging van Christus over het boek der Openbaring, die er Johannes toe bracht, om dit boek te *beginnen* met de woorden van zijn opschrift: „Openbaring van Jezus Christus”, 1 : 1. De woorden, die hij het laatst hoorde van Jezus over dit boek, hebben zich het meest in hem vast gezet. Dàt is de Openbaring: openbaring van Jezus Christus, die Hij gaf, maar die Hem ook tot inhoud heeft.

Het staat hier met zoo heel veel nadruk, en met den inzet van den ganschen persoon van Jezus Christus: IK, JEZUS. We hebben in dit boek met Zijn openbaring te doen; en dat is met Hem Zelf. *Jezus* staat achter dit boek. *„Ik, Jezus, heb Mijn engel gezonden, om ulieden deze dingen te betuigen bij de gemeenten”.* Wie dit boek verwerpt, verwerpt Hem, die dit boek gegeven heeft, en van Wien dit boek vervuld is. Dit boek brengt de openbaring van Christus; en niemand die Jezus liefheeft, en in Hem gelooft, en met Hem één en verbonden is, kan onverschillig tegenover dit boek staan. Het gaat maar niet alleen over wat met haast geschieden moet en over Jezus' komen; noch slechts over de rijpwording der wereld en Jezus' komst; neen, Jezus Zelf is in eigen persoon (Ik, Jezus) bij dit boek en zijn inhoud betrokken. Het gaat om Hem. Hij staat met Zijn gezag en met Zijn persoon achter dit boek.

En Hij heeft „Zijn engel gezonden, om ulieden deze dingen te betuigen bij de gemeenten”. In onderscheiding van vs 6, waar van God gezegd wordt, dat Hij Zijn engel gezonden heeft, om Zijn dienstknechten te toonen, wat moet geschieden met haast, waarbij we denken aan den engel, die Johannes de visioenen verklaren moest, 1 : 1, meenen we hier onder den engel, dien Jezus zond, *Johannes* te moeten verstaan. Er wordt dan ook een ander werkwoord gebruikt voor

„zenden"; zoowel 22 : 6, als 1 : 1 vinden we de beteekenis van afvaardigen (apostello), tegenover zenden of sturen in 22 : 16 en 1 : 11 (pempo). Ook volgens 1 : 2 is het Johannes, die deze dingen moet betuigen; en hij moet dat doen door deze dingen in een boek te schrijven, en dat te zenden aan de zeven gemeenten, 1 : 11. Als Johannes deze opdracht van Christus uitvoert, zendt hij dit boek aan de engelen van de zeven gemeenten, cap. 2—3, onder wien wij de ambtsdragers of bestuurders der kerken verstonden, p. 45.

In onzen tekst spreekt Jezus dus thans (en het is van groot belang; de directe toespraak komt nu geheel tot zijn recht; Johannes kòn zoo zelfs, aan het begin van dit vers, niet zeggen: „En Hij zeide tot mij") de voorgangers der gemeenten aan, en zegt tot hen: „IK, JEZUS, heb Mijn engel, Mijn bode, Mijn afgezant, Johannes, gezonden, om *ulieden* deze dingen te betuigen, niet maar voor uzelf alleen, maar met het oog op de gemeenten".

Jezus spreekt hier alle leiders en voorgangers der gemeente aan, om dit boek, dat Johannes hun zendt, hun Zelf op het hart te binden en er bij hen op aan te dringen, het tot de gemeenten te brengen; en zalig zal dan hij zijn, die leest, èn zij, die hooren, de woorden dezer profetie, 1 : 3, in de gemeenten, zoo voorgangers, als gemeenteleden.

2. De Persoon van Christus (22 : 16b).

Ik, Jezus. Het stond met zooveel nadruk voorop, toen Jezus rechtstreeks de engelen der zeven gemeenten, en in hen, Zijn gansche Kerk toesprak. Nu werkt Hij het voor hen nader uit: *„Ik ben de Wortel en het Geslacht van David; de blinkende Morgenster."*

Hij betoont en betuigt Zich met Zijn vollen persoon in te staan voor dit boek der Openbaring; maar dan toch in zeer bepaalde eigenschappen van Zijn heerlijk wezen. Hij verschijnt in dit boek, en staat er achter, als DE eigenlijke theokratische koning, die in den naam des Vaders alle dingen regeert. Metterdaad, zoo vooral is Jezus Christus ons in dit boek geopenbaard: als KONING; en als Koning voor God, die tenslotte al het Koningschap terugbrengt tot God en den Vader.

Om Zich thans alzoo te kennen te geven, noemt Hij Zich de Wortel en het Geslacht van David. Bij 3 : 7 noemden we David reeds *het* type van Christus-als-Koning in het Koninkrijk Gods, 5 : 5; 22 : 16 (p. 81). Bekend is, dat Jezus Zich op aarde aanduidde als Davids Zoon en Davids Heer, Matth. 22 : 41—46; vgl. Ps. 110. Men lette ook op Jes. 11 : 10 en Rom. 15 : 12. Uit al deze plaatsen blijkt steeds weer dat het om Christus' Koningschap gaat, als Hij met den naam van David wordt genoemd.

Maar hier zegt Jezus het rijker: Hij is de eigenlijke theokratische

Koning, aan Wien David zijn koningschap ontleende, en in Wien heel het koningschap van David in Zijn geslachten bestond. Het zuivere theokratische koningschap rust alle eeuwen door in Christus, en komt daaruit op: David kwam daaruit op: en heel zijn geslacht. David en zijn huis vertoonden slechts, schaduwachtig, het Koningschap van Christus.

Dat Koningschap heeft Christus nu in de Openbaring getoond en uitgeoefend. Zoo heeft dit boek Hem geopenbaard: als den Koning in het Koninkrijk Gods, door Wien de Vader alle dingen regeerde. Zoo moeten de gemeenten Hem leeren kennen; de voorgangers in de eerste plaats; maar zij toch weer met het oog op en ten behoeve van de gemeenten. Zoo, als Koning, wil Hij erkend en geloofd worden, naar dit boek der Openbaring.

Maar ook nu voegt Jezus daar weer een tweede aan toe. Hij noemt Zichzelf ook *de blinkende morgenster.* Bij 2 : 28 spraken we op p. 72 v. reeds over de beteekenis van de morgenster. Zij is de aankondiging van de eeuwigheid. Anders dan daar, noemt Jezus nu Zichzelf nadrukkelijk de morgenster, en wel de blinkende morgenster; vgl. Num. 24 : 17. Is er 2 : 28 sprake van het ontvangen van de eeuwigheid, het licht van den nieuwen en eeuwigen dag, hier komt de morgenster, in aansluiting bij het voorafgaande, veel eer voor als symbool van den eeuwigen koning. Dat de ster symbool van den Koning is, vinden we op meerdere plaatsen der Schrift, waarvan we nu slechts noemen Num. 24 : 17 en Matth. 2 : 2. Toch heeft het dan beteekenis, dat Jezus Zichzelf hier nu de *morgen*ster, de *blinkende* morgenster, noemt. In verbinding met 2 : 28 zien we hier een uitdrukking in, die Hem teekent als den *Koning der eeuwigheid.*

Hij is niet slechts de ware theokratische koning gedurende alle eeuwen, de wortel en het geslacht van David, maar Hij is ook de eeuwige Koning, die met den Vader eeuwiglijk zit in Diens troon, 3 : 21; 22 : 3.

Het Koningschap van Christus verduurt de eeuwigheid; en ook dat is telkens uitgekomen in dit boek. Ook al geeft Hij het Koningschap in den dag der eeuwigheid over aan God en den Vader, 1 Kor. 15 : 24, dan blijft Hij toch Koning. En zoo is Hij hier geopenbaard; maar zoo komt Hij nu dan ook uit tot Zijn Kerk; zoo moet Zijn Kerk Hem uit dit boek leeren kennen en aanbidden.

Zoo is de volle waarde van dit boek der Openbaring door Christus Zelf uitgezegd in dit Eerste Stuk van het Besluit.

Dit boek is *profetie* Gods over wat met haast geschiedt in het komen van Christus; en als zoodanig is het van overweldigend karakter.

Maar dan moet dit boek ook gelezen worden, en men moet letten op *de vervulling* in de rijpwording der wereld, en straks in de wederkomst van Christus, die ieder zal oordeelen naar zijn werken.

Doch bovenal moet de Kerk des Heeren in dit boek zien de Openbaring van *Jezus Christus,* den Koning der eeuwen, en Koning der eeuwigheid.

Dat is het boek der Openbaring, naar het getuigenis van Jezus.

TWEEDE STUK.
22 : 17—21.

DE ONTVANGST VAN HET BOEK DER OPENBARING.

I. DE GOEDE ONTVANGST VAN HET BOEK DER OPENBARING.

17. *En de Geest, en de bruid, zeggen: Kom. En die het hoort, zegge: Kom. En die dorst heeft, kome. Die wil, neme het water des levens, om niet.*

Openb. 22 : 17.

1. Het goede antwoord (22 : 17a).

In dit Tweede Stuk van het Besluit, over de ontvangst van het boek der Openbaring, wordt drieërlei reactie weergegeven, die dit boek kan wekken; en deze drieërlei reactie loopt parallel met de drieërlei betuiging, die Christus, in het Eerste Stuk van het Besluit, over de Openbaring gaf.

In de vss. 6—9 ging het om datgene, wat met haast geschieden moet in deze eeuwen, en waarin Christus' komen is; zalig gesproken werden zij, die de woorden der profetie van dit boek zouden betrachten en in praktijk brengen.

Hierop kan geen beter reactie volgen dan ons thans hier voorgesteld wordt in het éene biddende woord: *Kom!* Dat goede antwoord wordt gegeven door *den Geest en de bruid.* Zij beide zien verlangend uit naar Christus' komst, en bidden, daarmee alles uitzeggend, dat Hij kome! Zij bidden om den voortgang en de doorwerking van het Koningschap van Christus, waardoor Zijn komst verhaast wordt. Zij antwoorden op Jezus' eerste betuiging: „En zie, Ik kom snel", waarbij het accent lag op Zijn komen, meer dan op Zijn aankomst. En zoo verstaan we dan hier ook de bede van Geest en bruid. Zij zijn op aarde temidden van alle onvolkomenheid, en bidden, dat alles met haast geschiede, opdat Christus spoedig kome. Zoo zeggen zij: Kom!

De Geest en de bruid. Het kan niet twijfelachtig zijn, dat met den Geest de Heilige Geest bedoeld is, die in de gemeente van Christus

is uitgestort, en alle eeuwen door in haar wonen zal. Maar zoo verklaart zich dan hier ook het gebruik van „de bruid". Eigenlijk wordt dit woord alleen gebruikt voor de Kerk in haar volheid en volkomenheid op den Dag des Heeren en in de Voleinding, 21 : 2 en 9. Hier staat het nu voor de Kerk, zooals ze, alle eeuwen door, op aarde leeft; maar zoo dan ook in haar volheid, in haar vol getal. Met de bruid wordt dan niet bedoeld de Kerk van een bepaalde plaats of uit een bepaalden tijd, maar HEEL de Kerk, van alle eeuwen en alle plaatsen; de Kerk van verleden, heden, en toekomst; de Kerk in haar totaliteit èn waarheid; de ware Kerk des Heeren, waarin de Geest Gods is uitgestort; de ééne, heilige, algemeene, Christelijke Kerk. Zij en de Geest zijn onlosmakelijk samen verbonden. *Zij*, niet in haar zonde en gebrekkigheid, maar in haar geloof en heiligheid, door den Heiligen Geest, hier, *ideëel*, als één geheel gehoord, zegt: Kom.

Men kan noch de stem des Geestes, noch de stem der bruid, hier ooit op aarde *hooren;* maar wat ons hier wel betuigd en verzekerd wordt, is, dat zoowel de Geest, als de Bruid, alle eeuwen door, om de spoedige komst van Christus bidden. Dat leeft altijd in den Geest en in de Bruid, zooals ook de lof van God en Christus zelfs in het gansche schepsel leeft, en door Johannes gehoord kon worden, al was ook daar van geen duidelijk hoorbare stem sprake, terwijl de inhoud toch vertolkt kon worden, 5 : 13, p. 119.

2. De roeping voor allen (22 : 17b).

Doch na de betuiging, dat de Geest en de Bruid zeggen: „Kom," volgt nu ook aanstonds de roeping tot elk persoonlijk, tot ieder, die de woorden van dit boek hoort, die sprake van Geest en Bruid ook tot uitdrukking te brengen: *„en die hoort, moet zeggen: Kom".*

„Die hoort" slaat hier niet terug op wat de Geest en de Bruid zeggen, maar is, van 1 : 3 af, de vaststaande uitdrukking voor ieder, tot wien de woorden dezer profetie gebracht worden. Men denke hier ook aan de steeds weerkeerende uitdrukking van cap. 2—3: „die een oor heeft, moet hooren"; en zie voorts nog 13 : 9; 22 : 8 en 18. Er staat dan ook niet: die *het* hoort, maar de hoorende. Zoo komt „de hoorende" ook beter op één lijn te staan met het volgende „de dorstende" en de „willende".

De roeping gaat nu uit tot allen, die leven in deze eeuwen van het komen van Christus, om te zeggen: Kom!, als ze de woorden van dit boek der Openbaring hooren en verstaan. De Geest en de Bruid *zèggen* dat; maar dat is het ideëele, dat nu door elk, die het woord der profetie van dit boek hoort, *moet gerealiseerd worden*. Dat is de roeping, die tot ieder komt, die dit boek leest of hoort.

Maar dan gaat het „bewaren" van de woorden van de profetie van dit boek, vs. 7; 1 : 3, toch veel verder, en het houdt veel meer in. Doch zoo is hier dan ook niet slechts sprake van wie hoort, maar ook van *wie dorst* en *wie wil.* Zoo gaat dat, als men dit boek goed ontvangt: men *hoort* deze profetie, en gaat *dorsten* naar het heil, dat ze verkondigt; maar ook dat verlangen is dan nog het einde niet: men gaat dan ook positie kiezen; men komt tot een besluit; men *wil;* want daar drijft dit boek toe, dat men niet langer blijft hinken op twee gedachten, maar dat men komt tot een vast wilsbesluit (vs. 11).

Wie hoort, moet zeggen: Kom. Dat is het eerste. Dat is het goede antwoord op het woord van deze profetie, dat Geest en Bruid alle eeuwen door geven, maar dat ook opwelt in het hart van hem, die hóórt. Dat ééne woord is een heel program, dat het geloof te kennen geeft, waarmee men alle dingen ziet in het licht van Christus' komen, en waarmee men bidt, dat Christus alles voleindigen moge in de uitoefening van Zijn Koningschap, zooals dit boek ons dat voorhoudt.

Gaat men dan ook dorsten naar het heil, dat Christus brengt, dan *moet men komen.* Merkwaardig woord, en toch van ouds niet vreemd aan de Schrift. Men zie reeds Jes. 55 : 1, en met name Joh. 7 : 37. Hier is het een heerlijk woord in heel het verband. Als men door het hooren van het boek der Openbaring is gaan bidden: Kom!, moet men zelf niet terugblijven, doch *uitgaan, Hem tegemoet,* zooals Matth. 25 : 1, 6 en heel de gelijkenis van de tien maagden, gaande tot de bruiloft, dat reeds leeren en doen verstaan. Wie hoort, zegge, als de Bruid, Kom; maar ga ook, als genoode tot de bruiloft, uit, den Bruidegom tegemoet. Wie dorst, wie verlangt naar de vereeniging met Christus, als hij dit boek hoort lezen in de godsdienstoefening, die moet aan dit verlangen, door het Woord gewekt, ook uiting geven, door met brandende lampen, en olie des Geestes in de vaten, Hem tegemoet te gaan. Dat is: dan bereidt men zich tot de bruiloft, 19 : 7; 21 : 2, door een heiligen wandel, vol des Heiligen Geestes, in alle goede werken, 19 : 8; 22 : 11. Zooals de bede: Kom! een eschatologisch karakter draagt, zoo doet het ook *dit* woord; komen wil zeggen zich bereiden op de komst van Christus in heiligmaking. Zoo moet men Jezus' komst verwachten. „Zalig is die dienstknecht, welken zijn heer, komende, zal vinden, alzoo doende", Matth. 24 : 46.

Wie hoort, ... wie dorst, ... *wie wil.* De roeping gaat steeds verder naarmate men vordert door Gods Woord en Geest. *„Wie wil moet nemen water des levens om niet".* De aansluiting bij het vorige is, ook overeenkomstig Jes. 55 : 1 en Joh. 7 : 37, zeer nauw, al noopte de tekst ons het „wie dorst, moet komen" allereerst op zichzelf te laten staan en zelfstandige beteekenis te geven. Als men echter de Openbaring goed ontvangt, gaat het steeds voort: men hoort; men gaat dorsten; men begint te willen. We kunnen dit niet beter toe-

lichten dan door aanhaling van par. 11 van Hfdst. III—IV van de Vijf Artikelen tegen de Remonstranten: „Voorts wanneer God dit zijn welbehagen in de uitverkorenen uitvoert, en de ware bekeering in hen werkt, zoo is het, dat Hij niet alleen het Evangelie hun uiterlijk doet prediken, en hun verstand krachtiglijk door den Heiligen Geest verlicht, opdat zij recht zouden verstaan en onderscheiden die dingen, die des Geestes Gods zijn; maar Hij dringt ook in tot de binnenste deelen des menschen met de krachtige werking deszelfden wederbarenden Geestes; Hij opent het hart, dat gesloten is; Hij vermurwt dat hard is; Hij besnijdt dat onbesneden is. In den wil stort Hij nieuwe hoedanigheden, en maakt dat die wil, die dood was, levend wordt; die boos was, goed wordt; die niet wilde, nu metterdaad wil; die wederspannig was, gehoorzaam wordt; Hij beweegt en sterkt dien wil alzoo, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen".

Wie nu, onder het lezen en hooren van de Openbaring, zoo ver door Gods Woord en Geest gebracht wordt, die moet dit boek ten einde toe goed ontvangen, en niet van verre blijven staan, maar beantwoorden aan de werkingen Gods in zijn binnenste, en *nemen* het water des levens om niet. Levenswater (het staat zonder artikel; het is nog niet *het* levenswater in zijn volkomenheid in de eeuwigheid; maar het is toch reeds levenswater, het beginsel en de voorsmaak daarvan) wordt ons aangeboden in Christus. Men moet Hem aannemen door het geloof. Om niet. Zoo maar. Zonder tegenpraestatie. Zonder eigen gerechtigheid. Door het geloof. In en uit wedergeboorte, die de menschen niet tot stokken en blokken maakt (Dordtsche Leerregels, III—IV, par. 18), maar hen zelf doet werken en bezig zijn. Wie wil, door genade, moet nemen, om niet. Men vgl. 21 : 6.

Geest en Bruid zeggen: kom. Dat was ideëel; maar het blijkt daarom niet maar van theoretische beteekenis te zijn, maar van zeer reëele, practische waarde voor de geloovigen. Dat eerste goede antwoord is de basis, waarop het mogelijk wordt, dat ook de geloovigen van alle tijden beantwoorden aan de roeping, die dit boek hun stelt. Hooren, dorsten, willen, is alleen mogelijk door den Geest, en in de Kerk. Maar zóó kan men dit boek dan ook goed ontvangen.

II. DE VERKEERDE ONTVANGST VAN HET BOEK DER OPENBARING.

18. *Ik betuig aan eenen ieder, die hoort de woorden der profetie van dit boek: Indien iemand er aan toedoet, God zal op hem leggen de plagen, die in dit boek geschreven zijn.*

19. *En indien iemand afdoet van de woorden des boeks, dezer profetie, God zal zijn deel afdoen van den boom des levens, en uit de heilige stad, die beschreven zijn in dit boek.* Openb. 22 : 18—19.

1. Valsche profetie (22 : 18).

Het tweede onderdeel van het Tweede Stuk van het Besluit, over de ontvangst van het boek der Openbaring, heeft nu weer nauwe aanraking met het tweede onderdeel van het Eerste Stuk van het Besluit, vs. 10—15, waarin voorop stond, dat dit boek niet mocht verzegeld worden, omdat het tijdstip van Jezus' komst nabij is, en de wereld zich, in haar rijpwording, nu regelrecht naar het einde beweegt, waarin Jezus komen zal om ieders eeuwig lot vast te stellen, naar zijn werken.

Wanneer nu echter dit boek niet welverzegeld in een archief mag opgeborgen worden, maar vrijgegeven moet worden, dan is daarmee ook aanstonds de mogelijkheid gegeven, dat men er van alles bij maakt, of ook van alles uit wegschrapt. Men kan het dan opsieren met eigen gedachten, of miniceeren naar eigen inzichten.

Vooral het eerste, dat dan ook voorop gaat, was zeer goed mogelijk. Dit boek was een Apokalypse!, en wel nergens schijnt de fantasie zoo vrij spel te mogen drijven als bij deze litteratuursoort. We verwijzen hier naar wat we daarover reeds p. 17 vv. gezegd hebben. De menschen spreken nu eenmaal zoo graag over de toekomst; en dan is het niet gauw mooi en spannend genoeg. Het gevaar is dan ook in den loop der eeuwen niet denkbeeldig gebleken, dat men allerlei aan deze Openbaring zou willen *toevoegen*. Natuurlijk kan dit te goeder trouw, in dwaling, geschieden; in de meening, dat men alles uit de Openbaring zelf afleidt, al brengt men het er wezenlijk zelf bij. Dan is deze tekst zeker niet van toepassing. Hier gaat het slechts om het streven, welbewust en opzettelijk, uitbreiding aan de Openbaring te geven, omdat men aan het boek, zooals het daar ligt en gegeven is, niet genoeg meent te hebben. Wat hier getroffen wordt is in den vollen zin des woords *de valsche profetie*, die spreekt uit eigen hart, ook al sluit ze dikwijls aan bij de ware profetie. Daartegen heeft het Woord Gods van den beginne gestreden, en daartegen gaat het ook hier; men zie Deut. 4 : 2; 13 : 1 vv.; 12 : 32; Spr. 30 : 6. Daartegen is ook juist in dit boek zoo menigmaal gewaarschuwd, en met name cap. 13 v.v. hebben de valsche profetie ten voeten uit geteekend. Dat is ten dienste van het beest. Dat doet dit gansche boek te niet. Dat randt de Openbaring van Jezus Christus aan.

„Ik betuig aan een ieder, die hoort de woorden der profetie van dit boek: Indien iemand er aan toedoet, God zal op hem leggen de

plagen, die in dit boek geschreven zijn", met name ook over den valschen profeet en al zijn volgelingen. Zuiver moet dit boek bewaard worden. Ongerept moet men het ontvangen. Dit boek wordt *vervuld.* Het toont van het begin tot het einde, hoe veelvuldig en gevaarlijk de valsche profetie doorwerkt en steeds meer macht krijgt, en de zinnen der menschen verblindt, en hen betoovert; maar dan waarschuwt het daar ook ernstig tegen, en stelt de straffen en gerichten voor, waardoor alle leugensprekers zullen getroffen worden, vs. 15. Men bedenke toch, dat dit boek wordt vervuld: hierin, dat vele valsche profeten komen zullen, en er velen verleiden; maar dan óók hierin, dat God hun vergelden zal naar hun werken. Het is altijd het karakter der valsche profetie de openbaring Gods op te tolken en voor de menschen gemakkelijker en aannemelijker te maken. Ze vegeteert op de ware profetie, maar praat den menschen naar den mond, en maakt het Woord Gods, door haar toevoegingen, krachteloos. Wie zoo deze Openbaring ontvangt, en er zoo mee werkt, . . . God zal op hem leggen de plagen, die in dit boek geschreven zijn!

We moeten dit verstaan als een woord van Christus, omdat vs. 20 voortgaat: „die deze dingen getuigt, zegt: Ja, Ik kom snel". Dus moet ook hier het „Ik betuig" (in het Grieksch is hetzelfde woord gebruikt) van Christus worden verstaan. Christus handhaaft Zelf Zijn Openbaring. Hij geeft haar vrij, en verzegelt haar niet; maar waarschuwt *een ieder,* die dit boek ontvangt, het niet te verderven. Men moet er niets bijmaken. Men moet dit boek ontvangen, zooals Christus het schonk. Zóó wordt het vervuld, tot het einde.

2. Zonde tegen den Heiligen Geest (22 : 19).

Men kan echter ook nog op andere wijze dit boek niet recht ontvangen, en het verderven; *„en indien iemand afdoet van de woorden des boeks dezer profetie, God zal zijn deel afdoen van den boom des levens, en uit de heilige stad, die beschreven zijn in dit boek".*

Hierbij heeft men niet te doen met de zonde van de valsche profetie, die zoo echt menschelijk en wereldsch is, maar, erger, met de zgn. zonde tegen den Heiligen Geest, waarvan Hebr. 6 : 4—6 zegt: „want het is onmogelijk degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelsche gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig zijn geworden, en gesmaakt hebben het goede woord Gods en de krachten der toekomende eeuw, en afvallig geworden zijn, die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekeering, als welke zichzelven den Zoon van God wederom kruisigen en openlijk te schande maken".

Men kan dit woord der Openbaring hooren en verstaan door de

verlichting des Geestes, en reeds iets genieten van al wat daarin beloofd wordt, en daarna niet dorsten, noch willen, vs. 17*b;* zich niet met den Geest en de Bruid vereenigen, zeggende: Kom, vs. 17*a;* maar er zich welbewust en vijandig tegenin gaan zetten, als de „spotters" van 2 Petr. 3 : 3 v.v., die naar hun eigen begeerlijkheden wandelen, en de belofte van Christus' komst in twijfel gaan trekken, willens en wetens. Dan gaat men tegen den Geest en de Bruid in; en . . . er komt uit, wat er diep innerlijk in zat, vs. 11. Men wil niet, dat Jezus Koning zij, en men gaat daar van afdoen. Men weet beter, maar men wil er zich niet in voegen; men wil er niet onder buigen, dat Hem alle macht gegeven is in hemel en op aarde. Men verzet zich daartegen, en gaat afdoen van de waarheid dezer profetie. De vijandschap, de verborgen gedachte des harten, wordt openbaar.

Maar ook dan wordt dit boek vervuld. En God zal het deel, dat zoo iemand aanvankelijk had, aan den boom des levens en aan de heilige stad, die in dit boek beschreven zijn, afdoen. Het was een tijdgeloovige, die hier wel voor een tijd meeleefde, en luisterde naar het boek der Openbaring, maar die afvallig werd, toen de komst van Christus zoo lang duurde, en die als de vijf dwaze maagden geen olie had. Dan trekt men wel mee uit den Bruidegom tegemoet. Men gaat zoo ver mee; maar vindt straks toch de deur gesloten; men krijgt geen deel aan de bruiloft des Lams, die op den Dag des Heeren wordt gevierd. Men gaat niet in in het eeuwige leven met Christus. Men mag niet eten van den boom des levens, die in het paradijs Gods is. En al evenmin (en ook hier weer dit tweeërlei) krijgt men dan deel aan de heilige stad, het leven tot in eeuwigheid in het onvergankelijk Koninkrijk Gods; vs. 14.

„Ziet dan, hoe gij hoort; want zoo wie heeft, dien zal gegeven worden; en zoo wie niet heeft, ook hetgeen hij meent te hebben, zal van hem genomen worden", Luk. 8 : 18. „Want (geheel naar vs. 11) er is niets verborgen, dat niet openbaar zal worden; noch heimelijk, dat niet bekend zal worden, en in het openbaar zal komen", Luk. 8 : 17.

Het boek der Openbaring wordt geheel vervuld in al zijn woorden, die in dit boek geschreven staan. Men moet daar niets van afdoen. Wie er iets van in twijfel trekt, en niet volhardt tot het einde, maar, uit vijandschap, tegen den Geest en de Bruid, die Kom zeggen, ingaat, en alzoo leugen spreekt, die zal buiten blijven, buiten het Koninkrijk Gods der Voleinding, vs. 15. Christus komt. Zijn komst is zeker. Men zal het straks ondervinden, als men zich niet bereidde, maar afvallig werd.

III. SLOTWOORDEN.

20. *Die deze dingen getuigt, zegt: Ja, ik kom snel. Amen; kom, Heere Jezus.*
21. *De genade van den Heere Jezus zij met alle heiligen. Amen.* Openb. 22 : 20—21.

1. Laatste woorden (22 : 20).

De laatste woorden van het Besluit van het boek der Openbaring zijn woorden van Jezus en van Johannes; en daarin sluit zich nu het derde onderdeel van dit Tweede Stuk van het Besluit nog weer aan bij het derde onderdeel van het Eerste Stuk, vs. 16, waar Jezus met zooveel nadruk zeide: „Ik, Jezus", en sprak van Zijn engel of bode of gezant, Johannes, dien Hij gezonden had tot de engelen der zeven gemeenten.

Nog eenmaal wil Jezus spreken. Nog eenmaal wil Hij Zijn komst betuigen. Alles is nu geopenbaard en afgesloten. Nog eenmaal wil Hij bevestigen, dat Hij waarlijk komt, en dat Hij spoedig komen zal. Nog eenmaal alles samenvatten in dat éene woord, dat Hij reeds tweemaal in dit Besluit zoo beteekenisvol uitsprak, vs. 7 en 12: — *„Die deze dingen getuigt, zegt: Ja, Ik kom snel"*.

Dat is het laatste woord, dat Johannes van Jezus hoorde: „Ja, Ik kom snel".

En daarop heeft Johannes toen, biddend en aanbiddend, geantwoord: *„Amen; kom Heere Jezus"*.

Hij heeft met zijn *Amen* allereerst Jezus' woord bevestigd, en als waar en zeker geprezen.

Maar dat was hem niet genoeg. Hij had het woord van Jezus van vs. 17 gehoord over de goede ontvangst van de Openbaring; en, spontaan, kon *Johannes* niet anders handelen dan daar werd aangegeven. De Geest en de Bruid zeggen: Kom. En allen, die het woord dezer profetie hooren, moeten zeggen: Kom. Johannes bad het ontroerd, in de tegenwoordigheid van Jezus, en in direct antwoord op *Zijn* betuiging: „Amen; kom, Heere Jezus".

2. Zegenbede (22 : 21).

Nu moet Johannes zijn brief aan de zeven gemeenten nog beëindigen. Maar hij kan moeilijk het woord meer nemen na alles wat *Jezus* nu pas nog gezegd had. De woorden van Jezus blijven klinken. En Johannes doet geen groeten meer; zegt niets meer; eindigt slechts

sober, maar vervuld van de woorden van Jezus en van Zijn Openbaring: *„De genade van den Heere Jezus zij met alle heiligen, Amen"*.

De genade van *dezen* Jezus, die Zich in dit boek geopenbaard heeft.

Deze genade zij met allen.

Dan is het genoeg.

Hij komt!

INHOUD.

INLEIDING.
(1 : 1—3)

EERSTE DEEL.
(1 : 4—3 : 22)

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN ZIJN KERK OP AARDE.

EERSTE STUK (1 : 4—8)

God en de Middelaar Jezus Christus de Koning der eeuwen.

TWEEDE STUK (1 : 9—20)

Christus de Koning der Kerk.

TWEEDE DEEL.
(4 : 1—21 : 2)

DE UITOEFENING VAN CHRISTUS' KONINGSCHAP IN DE WERELD.

EERSTE STUK (4 : 1—11)

God de Koning der wereld.

TWEEDE STUK (5 : 1—14)

Christus de Middelaar der uitverkorenen.

DERDE STUK (6 : 1—17)

Ontvouwing van Christus' koningschap in de wereld.

VIERDE STUK (7 : 1—9 : 21)

De uitoefening van Christus' koningschap in de wereld door gerichten.

VIJFDE STUK (10 : 1—14 : 5)

De uitoefening van Christus' koningschap in de wereld door verdrukking der Kerk.

ZESDE STUK (14 : 6—19 : 4)

De uitoefening van Christus' koningschap in de wereld door de eindgerichten.

ZEVENDE STUK (19 : 5—21 : 2)

De uitoefening van Christus' koningschap in de wereld op den Dag des Heeren.

DERDE DEEL.
(21 : 3—22 : 5)

DE VOLEINDING.

EERSTE STUK (21 : 3—8)

Gods werk in de voleinding.

TWEEDE STUK (21 : 9—27)

Het Koninkrijk Gods in de voleinding.

DERDE STUK (22 : 1—5)

Het eeuwige leven.

BESLUIT.
(22 : 6—21)

EERSTE STUK (22 : 6—16)

Het boek der Openbaring.

TWEEDE STUK (22 : 17—21)

De ontvangst van het boek der Openbaring.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 117672110